

2025

RASTOČI SLOVARJI

**Slovar
slovenskega
knjižnega jezika
16. stoletja**

Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2025

Zbirka: Rastoči slovarji

ISSN 2536-2968

Urednik zbirke: Andrej Perdih

Tehnična urednica zbirke: Duša Divjak Race

Prva e-izdaja je pod pogoji licence Creative Commons [CC-BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) prosto dostopna:

<https://doi.org/10.3986/9789610511359>

GLAVNI UREDNIKI

Andreja Legan Ravnika

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1334-1360>

Metod Čepar

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4925-4197>

Alenka Jelovšek

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3818-096X>

Eva Trivunović

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9136-519X>

Mitja Trojar

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-2413>

AVTORJI

Andreja Legan Ravnika, Metod Čepar,
Alenka Jelovšek, Eva Trivunović, Mitja Trojar

TEHNIČNI PREGLED

Alenka Jelovšek, Eva Trivunović, Maruša
Žibred

RECENZENTKI

Nina Ditmajer Prando, Natalija Ulčnik

TEHNOLOŠKA PODPORA

Andrej Perdih

OBLIKOVANJE IN PRELOM

Duša Divjak Race

OBLIKOVANJE NASLOVNICE

Brane Vidmar

IZDAJATELJA

Slovenska akademija znanosti in
umetnosti in ZRC SAZU, Inštitut za
slovenski jezik Frana Ramovša

ZANJU

Peter Štih, Oto Luthar in Kozma Ahačič

ZALOŽNIK

ZRC SAZU, Založba ZRC

ZANJ

Oto Luthar

GLAVNI UREDNIK ZALOŽBE

Aleš Pogačnik

Ljubljana 2026

Spletni slovar nastaja v okviru programov
P6-0038 in P6-0437, ki ju financira ARIS, in
programa Naravna in kulturna dediščina
slovenskega naroda, ki ga financira SAZU.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

[COBISS.SI](https://cobiss.si/)-ID [276642307](https://cobiss.si/276642307)

ISBN 978-961-05-1135-9 (PDF)

Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2025

Založba ZRC

Uvod

Letni prirastek *Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2025* prinaša sodoben jezikovni opis najstarejše knjižne slovenščine. Vključuje slovensko gradivo iz vseh tiskanih del protestantskih piscev od leta 1550 do leta 1603 (53 del), ne pa tudi sočasnih (rokopisnih) del drugih avtorjev. eSSKJ16 2025 prinaša predvsem gesla na črki G (skoraj dve tretjini vsebovanih geselskih sestavkov) in H (okoli tretjina geselskih sestavkov), preostala gesla so predvsem na črko F, dve gesli pa tudi na črki B in O. Predstavljenih je nekaj obsežnejših besednih družin, med drugim *falš, far, ganiti, glas, gnus, goljuf, hinavec* in *hudoben*. Gesla si le deloma sledijo po abecednem redu, saj so znotraj navedenih črk prednostno obravnavane smiselno (pomensko ali oblikovno) povezane iztočnice (tako je poleg *hosana* vključeno tudi geslo *osiana*).

Prirastek vsebuje 367 razlagalnih slovarskih sestavkov (gesel), ki jih na makrostrukturni ravni uvaja enobesedna občnoimenska iztočnica. V njem so sistematično predstavljene značilnosti vsakokratnega leksema in večbesednih (tudi frazeoloških in terminoloških) leksikalnih enot, ki vključujejo iztočnico, po vseh ravlinah jezikovnega sistema, s poudarkom na natančnih predmetnopomenskih in funkcijskih opisih leksikalnih enot. Glavni del gesla je strukturalistično zasnovan opis vsakokratnega pomena, s hierarhično nižje oštevilčenimi podpomeni in s poševnicami (/) ločenimi pomenskimi odtenki. V njihovem okviru so citirani ponazarjalni zgledi, pomenski opis pa dopolnjuje natančen popis frazemov in terminoloških besednih zvez prve in druge stopnje z dokazilnimi zgledi. Slovarski sestavek pri prevzetih besedah in tvorjenkah iz njih zaključuje razdelek z etimološkim pojasnilom ali sklicem nanj. Pri vseh razlagalnih slovarskih sestavkih je naveden tudi okrajšani podatek o avtorstvu. Prirastek dopolnjuje 130 s predstavljenimi geselskimi sestavki povezanih kazalk.

Iztočnica in njene glasovne različice

Iztočnice so navedene v pisno in glasovno posodobljeni obliki z namenom, da bi bila današnjemu uporabniku pot do iskanih podatkov in obvestil čim bolj olajšana. Če je ohranjeno večje število glasovnih različic, je kot iztočnica upoštevana tista, ki je enaka ali najbližja najbolj uveljavljeni sodobni pojavitveni obliki besede. Podrobneje o pisnem posodabljanju iztočnice, njenih različic in razvrstitvi homonimov gl. *Uvod* v prvo knjigo slovarja (*Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. A–D*. Ljubljana, 2021), dostopen tudi na spletnem portalu Fran ([Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.1). Glasovno neposodobljene različice iztočnice so navedene v oklepaju za iztočnico. Naštete so vse glasovne različice iztočnice, tudi tista, ki nastopa v iztočnični vlogi. Razporejene so po pogostnostnem zaporedju in ločene z vejico. Če pogostnostnega zaporedja ni mogoče rekonstruirati, sta kot pomožni razvrščevalni merili upoštevana časovno in abecedno zaporedje. Iztočnice in različice iztočnice, pri katerih ni nedvoumno, ali gre za pisno varianto pod vplivom tujejezične norme ali za glasovno različico, so nastavljene na podlagi zapisa, ne na podlagi možne glasovne vrednosti, in so označene z votlim krožcem (npr. *farmošter* (*farmošter*, *farmoster*°, *farmeštar*, *farmester*°, *farmešter*, *farmojšter*, *farmašter*, *farmojster*, *formošter*)).

Iztočnici v spletni izdaji pri pregibnih besednih vrstah sledi s končnico nakazana druga osnovna oblika, ki je pri samostalniški besedi roditelj, pri pridevniški besedi obliki za ženski in srednji spol, pri glagolu pa 1. oseba ednine sedanjika (tudi pri brezosebnih glagolih). Če takšna oblika ni izpričana, jo rekonstruiramo; kjer je rekonstrukcija negotova, jo označimo z zvezdico (npr. *hlad -a**). Pri tujejezičnih besedah tipa *baziliskus*, ki se sklanjajo po latinskih sklanjatvah (citatno) in ne po slovenskih sklanjatvenih vzorcih, se namesto sklonskega obrazila uporablja znak (-). Na tem mestu je z ustreznimi kvalifikatorji opozorjeno tudi na morebitno nesklonljivost ali variantnost v sklanjatvi oz. spregatvi. Posamezne različice so ločene s poševnico in si sledijo po pogostnosti ali verjetnostnem zaporedju, kadar izpričanih odvisnih sklonov ni ali jih je premalo. Oblikoslovne končnice so glasovno posodobljene. Kadar se pregibne besedne vrste v gradivu ne pregibajo, je na to opozorjeno z ustrežno oznako (npr. nesklonljivo, gl. *gratis*). Nepregibne besedne vrste tega razdelka nimajo.

Sledi **podatek o besedni vrsti** skupaj z morebitnimi dodatnimi slovničnimi informacijami, kadar veljajo za vse pomene iztočnice. Pri samostalnikih je dopolnjen s podatkom o spolu, pri zaimkih o vrsti zaimka, pri glagolih o glagolskem vidu (pri dvovidskih glagolih sta navedena oba, na prvem mestu je naveden prevladujoči: dovršni in nedovršni, nedovršni in dovršni). Pri predlogih je besednovrstna razlaga razširjena s podatkom o vezavi (če je ena sama), npr. **čez** predlog s tožilnikom). Kadar je oznaka besedne vrste ali drugih slovničnih informacij negotova, je označena z zvezdico (*). Kadar oznaka besedne vrste ni možna ali smiselna, je označena s pomišljajem (-). Posebno oznako imajo naslednje kategorije: členica, črka, črkje, glas, dvoglasnik, troglasnik, glasovna zveza, predpona, končnica, končaj, zlog, okrajšava, številka, znak in ločilo. Uporabljajo se predvsem pri primerih iz slovnice in abecednikov.

Sledi **usmerjevalna rekonstrukcija naglasa**, zapisana v oglatih oklepajih, kjer je podana informacija o jakostnem naglasu, pridobljena ob primerjavi zgodovinske rekonstrukcije in stvarnega gradiva. Predvideno naglasno mesto je označeno z ravno pokončno črtico pred naglašenim zlogom. Na dolžino naglašene jedra zloga je opozorjeno z dvopičjem, kračina pa je nezaznamovana, npr. [**grunt** 'gru:nta]. Na izrazito nezanesljivost (že tako ne popolnoma zanesljive) rekonstrukcije je opozorjeno z znakom [?], ki se vedno nanaša na rekonstrukcijo v celoti. Podrobneje o rekonstrukciji naglasa gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.2.3.

Za rekonstrukcijo naglasa je naveden **podatek o številu pojavitev iztočnice in o številu knjig, v katerih se pojavlja** (npr. P 3, K 3), ki mu sledijo okrajšano naveden seznam del (npr. TP 1566, TP 1595, MTh 1603). Z natančnim podatkom o številu pojavitev so navedene iztočnice, ki se pojavljajo redkeje (do 300 pojavitev), podatek za iztočnice za več pojavitvami pa je zaokrožen (npr. P približno 550, K 32). Kronološko urejen seznam knjig skupaj s standardiziranimi krajšavami je naveden v razdelku na koncu uvoda: Viri za slovar.

Oblikoslovno zaglavje želi na uporabniku prijazen način podati čim več podatkov o oblikoslovju, pisavi in onaglaševanju/označevanju v obravnavanem gradivu. Po kategorijah, značilnih za posamezne besedne vrste, so v njem predstavljene vse oblike, ki se razlikujejo od sodobnih, in vse oblike, kjer prihaja do variant, poleg njih pa glede na besedno vrsto obvezno še posamezne tipične oblike (podrobneje v *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.2.5). Prikaz oblik nepregibnih besed (z izjemo (iz)pridevniških prislovov) ima en sam razdelek brez oblikoslovne oznake. Osnovno načelo je, da vse odvisne oblike, ki sledijo paradigmi, nakazani v obrazilnem sklopu, nadomeščamo s puščico (→), če je paradigma enaka kot v sodobni slovenščini. Za puščico navajamo vse oblike, ki se razlikujejo od sodobnih, in vse oblike, kjer prihaja do variant. Kadar oblika izkazuje od sodobne drugačno paradigmo, ki je ne prikazujemo v obrazilnem sklopu (npr. pri pridevniku

-iga), v kateri pa ne prihaja do variant, puščica sledi prvi odvisni obliki, ki kaže to paradigmo, in nadomešča vse oblike, ki se brez dvojnic sklanjajo po nakazani paradigmi.

Pri iztočnicah, ki imajo (ali bi lahko imele) različne variante zapisov (skupaj ali narazen), sledi **podatek o pisanju skupaj ali narazen**: zapis samo narazen (■ ■), samo skupaj (■■), prevladujoči zapis narazen (◄►) ali skupaj (►◄) ali na izenačenost števila pojavitev za oba načina zapisa (■=■). Podatek dosledno navajamo pri glagolskih kalkih in pri pridevniki s presežniki. Ob prehodu v novo vrstico brez znaka za deljaj v knjigah, kjer ta znak ni dosleden, je lahko ta podatek tudi nepoveden (■■).

Podatek o pogostosti rabe velike začetnice velja za nestandardne pravopisne položaje, zato pri določanju pogostosti ne upoštevamo rabe začetnic na začetku povedi in na začetku verzov ter rabe začetnic v slovarjih na začetku niza. Ob stično zapisanem enozložnem predlogu se upošteva izpričana začetnica obravnavane besede ne glede na začetnico stično zapisanega predloga (npr. *Kgospodouaniu*: za besedo *gospodovanje* velja, da je zapisana z malo začetnico). Opozarjamo na rabo velike začetnice (Ⓥ), rabo male začetnice (Ⓜ), prevladujočo rabo velike začetnice (ⓋⓂ), prevladujočo rabo male začetnice (ⓂⓋ), izenačeno rabo obeh začetnic (ⓋⓂ) ali na nepovedne primere (⓪).

Slovarski sklop

Zaglavju pri nekaterih iztočnicah sledi **Slovarski sklop**, medrazdelek, ki hkrati predstavlja uvod v razlagalno-ponazarjalni del slovarskega sestavka. Namenjen je navedkom iz sočasnih slovarjev in iz seznamov slovarskega tipa, ki jih zaradi pomenske širine tujejezičnih ustreznice iztočnice ni mogoče zanesljivo uvrstiti med dokazila določenega pomena, podpomena ali pomenskega odtenka.

Razlagalno-ponazarjalni del slovarskega sestavka

Pomenske enote v razlagalno-ponazarjalnem delu so razvrščene po predvidenem vrstnem redu in hierarhično. Pomeni so označeni z arabskimi števkami in si sledijo od osnovnega (najmočnejšega, najbolj pogostega, nevtralnega, izhodiščnega, ne nujno izvirnega) pomena k pomenom, ki so od njega vse bolj oddaljeni (drugotni, manj pogosti, bolj zaznamovani, bolj specifični). Pri slovničnih besedah odloča o razvrščanju razlag pogostnost, ob enaki pogostnosti pa ustaljeno slovnično zaporedje. Pomenom so podrejeni podpomeni, ki so označeni z zaporednimi arabskimi števkami, ki za piko sledijo številki nadrejenega pomena (npr. 1.1, 1.2), in pomenski odtenki, ki so označeni z eno poševnico (/) in so glede na druge zglede umaknjeni v desno. Kadar je pomen en sam, praviloma ni številčen, razen če ima enega ali več podpomenov. Pomenski kvalifikator pren. napoveduje razdelek, v katerem je predstavljena pomensko prenesena raba iztočnice (gl. npr. *goriizhajati*). Razdelek sledi izhodiščnemu pomenu v novi vrsti in je glede na predhodne zglede umaknjen v desno.

Iztočnice so pomensko oz. funkcijsko predstavljene v razlagalnem sklopu. V njem si sledijo kvalifikatorji, razlage in pojasnila v naslednjem vrstnem redu:

1. slovnični kvalifikator*
2. slovnično pojasnilo*
3. neslovnični kvalifikator*
4. neslovnično pojasnilo in opozorilo na rabo v stalnih besednih zvezah*
5. vezljivost*

6. razlaga
7. sodobna ustreznica
8. pojasnilo o sodobni rabi*

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Ta vrstni red je v veljavi pri razlaganju pomenov in podpomenov, v okrnjeni obliki pa tudi pri razlaganju pomenskih odtenkov. Razlaga in sodobna ustreznica sta obvezni, a lahko v posebnih primerih ena od njiju nadomešča obe.

Kvalifikatorji, kvalifikatorska pojasnila in vezljivost so podrobneje predstavljeni v uvodu h knjižni izdaji (gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.4.1).

Iztočnice so razložene z **opisnimi razlagami**, ki pri predmetnopomenskih besednih vrstah kažejo na vsebino označevanega pojava, pri slovničnih pa na razmerje med besedami, oz. s funkcijskimi razlagami, ki kažejo na vlogo besede v besedilu. V njih so praviloma uporabljene besede, ki so v sedanjem času splošno rabljene in stilno nezaznamovane. Opisna razlaga je razlaga, namenjena natančni določitvi pomena besede. Pri nekaterih tvorjenkah je opisna razlaga posredna in vsebuje sklic na pomen podstavne besede, ki ga označuje znak Ꞥ; v primeru, ko je podstavna beseda večpomenska, je dodana številka pomena, kadar je podstavna beseda homonim, je besedi nadpisano dodana tudi številka homonima (npr. *farjev ki se nanaša na farja^{1 Ꞥ1}; farjev*). Če se sklic nanaša na vse pomene večpomenke, številke posameznih pomenov niso navedene (gl. *hineč*). Opisni razlagi za podpičjem sledi **razlaga s sodobno ustreznico**, ki ima predvsem vlogo usmerjevalca k pravilnemu in hitrejšemu razumevanju besede (poleg tega tudi za lažje strojno iskanje delnih sinonimov, za lažje oblikovanje zgodovinskega slovarja v prihodnosti ipd.). Eni razlagi je, če obstaja, obvezno dodana ena sodobna ustreznica, izjemoma dve. Znotrajjezikovni prevod starejših enobesednih in večbesednih leksemov v sodobno slovenščino je posebnost zgodovinskega slovarja in predstavlja stično točko s sodobno knjižno slovenščino in njenimi govorci. Če sodobne ustreznice za določeno razlago ne navajamo, pomeni, da je ni. V redkih primerih, kadar opisna razlaga zaradi omejenosti gradiva ne bi bila smiselna ali možna (npr. posamične pojavitve v Megiserjevih slovarjih), podajamo samo sodobno ustreznico. Navedba več sodobnih ustreznic v tem primeru kaže na nezmožnost natančnejše zamejitve pomena.

Sklop, ki predstavlja posamezni zgled, sestavljajo naslednje informacije:

1. slovnični kvalifikator*
2. slovnično pojasnilo*
3. neslovnični kvalifikator*
4. neslovnično pojasnilo*
5. besedilo zgleda
6. lokacija zgleda
7. zapostavljena razlaga*
8. navedba mesta s podobnim zgledom*
9. navedba tujejezične prevodne predloge*

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Neobvezne uvajalne sestavine zgleda (slovnični kvalifikator, slovnično pojasnilo, neslovnični kvalifikator in neslovnično pojasnilo) so enake kot pri razlagalnem delu in so natančneje pojasnjene v uvodu h knjižni izdaji slovarja (*Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.4.1).

Zgledi so pogosto navedeni v skrajšani obliki. Izpuščeni so obvestilno manj pomembni oz. nepotrebni deli besedila. Na začetno in končno krajšanje ni posebej opozorjeno, z dvema pikama (..) je označen le izpust znotraj zgleda. Od končnih ločil se ohranjata le klicaj in vprašaj, druga se ne navajajo. V zgledih so primeri pojavitev iztočnice označeni s krepkim tiskom. Ker v nasprotnem primeru ločevanje ne bi bilo dosledno, so krepki tudi stično zapisani nezložni

predlogi. Posegi avtorja slovarskega sestavka v besedilo so označeni. Na ugotovljene tiskovne napake in nepričakovane zapise je opozorjeno s klicajem v stično pripisanem oglatem oklepaju (npr. *ffalsh prigido[!] inu joblubami tar prytefshom te ludi odpelati od fuetiga Euangelia* TC 1550, (4a)). Če je zaradi boljšega razumevanja zgleda besedilo treba dopolniti (npr. s konkretizacijo osebkov ali predmeta), je dodatek vstavljen v oglatem oklepaju. Navadno je naveden v oblikovno prilagojeni ter pisno in glasovno posodobljeni obliki. Prav tako so v oglatem oklepaju za enačajem pojasnjene nekatere težje razumljive besede oz. konstrukcije (npr. *De te Molitue, kir ie na Gaffah kvidezhu[!] [= k videzu] inu na hvalo molio, inu fe veliku, dolgu, goftu, glafnu mermra, Bug neuflishi* DC 1579, A3b). Kadar je bila pri nepopolnih ali težko čitljivih besedah opravljena rekonstrukcija manjkajočega ali slabo vidnega, je tudi to dodano v oglatem oklepaju (npr. *nei .. en takou Predigar vreidan, de bi ga neiméli v'desheli .. tèrpeti, le na Galgo [sh]nym, ali na enu Driuu, ali v'ogin, de bo Semla od takih skodliuih ludy ozhifzhena* TtPre 1588, 46-47). Če ni vidnega ali čitljivega več besedila, stojita v oglatem oklepaju dve piki. Če je iz pomenskih ali stilnih razlogov treba upoštevati vrstičnost zapisa besedila v izvirniku (pesmi), je na konec vrstice opozorjeno z dvema pokončnima črticama (| |). Opombe ob robu besedila se zapisujejo med lomljenima oklepajema. Znak < napoveduje začetek in znak > konec citiranja robne opombe. V besedilu se ta zapisuje na koncu zgleda in ne za besedo, na katero se nanaša. Zapis zvezdice ali nadpisanih majhnih črk (npr. ^a, ^b, ^c) se ohrani v primerih, ko navajamo tudi opombo, na katero kažejo. Te primere vselej pišemo stično.

Vsak zgled je opremljen z lokacijo, to je s skrajšanim podatkom o avtorju, delu, letnici njegovega izida in (za vejico) o strani, na kateri se zgled pojavlja. Pri besedilih, ki so razdeljena na več posebej ostraničenih delov, je podatek o strani dopolnjen z rimsko številko, ki označuje aktualni del besedila (npr. DB 1584, I,241a). V primeru, da je stran v izvirniku napačno številčena, je pravilna številka zapisana v oglatem oklepaju za enačajem (npr. DB 1584, III,74a[=77a]).

Posamezne zglede lahko pojasnjujejo zapostavljene razlage. Zapisane so v pomanjšanem ležečem tisku za zgledom, na katerega se nanašajo. Če se nanašajo na več zgledov, so zapisane samo pri prvem – zlasti kadar gre za razlago istega pomenskega odtenka. Oblikovno so prirejene pojasnjevalni besedi ali besedni zvezi (npr. *Kateri sfalshio okuli hodi, ta vmui hyshi ne bo prebyual* TP 1566, 181a *kdor je zvijačen*). Dela s podobnim zgledom so navedena za pojasnilom podobno tudi (npr. TT 1577, 479, podobno tudi TT 1581-82). Tujejezična prevodna predloga je navedena, kadar njena navedba bistveno pripomore k razumevanju zgleda. Sledi navedbi lokacije in/ali zapostavljeni razlagi v isti vrstici, uvaja jo pojasnilo po tuji prevodni predlogi (npr. *Ganni to slobnuft, inu jsfipli ferd vun, deri supernika prozh, inu slomafiti fourashnika* DJ 1575, 152, podobno tudi DB 1584; po tuji prevodni predlogi *Errege den grim/ vnd schütte zorn aus* LB 1545, 1803).

Frazeologija je prikazana v posebnem razdelku, ki se lahko nanaša na iztočnico v celoti ali na enega od njenih pomenov. V prvem primeru je razdelek uvrščen za zadnji pomen, v drugem primeru pa sledi ustreznemu pomenu. V razdelku so prikazani frazemi dveh stopenj. Kot frazemi prve stopnje so predstavljeni nedvoumni in nesporni primeri frazeološke rabe (npr. *pustiti koga/kaj z gmahom*), uvaja jih znak -. Kot frazemi druge stopnje so predstavljeni nekateri manj ustaljeni primeri (npr. *hrastov puter / hrastovo maslo*); uvaja jih znak --. V ta razdelek se uvrščajo tudi pregovori (npr. preg. *Gofpodska priasan Aprilsko vreme* JPo 1578, III,104a). Preostale stalne besedne zveze so predstavljene zunaj frazeološkega gnezda (gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelka 2.1.4.1.4 in 2.1.6). Frazemi, ki so izpričani samo enkrat, so predstavljeni v sobesedilu, zgledu praviloma sledi zapostavljena razlaga. V protestantsko rabo trdneje vpeti frazemi so izpostavljeni v slovarski obliki, ki ji sledi razlaga in sodobni frazeološki ustreznik, če obstaja, nato pa zgledi. Izjemoma je posameznim zgledom izpostavljenih frazemov pripisana še zapostavljena razlaga, če pomen zveze v zgledu nekoliko odstopa od ostalih. Podrobneje o obravnavi frazemov gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.5.

V **razdelku Terminologija** so predstavljeni zgledi za stalna besednozvezna poimenovanja, ki poimenujejo strokovne pojme, za razliko od frazemov nimajo konotativnega pomena in so stilno nezaznamovana. Lahko so pomensko prozorna ali neprozorna. Kot frazeološki se tudi

terminološki razdelek lahko nanaša na posamezni pomen ali na celotno geslo, terminološke zveze sourejenepoenakih načelih kot frazeološke: lahko so označene kot terminiprve(–) ali drugestopnje (– –), lahko so izpostavljene ali pa imajo zapostavljeno razlago. V terminološko gnezdo prve stopnje se uvrščajo termini v današnjem pomenu besede, kjer dvoma o terminološkosti ni (npr. ver. *višji/veliki far / višji teh farjev*); v gnezdo druge stopnje se uvrščajo stalne besedne zveze, za katere se terminološkost predvideva, ni pa je mogoče dokazati (npr. *grenke bukke*).

Etimologija

Prevzete besede – tako tiste, ki so prišle v slovenščino že prej (izvzete so le najzgodnejše izposojenke, npr. *cerkev*, *križ*), kot tiste, ki so prišle vanjo pri prevajanju verskih, zlasti biblijskih besedil v 16. stoletju – imajo na koncu slovarskega sestavka razdelek z etimološko kazalko, ki ga uvaja znak *ε*. Njen namen ni podati celotne etimologije posamezne besede, temveč uporabnikom slovarja zgolj olajšati nadaljnje iskanje. Najprej je opozorjeno, iz katerega jezika je bila beseda prevzeta (npr. *iz nem.*). Temu podatku za krajšavo prim. (primerjaj) sledi navedba izvirne oblike v njeni sodobni pojavitvi, ki naj bi olajševala uporabniku slovarja morebitno iskanje natančnejših informacij o izvoru in pomenskem razvoju besede v domačih in tujih etimoloških slovarjih. Podrobneje o etimološki kazalki gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.7. Pri prevzetih besedah iz iste besedne družine je etimološka kazalka praviloma navedena zgolj pri eni besedi; pri besedotvorno povezanih iztočnicah je v razdelku Etimologija vodilka na ustrezno geslo, ki vsebuje etimološko kazalko.

Povezano geslo

Nekateri slovarski sestavki se končujejo z vodilko, ki kaže na sorodne besede, obravnavane v drugih slovarskih sestavkih. Glagole povezujemo z deležniki in deležji (ne pa tudi glagolov z glagoli s prostimi morfemi in z glagolniki); pridevnike povezujemo s posamostaljenimi pridevniki, z izpridevniškimi prislovi in s povedkovniki.

Povezava je vedno obojesmerna: vodilko, ki jo uvaja oznaka prim., vsebujeta obe povezani iztočnici. Na podoben način povezujemo tudi izhodiščne glagolske iztočnice z glagolskimi kalki, le da povezava ni obojesmerna, ampak jo ima samo iztočnica izhodiščnega glagola.

Avtorstvo

Slovarski sestavek zaključuje podatek o njegovem avtorju, ki je predstavljen z okrajšavo imena in priimka v razdelku **Avtorstvo** na koncu gesla. Nekateri slovarski sestavki so bili pripravljeni, še preden je bilo na voljo korpusno gradivo v celoti ali preden so bile sprejete dokončne konceptualne odločitve. Zato so nekatera gesla nastala v soavtorstvu, kjer je jasno razvidno avtorstvo osnovnega besedila in avtorstvo dopolnitve ali predelave. Na to opozarja pojasnilo s sodelovanjem. Pri nekaterih sestavkih je oblikoslovno zaglavje izdelal drug avtor, ki je okrajšano naveden za pojasnilom oblikoslovno zaglavje.

Slovenski viri (kronološko)

TC 1550	Trubar, Primož: <i>Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TA 1550	Trubar, Primož: <i>Abecedarium vnd der klein Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TA 1555	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM</i> , Tübingen, 1555.
TC 1555	Trubar, Primož: <i>CATECHISMVS</i> , Tübingen, 1555.
TE 1555	Trubar, Primož: <i>TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA</i> , Tübingen, 1555.
TM 1555	Trubar, Primož: <i>ENA MOLITOV TIH KERSzhenikou</i> , Tübingen, 1555.
TT 1557	Trubar, Primož: <i>TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1557.
TKo 1557	Trubar, Primož: <i>TA SLOVENSKI KOLENDAR</i> , Tübingen, 1557.
TR 1558	Trubar, Primož: <i>EN REGISHTER</i> , Tübingen, 1558.
TT 1560	Trubar, Primož: <i>TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1560.
TL 1561	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY</i> , Tübingen, 1561.
TR 1561	Trubar, Primož: <i>Regifter vnd fummarifcher Inhalt</i> , Tübingen, 1561.
TAr 1562	Trubar, Primož: <i>ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE</i> , Tübingen, 1562.
*P 1563	Več urednikov: <i>ENE DVHOVNE PEISNI</i> , Tübingen, 1563.
TO 1564	Trubar, Primož: <i>CERKOVNA ORDNINGA</i> , Tübingen, 1564.
TPs 1566	Trubar, Primož: <i>Ta Celi Pfalter Davidou</i> , Tübingen, 1566.
TA 1566	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM, OLI TABLIZA</i> , Tübingen, 1566.
KB 1566	Krelj, Sebastijan: <i>OTROZHIA BIBLIA</i> , Regensburg, 1566.
TC 1567	Trubar, Primož: <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1567.
TL 1567	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA LYSTVVI</i> , Tübingen, 1567.
TP 1567	Trubar, Primož: <i>ENA DVHOVSKA PEISSEN SVBPER TVRKE</i> , Tübingen, 1567.
TPs 1567	Trubar, Primož (ur.): <i>ENI PSALMI, TA CELI CATEhifmus</i> , Tübingen, 1567.
KPo 1567	Krelj, Sebastijan: <i>POSTILLA SLOVENSKA</i> , Regensburg, 1567.
TC 1574	Trubar, Primož (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1574.
TP 1575	Trubar, Primož: <i>Try Duhouske peifsni</i> , Tübingen, 1575.
TC 1575	Trubar, Primož: <i>CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA</i> , Tübingen, 1575.
DJ 1575	Dalmatin, Jurij: <i>JESVS SIRAH</i> , Ljubljana, 1575.
DPa 1576	Dalmatin, Jurij: <i>PASSION</i> , Ljubljana, 1576.
TT 1577	Trubar, Primož: <i>NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL</i> , Tübingen, 1577.
JPo 1578	Juričič, Jurij: <i>POSTILLA</i> , Ljubljana, 1578.
DB 1578	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL</i> , Ljubljana, 1578.
TkM 1579	Tulščak, Janž: <i>Kerfzhanske LEIPE MOLITVE</i> , Ljubljana, 1579.
TPs 1579	Trubar, Primož: <i>TA PERVI PSALM SHNEGA TRIEMI ISLAGAMI</i> , Tübingen, 1579.
DC 1579	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1579.
BTa 1580	Bohorič Adam: <i>OTROZHIA TABLA</i> , Ljubljana, ok. 1580.
DBu 1580	Dalmatin, Jurij: <i>PERVE BVQVE MOSESSOVE</i> , Ljubljana, 1580.
DPr 1580	Dalmatin, Jurij: <i>SALOMONOVE PRIPVVISTI</i> , Ljubljana, 1580.
DC 1580	Dalmatin, Jurij: <i>CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1580.
TT 1581-82	Trubar, Primož: <i>TA CELI NOVI TESTAMENT</i> , Tübingen, 1581-82.
DB 1584	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIA</i> , Wittenberg, 1584.
DC 1584	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Wittenberg, 1584.
DM 1584	Dalmatin, Jurij: <i>KARSZANSKE LEPE MOLITVE</i> , Wittenberg, 1584.
BH 1584	Bohorič, Adam: <i>Arcticae horulae fuccifivae</i> , Wittenberg, 1584.

Dag 1585	Dalmatin, Jurij: <i>AGENDA</i> , Wittenberg, 1585.
DC 1585	Dalmatin, Jurij: <i>TA KRATKI WIRTEMBERSKI CATECHISMVS</i> , Wittenberg, 1585.
TtPre 1588	Trošt, Matija: <i>ENA LEPA INV PRIDNA PREDIGA</i> , Tübingen, 1588.
MD 1592	Megiser, Hieronymus: <i>DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM</i> , Graz, 1592.
MS 1593	Megiser, Hieronymus: <i>SPECIMEN</i> , Frankfurt, 1593.
TPo 1595	Trubar, Primož: <i>HISHNA POSTILLA</i> , Tübingen, 1595.
TfC 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Tübingen, 1595.
TfM 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>LEPE KARSZHANSKE MOLITVE</i> , Tübingen, 1595.
ZK 1595	Znojilšek, Janž: <i>KATECHISMVS DOCTORIA MARTina Luthra</i> , Tübingen, 1595.
MTh 1603	Megiser, Hieronymus: <i>Thefaurus Polyglottus</i> , Frankfurt, 1603.

Tujezični viri (kronološko)

CG	<i>Christliche Gedichte und Lieder</i> . www.christliche-gedichte.de .
GB	<i>Gesangbuch online</i> : Evangelisches Gesangbuch und Gotteslob .
HG 1567	Habermann, Johann: <i>Christliche Gebete für allerlei Noth und Stände der ganzen Christenheit</i> , Wittenberg, 1567.
LB 1545	Luther, Martin: <i>Die gantze Heilige Schrifft</i> , Wittenberg, 1545; München, 1974.
LH 1566	Luther, Martin: <i>Haußpoftill I–III</i> , Nürnberg, 1566.
SA 1559, I	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien auff alle Sontage vnd fürnembsten Fest durchs gantze Jar [Wintertheil]</i> , Nürnberg, 1559.
SA 1559, II	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von Oftern biß auffs Aduent</i> , Nürnberg, 1558.
SA 1559, III	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von den fürnembsten Festen durchs gantze Jar</i> , Nürnberg, 1558.

Kratice virov (po abecedi)

*P 1563	Več urednikov: <i>ENE DVHOVNE PEISNI</i> , Tübingen, 1563.
BH 1584	Bohorič, Adam: <i>Arcticae horulae fuccifivae</i> , Wittenberg, 1584.
BTa 1580	Bohorič, Adam: <i>OTROZHIA TABLA</i> , Ljubljana, ok. 1580.
CG	<i>Christliche Gedichte und Lieder</i> . www.christliche-gedichte.de .
Dag 1585	Dalmatin, Jurij: <i>AGENDA</i> , Wittenberg, 1585.
DB 1578	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL</i> , Ljubljana, 1578.
DB 1584	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIA</i> , Wittenberg, 1584.
DBu 1580	Dalmatin, Jurij: <i>PERVE BVQVE MOSESSOVE</i> , Ljubljana, 1580.
DC 1579	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1579.
DC 1580	Dalmatin, Jurij: <i>CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1580.
DC 1584	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Wittenberg, 1584.
DC 1585	Dalmatin, Jurij: <i>TA KRATKI WIRTEMBERSKI CATECHISMVS</i> , Wittenberg, 1585.
DJ 1575	Dalmatin, Jurij: <i>JESVS SIRAH</i> , Ljubljana, 1575.
DM 1584	Dalmatin, Jurij: <i>KARSZHANSKE LEPE MOLITVE</i> , Wittenberg, 1584.
DPa 1576	Dalmatin, Jurij: <i>PASSION</i> , Ljubljana, 1576.
DPr 1580	Dalmatin, Jurij: <i>SALOMONOVE PRIPVVISTI</i> , Ljubljana, 1580.
GB	<i>Gesangbuch online</i> : Evangelisches Gesangbuch und Gotteslob .
JPo 1578	Juričič, Jurij: <i>POSTILLA</i> , Ljubljana, 1578.
KB 1566	Krelj, Sebastijan: <i>OTROZHIA BIBLIA</i> , Regensburg, 1566.

KPo 1567	Krelj, Sebastijan: <i>POSTILLA SLOVENSKA</i> , Regensburg, 1567.
LB 1545	Luther, Martin: <i>Die gantze Heilige Schrifft</i> , Wittenberg, 1545; München, 1974.
LH 1566	Luther, Martin: <i>Haußpoftill</i> I—III, Nürnberg, 1566.
MD 1592	Megiser, Hieronymus: <i>DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM</i> , Graz, 1592.
MS 1593	Megiser, Hieronymus: <i>SPECIMEN</i> , Frankfurt, 1593.
MTh 1603	Megiser, Hieronymus: <i>Thefaurus Polyglottus</i> , Frankfurt, 1603.
SA 1559, I	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien auff alle Sontage vnd fürnembsten Fest durchs gantze Jar [Winterteil]</i> , Nürnberg, 1559.
SA 1559, II	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von Oftern biß auffs Aduent</i> , Nürnberg, 1558.
SA 1559, III	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von den fürnembften Festen durchs gantze Jar</i> , Nürnberg, 1558.
TA 1550	Trubar, Primož: <i>Abecedarium vnd der klein Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TA 1555	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM</i> , Tübingen, 1555.
TA 1566	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM, OLI TABLIZA</i> , Tübingen, 1566.
TAr 1562	Trubar, Primož: <i>ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE</i> , Tübingen, 1562.
TC 1550	Trubar, Primož: <i>Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TC 1555	Trubar, Primož: <i>CATECHISMVS</i> , Tübingen, 1555.
TC 1567	Trubar, Primož: <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1567.
TC 1574	Trubar, Primož (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1574.
TC 1575	Trubar, Primož: <i>CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA</i> , Tübingen, 1575.
TE 1555	Trubar, Primož: <i>TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA</i> , Tübingen, 1555.
TfC 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Tübingen, 1595.
TfM 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>LEPE KARSZHANSKE MOLITVE</i> , Tübingen, 1595.
TkM 1579	Tulščak, Janž: <i>Kerfzhanske LEIPE MOLITVE</i> , Ljubljana, 1579.
TKo 1557	Trubar, Primož: <i>TA SLOVENSKI KOLENDAR</i> , Tübingen, 1557.
TL 1561	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY</i> , Tübingen, 1561.
TL 1567	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA LYSTVVI</i> , Tübingen, 1567.
TM 1555	Trubar, Primož: <i>ENA MOLITOV TIH KERSZhenikou</i> , Tübingen, 1555.
TO 1564	Trubar, Primož: <i>CERKOVNA ORDNINGA</i> , Tübingen, 1564.
TP 1567	Trubar, Primož: <i>ENA DVHOVSKA PEISSEN SVBPER TVRKE</i> , Tübingen, 1567.
TP 1575	Trubar, Primož: <i>Try Duhouske peifsni</i> , Tübingen, 1575.
TPo 1595	Trubar, Primož: <i>HISHNA POSTILLA</i> , Tübingen, 1595.
TPs 1566	Trubar, Primož: <i>Ta Celi Pfalter Daidou</i> , Tübingen, 1566.
TPs 1567	Trubar, Primož (ur.): <i>ENI PSALMI, TA CELI CATEhismus</i> , Tübingen, 1567.
TPs 1579	Trubar, Primož: <i>TA PERVI PSALM SHNEGA TRIEMI ISLAGAMI</i> , Tübingen, 1579.
TR 1558	Trubar, Primož: <i>EN REGISHTER</i> , Tübingen, 1558.
TR 1561	Trubar, Primož: <i>Regifter vnd summarifcher Innhalt</i> , Tübingen, 1561.
TT 1557	Trubar, Primož: <i>TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1557.
TT 1560	Trubar, Primož: <i>TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1560.
TT 1577	Trubar, Primož: <i>NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL</i> , Tübingen, 1577.
TT 1581-82	Trubar, Primož: <i>TA CELI NOVI TESTAMENT</i> , Tübingen, 1581–82.
TtPre 1588	Trošt, Matija: <i>ENA LEPA INV PRIDNA PREDIGA</i> , Tübingen, 1588.
ZK 1595	Znojilšek, Janž: <i>KATECHISMVS DOCTORIA MARTina Luthra</i> , Tübingen, 1595.

Kozma AHAČIČ, 2006: Rekonstruiranje zgodovinskih jezikovnih situacij: metode, problemi in primeri. *Jezik in slovstvo* 51/3–4. 7–23.

Kozma AHAČIČ, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 18.)

Kozma AHAČIČ, 2008/2009: Skladnja in retorični modeli v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 93–104.

Kozma AHAČIČ, 2011: Nekaj vidikov umeščanja slovenščine v evropski jezikovni prostor 16. stoletja. *Jeziki, identitete, pripadnosti med središči in obrobji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 109–122.

Kozma AHAČIČ, 2014: Neue Entdeckungen und Erkenntnisse zum slowenischen Protestantismus. *Zeitschrift für Slawistik* 59/3. 385–398.

Kozma AHAČIČ, 2014a: *The history of linguistic thought and language use in 16th century Slovenia*, Frankfurt am Main: P. Lang. (Thought, society, culture 1.)

Kozma AHAČIČ, 2020: Razvoj slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju v številkah. *Slavistična revija* 68/1. 3–19.

Kozma AHAČIČ, 2020a: Reformacija kot obdobje nastanka slovenskega knjižnega jezika in prikaz nastajajočega jezika v slovarju. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 251–262. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Kozma AHAČIČ, 2022: Adam Bohorič, Jurij Dalmatin, Sebastijan Krelj in bohoričica. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 83–110. (Razprave, 26.)

Kozma AHAČIČ, 2023: Prevajanje v času protestantizma: (1550–1595). *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I: pregled zgodovinskega razvoja*. Ur. Nike Kocijančič Pokorn, Robert Grošel, Tamara Mikolič Južnič. Ljubljana: Založba Univerze, Cankarjeva založba. 73–86.

Kozma AHAČIČ, 2024: *Stati inu obstat: prvih 50 slovenskih knjig* (druga, dopolnjena in popravljena izdaja). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Kozma AHAČIČ, Andreja LEGAN RAVNIKAR, Majda MERŠE, Jožica NARAT, France NOVAK, 2011: *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Slovarji.)

Kozma AHAČIČ, Metod ČEPAR, Alenka JELOVŠEK, Andreja LEGAN RAVNIKAR, Majda MERŠE, Jožica NARAT, France NOVAK, 2016: *SSKJ16: priročnik za sestavljanje in vpisovanje gesel: različica 2016, 23.12. 2016*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Anton BAJEC, 1950: *Besedotvorje slovenskega jezika. I. Izpeljava samostalnikov*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Anton BAJEC, 1952: *Besedotvorje slovenskega jezika. II. Izpeljava pridevnikov. III. Zloženke*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Anton BAJEC, 1959: *Besedotvorje slovenskega jezika. IV. Predlogi in predpone*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Metod ČEPAR, 2017: *Praslovanski ijevski samostalniki moškega spola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja*. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica, 35.)

Metod ČEPAR, Alenka JELOVŠEK, 2023: Oblikovna variantnost dvojinskih samostalniških končnic v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* 71/4. 485–504.

Alenka JELOVŠEK, 2011: Neosebna raba oblike *ono* v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Slavistična revija* 59/4. 415–435.

Alenka JELOVŠEK, 2016: »My sva teh svetnikou otroci«: dvojina osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* 64/2. 95–112.

Alenka JELOVŠEK, 2016a: Raba naglasnih in naslonskih oblik nepovratnih osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 22/2. 7–29.

Alenka JELOVŠEK, 2019: Vpliv tujejezičnih pravopisnih norm na ugotavljanje glasovne podobe besedja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 213–220. (Obdobja 38.)

Alenka JELOVŠEK, 2020: Prikaz pisne in glasovne variantnosti iztočnic v SSKJ16. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 287–308. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Alenka JELOVŠEK, 2022: Besednovrstnost nedoločnih količinskih izrazov v novejši slovenski leksikografiji. *Slavistična revija* 70/4. str. 545–56.

Alenka JELOVŠEK, 2022a: Osebni zaimki v Bohoričevi slovnici: odraz stanja v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 178–201.

Alenka JELOVŠEK, 2024: *Osebni zaimki in nastajajoča slovenska knjižna norma*. Ljubljana: Založba ZRC.

Alenka JELOVŠEK, 2025: Stava naslonk v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Jezik in slovstvo* 70/4. 87–105.

Alenka JELOVŠEK, 2025: Cultural labels as a means of organising semantic structure of lexemes in an explanatory synchronic historical dictionary. *Structuring lexical data and digitising dictionaries : grammatical theory, language processing and databases in historical linguistics*. Ur. Martín Arista. Leiden, Boston: Brill. 238–263. (Language and computers, 85.)

Alenka JELOVŠEK in Tomaž ERJAVEC, 2019: A corpus-based study of 16th-century Slovene clitics and clitic-like elements. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 12. 3–19.

Alenka JELOVŠEK in Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2025: Posredniška vloga slovarskih del 16. stoletja pri ohranjanju besedne zapuščine čakavca Jurija Juričiča v slovenskem knjižnem jeziku. *Slovenski jezik – Slovene linguistic studies* 17. 5–22.

Alenka JELOVŠEK in Eva TRIVUNOVIĆ, 2023: Slovenski frazeološki ustrezniki v nebiblijskih prevodnih besedilih 16. stoletja. *Slavistična revija* 71/4. 533–548.

Annelies LÄGREID, 1967: *Hieronymus Megiser, Slovenisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch*. Neugestaltung und Faksimile der ersten Ausgabe aus dem Jahre 1592. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2007: O konverziji kot postopku knjižne (terminološke) tvorbe pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja. *Riječ* 13/2. 108–127.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2008: Pridevniške tvorjenke na -ski, -ški, -čki in -cki v Trubarjevih in Dalmatinovih prevodih biblijskih besedil. *Slavia Centralis* 1/2. 53–66.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2008a: *Slovenska krščanska terminologija, Od Brižinskih spomenikov do srede 19. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, ZRC SAZU. (Lingua Slovenica 4.)

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2008–2009: Besedotvorna podoba slovenske knjižne leksike 16. stoletja s poudarkom na pridevniških tvorjenkah. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 69–91.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2014: Problematika germanizmov v zgodovinskem slovarju knjižne slovenščine 16. stoletja. *Slovenski jezik na stičišču več kultur*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. 70–84. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 102.)

- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2015: Iz slovaropisne delavnice: ugotavljanje in strukturiranje pomenov pri večpomenskih leksemih v zgodovinskem slovarju. *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 449–456. (Obdobja 34.)
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2017: K problematiki vpliva stičnega jezika – nemščine na semantične spremembe in stilno vrednost najstarejše slovenske knjižne leksike (16. stoletje). *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 11. 35–53.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2019: Neslovnični kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila v zgodovinskem slovaropisju. *Slavia Centralis* 12/1. 158–168.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2019a: Slovnični spol prevzetih samostalnikov v knjižni slovenščini 16. stoletja: od besedilnih virov k slovarju. *Slavistična revija* 67/2. 263–271.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2020: Pomenske lastnosti knjižne leksike v zgodovinskem slovarju SSKJ16. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 263–286. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2021: Konverzija v slovnici in slovarju: izhodišča za prepoznavanje konverzije v leksikografski praksi. *Slavia Centralis* 14/2. 177–194.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2022a: Od sodobnega SSKJ do zgodovinskega SSKJ16: kontinuiteta in inovacije v pomenskih opisih polnopomenskih besed. *Slavistična revija* 70/4. 681–692.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2022: Besedotvorje v Bohoričevi slovnici (1584) primerjalno s tvorjenkami v zgodovinskem Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 135–159. (Razprave, 26.)
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2023: Med termini in determinologiziranimi leksemi v splošnem razlagalnem Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja (SSKJ16). *Slavistična revija* 71/4. 519–531.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2024: Besedotvorne variante v zgodovinskih slovarjih na Franu: od eSSKJ16 do Pleteršnika. Pleteršnikova dediščina: ob stoletnici smrti Maksa Pleteršnika. Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. 104–119. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 154.)
- Andreja LEGAN RAVNIKAR in Alenka JELOVŠEK, 2025: Ali je vpliv čakavca Jurija Juričiča na razvoj slovenskega knjižnega jezika podcenjen? *Slavistična revija* 73/2. 185–206
- Martin LUTHER, 1545: *Biblia, Das ist die gantze Heilige Schrifft Deudsch auffs new zugericht*. Wittenberg. Munchen: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1974.
- Majda MERŠE, 1990: Jezikovne spremembe v Trubarjevih prevodih Nove zaveze. *Razprave XIII*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za filološke in literarne vede. 163–179.
- Majda MERŠE, 1995: *Vid in vrstnost glagola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja = Aspect and aktionsart in the 16th century Slovene literary language*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 44.)
- Majda MERŠE, 2001: Popolni izpisi del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja in zamisel slovarske predstavitve besedja. *450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem*. Ljubljana: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 128–150.
- Majda MERŠE, 2004: Besednovrstna in druga slovničnaproblematika besedja slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 10/1. 7–32.
- Majda MERŠE, 2008/2009: Oblikoslovje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 47–68.

- Majda MERŠE, 2009: *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja: Razprave o oblikoslovju, besedotvorju, glasoslovju in pravopisu*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 23.)
- Majda MERŠE, 2011: Vloga kazalk v slovenskem zgodovinskem slovaropisju. *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 334–352. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 75.)
- Majda MERŠE, 2013: *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja: Razprave o jezikovnem sistemu, besedju in prevodni problematiki*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 29.)
- Majda MERŠE, 2015: Kreljeva Postilla slovenska (1567) v odnosu do Spangenbergove prevodne predloge. *Stati inu obstatu* 21/22. 74–97.
- Majda MERŠE, 2015a: Slovnična obvestilnost slovenskega zgodovinskega slovaropisja. *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 503–510. (Obdobja 34.)
- Majda MERŠE, 2017: Raba glagola *biti sem* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 23/2. 211–227.
- Majda MERŠE, 2019: Frazni glagoli v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavia Centralis* 12/1. 142–157.
- Majda MERŠE, 2020: Bohoričev prispevek slovenskemu slovaropisju. *Stati inu obstatu: revija za vprašanja protestantizma* 16/32. 247–267, 459–463.
- Majda MERŠE, 2020a: Koncept Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 236–250. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)
- Majda MERŠE, Kozma AHAČIČ, Andreja LEGAN RAVNIKAR, Jožica NARAT, France NOVAK, Francka PREMK, 2006: Wortschatz der slowenischen Bibelübersetzungen des 16. Jahrhunderts. *Matthaus-Evangelium (1555); Paulus, Romerbrief (1560); Paulus-Briefe (1561, 1567); Psalter (1566); Neues Testament (1581–82) übersetzt von Primož Trubar. Jesus Sirach (1575); Pentateuch (1578); Proverbia (1580) übersetzt von Jurij Dalmatin. Kommentare*. Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh. 99–325. (Biblia Slavica. Serie IV: Sudslavische Bibeln, Band 3,2.)
- Majda MERŠE, Franc JAKOPIN, France NOVAK, 1992: Fonološki sistem knjižnega jezika slovenskih protestantov. *Slavistična revija* 40/4. 321–340.
- Majda MERŠE, France NOVAK, Francka PREMK, 2001: *Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, Poskusni snopič*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Jakob MULLER, 2005: Prekmursko besedje v Registru 1584? *Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost*. Petanjci: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija. 130–139.
- Jožica NARAT, 1996: Izrazi za 'učenec' pri slovenskih protestantskih piscih. III. *Trubarjev zbornik*. Ljubljana: Slovenska matica, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 263–272.
- Jožica NARAT, 2007: Življenje besed v Bibliji: od nog do glave. *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2, *Merkurjev zbornik*. 285–296.
- Jožica NARAT, 2008/2009: Slovenski knjižni jezik 16. stoletja v luči besedoslovnih raziskav. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 105–138.
- France NOVAK, 1983/84: Stavčna tipologija v Dalmatinovi Gmajni predgovori čez vso sveto Biblio. *Jezik in slovstvo* XXIX/6. 183–187.
- France NOVAK, 2004: *Samostalniška večpomenskost v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 10.)
- France NOVAK, 2006: Predponi v- in u- v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Stati inu obstatu* 2/3–4. Ljubljana: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 138–159.

France NOVAK, 2008/2009: Slovanska členjenost besedja glede na besednovrstnost in pomenskost: števnik v 16. stoletju. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 139–163.

France NOVAK, 2011: Predlog v v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Globinska moč besede*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 126–142. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 80.)

France NOVAK, Franc JAKOPIN, Majda MERŠE, 1996: Karakteristika besedišča slovenskih protestantov. *III. Trubarjev zbornik*. Ljubljana: Slovenska matica, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 293–307.

Vatroslav OBLAK, 1894: Protestantske postile v slovenskem prevodu. *Letopis Matice Slovenske*. 202–219.

Martina OROŽEN, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

Martina OROŽEN, 2003: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: Slavistično društvo Maribor. (Zora 26.)

Martina OROŽEN, 2008/2009: Trubarjeva ubeseditev evangelijskih povzetkov v novozaveznih besedilih (sistemski in upovedovalni vidik). *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 319–337.

Martina OROŽEN, 2010: *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika: od sistema k besedilu*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 74.)

Marijan PEKLAJ, 1984: *Sveto pismo, izročilo in Cerkev v predgovorih Jurija Dalmatina v Bibliji 1584*. Inavguralna disertacija. Ljubljana.

Maks PLETERŠNIK, 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar*. I: A–O (1894), II : P–Ž (1895). Ljubljana: Knezoškofijstvo.

Breda POGORELEC, 1972: Trubarjev stavek. *VIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 305–321.

Breda POGORELEC, 2011: *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika: Jezikoslovni spisi* I. Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Lingua Slovenica. Fontes 1)

Francka PREMK, 1992: *Korenine slovenskih psalmov*. Ljubljana: Trubarjevo društvo.

Breda POGORELEC, 2006: Vseslovanska besedica *sam* pri slovenskih protestantskih piscih in v luči primerjav. *Riječ* 12/2. 69–78.

Breda POGORELEC, 2008–2009. Vloga izvirnika pri pomenoslovnih vprašanjih v svetopisemskem gradivu za slovar slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 339–354.

Valentin PUTANEC, 1979: Mali diferencijalni hrvatsko-slovenski rječnici iz 1578., 1584. i 1592. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga* 376. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 159–215.

Jože RAJHMAN, 1977: *Prva slovenska knjiga v luči teoloških, literarno-zgodovinskih, jezikovnih in zgodovinskih raziskav*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Jože RAJHMAN, 1986: *Trubarjeva Ena dolga predgovor*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika*, II. Konzonantizem. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Fran RAMOVŠ, 1936: *Kratka zgodovina slovenskega jezika I*. Ljubljana: Akademsko založba.

Fran RAMOVŠ, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana: DZS za Univerzitetno študijsko komisijo.

- Fran RAMOVŠ, 1971: *Zbrano delo. Prva knjiga*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 23/i, Inštitut za slovenski jezik – Dela 11/i.)
- Fran RAMOVŠ, 1997: *Zbrano delo. Druga knjiga*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 23/ii.)
- Jakob RIGLER, 1968: *Začetki slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 22, Inštitut za slovenski jezik – Dela 10.)
- Jakob RIGLER, 2001: *Zbrani spisi 1. Jezikovno-zgodovinske in dialektološke razprave*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1880–1976. Knjige I–XXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, 1984–2020. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Zavod za jezik IFF – Zagreb (1984–1989), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Zavod za hrvatski jezik HFI – Zagreb (1991–1995), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (1999–2020).
- Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar*. Druga, pregledana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan.
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*, 2001. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- SSKJ I–V = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* I (A–H, 1970), II (I–Na, 1975), III (Ne–Pren, 1979), IV (Preo–Š, 1985), V (T–Ž, 1991). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Državna založba Slovenije.
- Jože STABEJ, 1977: *Hieronymus Megiser, Slovenskolatinsko-nemški slovar*. Hieronimus Megiser. Thesaurus polyglottus. Iz njega je slovensko besedje z latinskimi in nemškimi pomeni za Slovensko-latinsko-nemški slovar izpisal in uredil Jože Stabej. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 32.)
- Jože STABEJ, 1997: *Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc, Dictionarium latino-carniolicum (1680–1710)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Hildegard STRIEDTER-TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Wien: Im Kommission bei Otto Harrasowitz.
- Sveto pismo stare in nove zaveze*, 1996. Slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- P. Stanislav ŠKRABEC, 1994–1998: *Jezikoslovna dela* 1–4 (1: 1994, 2: 1994, 3: 1995, 4: 1998). Ur. J. Toporišč. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.
- France TOMŠIČ, 1939: Refleksivni glagoli v slovenščini. *Slovenski jezik* II. 155–169.
- Jože TOPORIŠIČ, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.
- Eva TRIVUNOVIĆ, 2019: Diahrono raziskovanje biblijskih in izbiblijskih frazemov. *Jezikoslovni zapiski* 25/2. 47–61.
- Eva TRIVUNOVIĆ, 2020: Variante in modifikacije (iz)biblijskih frazemov. *Jezikovne tehnologije in digitalna humanistika*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino. 158–166.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2020a: Tipi stalnih besednih zvez v Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 323–335. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Eva TRIVUNOVIĆ, 2021: Stalnost, variantnost in modificirana raba frazemov v slovenskem jeziku in slovarjih. *Slovenščina 2.0* 9/2. 71–99.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2022: Primerjava izvora in razvoja frazemov ločiti ljuljko od pšenice in ločiti zrnje od plev ter njunih variant slovenskem knjižnem jeziku. *Jezikoslovni zapiski* 28/2. 33–51.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2024: Phraseological research of the 16th-century Slovenian literary language. *I dati linguistici: metodologie e strumenti della ricerca*. Ur. Caterina Cacioli. Firenze: Società Editrice Fiorentina. 113–129. (Studi e ricerche del Dipartimento di Lettere e Filosofia, Linguistica, 2.)

Eva TRIVUNOVIĆ, 2024: Diahroni razvoj frazema solzna dolina / dolina solz v slovenskem knjižnem jeziku. *Jezikoslovni zapiski* 30/2. 43–57.

Mitja TROJAR, 2022: Odmevi Bohoriča, slovničarstvo v nadaljnjih stoletjih. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 276–300. (Razprave, 26.)

Mitja TROJAR, 2023: Prepoznavanje terminov in determinologizirane leksike v izbranih starejših slovenskih slovarjih. *Slavistična revija* 71/4. 505–518.

Mitja TROJAR, 2025: Slovenski metajezik in jezikoslovna terminologija v besedilnem kontekstu. *Slavistična revija* 73/2. 223–239.

Ada VIDOVIČ-MUHA, 2011: *Slovensko skladenjsko besedotvorje. 2. razširjena in dopolnjena izd.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Ada VIDOVIČ-MUHA, 2013: Slovensko leksikalno pomenoslovje. 2., dopolnjena izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Ada VIDOVIČ-MUHA, 2019: Iz zgodovine slovenskega besedotvorja. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Fran WIESTHALER, 1993–2007: Latinsko-slovenski slovar. 1 (1993): A–Col, 2 (1995): Coll–Ex, 3 (1999): F–K, 4 (2002): L–Perf, 5 (2005): Perg–Sic, 6 (2007): Sid–Z. Ljubljana: Založba Kres.

Jonatan VINKLER, Igor GRDINA (ur. zbirke), 2002–2018: Zbrana dela Primoža Trubarja I–XIV. Ljubljana: Rokus in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar (I–V); Ljubljana: Pedagoški inštitut (VI–XIV).

Andreja ŽELE, 2004: Povedkovnik v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 10/1. 33–42.

Andreja ŽELE, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Slovarji.)

–	nedoločljivo, neugotovljivo	kaz.	kazalni
1. os.	prva oseba	količ.	količinski
2. os.	druga oseba	kor.	koroško
3. os.	tretja oseba	lat.	latinščina, latinsko
A. J.	Alenka Jelovšek	ločil.	ločilni
A. L. R.	Andreja Legan Ravnikar	m/m.	moški spol
arab.	arabščina, arabsko	M. Č.	Metod Čepar
aram.	aramejščina, aramejsko	M. T.	Mitja Trojar
bav.	bavarščina, bavarsko	madž.	madžarščina, madžarsko
bibl.	biblijsko	medm.	medmet
bot.	botanično	mer.	merni
brezoseb.	brezosebkovna raba	mest.	mestnik
čl.	členek	mn.	množina
daj.	dajalnik	mnog.	mnogostni
del.	deležnik	nač.	načinovni
del. na -l	deležnik na -l	nedol.	nedoločni, nedoločnik
dol. obl.	določna oblika	nedol. obl.	nedoločna oblika
dov.	dovršni, dovršnik	nedov.	nedovršni, nedovršnik
dv.	dvojina	nem.	nemščina, nemško
ed.	ednina	nepregib.	nepregibno
ekspr.	ekspresivno	nepreh.	neprehodni
elipt.	eliptično	neskl.	nesklonljivi, nesklonljivo
E. T.	Eva Trivunović	nv.	nova visoka nemščina, novovisokonemško
evfem.	evfemistično		
gl.	glej	or.	orodnik
glag.	glagol	os.	oseba
glav.	glavni	oseb.	osebni
gr.	grščina, grško	osn. obl.	osnovna oblika
hebr.	hebrejščina, hebrejsko	ozir.	oziralni
hrv.	hrvaščina, hrvaško	pesn.	pesniško
im.	imenovalnik	poljubn.	poljubnostni
iron.	ironično	pooseb.	poosebljeno
it.	italijanščina, italijansko	posam.	posamostaljena
itd.	in tako dalje		pridevniška beseda
jezikosl.	jezikoslovno	povdk.	povedkovnik
kak.	kakovostni	predl.	predlog
katol.	katoliško	preh.	prehodni

preg.	pregovor	štev.	števnik
pren.	preneseno	tož.	tožilnik
pret.	preteklik	tur.	turščina, turško
presež.	presežnik	vel.	velelnik
prid.	pridevnik	ver.	versko
prim.	primerjaj	vez.	veznik
primrk.	primernik	vpraš.	vprašalni
prisl.	prislov	vrst.	vrstni
prostor.	prostorski	vrstil.	vrstilni
protest.	protestantsko	zaim.	zaimek
protest. o katol.	protestanti/protestantsko o katoliškem	ž/ž.	ženski spol
rod.	rodilnik		
romun.	romunščina, romunsko		
s/s.	srednji spol		
sam.	samostalnik		
sed.	sedanjik		
slabš.	slabšalno		
srlat.	srednjeveška latinščina, srednjeveško latinsko		
srvn.	srednja visoka nemščina, srednjevisokonemško		
stvn.	stara visoka nemščina, starovisokonemško		

*	negotova rekonstrukcija, oznaka	Ⓜ	mala začetnica
◦	različica iztočnice na podlagi zapisa	ⓂⓂ	prevladuje velika začetnica
[]	rekonstrukcija mesta naglasa	ⓂⓂ	prevladuje mala začetnica
[?]	negotova rekonstrukcija mesta naglasa	Ⓜ	podatek o rabi velike in male začetnice je nepoveden
P	število pojavitev iztočnice	/	pomenski odtenek
K	število knjig s pojavitvijo iztočnice		znak za prelom vrstice
	ločevalnik spremenljivih delov pri oblikoslovnem zaglavju	< >	oklepaj, ki vsebuje besedilo opombe
→	regularno nadaljevanje paradigme	[]	oklepaj, ki vsebuje urednikovo pojasnilo ali poseg
/	različica	..	izpust
\	besednoredna različica pri glagolskih kalkih	-	frazeološko/terminološko gnezdo prve stopnje
▣	prekrivna oblika	- -	frazeološko/ terminološko gnezdo druge stopnje
⊙	brezpredložna raba	ℰ	razdelek z etimološko kazalko
[!]	nepričakovana oblika, potencialna napaka	≡	število primerov je izenačeno
■ ■	pisava narazen	↘	opozorilo na skupni pojavitveni sklop ali skupno oblikoslovno zaglavje
■ ■	pisava skupaj	↗	skupni pojavitveni sklop, skupno oblikoslovno zaglavje ali sklic na pomen
◀ ▶	prevladuje pisava narazen		
▶ ◀	prevladuje pisava skupaj		
■=■	pisava skupaj in pisava narazen sta izenačeni		
□ □	podatek glede pisave skupaj in narazen je nepoveden		
Ⓜ	velika začetnica		

V Ljubljani, marca 2026

 Slovar

baziliskus – sam. m [bazi'li:skus]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– ed. im.: baziliskus; ⑤

kači, zmaju in petelinu podobno mitološko bitje, ki ubija s pogledom; bazilisk:

Oni [Judje] bi radi da bi nijedan Karfzhenik nebil shyu na Semly. Inu da bi nas shnyh pogledaniem mogli kakor **Basilifcus** vmoriti, tako bi ie storili JPo 1578, III,14b

℥ iz gr. prek lat., prim. basiliscus

AVTORSTVO: M. Č.

cedale gl. čedalje

falati gl. faliti

faliti -im glag. nedov. in dov. [fa'li:ti -'li:m]; P 202, K 14 (TT 1557, TO 1564, TPs 1566, KPo 1567, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, DC 1584, TtPre 1588, TPo 1595, TtC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– nedol.: fal | y/i/a[!] (MTh 1603, I,480) | ti/t; – sed. ed. 2. os.: fališ; – 3. os.: fal | y/i/ij (TPo 1595, I,113); – mn. 1. os.: falimo; – 2. os.: falite; – 3. os.: fal | e/io/é (DB 1584); – del. na -l m. ed.: falil; – mn.: fal | i/y | li; – ž. ed.: falila; – mn.: falile; – s. ed.: fal | i/y | lu; ⑤ ⑥

SLOVARSKI SKLOP

Erro. *Germ.* af irren oder irr gehn/ fählen. *Sclav.* greifhiti, femotiti, ftehaiati. *Carinth.* **falati**[!] MTh 1603, I,479-480;

Delinquo. *Germ.* sündigen/ fählen. *Sclav.* greifhiti. *Carniol.* **faliti** MTh 1603, I,406

1. kaj; komu, na kom/čem **izraža odsotnost česa, za kar se želi, pričakuje, da je prisotno; manjkati:**

nai fi Deshellki sigilli zhafi **fallio**, inu tiga kijr ima ijh obnorio, tako fai Boshij Sigilli inu potèrienie néfo nikuli obenimu Zhloveku **fallili**, ako ie le on oblubi Boshij veroval KPo 1567, XLVIIIb;

Inu nam ne bode nihtar **fallilu**, mankalu ali fkodilu, tamuzh nuzalu, tudi kar se nam sdi hudo, ako le bomo v'ueri do konca fhanoviti fiali KPo 1567, CXIib;

le naprei poidite, inu na prau fcefti oftanite, vmoij Befedi, vbefedi te refnice, tako vam Vezhni Leban nefali JPo 1578, III,44a;

Ampak téh Hudobnih ozhy bodo fahnile, inu nebodo mogli vbéshati: Sakaj nyh vupanje bo nyh duhni **falilu** DB 1584, I,269b;

On [Bog] te gvifhnu nesapufti, on dobru vej kaj ti **faly**, vse ftfvari fo njega DC 1584, CCLXXXIII;

Sakai on [Trubar] ie dial, tu ie praua zhiffta Boshia rifniza Boshie beffede, katera nam nemore **faliti** TtPre 1588, 122;

Sakaj ti ja vidifh, kaj je Iudefhu **falylu** inu mankalu TPo 1595, I,257;

taku bode nyh [papežnike] Chriftus vprafhal, inu porezhe: Kej je tedaj moja befseda? .. Tu bi vam ne bilu moglu **falyti**, svaflhimi delli pak ima inu more vam **falyti** TPo 1595, II,255;

Sakaj bi se ti hotel tedaj pred to nadlugo preftrafhiti inu bati, kadar je tebi pomuzh oblublana, inu onu le na tem **faly**, de ty inu tvoje Sakonfku drufhe, kakor ena prava ceila Cerkou Boshja satu profifih? TPo 1595, III,191;

Efauf je tudi meinil, onu bi njemu ne imejlu **falyti**, de bi ta Vifhi imel biti TPo 1595, I,135

/ elipt. Sakaj aku je takovim velikim fvetym ludem, katerim my vse nafhe shivozhe dny glih ali onaki ne bodemo, **falylu**, de fo se fspoteknili, inu zhafsi cilu padli, koku veliku vezh se more s'nami pergodyti TPo 1595, III,117 *niso bili popolni*

/ Kai vam **falli** na moim uku alli tudi na moim dianiu? KPo 1567, CXXXa *kaj so njegove pomanjkljivosti*

/ Takove befsede se nejmajo taku saftopiti, kakor de bi na Bugi **falilu**, ali pomankainje bilu, de bi on ne hotel enimu vfakaterimu tu fposnajne tiga Evangelia vofzhiti TPo 1595, III,56

/ Rejs je, de na tem ne **faly**, de nam Bug obilnu da, na tem pak onu **faly**, de my tu, kar Bug da, prou ne fposnamo TPo 1595, I,55;

Aku my vŕhe kaj moramo terpejti inu nad tejm vagati, kadar nemore drugazhi biti, kaj **fali**j?
Saj morajo ty pregrešni tudi fvoje terpleinje inu krish neŕti, inu htimu eno hudo veift imejti,
h'puflednimu tudi tiga vezhniga ferdamainja fi v'fveifti biti, inu zhakati TPo 1595, I,113

- / Ako tudi vŕi prideio vta Vinograd, kateri ŕe poklizheio? Ne: Nazhem **fali**, kay ie vrŕshah?
JPo 1578, I,68b *kaj je vzrok, da ne pridejo*

2. kdo/kaj; komu, na čem, v čem, s čim, s prisl. določilom mere *biti v zmoti; motiti se*:

Sakai pry vku, almoshnyh, pry huali inu petiu ie rada ofart, inu ŕe more kriiica pry takim goditi da
vzhafu **fali**. Kateri ie pak Chriŕtufou Ofal, tiga Chriŕtus na vsdi dershi inu pelia, da is pota ne gre
JPo 1578, I,107b;

[Hudič pravi Jezusu] Ty fi pry Iordanu, kadar fi Karŕfzhen, en glas ŕlishal: Ty fi moi Liubi Sin .. inu
menish, da ie tebe menil. Alli ty delezh **falish**. Bi ty imel biti Syn Boshij? JPo 1578, I,84b;

Rymłani ŕo bily le Ajdje, kateri Boshje beŕŕŕede inu te prave Boshje ŕluŕhbe neifo imejli, kakor ty
Iudje. Tu je tim Iudom slu teŕhku djalu, ŕo ŕe sa tiga volo ŕdeli, ony bi bily fvojo pravizo guifhnu
dobili, inu dobru ŕapopadli, ali ony ŕo **falyli** inu greifhili, kakor my tudi vtakovim zheŕtu **falimo**
TPo 1595, II,284;

My ja vidimo na teh mladih Hlapzhizhih, koku ŕe nym more taku zheŕtu ena rejzh noterfvezhit inu
naprej tepŕtj, dokler ony njo ŕapopadejo, inu my ŕe ŕdimu, takove velike rizhy ŕe puŕte lahku, inu
pres vŕe muje navuzhiti. Tukaj my delezh **falimo** TPo 1595, I,49;

Varuj ŕe Ierusalem, ti meiniŕh kadar je ta ŕhtraifinga ŕkrivena, taku bode cilu vuni ofŕala, Ali ti
delezh **faliŕh**, sakaj ta ŕhtraifinga nej ŕatu ŕkrivena, de bi ti fray imelu biti TPo 1595, II,192

3. kdo/kaj/brezoseb.; komu, pred čim *ne doseči takega rezultata, kot se želi, pričakuje; ne uspeti*:

Htretimu, Imamo mi ŕmiŕliti inu gledati na te Oblube Boshye, katere nas cilu lipu ŕaŕtopnu inu
lubesniuu Troŕhtaio, de nas Bug hozhe, inu te nashe Proŕhne vŕliŕhati, de ne bodo ŕabŕton oli **falile**
TT 1557, ee3a;

vuner vletim vŕeim klizhi tudi na tiga ner viŕhiga, de on puŕty tuoie diaine ratati inu nikar **faliti**
DJ 1575, 158;

Zhloveki laŕheo, inu morajo zhafŕi **faliti**, de nemogo tiga dŕrŕhati, kar govorŕ ali oblubio: Ampak
Bug nikuli nefaly DB 1584, I,93a;

On vodi Farje kakŕr en rup, inu puŕty tŕm mogozhnim **faliti** DB 1584, I,269b;

Kain je miŕlil inu meinił, de bi hotel ŕkusi fvoj Offer ŕebi en pot k'Ozhetu v'Nebu ŕturiti, ali njemu je
tu **falilu**, inu je vbil fvojga brata Abela nad tem do ŕmerti TPo 1595, III,76

- / Sakaj fajnje veliku ludy obnorio, inu **faly** tŕm, kateri ŕe na nje ŕaneŕŕŕ DB 1584, II,167a;

Tvojim Sovraŕhnikom bo ^f**falilu** pred tvojo veliko mozhjo <^f**falilu**> tu je, nym nebo tu naprej
ŕhlu, kar fi ony ŕupar tebe inu ŕupar tvojo Cerkou naprej jemlo> DB 1584, I,295a

- / Bug ne **falli** ŕhnega oblubami inu beŕŕedami, gledaimo le, de mi ŕto Vero ne **fallimo**, inu de na
Boŕhyh beŕŕedah ne zbiulamo TT 1557, bb3a

- / Vi kir ŕe GOSPVDI (Boga) boijte, ŕauupaite nemu, sakai on vam nebode **falil** DJ 1575, 9 *vas ne
bo razočaral*;

nai Iudie na ŕuoiga Meŕŕyo, Turki na nyh Mahometa Vpaio, nym hozhe **fallit**: My vpamo na
Boŕhiega Synu .. Ta nam nezhe **falit** JPo 1578, II,164b

- / Sakaj v'govorjenju je zhafŕ, inu je tudi v'govorjenju ŕhpot, inu zhlovŕku njegou laŕtni Ieŕik **faly**
DB 1584, II,155b *mu ŕkoduje*;

Kadar je njemu hudoba lih ŕlatka v'njegovih uŕtah, taku mu bo vŕaj v'njegovim jeŕiki **falila**
DB 1584, I,272a

4. navadno s prislovom ali nikalnico, z oslavljenim pomenom, kdo/kaj/brezoseb. *izraža stopnjo verjetnosti*:

a) da je trditev v sobesedilu resnična:

v zvezah kot **komaj/težko fali** Sakaj, leta dva Sakoinika [Jožef in Marija] ŕta uveni ptuji deŕheli,
uvenim ptujim Mŕŕti, gdi ona ni hiŕhe ni dvora nejmata, inu aku ŕta ona lih, kakor je kumaj **falilu**,
priatile tukaj imejla, taku ony vŕaj niŕhter ŕa nyu neifo marali TPo 1595, I,30 *zelo verjetno*;

Kadŕr vidio kaiŕe godi, ŕo na pŕŕŕife bijli inu ŕe naŕai vŕrnili. Chriŕtufove ŕmŕti muh ŕe ie vshe
prikaŕovala, inu tako mozhnŕ iŕkaŕovala, da ŕo mogla ta kamanata ŕarca tih Iudov ŕe omezhiti, Inu

teshko **falli**, da ie dofti od tih bilu, kateri so potle na Vinkushtni dan, škusi to možno predigo fvetiga Petra k'Veri Chriftufovi se podali KPo 1567, CLXVib;

Letima dvema so velikò miloštivilhi bili, kakor Iesufu. Niju krishefo puštili vankaie peliati, CHRiftuf pak ie mogal sam svoi nefiti. To so mu teskhò **falli**, ti Iudovski Farij inu Menihi vse bili naproshili. Da mu le nei ene Gnade alli milošti voščenu KPo 1567, CLXIIa;

Vera mu ie dobro dopadla. Alli da bi nie Vero iskušil inu probiral, kakor Slatu Vogniu, inu bi tako fuoijm Iogrom tudi to isto iskasal: Sato ie on molzhal, inu nishtar nei odgouoril: da bi dobro bila mogla ta Shena zhudne milfi imeti, Inu teshko **falli** da ie nei zhudno kferzu shlo JPo 1578, I,88b;

neče/nečem faliti Sdai se pak dobrò godi, da kadàr en Evangeliski Predigar le sine alli ūsta odpre, taku se naido pofvitci, modre glave alli Modriani, katera[!] to sa slò vsameio inu pfluieio Predigarie inu njih predigarstvo, da so prèprosti nesaftopni Stoici, tèrdi, se ne snaio všim nagibati inu hiniti: kateri fai ifhe neso nikuli flifhali, ni prav šposnali, kai ie krivo alli ravno, rifnica alli lasha: Inu so, nezhem **falliti**, vfi škrivni hinavci KPo 1567, CLIIb *nedvomno*;

Inu nezhe **fallit**, da šta tukai, Maria inu Iosef tako vmishlala inu diala: Archelaus Sin Erodeshou, ie en takou Tyran kakor ie niega Ozha, Ako ie niemu to Deite vroke prishlu, tako ie bude vmoril JPo 1578, I,44a

b) da se bo dejanje v sobesedilu uresničilo:

v zvezah kot **kako hoče faliti** Sakaj dotler so ony vnyh vefselju, taku ony nefmiflio na Buga ni na njegovo befšédo, gredo vgreihih pres vse pokure inu popravljenja naprej, inu šture kar nym dopade, Koku hozke[!] tedaj **falyti**, de bi Bug ne imel se ferditi inu fhtrajfati? TPo 1595, II,49 *verjetno je*;

ne fali / ne more faliti Kai sadobudeio štim, kar Boshyo Befedo fourashio? .. hudo Ime, da nyh vfi karfzheniki inu brumni Ludie fourashio, kakor se ie per nashim zhafu smnogaterimi inu vmnogih meštih sgodilu, inu nemore **fallit** da fega vezh bude godilu JPo 1578, I,21b *zagotovo, nedvomno*;

Soli oni to tudi verouali, kar ie ona predigouala? Nikar vfi. Ne **falli**, da ie ta vekshi del, kakor se vfelei godi, nio sa eno Norizo shazal JPo 1578, I,31b;

Tedaj kadar bi ti Gofte nar vefseleifhi bily, bi imejla te Erodje Hzhy pred tem Krajlom, inu pred temi Gofmy plesati, inu nym kratik zhaš šturiti, tukaj onu ne bode **falylu**, en vfakateri bode na tej Deklizi enu dobru dopadeinje imel, inu njo hvalil TPo 1595, III,95;

Gdi je ena takova rifniza, tu nemore **falyti**, de se bode tedaj en drugi leben nafhal TPo 1595, III,111

/ ekspr. Inu vfaki ôzhe sdai vbutegah na prudai vifiti, nekar štim Imenom, da bi shelil na snanie dati Chriftufa alli škrivnoft negovo, támuzh svoio škriunoft, inu svoie lepe mifli inu manungo, katero ima par tei Chriftufovi škrivnofti, inu méni, da so takove rêzhi, inu škrivnofti, škaterimi fi ūpa, malò **falli**, te Hudizhe v'pakli na Vero preobèrniti, kâr fai nei ifhe nigdar ene Muhe obèrnili, inu ije ne more obèrniti, da bi ifhe le k'hudimu ne obrazhal KPo 1567, IIIb *skoraj, malodane*

5. kdo pri metanju, streljanju ne zadeti; zgrešiti:

Inu ie pred nimi [Izraelci] te Ayde ifšegnal, inu ie nim to Erbfzhino što shnuro refdeilil, Inu ie to Ifraelsko shlahto vnih Vtte poštauil. Ampag oni so iskufovali inu ferdili Boga tiga višfokiga, Inu nega Pryzhonana[!] ne so deršhali. Oni so se nafai obernyli, inu so odftopyli, koker nih Ozhuui, Oni so koker en falsh lok **falili** TPo 1566, 143b-144a

℥ iz it., prim. fallire

AVTORSTVO: M. Č.

fals gl. falš²

falš¹ posam. nepregib. [ˈfa:lš]; P 1, K 1 (TO 1564)

– falš; ☹

kar v določenem okolju ni priznano za pravo, pravilno; napačno, krivo:

uti Papeshki Mashie ie dofti kriuiğa, **falsh** inu Malikouskiga TO 1564, 31a

℥ gl. falš²

PRIM. falš²

AVTORSTVO: M. Č.

falš² (falš, fals) prid. nepregib. [ˈfa:lš]; P približno 1100, K 44 (TC 1550, TA 1550, TC 1555, TE 1555, TM 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TPs 1566, TA 1566, KB 1566, TC 1567, TL 1567, TP 1567, TPs 1567, KPo 1567, TC 1574, TP 1575, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, TPs 1579, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, BH 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TfM 1595, TfC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– fa | lš/š[!]/ls (Trubar); Ⓜ Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

Falsh. Kriu DB 1578, 180b;

Deutfch. Falsch. *Latinè.* falsus. *Windifch.* falsh, golufast, kriu. *Italicè.* falfo, finto, contrafatto MD 1592, D5a;

Falfus. *Germ.* falsch. *Sclavon.* kriu, golufast. *Carn.* **falfh** MTh 1603, I,520-521

1. ki v določenem okolju ni priznan za pravega, pravilnega; napačen, kriv:

ty ludy kir menio de Bogu ueliku slushio oli fuetimu Euangeliju ne hote verouati inu stopiti od te norfke **falfh** vere/ obtu bodo na fodni dan hudu obftali TC 1550, 106(61b);

na nega [zlodeja] hudo kunsht, imamo mi zheftu fmisliti, koku on veden okuli .. hodi inu ifzhe, koku bi nas mogel sepelati smotiti vti Veri **sfalsh** vukum .. De bi nas obnoril .. **sfalsh** Boshyo inu Malikousko slushbo TT 1557, ff2a;

kateri ie en uelik gofpud, timu ie dobru inu vshiuva tiga prauiga vefselia. Od takih **falsh** inu norskikh missel inu neuerne skerbi nas Bug .. vuzhi inu opomina TT 1557, h2a;

Ty **falsh** Zaihni inu vukuui pag fo vfi ty, skaterimi se hozhe kaka noua Vera, kake noue Boshye oli tih Suetnikou slushbe gori perprauiti oli poterditi, katerih Bug nei poftauil TT 1557, bb3b;

ta Turshka/ fadashnih Iudou/ vfeh Aydou inu tih falsh hynauskih Papeshouih kerszhenikou Vera/ nei prou nei Boshya/ temuzh/ **falsh**/ kriua inu Hudizheua TR 1558, Z2a;

Ty Menihi inu Neuuzheni Pridigary, tudi fdoi **sfalsh** islago inu fästopom poterduio inu pry Zhuio de nih is pazhena Masha ie prou TR 1558, E3b;

Kateri zhluik tiga drugiga **sfals** Vukum, fgardimi neframnimi besfedami .. perprau .. od te prae Vere .. Takimu zhluieu prau tukai Cristus bi bule bilu, de bi on ner utim globokeshim moriei mertou leshal TR 1558, h3a;

ta Papesh inu ty shcoffi na tim Conciliu Vtrienti, mei druge nih **falsh** Article inu Poftaue, fo tudi leta poftauili, De ta Zhluik ima pred inu pred zbiulati, aku on Bogu dopade oli nekar TO 1564, 22b;

Ieft te kir se na lizhkake **falsh** rizhy fanashaio fourashim TPs 1566, 59a;

katera ie ta praua stara, inu katera ie ta noua **falsh**, Anticristoua Vera TL 1567, B1a;

Vtretjim Capituli on [sv. Pavel] nje nekoterih rizhy opomina, inu sufseb, de bi te lejne inu vtraglive, kir se svojo laftno rokó neshive, iméli fhtrajfati, inu aku bi se nepopravili, se prozh od nyh dershati, kateriga navuka je tudi sdaj ta **falfh** duhovni stan v'papeftvi dobru potreben DB 1584, III,112b;

Falfhvera, superstitio, aberglaub BH 1584, 56;

Sakai kadar ie vuk **falsh**, kriu inu Bogu ne dopade, taku kar fi kuli zhluik naprei vñame, inu zhe veksho skèrb inu flifs htimu pèrloshy, tém maine Bogu dopade, temuzh ga le tém vezh resèrdi TtPre 1588, 42;

Sa tiga volo je potreba, de se en reslotik stury, inu ludje vuzhe, de fo vfelej dvej Cerkvi. Ena ta **falfh** Cerkou, katera vfaj tu Ime ima, inu se imenuje Cerkou inu Boshji folk, kir vfaj nej. Ta druga, ta prava Cerkou, katera tiga imena nejma, inu je vfaj ta prava, Lete dvej Cerkvi se teslku mogo reslozhiti TPo 1595, II,75;

Ta Hudizh bode vteh pušlednih zhařsih Zhudeřsa dellal, ali ona bodo **falfh** zhudeřa TPo 1595, I,173;

Paulus je imenuje lashniva s'neameinja, satu ker te lashe fkusi taifta bodo poterjene, inu ty ludje od te rifnize inu od beřsède bodo odpelani <**Falfh** inu Hudizhova řnameinja ali zhudeřa> TPo 1595, II,304

1.1 ki dela, govori kaj, kar v določenem okolju ni priznано za pravo, pravilno; kriv:

Ty Hinauci inu **falsh** Vuzheniki se ne puřte, řa nih Vere inu Vuka volo, pregnati ne vmoriti, koker ty prau kerszheniki deio TT 1557, cc3a;

ty Iogri tudi zheftu inu fueiftu opominaio inu uele de ufaki zhluik ima pred **falsh** leshniuimi Pridigary se varouati TR 1558, Q4a;

Praui Pridigarij bodo vfelei inu poufod od tiga fuita fauersheni/ imaio od vfeh ftran dofti nadlug/ moraio veden na glauo zhakati/ Ampag ty **falsh** imaio myr/ pokoi inu fo od vfeh ludi dobru pryeti TL 1561, 70a;

Sakai shlesa inu druge bolesni vezh ne fkodio, tamuzh da shivot vmorio. Alli en sanikaran nemarni Far inu **falfh** predigar vmori duho inu Telo KPo 1567, LXXXVIa;

S. Peter stém te **falfh** Duhoune, kir fo danafhni dan v'Papefhtvi, poméni, kateri fo vus Svejt shnyh lakomnoftjo poshérli, inu pelajo en fraj meßen deshelfki leben DB 1584, III,122a;

En Shvermer ali **falfh** vuzhenik veruje, de ima fhe zhes fhtiri tedne ta fodni dan priti. Takova vera je fgul lasha, sakaj onu nej obene Boshje befséde per njej TPo 1595, II,252

2. ki ni v skladu z resnico, dejstvi; lažniv:

Ti ne imash **falfh** prizhe dati fubper tuiga blifhniga TA 1550, 15;

Ti ne Imash **falsh** Prizhouane gouoriti fubper tuiga blishniga TC 1555, F5a;

Inu tu nespodobnu **falsh** Vpytie tih enih Faryeu inu Menihou, fubper ta nash Vuk Boshy, Ie fdai mene permoralu kletimu Pifmu inu Tolmazhenu letih buquiz TAr 1562, 4a;

Zhloueski pameti fe fdy de Bug fteimi fdraumi dershi, Oli tu ie **falsh** inu kriuu. Bug fuimu Synuui na Crishu nei bil fourash TO 1564, 146b;

Kar ie nezhistu, koku more tu zhiftu biti? inu kar ie **falsh**, koku tu more reis biti? DJ 1575, 143

/ Obtú tukai fo prepouedane, vfe Golufye, Preuezhane, vtim prodauanu inu kupouanu, vdolgeh inu vplazhouanu, Vfe **Falsh** kriue, Vage, Mere, pefe, lahti TC 1555, F4a

2.1 ki dela, govori kaj, kar ni v skladu z resnico, dejstvi; kriv:

Inu poftauio duei **Falsh** pryzhi naprei, katere fo diale, Leta zhluik ne neha gouoriti shentuieske befséde fubper letu fuetu Meiftu TT 1557, 348

3. ki v resnici ni tak, kot se kaže; lažen:

Inu aku tedai du quom porezhe, Pole letukai ie Cristus, pole, undu ie, Taku ne ueruie, fakai **falsh** Cristufi inu **falsh** Preroki bodo gori uftaieli TT 1557, 141;

Ieft fem bil vneshihrofti na vodah .. Vneshihrofti vmei **falsh** Brati, Vtim dellu inu vri muy TL 1561, 70b;

Obrani ti mene pred teim **falsh** inu hudim zhlouekom TPs 1566, 82a;

Kar pag iest deim, inu bom dial, tu iest fatu deim de ofdecam ta vrshah, Tim, kir vrshah ifzheio, de bi vtim, vkaterim fe hualio, bili naredni koker mi. Sakai taki **falsh** Iogri, fo golufski delouci, kir fe premenuio na Iogre Cristufeu TT 1581-82, II,138;

Ve tem nepametnim Prerokom, kateri sa svoim laftnim duhom hodio, inu vľaj némajó Prikasni <Supèr **falfh**[!] Preroke> DB 1584, II,65a;

je nyh veliku, kir prozh padajo, inu je veliku **falfh** Duhov inu vuzhenikou, kir fe povfod gibleo DB 1584, III,116a;

Falfh bratje vekfho fhkodo fture kakór Tyranni DB 1584, II,178a;

Hinauz fe povfod v'letih Buqvah rezhe en **falfh** savit zhlovik, kakover fo vfi pred Bugom pres vere DB 1584, I,273b

/ Ta lubefan ne bodi **falsh** ne hynaуска TT 1560, 20b;

Iudefh pride ftopi knemu seno **falfh** zhaftjo, ga je kufhal inu ga je feratal Tfc 1595, CXCIH

/ Neuerniska inu goluffska Vufta fo fe fubper me odperla, Inu gouore fubper me **sfalsh** iefykom TPs 1566, 201b;

Odreshi inu obrani ti mene od tih rok tih ptuih Otruk, Kateri vufta lizhkai gouore, inu nih defna roka ie **falsh** TPs 1566, 255a;

Shtolz offertni fmo my bily, Kleli tar fhentovali, Nesmafnu jedli nu pyli, Bogu nizh hvale dali, Sashpotovali blishniga, Hudu fmo rekli zhes njega, **S'falsh** farzem ga lubili DC 1584, CCIX

/ KAdar fedish inu ieish senim Gofpudom, taku merkai gdu ie pred tabo .. Nesheli negove Shpishe, sakai tu ie **falsh** Kruh DPr 1580, 44a

/ Nevèrniki, fe vidio kakór bi brumni inu fvetý bily, inu je vľaj v'grunti **falfh** DB 1584, I,288a v osnovi laž

4. ki ne deluje pravilno; pokvarjen:

Oni fo koker en **falsh** lok falili TPs 1566, 144a

ℳ iz lat. prek nem., prim. falsch

PRIM. falš^{1, 3}

AVTORSTVO: M. Č.

falš³ prisl. [ˈfa:lš]; P 35, K 12 (TT 1557, TR 1558, TAr 1562, TO 1564, TPš 1566, TL 1567, TC 1575, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TPo 1595)

– falš; (m)

1. takó, da v določenem okolju ni priznano za pravo, pravilno; napačno, krivo:

Sakai Criftus bode vŕe te kir **falsh** veruio, Preklel inu ferdamnal TT 1557, gg2a;

S. Iansh, prauio, Ie tudi ner vezh fui Euangeli ſapiffal. ſa volo tyu dueiu Kezaryu Kerinta inu Ebiona, kier ſta **falsh** Vuzhila, de Criftus nei Bug temuzh ſam inu ſgul en zhlouik TT 1557, gg2a;

Ty eni ſo kir kriuu, **falsh** leshniuu vtiſ Cerquah vuzhe inu pridiguio TR 1558, S2a;

Obtu ty Papeſhiki ſo lete beſſede **falsh** na en kriu ſaſtop preobernili, De niſhzhe ne more veiditi ie li Bug nemu periatel oli ſouurash TO 1564, 23a;

Obtu ta praua Cerkou inu Gmaina Boſhya ie leta .. gdi ſe Criftuſeu, Iogrou inu tih Prerokou vuk inu Piſmu vuzhi. Gdi ſe pag drigazhi vuzhi, veruie, koker per Turkih, ſaſashnih Iudih inu Papeſhnikih, kir Malykuio, **falsh** Maſhuio, na Merture klizheo TL 1567, 11a;

IEſt dobru ſliſhim, de Preroki **falsh** predigujo, inu prerokujo v' moim imeni DB 1584, II,38b

/ Sakai tih Vuſta kir **falsh** gouore bodo ſamaſhena TPš 1566, 113a

/ O Timotee, ohrani tu, kar ſe je tebi ſavupalu, inu ſe dërſhi prozh od tiga neduhouniga ſanikèrniga klaffanja, inu od prepiranja te **falsh** hvalene kunſhti, ſ' katero ſe eni hvalio, inu ſe Vere griſhili DB 1584, III,116a *neupravičeno*

2. takó, da ni v skladu z resnico, dejſtvi; lažnivo:

Criftus ie pelan pred Caifafa Shcoffa, vndu ie **falsh** ſatoſhen TT 1581-82, I,113;

Falsh prizho ſmo govurili, zheſtu laſhi ſi ſ' miſlili, Bliſhniga rezh **falsh**[!] ſluſhili, vŕe na hudu obèrnili DC 1584, CCXLIII

/ sledniga Vboinika zupernika, kezaria, Malikouza, Preſhushnika, ſhentouauza, Martalofa, kir **falsh** prizhuie, kir dezhle ſilyo, imaio vmoriti TC 1575, 320

3. takó, da v resnici ni tako, kot ſe kaŕe; lažno:

Satu my imamo miſliti, de ſe nikar **falsh** pruti naſhimu bliſhnimu ne ſadershio, temuzh ſvejſtu inu riſnizhnu, kakor je Bug pruti nam ſa naſhah greihou volo ſe iſkaſal TPo 1595, II,160

ℳ gl. falš²

PRIM. falš²

AVTORSTVO: M. Č.

falšan -a -o del. [ˈfa:lšan -o]; P 2, K 2 (MD 1592, TPo 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: falšan; – s. ed. im.: falšanu; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Gefelfcht. Latinè. depravatus. Windifch. skashen, prehujshan, falshan. Italicè. falfato, falsificato, contrafatto MD 1592, E5b

čigar prvotna oblika, vsebina je z določenim namenom spremenjena; potvorjen, izkrivljen:

[Hudič] Potle obudi Rotte inu Kezarije, Ikusi katere bode tu Pridigarſtvu groſovitu iſkaſhenu, konzhanu inu **falphanu** TPo 1595, III,103

ℳ gl. falš²

PRIM. falšati

AVTORSTVO: M. Č.

falšanje -a sam. s [ˈfa:lšanje -a]; P 2, K 1 (ZK 1595)

– ed. rod.: falšanja; – tož.: falšanje; (m)

spreminjanje prvotne oblike, vsebine česa:

De fem pak ješt, dobrurojena gnadiva Gospa, ta došti imenovani D. Luthrou Katechifmus, sred nekoterimi kratkimi vprohnhjami .. ozhitu vunkaj v’druku puštil pojti, je ta pèrvi urlhoh, kir šo me moj gnadivi Gospuđ, inu tudi sizer došti brumnih Karšhenikou, po goštim inu došti krat sa tiga volo opominali, kateri Karšhanški proshni, fem ješt pokornu, pohleunu inu volnu hotèl inu moral k’flushbi biti. H’drugimu, de bodo nalhi Shularji tega vedàn prepisšovanja prevseti, de se tudi meni dajle obeniga **falšhanja** v’prepisšovanju nebo potreba bati ZK 1595, 34

ℳ gl. falš²

AVTORSTVO: M. Č.

falšati -am glag. nedov. in dov. [ˈfa:lšati -am]; P 18, K 7 (TT 1560, KPō 1567, JPō 1578, DB 1584, MD 1592, TPō 1595, ZK 1595)

– nedol.: falšati; – sed. ed. 3. os.: falša; – mn. 1. os.: falšamo; – 3. os.: falšajo; – del. na -l m. mn.: falšali; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Deutſch. Felschen. *Latinè.* adulterare. *Windifch.* skaſiti, **falshati**. *Italicè.* fallare, contrafare, falsificare MD 1592, D6a

kdo; kaj **z določenim namenom spreminjati/spremeniti prvotno obliko, vsebino česa; potvarjati/potvoriti, izkrivljati/izkriviti:**

Ty [falš Kristusi, falš preroki] šo ta praui rifnizhni Iogerski Nauuk od te Vere Viefuša tatlali, **falshali**, preurazhouali, tu S. Pifmu kriuu islagali TT 1560, c2b;

Tako Hudizh inu ti niegovi Kecarij to Pifmo krivo štavio inu **falshaio** KPō 1567, CXIa;

SAtu, kadar my takovo Slushbo imamo, po tém, kakor je nam milošt iskasana, taku my nepoštanemo trudni, temuzh se varujemo tudi pred škrivno framoto, inu nehodimo s’lotrio okuli, inu nefalshamo Boshje bešede, temuzh s’resodevanjem te rifnize, inu se dobru iskashemo pruti vseh Zhlovékou vešty pred Bugom DB 1584, III,97b;

Inu rejs, de je vezh imenovani Doctor Luthra Katechifmus, en tak shlahtèn inu vredèn shaz, šprizhajo raven tega della inu iškufhne, tudi, tu tikišh inu subtil naprevsetjé, škaterim ta pregnani Sludi, taišti shlahtni klajnot, vshe cillu gori vsdigniti, inu Karšhenikom is pešti sdreti, inu **falshati**, ali natu nar manšhe oštuditi ali omersiti, škusi švoje pošode ali inštrumente se podštopi ZK 1595, 7

/ kateri švoje blagu s’fortelni dragu švedo, inu le švojša nuza ali prida yšzhejo, ty tem ludem te denarje is moshne vkradejo. Kakor kadar en pek ta kruh premaihih pezhe, ali to moko **falsha**, en Mefšar premaihihino vago daje, En likeb ali ošhter tu Vinu predragu daje, ali **falsha** TPō 1595, II,120 *ponareja*

ℳ gl. falš²

PRIM. falšan

AVTORSTVO: M. Č.

falšija -e sam. ž [falʃi:ja -e]; P 33, K 11 (TT 1557, TT 1560, TL 1561, TO 1564, TPš 1566, DJ 1575, TT 1577, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TPō 1595)

– ed. im.: falšija; →; (m) (v)

1. sposobnost, značilnost koga, da zna z iznajdljivostjo, spretnim prikrivanjem doseči svoj namen; zvižanost, goljufivost:

Pole, en praui Iſraelita, ukaterim nei obene **Falshie** TT 1557, 258;

Letu vse imamo mi veideti inu šamerkati, ša volo, de mi tiga Hudyzha hudobo, **falshio**, teim bule šamerkamo, inu de bomo napre modreshi TO 1564, 59a;

Falshya ie vſreidi vnim, Lashee inu golufya ne prido is nih gaas TPš 1566, 101b;

Pregnanofšt nei modrušt, inu neuernih **falshija** nei rasumnofšt, temuzh ie hudoba inu Malikouaine inu sgul Norofšt, inu nemodrušt DJ 1575, 77;

Modruft vuzhy miloftiim inu priasniim biti pruti vfem. Koku fe ima Modruft iskati pres **falshie**, inu fturienu pregrishene fposnati DJ 1575, 15;

Dai meni tudi gnado, de ieft svolnim fercem, pres **falshie**, teim Oblaftnikom dam kar fem dolshan TkM 1579, 100a

- / Kateri **sfalshio** okuli hodi, ta vmui hyshi ne bo prebyual TPs 1566, 181a *kdor je zvijačen*;
Kar zhlovik v'milli ima, tu fe mu na ozheh vidi, bodi fi dobru ali hudu. Ima li dobru v'milli, taku vefelu gori gleda, kateri pak fkriuunu **s'falshio** okuli hodi, ta nemore pokoja pred njo imeti DB 1584, II,158b
- / Obtú obhaiamo ta Prasnik nekar vtim ftarim quaffei, ne vtim quaffei te hudobe inu **falshye**, temuzh vtih oprefnikih te zhiftofti inu rifnice TL 1561, 34b

2. sprememba prvotne oblike, vsebine z določenim namenom; potvorba:

Na leto Skalo hozhem jeft mojo cerkou ali gmaino sydati. Na leto Skalo (saftopi) nikar katera fi ti, sakaj tvoja Persona bi bila preflaba k'enimu takovimu gruntu .. Tu je ta Text, kateri je filnu trofhtliu, ali kakor je osgoraj govorjenu od Papelha na tu nar fframotneilfe floshe inu krivu nuzan. Sa tiga volo bi dobru potreba bilu de bi fe takova **falfhia** ali falfh islaga resodela, inu s'gruntom Svetiga Pifma doli pobyla TPo 1595, III,102

- / tu ima ta Gospozzhina redle braniti inu vejdti, de fe nih ftanu fspodobi de ona Mezh inu vfo oblaft tjakaj oberne, de ta Vuk zhift, inu ta Boshja slushba zhifta inu pres **falfhye**, tudi myr vmej ludmy bode obdershan TPo 1595, I,119 *nepotvorjena*
- / Ampak letukai vidimo, kaj je ta prava vera, slafti drusiga nifhter, kakor verovati, kar Chrifthus govory inu oblubi, tu je reis, inu pres vfe **falfhie** TPo 1595, II,270

ℳ gl. **fals**²

AVTORSTVO: M. Č.

falšiti -im glag. nedov. [fal'ʃi:ti -'ʃi:m(?)]; P 2, K 2 (TL 1561, TT 1581-82)

– vel. mn. 1. os.: falš | i/y | mo; Ⓜ

kdo; kaj **z določenim namenom spreminjati prvotno obliko, vsebino česa; potvarjati, izkrivljati:**

SAtiga volo, kadar mi leto Slushbo imamo, de fe ie nom leta miloft pergodila, taku ne bodimo liny, temuzh verfimo tudi od nas te skriune fromote, ne hodimo slishizhio kunftio okuli, inu ne **falshymo** to beffedo Boshyo TL 1561, 60a, podobno tudi TT 1581-82

ℳ gl. **fals**²

AVTORSTVO: M. Č.

falšovati -ujem glag. nedov. [falšo'va:ti -'ʃu:jem]; P 3, K 1 (TT 1577)

– sed. mn. 3. os.: falšujo; Ⓜ

kdo; kaj **z določenim namenom spreminjati obliko, vsebino česa; potvarjati, izkrivljati:**

per nashih zhaſih ty Papeshniki, ty eni Shcoffi, Menihi, Doctary, velike Shule, Vuidertauffery, Zbingliani, inu neruezh ty hinauski, polni hude kunshti, Pregnani, nori Menihi, veliki lotri, Fratary inu Mordrary, goluffi, Iefuwidery, ty filnu S. Pifmu **falshuio**, Obtú Bug bo nee skorai grofouitu shtraifal, nim vum inu pamet vfel, de pado vftrashno fromoto TT 1577, 508

ℳ gl. **fals**²

AVTORSTVO: M. Č.

falšvera gl. **fals**², vera

far¹ -ja/-a sam. m [l¹fa:r -ja/-a]; P približno 3000, K 37 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TKo 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TPs 1566, KB 1566, TL 1567, TPs 1567, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, BH 1584, DC 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TfM 1595, TfC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: f | a/â (MD 1592, L3b) | r; – rod.: f | a/e[!] (TT 1581-82, II,**6a) | rj | a/e (Trubar); – daj.: f | a/u[!] (DB 1584, III,58a) | rju; – tož.: farj | a/e (Trubar); – mest.: farju; – or.: farj | om/em/ém (DB 1584, I,182b); – dv. im.: farj | a/e (Trubar); – mn. im.: f | a/â (DB 1584, III,14a) | r | ji/y/ij/i (Trubar); – rod.: farj | ev/ov/év (DB 1584, II,84a); – daj.: far | jem/jom/om (KB 1566, G4b); – tož.: farje; – mest.: far | yh/jih/ijh/ih (TC 1575, 396); – or.: far | ji/ij/y/i (JPo 1578, III,128a); (V) (M)

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Far Slovenſki, Besjazzhki. pop DB 1584, III,CclVa;

Deutfch. Pfarr. Latinè. facerdos. Windifch. fâr. Italicè. prete, sacerdote, piovano, prelato, predicatore MD 1592, L3b;

Sacerdos. Germ. ein Priester/ pfaff. Sclav. far starilhi MTh 1603, II,447

1. ver., v enoboštvu *posvečena oseba, ki opravlja verske obrede ter povezuje vernike med seboj in z Bogom; duhovnik:*

a) v krščanstvu:

AN Scoff oli far ima byti pres tadla/ an mosh ane fhene/ trefiu/ ane prave dobre myfli poshten/ kir rad ludi herperguye/ kir fna vuzhiti inu opominati/ kir nei an pyaniz/ kir nej an boinig/ kir nespodobniga dobitga ne fhely TC 1550, 126(71b);

Mi beremo utih ſtarih legendah, De ta Sludi ie eniga farye na iſpuuidi fuaril, fa uolo kir ie on rad inu ſdaici te ludi abſoluiral TT 1557, y3b;

Inu lete Sapuuidi tim Iudouskim Otrozhnicom, de ſo taku dolgu morale biti nezhiſte inu ſaperte, Inu potle vtim Templi .. ſa ſe inu ſa nih laſtnu Deite offrouati. Bug nei dal, ſa volo tiga, koker bi te Otrozhnice, ſa volo tiga Sakona oli Poroda bile Greshne, preplete inu hudizheue, koker ty eni nashi nefaftopni kershzeniki, inu ty neuuzheni Papeshoui Fary menio inu prauio TR 1558, b2b;

Lete beſſede tiga Angela, kir ie gouuril Hdiuici Marij, Veſſeli ſe ti Periatliua, Goſpud ie ſtebo, Shegnana fi ti vmei shenami, ſo od nakaterih Vzhenikou is tiga Gershkiga Iefika vta Latinski, inu vte druge kriuu tolmazhouane, Inu od tih neuuzhenih hynauskih Faryeu inu Menihou falſh iſloshene inu preobernene na Malikouane TR 1558, c2a;

S. Criſoftomus Conſtantinopolski Shcoff prau, De en Farr ima per altaryu Stati, inu te ene htimu Obhaylu vabiti, te ene pag prozh goniti TAr 1562, 65a;

de bi en Zhlouik moral inu dolshan bil vſe Grehe poredu enimu Faryu oli Pridigaryu pouedaiti[!], Tiga Bug nei poſtauil inu ſapouedal TAr 1562, 68a;

ty Euangeliski Sakonski Farij [ſe] taku preganeio, loue, moree, Tym Curbarskim Faryem pag ſe niſhter ne dei TAr 1562, 79b;

O vy hudi fary, kay vy delate, Chriſtuſa moryte inu preganate *P 1563, 114;

Ty Papeshniki tudi prauio, vuzhe inu veruio, de tak nih Mashni Offer mora dopaſti Bogu, tar ſi bodi ta Farr, kir offruie, kakershni, hud oli dober, brumen oli nepoſhten, on veruie oli neueruie TO 1564, 84b;

PAPISTI .. vtim Artikulu uzhio inu dershne: Da ie tudi sdai vtim novim Teſtamentu eno Farſtvo, kokèr ie bilu pod ſtarim ſakonom, Inu da ie Papesh ta Velikifar, ſummus Sacerdos aut Pontifex, kija ima pod ſabo Maſhnike, Farie inu Levite KB 1566, G5b;

En far alli Proſt kadar kai govori alli ſapovei, kar mu Bog nei velil, ni ſvetu piſmu ozhitu ſapovedalu, ta ima biti dershnan ſa eno falſh priſho boſhio, inu ſa Boſhijga tatu KB 1566, E7b;

Ty Papeshniki pag, imaio enu malikousku Ole, pred katerim ty fary, kadar tu iſtu ſhegnuio, poklezuio, vpyo, koker ty Rimski Oſli TC 1575, 168;

Farij Menihi ſo melzhezhi Pfi, ne vuzhe nih ouzhice prou ſaſtopiti ta Catehiſem TC 1575, 497;

Rym, gdi ie doſti Faryeu, ie doſti Curbarieu TT 1577, Mm6a;

ta Beſhtia Sludieua Suyrina .. ſkuſi Papesh, Turke, Farye inu Menihe, ie ſpet ofdraulena TT 1577, 376;

Bog kaſhe kai imaio ty Nouega Teſtamenta Farij delati JPo 1578, III,106a[=116a];

Kateri letu vei .. ta ſe nebo nikuli Fariem inu Ieſuiteriem puſtil pregouriti, de bi vice bilé TtPre 1588, 84;

Papefh, Cardinali, shkoffi, Menihi, **Farji**, inu ta ifti roy ali Drušhba .. Lety ne bodo tga Evangelia vešseli TPo 1595, III,45;

Takovi fo Papefhki greihi, kateri fo le pred tem Papefhom, inu njegovimi **Farij** ali Kolazhoushegnauci, greihi, kateri fo tu smilili, Pred Bugom pak nejfo greihi TPo 1595, II,24;

Smo li my vſhe isvunaj Chriſtufa vfi kmallu ſgubleni, taku more ta Menih s'ſvojo Regulo, ta **Far** s'ſvojo Maſho tudi ſgublen biti TPo 1595, I,41;

Timu **farju** ſe iſpovedati, tu je, te greihe iſlhtejti, kakor je vtem Papeſhtvi navada, tebi Bug nej vkaſal TPo 1595, III,111;

kaj bi ſa en reſlotik bil, mej enim **Farjem**, inu mej enim gmain zhlovekom TPo 1595, II,126

/ ti Ieſus Chriſtus fi an vezhni **far** po tei poſtaui Melhifedeh: tu ye de Ieſus ima byti an prau i vuzhenik inu ſpraulauiz/ nega ſama molytua inu te kir vnega imeni ſe deyo/ obſtoye inu uelaio pred Bugom TC 1550, 87(52a);

Chriſtus .. nei en pofemelski **far**, Temuzh en nebeski TT 1577, 54;

Letukai ie [Kriſtus] ſhegnan kprauimu viſokemu **Faryu**, inu pomasan ali ſhalban kprauimu Kraliu Iſraelskimu JPo 1578, III,28a;

Obtu ie Ieſus eniga veliku bulshiga Teſtamenta en Prerok poſtal .. Sakai onu ſe ie ſpodobilu, de mi eniga taciga viſſokiga **farye** imamo, kir ie fuet TT 1581-82, II,284;

Aku je pak lih le en edin **Far** Chriſtus, taku vſaj ima ta Cerkou druge Sluſhabnike, kakor nje Paulus imenuje Ephel. 4. Apoſtole, Preroke, Evangelifte, Paſtyrje, vuzhenike, Inu vſvojeh liſteh imenuje on nje Skoffe, Starilhe, kateru my v'tem ſlovenſkim jeſyku ſmo ohranili, inu je **Farje** imenujemo TPo 1595, III,5

b) v judovſtvu:

VTim zhafu tga Erodeſha Krala te Iudouſke deſhele, Ie bil en **Far**, od te Abiaue zhrede, timu ie bilu ime Zaharias TT 1557, 155;

Kadar ſe eniga **Faria** Hzhi ſazhne kurbati, taku ſe ima ſOgniom ſeſhgati, ſakai ona ie ſuoiga Ozheta framotila DB 1578, 104a;

Bil je pak en **Far**, Mattatias, Ioaneſou Syn, Simeonoviga Synu DB 1584, II,179b;

Ie li je, de tu ſnaminje taku oſtane, kakor je nie poprej vidil, inu ſe nej dajle reſraſlu po Koſhi, taku ga [bolnika] ima **Far** ſpet ſedem dny ſaprėti DB 1584, I,68b;

TAKu fo **Farji** pèrneſli Skrinjo te ſaveſe GOSPODNIIE na nje mejſtu DB 1584, I,236a;

Zadok inu AbIatar ſta bila **Farja**. Ira tudi, ta Iairiter, je bil Davidou **Far** DB 1584, I,180a

FRAZELOGIJA

— — Medice cura te ipſum, Doctor oſdraui ſam ſebe, **Far** primife ſam ſa nuſ JPo 1578, I,102a

TERMINOLOGIJA

— **viſji/veliki far / viſji teh farjev najviſji judovſki verſki vodja in hkrati predsednik velikega zbora; veliki duhovnik:**

Ty pag kir fo Ieſufa bili uieli, da Pelaio Hcaifaſu htimu Viſſhimu tih **Faryeu** TT 1557, 84;

kadar ſta Annas inu Caiſas Viſhafarye bila, Tedai ie bila ſturiena ta beſſeda tga Goſpudi zheſ Ioanneſa Zahariouiga ſynu uti pushzhaui TT 1557, 165;

Kaifaſ ta velikifar vpraſha Ieſufa po niega Iogrih inu ūku alli veri KPo 1567, CLIIb;

INu kadar je dan bil, fo ſe vkup ſbrali ty Starilhi tga folka, Viſhi **farji** inu Piſſarji, inu fo ga gori pelali pred nyh Sviti DB 1584, III,45a;

Viſhi **Far** ſvoj gvant reſtèrga, Rezhe: On preklina Boga DC 1584, CIX;

Ta Evangelift Ioannes melda, De fo Iudje GOSPVDI Ieſufa nerporej kAnnafu pelali, kateri nej en viſhifar, Temuzh tga Viſhiga **Farja** Kaifeſha Taſt bil TPo 1595, I,242;

determinologizirano Poſtava dela Zhlovéke k'Viſhim **farjem**, kateri ſhibkoto imajo DB 1584, III,129b

2. v mnogoboſtvu kdor opravlja obrede, molitve v čaſt bogu, bogovom; svečenik:

tiga Iupitra **Far**, kateri ie bil pred nih Meiſtom, ta perpela uoli inu ſhapele pred urata, inu ie hotel ſteimi ludmi offrouati TT 1557, 378;

tudi ty Modri Aydi, fo pouſod vnih Meiſtah inu deſhelah male inu velike ſhule, inu vtih iſtih

Vuzhene Modre ludy dershali. Ty egyptary inu Palestini, so imeli nih **Farye** TO 1564, 78b;
Strabo en Aydovlki piffarin, pifhe, da so Magi **Farij** bili v'Perfijfskim Kralevftvy KPo 1567, LIIIIa;
Stiri ftu Baalfkih **Fariov** so ftali sopar enimu famimu pravimu Proroku Eliafu KPo 1567, XCVIIIa;
Amasias, en Betelfki **far**, satoshi Amosa Preroka DB 1584, I,)(Ia

ℳ iz nem., prim. srvn. pharr (der Pharrer)

AVTORSTVO: M. Č.

far² zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– far; ①

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Far fer fir for fur DC 1585, A2a, podobno tudi TA 1550

AVTORSTVO: M. Č.

fara -e sam. ž [ˈfa:ra -e]; P 39, K 11 (TC 1550, TR 1558, TAr 1562, TO 1564, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595)

– ed. im.: fara; →; – mest.: far | i/y; – mn. im.: fare; →; ⑤ ⑥

1. ozemeljsko določena osnovna cerkvena upravna enota z lastno cerkvijo in duhovnim upraviteljem, župnikom; župnija:

Rauen tiga en vfaki Pridigar inu Farmoshter, ima tudi per fuie **Farry** eniga Shulmoiftra oli Meshnaria imeiti inu dershati TO 1564, 100a;

POVSOD VMEISTIH VTERGIH inu per **Farah** fe imαιο Latinske Nembske inu slouenske Shule gori narediti TO 1564, 78a;

Inu sufleb flushio Papeshu Shtiffti inu Kloftri: Sakaj v'**Farah** fe je enu mallu Bogu flushilu DB 1584, II,89a;

Deutfch. Pfarr. *Latinè.* parochia. *Windifch.* fara. *Italicè.* parochia, prebenda, beneficio, ecclesiastico, sacerdotio MD 1592, L3b

/ kar ty vashi ner nefastopnishi, leshniui, Pyani norski, curbarski Farmani, fufeb ty S. kuprita per Myrini **Fari**, kir nuzh inu dan Vtouierni, vfi lotry leshe, kir obene beffede vti Veri, Ozha nashu inu Vdeffetih fapuidih, prou ne fastopio inu ne Veruio, od vas hote imeiti, vom fapouedaio, tu iftu vi fturite TC 1575, 204;

Ali kadar ie Vrbanus Textoris, Shkof v'Lublani bil postal, ie on tém pifmom inu Buquam, kër fe vuzhy, de le skufi famo vero vIefufa Cristufa, pred Bugom prauizhni inu ifuelizhani poftanemo, bil fupar, pod katerim ie Gofpud Primosh to **Faro** v'shent Ierneiskim poili dobil, kër ie tudi she poprei to Kaplanio S. Maximiliana v'Ceilei imél TtPre 1588, 110

/ Kai? Ieli tadaí po vfem karszhanftuu nai veksha **Fara** inu Cerkua vIerusalemu? Refnizhno. Vfe druge **Fare** inu Cerkue so le Hzhere ali podrusnize, inu so Vsidane Kapele vto Ierusalemsko peruo veliko Cerkuo .. Slishim tadaí, da ie to velika lash, dabi Rimska Cerkua ta nai veksha **Fara** inu Papesb bil glaua Karfzhanske Cerkue? JPo 1578, II,17a

/ Ioshef, Maria, vfaku leitu ob Veliki Nozhi grefta knih **Fari** Vierufalem, Inu Cristufa nyu Synu, kadar ie 12. leit bil ftar, tudi tiakai pelata TR 1558, C3b;

lete Sapuuidi tim Iudouskim Otrozhnizom, de so taku dolgu morale biti nezhiste inu faperte, Inu potle vtim Templi (vfeh Iudou **Vfary**) fa fe inu fa nih lastnu Deite offrouati, Bug nei dal, fa volo tiga, koker bi te Otrozhnize .. bile Greshne TR 1558, b2b

1.1 dohodek, ki ga komu prinaša takšna upravna enota:

tiga Anticrishta Vrymi Sli, legati a Latere, beffedniki, inu nega falsh Pridigary, Cardinali, Shcoffi, Fary inu Menihi, ty fe htim Ceffariem, Kralom, Vyudom inu knih Ratom, perlifuio, velike dari inu debele pfuende, shcoffye, Corarye, **Farre**, Closhtre inu Caplanye, Denarie shenkuio TT 1577, 422;

mifliifh inu meiniifh tiga karszhanfkiga imena le htimu vshyti, kakor ta Papesb inu njegova drushba della, de ti ta trebuh polniifh, inu dobre debele **Fare** Kaplanie, od tiga imafh: ali sa Boshjo volo, ti neifi oben Karfzhenik TPo 1595, II,266

1.2 skupnost vernikov v takšni upravni enoti:

brumnim starim bofim Vduuom ye dellhna ana gmaina oli **fara** dati nih potrebo TC 1550, 142(79b)

ℳ iz nem., prim. die Pfare

AVTORSTVO: M. Č.

farčič -a sam. m [ˈfa:rčič -a]; P 1, K 1 (KPo 1567)

– mn. im.: farčiči; ⑤

manjšalnica od far¹ 1; farček, farčič:

iron. Ta drugi dan po tim pripravnijm dnevi, prideio velikifarij, Farisei kmalu pred Pilatufa rekoch: Gospod, Mi fino smilili, da ie leta Sapeliavaz dial .. Ias ozho na tretij dan spet od smèrti vftati .. Ti brumni **Farzhizhi** ne mogo CHRiftufa mertviga s'myrom puftiti, tamuzh ga Sapeliavca imenuio KPo 1567, CLXXa

ℳ gl. far¹

AVTORSTVO: M. Č.

farica -e sam. ž [fa'ri:ca -e[?]]; P 2, K 2 (TR 1558, TT 1577)

– ed. im.: faryca; – rod.: farice; ⑤

1. žena farja¹ 1:

Zaharias S. Iansha Ozha ie bil en Far, Elizabeta nega Mati ie bila ena **Faryza** TR 1558, e2b

2. negotovo članica samostanskega, verskega reda; redovnica:

ta Anticrisht, nei le en fam zhlouik, od te Iudouske shlahte Dan, oli od ene **Farice**, koker eni kriuu menio, royen, Temuzh ta Lucifer, ta Hudizh shnega drushbo ie ta prai vishi Anticrisht TT 1577, XIII

ℳ gl. far¹

AVTORSTVO: M. Č.

farič -a sam. m [ˈfa:rič[?]]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: farič; ⑤

manjšalnica od far¹ 1; farček, farčič:

iron. kadar bi lih en Far gori zhes lhtable lhal, taku bi on viner moral iméti eno roko, kir bi sedem komulzeu bila dolga, de bi mogèl na fredo Altarja sezhi, inu offre pèpraviti. Tu bi moral en **Farizh** biti, kateri bi bil petnajšt ali lhestnajšt velikih komulzeu dolg ali velik. Satu fe leta Ezekielou zimper nema od eniga noviga potelefniga zimpra saftopiti DB 1584, II,59b

ℳ gl. far¹

AVTORSTVO: M. Č.

farjev (farjev, farjov) -a -o prid. [ˈfa:rjev -a -o]; P 26, K 8 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TO 1564, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584)

– m. ed. im.: farj | ev/ov; – rod.: farjeviga; – daj.: farjevimu; – mn. im.: farjevi; – rod.: farjovih; – tož.: farjeve; – ž. ed. im.: farjova; – rod.: farj | ev/ov | e; – daj.: farjevi; – tož.: farjevo; – mn. mest.: farjevih; – s. ed. im.: farjevu; – tož.: farjevu; – mn. im.: farjova; – or.: farjevimi; ⑤

1. ki se nanaša na farja¹ 1; duhovnikov:

Peter **Faryeuimu** hlapzu vuhu odfece TT 1557, 83;

Petar ie tudi Chriftufa trikrat satayl, da nei le edni famei **Farieui** Dekli, to malzhim da bi tim Paklenskim Vratom, mogal obftati JPo 1578, III,53a;

Iudesh Fratar poime febo Cristufa louit taushent Rimlanouih sholneriou inu vfe Shcofle, **Farieue** inu Farifeiouue hlapce TT 1581-82, I,448;

Pergudilu fe ie pag na iutrishni dan, de fe vkupe snideio nih višhi inu Starishi, inu ti Piffary Vierufalem, inu Annas ta višhifar inu Caifas, inu Ioannes, inu Alexander, inu vfi kar ie nih od te **Farieue** shlahte bilu TT 1581-82, I,483;

Kadar je gdu hotil kaj offrati, taku je prifhàl **Farjou** Hlapez DB 1584, I,150a;

Eni is mej **Farjovih** otruk, fo kadilu delali, Matitiu is mej Levitou, pèrvimu fynu Salluma, tiga Koriterja, fo bile porozhene Ponve. Is mej Kahatiterjeu pak, nyh bratou, fo bily zhes kruhe tiga gledanja DB 1584, I,224b;

GOSPVD njemu [kralju Savlu] nej odgovuril, ni fkusi Sajne, ni fkusi ^bLuzh, ni fkusi Preroke <^bTu je fkusi Naperfnik na **Farjevih** pèrfih> DB 1584, I,166a

/ Sakaj **Farjova** uftna imajo navuk ohraniti, de is njegovih uft Poftavo yfzheo DB 1584, II,131a

2. ki se nanaša na *farje*¹; duhovniški:

Od **Faryeuiga** fueta super iefufa Criftufa TE 1555, B2a;

Inu pergodilu se ie, kadar ie on [Zaharija] to **Farieuo** slushbo pred Bugõ dopernashal, utim zhafu nega zhrede, po nauadi te **Farieue** slushbe, pade na nega ta los, de ie imel kaditi TT 1557, 155;

ty Menihi inu neuuzheni lakomni Fary prauio, de kateri nim shtiffta, od fuiga blaga, masla, fyra, shyta, vina, od dobrih rib inu debeloh bohau, da inu shnimi podili, ta ifti ie nih brat, ie dileschin nih Suetih (Ifpazhenih) Mash, Iuterniz, Vezherniz, Vigilieu, poftou, vfeh dobrih dell inu nih Boshy slusbi, inu de ftakimi Menishkimi inu **Faryeuimi** dobrimi delli inu Boshymi slushbami prido vnebefsa TR 1558, V2a;

Natu ima ufaki veideti, de obenu **Farryeuu** oli drufiga deilu, enimu drugimu ne more te gnade Boshye adplicirati TO 1564, 31a;

Kada bi Papeshova trigubna Krona, Kardinalski fhiroki Klabuk, Téh Skofov Infula alli Plafchizh, Menishka Kappa, **Faryova** Plata, Nonove Klare alli Plinice tako hvalo imele, kakòr ta Shenfka Pezha, Alli ta Meniski petlerski Shakal, kakòr Adamova Matika, Obari Bog, oni bi fkakali, ûkali, inu fofsem gârlom vpili, inu se fhe vifhei pofadili. Alli Chriftof ijm naprei pride inu s'edno beffedo vfo njih hvalo pobije KPò 1567, LXVIIIb

ℳ gl. *far*¹

AVTORSTVO: M. Č.

farjov gl. *farjev*

farman (farman, farmon, forman) -a sam. m [ˈfa:rman -a]; P 76, K 19 (TC 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TO 1564, TL 1567, KPò 1567, TC 1575, TT 1577, JPò 1578, TkM 1579, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1585, MD 1592, TPò 1595, ZK 1595)

– ed. im.: farman; – rod.: farmana; – mn. im.: f | a/o (Trubar) | rmani; – rod.: farm | a/o (Trubar) | nov; – daj.: farm | a/o (Trubar) | nom; – tož.: farmane; – or.: farmani; (V)®

1. pripadnik *fare*¹; *faran*:

Kai fo **formani** inu ta Gmaina dolshni giati pruti fuim Paftyriem TC 1555, L7b;

Takim Babskim Hudizheum marynem fo ty preprofti ludie Verouali, inu fdaici is leffa inu is dallag fture eno Capelizho[!] inu fazhno vndu mashouati, shiuino inu drugu blagu offrouati, inu perpraulati kamine htimu fidanu, Ampag ieft fem takimu fidanu inu offrouanu mozhnu fubper pridigal inu gouuril, fa tiga volo, fo mene hoteli ty **farmani** na Semazhini biti, de fem od nih moral pobegniti TR 1558, R2b;

farmani imaio fuiga Pridigarie lubiti/ poshtouati/ inu nega fuara se bati. Pridigar fuim **farmanom** fcelim fercem periatel biti TL 1561, 67a[=65a];

Kadar ie ta Noui Pridigar, koker ie poprei pouedanu, od ufêh rizhy, od nega Vuka inu lebna, fadofti ifuprashan od tih Starih Pridigarieu inu Superintendentou. Taku vfe ta Superintendentens fred fdrugimi blishnimi Farmoshtry inu Pridigary, Imaio febo tiga Nouiga Pridigaria na en Prafnik vto Cerkou pelati, tim **Farmanom** pag inu tei blishni Gosposfzhini, se ima offem dni poprei ofnaniti, de se bo en Farmoshter oli Pridigar N. N. vti Cerqui. N. ftauil inu shegnoual. Natu vshe kadar fo ty **Farmani** inu ta blishna Gosposfzhina vkupe, Se ima Veni Sancte&c. Pridi knam Bug inu S. Duh, peiti <Kadar se en noui Pridigar oli Farmoshter ftaii, Taku tedai imaio ufi **Farmani** inu ta blishna Gosposfzhina upryzho biti> TO 1564, 75a;

Ty Shkoffi inu Farmoshtri, kir nei fo od tih Farieu inu **Farmonou** isuoleni, se kratkn[!] nemaio fa Shkoffe inu Farmoshtre dershati, TO 1564, 70a;

lete potrebne prietne Articule inu ſtuke, imao ty Prydigary te fue Ouzhice inu **Farmane**, Ty Shulmoiftri nih lhularie, ti ſtarishi nih Otroke inu mlaishe, kratku ſaſtopnu vuzhiti TO 1564, 4a;

Vi hudi bofi, reuni, prekleti, hudizheui Fary in Menihi .. ſte taki naieti paſtyri inu Vulkuui, de htimu vſimu molzhite, Inu kar ty vashi ner neſaſtopniſhi, leſhniui, Pyani norski, Curbarski **Farmani** .. od vas hote imeiti, vom ſapouedaio, tu iſtu vi ſturite TC 1575, 204;

KAI SO PAG TE OVzhice inu **Farmani** fuim duhouſkim Paſtyriem dolshni iſkafati inu ſturiti TC 1575, 312;

Oblaſtniki ſkarbe ſa ſuoie podloſhne: Farmeſhtar ſa **Farmane**: Hishni Ozha ſa Otroke inu drushino JPo 1578, II,158b;

Pridigary mogo vſakoni biti, Nim ſo **farmani** dolshni dati nih ſhold inu potrebo TT 1581-82, II,82;

Pafſite Criſtufevu kardellu, kateru je vam porozhenu, inu iméjte zheſ nje ſkèrb .. nikar de bi hotéli zheſ **Farmane** goſpodovati: temuzh bodite tiga kardella naprej poſtaulene priglihe DB 1584, III,122a

/ Aaron viſhi far, te cerque Ifraelske ie Malika ſlil, fuiemi **farmani** molil, ſhegnane per nim obhaiel TC 1575, 487

/ Laſara ſo Angeli nellu na Krilo Abraamouo, Bogati moſh pak ie pokopan Vpaklu, na hudizheuom Cimiteru ali Britofu: Sakai vtakouo Faro ſliſhe takoui **Farmani** JPo 1578, II,91a

2. *kdor sledi idejam, nazorom koga; privrženec:*

Kerſtnikoui **farmani** unega [Jezusa] ueruio TT 1557, 293;

leta dui Vuk vletim Lyſtei [ſv. Pavel] ſo vſem flifſom tim nega **Farmanom** inu vſem Kerſzhenikom naprei derſhi TL 1567, 2a;

S. Paul tudi ſapoueda fuiem **farmanom**, de ſa nega proſſio TC 1575, 114;

FARMANOM ALI POSLVSHAVZEM, KOKV SE imajo pruti ſvoim Cerkounim Vuzhenikom dèrſhati DC 1585, B6b;

Obtu jeſt [Filip Barbatus] vſe brumne Karſhanike proſſim ſuſſeb pak moje **Farmane**, de takimu framotnimu opraulanju inu ozhitim laſham mojih ſuparnikou zheſ mene neverujo ZK 1595, 19

3. *poſvečena oſeba, ki opravlja verſke obrede ter povezuje vernike med ſeboj in z Bogom; duhovnik:*

Deutfch. Pfarherr. *Latinè.* paſtor. *Windifch.* farmoishter, **farman**. *Italicè.* piovano, prete MD 1592, L3b

Ⓔ iz nem., prim. der Pfarrmann

AVTORSTVO: M. Č.

farmaſter gl. farmoſter

farmeſter gl. farmoſter

farmeſtar gl. farmoſter

farmeſter gl. farmoſter

farmojſter gl. farmoſter

farmojſſter gl. farmoſter

farmojſter gl. farmoſter

farmon gl. farman

farmošter (farmošter, farmoster°, farmeštar, farmester°, farmešter, farmojšter, farmašter, farmojster, formošter) -tra sam. m [ˈfa:rmošter -tra]; P 165, K 24 (TC 1550, TC 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DC 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, Tfc 1595, ZK 1595)

– ed. im.: farm | o/e/oj | š/s | t | e/a (Juričič)/è (ZK 1595, 198) | r; – rod.: f | a/o (Trubar) | rmoštra; – daj.: farmo | š/s | tru; – tož.: farmoštra; – or.: farmoštrom; – mn. im.: f | a/o (Trubar) | rm | o/oj/e/a (Juričič) | š/s | tri; – rod.: farm | o/oj | š/s/šs[!] (TO 1564, 79a) | trov; – daj.: farm | o/e | š/s | tr | om/am (*P 1563, 110); – tož.: farm | o/e/a (Juričič) | š/s (Juričič) | tre; – or.: farmoštr | i/y (TO 1564, 75a); (V) (M)

duhovnik, ki upravlja faro ↗; župnik:

Kakoui imao ty Scoffi **farmofhtri** pridigary inu ty podrušniki byti TC 1550, 125(71a);

Pred ofšem inu duašfeti leiti, tedai kadar fem Vloki per Radozhaiu **Farmoshter** bil, le bila gori nad Compolom vuinogradih ena Baba TR 1558, R2b;

ty Duhouski Paštiry, Pridigary, Shcoffi, **Farmoishtri**, imao ner vezh inu ner poprei vfe rizhi inu skriunufiti Criftufeue .. veiditi TR 1558, B3b;

Vash vfeh Slushabnik Primosh Truber tedai **Farmoshter** Vaurohu TAr 1562, 23b;

ta Nicenishki Concili šapoueda, de podrušniki inu ty Farij imao poredu od tiga Shcofa oli **Formoshtra** tu S. Tellu inu to S. kry pryeti TAr 1562, 65a;

te Nedele, Prafnike inu tim glih druge Cerkoune rizhi inu Ordinge, Nauade inu Poštaue, ty Shcoffi inu **Farmoshti**[!], mogo vti Cerqui narediti inu poštauiti TAr 1562, 96a;

BVG ye en vinograd neredil, **Farmoftram** gaie porozhil *P 1563, 110;

en vřaki Pridigar inu **Farmoshter**, ima tudi per šue Farry eniga Shulmoiftra oli Meshnaria imeiti inu dershati TO 1564, 100a;

Ty Shkoffi inu **Farmoshtri**, kir ne šo ob[!] tih Farieu inu Farmonou isuoleni, še kratkn[!] nemaio ša shkoffe inu **Farmoshtre** dershati TO 1564, 70a;

Oblaftniki skarbe sa šuoie podlošne: **Farmeshtar** sa Farmane: Hishni Ozha sa Otroke inu drushino JPo 1578, II,158b;

Imali Christus poglauiza teh paštiryu, tudi druge paštiry pod šabo? Ima: Vfe šuoie Iogre, vfe Apostole, Episkope, Plebanushe ali **Farmefstre**, inu Predigary JPo 1578, II,38b;

Ktretiemu, imamo tudi predigarski Stol oskerbeti, vřelei vřhene Predigarie, **Farmashtre**, diakone inu Cerkue ne slushabnike prinaredne imeti JPo 1578, III,100b;

Molitou eniga **Farmoshtra** ali Cerkouniga Vuzhenika TkM 1579, **8a;

SHKOFOM, TV IE, KOKV SE IMA VSAKI **FARmošter** ali Cerkouni flushabnik dershati DC 1585, B6a;

Taku šte slishali od lebna inu Šmerti vashiga lubiga **Farmoshtra** ranciga, kateri nei bil en gmain shleht Predigar, temuzh en prau i Euangeliski Predigar, inu prau i Škof TtPre 1588, 125;

Deutfch. Pfarrherr. *Latinè.* pařtor. *Windifch.* **farmoishter**, farman. *Italicè.* piovano, prete MD 1592, L3b;

Satu raunu kakor še ti greiha imash bati, kadar ti tvojm Hlapzu inu dekli kaj doli vtergařh: taku še ti imash greiha bati, kadar ti enimu **farmofhtru** kaj doli vtergařh, kar ři ti njemu dolshan. Inu imash vejđiti, de tebi Bug na enim drugim meiftu, ř'hudim vremenom, spogublenjem inu konzhajnjem tvoje šivine, sognjom, ř'vodo, inu drugo tei glih nefrezho, defset krat vezh satu bode vsel, kakor ti tvojm **Farmofhtru** vkradeřh ali goridershiřh TPo 1595, II,213;

Škoffi, **Farmofhtri**, Pridigarji, inu druge tem glih slushabne Perřone, takove imajo le flushiti TPo 1595, III,143;

Ieřt dořti krat smiřim na tiga Vredniga Gospuda Magiřtra Antona Othona .. kir je enkrat .. djal, vi neverujete, kaj řim jeřt v'tem Meřřti Northausen, ker řem okuli dvajřeti lejř **Farmofhter** bil, sa en lep luřřtàn duhouni Věřtez, mej temi lepimi inu lubimi Otrozhizhi, řkusi Boshji shegěñ, řřakovimi řhpruhi, h'katerim řem jeřt sraven tiga řvetiga Katechifma řliřřig pěrganjal, řařřadil ZK 1595, 39

/ Tiga Iudouskiga **Farmoshtra** oli Shulmoiftra Szher, Ie [Kristus] fano famo beffedo Tabithacumi, od fmerti ie obudil TR 1558, Y1a;
S. Paul poklizhe kfebi vto Mileto te Efefiske **Farmoshstre** inu Shcoffe, te on opomina .. de fueiftu passò te ouzhice Boshye TT 1581-82, I,568
℥ iz nem., prim. der Pfarrmeister
AVTORSTVO: M. Č.

farmošti [im. mn.] gl. farmošter

farmoštija -e sam. ž [farmoš'tri:ja -e]; P 2, K 2 (TR 1558, TO 1564)

– ed. rod.: farmoštrye; – daj.: farmoštrij; ⑤

duhovniški poklic; duhovništvo:

Od take oblasti inu Vrednufti tih Scofou, de so ufi glih, S. Ieronim tudi pifshe, ad Eugarium, kir pravi taku, Gdi kuli ie en Shcof, bodi Vrymi, oli Vengubij, oli Vconstātinopoli, oli Vregy, oli Valexandri, oli vtani, Ta ie ene urednufti, ene oblasti, inu ene **Farmoshtrye** TR 1558, g3b;

Po leteim ima ta Superintendens htimu Nouimu Pridigariu glofnu gouoriti. Ti mui Brat inu Slushabnik Boshy, Ty fi tukai slishal, De nom, kir fmo hti Shkoffoui slushbi, tu ie htimu Pridigarftuu inu hti **Farmoshtrij**, isuoleni inu poklizani, ne so Gofsy, oli te kraue, pafti naloshene inu porozhene, Temuzh ta Gmaina inu Cerkou TO 1564, 76a

℥ gl. farmošter

AVTORSTVO: M. Č.

farož -a sam. m [ˈfa:rož -a]; P 1, K 1 (TPs 1566)

– mn. rod.: farožov; ⑤

hiša, namenjena za prebivanje farmoštra ↗ in upravljanje fare ↗; župnišče, farovž:

Mi moremo leta Pfalm peiti Bogu, Sa volo kir ie to Cerkou, To Kerszhansko vero skufi ta Euangeli po vřim Suetu reftegnil, inu dofti **Farroshou** inu dobrih Shul naredil, inu fmnogeterimi Darruui obdellil TPs 1566, 108b

℥ iz nem., prim. das Pfarrhaus

AVTORSTVO: M. Č.

farski gl. farški

farsko (farsku) prisl. [ˈfa:rsko]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– farsku; ⑤

takó, kot je značilno za farje' ↗1; duhovniško:

v zvezi s **po** Aku ti hozh Chriftusevo Farlko šnago viditi, taku morash gledati na negou kriřh, tukaj pak viřsi on nag, poln ran, inu naiři nejma ene niti na svojem Telleřsi, vener svojo Farlko slushbo na tu nar bulřhe inu fliřsigiřh opravi, de tudi sa svoje řovrařhnike prořsi. Aku vřhe lih tu nikar ře po **Farřku** vidi, taku ře ti fatu na tem ne pohuiřhaj TPo 1595, I,289

℥ gl. far¹

PRIM. farški

AVTORSTVO: M. Č.

farstu gl. farřtvo

farřtvo gl. farřtvo

farški (farski, farški) -a -o prid. [ˈfa:rški -a -o]; P 110, K 15 (TT 1557, TR 1558, TAr 1562, TO 1564, TPo 1566, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595, ZK 1595)

– m. ed. im.: farski; – rod.: far | s/š | kiga; – daj.: farskimu; →; – mn. im.: farski; →; – tož.: far | s/š | ke;
– ž. ed. im.: farska; →; – tož.: far | s/š | ko; – mn. im.: farske; →; – s. ed. im.: farsk | u/o (Juričič); – rod.: farskiga; – daj.: farskimu; – tož.: farsk | u/o (Juričič); – mn. im.: farske; Ⓟ

1. ki se nanaša na *farje* ¹; *duhovniški*:

kadar Bug ne hozhe od ludi te Oblube te zhiftofti imeiti, Nemaio te **Farske**, Menishke inu Nunske Oblube nishter velati TAr 1562, 84a;

O Iefu Criste, kakoua velika Pregreha inu grofnu fashpotouane fatrene te tuie S. Martre, inu šapelane tih bofiš dush, ie vřtallu inu pryshlu is tiga **Farskiga** Iřpazheniga Mashouane inu offrouane TO 1564, 84b;

V'nesakonřkim řadaniřm **Farřkim** framotnim Kurberskim fray lebnu, ie sgul Hudizhovo dianie KPo 1567, LXVIIIb;

Mashouane Papeshku, Cardinalsku, Skoffřku, **Farsku** Menisku, ie cilu preuezh debellu, hinausku, norsku, Malikousku, řpazhenu, zhudnu, Oli tim preprořtim ře lipu vidi TC 1575, 506;

Ti pak prauish, kadar iařt vmariem tako meni ty Lubi suetniki na katere řam klizal budo pomagali, inu me moj pryately Suigilyami ter sadushnimi **Farskimi** Mashami is viz hote reshiti? JPo 1578, II,92a;

Ty **Farski** poglauice inu Přma vzheniki, ker řo polni grehou inu obřoienia, neote greshniki biti, ni ře Karřtiti JPo 1578, III,26b;

Crařřki. Farřku Slovenřki, Besřazhki. popřvřsku DB 1584, III,CcIVa;

Potle on [Bog] suffeř Farje řvary, de řo ony boshjo beřředo falřhali inu nesvřřtu vuzhili, inu řtem veliku Ludy řapelavali. Inu řo krivu nuzali řvojo **Farřko** řlushbo, de nřfo tēh řvarili, kir řo nepridne rizhy offřovali DB 1584, II,130a;

sa greiřhnike moliti, řliřhi **k'Farřki** řlushbi TPo 1595, I,289;

aku bi lih ta **Farřki** řtan veliku zhafřitiřhi bil, inu vegřhi pred Bugom, taku bi ony vřaj vener tudi nekaj imejli, ř'katerim bi mogli prangati TPo 1595, II,126;

teh drugih pet řhtukou, kakor Firmanje, Pokuro, řvetu Olje, **Farřhke** řhegne inu řakon nemamo sa take Sacramente dēřshati, kir ře is Boshje beřřede tuiřtu nemore dopēřneřti ZK 1595, 137

/ Od **Farskih** quantou, inu koku ře tiřřti řturieni DB 1578, 83b;

Hatirřata je dal k'řhazu taushent slatih, petdeřřet Medeniz, petřtu inu trydeřřet **Farřkih** řukin DB 1584, I,259a;

Ephod je bil en **Farřki** gvant DB 1584, I,150a

/ aku vy bote mojo řhtimo řlulřhali, inu mojo řaveso dēřřhali, taku bodete vy moja lařřyna mej vřemi folki. Sakaj vřa řemla je moja, inu vy bote meni enu **Farřku** Krařřleřřtu, inu en řvet folk DB 1584, I,47a

2. ki se nanaša na *farja* ¹; *duhovnikov*:

Pilatus ozhitu priřžuie, Cristus ie nedolřhan, ga hozhe řřpuřtiti. Ampag ta velik **farski** inu Gmainřki řhray, ga perřhene, de Barrabařa řřpuřti Cristuřa puřti Crishati TT 1557, 247;

veřřhiga nyda, řarda inu řovrasřtva nei, kakor ie **Farřku**. Mēnim tih Baalitiřkih, kurberřkih Malikovřkih Fariev KPo 1567, CXXXIIIb;

Koku ře ie ta **Farska** Curba řhne Crouařřkim Fariem, Vgurenim Gradu, kir ie to nouo Cerkou gori naređila, dēřřhala, le tei řřti řořeishřini per gurenim Gradu veideozh TC 1575, 203;

Malhus ie ena podoba alli pild vřeh **Farskih** Hlapceu. Teim vřem manka deřřniga vřřheřa, skateri bi imeli Boshyo Beřředo inu řiřnizo pořřlushati JPo 1578, I,118a

/ Prorok Malahias na 2. Cap: gouori: **Farske** Vřta imaio řřposnanie tiga Vka ohraniti, da ře řhnyh Vřř pořřtaua řřřže JPo 1578, III,118b *duhovniki morajo ustno prenařati nauk*

ē gl. **far**¹

PRIM. **farsko**

AVTORSTVO: M. Č.

farštvo (farstvu, farstvo, farštvu) -a sam. s [l'fa:rstvo -a]; P 184, K 18 (TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TP 1566, KB 1566, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TP 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: far | s/š | tv/t[!] (TT 1577, 152) | u/o (Krelj, Juričič); – rod.: farstva; – daj.: far | s/š | tvu; – tož.: far | s/š | tv | u/o (Krelj, Juričič); – mest.: farstvi; – or.: farštvom; (V) (M)

SLOVARSKI SKLOP

Sacerdotium. Germ. priesterthum. Slav. farštvu MTh 1603, II,447

1. skupnost posvečenih oseb, ki opravljajo verske obrede ter povezujejo vernike med seboj in z Bogom; duhovščina:

Christuf ie tim Iudom is Templu vshal inu celò od Iudovske deshele, tako da vshe petnaift stu Lét neifo imeli ni Kralevtva ni Iereiftva alli **Farftva**, ni Templu, ni Boshijh slushbi KPo 1567, CXXXVa;

Inu lete rizhi vfe, fufeb steimi Anticrishti, preganenem inu martranem tih prauih vernih Pridigarieu, fo fe fdaici per Iogrouih zhalih, preden ie tu meiftu Ierufalem refualenu, inu tu Iudousku Kraleuftuu inu **Farftuu** fatrenu, Inu potle skufl Kezarie, Arrianarie, neruezh skufl Mahometa inu Papeshe fgodile TT 1577, XIII

/ vi tudi koker ty shiui kameni fte gori falidani, kani duhouski hishi, inu kanimu fuetimu **Farftuu**, de bote te duhouske offre offrouali TR 1558, f2a

/ S. Petar gouori. Vy fte isuoliena shlahta, Kralieusko **Farftuo** S. Liudye JPo 1578, II,9b;
Ampak vy fte ta isvoleni rod, tu Krajleufku **Farftvu**, ta fveti folk DB 1584, III,102b

2. duhovniški poklic; duhovništvo:

Kadar je tu **Farfhtvu** vtem Starim Testamentu taku zhaftitu inu gosposku bilu dershanu, taku je onu ja fpodobnu, de tu **Farfhtvu** tiga Noviga testamenta tudi nikar mainje zhaftitu inu gosposku bode dershanu. Sakaj tamkaj fo ty Farji inu Leviti s'kravami inu souzami okuli hodjli, Vtem Novim testamentu hodio ony s'tem Telefsom inu kryo Christufevo okuli <Sakaj Papesfh fhnjega Farji vCerkvi taku pranga> TP 1595, III,4

/ Ta Papesh pag molzhi od taciga Cristufeuga **Farftua** inu Offrouane, Druge Farye della inu gori ftaui, inu en drugi offer fa te Grehe gori nareia inu perpraula TO 1564, 85b;
Christufeuu **farftuu** fe Sdai vnebellih opraula, od vekoma do vekoma terpi TT 1577, 53

a) v krščanstvu:

ty nashi Superniki ne fo od Gosposke oblahti, od Purgarskiga inu Kmetishkiga rounane, della inu opraula, od Sakonskiga Stanu nishter vuzhili inu pridigali, temuzh le od **Farftua** inu Menishtua, de dofti Sakonikou ie zbiulalu, aku nih Stan inu dellu dopade Bogu oli nekar TAr 1562, 45b

/ PAPISTI .. vtim Artikulu uzchio inu dèrshe: Da ie tudi sdai vtim novim Testamentu eno **Farftvo**, kokèr ie bilu pod ftarim sakonom, Inu da ie Papesh ta Velikifar, fummus Sacerdos aut Pontifex, kija ima pod fabo Malhniku, Farie inu Levite KB 1566, G5b

b) v judovstvu:

On ie Aarona negouiga brata is te ifte shlahte Leui tudi pouishal, inu enmu glih isbral. On ie fturil eno veizhno saueso shnim, inu mu ie dal **Farftuu** vtim Folku DJ 1575, 197;

Ozhytu ie, de nash Gosfud ie od te shlahte Iuda royen, hkateri Shlahti Moifes od **farftua** nishter nei gouuril TT 1577, 44;

Eleazar pak inu Itamar fta tu **Farftuu** opraulala pod fuoim Ozhetom Aaronom DB 1578, 114a;

Inu pèrgodilu fe je, kadar je on [Zaharija] Farfko slushbo opraulal pred Bugom, v'tem zhaffu njegove vèrste, po navadi tiga **Farftva**, inu je na njemu vèrsta bila, de je imèl kaditi DB 1584, III,29b;

V'tretjih Buquah je sušeb **Farftvu** gori poftaulenu v'Starim Testamentu shnjega Poftavami inu Praudami, po katerih fo imèli Farji rounati inu folk vuzhiti DB 1584, I,(1b);

Sa tiga volo felhe Simeon fdajci sletim imenom, tej Poftavi Moisefsovi, inu cejlimu **Farftvu**, offrom inu drugim Boshjim Slushbom, vufta TP 1595, I,142;

Ruben je tudi pervorojeni Syn bil, Ali Iacob pufty to kletvo sa febo, de njemu ni tu Krajleftvu ni **Farftvu**, kateru je vfaj obu je njemu sa rojftva volo flifhalu, oftalu TP 1595, I,136

/ Sakai on [Pismo Hebrejcem] tu Cristufeuu farftuu, to nega Martro, Smert, Ta fтары Sakon, oli Testament, kai fo ta Vtta oli Shotor Tempel, Cor, Altar, tu fтары **farftuu** inu offrouane pomeinilu, lipu inu prou islaga TT 1577, 3

— — **višje farstvo funkcija velikega duhovnika:**

KAdar je vshe Lysias .. letu .. svejdl .. je vkup spravil ofsemdeffet taushent Mosh .. de bi hotil Ajde v'Méftu postaviti, inu od Templu vfaku lejtú fvoj prid iméti, kakòr od drusih Ajdoufskih Cerkou, inu tu Vilhefarftvu vfaku lejtú predajati DB 1584, II,201b;

KAdar je pak Demetrius njega [Alcimusa] puftil notèr v'Svit poklizati inu vprafhati .. le on taku odgovuril: Iudje .. fo tudi mene ob moih Starihfih zhaft tiga Vifhigafarftva obrupali DB 1584, II,203b

ℳ gl. far¹

AVTORSTVO: M. Č.

faš gl. falš²

ferye [rod. ed.] gl. far¹

forman gl. farman

formošter gl. farmošter

furju [daj. ed.] gl. far¹

galga -e sam. ž tudi mn. [ˈga:lga -e]; P 44, K 14 (TT 1557, TR 1558, TAr 1562, TO 1564, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— ed. im.: galga; →; — mn. im.: galge; →; — daj.: galgom; (V) (M)

SLOVARSKI SKLOP

Patibulum. Germ. Ein Galgen. Slav. galga. Carniol. galga MTh 1603, II,217

1. priprava za izvrševanje smrtné kazni z obešanjem; vislice:

aku glih tu vashe tellu ushpotu inu uframoti na tei galgi vifsi oli na kulefsi, oli vti femli leshi, Taku ufai ty Angeli Boshy te vashe dushice fueliko zhaftio inu fueffeliem Gofpudi Bogu naprei ponefo TO 1564, 162a;

Kadar bi en Ceffar, kral oli Vyuda, eniga Rasbunika oli Tatu, kir ie na tu kolu oli Galgo, po Boshy inu deshelski praudi, bil obfoyen inu vunkai od Rabelna htim Galgom pelan, bi tiga iftiga shnega mozhio, oblaftio inu miloftio, timu Rabelnu is rok vfel TC 1575, 293;

zhes try dny bo Farao tuoio glauo od tebe vsel, inu tebe na Galgo obefsil DB 1578, 37b;

Sakaj sa tiga volo ker je on [Haman] tu fturil, je on sovfo fvojo shlahto pred vratmi Sufan na Galgo obélhen DB 1584, II,206b;

Kakòr se tudi vidi, de ti hudi Pobje cillu zhudnu hud konèz jemlo, inu morajo vfaj h'puflednimu Rabilnu v'roke priti .. Tiga vfiga fo ozhite prizhe inu snaminja, Galge, inu Koleffa, pèr potih, pred vfemi Méfti, katere je Bug tjakaj postavil, fkusi Deshelfko Gofpofzhino, k'ftrahu vfem tém, kateri se nezheo puftiti s'Boshjo beffedo vuzhiti DB 1584, I,317a;

Kadar en tat od kradenja nezhe puftit, se on ima na galgo obeifsiti, taku fo ludje pred nym fhyhar TPo 1595, I,235; fvojga edinoroyeniga Synu, kateriga je on [Bog] h'trofhtu supar ta greih inu to vezhno Smert fheinkal, tiga ony fhe na galgo obeifsio TPo 1595, II,220

/ On [zlodej] zheftu oblubi .. Curbariem, Galufom inu drugim Neuernikom nee perprauiti kueliki zhafti oblafti inu hdozbrimu inu kueffelimu lebnu, Oli on te na konzu perprauiti na galgo vshpot, vfomato inu vfo reuo TR 1558, E4a da bodo obešeni;

En Tat nei taku hud, kakor ta zhlofik, kateri se k'lasham nauadi, Ali hpuflednimu obadua na Galgo prideta DJ 1575, 82;

En takou pride Rabilnu na dejl, inu na Galgo DB 1584, I,323b;

nei .. en takou Predigar vreidan, de bi ga neiméti v'desheli .. tèrpeti, le na Galgo [sh]nym, ali na enu Driuu, ali v'ogin, de bo Semla od takih skodliuih ludy ozhifzhena TtPre 1588, 46-47;

En tat kateri danas krade, kadar njemu grata, ali dobru snefse, taku on supet iutri krade, milfi, inu meini njemu vfelej taku po frezhi pojde, inu takovu perpravi njega hpušlednimu na **galgo** TPo 1595, II,192

- / takouo sbuhram dobito Blago, na **Galge** pride, inu nikomur kdobrimu netekne: Bog vnotar vnje piha, da se rasleti inu raskropi JPo 1578, II,108a

1.1 izvrševanje smrtne kazni s to pripravo; vislice:

Obtu Gospu Bug vse shlaht ludi, taku dobru lude. Aydie Turke inu vse shlaht neuernike, koker te hude falsh hynauske kerszhenike, kir tim nih vunanem vudom dopušte diati subper te nega Sapuuidi, tudi na tim fueitu, grossouitu shtraifa, oli fmezhom, **fgalgami**, spizami inu skulefom skufi to Gospozino TT 1557, y4b;

Vi pag nekar taku, Criftus uuzhi inu prau tim Iogrom, ufem Pridigariem, Shcofom inu Farmoshtrom, kakouo Oblaft inu kakouu Gospostuu oni bodo imeili na tim fueitu, De ne bodo tih ludi po fyli, fmezhi, spifmi, spuxami, ne fognem ne **sgalgami** ne skeho, hti Veri inu pod tu Kraleuftuu Iefuseuu permorouali ne regirali TR 1558, g3a;

Kadar bi en Ceffar, kral oli Vyuda, eniga Rasbunika oli Tatu, kir ie na tu kolu oli **Galgo**, po Boshy inu deshelski praudi, bil obfoyen inu vunkai od Rabelna htim Galgom pelan, bi tiga iftiga shnega mozhio, oblaftio inu miloftio, timu Rabelnu is rok vfel TC 1575, 293;

vse malikouane, falsh slushbe Boshye, Kezaryo, zupernio, shentouane, vfo shlaht lotryo, hudubo, nezhistoft, fylo, kriuzo doli tareio, shtraifaio inu nikomer ne dopušte, temuzh branio fmezhom, **Sgalgami** inu Skulešom, skufi te Berizhe inu Rabelne, Sakai ta Gospozzhina, fo varihi inu slushabniki tih deštet sapuuidi TC 1575, 319;

Boshji nash lubi GOSPVD inu Odreishenik, [je] is Boshjiga sufsebniga Svejta taku raunu na Krishu moral vmrejtj (kateru je per teh Iudih sa to narhuiho inu shmaglivihho Smert bilu shtemanu, inu veliku fa grosovitiho, kakor per nas ta **Galga**, ali tu Kollu) TPo 1595, I,285

- / Inu fa tiga volo, de bi mi tu imeili verouati, de ie Bug vfi hudubi fouurash, ie nom on tukai naprei pred ozhi poštauil, to Smert, te bolesni, tu bushtuu, to lakato, krege, voiske, **galge**, kolu inu vse nesrezhe TT 1557, o1b

FRAZEOLOGIJA

- — preg. Tako svét ifhe vselei dela (kakòr poet pravi) Dat ueniam Coruis, vexas cenfura columbas. Brumne na **Galge** véfi, velike Tatti sa miso pošadi KPo 1567, CLXIb *pravične kaznuje, lopove pa nagrajuje*, podobno tudi JPo 1578

℘ iz nem., prim. der Galgen

AVTORSTVO: A. J.

galge gl. galga

galileeski gl. galilejski

galilejski (galilejski, galileeski°, galileski) -a -o prid. [gali'le:jski -a -o]; P 125, K 12 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TAr 1562, *P 1563, KPo 1567, DPa 1576, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

— m. mn. im.: galilejski; — mest.: galilejskih; — ž. ed. rod.: galil | ej/ee (Krelj)/e | ske; — tož.: galil | ej/e | sko; — mest.: galilejski; — mn. daj.: galilejskim; — mest.: galilejskih; — s. ed. rod.: galilejsk | iga/a (Trubar); — daj.: galilejsk | imu/omu (Juričič); — tož.: galil | ej/ee (Krelj) | sk | u/o (Krelj, Juričič); — mest.: galilejsk | im/om (Juričič); Ⓟ

ki se nanaša na biblijsko pokrajino Galileja; galilejski:

POTLE VSHESTIM Mifezu, ie bil poslan Angel Gabriel od Boga viedno **Galileisko** Mešto, katerimu ie bilo ime Nazaret JPo 1578, III,37b;

Criftus .. Na eni **Galileiski** Gori, vse shlaht bolnike ofdraui TT 1581-82, I,62;

Inu on [Jezus] ie pridigal vtih **Galileiskih** shulah TT 1581-82, I,241;

Inu ony [Judje] fo se vfi prestrahtili, taku de fo se mej sabo isvprahtovali inu djali. Kaj je tu? Kaj je tu sa en nou vuk? On [Jezus] oblaftnu sapovéda nezhistim Duhom, inu ony fo njemu pokorni. Inu njegou glas se je sdajci okuli resglašil, po **Galilejskih** krajh DB 1584, III,19b

- / zemljepisno ime, v zvezi **Galilejska dežela** Potle rezhe Iesus tim Iogrom pryti na ano Goro te **Galileifke** deshele TC 1550, 41(29a) *Galileje*;
Erodes na ta fui Royenidan naredi eno Vezherio nega ner vegshim Viflhim inu Altmanom te **Galileiske** deshele TT 1557, 113;
Inu od lete nashe sadashne prauve Vere, de mi famuzh skufi inu fa volo Cristufa bomo Ifuelyzhani, Ie ta zheftu imenouani Syn Boshy, vti nega Pohleuszhini inu Vzhloueftui, poufod po **Galileiski** inu Iudouski desheli, pred M. D. XXX. fam cilu zhiftu, fastopnu inu ozhitu pridigal TAr 1562, 8b;
Tu Iosheph tudi gori gre, Ste **galileyske** dashele, Smario fuoio safuefzheno, Gori viudousko deshelo *P 1563, 86;
Sato ie Iosef od **Galileefke** deshele is Méfta Nasareth gori v'Iudovsko Deshelo fhál, v'Davidovlie Méfto s'ymenom Betleem, da bi se sapifál, s'Mario oblübleno fvoio sheno, katera ie nofezha bila KPo 1567, XXXVib;
dua Betleema fta bila, edan **Vgalileiski** desheli, drugi pak Viudouski JPo 1578, I,38a;
Inu tu truže Gospostvu, v'Samarifki inu **Galilejfkí** desheli, kateru k'Iudei flifhi, néma nikomèr podvèrshenu biti, kakòr le Vifhimufarju, de se bo vejðilu, de je le on fam Gospud zhes nje DB 1584, II,188a
- / INu na trety dan, se ie vti **Galileiski** Cani ena Ohzat delala .. Leta fazhetig tih zahnou ie Iesus fturil uti Cani **Galileiski** TT 1557, 259-260 *Kani v Galileji*;
To pravi inu prizha, da ie fam Christuf ta Sakon zhaftil, inu ga ni bilu fram svoiemi Iogri na Hohzet v'Kano **Galilefko** priti KPo 1567, LXVb;
v'tim edan inu tridefetim Létu, se ie Christuf ifkasal inu fvoio zhaft na snanie dal, na ti Ohceiti, katera ie bila v'kani te **Galileefke** deshele, senim Zaihnom, kàr ie is vode Vino fturil, inu fvoio prizho ta Sakon, da ie fveit inu Bogu lüb, potèrdil KPo 1567, LIIIb;
So bili pag eni Gerki is tih, kir fo gori bili prishli, de bi molili ob tim Prafniku, Ty ifti tedai ftopio, Kflipiu, kateri ie bil od te Betfaide **Galileiske**, inu fo ga proßili, rekozh, Gospud, mi bi hoteli radi Iefufa viditi TT 1581-82, I,424;
ta GOSPVD fvoje pervu zhudu na tej Ohzeti v**Galileifki** Kani, vtej vbogi maihini Vafsizi ftury TPo 1595, I,96
- / zemljepisno ime, v zvezi **Galilejsko morje** Kadar ie pag Iesus poleg tiga **Galileiska** moria hodil, uidi on dua brata, Simona, kir ie imenoua[!] Peter, inu Andreia nega brata TE 1555, C2b *Galilejskega oz. Genezareškega jezera*;
kako ie Christuf se pelial zhef **Galileefko** morie .. IESVS se ie pelial zhef morie **Galileifko**, inu veliku lüðij ie sa nijm fhlu KPo 1567, CXXIIIa-CXXIIIb;
Kei ie stal Christus ta zhas kadar ie predigoual? Pri tem Genasaretskom Ieseru. Leto ifto Iesero tezhe is Iordana Vgalileo: Ie tudi veliko lipih meft imelo: Kokor Iulia, Tarihea, Capernaum, Tiberias, Betfaida. Od letod se tudi imenuie **Galileisko** inu Tiberyadsko Morye JPo 1578, II,110b;
Kay prauí Christus kletim Iogrom na **Galileiskom** Moryu? JPo 1578, III,4b;
POtemtoga gre Iesus tiakai zhes tu **Galileisku** Morie, kir se imenuie Tiberiasku, inu fa nim ie shlu veliku ludi TT 1581-82, I,388[=383];
INu kadar je on [Jezus] supet vunkaj fhál, od téh krajou Tyra inu Sidona, je on prifhál **h'Galilejfkimu** Morju, fkusi fred krajeu téh defset Méft DB 1584, III,23a
- / Pole, dua mosha vbelim quantu ftoyta per nih [apostolih], katera fta tudi dñala, Vi **Galileiski** moshie, kai ui ftoyte inu gledate utu nebu? TT 1557, 331 *Galilejci*;
Nerpoprei se ie on [Kristus] iskafal shiu inu puftil viditi Mary Magdalení. Mar. 16. Iohan. 20. Potle tim drugim **Galileiskim** shenom TR 1558, I4a *Galilejkam*

AVTORSTVO: A. J.

galileski gl. galilejski

galilevski -a -o prid. [gali'le:vski]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– m. ed. im.: galilevski; (V)

ki se nanaša na biblijsko pokrajino Galileja; galilejski:

Pilatus pag kadar ie faslishal immenuiezh to Galileo, ie uprashal, aku bi on [Jezus] en **Galileuski** zhlouik bil TT 1557, 246 *Galilejec*, podobno tudi TT 1581-82

AVTORSTVO: A. J.

galjuf gl. goljuf

galjufajoč gl. goljufajoč

galjufanje gl. goljufanje

galjufati gl. goljufati

galjufija gl. goljufija

gamazeti gl. gomazeti

ganiti -em glag. dov. [ga'ni:ti/'ga:niti 'ga:nem]; P 29, K 8 (DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol.: g | a/á (MD 1592, B3a) | n | i/y | ti; – sed. ed. 3. os.: gane; – vel. ed. 2. os.: gani; – del. na -l m. ed.: ganil; – ž. ed.: ganila; – s. ed.: ganilo; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Bewegen. Latinè. movere. Windifch. gániti, gibati, majati. Italicè. muovere MD 1592, B3a;
Moueo. Germ. bewegen. Sclau. ganiti, gibati, opominiti MTh 1603, II,86

1. kdo/kaj; koga/kaj narediti, povzročiti, da pride kaj na drugo mesto, v drug položaj; premakniti:

Inu on [Jošija] je rekàl: Naj leshy, nihzhe neganni njegovih [božjega moža] košty. Taku so bile njegove košty obrajnene, s'koštmý tiga Preroka, kateri je bil is Samarie prihlàl DB 1584, I,218b;

Kadar je pak povudnja bila prihlà, je voda pèrdèrla h'tej hifhi, inu je nej mogla **ganiti**: Sakaj ona je bila na kamenato pezh gruntana DB 1584, III,34a

/ Kay pomeni ta ifti Tres? Veliko mogozhoft Boshye Bèffede, katera, kadar se prediguie, vas Suit **gane**, inu vse neuerne sanikarne Liudy prefrashi, Kakor David Krall gouori Pfal: 99 .. Gospod fedi na Cerubinu, Sato se trefe vfa Semlia JPo 1578, II,4a *strese*;

On [Bog] preštaula Gorre, prejden se nadjajo, katere on v'voim ferdi svrazha. On **gane** eno deshelo is nje mejsta, de nje štebri trepezheo DB 1584, I,268b;

SAkaj taku pravi GOSPDV Zebaot: She je enu majhinu tjakaj, de bom jeft Nebu inu Semlo, Morje inu tu Suhu **gannil** DB 1584, II,124b

/ V'leti Hifhi inu v'Ieruselemi, katero fim jeft [Bog] isvolil is mej vfeh Israelfkih rodou, hozhem jeft moje Ime postaviti vekoma. Inu nezhem vezh puštiti Israelove noge **ganiti** is Deshele, katero fim jeft nyh Ozhetom dal DB 1584, I,217a *ne bom več pustil, da bi Izraelci zapustili deželo*

1.1 kdo; kaj, s čim spremeniti položaj dela telesa; premakniti:

Inu kadar ie na niega bèffede Predigar dial, Amen, nei on [Trubar] obeniga vuda vezh **gannil**, inu ie taku v'nashimu GOSPDV Iefufu Criftufu ifuelizhansku, pokoinu inu tihi faspal TtPre 1588, 124

/ ekspr. Inu Farao ie dial Kioseffu: Ieft fem Farao, pres tuoie vole neima nihzhe suoio roko ali nogo **ganiti** vfei Egypterski Desheli, inu ga ie imenoual tiga skriuniga Sueitnika DB 1578, 38b *ne sme storiti ničesar*;

Inu moja roka je nahla te folke, kakòr enu Ptizhje gnesdu, de fim vse Deshele vkup spravil, kakòr se jajza pobirajo, ker so sapufzhena, ker nikoger nej de bi s'eno perutjo **ganil**, ali klun odpèrl, ali sazvizhal DB 1584, II,5a

/ ekspr. Taku je vus folk špet prihàl na kamp k'Iosui v'Makedo, vmyri, inu nihzhe nej smèl pred Israelfkimi otruki fvojga jesika **ganiti** DB 1584, I,125a *spregovoriti*

2. kdo/kaj; k čemu, koga/kaj *biti vzrok za kako dejanje, ravnanje; nagniti:*

Kai ie **ganilo** te shene, da šo tako sгода ys mešta Ierusalem shle ktemu Grobu? Velika gorezha liubesan, katero šo hChristufu imele JPo 1578, II,3b;

Kay ie **ganilo** Nikodema ktakimu difputiraniu [z Jezusom]? On ie bil sheian prauizhnosti inu vezhniga osdraulienia JPo 1578, II,84a;

sakaj šta vřaj ta Hudizh inu ta Svejť nam taku řlu řovrařh .. ona bi rada hotela, inu hodita prejđ inu prejđ s'tejm okuli, aku bi ona nas mogla v'uře greihe inu framoto perpraviti, tu bi bil nyu řuřť inu veřselje. Ampak tu nyh **gane** inu drařhi řupar nas inu řo nam nervezh řovrařh, inu řhkodo obudita ker ona moreta, kir my Boshjo Beřsėdo pred ozhyrna imamo TPo 1595, I,274

/ Sakai nijedne rizhi nei na Semly, katera bi mozhneishe Zhlouesko Sarce **ganila**, inu křebi vlekla kakor Bogatřtuo, Denarij inu Blago JPo 1578, II,157b;

Zaharias imenuje njega [Svetega duha] eniga Duha te Molitve, Satu, de on ta řerza **gane** inu obudy, de ře ona vřiga dobraiga kBugi sanefso, inu vřeh nadľugah sa pomuzh knjemu vppejo TPo 1595, II,81

/ Vtem Salnu ie takoua Milořť Boshya, da ono vře rizhy ořhiui inu **gane**: Vtem Dashiũ pak ie, da on vře rizhy obudi, da moreio Rařť JPo 1578, II,105a

2.1 v nedoločniku; k čemu *s prepričevanjem povzročiti pri kom pripravljenost, da kaj stori; spodbuditi, nagovoriti:*

Ne dai ře obenimu zhľoueku **ganiti** k'tuoij řhkodi, ni ře vřtrashiti tebi k'pogubleinu DJ 1575, 18

/ Ta greih ga ne puřty, on drařhi inu vabi, aku bi on nas mogel řupar Boshjo volo perpraviti, inu eno hudo Veřřť řturiť, My pak řmo taku řľabi, de ře my zheřtu puřtimo **ganyti**, inu ogolufati TPo 1595, II,67

3. kdo; kaj *narediti, povzročiti, da se kaj izrařa, kaře brez omejitev, zadrřkov; sprostiti:*

Ganni to řľobnuřť, inu řsřpli řerd vun, řeri řupernika prozh, inu řľomařť řourashnika DJ 1575, 152, podobno řudi DB 1584; po řuji řrevodni řredľogi **Errege** den grim/ vnd schütte zorn aus LB 1545, 1803

PRIM. **ganjen**

AVTORSTVO: A. J.

ganiti se -em se glag. dov. [ga'ni:ti se/'ga:niti se 'ga:nem se]; P 49, K 16 (TT 1557, *P 1563, TC 1574, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, DBu 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, TřC 1595, MTh 1603)

– nedol.: **gan** | i/y | ři/t (TPo 1595, I,305) **se**; – řed. ed. 1. os.: **ganem se**; →; – vel. ed. 2. os.: **gani se**; – řel. na -l m. ed.: **ganil se**; – mn.: **gan** | i/y | ři **se**; – ř. ed.: **ganila se**; – ř. ed.: **ganilu se**; ◀ ▶ ⓘ

SLOVARSKI SKŁOP

ře Giblem, Gibati, Gibàľ, moveo, bewege mich, rüre mich. **Seganem, ganiti, ganil** idem BH 1584, 129a; *Deutfch.* řich Rühren. *Latinè.* moveri. *Windifch.* ře gibati, **ře ganiti**. *Italicè.* muoverř MD 1592, M2b; *Immotus.* *Germ.* vnbewegt. *Sclav.* ker ře ne more řmeřť **ganiti**, neganezh, neyblezh MTh 1603, I,673

1. kdo/kaj; (řkozi kaj), s řisl. določilom kraja *spremeniti svoj položaj v prostoru; premakniti se:*

Inu kadar ře řerpelamo inu udarimo řto barko na en krai, kir ře morie narařen řozhi, Inu ta řredni konez obtezhi, inu řerdnu obřtoy de ře ne **gane**, Ampag ta řadni konez ře řeřuali, od te řyle řih uallou TT 1557, 426;

Kadar gđu k'njemu [Behemotu] řozhe ř'mezom[!], taku ře negane, ali ř'hpejřřom, ř'řrejřlo, inu ř'panzerjem DB 1584, I,278b;

Ampak Maliki ře nemogo ni **ganiti** ni kaj řturiť DB 1584, II,178a;

NAtu je Bagoa notè řhàľ, inu je řtopil řred ta viřřezh řèřť, inu je ř'rokami řuřknil, sakaj on je mejnil, de [Holořern] řpy řèř řuditi, inu je řořľuřhal, aku bi ře hotil **ganniti** DB 1584, II,138a

/ INu Israel ie řelftuũ pořľal křihonu, Amoriterskimu Křailu, inu mu ie puřřil poueidati: Puřř me řkusi řuoio řeshelo poiti, my ře nezhemo **ganiti** ni vřniue ni vřvinograde, my nezhemo řudi řtudenzhine řiti, po řmain řeřť řozhemo poiti, řokľer řkusi řuoie řokřaine řredemo DB 1578, 133b

- / Inu tu Nebu ie odstopilu, koker ene okuli obyte Buque, inu sledna Gorra inu ty Otoki, fofe is nih meift **ganyli**. Inu ty kralli na femli, inu ty Vyudi inu ty Bogati, inu ty Capitani, inu ty Oblaftniki, inu vfi hlapci, inu vfi Fray, fo fe skrili vtu shpelouie inu vmei skalouie tih gurr TT 1577, 304;
- Kay pomeni tres te Semlie? Pomeni, da fe skusi muzh fuetiga Euangelia ima inu mora vfa Semlia sfrefiti inu **ganiti** JPo 1578, I,130a;
- Satu hozhem jeft Nebu sfrefniti, de fe bo Semla **ganila** is fvojga mejfta, fkusi slobnoft GOSPVDA Zebaoth, inu fkusi dan njegoviga ferda DB 1584, II,6a;
- Semla fe je **ganila** inu sfrefla, inu teh Gurr grunti fo fe gibali inu trefli, kadar je on bil ferdit DB 1584, I,283b
- / Inu nezhem vezh Israelovo nogo puftiti **fe ganiti** is te deshele, katero fim jeft [Bog] nyh Ozhetom, poftavil, aku fe bodo dereshali, de ftire vfe kar fim jeft nym sapovedal, u'vfej Postavi, Sapuvidah inu Praudah fkusi Moseffa DB 1584, I,248b *ne bom več pustil, da bi Izraelci zapustili deželo*
- / nedov. Pred teim bugom Iacopouim, **Se gane** gible Cela femla vfa, Kir te skale preftaut fna *P 1563, 189 *trese*;
- Inu jeft fim vidil, de je [jagnje] fhefti Pezhat odpèrlu, inu pole, tedaj je bil en velik potres, inu Sonce je zhèrnu poftallu, kakòr enu shimaftu vrezzhe, inu Luna je poftala kakòr kry, inu Svesde teh Nebes fo doli padale na Semlo .. inu vfe Gorre, inu Otoki fo fe is fvojga mejfta **ganili** DB 1584, III,140b;
- Ima li fe ta Svejst resbiti, taku more proprej pokati, Sicer nemore en takov velik Cymper doli pafti, onu fe more vfe **ganyti** inu gybati TPo 1595, I,9-10
- / Onu fe nefmej nihzhe **ganit** ni flifhati puftit, Ty Sovrahniki Chrifufevi premagajo, ty obladaajo, fo ferzhni inu dobre vole. Ta vpy fhraj inu krizhainje vfe je le nyh, drugi vfi fo morali molzhati TPo 1595, I,305 *biti morajo neopazni*
- / Taku naj me vaga na pravi vagi, taku bo Bug svejdel mojo brumo. Aku fe je moje hojenje **ganilu** is pota, inu aku je moje ferze sa mojma ozhima fhlu, inu aku fe je moih rok kaj dereshalu: taku sej jeft, inu en drugi je fnej, inu moja shlahta bodi s'kurenom vunkaj isdèrta DB 1584, I,275a *če sem skrenil s poti*
- PREN. Ti [Bog] ie tudi le fam imash, Nu nihzhe ga nemore: Nigdir drugdi fadobiti, Temuzh de oftane, Ter fe negane, Skufi miloft tuoio, Vsrizhi pertebi ftoie *P 1563, 194;
- Ozhlovik vshe gori vftani, kvezhnimu kralju **fe gani**, Ta ti pohleunu gre femkaj, Svestu fe ti njemu podaj Tfc 1595, CXLI-CXLII

2. kdo; od česa **prenehati vztrajati pri čem, upoštevati kaj; odstopiti:**

Satu kir fi pokoren tim Sapuuidam GOSPVDA tuoiga Boga, katere ieft tebi danas sapoueim, de ie dereshish, inu fturish, inu de fe neganesh, od obene beffeide, katero ieft vam danas sapoueim, ni na defno, ni na leuo, de bi sa drugimi Bogi hodil, inu nim slushil DB 1578, 172b;

dokler moj konèz pride, nezhem jeft [Job] **fe ganiti** od moje brume. Od moje Pravice, katero imam, nezhem jeft puftiti, moja vést me negrise, sa volo vfiga mojga lebna DB 1584, I,273b

3. nedov., kaj; (v čem), s čim [smiselni osebek] **biti, obstajati v velikem številu; mrgoleti:**

Nyh deshela je naprej pèrneffa Krot, de fe je shnymi vfe **ganilu**, Vteh Kamrah nyh Krajlou DB 1584, I,306a

3.1 kaj; s čim **izraža, da kaka stvar ni v mirujočem stanju, ker se znotraj nje premikajo številne druge stvari:**

INV Bug ie rekal: °**Ganni fe** Voda slaseozhimi inu shiuimi Suirinami, inu Sptizami, de nad Semlo, pod Terdnoftio tiga Neba, leitaio. Inu Bug ie ftuaril velike Balene, inu vfe shlaht Suirine, shiue inu laseozhe, skaterimi fe ie Voda **gannila**, vfake po fuoij shlahti, inu vfe shlaht leitaiozhe Ptice, vfake po fuoij shlahti <°ali pernefi voda naprei, taku mnogu suirine, de fe bo vfe gannilu> DB 1578, 1b

4. kdo; k čemu **narediti, da se začne kaj dogajati, opravljati; spraviti se:**

SPremimo h'grobu tu tellu, Naj fe v'grob pokoppa cillu, Saj fpet shivu gori vftane, Kadar fe Bug k'fodbi **gane** Tfc 1595, CCCCXXXVII-CCCCXXXVIII

4.1 kdo; (s čim) *izraža, da je pri kom povzročena pripravljenost, da kaj stori:*

Moreli Bog staro neporodno sheno, porodno storiti, tako tudi more dati, da ty [Marija] vtuoim Diuizhkim Tellefu pozhnesh edniga Synu inu Diuiza oftanesh: Sato fe [z] leteim Exemplom gani inu verui moim befedam: Sakai to fe tebi hozhe guishno sgoditi, kai lam ti rekal JPo 1578, III,41a

PRIM. **ganjen**

AVTORSTVO: A. J.

ganjen -a -o del. [ˈga:njen -a]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. ž. ed. im.: ganjena; (m)

ki pride na drugo mesto, v drug položaj; premaknjen:

SEmla fe je strella, inu je bila ganjena: téh Nebes grunti so fe gibali inu tresli, kadar je on [Bog] ferdit bil DB 1584, I,180b

PRIM. **ganiti**

PRIM. **ganiti se**

AVTORSTVO: A. J.

ganjenje -a sam. s [gaˈnje:nje(?)]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: ganjenje; (m)

gibanje, gib, premikanje, premik:

Motio, motus. Germ. Bewegung. Schlau. tres, ganienje MTh 1603, II,86

AVTORSTVO: A. J.

ganuč -a -o del. [gaˈnu:č -a(?)]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– nedol. obl. ž. ed. im.: ganuča; (m)

ki mu je mogoče spremeniti položaj; premakljiv, premičen:

Kakoua Luzh ie Chrifus? Nei Telefna ganuzha minuzha Luzh: Tamuzh duhoua stanouita vezhna Luzh, katere nijedna magla ali tamnoft Zhloueskiga Vka, nemore smotiti JPo 1578, III,33a

PRIM. **ganuti**

AVTORSTVO: A. J.

ganut -a -o del. [gaˈnu:t(?)]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– nedol. obl. m. mn. im.: ganuti; (m)

k čemu *ki je pod vplivom česa pripravljen, da kaj stori; spodbujen, nagovorjen:*

Tako ie vuner shtima inu shelenie tega Sarza tako veliko bilo, da so [gobavci] tudi Telefno sdigneni ali ganuti bili ktemu klizaniu Chrifufa, ksnameniu te nyh velike Vere JPo 1578, II,152a

PRIM. **ganuti**

AVTORSTVO: A. J.

ganuti -em glag. dov. [gaˈnu:ti(?)]; P 5, K 3 (TT 1557, JPo 1578, TT 1581-82)

– nedol.: ganuti; (m)

1. kaj; česa [nikalni rodilnik] *narediti, povzročiti, da pride kaj na drugo mesto, v drug položaj; premakniti:*

Kadar ie pag ta pouudna bila prishla, drukne ta uodeni uall na to ifto hisho, inu ie nei mogel ganuti, Sakai ona ie bila na to kamenato fteno gruntana TT 1557, 180, podobno tudi TT 1581-82

2. kdo; k čemu, koga *s prepričevanjem povzročiti pri kom pripravljenost, da kaj stori; spodbuditi, nagovoriti:*

Oni tudi gouore, da [Kristus] sa nikogar nemara, tudi neglida na vrednost tyh Liudy, niemu ie rauno tako Liub edan kako drugi: Sato fe tudi nezhe Cefsarya bati, tamuzh refnizo pouedat: Inu fo menili da ga hote stako priasniuimi Befedami, kdobremu odgouoreniu, kako bi oni radi imeli, **ganuti** JPo 1578, II,197b;

Kateri fe takouim zhaftnim Exemplom, dobrute inu vsmilienia Christufouiga nepufti, kpobolshaniu inu kueri **ganuti**: Ty gvishno Kamanato Serce imaiu JPo 1578, III,113b

PRIM. **ganuč**

PRIM. **ganut**

AVTORSTVO: A. J.

ganutje -a sam. s [ga¹nu:tje -a^[?]]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– mn. tož.: ganutja; (m)

v zvezi s **srce duševna lastnost, značilnost, ki določa, usmerja človekovo hotenje, voljo; nagnjenje**:

Kadar vshe Christus nei le Bog, tamuzh ie tudi pravi Zhlouek bil, tako fe ie tudi vaufe Zhloueske mishlienja inu **ganutia** ferza, kuefelju inu slabnosti vdal JPo 1578, III,34a

AVTORSTVO: A. J.

gaščava gl. goščava

gdir vez. [l¹gdi:r]; P 3, K 1 (TPo 1595)

– gdir; (V) (m)

1. v ozirnih odvisnih stavkih **izraža kraj dogajanja iz nadrednega stavka; kjer**:

Gdir je pak tu Savupanje na Christufa, inu ta lubesan h'Christufu, imamo my natu tudi verovati, de ta Ozha nas tudi lubi TPo 1595, II,86

1.1 v zvezi s **koli izraža poljubnost kraja, na katerem se dejanje dogaja; kjerkoli**:

Gdir kulli takovo Vero inu fposnainje ali Vuk najdefh, taku ne zbivlaj, temuzh terdnu fatu derfhi inu veruj, de je ta prava Cerkou vndu, onu fi lih takovi ljudje imejte tu videnje ali velainje pred tem Svitum ali nikar TPo 1595, III,103

AVTORSTVO: E. T.

gdir kuli gl. gdir, koli

gel¹ -a -o prid. [l¹ge:l -a -o]; P 100, K 8 (DJ 1575, TT 1577, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: gel; – mest.: gelim; – mn. im.: geli; →; – ž. ed. im.: gela; →; – mn. rod.: gel | ih/yh (DB 1584, I,59a); – tož.: gele; – or.: gelimi; – s. ed. im.: gelu; (m) (v)

1. ki je moder z rahlim rdečim odtenkom; vijoličast:

On mu ie obleikel bregeshe .. Ia, to fueto fukno s'flatom, **sgelimi** shidami, inu s'shkarlatom pifsano DJ 1575, 198;

Inu taku fem vidil te kone vtim videnu, inu ty kateri fo na nih fideli, fo imeli ognene, **gele** inu shueplene panzarie TT 1577, 327;

INu GOSPVD ie rekal kMoseffu: Gouori sIsraelskimi otruki, inu reci knim, de fi shkrice narede na vogleh fuoiga Guanta, mei vfeh vashih rodeh, inu **gele** shnorice na te shkrice htim voglom deio DB 1578, 128a;

Mardohai pak je vunkaj fhål od Krajla, v'Krajlevim Gvanti, **v'Gelimi** inu belim DB 1584, I,265a;

Tu fo vifsili béli, erdezhi inu **geli** shpalirji, s'shlahtnimi platnenimi inu Shkarlatovimi vèrvmy fašani v'friebèrne rinke, na Marmorovih Stebreh: Postele fo bile slate inu friebèrne, na Flaštru is selenih, belih, **gelih** inu zhèrnih Marmelnou sturjenim DB 1584, I,262b;

Kadar se vojčka vsdigne na pot, taku ima Aaron inu njegovi Synuvi notèr pojti .. inu osgoraj vèrhu eno cello ^agelo Odejo sprostréti <^agelo odejo) is letiga se vidi, de te snotrašhne odeje néšo bile píšfane, temuzh vřaka je iméla fvojo lařtno farbo> DB 1584, I,80b

2. ki je svetle barve z rumenkastim odtenkom; plav, blond:

Kadar en Mosh ali Shena na Glaui ali Bradi kraftou pořtane, inu Far ta madesh ogleda, inu naide, de se globokeishi vidi, kakor ie ta druga Kosha, inu de řo vndukai dlake *sholte inu tanke, taku ga ima sa nezhiřtiga foditi: Sakai tu řo goboue grinte te Glaue ali Brade <*Gele> DB 1578, 96a;

Flavus. *Germa.* Gelb. *Ital.* giallo, biondo. *Angl.* brygt yealow lik a womans heare. *Sclavo.* gel, řholt MTh 1603, I,549

FRAZELOGIJA

— — řamuzh aku bi on [papeř] řnaiden bil, de bi bil od vere odřtopil [in bi ga zaradi tega lahko izobčili], tu ie le ena **gela** shupa zhes enu řmèrdezhe meřřu. Sakai kadar bi neimèl nihzhe, kakòr en Concilium niega tiga preuřshati, se ie on tudi tukai vun ifuil, inu Ludy preguuril, de Papesh nei Conciliu poduèřshen, temuzh de ie niega oblařt zhes vře Concilie TtPre 1588, 14 *řlaba tolařba*

ℳ iz nem., prim. geel

AVTORSTVO: M. Č.

gel² zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

— gel; (m)

v abecedniku *vřorčni zlog za učenje branja*:

Gal gel gil gol gul DC 1585, A2b, podobno tudi TA 1550

AVTORSTVO: M. Č.

gerenje gl. gorenje

geringa -e sam. ř [ˈge:ringa -e]; P 1, K 1 (TP 1575)

— ed. daj.: geringi; (v)

ugotavljanje, odkrivanje česa s povprařevanjem; poiřvedovanje:

Ta Rimski Caesar Auguřtus || ta ie řam řapoueidal: || De bi se shazal ta fuit vuř || nikomer ne pregleidal || Vřře Iude od řueiga doma || Bodi ři lih zhigar řtana || Ie morel shazan biti. || Kletei perui shacingi || Inu veliki **Geringi** || Ie morel vřaki pryti TP 1575, B5b

ℳ iz nem., prim. die Gerung

AVTORSTVO: M. Č.

gespodovati gl. gospodovati

gibajoč se deleřje [gibaˈjo:č se]; P 1, K 1 (TkM 1579)

— gibajoč se; (m)

izrařa spreminjanje svojega polořaja v prostoru; premikajoč se, gibajoč se:

Abba lubi Ozha .. reřhgi vnas ta Ogen te gorezhe lubesni, kir ři vognenih řesikih nad teimi řuetimi řogri **gibaiozh** se puřtil viditi, de my tuoie řhalbaine primemo TkM 1579, 32a

PRIM. **gibati se**

AVTORSTVO: A. L. R.

giban -a -o del. [ˈgi:ban]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: giban; (o)

premikan, giban, metan:

Commotus. Germ. bewegt/ erschüttet. Sclav. **giban** MTh 1603, I,298-299

PRIM. **gibati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gibanje (gibane, gibanje) -a sam. s ['gi:banje -a[?]]; P 5, K 4 (TT 1557, TO 1564, JPo 1578, TT 1581-82)

– ed. im.: giba | nj/n | e; – tož.: gibane; (m)

1. spreminjanje položaja; gibanje:

Vtim Ierufalemu .. ie bila ena Lusha kir fe Iudouski imenuie Betesda, ta ie okuli febe pet fuisli imeila. Vtih iftih ie leshala ena uelika mnoshiza bolnikou, slepzou, hromzou, inu tih fuhih, ty fo zhakali na tu **gibane** te vode. Sakai en Angel ie ob enim guishnim zhaflu doli shal vto Lusho, inu ie to skalil TT 1557, 268, podobno tudi TT 1581-82

2. spreminjanje položaja telesa s stopanjem; hoja:

Roke pomeneio zhloueska dela: Noge pak hoienie inu **gibanie**, katero vse skosi to vero ozhifzheno, vfelei ima k Bogu inu timu Blishniemu priprauno stati JPo 1578, II,186a-186b

3. življenjska energija in zmožnost delovanja:

Sakai ta vezhni Ozha ie to beffedo rekal, Inu vti beffedi ie vse rizhi, vfako po nee Pildu stvaril, inu skufi S. Duha bode nim tu **gibane** inu gori dershane danu TO 1564, 8a

AVTORSTVO: A. L. R.

gibati -ljem glag. nedov. ['gi:batl 'gi:bljem[?]]; P 21, K 10 (TR 1558, TPs 1566, KPo 1567, TT 1577, JPo 1578, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– nedol.: g | i/y | b | a/á (DB 1584, III,CcVb) | ti; – sed. ed. 3. os.: g | i/y | b | l/lj | e; – mn. 3. os.: gibl | ejo/eo (ZK 1595, 148); – del. na -l m. ed.: g | i/y | bal; – mn.: giba/i; – ž. mn.: gibale; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Crajnjski. Majati Slovenjski, Besjashki. fimo tår tamo gibáti, offrati DB 1584, III,CcVb;

Deutfch. Bewegen. Latinè. movere. Windifch. gániti, gibati, majati. Italicè. muovere MD 1592, B3a;

Moueo. Germ. bewegen. Sclau. ganiti, gibati, opominiti MTh 1603, II,86

1. kdo; kaj delati, povzročati, da pride kaj iz enega mesta, položaja v drugega; premikati, gibati:

Sakaj Bug nemore njemu nihter dati, kadar bi on lih rad hotel. Onu je raunu kakor ena pofsoda, katero eden vroki dershy, inu je vfaj ne hozhe molzhe dershati, temuzh jo **gible** ali maja fem tar tam, vtoifto fe nihter ne bode moglu vlyti TPo 1595, II,218

/ Sakaj jeft fim GOSPVD tvoj Bug, kateri Morje **gible**, de njega valuvi divjajo, njemu je ime GOSPVD Zebaoth DB 1584, II,21a

1.1 kdo/kaj; s čim spreminjati položaj telesa, dela telesa; premikati, migati:

Sakai kadar en zhlouik spy, nai fi ie shiu fobenom vudom ne **gible**, ne vidi, ne slishi ne vei kei ie, koker bi mertou bil TR 1558, Y2b;

Liudye inu shyuina, vfakatera dela, delaio, Stoye, hode, vse glide po nyh dopadeniu **gibleio** inu nyh vshyuaio JPo 1578, II,76b

PREN. dokler my vfi tjakaj pridemo, k'eni Veri inu sposnanju Boshjiga Synu, inu en cel Mosh poftanemo, kateri bo v'tej meri, te popolnome starofti Cristufeve, de nebomo vezh Otroci, inu fe nepuštimo vezh **gybati** inu sybati, od vřakërřhniga Vejtra tiga vuká, řkusi lotrio téh zhlovékou, inu golufio, s'katero ony sa nami hodio, de bi nas sapelali DB 1584, III,105b;

Satu, kakor ony [ljudje] verujo, taku fe nym tudi řgody. Tu my imamo dobru merkati, de fe my vuzhimo na Boshjo dobruto vupati, inu stem ferzom nikar fim ter tam **gibati**, temuzh lipu molzhe dershati, u'vfem tem kar my prořsimo TPo 1595, II,218

1.2 kaj *spreminjati svoj položaj v prostoru; premikati se, gibati se:*

De tu Sonce inu ta Luna bodo goftu merkouale, Sueifde is nebes padale, te nebeske mozhi **gibale**, zhudne ftrashne Comete inu druge prikafne vidile <Guishna Snamina, zhudefa, de Sodni dan bo skorai> TT 1577, XII;

Ali kakòr ena Ptiza, katera fkusi lufft lety, katere pota fe oben flejd nemore najti. Sakaj ona **gible** inu bye v'ta lagak lufft, shene inu resdily ga fvojemi letezhimi perutami, inu potle fe obenu snaminje v'nym nenajde, takoviga lejtanja DB 1584, II,141a

2. kaj; kaj *delati, povzročati, da se kaj, kar je z enim delom pritrjeno, premika sem in tja; majati:*

Kai ste vi v'pufchavo ûnkai pèrfhli gledati? Ozhteli en târst viditi, kateri vetâr fim tèr tam **gible**?

KPo 1567, XXVIIIa, podobno tudi JPo 1578

PRIM. **giban**

PRIM. **gibljan**

PRIM. **giblejeoč**

AVTORSTVO: A. L. R.

gibati se -ljem se glag. nedov. ['gi:ba:ti se 'gi:bljem se[?]]; P 91, K 17 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TO 1564, TP 1566, TL 1567, KPo 1567, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TP 1595)

– nedol.: g | i/y | bati se; – sed. ed. 1. os.: giblem se; – 3. os.: g | i/y | ble se; – mn. 1. os.: g | i/y | blemo se; – 3. os.: g | i/y | ble | jo/o se / giblo se (TP 1566, 188a); – vel. mn. 2. os.: giblite se; – del. na -l m. ed.: g | i/y/ | b | a/à (BH 1584, 129) | l se; – mn.: giba/i se; – ž. ed.: gibala se; – mn.: g | i/y | bale se; – s. ed.: g | y/i | balu se; – mn.: gybala se; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

fe Giblem, Gibati, Gibàl, moveo, bewege mich, rüre mich. Seganem, ganiti, ganil idem BH 1584, 129; *Deutfch.* fìch Rühnen. *Latinè.* moveri. *Windifch.* **fe gibati, fe ganiti.** *Italicè.* muoverfi MD 1592, M2b

1. kaj *ne biti v mirujočem stanju; premikati se, gibati se:*

Sakaj Anna je govorila v'fvoim ferci, le nje uftna fo fe **gybala**, inu nje fhtima fe nej flishala. Satu je Eli ménil, de je ona vinena DB 1584, I,149b;

Taku bode ta Svejť tudi lih bolan, de fe Nebu, Sonze, Luna, suefde, zhlovèki, vode, inu vfe fe bode **gibal**, s'vijalu inu hudu pozhutilu, prejden onu cilu bode konez vfelu TP 1595, I,8

/ ta Luna ne bode dala fuie fuitlobe, in te fueisde bodo is nebes doli padale, inu te mozhi tih nebes fo[!] bodo **gibale** TT 1557, 141 *tresle*;

Pred bugõ Vfigamogozhnim, Pred teim bugom Iacopouim, Se gane **gible** Cela femla vfa, Kir te skale preftaut fna *P 1563, 189;

Ta femla fe ie **gibala** inu sfrefla, inu tih Gur grunti fo fe sfrefnili inu **gibali** TP 1566, 37b;

Kakovi zaihni fe bodo tadaí godili? .. Solnce inu Luna bodo marknila, svesde od Nebef padale, inu Nebelke tvaroſti alli mochi fe bodo **gibale** inu sfrefale KPo 1567, XVIIa, podobno tudi JPo 1578

1.1 kaj; s prisl. določilom kraja *spreminjati svoj položaj v prostoru; premikati se, gibati se:*

STVRIMO/ zhloueka an Pild/ de bo nam glih/ de bode gofpodouall zhes ribe vtím moryei/ inu zhes ptice pod nebom/ zhes fhiuino/ inu zhes vfo femlo/ tar zhes vfe tu kar lafi oli fe **gible** na femli TC 1550, (5a);

Ti [Bog] fturish temmo inu bo nuzh, Vti yfti fe **giblo** vfe Suiryné tîga Gofda TP 1566, 188a;

Hvali njega [Boga] Nebu, Semla inu Morje, Inu vfe kar fe v'nyh **gible** DB 1584, I,296b

/ Pres nadianja fmo my rojeni, inu gremo supet tjakaj, kakòr de bi nas nikuli nebilu. Sakaj tu puhajne v'nafhim Nofsi je en dim, inu nafhe govorjenje je ena yfkriza, katera fe is nafhiga ferza **gible** DB 1584, II,140a

1.2 kdo *spreminjati položaj telesa, dela telesa; premikati se, migati:*

PREN. Ve teim, kateri na Bugi zagaio, inu terdnu ne dershe, inu timu neuernimu, kateri fem ter tia fe **gible** TkM 1579, 33b

1.3 kdo/kaj **biti aktiven, delovati**:

Sakai skufi nega [Boga] mi shiuimo, inu **fe giblemo**, inu fmo mi TT 1557, 391;

O kaku ie leipu nu dobru, zhe ta zhloueik prau pokuro fturi, fuoi krish nafe vfeme, inu fa Christufom nefe, dokler **fe** on kuli **gible** *P 1563, 136;

Ali vfe kar nema peruti inu lufzhin vMoriu inu vPotokih, mei vfeim teim kar **fe gible** vVodah, inu mei vfeim, kar shiuy vVodah, bodi vam gnuftu .. Vfe tudi, kar **fe gible** mei Ptizami, inu hodi po shtirih nogah, tu ima vam mersku biti. Lete Ptice pak imate ieifti, ker **fe gibleio** inu hodio po shtyrih nogah DB 1578, 94a;

Tedaj je konzhanu bilu vfe meffu, kateru na Semli lasi, taku dobru Ptice, kakor Shivina, inu Svirina, inu vfe kar **fe gible** na Semli, inu vfi zhlovéki DB 1584, I,5b;

VLETIM LYSTI S. PAVL SLOVV IEMLE OD TIMOTEA, inu ga opomina, de bi imèl prece naprej pojti, kakor je bil sazhel, inu S. Evangeli predigovati. Kateriga je tudi potreba, potehmal ker je nyh veliku, kir prozh padajo, inu je veliku falsh Duhov inu vuzhenikou, kir **fe** povfod **gibleo**: Satu tudi enimu Shkofu ali Cerkounimu Pastirju pristoji, de vedèn zhuje inu dela v'Evangeliju DB 1584, III,116a

/ Sturiti **fe** letukaj nerezhe gréha s'dellom dopèrnefti, temuzh hude shejle pozhutiti, de **fe gybleo** DB 1584, III,84b;

Sakaj vshe **fe** sdaj ta hudoba fkrivfhi **gyble**, le kar she ta, kir jo gori dèrshy, mora prozh djan biti, inu tedaj bo ta hudobni resodiven, kateriga bo GOSPVD vmuril DB 1584, III,113a;

Kadar pak vtem ferzej ty greihi inu hudi lufhti she neifo vfi mertvi, temuzh **fe giblejo**, aku je ti glih nikar vfelej vtu djanje ali vdellu ne perpravifh, Taku **fe** vfaj varuj TPo 1595, II,160

2. kaj; od česa **izraža, da se kaj, kar je z enim delom pritrjeno, premika sem in tja; majati se**:

Te fueifde fo padale is nebes na Semlo, Glih koker enu Figouu dreuu, kadar **fe** od velikiga veitra **gible**, te nega fyge od febe mezhe TT 1577, 303;

fazhne Iefus gouoriti htim ludem od Ioannefa, kai fte vi vunkai hodili vto puszhauo gledati? Aku en terft, kir **fe** od veitra **gible** TT 1581-82, I,42, podobno tudi TE 1555

PRIM. [gibljejoč se](#)

AVTORSTVO: A. L. R.

gibečen (gibečín) -čna -o prid. [gi'be:čén]; P 2, K 1 (BH 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: gibécín; – rod.: gibécíniga; (m)

gibčen, giblživ, okreten:

Gibézhin, zhniga, Agilis, glenckig BH 1584, 49

AVTORSTVO: A. L. R.

giblen gl. [gibljan](#)

gibleoč gl. [gibljejoč](#)

gibleoč se gl. [gibljejoč se](#)

gibljan (giblen, giban) -a -o del. [l'gi:bljan]; P 6, K 6 (TR 1558, TPs 1566, TT 1577, TT 1581-82, DB 1584, ZK 1595)

– nedol. obl. m. mn. im.: gibl | e/a (TR 1558, L2b) | ni; (m)

ekspr., od česa **hitro, sunkovito premikan z enega mesta na drugo; premetavan**:

Oni [grešniki] fo fem ter tam versheni inu **gibleni** koker en Pyanez, Inu vfa nih Modroft ie poginila TPs 1566, 198b

/ Sakaj kateri zvibla, ta je glih Morfkim vallum, kir bodo od vejtra gonjeni inu **gibleni** DB 1584, III,133b, podobno tudi ZK 1595

PREN. pridemo vŕi kani Veri, inu htimu Spofnanu tiga Synu Boshyga, Inu de ne bomo fam tar tam od mnogeterih Vukou **giblani** inu pahani, skuŕi to hudo kunsht inu ŕepelane tih ludi TR 1558, L2b

PRIM. **gibati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gibljanje (giblane) -a sam. s [ˈgiːbljanje -a?]; P 3, K 3 (TAr 1562, TT 1577, TT 1581-82)

– ed. im.: giblane; – or.: gibanem; (m)

življenjska energija in zmožnost delovanja:

Inu od tyu dueyu Perŕon, od Beŕŕede, tu ie, od Synu inu od S. Duha, [krivoverci] hudu kunshtnu kriuu gouore inu pysheio, De ne ŕo od Buga reslozhene Perŕone, Temuzh, de ta Beŕŕeda, pomeni to ifrezhenno beŕŕedo Boshyo, inu ta S. Duh, pomeni, tu **giblane**, ta shiuot, tih Stuarienih rizhi TAr 1562, 28b

/ Koker ta Dusha vtim teleŕŕu ŕteim **gibanem**, Taku ta Vera ŕto brumo, lubefenio, ŕe iskashuie TT 1581-82, II,316[=312]

AVTORSTVO: A. L. R.

gibljejoč (gibleoč) -a -e del. [gibljeˈjoːč -a]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. ž. mn. or.: gibleočimi; (m)

ki se premika, spreminja svoj položaj v prostoru; gibajoč se:

INu Bug je rekàl: ˢganni ŕe Voda s'gibleozhimi inu shivimi Svirinami, inu s'Ptizami, de nad Semlo, pod tẽrдноŕtio tiga Neba, lejtajo <d> ali pẽrneŕŕi voda naprej taku mnogu Svirine, de ŕe bo vŕe ganilu> DB 1584, I,1b

PRIM. **gibati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gibljejoč se (gibleoč se) -a se -e se del. [gibljeˈjoːč se -a se]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. ž. mn. tož.: gibleočẽ se; (m)

ki se premika, spreminja svoj položaj v prostoru; gibajoč se:

Inu Bug je ŕtvaril velike Balene, inu vŕe shlaht Svirine, shive inu ŕe gibleozhe, s'katerimi ŕe je Voda gannila, vŕlake po fvoji shlahti DB 1584, I,1b

PRIM. **gibati se**

AVTORSTVO: A. L. R.

giesfas gl. gisfas

gigant -a sam. m [giˈgaːnt -a]; P 2, K 1 (TPs 1566)

– ed. im.: gigant; – rod.: giganta; (v)

nenavadno velik in močan človek; velikan, gigant:

Potle ie [David] eniga groŕŕouitiga velikiga Aydouskiga **Giganta** Goliafa le ŕfrazho fanem kamenom vmuril TPs 1566, 2a

/ Inu tu iŕtu [sonce] gre vunkai koker en shenin is ŕuie kamre, Inu ŕe vefŕeli koker en **Gigant** htimu teku po tim potu TPs 1566, 41b

℘ iz gr. prek nem., prim. der Gigant

AVTORSTVO: A. J.

gil zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– gil; ③

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Gal gel **gil** gol gul TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: A. J.

gileadski -a -o prid. [gile'a:dski -a[?]]; P 16, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– m. mn. rod.: gileadskih; – ž. ed. im.: gileadska; →; – mn. mest.: gileadskih; ⑤

ki se nanaša na biblijsko pokrajino Gilead ali njene prebivalce; gileadski:

Ampak Israela hozhem jeft špet domou k'njegovimu Prebivalizhu pèpelati, de bodo na Karmeli inu Basani pašli, inu de bo nyh Duha na Ephraimskih inu **Gileadskih** Gorrah našizhena DB 1584, II,53a;

INu Elia Tifbiter od **Gileadskih** Purgarjeu, je djal k'Ahabu DB 1584, I,196b *naseljencev v Gileadu*

/ zemljepisno ime, v zvezi **Gileadska dežela** Inu ta GOSPVD ie nemu [Mojzesu] pokasal vso **Gileadsko** Deshelo, do Dana DB 1578, 180a *Gilead*;

Sakaj jeft [Bog] hozhem nje [Izraelce] supet pèpelati is Egyptoufke deshele, inu je hozhem vkup špraviti is Asfyrie, inu je hozhem pèpelati v'**Gileadsko** deshelo inu v'Libanon DB 1584, II,128b;

Segub pak je rodil Iaira, ta je imèl try inu dvajšfeti Méft v'**Gileadski** desheli DB 1584, I,221a

/ Inu Pekah .. je zhes njega [Azarjaja] en Punt sturil, inu ga je vdaril v'Samarij, v'Palazhi krajleve hihe .. inu petdešet Mosh shnym, od **Gileadskih** otruk, inu ga je vmuril DB 1584, I,212b *Gileadcev*

AVTORSTVO: A. J.

gimel – sam. m [gi:mel[?]]; P 2, K 2 (TPs 1566, DB 1584)

– ed. im.: gimel; ①

za oznako zaporedja kitic v psalmu **ime hebrejskega soglasnika; gimel:**

Gimel. STuri dobru tvojmu Hlapzu, de bom shivèl, inu tvojo bešfèdo dèrshal DB 1584, I,310a, podobno tudi TPs 1566

ℳ iz hebr. prek nem., prim. **Gimel**

AVTORSTVO: A. J.

gimnosofist -a sam. m [gimnoso'fi:st -a[?]]; P 1, K 1 (TO 1564)

– mn. tož.: gymnosofiste; ⑤

grško poimenovanje za pripadnika staroindijske ločine asketsko živečih filozofov; gimnosofist:

tudi ty Modri Aydi, fo poufod vnih Meiftih inu Deshelah male inu velike Shule, inu vtih istih Vuzhene Modre ludy dershali. Ty Egyptary inu Palestini, fo imeli nih Farye .. Ty Caldei Perfì fo imeli nih Magos, nih modre .. Ty Iudi[!] [= Indi] te **Gymnosofilte**, Ty Gerki vtim Meiftu Ateni inu drugdi, velike Shule inu došti Filofofou .. Inu Gospud ie vti Stari Ifraelski Cerqui po vfeh Meiftih rekal Shule dershati TO 1564, 78b

ℳ iz gr., prim. gymnosophistēs

AVTORSTVO: A. J.

ginati -am glag. dov. in nedov. [gi:nati]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– nedol.: gynati; ①

kot slovarski zgled **na široko odpreti/odpirati usta; zazijati/zijati, zazevati/zevati:**

Oscito. Germ. Auffgynen/ gäwützen. Carnio. **gynati** MTh 1603, II,183

ℳ iz nem., prim. **gienen**

AVTORSTVO: A. J.

giniti -em glag. nedov. [ˈgi:niti -em]; P 10, K 4 (JPo 1578, DB 1578, DB 1584, TPo 1595)

– sed. ed. 3. os.: g | y/i | ne; – mn. 3. os.: gin | ejo/eo (DB 1584, I,114b); (M)

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Ginne Corofhki. Myne DB 1584, III,CcIVb

1. kaj izgubljati popolnost svojih značilnosti; slabeti:

Inu mu [Bog človeku] njegou leben taku naredy, de fe mu nad ſhpendio gnuſi, inu njegovo Duſho, de neshely jéſti. Njegovu meſſu ^cgyne, de nemore dobru viditi, inu njegove koſty ſo resbyene, de jih radi nevidio, de fe njegova duſha bliſha h'konzhanju, inu njegou leben h'tem mèrtvim <^cDe njega obras fahne, de nevidi inu neſliſhi> DB 1584, I,276a

- / Kadar en Mosh ali Shena na Koshi ſuoiga Meſſa kai beilugnoiniga ima, inu Far vidi vndukai, de tu beilu gnoinu **gyne**, taku ſo tu beile grinte na Koshi srasle, inu on ie zhiſt DB 1578, 96a *bledi*
- / Satu poſhira prekletje to Deſhelo .. Moſht **gyne**, Vinſka tèrta fahne, inu vſi, kir ſo ſerzhnu veſſeli bily, vsdihujo DB 1584, II,9b
- / Tuoij Synuui inu tuoie hzhere bodo enimu drugimu Folku dane, de tuoie ozhy vidio, inu sa nyh volo **gineio** vſak dan, inu vtuoym rokah nebo obene mozhi DB 1578, 173a

2. kdo/kaj približevati se koncu obstajanja; izginjati:

Rauno kakor skosi klizanie na Suetnike, karſzhanska Vera pogiba inu fe ſatira: Tako tudi karſzhanska[!] Liubesan **gine** inu konaz iemlie skosi to nepotrebno dauanie JPo 1578, II,131a;

Ta pravizhni, pravi on [Izaija], **gyne**, inu nikoger nej, kir bi tu kſerci vsel TPo 1595, III,93

AVTORSTVO: A. J.

gisfas -a sam. m [ˈgi:ſfas]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: giesfas; (M)

vrsta posode za vodo, navadno namenjene za umivanje:

Deutſch. Gießfaß. Latinè. gutturnium. Windiſch. vnivalnik[!], giesfas. Italicè. bacino, bacile

MD 1592, F2a, podobno tudi MTh 1603

ℳ iz nem., prim. **das Giessfass**

AVTORSTVO: A. J.

gitit -a sam. m [gi'ti:t -a[?]]; P 8, K 2 (TPs 1566, DB 1584)

– ed. im.: gitit; →; (V)

1. bibl. vrsta godala ali brenkala za spremljavo ob petju:

En Pfalm Daidou htimu naprei petiu na tim **Gititu** TPs 1566, 24a

- / En Davidou Pfalm k'naprejpétju na ^a**Gitit** <^aGitith ſe rezhe ena vinſka preſha .. eni vuzheni tudi pravio, de **Gitit** ſe rezhe ena priprava od ſtrun ali piſhali, h'pejtju> DB 1584, I,281b

2. bibl. priprava, s katero se s pritiskanjem spravlja kaj iz česa; stiskalnica:

Gitith ſe rezhe ena vinſka preſha, inu le ta Pfalm ima od tod tu ime, ker ſo ga k'veſſelju v'Ieſſeni v'bratvi pejli, kakòr je tudi ta Evangeli od Criſtufa inu njegovih dobru, enu veſſelu falſtvu, od kateriga leta Pfalm govory DB 1584, I,281b

ℳ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 **Githith**

AVTORSTVO: A. J.

gitith gl. gitit

glabiti -im glag. nedov. [ˈgla:biti -im]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– sed. ed. 3. os.: glabi; (m)

brezoseb.; kaj, s prisl. določilom načina **z veliko željo, intenzivnostjo si prisvajati kaj; grabiti:**

Mammon fe rezhe, nakup špraulieno bogaftuo, katero fe zhes vřagdaino potribo shelno **glabi**, vkup hrani inu ga skarbno varuye JPo 1578, II,130a

AVTORSTVO: A. J.

glas (glas, gles) -u/-a sam. m [ˈgla:s glaˈsu:/ˈgla:sa]; P približno 400, K 32 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, *P 1563, TO 1564, TP 1566, TL 1567, TP 1567, KP 1567, TC 1574, TP 1575, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, BH 1584, MD 1592, TP 1595, TfM 1595, TfC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gl | a/á (MD 1592)/e (Megiser) | s; – rod.: glas | u/a; – daj.: glas; – tož.: glas; – mest.: glas; – or.: glas | um/om; – mn. rod.: glasov; – tož.: glas | uve (Trubar)/ove (Juričič)/i (*P 1563, 81); – or.: glasmy (DB 1584, II,94b); (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Glaß, a, vox, Stimm BH 1584, 49;

Deutfch. Stiñ. Latinè. vox. Windifch. shtima, gláß. Italicè. voce MD 1592, P3a;

Sonitus, fonus. Germ. ein Thon/ getöß. Scla. gles MTh 1603, II,536

1. zvok, ki ga dela človek z govorilnimi organi; glas:

Inu ob tei deueti uri feupye Iefus fuelikim **glaffum**, inu prau, Eloi, Eloi, lama fabahtami, Tu fe tolmazhuie, Mui Bug, Mui Bug, šakai fi ti mene řapuftil? TT 1557, 151;

Kakòr tudi Prorok Esaiaf na 58. veli rekoč, vpij le prece, ne sanafhai, savsdigni **glaf** tvoi, kakòr eno Trobento, inu osnani moimu Folku nih pregrèhe KP 1567, XXXIIIb;

Kai ie řtoril Chriftus? Rekal ie kniei: Maria. Tadaici ie ta **glas** posnala, inu fe ie obarnuushi rekla kniemu: Rabboni, to fe rezhe, moiftar, inu ie priřtopila kniemu inu ga ie hotela obieti JPo 1578, II,6b;

Kateri pak skosi Vrata vnotar gre, ta ie Pařtir Ouzhy. Temu Vratar odpre, inu te Ouce slushaio niegou **Glas**. Inu on te lařtne Ouce simenom klizhe, inu ie vun pelia. Inu kadar ispuřti te lařtne Ouce, tako hodi pred nymi, inu te Ouce sanym gredo, Sakai one snaio ta niegou **Glas** JPo 1578, II,78a

/ Kai prauish ty řam od řebe? On [Janez Krřtnik] rezhe: Ieř řem ta **glas** kyr vpiem vpufzhaui, Poprauite pot Gořpodny, kakor ie Esaiaf Prorok gouuril JPo 1578, I,18a

/ Inu jeřt fe hozhem veřřeliti Ierusalem, inu veřřel biti mojga folka: Inu néma vezh notri řliřhana biti řhtima tiga jokanja, ni **glas** tiga klagovanja DB 1584, II,26a

/ Vsdigujmo Bug h'řebi nař **glafs**, ti Bug řèřnizhnu v'řliřhiř nař, Si vkařal nam prou moliti: Oblubil ři nař v'řliřhati TfC 1595, CCCCII

/ Tu ye [Kristus] nam zhiřtu iřkařal, řpodobnimi perglihami :/: Ozhetin **glas** nam pouedal, per Iordani fe ye řliřhal, rekozh tu ye mui lubi Syn, vkaterim ye moia periařen, tiga fe vi prau dershite *P 1563, 53;

Na ta petdeřřeti dan po velikinozhi ie S. Duh řanem **glaffum**, vsřtalti tih Ieřikou inu ogra zhes Iogre pořlan TT 1581-82, I,472;

Od kod tedaj Modruřt pride? inu kej je te řařtopnořti meřřtu? Ona je řkrivena pred ozhima vřeh řhivih, inu je tudi řkrivena Ptizam pod Nebom. Poglubenje inu řmèřt pravio: My řmo řnařhimi řřřeřsi nje **glas** řliřhali. Bug vej ta pot k'njeř, inu řna nje meřřtu DB 1584, I,274a

/ v zvezi **na ves glas** Exclamo. *Germ. außřchreyen/ oder laut řchreyè. Sclav. na vuus[!] glafs* vpyti MTh 1603, I,493 zelo *glasno*

1.1 zvok, ki ga daje izvajalec pri petju; glas:

Puite vi nemu eno nouo peiřřen, Dobru řřallirate řteim **glaffum** inu vukanem TP 1566, 62b;

VI vři ludy luskajte řrokami vkupe od veřřelia, Vukaite Bogu řueřřelim **glaffum** TP 1566, 89a;

Tebi Cherubin ter Seraphin, Poio řmozhnim **glaffum** veden DC 1579, 51

2. značilni zvok, ki ga daje kak predmet ali ki nastaja pri kaki dejavnosti; glas, zvok:

Vi bote slishali uoiske inu **glaffuue** od uoiskouane, Gledaite, de fe ne prestrashite, Sakai onu fe mora ufe goditi, oli she nei konaz TE 1555, I8b;

Inu aku ena Trobenta obeniga guishniga **glaffu** ne da, gdu bi fe htimu boyu perpraulal? TL 1561, 48b;

Kadar so ony vshe flifhali **glas** tiga Roga, Trobente, Arffe, Gofli, Pfalterja, inu vfeh shlaht naredbi od strun, fo doli padli vfi folki, Ludje inu Iesiki inu fo ta slati Pild molili DB 1584, II,96b;

Inu jest fim flifhal eno lhtimo ene velike mnoshice, inu kakòr enu fhumenje velikih vud, inu kakòr en **glas** mozhniga gàrmenja DB 1584, III,149a

/ Ty oblaki fo lyli to vodo, ty oblaki fo daiali **glafs**, Inu tuie gorezhe strylle fo okuli leteile TPs 1566, 138b *grmelo je*;

Ta Veiter dishe kamer on hozhe, inu nega **glaf** slishish, Ampag ti ne veish od kod on pride, inu kam on gre TT 1581-82, I,369

/ Sakai molitau, katera is Verniga Sarza isvira: Ie edno takouo Kladiuo, da fe niegou **glas** zhifto Vnebefa flishy JPo 1578, II,55a

/ v zvezi **dati/deti glas** *Deutsch.* Schallen. *Latinè.* refonare. *Windisch.* **glas** deti. *Italicè.* suonare, strepitare MD 1592, M6b *zveneti*;

Sono. *Germ.* thönen/ ein thon geben. *Sclau.* **Glas** dati, svoniti MTh 1603, II,536

3. kar se navadno širi s pripovedovanjem; glas, novica, sporočilo:

Inu oni fo fe nemu [Jezusu] polmihouali, kadar fo pag ty ludie isfagnani bili, gre on noter inu prime no fa roko, inu ta dekliza vftane. Inu ta **glas** fe reglaffi[!] po tei ifti ufi desheli TE 1555, D8a;

VTim iftim zhafu, Vslishi Erodes Tetraha ta **glas** od Iesufa TT 1557, 41;

TA beffeda Euangelium, ie ena Gershka beffeda, ta fe more vto Slouenszhino tolmazhiti, Enu dobru Selftuu, oli, En dober **Glas**, oli, Eni dobri vesseli Marini, od katerih ty ludie bodo vesseli, od nih fuesfeliem gouore, radi poslushaio inu drugim prauio. Koker de bi sdai en letak dober rifnizhin **Glas** inu Marin knom prifshal, Ty Turki fo od nashiga Gospudi Krala inu od nega Synou, is vfeh Slouenskih, Crouashkih inu Vogerskih Deshel, Is Bofne inu is Conftantinopola cilu pregnani TT 1557, g4b;

Sdai vshe pak, povéte Ioannetu, da ie vbosim slomlenim, revnim shaloftnim fàrcom, katera pàr febi obene pomuchi ne zhutio, en vessel **glaf** pèrshal. V'Katerim fe osnani, da skusi mene IESVSA praviga Christufa bode Miloft pàr Bogu, to ie, odpufchanie Gréhov, inu ta vezhni leban is Gnade alli sabfton preiel KPo 1567, XXVIIa;

Ne mogo flifhati [tisti, ki so hoteli utišati slepega berača], da bi gdo prav Christufa molil, niega Evangelion polufhal, rifnico pravo Boshijo fposnal inu zhaftil: Svetiga Evangelia dobri **glaf** ijm v'fàrcu teshkò dei, ijm glave rasbija, bi ga radi potlazhili inu pregnali KPo 1567, CHIIb;

potle veliku Angeli. || So frezhan **glaf** nošili || Inu fo zhast bogu peli || Na femli myr voshzhili TP 1575, B7a;

Is zhefa ie [vodenični] pryel to takouo Vero? Is prezhistoga inu dobriga **glaffu**, kateriga ie od Christufa flifhal, kako ie on dobar inu miloftiu, da fliharnimu rad pomaga, kateri le profi niegoue pomozhi JPo 1578, II,167b;

Iaft sam Gabriel, ker stoim pred oblizhiem Boshim, inu sam poslan da gouorim ktebi, inu ti leto veselie ali dobre **glaffoue** osnanim JPo 1578, III,48a;

INV kadar ie leta **glas** bil prishel Vfaraonouo hisho, de fo Ioseffoui bratie prishli, ie Faraonu dobru dopalu, inu vfem negouim Hlapzem DB 1578, 43a;

Dobar **glas** is dalnih Deshel, ie kakor mersla Voda eni sheini Dushi DPr 1580, 50b;

Inu ta **glaf** od nega [Kristusa] ie le zhedale shirie shal, inu dofti ludi pride vkupe, de bi ga poslushali, inu od nega ofdrauleni bili od nih bolesan TT 1581-82, I,243;

IE bil pak en lashniu **glas** prifhal, kakòr de bi Antiohus bil mèrtou DB 1584, II,197b;

Kadar fo ony pak njega hotéli vbyti, je ta **glas** tja gori prifhal, pred vifhiga Kapitana téh Sholnerjeu, de je vus Ierusalem gori vftajal DB 1584, III,74a;

Ti [Salomon] imash vezh Modrusti inu Blaga, kakòr je ta **glas**, kateri fim jest [kraljica iz Sabe] flifhala DB 1584, I,190b;

Potehmal so ty Pastryrji tu Diteze Iesufa vidili, inu ta **glafs** od njega poufod bily vun pernefsli, de tu cejlu Meftu Betlehem vej od tiga praviti TPo 1595, I,50

- / Ioseph je bil sedemnajst lejt ftar, kadar je shivino passel s'fvojemi Bratmi, inu ta Hlapzhizh je bil pèr Bilhe inu Silpe, njegoviga Ozheta Shén, Otrucih, inu je nyh Ozhetu pravil, kadar je kej en hud **glas** zhes nje fhàl DB 1584, I,24a *kar so slabega govorili o njih*

3.1 navadno v zvezah z **dober, hud, pošten med ljudmi znano, ustaljeno (pozitivno ali negativno) mnenje o kom/čem; glas, sloves:**

En kerzfhenik prauí S. Auguſtin, ima imeiti vſelei eno dobro ueíft, ſa uolo Boshyo, Inu enu dobru Ime oli en dober **glas**, ſa uolo ſuiga bliſhniga TR 1558, G4a;

Ne daimo nikomer ſnizhmer kaciga vdarza, de ta nasha Sluſhba ne bo ogerdena, Temuzh iſkaſhimo ſe vuſeh rizheh, koker ſluſhabniki Boshy. V uelikim preterplenu, vnađluga, upotrebnosti, vteſnobah, vſhlakih, vyezah, vsmeshnauah, vdellih, vzhuanih, vpoſteh, vzhiftofti, vkunſhti, vſeneſſenu, vperyatliuofti .. ſkufi hud **glas** inu dober **glas** TL 1561, 63a;

Rauen tiga lubi Bratie, vſe rizhy, kir ſo riſniizhne[!], vſe te rizhy, kir ſo poſhtene, kir ſo prauizhne, kir ſo zhifte, kir ſo periaſniue, kir ſo dobriga Imena inu **glaffu**, ie li kei ena huala, na te rizhy vi ſmiſlite TL 1567, 32a;

Inu ſice vſhe te iſte deſhele inu Méſta vezh tak **glaf** inu Ime nimaio na ſvétu, inu ne bodo nikuli vezh imele, kako poprei KPo 1567, XXib;

Ia on [farizej] ſtim ſuoym ſtrupouitim inu hualnim Ieſikom vſe Liudi (kolikor vniem ſtoij) mory. Kniemu on nym iemlie nyh zhaſtno ime inu poſhten **glas**. Ktemu tudi kriuo prizha zhes vbosiga Zolnarya, ga vpakal obſoiue, kateriga ie vſai Chriſtus prauizhniga ſtoril JPo 1578, II,138a;

Deutfch. Leumbd[!]. *Latinè.* fama. *Windifch.* **glaß.** *Italicè.* riputatione, fama, dignità, ſtato, grado MD 1592, I3b;

Satu je potréba, de ſe nerpopei na tu floveinje **glafs** ali hvalo merkainje ima, aku ſo ſe takovi ludge poprej vnyh laſtnim djainju inu rounanju dobru ali hudu ſadershali TPo 1595, III,27;

Dedecus. *Germa.* ein Schand oder Unehrl/ Schmach. *Sclavon.* hud[!] ijme, hud **glas**, nezhaft, framota MTh 1603, I,398

- / Satu ker je on [mož] eno Dézhlo v'Israelu v'en hud **glas** pèrpravil, inu ima njo k'Sheni iméti, inu je nemore vſe ſvoje dny od ſebe puſtiti DB 1584, I,111b *jo je onečastil*

4. **zvočna podoba besede; zven:**

Tedaj je nyma [Barnabu in Savlu] supèr ſtal ta Zupernik ^bElimas (sakaj taku ſe njegovu ime iſlaga) inu je miſlil, de bi tiga Deſhelſkiga flegarja od vere obèrnil <^bElimas) leta beſſeda ima vIudouſkim jeſiki ſkoraj takou **glas**, kakòr de bi ſe on bil imenoval, Eli Mefſia, tu je, Boshji Krajl, ali Boshji ſhalbani. Sakaj Iudje, inu ſuſſeb taki ludge, imajo to navado, de ſe ſtakimi viſſokimi Boshjimi imeni imenujo> DB 1584, III,68b;

GOſpud GOSPVD je meni pokasal eno prikafen, inu pole, tu je ena ^aKorba ſadu ſtala <^aKorba) Lete dveje beſſede, Korba inu Konez, imajo v'Ebrejſkim jeſiki ſkoraj en **glas**, Kaiz inu Kez, kakòr de bi rekàl, Korba, ja, konèz je priſhàl> DB 1584, II,113a

4.1 **pojmovna vsebina besede; pomen:**

Kakou **glas** ali rafum ima ta Iudouſka beſeda, Hoſanna? Letak, kakor da bi rekli. O Bog dai frezho inu Gnado Sinu Daidouimu, kniegouimu Kraleuſtuu, Dai da priesdi vtuoim Imenu: dai da vſe ſhegnano bode inu dobro rata JPo 1578, I,6a;

Inu kadar je jutru bilu, jé Paſſur Ieremia is temnize iſvlékàl. Tedaj je Ieremias k'njemu rekàl: GOSPVD te neimenuje ^aPaſſur, temuzh Magur okuli inu okuli <^aPaſſur, ali Paſhur ſe rezhe ſhirok inu bél: Magur pak, ſtrah. Kakòr de bi Prerok rekàl: ti némaſh ſhirok inu bél (tu je u'veliki zhafti) hoditi, kakòr tvoje ime **glas** ima: temuzh mora ſtrah inu trepetanje povfod okuli tebe biti, de bo ſadoſti tefnu inu zhèrnu okuli tebe> DB 1584, II,37a

- / Sakai tu, kar ie vIudouſkim Ieſiku piſſanu, neima taku dober **glas** kadar ſe vdruzi Ieſik ſtolmazhi. Nikar le pak lete moie Buque, temuzh tudi poſtaua preroki, inu drugih Buque veliku drugazhi **glas** imaio kakor ſe vnih Ieſiku gouore DJ 1575, 2;
- Leta Adiaphoriſki ali novi Calvinſki Katechiſmus, bi tudi rad Ludi preguvoril, kakor de bi oni ſred S. Paulom govorili, 1. Corinth. 10. Mi ſi pak, hvala Bogu, nepuſtimo tiga Texta taku reſkoſati, prevrazhati inu ſaviati. Sakaj Svetiga Paula beſſede veliku en drugi **glafs** imajo ZK 1595, 29

4.2 v zvezi **imeti glas imeti vsebino, kot jo določa sobesedilo; glasiti se:**

Ta Euangeli leta **glaff** ima. Vtim zhaffu kadar ie Iefus Criftus Syn Boshy, nash Gofpud inu Ohranenik ie od te Smerti bil gori vftal, Ie lete beffede kfuim Iogrom gouuril: Koker ie mene ta Nebeski Ozha poslal, Taku ieft tudi vas poshilem TO 1564, 75b;

Kakou **glas** ima ta vrtel zhes Chrifufu? Iesufa Nasarenskiga, Synu Marie inu Iosefoua my obfodimo, na meftu Rimskiga Cefaria, kakor eniga Sapeliauza, Kezaria inu Puntaia[!] kfmerti tiga Krisha JPo 1578, I,127a;

Krajleu Lyft ima letakou **glas**: Krajl Antiohus, fpojev fvojmu Bratu Lyfiu, frezho DB 1584, II,202a;

David pravi: Ieft fim le tebe famimu gréfhil, inu hudu pred tabo fturil, de bofh ti pravizhen v'tvoih befedah, inu premorefh, kadar bofh obfojen &c. Letu ima takou **glas**, kakòr de bi imeli gréfhiti, de bi Bug pravizhen bil, kakòr tudi S. Paul letukaj govory. Ali tu se néma taku saftopiti DB 1584, III,82b

5. **poudarjeni zlog v besedi; naglas:**

Accentus. *Germ.* der Sylben Thon/ in einem jeden Wort. *Sclav.* **glas** MTh 1603, I,21

AVTORSTVO: M. T., oblikoslovno zaglavje M. Č.

glasan (glasán, glosan*) -sna -o prid. [gla'sa:n gla'sna: gla'sno:[?]]; P 75, K 19 (TT 1557, TR 1558, TPs 1566, TC 1574, TP 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DA_g 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TfC 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: **glasán**; – mn. or.: **glasnimi**; – ž. ed. im.: **gl | o** (Trubar)/a | **sna**; – tož.: **glosno** (Trubar); – mest.: **gl | a/o** (Trubar) | **sní**; – or.: **gl | a/o** (Trubar) | **sno**; – mn. tož.: **glasne**; – or.: **glasnimi**; – s. ed. im.: **gl | a/o** (Trubar) | **snu**; – tož.: **glasnu**; – or.: **gl | a/o** (Trubar) | **snim**; (M) (V)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Laut. Latinè. fonorus. Windifch. glafan. Italicè. ftrepitofo, ribombante, rifonante MD 1592, IIa;

Clamofus. Germa. Schreyich/ prallechtig. Sclav. glafan MTh 1603, I,270

1. **zelo dobro slišen; glasen:**

Inu aku oni [pridigarji] glih fuufti oli **fglofno** beffedo ne mogo vtih meiftih kir bi radi pridigati, taku oni fpifmom inu sbuquami pridiguio? TR 1558, L2a;

Ta Criftufeu plazh zhes Ierufalem, Te nega Selfe zhes Lazarufa Ioh. 11. inu ta nega Selfna **glofna** Proshna na Cryshu, Heb. 5. Nom refodeuaio inu pryzhuio, to veliko lubefan Boshyo tiga Ozheta inu tiga Synu, kir on ima pruti vfem shlaht ludem TR 1558, R4b;

Tu drusiga nei, kakor da fo se [gobavci] celo vdali, inu pres vfega ftrahu flobodno ter vefelo puftili, na Chrifufouo neiskusheno inu neposnano dobruto. Na leto ifto oni neprofe skrouno, tamuzh **sglafno** shtimo vpijo JPo 1578, II,152a;

Inu kadar je Eli tu **glafnu** krizhanje flifhal, je on vprafhal: Kaj je tu sa en **glaffan** fhum? DB 1584, I,151a;

Natu je vfa Gmajna odgovorila, inu djala **s'glafno** fhtimo: Taku se sgodi, kakòr fi ti [Ezra] nam rekàl DB 1584, I,255a;

Ali pèr tim se ima tudi vejdti inu samèrkati, de Gofpud Bug na tim famim petju, na **glafni** fhtimi, mnogiteri vishi ali s'doftimi fhtimami, pèr orglanju ali piskanju, pres ferza, andohti inu saftopa, nema obeniga dopadenja DC 1584, b1b;

inu ker ie on hotil niemu eno Molitou is enih Buquiz naprei moliti, ie Gofpud Primosh **s'glafsno** shtimo dial: Nikar, nikar TtPre 1588, 123;

taku moramo my tudi takova gvifhna ufhefsa imejti, katera to fhtimo Chrifufeuvo, od vfeh drusih fhtym reslozhio, ona fi bodi taku **glafsna** leipa inu priasniva kakor ona hozhe TPo 1595, II,32

2. **ki oddaja zelo dobro slišen zvok; glasen:**

Inu on [sin človekov] bode poslal fuie Angele **fglafnimi** Trobentami, inu ty bodo vkupe sbirali nega ifuolene od tih shtirih ueitrou, od eniga kraie tih nebes do drufiga TT 1557, 74;

Inu David je rekàl h'tém vifhim téh Levitou, de bi is mej fvoih bratou poftavili Peuce, s'ftrunami, s'Pfalterji, s'Arfami, inu **s'glafnimi** Cymbali, de bi glafnu pejli s'veffelém DB 1584, I,227a

/ Bug ie fuukanem gori shel, Inu ta Gofpud **fglofnim** Trobentanem TPs 1566, 89a

glasiti -im glag. nedov. [gla'si:ti -'si:m]; P 7, K 4 (*P 1563, TO 1564, JPo 1578, TPo 1595)

– nedol.: glasiti; – sed. ed. 3. os.: glasi; – del. na -l m. ed.: glasil; – mn.: glasili; – s. ed.: glasi/ü; (m)

1. kdo; h komu, kaj *sporočati, pripovedovati kaj, zlasti večjemu številu ljudi; razglašati, oznanjati*:

Hkorinteriem venim lifti, Sueti Paul taku **glafi**, Koker vmeriemo vaadami, Bomo špet shiui Vchriřtufi, Shniega gualtio inu mozhio *P 1563, 163;

Inu Seraffimi ſtoyahu [so stali] nad nym, Imeiuzh ſliherni sheřt Peruty, Sduema ſo ſakriuali ſuoie obliźhie, sduema ſo ſakriuali ſuoie noge, inu sduema ſo letali: Inu ie edan kdrusimu **glafsil** ali vpil rekozh: Suet, Suet, Suet ie Gořpod Bog Sabaot, polna ie vřa ſemlia niegoue zhařti JPo 1578, III,88b;

Taku ima jiti, kadar ludge to beřsedo Boshjo ferrahtajo inu ne hote pořluřhati, kateri je ta narviřsokeiřhi inu narveřgi greih. Sa tiga volo řliřhi tudi ta narviřsokeiřha inu ořtreiřha řhtraiřinga na taiřti: Nařh GOSPVD Bug bi rad hotel, de bi my na kolena pred njo doli padli, de bi my njo nikar le řřlatimi beřředami vte Bukve, temuzh vta řerza řapiřsali. Taku ta Svejt to kratku ne hoźhe imejti, ja řhe kumaj tulikain terpi, de je řapiřsana vteh bukvah, inu na Kanzly ře **glafsy** TPo 1595, II,262

/ Inu Bug ie hotel vmei teim Folkom eno guiřhno Shulo gori narediti, inu taku dolgu gori derřhati, od katere ře ie řiroku inu delezh veidilu inu **glafsilu**, De ře vti iřti ta praua Boshya Riřniza, inu ty praui Vuzheniki vřelei naideio TO 1564, 55a

2. v zvezi z **za**, kdo; koga_{tož.} za kakřnega *javno pripisovati, priznavati komu določeno lastnost; razglašati*:

On [Bog] ie pogledal na pohleunořt ſuoie Dekle. Poglei, od sday me [Marijo] vshe budeio vři Liudye ſa fueto **glafřili** od řhlahte do řhlahte. Ako ře imaiio lete beřede dopolnit, tako reřniřhno, moraiio Liuye[!] biti, kateri io budeio ſa fueto **glafřili** inu hualili JPo 1578, III,39a

glasiti se -im se glag. nedov. in dov. [gla'si:ti se]; P 3, K 1 (TPo 1595)

– nedol.: glasiti se; – del. na -l ř. ed.: glasila se; (m)

kaj *biti, postati zaznaven s sluhom; řliřati se, zasliřati se*:

Ampak ta řleipez, od kateriga ta Evangelift melda, řna takovo kuniřt cilu dobru. Njegove oźhy řo cilu řleipe, de on řhnyimi niřhter ne vidil, Ampak řdaici kir ře ie ta beřředa **glafřila**, Bodi videzh, ali vsami tvoř pogled, on tu veruje, řatu ře njemu tudi řgody, kakor on veruje TPo 1595, I,150

/ O koku řrezhni bi my bily, kadar bi my Chriřtuřevo řhtimo pořluřhali, inu bi terdnu ie ceřliga řerza na njej derřhali. řpet nařaj, řanikerni inu prekleti ludge řo lety, kateri takovo řhtimo puřte **glafřiti**, inu gređo vener mimu, kakor de bi je ony ne řliřhali? .. řatu ře vuzhite vy lubi otroci, kadar vy řliřhite leto řhtimo ře **glafřiti**. My neiřmo pred malu lejti niřhter od nje vejđili TPo 1595, I,87

glasno (glasnu, glosnu, glasno, glosno) priřl. [glas'no:]; P 120, K 22 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, *P 1563, TO 1564, TPř 1566, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TřPre 1588, TPo 1595, TřC 1595)

– gl | a/o (Trubar) | řn | u/o/ò (Krelj); (m)

1. takó, da se zelo dobro řliři; glasno:

Ieřus pag **glořnu** ře vpye[!], inu iřpuřti řui Duh TE 1555, L8a;

Ieřus **glořnu** uabi uře, kir řo řheini po tim vezhnim lebnı, le křebi, řa nega uolo ře ta Cmaiņa[!] na try deile reřđili TT 1557, 280;

Inu [Kristus je] puřtil pred ře ta guant inu tu ueye metati, pred řebo inu řad řebo inu utim Templi upyti, inu prořřiti řebi **glořnu** to řrezho TR 1558, A2a;

Potle fe vfe temnu fturi, Solnze fuoio fuetluft fğubi, [Kristus] Sazhne klizati slu **glafnu**, Mui Bug mui Bug tifi me slu, Sapuſtil profim me reſhi *P 1563, 108;

de fe ta nega [božja] preuelika gnada inu Miloft .. ozhitu, faſtopnu, **glofno** pridiguie vſem ludem, inu fe nim refodei, da naſnane inu ponuie TO 1564, 32a;

SAKAI, kako kuli fvitlò, **glafnò**, ozhitò inu priproſtò ſo Apoſtoli Chriſtuſovi Evangelion oſnanili, piſali inu smogochim pârſtom Boshijm, to ie, l'zaihni ſviſhaliga inu potêrdili: taku ie ſai oftal inu oftane ilhe niſtar mânia tèr Evangelion tèr Chriſtuſ fkriven KPo 1567, IIb;

On [norec] mallu da, ali veliku oponoſſi, inu od tiga **glafnu** ſhraia kakor ta kir vinu oklizuie: Danas poſſodi, inu iutri hozhe ſpet vernenu imeiti DJ 1575, 81;

Inu ſpet ie [Kristus] **glafnu** vpil, rekozh: Ozha, Ieſt porozhim mui Duh vtuoie roke DPa 1576, 30a;

Inu fe ie ſgodilo, kada ie to Ieſus gouoril, ie ena Shena **glasno** ſmei Liudy ſaupila rekozh kniemu. Suet ie ta Shiuot kateri ie tebe noſil, inu te perſi, katere ſi ſaſal JPo 1578, I,92a;

Inu on fe ie **glafnu** iokal, de ſo Egyptarij ſliſhali, inu Faraonoua drushina, inu on ie dial kſuoim bratom: Ieſt ſem Ioeſef, ie li iſhe moi Ozha ſhiu DB 1578, 42b;

Inu on [Štefan] je doli pokleknil, inu je **glafnu** vpill: GOSPVD, neſadêrſhi nym letiga grêha DB 1584, III,65a;

Sakaj Heman, Aſſaph inu Etan ſo bily Peuci, de ſo ſ'medenimi Cymbeli **glafnu** ſgonili DB 1584, I,227a;

Inu ty Peuci ſo **glafnu** pejli, inu Ieſrahia je bil zhes nje poſtaulen DB 1584, I,261b;

Ifuelizhanie oſnanuio, kateri prauio k'zionu: Tuoi Bug ie Krail. Tuoji Vahtarji **glafnu** ſ'fuoio ſhtimo klizheo, inu v'kup hualio TtPre 1588, 32;

K'Sheſtimu je [Kristus] v'pil slu **glafnu**, Tu fe je per Krifhi ſliſhalu, Is njegovih ſvetih vſti, Konez je mojga terplejnja TtC 1595, CCV

1.1 *takó, da je kaj sploh mogoče slišati; glasno:*

Sa teim ima ta Superintendens oli ta Starishi Pridigar, leto Collecto peiti oli **glasnu** brati inu molyti TO 1564, 75a;

De te Molitue, kir ie na Gaſſah kvidezhu[!] [= k videzu] inu na hvalo molio, inu fe veliku, dolgu, goſtu, **glafnu** mermra, Bug neuſliſhi DC 1579, A3b

/ Takov Exempel fluſhi nam htimu, aku nas naſh GOSPVD Bug fdaici ne vſhliſhi te naſhe proſhne, inu ne da kar hozhmo, de ſatu ne imamo fe preſtraſhiti, od vere paſti, inu od molitve puſtiti ali nehati, temuzh mozhnu inu terdnu verovati inu vupati, de bode hpuſlednimu IA htimu rekal. Inu aku on lih tiga nikar **glafſnu** inu ozhitu ne bo rekal, taku vſaj tihu inu ſkrivaje per ſam ſebi vſerzej bo pervolil TPo 1595, I,164

PRIM. [glasán](#)

AVTORSTVO: M. T.

glaſenje -a sam. s [gla'ſe:nje]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– ed. im.: [glaſenje](#); (m)

ſporočanje, pripovedovanje česa, zlaſti večjemu ſtevilu ljudi; razglaſanje, oznanjanje:

Katero ie prauo ſnamenie mei prauo inu kriuo ali oſkrunieno Vero? Ker ie praua Vera, tukai fe ſdianiem ſkaſhe, inu nemore nedelauna ali pres dobrih del biti: Ker ie pak kriua ali ofkruniena Vera: Tu ie ia Ime inu videnie, velika huala inu **glashenie**, ali vuner vtem niſtar vezh JPo 1578, III,93b

AVTORSTVO: M. T.

gles gl. [glas](#)

glori gl. [glorija](#)²

gloria gl. [glorija](#)^{1, 2}

glorificiran -a -o del. [glorifi'ci:ran]; P 1, K 1 (TR 1558)

– nedol. obl. m. mn. im.: glorificirani; ⑤

ki je po zveličanju deležen velike vrednosti, veljave, kot ju uživa Bog:

Mi fmo Erbici[!] Boshy inu rauen Erbizhi Criftufeui/ aku shnim terpimo/ taku bomo shnim red zheftzheni inu **Glorificirani**/ prau i S. Paul TR 1558, g4a

℥ k lat. glorificare, nem. glorifizieren

AVTORSTVO: M. T.

glorija¹ (**glorija, glorja**) -e sam. ž [ˈglo:rija -e]; P 108, K 22 (TM 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TP_s 1566, TL 1567, TP_s 1567, TC 1574, TC 1575, TT 1577, JP_o 1578, TkM 1579, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, TP_o 1595, TfM 1595)

– ed. im.: gloria; – rod.: glor | i/y/ij | e; – daj.: glor | y/ij/i (TO 1564, 99b); – tož.: glor | i/y | o; – mest.: glor | y/ij; – or.: glorio; – mn. im.: glorie; ⑤^m

1. splošno priznanje (moralno utemeljene) veljave, vrednosti; slava, čast, spoštovanje:

PREN. Takou ie isuelizhar, da od niega bude vas suet pel inu gouoril, da ie on lam ta Luzh teh Aydou, zhaft inu **Gloria** Israelska JP_o 1578, III,33a

1.1 velika vrednost in veljava, ki ju uživa Bog in ju je po zveličanju deležen tudi človek; slava:

Tedai kadar ie on [Kristus] bil pryel od Ozheta Boga to zhaft inu **Glorio**, skuŕi eno shtymo, kir ie knemu bila sturiena od te Velike sturiene zhefti, letaku, Leta ie ta mui lubi Syn na katerim iest imam enu dobru dopadene TT 1557, gg1b;

Sakai Bug, kateri ie vkafal to luzh is te temme naprei fueititi, ta ifti ie dal eno fuitlo fuitlobo vta nasha ferza, de skuŕi nas vftane tu refuizhene od tige ſpoſnane te **Glorie** Boshye vtim oblizhye[!] Iefufouim Criftufeum TL 1561, 60a;

Stakimi Delli inu slushbami bo ta zhaft, Martra, oblaft, **Gloria** Criftufeua, fauershana[!], Tu Criftufeuu dellu, faſlushene inu oprauilu, fateptanu inu cilu ponishanu TAr 1562, 6b;

Inu ty Aydi fe bodo bali tige Imena tige Goſpudi, Inu vſi Krali na Sueitu to nega **Glorio**[!] TP_s 1566, 183a;

Inu puimo shnimi red, Suet, Suet, Suet, ie ta Goſpud, ta Bug te velike voiske, Tu Nebu ie polnu inu ta Semla te nega **Glorie** inu zhefti TC 1575, 177;

De iest sOtrozhim sanesſeinem, tuoie Ozhinu ferce, pod Kryshom skrytu, ſpoſnam, ſovfo krafftio mozhan inu poterien bodem, po tei veliki zhaftyti Mozhi tuoie **glorie** TkM 1579, 74b

/ Stvoio mozhio ter vezhno **glorio**, Napolnish Nebu inu Semlo DC 1579, 52;

Ker bomo nikar le od Hudizha, greha, ſmèrti inu Pakla, inu is vſèh nadlug cillu odrefheni, temuzh bomo s'Bugom Ozhetom, Synom inu S. Duhum, s'ovſemi S. Angeli inu Iſvolenimi Boshjimi vekoma prebivali, inu s'nebelko vezhno zhaftjo inu **glorio** zirani DB 1584, IcVIIa;

Sakaj my imamo vobadvejuh ſhtukih GOSPVDV Chriſtuſu glih ali enaki biti, kakor Paulus pravi. Rom. 8. s'terpleinjem, inu s'to **glorio** inu zhaftjo TP_o 1595, III,145

/ Inu ta Bug vſe Gnade, kateri ie vas poklyzal hti ſuy vezhni **Glori** inu Zhafty, skuŕi Criftuſa Iefuſa, ta vas, kir en mahin kratig zhas terpite, podpri, vas poterdi, vas ſturi mozhne inu ſtonouitne TO 1564, 99b k zveličanju;

Pridigary moroio[!] veden ſteim Suitum inu Sludiem fe voifkouati/ obtu moroio biti redli/ ferzhni/ volni vterplenu/ ſatu primo to vezhno **Glorio** TL 1567, 71a;

ker fi ti GOSPVD, inu ker ti krajlujefh, tu jeſt tudi bom, kakòr en kos inu vud tvojsa teleſſa, inu bom kakòr tvoj ravenerbizh te vezhne **glorie** inu iſvelizhanja dileſhan DM 1584, LI, podobno tudi TfM 1595

/ Vſi ludie mancaio te **Glorie** te zhefti Boshye, tu ie, oni nemaio vezh te brume te ſuetuſti, katero Bug hozhe od ludi imeiti TT 1557, o3a

/ Obtú Ozha o Lubi Ozha, kir ti tamkai gori uti Maieſteti, uti **Glory** uti ueliki zhafti inu utim Goſpoſtuu, utim[!] uezhni fuitlobi, prebiuash TM 1555, A2a si zelo čaſčen;

Inu sledni Ieſik ima ſpoſnati, de Ieſus Criftus ie ta Goſpud, vti **Glorij** inu zhafti Boshy TR 1558, I4b;

Mui Bratie .. Sakai vi ſte vmerli, inu uash shiuot ie skriuén ſcriſtuſom Vbugi. Ampag kadar Criftus ta vash leben fe bode iſkafal, taku tedai bote vi tudi iſkafani shnim red vti **Glory** inu zhafti TR 1558, K4b;

Potle [Kristus] proflī fa fuie Iogre inu fa vfe te, kir so nega beffedo od nega Iogrou, oli drugih Pridigarieu gori vfele, Ty ifti bodo skufi to rifnizhno Beffedo Boshyo fueti inu brumni fturieni pred Bugom, de bodo vredni vti nebeski zhafti inu **glory** TT 1581-82, I,444

1.2 izraz absolutne avtoritete in oblasti vsemogočnega bitja, ki vzbuja spoštovanje, občudovanje, čaščenje; mogočnost, veličastvo:

Na katero Goro ie nym Christus porozhil? Na Goru Tabor, naketeri Gori fe ie tudi Christus poprei vprizho fuoyh Iogrou, Petra, Ioanefa inu Iakopa, Moisefa inu Elyafa, fpremenil, inu fuoio Boshyo **Glorio** inu Gofpodftuo pokasal JPo 1578, II,32b;

Criftus fe premimi, iskashe to fuio **Glorio**, to nebesko zhaft inu fuitlobo TT 1581-82, I,267

- / ty Ifraelski otroci ne so mogli vtu Moifesouu oblizhie raunu pogledati, fa volo te **Glorie** nega oblizhie TT 1581-82, II,117
- / ty ludie vpusednih zhafih bodo is tiga Euangelia inu is fodniga dne shpot delali, koker fe tu iftu fdai gody, dotle Criftus vnega **Glory** pride TT 1577, 158

℥ gl. **glorija**²

AVTORSTVO: M. T.

glorija² (**glorija, glori**) povdk. [ˈgloːrija]; P 13, K 8 (TC 1555, TL 1567, TP 1575, TT 1577, DC 1579, DC 1584, TT 1581-82, Tfc 1595)

– glori | a/ø; ⑤

izraža spoštovanje, slavljenje:

Ampag timu Vezhimu kralu, vfeleishiuimu[!] neuidezhimu, inu famimu modrimu Bogu, bodi zhaft, Huala, inu **Gloria** Imer tar vfele. Amen TC 1555, N3a;

inu [angeli] so molili Boga, rekozh, Amen, Huala inu **Gloria** inu Modroft, inu fahuala inu zhaft, inu oblaft inu muzh bodi nashimu Bogu od vekoma do vekoma, Amen TT 1577, 311;

Potle fem iest slishal eno veliko shtymo, mnogetere mnoshice vnebeſih, rekozh, Alleluia. fdraue inu zhast, **Gloria** inu muzh bodi Bogu nashimu Gofpudi, ſakai rifnizhne inu prauizhne so nega praude TT 1581-82, II,428[=434];

Glori, zhaft, viſſoka hvala, Bodi Bogu Ozhu dana Tfc 1595, CCC

℥ iz lat., prim. **gloria**, tudi prek nem., prim. **glori**

AVTORSTVO: M. T.

glosa -e sam. ž [ˈgloːsa -e]; P 3, K 2 (TPo 1595, ZK 1595)

– ed. im.: glosa; – tož.: glosa; ⑤ ⑥

razlaga, tolmačenje česa:

Tu je ja en filn inu lejp Text, ali filne befsede, pred katerim nihzhe naprej nemore, inu vener ta Papelfh njega ne puſty ſfvojem haufnom pres ſhtentanja. Kadar ony dajle ne mogo, taku ony pravio: On govori de fide formata per charitatem, tu je, od lete Vere, katera je ſkusi to lubesan furmana ali vſnalhena. Ampak dershi ti takovo **gloſo** ali islago kletimu Textu, taku boſhvidil[!] de tiga ja nemore nihzhe tayti, de Christus govory letukaj od greiha TPo 1595, II,52

- / My pak vejmo de Sakramentirarji lih teiſte befsede nuzajo, ſlaſti de ta ſveta vezherja je enu gmajn vshivanje tiga Teleſa inu krij Chriſtuſove. Nikar kakor de bi ta Kri inu tellu Chriſtuſovu vprizho, rifnizhnu inu kakor je na ſamu ſebi tukaj bilu, temuzh de ſe le ta prid, opravilu inu muzh vshivanju teiſte, prejme, tu tellu Chriſtuſovu pak, je delezh od Vezherje, kakor Nebu od ſemlé, kakor nyh Calvinih **gloff**a ali islaga tak glaſs ima ZK 1595, 29

℥ iz gr. prek lat., prim. **glossa**

AVTORSTVO: M. T.

glosan gl. **glas**an

glosno gl. **glas**no

gmah (mah, gmah) -a sam. m ['gmah 'gma:ha]; P 25, K 14 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TP_s 1566, TP 1575, TT 1577, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TP_o 1595, Tfc 1595)

– ed. rod.: gmaha; – tož.: gmah; – or.: mahom; (m)

stanje brez prepirov, sporov, nereda; mir:

tudi Minihi nebeshé pred tém Svitum, sa fvetufti volo, temuzh de mogo pokoj, mir inu dobèr **gmah** iméti DB 1584, II,89b;

kakòr je kuli Cerkou mozhna, taku morajo vñaj Kezarji inu falñh Vuzheniki biti, kateri jim **gmaha** inu pokoja nepuštè DB 1584, II,93a;

FRAZELOGIJA

– **pustiti koga/kaj z gmahom ne motiti, ne nadlegovati koga; pustiti pri miru:**

Kadar tu Iefus famerka, prauí on knim, kai **fmahom** ne puftite leto sheno: Ona ie enu dobru dellu fturila na meni TE 1555, K7b;

Mi puftimo **fmahom** tu Deshelsku, Gofposku, Purgarsku inu kmetishku prauu delu .. Mi fe vtu ne meshamo inu ne pazhimo TAr 1562, 92a;

Kateri vñhe tiga [božje besede] ne hozhe poslušhati, timu stoje te Cerkoune dauri odperte, de more vunkaj pufti, inu nalhimu GOSPVDV Bogu njegovu Pridigarstvu inu tiga iftiga opravilu **fmahom** puftiti TP_o 1595, I,172;

Potle kadar fe je [Jezus] kerftil, v'pufzhavi fam prebival :/: Nuzh dan ga [hudič] nej **smahom** puftil, naganjal de bi zviblal Tfc 1595, CCXL

℘ iz nem., prim. das Gemach

AVTORSTVO: M. Č.

gnan -a -o del. ['gna:n]; P 3, K 3 (JP_o 1578, DB 1584, TP_o 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: gnani; – mn. im.: gnani; (m)

1. ki je voden na določeno mesto, navadno pod nadzorom; gnani:

Sakaj on [Jezus] je bil sapovédal timu nezhiřtimu Duhu, de bi is tiga zhloveka fhàl: Sakaj on ga je dolg zhas martral, inu on je bil s'ketinami svesan, inu v'fhpringarje vklenjen, inu je refteřgal te svese, inu je bil od Hudizha **gnan** v'pufzhavo DB 1584, III,35b

2. ki je siljen v določeno delovanje ali stanje; gnani:

Ali ty Ludje htaki Abfolute hite, kakor htei narviřsokeiřhi Boshji slushbi, htaki bodo tudi permorovani inu **gnani** TP_o 1595, II,20

/ On [Jezus] ie sdaici vmladořti sazhel Krish nořiti, pregananie terpeti, inu vnesnanie **gnan** biti: Nato da pokashe, da niegouo Kralieufuo ney od tega Sueta, inu da nam edan Exempl vtem skashe, da Karfzhanski leben drugo ney, kakor Krish inu terplienie JP_o 1578, III,22b

PRIM. gnati

AVTORSTVO: A. L. R.

gnati ženem glag. nedov. in dov. ['gna:ti 'že:nem]; P 182, K 21 (TT 1557, TR 1558, *P 1563, TP_s 1566, TL 1567, KP_o 1567, DJ 1575, JP_o 1578, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, MD 1592, TP_o 1595, Tfm 1595, Tfc 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– nedol.: gnati; – sed. ed. 1. os.: ženem; →; – mn. 3. os.: žen | o/ó; – vel. ed. 2. os.: ženi; – del. na -l m. ed.: gnal; – mn.: gnali; – ž. ed.: gnala; – mn.: gnale; – s. ed.: gnal | u/o (Juričič); (m)

SLOVARSKI SKLOP

Shenem, gnati, gnal, pello, ago, Treibe BH 1584, 132;

Deutfch. Treiben. Latinè. impellere. Windifch. gnati. Italicè. urtare, spingere, incitare MD 1592, Q1b;

Impello. Germ. nöttigen/ treiben. Slav. gnati MTh 1603, I,675

1. kdo/kaj; kaj delati, povzročati, da se kaj giblje, premika v določeni smeri; gnati, voditi:

MOSES pak ie Ietroue, fuoiga Taftu, tiga Faria Vmidiani, Ouce paffel, inu ie **gnal** te Ouce sad vpufzhauo DB 1578, 50a;

moi brat Esau .. te bo vprashal, rekozh: Zhiga fi ti? inu kam gresh? inu zhiga ie tu, kar pred tabo **shenesh** DB 1584, I,21b;

On je djat: Pole, fhe je viſſoku na dnevi, inu fhe nej red Shivino notèr **gnati**. Napoyte Ouce, inu pojddite, tèr je paſſite DB 1584, I,19a

/ Gofpud, ti vidish, de imam shibke otroke per febi, inu shiuino, inu molſezhe kraue, inu kadar bi ieſt nee le en dan premozhnu **gnal**, taku bi meni vſa Zhreda pomerla DB 1578, 30a[=31a]

/ Kadar ie pag dan bil, ne ſo fnali to deſhelo. Ampag oni famerkaio eno ſtrugo, ta ie imela en breg, na kateri ſo miſlili, aku bi mogli, to barko **gnati** TT 1557, 426;

AbiNadabova fynuva, ſta ta nova Kulla **gnala** DB 1584, I,171a

/ Inu nai fi tu morie dyuia inu velike Valuue **shene**, inu de od nega nepokoya bi te Goree doli padale TPs 1566, 87b;

De fe bodo GOSPODNIGA Imena bali, ty od Sonzhniga ſahajanja, inu njegova zhaſt od Sonzhniga iſ'hajanja, kadar bo priſhàl, kakòr ena ſajeshena réka, katero GOSPODNI Vejter **shene** DB 1584, II,24a

/ INu ieſt ſim moje ozhy gori vsdignil, inu ſim pogledal, inu pole, dvej Sheni ſte ſhle vunkaj, inu ſte iméle peruti, katere je vejter **gnal**, te Peruti pak ſo bile, kakòr ene Shtorkle peruti DB 1584, II,127a

PREN. Ker drugi, kateri letiga Pilda pred ozhyrna nejmaio, ſe kakor krave na ſhtriku puſte voditi, pelati inu **gnati**, kamer ta Hudizh hozhe TPo 1595, I,222;

Tu ie, kakor vPriglihi pred letim ſtoji: On vſame ta ferza noter, de ony ſa to [božjo] beſédo ne marajo, inu taku od dan do dne le zhe dajle vezh od nje pridejo, inu ſe timu Hudizhu puſte pelati inu **gnati**, kakor on hozhe, uvſe ſhlaht greihe inu framote TPo 1595, I,117

2. dov. in nedov., kdo; od koga, koga, s priſl. določilom kraja **narediti/delati, povzročiti/povzročati, da kdo/kaj zapuſti določen kraj, prostor; odgnati, odganjati, pregnati, preganjati**:

Tako ie [Bog] ſtoril Abraamu, kadar mu ie rekal ſaklati ſuoiga Synu Isaaka. Inu Daidu, ker ie pripuſtil da ga ie niegou Syn Abſolon iſ Kralieufua **gnal** JPo 1578, III,16a;

Inu ta GOSPVD vas bode reſkrupil mei Folke, inu vas bo malu oſtalu mei Aidi, hkaterim vas bo ta GOSPVD **gnal** DB 1578, 152b;

Inu Amoriterji ſo Danove otroke **gnali** na Gorre, inu néſo jim puſtili doli v'raun priti DB 1584, I,133a;

Arico hoſtem Italia, ſovraſhnika iſ Italie **shenem** BH 1584, S41

/ Sakai kadar ie [žena] profila ſuoiei Hzheri ſa sdrauye, tako ie nio [Kristus] od ſebe **gnal**, rekozh: Neifam poſlan kakor le ktem ſgublienim Ouzam te Israeloue Hishe. Po tem ker ſo ty Iogri profili ſa nio, ie tudi nyh od ſebe **gnal**, rekozh: Nei lepo Otrokom Kruh vſet, inu ga Pfom vrezhi JPo 1578, II,189a

/ **Sheni** delezh prozh od mene vſe hude Duhuae, ſtui ti per meni ſuper te hudobne, ſtopi kmeni ſuper te Pregreſhniko TkM 1579, 57a

2.1 dov., kdo; od koga, kaj **narediti, povzročiti, da kaj pri kom preneha obſtajati, ne naſtopi; odgnati**:

Daj myr poſhli tvoja Duha, kir bo ferza omezhil: ſ'grevingo ſa volo greha, ter naſ pravizhne ſturil. De tvoja luzh, vſe ſlu tar muh; vuf ſtrah tar vojkovanje, od naſ **shene**, tar dileſhne, ſtury karſhanlke gmajne TfC 1595, CCLXI

3. kdo; koga_{tož.} **zasledovati koga z namenom uničiti ga ali mu onemogočiti delovanje; preganjati**:

Inu ſo ſe ſvoih Sovraſhnikou lotili, kakòr Levi, inu ſo mej nymi pobyli enajſt taushent Pejſhzou, inu ſheſtnajſt ſtu Kojnikou. Inu ſo te druge vſe **gnali**, de ſo morali béſhati, de je ta vekſhi dejl téh bil rajnjen, kateri ſo prozh priſhli DB 1584, II,201b;

Kadar je vshe Simon v'Galileo bil priſhàl, je on veliku bojou ſturil ſ'Ajdi, inu je ſupàr nje obladal, inu je nje **gnal** notèr do Ptolemaifa, do vrat, de je okuli try taushent Ajdou bilu pobyenih DB 1584, II,182b;

Ah de bi oni modri bily, inu bi letu reſuméli, de bi ſaſtopili, kaj ſe nym ima k'puſlednimu pergoditi. Koku je tu, de edan bo nyh taushent podíl, inu dva bòdeta deſet taushent **gnala**?

ZK 1595, 154

- / Inu on [faraon] je Moseffa inu Aarona po nozhi poklizar, inu je djal: Vftanite, inu pojdite vun od mojga Folk .. vsamite tudi fabo valhe Ouce inu Goveda, kakòr ste djali, pojdite inu mene tudi shegnajte. Inu Egypterji so ta Folk **gnali**, de bi je hitru is Deshele pèrpravili DB 1584, I,43a

4. kdo/kaj; h komu/k čemu, proti komu, koga *delati, povzročati, da kdo kaj dela, stori; priganjati, gnati*:

Obtu ti fueti Bug .. dai de fueti Duh, kateriga so ony vnih Kerftu preieli, bo nee regiral inu kvfimu dobrimu **gnal**, de se ony tuoie Beffede, tuoie Postaue inu Sapuuidi vuzhe TkM 1579, 39a;

Dokler so ony fhe shnym govorili, so Krajlevi Kamrarji prišli, inu so Hamana **gnali** h'goftovanju priti, kateru je bila Ester naredila DB 1584, I,264b

- / Néli bilu Gobavcom prepovedano v'tim ftarim Sakonu mey Lûdy ijti? Réf, alli ga fylla **shene**: Kàr flifhi, da ie ta Nebeski Doktor tukaie, po fylli k'niemu gre, inu ne rodi sa poftavo alli Lûdy KPo 1567, LXXIIa;

Vfa offert od tod pride, kadar zhluik od Buga pade, inu fuoie ferze od fuoiga ftuarnika oberne. Inu Offert **shene** k'ufim grehom, inu kateri vnei tezhy, ta veliku gnušniga nareia DJ 1575, 40;

Kay ie delal Chriftnus vtem Vartu? On ie trikrat eno sa drugim Molil: Ako bi mogozhe bilo, da bi Ozha ta Kelih alli terplienie, od niega vfel, da bi ga ne pyl. Ktei molitui ga ie **gnalo** to veliko grofouito terplienie JPo 1578, I,115a;

Satu pufti le te Studenze obarovati, de nebodo mogli po vodo hoditi, taku morajo pres Mezha vmréti: ali nuja je bo **gnala**, de bodo morali tu Méftu isdati, od kateriga ménio, de bi se nemoglu dobiti, ker v'Gorrah leshy DB 1584, II,134b;

Ali ti GOSPVD Crifte, ti jemlefh gori h'gnadi, nikar le te, kir hitru prideo, inu se fposnajo, temuzh tudi te, kir s'tém sgublenim Synom, fvojo ozhino erbfzhino cillu sapravio inu sadejo, inu kir nikar poprej nasaj neprideo, temuzh kadar je lakota inu pulledna nuja h'timu **shene** DM 1584, LXXVIII

- / Potehmal ona [božja beseda] na tem Svejtu nikar pres pregainjanja ne oftane, Sakaj ta Hudizh nje nemore terpejti, ni s'myrom puftiti, Sakaj on je én nepokojen gofpud, kateri fvoje Hlapze vfelej **fhene**, inu ym ne pufty prasnovati TPo 1595, I,130

4.1 kaj; k čemu, koga, na koga, v kaj *delati, povzročati, da kdo pride v določeno stanje*:

Skerb nas **shene** vtu zuiulane, le vmreiti per nas oftane *P 1563, 42;

Takouo pomishlianje inu fposnanje Chriftnufouiga terplienia, nas ima pryprauiti inu **gnati** vpraui Boshij strah inu trepetanie JPo 1578, I,135a;

Kadar Denarie poffodish moimu Folku ker ie vbog per tebi, taku ga neimash kshkodi **gnati**, inu obeniga Buhra na nega nakladati DB 1578, 68b

- / ty nega [sv. Pavla] fouurashniki tudi od tiga Euangelia gouore, fteim oni hote nega rezh pred teim Ceffariem, per Iudih inu Aydi, le husho fturiti, de bi vegshi ferd pruti nemu **gnali**, fa volo kir ie on tako nouo Vero Vrym perneffel TL 1567, 24b;

Hitite, de gremo, de on nas neprenagli, inu nas nepopade, inu na nas ene nefrezhe neshene, inu tiga Méfta s'oftrufthjo tiga Mezha nepoby DB 1584, I,176a

5. ekspr., kdo; kaj *kar naprej ponavljati; gnati*:

Tkalci per ftatiuah, Shene inu Dezhle per preslici, so peili vfe Pfalme lipu ifuuna, Inu tudi ty Otrozhyzhy kir ne so vmeili gouoryti, vnarozhaih tih Bab inu Peftiniz, so tih Pfalmou vesho veden **gnali** inu peili TPo 1566, 6a;

Sa tiga volo moremo my sa Boshje zhafti, inu sa nashiga isvelizhanja volo, pred inu pred leto befsedo **gnati**, aku lih ta vegshi dejl sa tu nizh nerodi TPo 1595, I,209

6. v zvezi z visoko, kdo; kaj *pripisovati čemu veliko stopnjo pozitivnih lastnosti, pomembnosti; povzdigovati*:

Takou Exempel so ty Widertaufferji filnu višoku **gnali**, inu ne hote teh sa Karfzhenike fhtemati, katerj kaj laftniga ohranio, inu nikar vfiga gmain nejmajo TPo 1595, III,26

7. v zvezi **gnati koren, v nedoločniku; kaj *gnati korenine v zemljo; ukoreninjati se*:**

Deutfch. Wurtzeln. Latine. radices agere. Windifch. koren **gnati**, vkoreniti. Italicè. radicare, far le radici, pigliar radici MD 1592, V7b

– **gnati si k srcu vznemirjati se; gnati si k srcu:**

Moj Gospud, nepèrfodi meni te krivize, inu nespumni, de je tebe tvoj Hlapez reshalil, ta dan, kadar je moj Gospud Krajl is Ierusalemah fhàl, inu Krajl **fi** tìga k'ferci **nesheni**: Sakaj tvoj Hlapez fposnà, de fim jeft grèfhil DB 1584, I,179b;

Obtu fo njega njegovi Priateli satoshili pèr Eupatoru, inu fo ga ozhitu imenovali eniga Ferratarjá .. Tu **fi** je on taku k'ferci **gnal**, de fe je sam strupom vmuril DB 1584, II,201a

PRIM. **gnan**

PRIM. **napreignati**

PRIM. **nazajgnati**

PRIM. **notergnati**

PRIM. **pročgnati**

PRIM. **tjakajgnati**

PRIM. **vungnati**

PRIM. **vunkajgnati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gnjusen gl. gnusen

gnjusnoba gl. gnusnoba

gnus¹ -a sam. m ['gnu:s -a]; P 6, K 5 (TT 1577, JPo 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: gn | u/ú (MD 1592, S6b) | s; – tož.: gnus; (m) (v)

1. občutek, ki ga povzroči kaj izredno grdega, odvratnega; gnus:

Sakai to ie guishno, kateri Chrifufa inu niegouo Befedo preganja: Ta nase saklada inu naklada. Kperuimu vse ludy, Turke, Aydy, Kriue karfzhenike inu Papesnike .. Vfo oftudnoft, **Gnus** ali Gersobo, katero fo ty Duhouni inu Hiniauci storili inu io ishe delaio, snyh Papeskim Offrom, sadushnimi Mashami, Kotnimi Mashami, Vigyliami, Bratoufzhinami, Letnyzami, Sedminamy, Calandy, odpuftki inu Suetnizhkimi flushbami JPo 1578, III,15a

/ Inu on [Kristus] tukai te klezauce, zagoue, neftonouitne, ftrashne inu boyezhe vti Veri, Inu te Hynauce, Samoprauizharie, ne pokurne, kateri fe fde inu hualio fto Vero inu Miloftio Boshyo, perglihuie kani mlazhni vodi, katero kadar fe Viutro natefzhe pye, taku fturi de zhlouik mezhe, inu fe mu gnuši. Glih taku Bug na tacihi falsh kerfzhenikih **gnuf** fato ima TT 1577, 288 *se mu gnusijo*

/ *Deutfch. Vnluft. Latinè. naufea. Windifch. gnúf. Italicè. voglia di vomitare, faftidio, naufea* MD 1592, S6b *siljenje na bruhanje zaradi tega občutka;*

Naufea. Germ. ein vnwillen/ Graufen. Sclau. gnus MTh 1603, II,109

1.1 kdor/kar povzroča tak občutek:

O ti zhudni Bug v'tvoih dellih: Leta **gnus** [papež], kir je vse Krajle s'nogami teptal, inu famiga Boga ftrahoval, ta mora zagati inu pafiti pred eno vbogo lhtimo DB 1584, II,92a

AVTORSTVO: E. T.

gnus² povdk. ['gnu:s]; P 3, K 3 (DJ 1575, DB 1578, DB 1584)

– gnus; (m)

komu, nad čim **izraža občutek, ki ga povzroči kaj izredno grdega, odvratnega:**

Tih Neuernih otroci, inu ti kateri fe k'Neuernim perdrushuio, bode sgul **gnus** DJ 1575, 180

- / Obtú némash v'tvojo hísho to mèrko rézh pèrnešti, de neboľh saklet, kakòr je tuištu: temuzh tebi ima **gnus** inu grosa nad témiřtim biti. Sakaj onu je sakletu DB 1584, I,105a *se gnusiti*

AVTORSTVO: E. T.

gnusen (gnusen, gnjusen, gnjusan, gnusan) -sna -o prid. [ˈgnu:sen -sna -o]; P 80, K 21 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, KB 1566, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, Tfc 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: g | n/nj (Krelj) | us | e/a (Krelj, Juričič) | n; – rod.: gnusniga; – daj.: gnusnimu; – mn. im.: g | n/nj (Krelj) | usni; – tož.: gnusne; – ž. ed. im.: gnusna; – rod.: gnusne; – tož.: g | n/nj (Krelj) | usno; – mn. im.: gnusne; →; – s. ed. im.: g | n/nj (Krelj, Juričič) | u | s/š[!] (TC 1574, 133) | n | u/o (Krelj, Juričič); – rod.: gnusniga; – mest.: gnusnim; – dol. obl. m. ed. im.: gnusni; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Scheutzlich. Latinè. abominabilis. Windifch. gnußen. Italicè. abominabile, enorme MD 1592, N1a;

Horridus. Germ. fcheutzlich. Slav. gnufen MTh 1603, I,645;

Teter. Germ. grewlich/ grawfamlich/ heßlich. Slav. gnuffen MTh 1603, II,622

ki vzbujá gnus¹ /, odpor, zgražanje; gnusen:

Ie pak en Grob **gnūfan** inu smèrdezh? Ti neimash eniga praviga kàrfchenika Grob řtymati, kakòr eno **gnūfno** smèrdezho řtvar, tàmuzh kakòr en lūbesniv zàrtan lep pungart, v'katerim řo sgul lepe roshe inu Lilie vřaiene KPo 1567, CLXXa;

Sakai ři [Mojzes] nas [Izraelce] is Egypta ispelal, de vmeriemo vleti Pufzhau? Sakai letukai nei Kruha ni vode, inu nashi Dushi ře gnufsi nad leto *lizhkako shpisho <*gnufno> DB 1578, 133a

- / Ta abominatio defolationis, Ta **gnufna** merska prekleta Pregreha tiga refualena inu řatrena, od katere Criftus vtím řazhetku danashniga Euāgelia, inu Daniel 9. Cap. gouorita inu prerokuieta, de glih pred teim obpufzhenē Ierufalemskim ima řtati vtím Tēpli, prauio ty eni Vuzheniki, řo ta Rymřka Bādera, inu ty Aydouski Maliki inu Pildi, katere řta Tiberius inu Caligula ta Rymřka Ceffarie po řyli tim Iudō řubper, vta Tempel Vierufalemi bila pořtaula TR 1558, Y4a *oskrunjenje*

- / Obtú bi mi imeili zheřtu inu prou premisliti, kai inu kakoua ena huda, **gnufna** inu řhkodliua rezh ie ta Greh, řkakouo reuo inu nadlugo tiga řhloueka perprau ř TT 1557, o1b;
- Mi vře tu novu, kar řriřtuř nei uzhil, po pravdi řerdamamo. Sakai řriřtus ta ie řih vernih pot. Ako řadai nei řriřtuř uzhil, kar uzhimo, imamo mi řudi to řřto kokèr eno **gnufno** řavèřřeno rézh řoditi KB 1566, E6b;

Tih Norzou beřřede řo nesmařnu **gnufne**, inu nih řmyane ie sgul greh, inu ře uner řnim řhegazheio DJ 1575, 112;

Alli Vnesakonskim řadanyř Farskim řramotnim Kurbarskim řray řebnu, ie sgul Hudizheuo řdanie, porozhenie inu pořtaulenie, řamouolia, Pořtaue Boshye řrelomlenie, eno řramotno, niezhiřto, **gnufno** řhiuenie, huda veřř, inu vřhakanie tiga veřřniga řerplenia inu pogublenia JPo 1578, I,50a;

Ti némash řudi pèr obèni řhivini řeshati, de bi ře řhnjo ofkrunil, inu obena řhena ře néma meřřati ř'řhivino. Sakaj tu je **gnufnu** DB 1584, I,72a;

Serd inu řdivjanje, řo gèrde **gnufne** řizhy, inu ta neverni teiřte řriba DB 1584, II,164a;

TY řariřei pravio, praviga Boga řnamo :/ Inu ga řdjanem řatajo, Nizh mu prau neverřamo, Vře nyh řdelu je řkashenu, pres Vere pred Bugom **gnufnu**, nizh nej kir bi velalu Tfc 1595, CCLXXXIII

- / Koku more an řhlouik prauizhin byti pred bugom/ oli koku more tu Deete kir ye od řhene royenu řhiřtu byti/ pole/ vmei nega řuetniki nei oben pres řadla/ tu nebu nei řhiřtu/ ta luna ne řueiti/ inu te řueiřde nei řo řhiřte pred nega ořhima/ koku veřř ta **gnufni** vnuzni řhlouik/ ta řnilad/ tu řhloueřku deete/ ta řheru/ kir to kriuiño oli řudubo pye/ koker to uodo TC 1550, 76(46b);

Kzheterřimu, Ie řriřtus řym Iudom nikař le is řempla vřřal, tamuzh ie celo is Iudouske řeshale prořř řřal: tako da vřře řetnaiř řtu řeit neiřo imeli ni Kralieũtua ni Iereĩtua alli řarřtua, ni řempla, ni Boshyh řřushbi. Tamuzh řo vře prauie inu te perue Boshye řřařti, obrupani řmamlieni inu opufzheni, da řo Bogu, řebi inu řliudem ofřudeni inu **gnufni** JPo 1578, I,105b

- / Ta shtima is Tempła, ie Iefuseua, kir vŕe rizhi rouna inu fodi, ta vely tim Angelom, tu ie, vŕem Pridigariem, de tim Neuernikom inu ŕupernikom ta Euangeli ofnanuio, de bodo na dushi torruui, ŕmerdezhi, **gnufni** inu slipi, ŕe bodo shiuinsku inu cilu gardu dersnali TT 1577, 415
- / Kerŕzheniki kir neŕo terdni Vueri, Vpokorŕzhini, ŕo **gnufni** pred Bugom TT 1577, 288 *se mu gnusijo*;
- Ali vŕe kar nema peruti inu luŕzhin vMoriu inu vPotokih, mei vŕeim teim kar ŕe gible vVodah, inu mei vŕeim, kar shiuy vVodah, bodi vam **gnufnu**, de od nih meŕŕa neieifte, inu nih Merha bodi vam **gnufna**. Sakai vŕe kar neima peruti inu luŕzhin uVodah, tu ima vam **gnufnu** biti DB 1578, 94a;
- Ony bodo ŕvoje Srebru vunkaj na Gaŕŕe metali, inu ŕvoje slatu sa eno **gnufno** rezh dèrshali DB 1584, II,62b

PRIM. **gnusni**

PRIM. **gnusno**

AVTORSTVO: E. T.

gnusiti -im glag. nedov. [ˈgnuːsiti(?)]; P 5, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– nedol.: gnus | i/y | ti; ⑩

kot slovarski zgled **čutiti gnus¹ /, odpor, grozo:**

Abhorreo. *Germ.* ein abŕcheuwen habt/ grauffen/ ein eckel oder grauwen haben. *Sclav.* **Gnuffiti**. *Carinth.* grauŕhati MTh 1603, I,4;

Abominor, abhorreo. *Germ.* iŕt mir ein Greuvel/ ein greuwligh abŕcheuhen tragen/ verfluchen. *Sclav.* **gnuffiti**. *Carinth.* grauŕhati MTh 1603, I,9

- / *Deuŕŕch.* Vnluŕt haben. *Latinè.* nauŕeari. *Windiŕŕch.* **gnufyti**. *Italicè.* haver voglia di vomitare, eŕŕer perturbato MD 1592, S6b *zaradi tega imeti občutek ŕiljenja na bruhanje*

AVTORSTVO: E. T.

gnusiti se -im se glag. nedov. [ˈgnuːsiti se -im se]; P 56, K 11 (TPs 1566, TPs 1567, TC 1574, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: gnusiti se; – sed. ed. 3. os.: gnusi se; – mn. 3. os.: gnusio se; – del. na -l s. ed.: gnusi/u se; ⑩ ⑪

vzbujati gnus¹ /, odpor, zgražanje; gnusiti se:

a) kaj; komu:

Tebi ŕe nei **gnufsilu** Tellu Divizhnu, De bi odreishil vŕe bogu Zhloveŕtvu DC 1579, 52;

Sakaj ony ŕo ŕvoim Bogum ŕturili, vŕe kar ŕe GOSPVDV **gnufsi**, inu kar on ŕovraŕhi DB 1584, I,107b

- / Inu on tukai te klezauce, zagoue, neŕtonouitne, ŕtrahne inu boyezhe vti Veri, Inu te Hynauce, Samoprauizharie, nepokurne, kateri ŕe ŕde inu hualio ŕto Vero inu Miloŕtio Boshyo, perglihuie kani mlazhni vodi, katero kadar ŕe Viutro nateŕzhe pye, taku ŕturi de zhlouik mezhe, inu ŕe mu **gnuŕi** TT 1577, 288 *ga zaradi teh občutkov ŕili na bruhanje*;

Satu vam bo ta GOSPVD meŕŕa dal, de ieifte, nikar en dan, nikar dua, nikar pet, nikar deŕŕet, nikar duaiffeŕi dny dolgu, temuzh en ceil Meiffez, dokler vam is Nuŕŕa vunkai puiŕde, inu de ŕe vam bo **gnufsilu**, satu kir ŕe vy tiga GOSPVDa ŕauergli, kir ie mei vami, inu ŕe pred nym ŕe plakali, inu diali: Sakai ŕmo my is Egipta vunkai shli? DB 1578, 123b

b) brezoseb.; komu [ŕmiŕelni oŕbek], čez koga/kaj, na kaj, na kom/čem, nad kom/čim, pred kom/čim:

Inu ta Serd tiga Goŕpudi ŕe ie zhes ta nega Folk bil vushgal, Inu ŕe ie nemu zhes to ŕuio Erbŕzhino **gnufillu** TPs 1566, 196a;

Sakai piŕmo imenuie Malikouanie Marŕoŕt: Da ŕe Bogu nanie **Gnufsy**, inu mu Smardi, inu nijednemu grehu nei tako ŕourash, kakor temu iŕtimu JPo 1578, II,212a;

PRed Edomiterij ŕe tebi neima **gnufŕiti**, sakai on ie tuoi Brat DB 1578, 168b;

Poŕfodi meni tudi gnado, de ŕe ieŕt varuiem pred teimi ŕheŕt ŕtuki, katere ti ŕourashish, inu pred tim ŕednim, na katerim ŕe tebi **gnuffi**, kakor ŕo: Viŕŕoke Ozhy, falŕh leŕik, Roke, kir nedolŕshno Kry preliuaio, Serce, kateru ŕ’hudimi rizhmi okuli hodi, Noge, katere ŕo hitre ŕhkodo ŕturyti, falŕh Pryzha, katera preuŕetnu Laŕŕee gouory, Inu kateri kreig mei Bratmi nareia TkM 1579, 82a;

Inu aku fo ony lih v'fvoih sovrashnikou desheli, taku yh jeft vinèr néfim savergàl, inu **fe** mi nad nymi nikar taku **gnufsi**, de bi je imèl cilu konzhati, inu de bi moja Savesa shnymi néimela vezh velati. Sakaj jeft fim GOSPVD nyh Bug DB 1584, I,77b;

Tu dela tvoj Pridigar, ta ftari Loter, ta te taku prozh vlejzhe, de ti dobru vfak dan pridige flifhifh, viner drugu mislifh, inu **fe** s'drugim dolgovanjem pezhafh. Sakaj povej meni ti, kej najdesf eniga zhloveka, kir bi bil lakomnosti fit, inu bi **fe** nemu na njo **gnufsilu**? Ia oni fo fhe od dne do dne zhe dajle lufhtnifhi, hitrifhi inu domifalnifhi na ta prekleti inu framotni vuhar inu odertyo TPo 1595, I,193

/ Inu mu njegou leben taku naredy, de **fe** mu nad fhpendio **gnufsi**, inu njegovo Dufho, de neshely jéfti DB 1584, I,276a *ga zaradi teh občutkov sili na bruhanje*;

Inu **fe** vfaj boym, ja Bogu **fe** fmili, my je vshe vidimo, de nam gre, kakòr Iudom v'pufzhavi, kateri fo djali od Nebefkiga kruha: Nashi dufhi **fe gnuþi** pred leto malu vrédno, fhpisho DB 1584, I,279a

/ Moja dufha sovrashi valhe mlade Méfce, inu lejtne goduve, meni **fe** jih **gnufsi**, inu jih dajle nemogo terpéti DB 1584, II,1b

AVTORSTVO: E. T.

gnusni -ega posam. [^lgnu:sni -ega]; P 6, K 5 (TT 1557, TT 1560, TC 1575, DJ 1575, DB 1584)

– m. ed. rod.: gnusniga; – s. ed. rod.: gnusniga; – tož.: gnusnu; (m)

1. *kdor vzbuja gnus^l ↗, odpor, zgražanje; gnusni:*

Tu Cristufeuu blagu ie tudi, ta praua obilna nebeska bruma, fuetuft inu ta cela Prauiza, fto vseh Vernih Grehe, pred Boshyma ozhima, fakriua, inu nas brumne, fuete inu prauizhne dela pred Bugom, Sakai Bug ne hozhe, ne nemore obeniga nezhihtiga, gardiga, **gnusniga**, kriuga inu greshniga poleg sebe imeiti inu terpeti TT 1557, h3a

2. *kar vzbuja gnus^l ↗, odpor, zgražanje; gnusno:*

Inu S. Iášh Apoc. 21. pishe, De vtu fuetu nebesku Ierufalem, nishter madeshouiga inu **gnufniga** ne puide, Inu Mofes ie fapouedal oftru, de ta Ifraelski folk, tu ie, ta Cerkou Boshya, vfi Verni, vmei katerimi Bug hodi inu prebiua, imao biti zhihti, fnashni, fueti, Vmei nimi **fe** ne ima naiti obena Curba oli Curbar inu oben Pankart oli Voltrin, Deut. 23. TC 1575, 387;

Vfa offert od tod pride, kadar zhloulik od Buga pade, inu fuoie ferze od fuoiga ftuarnika oberne. Inu Offert shene k'ufim grehom, inu kateri vnei tezhy, ta veliku **gnufniga** nareia DJ 1575, 40;

Sakaj my imamo letu tèrdnu véditi, de is letih famih fvetih Buqvi, kakòr is eniga shlahtniga Boshjiga Studenza, isvira inu femkaj pride, vse tu, kar more en Zhlovik fvetiga govoriti, piflati ali fturiti: inu de tudi nej nihtèr rifnizhnu fvetiga, inu **fe** néma sa fvetu, temuzh sa preklétu, inu sa **gnufnu** pred Bugom, dèrshati, kar kuli nej is letih fvetih Buqvi vsetu, ali nej v'tehiftih gruntanu, inu **fe** nemore is nyh isvishati DB 1584, IaVIb

PRIM. **gnusen**

AVTORSTVO: E. T.

gnusnjoba gl. gnusnoba

gnusno (gnusnu) prisl. [^lgnu:sno]; P 3, K 3 (DJ 1575, DB 1584, MTh 1603)

– gnusnu; (m)

izraža, da kaj obstaja, poteka tako, da vzbuja gnus^l ↗, odpor, zgražanje; gnusno:

Kadar **fe** offertniki krejgajo, taku is tiga kry prelitje, pride, inu je **gnufnu** flifhati, kadar **fe** taku pfujo DB 1584, II,164a, podobno tudi DJ 1575;

Trovè. *Germ.* fcheuðlich. *Sclav.* **gnuffnu**, grofovitu MTh 1603, II,638

PRIM. **gnusen**

AVTORSTVO: E. T.

gnusnoba (gnusnoba, gnjusnoba, gnusnjoba) -e sam. ž [gnu'sno:ba -e[?]]; P 248, K 10 (TPs 1566, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: g | n/nj | usnoba; – rod.: gnusnobe; →; – tož.: g | n/nj | usnob | o/ò (DB 1584, III,15b)/a[!] (MD 1592, S6b); – or.: gnus | n/nj | obo; – mn. im.: gnusnobe; – rod.: gnusnob | ø/y (DB 1584, II,76a); – daj.: g | n/nj | usnobam; – tož.: gnusnob | e/é (DB 1584, I,250a); – mest.: gnusnobah; – or.: gnusnobami; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Gnufnoba Corofhki. Grosa, ſmrad Slovenſki, Beſjazhki. Merſkoſt, oddurnoſt, ſkrumba Hervazki, Dalmatinſki, Iſtrianſki, Craſhki. Mersóta DB 1584, III,CcIVb;

Deutſch. Grewel. Latinè. abominatio. Windiſch. ſkrumba, gnufnoba. Car: grosa, ſmrad, merſkoſt, oddurnoſt. Cr: mersóta. Italicè. abominatione, aborrimento, ſchifamento MD 1592, F5a;

Horror. Germ. ein ſchauderung/ graufen/ ſcheuwung. Scla. gnufnoba[,] grofa MTh 1603, I,645

kar vzbujja gnus¹ /, odpor, zgražanje; gnusoba:

Sakaj Iuda je en Shpotlivez poſtal, inu v'Israeli inu v'Ierusalemi ſe **gnufnobe** godé DB 1584, II,131a;

ANtiohus je tudi lyſty v'Ierusalem poſlal, inu po vſêh Iudouſkih Méſtah, v'katerih je on ſapovédoval, de bi iméli téh Ajdou Boshje ſluſhbe gori vseti .. Inu je prepovédal obréſovanje, inu je ſapovédal ludy vaditi k'vſêm ſhlaht **gnufnobam**, de bi Boshje Poſtave inu Praude poſabili, inu druge lhege gori vſeli DB 1584, II,179a;

Ali pèr téh Prerokih v'Ierusalemi ſim jeſt **gnufnobe** vidil, koku ony preſhuſhtujo, inu ſ'laſhami okuli hodio, inu tèrdio te hudobne, de ſe le nihzhe od ſvoje hudobe nepreobèrne DB 1584, II,38b;

Taku pravi Goſpud GOSPVD: Ieſt hozhem vas vkup ſpraviti is mej téh folkou, inu hozhem vas vkup ſbrati is téh Deſhel, v'katere ſte reſkropleni, inu vam hozhem Israellko Hiſho dati. Tjakaj imajo ony priti, inu vſe ſkrunobe inu **gnufnobe** vunkaj prozh djati DB 1584, II,64a;

Israellſki folk, inu Farji inu Leviti néfo odlozheni od téh folkou v'deſhelah, po nyh **gnufnobah**, ſlaſti, téh Kananiterjeu, Hetiterjeu, Phereſiterjeu, Ievuſiterjeu, Ammoniterjeu, Moabiterjeu, Egypterjeu, inu Amoriterjeu DB 1584, I,254b;

Natu gredó vshe ſkoraj ſgul troſhtlive prikaſni, koku imajo vſa taka ve inu **gnufnobe** konez iméti DB 1584, III,136b;

Sakai, kakòr tu premogo te Poſtaue inu naredbe tiga Concilia v'Trenti, taku ony tako verò, inu tèrdnu ſaneſſenie na tu edinu ſaſluſhenie Criſtufeuu, nikar le ſa eno ferdamnano preuſetnoſt, temuzh tudi ſa to ner vekſho **gnufnobo**, kir bi mogla pred Boshjim oblizhiem biti, dèrſhè, Sakai ony prauio, de bi enimu Karſzheniku ſadoſti bilu, de bi tèrdnu VVPAL, de ima eniga gnadliuiga Boga: ali de bi imel tu tèrdnu verouati, tu bi nemoglu inu neimelu biti TtPre 1588, 63;

Sakai kadar ie tu, kar ie od nashih Staririshih[!] h'Boshji zhaſti, inu niemu dobru dopadezhi Boshji ſluſhbi .. ſhtifttanu, na to Papeſhko Malikouſko Maſho, inu drugo kriuo Boshio ſluſhbo, inu ferdamliuo **gnufnobo**, obèrnenu, Kateru ty Malikouſki neframni Farji, vekſhi deil ſuoieiemi Kurbami framotnu ſadeiuaiu TtPre 1588, 18;

Nu je pak enu zhudu zhes vſa zhudeſſa, de je raunu ſkusi leta Evangelion, kateri je taku troſhtliu, inu teh Karſzhenikou nar viſſokeilhi Shaz, ta Hudizh vſo nefrezho, inu to nar viſſokeiſho **gnufnobo** gorinaredil, inu tej Cerkvi to nar vegſho ſhkodo ſturil TPo 1595, III,98;

Tu ſe pak pravi Criſtuſa cilu ſatayti, ja ſe njemu ſhpotati, inu njega taku ferrahtati, kakor ſo ſe njemu ty Iudje ſhpotali, inu njega ferrahtali. Pred takovo **Gnufnjoba** ſe my imamo varovati, inu ſe letukaj vuzhiti, koku my takovim ſapelauzem moremo pruti priti TPo 1595, I,26;

Taku pridejo te dveje groſovite **gnufnobe** vtem ſvetim Moſhu vkupe, de je on taku ſilnu offerſten inu prevſeten, inu druge taku ſlu ferrahta, inu pravi: Ony neiſo niſhter drusiga, kakor ruparji, krivizhni, inu Preſhuſhtniki TPo 1595, II,198

/ OVſigamogozhi Bug, kadar ie tebi enu offerſtnu Serce ena **gnufnoba**, inu preſ ſhtraifinge nemore oſtati, Sakai kateri konez ima vseti, ta poprei offerſten rata, inu offerſtna miſſal pride pred padzom TkM 1579, 34b je *gnusno*;

Maſha je ta nar vekſha **gnufnoba** v'Papeſhtvi DB 1584, II,89a[=90a];

Vſe Malikovanje inu Maliki prepovedani, inu ſo pred Bugom ena **gnufnoba** DB 1584, I,)(¹)IIIa;

Satu je tudi ena **gnufnoba** zhes vſe **gnufnobe**, de niſhter gledajozh na takou Vuk inu obarovainje, ta Papeſh hozhe en GOSPVD biti, zhes Krajle inu Cefſarje, ſa tiga urfaha volo, de je on S. Petra Succeſſor, ali Nameiſtnik, ker ſe je vſaj S. Peter preſ zbiuvla, po tej Sapuvidi

Christusevi dershal, inu se je vse posvitne oblasti inu mozhi vbratil inu mafsal TPo 1595, III,144

- / Kadar bote vshe vidili **agnufnobo** tiga opufzhenja, od katere je govorjenu skusi Daniéla Preroka, de stoji na tém Svetim mejsti: Kateri letu bere, ta merkaj gori <**agnufnobò**> Leta **gnufnoba** pred Bugom, mora pred letim Svitum sa eno veliko fvetušt dèrshana biti, skusi kateru se ta prava Boshja fvetušt opufty. Kakovèr fo sadafhne Papefhke Boshje flushbe, inu kakover je nekadaj téh Iudou inu Ajdou Malikovanje bilu> DB 1584, III,15b *oskrunjenje*
- / Kadar sim legàl, sim djal: Kadaj bom vftal? Inu potle sim shtèl, kadaj bi vezher bil: Sakaj jeft sim bil poln *nezhiftofti, dokler je temnu poftalu <***gnufnobe**. Heb: agitationes> DB 1584, I,268a;
- Ony odgrinajo fvoih ozhetou fram, inu fyllo Shenam v'nyh bolesni, inu mej fàbo priatel fpriatelovo Sheno *framoto delajo, ony fvoje laftne Snahe fvojovolnu framoté, ony fvoim laftnim Seltram fyllo, fvoih ozhetou Hzheram <***gnufnobo**> DB 1584, II,70a;
- Inu vinèr nefi [Jeruzalem] fhe nigdar u'vfeh tvoih **gnufnobah** inu kurbajnju spumnila na ta zhas tvoje mladufti, koku fi naga inu resodivena bila, inu v'tvoji krij leshala? DB 1584, II,66b;
- INu GOSPVD je rekàl k'meni: Ti zhlovezhku déte, nezhefh li Ahalo inu Ahalibo fhtrajffati? inu nyma osnaniti nyu **gnufnobe**, koku fo se kurbale, inu kry prelivale, inu fo Sakon prelomile s'Maliki, inu fo tudi fvoje otroke, katere fo meni bile rodile, feshgale témistim k'offru DB 1584, II,71a
- / TA neuumni prauv vnega fercei, de nei Boga, oni fo iskasheni inu shnih dianem ena **Gnufnoba** ratali, Nei obeniga kir bi dobru dial TPs 1566, 99a;
- inu on [Ahab] se je sturil k'veliki **gnufnobi**, de je hodil sa Maliki, raunu kakòr fo Amoriterji delali, katere je GOSPVD pred Israelfkimi otruki pregnal DB 1584, I,200b;
- Ali ony fo timu fovrash, kateri nje na vratih fvary, inu tiga sa eno **gnufnobo** dèrshé, kateri prou vuzhy DB 1584, II,112a;
- Ty drugi pervorojeni fkoraj vfi, fo takove zhafty, hudu nuzali, fo sa offerti inu prefhernofti volo prozh odpahneni, noter de je hpuslednimu ta cejla Iudoufzhina tjakaj padla, inu ty Ajdje, katere fo ony sa eno **gnusnobo** dersnali, na nyh meiftu prifhli TPo 1595, I,136;
- Kaj je en zhlovik de bi zhift bil, inu de bi pravizhen bil, kateri je od shene rojen? Pole mej njegovimi Svetniki ni obeniga pres tadla, inu Nebessà nefo zhifta pred nym. Kuliku veliku vezh en zhlovik, kateri je ena **gnjufnoba** inu gniloba, kateri krivizo shre kakor vodo ZK 1595, 65

AVTORSTVO: E. T.

gnusoba -e sam. ž [gnu'so:ba -e]; P 2, K 1 (JPo 1578)

– ed. im.: gnusoba; – rod.: gnusobe; Ⓟ Ⓜ

kar vzbuja gnus¹ ↗, odpor, zgražanje; gnusoba:

Liubesan Boshya ima vaušem celem Zhloueku rashirena biti, po vfem niegouim Tellefu inu Shiuotu, po vfih niegouih Glidih: Tako: da vse rizhi od Glaue do Nog, snutra inu suunai, sueliko gorozho shelio inu Liubesano, Kbogu inu Blishniemu, vceli Liubesni stoye, pres Lenobe, **gnufobe** inu omrase: Ozhy da negledaio framotno, Vshefa da neflishe kay nezhiftiga, Vfta da kay hudega negouore, da fo Roke inu Noge nedalshne JPo 1578, II,147b

- / Inu vmodrom gouoreniu na 28. Cap: Salomon gouori: Kateri oberne Vshefa, od poslushania te Gospodnie Poftaue: Tega Molitua ie **Gnusoba** ali oftudnoft JPo 1578, III,134a *je gnusna*

AVTORSTVO: E. T.

god (gud) -u sam. m [l'go:d go'du:]; P 69, K 19 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TAr 1562, *P 1563, TPs 1567, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, Tfc 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gud; – rod.: godu; – tož.: gud; – mest.: god | u/i; – mn. im.: god | uvi/ove (JPo 1578, III,14a); – rod.: god | ov/y/ij (TC 1574,)(1a); – daj.: godum (DB 1584); – tož.: god | i/uve (DB 1584)/y (DB 1584, III,103a); – mest.: god | eh/uvih (DB 1584, II,107b); Ⓟ Ⓜ

1. dan v letu, posvečen spominu na kak pomemben dogodek ali osebo; praznik, god:

Glih taku fo ty drugi Prafniki inu **Goduui** odlozheni inu poftauleni, ta Bofshyzh, Velikanuzh, Vinkunshti, &c. Na katerih **Godeh** se imao ta zhudna inu pridna della Cristufeua prauiti, islagati inu

vuzhiti. Inu taki Prafniki inu **goduui** tudi pomagaio, de se take zhudne velike nuzne rizhi od Criftula dopernessene od tih mladih preprostih ludi teim bule famerkaio TAr 1562, 97a;

Kai neifo tada nishtar vredni tih Papeshnikov pofti, molitve, petie inu branie v'tih Kloftrih inu Skofijh? Sa to, kâr se ta ista nih dela fhazaio, pervesuio inu stavio na zhaffe inu **godi**, na te inu ûne Cerkve, Lûdy, gvant inu iedy, se tudi dêrshio inu opravio pres prave Vere. Inu se v'tim imenu od njih sture, da ôte stim sebi inu drusim Nebefa saflushiti KPo 1567, CVIIB;

TA CELI CATEHISMVS, ENI Pfalmi, inu tih vegshih **Godij** stare inu Noue kerfzhanske Peifni TC 1574,)(1a;

Satorei fo vfi nyh [Judov] veliki **Godoue**, Prasdniki, Pofty, Sobote, Obresa inu druge Ceremonije, saobftoin JPo 1578, III,14a;

TRykrat vleiti ima vse kar ie Moshkiga Spolu mei tabo, pred GOSPVDOM tuoym Bugom se skasati, na tim meifti kateru bo GOSPVD isuolil. Na **Gud** tih Opreifnikou, na **Gud** tih Tiednou, inu na **Gud** tih Vtt DB 1578, 163b;

REGISHTER EPISTOLOV TA KASHE INV PRAVI, KEI SE ty stuki is Epistolou kir se ob Nedeleh inu drugih **Godeh** pridiguio TT 1581-82, II,****5a;

TA **Gud** téh Vtt, imalh sedem dny dêrshati, kadar bosh spravil is tvojga Gubna inu is tvoje Prefhe. Inu imalh vessel biti na tvoim **godi** DB 1584, I,109a;

Dêrshi ta Méfiz Abib, de Pafah dêrshih GOSPVDV tvojmu Bogu. Sakaj v'tém Méfci Abib, je tebe GOSPVD tvoj Bug is Egypta ispelal .. Ti némalh obeniga qvafniga Kruha na ta **Gud** jéfti DB 1584, I,109a;

Taku pravi GOSPVD Zebaot: Ty pofti tiga zhetértiga, petiga, fedmiga inu dessetiga Méfza imajo Iudovi hifhi k'veffelju inu h'dobri voli, inu k'veffelim **Godum** biti DB 1584, II,128a;

Ta folk pak v'desheli, kateri pred GOSPVDA pride, ob velikih **Godeh**, inu fkusi vrata pruti Pulnozhi notêr gre molit, ima fkusi Vrata pruti Puldnevi supet vunkaj pojti DB 1584, II,83a;

Deutfch. Felt. *Latinè.* dies festus. *Windifch.* **gud**, fvet **gud**. *Cr:* blagdan, prasnik. *Italicè.* festa, ferie MD 1592, D6b

/ TA DRVGI DEIL TE KRATKE SVMARISKE POSTILLE, INV TIGA REGISTRA, ZHES Euangelie, kir se ob tih dneih oli **Godeh** tih Suetnikou pridiguio TR 1558, Z1b;

ty Papeshniki [so] S. Niclausha, kanimu bogu poštauili, de ima te boge bogate sturiti, Satu ifhe fdai ty Nemci na nega **gud** tim Otrokom na vezher, pod nih skledice oli Baretice lizhkako Iegrazho polagaio TC 1575, 283;

kadar meshnar Viutro oli vezher hti Aue Mary fgoni, taku nih Suetnika proßio, de nim pomaga .. Tim iftim ob nih **godeh** inu cerkuenih Shegnanah, Mashe bero, Scryshi gredo TC 1575, 270;

Sakai ty Suetniki fo taki linobi inu lotry, kir se na nih **godeh** gody, fourash inu fo super pridigouali TC 1575, 257

/ Ony [Izraelci] vesselé Krajla fkusi fvojo hudobo, inu viude fkusi fvoje lashé .. Danas je nashiga Krajla **Gud** (pravio ony) tedaj sazhneo Viudi od Vina omamleni biti DB 1584, II,106a

/ v zvezi **letni god** VE Ariel, Ariel, ti Méftu Davidoviga prebivalifzha: Vy obhajate lejtne **goduve** inu prasnujete prasnike DB 1584, II,11b *obletnice*

2. omejeno trajanje; čas:

Tempus. Germ. Zeit. Slav. zhas, **gud** MTh 1603, II,612

2.1 omejeno trajanje (ali točka v omejenem trajanju), ki je ugodno, primerno za kaj:

Tedai gre tiakai eden is tih duanaift, katerimu ie bilu ime Iudas Ishcariot, htim Vifshimfaryem, inu knim pravi, kai hozhete vi meni dati .. Inu oni fo nemu odlozhili dati trideffeti Srebernikou. Inu od tiga zhafa ie on iskal prauiga **godu**, de bi on nega fratal TT 1557, 80, podobno tudi TE 1555

/ v zvezi s **pri** Vftani tudi per **godu** gori, inu nebodi ta posledni, temuzh hitru domou puidi DJ 1575, 135 *pravočasno*;

Deutfch. Bey zeit. *Latinè.* maturè. *Windifch.* per **godi**, per redi. *Italicè.* per tempo, à buon hora MD 1592, A8b

AVTORSTVO: M. Č.

goden -dna -o prid. [ˈgo:den -dno]; P 8, K 6 (TT 1557, TR 1558, KPo 1567, DJ 1575, JPo 1578, DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. rod.: godniga; – mest.: godnim; – s. ed. tož.: godnu; – dol. obl. m. ed. tož.: godni; ③

1. ki na določeni stopnji rasti, razvoja doseže polno razvitost; zrel:

[Kristus] Pravi, da fo ti, kateri Boshijo befedo pošlufhaio, alli fkèrbio po blagu, spianoftio, fkurbarijo, sgalufaniem .. sadulhio befedo Boshijo, da ne more pàr njih eniga stanovitniga **godniga**, sdreliga fadu pèrnefti alli saroditi KPo 1567, XCVIIb, podobno tudi JPo 1578;

Aku fi kai flishal nai tu ftabo vmerie, taku imash pokoino veift, sakai od tige fe ia nerafpozhish. En Norez pak raunu tulikain more, tu kar flishi vfebi terpeiti, kakor Shena **godnu** deite, kadar ima roditi DJ 1575, 76

2. ki zaradi skladnosti svojih lastnosti, značilnosti s hotenjem, željami, potrebami koga omogoča uspešno uresničitev določenega dejanja; ugoden:

Temuzh vtihi imamo biti pokorni, pohleuni, volni inu terpesliui koker nas S. Peter vuzhi. 1. Pet. 5. kir prau, Pon[is]haite fe pot [= pod] to Oblaftno roko Boshyo, de vas per prauim **godnim** zhafu pouifsha TT 1557, cc4b-dd1a;

de kar on [Kristus] prau, vuzhi inu oblubi, tu vse ie guishnu, gotouu, rifnizhnu inu ftonouitu, onu bode per prauim **godnim** zhafu iskafanu inu doperneffenu TR 1558, G2a

3. ki se pojavi ob začetku predvidenega časa ali nekoliko pred njim; zgoden:

Bujmo fe vshe vfaj GOSPVDA nashiga Boga, kateri nam **godni** desh, inu posni desh v'pravim zhaffu daje, inu nam Shetou vfaku lejtju taku svèftu obaruje DB 1584, II,30a

AVTORSTVO: M. T.

godij [rod. mn.] gl. god

godoven -vna -o prid. [goˈdo:ven -vna]; P 1, K 1 (KB 1566)

– nedol. obl. ž. mn. rod.: godovnih; ③

ki se nanaša na god¹; godoven:

TI [papisti] pak menio inu uzghio, da nei ufvetim pifmu vse tu sapifanu, kàr k'Veri flishi, inu kar ie nam kàrfchenikom kisvelizhanju nashimu potreba: Tamuzh, da ie ftoprav ilhe vezh drusih Artikulov, od Mashe, kadila, kropila, shegna, krishme, pildov, Altariov, vic, odpustkov sa denarie, **godovnih** poftav, coelibat. &c. KB 1566, E8a

AVTORSTVO: M. Č.

godrnjati -am glag. nedov. [godrˈnja:ti -ˈnja:m]; P 1, K 1 (MD 1592)

– nedol.: godernjati; ③

kot slovarski zgled **godrnjati**, **mrmrati**, **momljati**:

Deutfch. Brumlen. *Latinè.* murmurare. *Windifch.* mermrati, **godernjati**. *Italicè.* mormorare, contradire, parlare tra dentj MD 1592, B7a

AVTORSTVO: A. L. R.

gol¹ -a -o prid. [ˈgol ˈgo:la -o]; P 30, K 11 (TL 1561, TAr 1562, TL 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: gol; – tož.: gol; – mn. tož.: gole; – ž. ed. im.: gola; →; – mn. rod.: golih; →; – s. ed. im.: golu; – tož.: golu; – mn. im.: gola; ③ ④

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Glat. *Latinè.* glaber. *Windifch.* glatku, gladek, **gol**. *Italicè.* molle, tenero, morbido, spleato MD 1592, F2b;

Glaber. *Germ.* Kaal/ ohne Haar/ glat. *Carniol.* **gol** MTh 1603, I,601

1. ki je brez dlake ali las; gol:

Inu kar Prepoueda/ koker Malikouati/ shentouati/ Preshuftuati ec.[!] Tige oben zhlouik nema prelomiti. Ampag kar nei Sapouedanu oli Prepouedanu od Buga/ koker ieifti rybe oli meffu vpetig/

golo oli laffato glauo/ Zhern oli bell guant/ nofiti. Sakonik oli Vdouiz oli hlapzhizh biti. Tu ie vřakimu fray inu per nega voli řtoy TL 1561, 40a;

Iacob ie pak křuoij Materi Rebeki dial: Pole, moi brat Esau ie kofmat, inu ieřt fem *gladek, lahkai me bo kei moi Ozha tipal, inu bo meinil, de ga hozhem obnoriti <***Goll**> DB 1578, 24a

- / Kadar řo ony pak bily řhli, de bi jo pokoppali, neso niřtěr od nje nařhli, kakør le **golo** glavo, inu nogė, inu nje dlani DB 1584, I,209a *oglodano*
- / Sařtopnu od řadashnih ludi, řhcořřou, Farieu, Menihou, řufeř od tih bořih zoklařtih obriuenih **golih** Batyz, kir řo polni hynaufzhine inu vře lotrye, prerokuie TL 1567, 72a *připadnikov ubořřvenih meniřkih ředov*

1.1 *ki je brez vegetacije:*

Boshja gorra je ena ^dřodovita Gorra, Ena velika inu řodovita Gorra <^dŘodovita) v'řudouřkim řesiki řtoij, mařtna ali tolřta, tu je, dobra Semla, inu nikar **golle** gorre> DB 1584, I,296a;

Sakaj nje kry je notri, katero je ona na eno **gollo** Skallo, inu nikar na Semlo, prelyla, de bi ře vřaj bila mogla ř'parřřto řagreniti [= zagřniti]. Inu jeřt řim tudi puřtil, de je ona toiřto kry na eno **gollo** Skallo prelyla, de bi nebila řagřenjena, de bi řlobnoř zhes njo priřhla, inu mařzhovana bila DB 1584, II,71b

- / Letu řo ty řkřuni lotri, kir dobru lebao od vařhlih Almořnou pres řřaha, ře řamy pařseo, ony řo oblaki pres vođe, od vejtra okuli goneni, **gola** nerodovita driveřsa, dvakřat omorjena inu řkřrenom iřdėřta DB 1584, III,135a *brez listov*

2. *ki je brez obleke ali deloma pokřit z obleko; gol:*

Satu ře oben ne zhudi, inu Bogu kriuu ne dai oli perřodi, kir nas taku řturki inu řřřugimi nadřugami obifzhe inu řhraifa, Berite kai od tiga Efaias 3. 5. prerokuie, De take offerřne řhene, bodo **gole**, vgitlah, řřřřiki prepařane, po blatu vlezhene. Nih Mořhye, řlařtniki, od mezha, lakote inu řheye hud konez vřeli, &c. TT 1577, XXIII

- / Sakaj Cerkve inu řhegnana meřřta je on taku pořvetil, de ře řkoraj nihzhe nej řmėł tigařřřiga kamenja inu leřřa dořekniti, řuřřeb Altarjeu inu Altarřkih priřrau. Tu je ena řřařřna řėzh bila, kadar ře je en gmajř zhlovik **s'golo** rokó Keliha, patene ali Corporala dořeknil DB 1584, II,89a
- / Ty řarij inu řudi, řo diali inu imenouali to Pokuro, Tu kar ie řar oli řřpuuidnik, řimu kir ře ie řřpuoedal vři řřpuuidi řřřřiti naluřřil, koker tulikain dni pořřtyti .. hřim dalnim Cerquom **řgolimi** nagimi nogami hoditi, oli tuliku denarieu oli Mařh řimu řaryu dati TAr 1562, 70a *bos*

3. *ki vsebuje najnujnejře elemente řesa; gol:*

Gđur vshe po leřem řhřřřu od tiga Terplenja nařhiga GOSPVA řesufa prou hozhe priřřřgovati ali miřřřiti, ta nikar le tu ne priřřřguje, koku je řřřřřus Ajřđom iřđan, řepen, řapluvan, inu na řřřř perbien. Letu je le ta **golla** řřřřia, katera ře řicėř pořřej ima vejđiti inu priřřřgovati. Ali onu řhe ne řadořři. ři tudi imařh vejđiti inu verjeti, kakor řoannes tukaj priřřřguje, de je letu řřřřřus řa řvoryh grehou volo terpil, de je Bug teiřte njemu naluřřil, inu katere je on vři [= v vsej] pokorřřini nořřil, inu řanje plazhal TPo 1595, I,212

4. *ekspr. ki je brez řesa drugega; gol:*

Vři Proroki, kadar řo imeli od takouiga poğubľienia inu kařřřtice, katero ie imelo priř Prorokouati, tako neiřo le řamemi **golimi** beřėđami takouiga řřřřili: Tamuřh tudi řřeim řuunanyř řhalořřnim řnameniem inu řkařouaniem JPo 1578, II,132b;

Sakaj tu Křařřřřřřu Boshje ne řtoy, kakor Paulus pravi, vřeh **goleh** beřřėđah, řemuzh vřej křařřři TPo 1595, I,102

AVTORSTVO: A. L. R.

gol² zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– gol; (m)

vřřřřni zlog za uřenje branja:

Gal gel gil **gol** gul TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: A. L. R.

golaglava gl. gol¹, glava

golbeč -a -e del. [gol'beč gol'be:če]; P 1, K 1 (TPs 1566)

– nedol. obl. s. ed. rod.: golbečiga; (m)

ki se pod pritiskom udara, vdaja; ugrezajoč se:

IEft sem terdnu zhakal na tiga *Gospudi, inu on se ie kmeni perklonil, Inu ie muie vpytie vflyshal. Inu on ie mene is te groffouite lame inu is tiga **golbezhiga** blata ifulekal, Inu on ie muie noge na eno skallo poštauil, de morem terdnu stopyti <*Huali Boga de ga ie vlyshal[!], inu is Martre, od Smerti odreshil> TPs 1566, 77a

PRIM. **golbniti**

AVTORSTVO: A. L. R.

golbniti -em glag. dov. [l'go:lbniti]; P 1, K 1 (*P 1563)

– nedol.: golbnit; (m)

kdo; s prisl. določilom kraja **pomakniti se v navpični smeri navzdol; pogrezniti se:**

Fray volla ye fubper Bogu, ye io nam vmurl kdobrymu. Skerb nas shene vtu zuilulane, le vmreiti per nas oftane, moramo kpakly **golbnit** *P 1563, 42

PRIM. **golbeč**

AVTORSTVO: A. L. R.

goldšmid (goldšmid, goldšmit) -a sam. m [l'go:ldšmid -a(?)]; P 6, K 6 (TT 1557, TC 1575, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: goldšmi | d/t; – mn. tož.: goldšmide; (V) (m)

izdelovalec in/ali prodajalec izdelkov iz zlata ali drugih plemenitih kovin; zlatar:

S. Paulus naprei ufame poiti napoprei Vierufalem, potle Vrym. Demetrius en **Goldshmid** fuiemi touarishi ufdigne gori ufo Gmaino fubper S. Paula TT 1557, 396, podobno tudi TT 1581-82;

Vtih S. Buquah te Modrufti Sap. 13. 14. ie piffanu .. de ty eni kir so se htim velikim kralom inu Vyudom perlifouali, So na zhast en Pild nim glih, skuŕi te kunshtne Malarie, **Goldshmid** oli Srebrarie inu Pilde shnizarie, lipe puŕtili ŕturity, Te iŕte vnih hyshe oli Cerque poŕtauli TC 1575, 260-261;

Crajnŕki. Goldŕhmit Slovenŕki, Besjazhki. frebernár, slatár DB 1584, III,CcIVb;

Aurifex. Germ. Goldschmidt. Slav. slatár, frebarnar. Carniol. goldŕhmid MTh 1603, I,153-154

ℰ iz nem., prim. *der Goldschmied*

AVTORSTVO: A. L. R.

goldšmit gl. goldšmid

golen¹ -i sam. ž [go'le:n -i]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. tož.: golen; (m)

zgornji del noge nad kolenom; stegno, bedro:

POjdi doli Gospodizhna, ty Babelŕka Hzhy ..Vsami Mlin, inu meli moko, respleti tvoje kite, odgèrni nogo, reskry **golen**, gasi ŕkusi vodo, de bo tvoj fram odgèrnen, inu de se bo tvoja framota vidila DB 1584, II,19a

AVTORSTVO: A. L. R.

golen² -a -o prid. [go'le:n -a]; P 1, K 1 (TC 1555)

– nedol. obl. ž. mn. im.: golene; (m)

ki se nanaša na *goleno* ↗1; *gol*:

Zheftite inu Hualite fmeno vi vfi, tika Gospudi Boga .. On nema Lushta na tei mozhi tika kone, Inu nemu ne dopado tika mosha **golene** kofiti. Temuzh nemu dopado le lety, kir fe nega boye
TC 1555, L5a

AVTORSTVO: A. L. R.

goleno (golenu, golejnu) -a sam. s [go'le: no -a]; P 39, K 13 (TT 1557, TPs 1566, TC 1575, DPa 1576, DB 1578, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1585, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: golenu; – mn. im.: gol | e/é | na; – rod.: golén; – tož.: gol | e/é | na; – mest.: gol | e/ej | nih; – or.: goleni; Ⓜ Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

Crus. *Germ.* der schenckel/ schinbein. *Sclavo.* zeu, **golenu** MTh 1603, I,371

1. mn. *noga ali njen del nad ali pod kolenom*:

Tiga Ouna pak imash na koffee reflekati, inu negou drob, inu **golena** oprati, inu ie imash poloshyti na negoue kofliue, inu na negouo Glauro, inu po tim vfiga Ouna vushgati na Altariu DB 1578, 74b;

Kosho pak tika Iunza sovlém Mellum, s' Glavo red inu **Goleni**, inu Drob, inu Lajnu, tu vse ima on vunkaj pelati pred Kamp, na enu zhištu mejštu, kamèr fe Pepèl fiple, inu je ima feshgati na Dèrvih s' ognjem DB 1584, I,63b;

Inu aku v' tvoim ferci porezhel: Sakaj fe le meni letu gody? Sa volo mnogiga tvojga pregrishenja, fo tebi tvoja krila odgèrnena, inu tvoja **golena** (s' fylo) resodivena DB 1584, II,34a;

roke [podobe], fo bile is Srebra, njegou Trebuh inu Ledovje, fo bile is Brona, njegova **Golena** fo bila Shelesna, njegove Noge fo bilé en dejl shelesne en dejl yllovate DB 1584, II,96a;

Njegova [zaročenčeva] **Golena** fo kakòr Marmelnovi Stebri, gruntani na slate noge: njegou obras je kakòr Libanon, isvolen kakòr Cedri DB 1584, I,333b

1.1 mn. *noga kot simbol in nosilka oblasti*:

On [Bog] nema lufhta na kojnski mozhi, ni dopadenja na Mofhkih **golenih**: Ta GOSPVD ima dopadenje na teh, kateri fe njega bojé ZK 1595, 102, podobno tudi TPs 1566

2. *nožna kost, ki sega od kolena do gležnja; golenica, mečnica*:

Natu ty Iudi .. fo profsili Pilatufa, de bi fe nih **golena** prelomila, inu de bi fe doli sneli. Prideio tedai ty Sholnery, inu timu peruimu prelomio ta **golena**, inu timu drugimu, kir ie shnim bil Cryshan.

Kadar oni pag Kiefufu prido, de vidio nega, de ie vshe mertou bil, ne fo prelomili nega **golena** TT 1557, 322, podobno tudi DB 1584;

Deutfch. Schinbain. *Latinè.* tibia. *Windifch.* zeu, **golenu**. *Italicè.* l' ofso della gamba MD 1592, N2a

AVTORSTVO: A. L. R.

golifija gl. goljufija

goljuf (goluf, galjuf, galuf) -a sam. m [go'lju:f -a]; P 45, K 16 (TC 1550, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, MD 1592, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: goluf; – rod.: golufa; – tož.: g | ol/alj (Juričič) | ufa; – mn. im.: golufi; – rod.: g | ol/alj (Juričič) | ufòv; – daj.: g | o/a (TR 1558, E4a) | lufom; – tož.: golufe; – or.: golufi; Ⓟ Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Goluf, a, Sophifta, betrieger BH 1584, 49;

Deutfch. Trughafftig. *Latinè.* fallax. *Windifch.* **goluf**. *Italicè.* ingannatore, fraudolente, fallace, malitiofo, affuto, scaltrito MD 1592, Q3b;

Circumforaneus. *Germ.* thiriachfträmer/ zambrecher/ landstreiher. *Sclav.* **goluf** MTh 1603, I,265-266

kdor pridobiva korist z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljuf, prevarant:

Letu vy vfi imate veiditi/ de oben kurbar oli preshuftnik oli **goluf** tika kralestua Chriftufa inu

bofhyga ne bode erball TC 1550, 118(67b);

Mi vidimo inu slishimo skorai vflag dan, koku zhudnu ty Rasboniki, Vboniki, Preshuftniki, Kezary, Tatye, **Golufi**, kir falsh perfeguio, Shentouauci, Zuperniki, Shpotliuci Boshy inu nega beffede, Inu taki hudi neuerni inu shkodliui ludie, bodo refodiueni TT 1557, o1a;

Sludi zheftu tim kir se nemu ifdado, oblubi dati velike shakle fdenarmi, oli fa denarie nim daie voge inu konske fige, On zheftu oblubi Tatum, Rasbonikom, Curbariem, **Galufom** inu drugim Neuernikom nee perprauiti kueliki zhafti oblafti inu hdobrimu inu kueffelimu lebnu, Oli on te na konzu perprau na galgo vshpot, vfromato inu vfo reuo TR 1558, E3b-E4a;

Ty tretij [cerkovni] Rasboniki, Tatye inu **Golufi** fo lety, kir te Sacramente, Mashe, Boshye slushbe inu te Odpuske prodaio inu kupuio TR 1558, S2a;

falsh Hynauski Pridigarij/ fo Vcerqui Andohtiui/ Doma vcotih/ neframni lotri inu **golufi** TL 1561, 60a;

Sakai ta Arzat, kir ne fna prou Arznouati, nei fueift, temuzh ie en **Golluff**, kir se falsh fuio Kunshtio huali TO 1564, 72b;

Kadar Pifmo imenuie Zolnaria ali ozhitnika: Tako imenuie **Galiuffa**, sresnika, Buhernika, Slynika inu Vbosih Liudy saternika JPo 1578, III,112a;

Ty kir fo shejni krij, inu fo **golufi**, nebodo fvojga lebna do polovice pèpravili DB 1584, I,293a

/ Iefus beshi pred Iudi. Tudi nega ftrici unega ne veruio, Ty uele nemu poiti Viudeio htimu Iefenskimu Prasniku, ob tim fo ty Iudi utih Vutah prebiuali. Eni ga fa brumniga, ty drugi fa **Golufa** imao TT 1557, 278;

Satiga volo moremo mi fspodobnu tiga fhemaftiga Hudizha, pèr leteh oftrih parklih posnati, inu ga s'njegovimi **golufi** inu smotnjauci, kir le fpul uftmi govore, puftiti pojti ZK 1595, 27

℥ iz it., prim. gaglioffo

AVTORSTVO: M. Č.

goljufajoč (galjufajoč) deležje [goljufa'jo:č[?]]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– galjufajoč; (m)

kdo *izraža, da kdo pridobiva korist z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufajoč, varajoč:*

Kei tadaí oftaneiu Tatye, Rasboiniki, vbiauci, Buherniki inu Odertniki? Kateri vhudem Tituli inu Imenu hinezh, lasheiozh inu **galuifaiozh**, Tuije blago kfebi priprae, inu po fili obdershe: Ty takoui guishno budeio ftim Bogatim Moshem Vpaklu pokopani JPo 1578, III,105a[=115a]

℥ gl. goljuf

PRIM. goljufati

AVTORSTVO: M. Č.

goljufan (golufan) -a -o del. [golju'fa:n]; P 5, K 2 (MD 1592, TPo 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: golufan; – mn. im.: golufani; (m)

ki je oškodovan, zavajan v zmoto, da bi drugi od tega pridobil korist; goljufan, varan:

Deutch. Betrogen. Latinè. deceptus. Windifch. golufan. Italicè. ingannato MD 1592, B3a;

Kar ta befseda tebi pravi, tu ti veruj, taku ti gvifhnu ne bodesh **golufan**, onu se bode na konzu gvifhnu taku sgodilu TPo 1595, II,274;

Sakaj tu nemore biti, de bi gofpudje fvoje velike rizhy inu andle hoteli drugim porozhiti, inu enimu vfakaterimu savupati, inu se teh andlou nikar fami anvseti, Ony bi imejli fami htimu gledati, raitinge fami noter vseti, inu nikomer vezh verovati, kakor vidio, taku bi s'tem maine bily **golufani** TPo 1595, II,175

/ Satu my nejmamo na ta Ouzhji gvant gledati, ficer bi my **golufani** bily, inu bi kej Hudizha na Boshijm mejftu gorivseli, inu poslufhali TPo 1595, II,175;

Satu fo ty ludje vPapefhtvi grosovitu bily **golufani** inu sapelani, Kir fo nje na takovo grevingo, kakor na enu saflushenje inu dobru dellu abfolviralu TPo 1595, II,26

℥ gl. goljuf

PRIM. **goljufati**

AVTORSTVO: M. Č.

goljufanje (golufanje, galjufanje, galufanje, golufajne, golufajnje, golufane)

-a sam. s [golju'fa:nje -a]; P 17, K 9 (TL 1567, KPo 1567, JPo 1578, TkM 1579, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: golufa | nj/jn/jnj | e; – rod.: g | ol/alj (Juričič) | ufa | n/nj | a; – tož.: golufanje; – or.: g | o/a | l/lj (Juričič) | ufa | nj/jn | em; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Infidiae. Germ. hinderlist/ betrieg. Sclavo. golufanie MTh 1603, I,724

pridobivanje koristi z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufanje, varanje:

Taku vidimo inu beremo, koku te lipe, bogate, velike Deshele inu Meifta, vkaterih se ie poprei prou, od famih Iogrou pridigoualu .. Sdai fa volo velikih Grehou, Preshushtua, Shushtua, **Golufana**, fatrena bofih ludy, Malykouana inu fashpotouana Boshye Bellēde, fo timu Neuerniku inu Tyrannu Turku pouershena[!] TL 1567, 21a;

Katere [Kristus] méni ftim fēmenom, kivr pade mey tērnīe inu meye? Pravi, da fo ti, kateri Boshijo befedo pošlufhaio, alli škērbio po blagu, spianoftio, škurbarijo, **sgalufaniem** .. sadufhio befedo Boshijo KPo 1567, XCVIIb;

Pomagai ti vezhni Bug, de na Sueitu neha Malikouaine, zupernia .. legaine, **golufaine**, opraulaine, offert, ferahtaine, shertie, Pyanzhouaine, inu kar ie tim glih, skusi kateru fe tuoiga Boshyga Imena zhaft sashmaguie TkM 1579, 49b;

Sakaj vuher, lakomnoft, nezhistoft, shertje, preklinanje, logainje inu **golufainje** s'cejlo mozhjo, ja vezh kakor poprej nekadaj pod Papelhtvom fe dopernafha TPo 1595, I,116;

Kaj Bug v'leti [sedmi] Sapuvidi prepovej? Odgovor. Tatvino, Vhranje inu **Golufanje** ZK 1595, 59

/ Kay ie vshe tadaī edan poglauiza Zolnarski? Slafti Patryarh ali Glaue **Galiuffania**, Tatuine, Buhra inu Hinbe, Lotar zhes vfe sresnike JPo 1578, III,112a

/ Ieft hozhem tudi taifti zhas te obyfkati, kateri zhes prag škazheo, inu fvoih Gofpudou hiſho polnio s'rupom inu **s'golufanjem** DB 1584, II,122b z *goljufivostjo*

ℳ gl. **goljuf**

AVTORSTVO: M. Č.

goljufar (golufar) -ja sam. m [golju'fa:r]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: golufar; (o)

goljuf, prevarant, ponarejevalec:

Falfarius. Germ. ein felsher. Sclavo. golufar MTh 1603, I,521

ℳ gl. **goljuf**

AVTORSTVO: M. Č.

goljufast (golufast) -a -o prid. [go'lju:fast -o]; P 4, K 3 (DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: golufast; – s. ed. im.: golufastu; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Falfch. Latinè. falfus. Windifch. falsh, golufast, kriiu. Italicè. falfo, finto, contrafatto MD 1592, D5a, podobno tudi MTh 1603

ki (rad) goljufa /; goljufiv, prevarantski:

Enu *fpazhenu ſerce niſhtèr dobriga nenajde <***Golufaſtu**> DB 1584, I,323a

ℳ gl. **goljuf**

PRIM. **goljufasti**

PRIM. **goljufasto**

goljufasti (golufasti) -ega posam. [go'lju:fasti]; P 1, K 1 (DB 1584)

– m. ed. im.: golufasti; (m)

kdor (rad) goljufa /; **goljufivi, prevarantski:**

Inu vy offrujete tu, kar je rupanu, hromu inu bolnu, inu tedaj Shpishni offer offrujete: Ie li bi meni tu dopadlu od valhe roke? pravi GOSPVD. Preklet bodi ta **golufasti**, kateri ima v'fvoji zhredi eniga famza, inu kadar eno Oblubo ftury, taku enu slabu GOSPVDV offra DB 1584, II,131a

ℳ gl. goljuf

PRIM. goljufast

AVTORSTVO: M. Č.

goljufasto (golufastu*) prisl. [go'lju:fasto]; P 1, K 1 (ZK 1595)

– primrk.: golufastiši; (m)

izraža, da kdo pridobiva korist z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufivo, prevarantsko:

Letu je cillu ena hitra golufia, tiga hudobniga tikišh Hudizha, de on fvoje Paklenške lashé v'Imeni letega vredniga Mosha Doctorja Martina Lutra, fmej naprodaj nofsiti ali prodajati. Koku bi tu on mogel kunhtnišhi inu **golufastišhi** sazheti, ta preprofta fërza inu mlade Ludi od tiga Isvelizhanfkiga navuka odpelati, inu predan oni tu svédo s'fvojo hudobo omamiti? ZK 1595, 21

ℳ gl. goljuf

PRIM. goljufast

AVTORSTVO: M. Č.

goljufati (golufati, galjufati, galufati) -am glag. nedov. [golju'fa:ti -'fa:m]; P 78, K 21 (TC 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, KB 1566, TC 1575, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, BTa 1580, DPr 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– nedol.: g | ol/alj (Juričič) | uf | a/á (DB 1584) | ti/t (*P 1563, 185); – sed. ed. 3. os.: g | ol/alj (Juričič) | uf | a/á (DB 1584)/á (DB 1584); – mn. 1. os.: g | o/a | lufamo; – 2. os.: golufate; – 3. os.: g | ol/alj (Juričič) | u/áj | o/u (TR 1558, S1b); – vel. ed. 2. os.: golufaj; – mn. 2. os.: golufajte; – del. na -l m. ed.: g | ol/alj (Juričič) | u/ál; – mn.: g | o/a | lufáli; – ž. ed.: golufala; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Crajnški. Hiniti Corofhki. Golufati, shertati DB 1584, III,CcIVb;

Fallo. Germ. betriegen/ ein hindergeben. Scla. golufati, noriti, obnoriti MTh 1603, I,520

kdo/kaj; koga_{tož}, (s čim) **pridobivati korist z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufati, varati:**

ty ludie, kir Malikō slushio, falsh vero imaio, shentuio, kriuu perfeguio, ne Molio, ne hodio Vcerkou, Starishē ne fo pokorni, kir nid, fouurashtuu imaio, kradeio, kurbayo, **Golufaio**, nishter ne delaio, pyanzuio, ludi refnashaio, lasheio, shuhaio, lakomnuio bofim nishter ne dade oli kai fture dobriga, greshio fubper nih veift .. letaki ludie .. vnebefla ne prido TC 1555, 11b-12a;

Ty vunani Grehi pag fo lety, kir fe steim shiuotom inu steimi vudi fture inu doperneffo, Tu ie, kadar shentuiemo, lashemo, ludi oppraulemo. Is prauih Boshyh slushbi inu is tih Sacramentou shpot delamo, resbyemo, krademo, Curbamo, **golufamo** inu tim glihe nespodobne rizhi dopernashamo TT 1557, n2b;

Gospud Bug te ludi kir te Cerque inu Vefshe Boshye shturaio, vnih rasbyaio, kradeio inu **golufaiu**, bode na tim inu na tim drugim fueitu groffouitu shtraifal TR 1558, S1b;

Ali kadar fo [apostoli] pres Euangelske shkode oprauuiushi fuoio flushbo mogli te fuoie oskerbeti, inu Christufu Vtefnem vshtytku flushiti: Tako fo ie raishi storili, kakor bi hoteli špetlario, (Kakor ty Bofsi petliarskiga ordina Minihi) drugim Liudem preteshki biti, inu ijh **galiuffati** JPo 1578, III,85b;

Tako vshe tukai imamo da snamo kay ie Zahei bil: Slafti, poglauiza Zolnarski, prau Stareshina

Rasboinizhki inu Patriarha te Buhernie, ker ie vŕe Liudy **Galiuffal**, hinil inu Preuezhaual JPo 1578, III,112b;

Mi fe imamo Boga bati inu lubiti, da shniegouim Imenom neshentuiemo, neperfeguiemo, nezupramo, nelashemo, olli **negolufamo**, Temuzh v'feh nadlugah na nie klizhemo, molimo, zheftimo inu hualimo BTa 1580, A1a;

Iesus pak je djal k'njemu: Sakaj ti mene imenujesh, dober? Nihzhe nej dobèr kakòr le ſam Bug. Ti vſaj dobru véh te Sapuvidi: Ti némaſh preſhuſhtvati: Ti némaſh vbyati: Ti némaſh kraſti: Ti némaſh falſh prizhovanja govoriti: Ti némaſh nikogar **golufati**: Poſhtuj tvojga Ozheta inu Mater DB 1584, III,25a;

Ali ta Kupez ima krivo vago v'ſvoji roki, inu rad **goluffá** DB 1584, II,107b;

Ieli je tu prou, de en zhlovik Boga **golufà**, kakòr vy mene **golufate**? Inu vy pravite: S'zhim my tebe **golufamo**? V'deſſetinah inu v'Offrih h'povsdigovanju DB 1584, II,131b;

Rezhe Pilatus: Kaj je Rifniza? Kakor de bi on hotel rezhi: Aku ſi ti le en Krajl, kateri to Rifnizo ima prizhovati, taku sa tvojo volo nej trebi vſkerbi biti, inu ſe bati. Ti bodeſh timu Cefſarju mallu ſkode ſturil, Onu ſe ludje mallu sa rifnizo vlejko, ona hodi petlat, kateri sna logati, **goluffati**, kraſti, ta h'zhemu pride, inu kaj ſadoby TPo 1595, I,263;

ta Sludi tudi vmej tu S. Pifmu pelati inu naprej vlezhi, inu te ludi ſhnim obnoriti inu **golufati**, ali vletim je tu pomankanje inu golufya, de on celiga Pisma naprej ne ſtavi, temuzh on le tulikajn is ſhnega vſame inu ſtavi naprej, kuliku knega golufji ſluſhi, Ampak kar nemu ne ſluſhi, tu on iſpuſti, inu od nega molzhy TPo 1595, I,157;

Sakaj en vſakateri je miſſil, h'zhemu bi njemu denarji inu blagu bilu, kadar bi on vmerl? Ie je sa tiga volo nalushil h'takovi Boshji ſluſhbi, katera je bila taku viſſoku hvalena, vtem vupainju, Bug je bode vunim lebni plazhal. Ali takovu ſe pravi na leed ſpelati, inu te ludy nikar le **golufati** inu oblagati, temuzh vuezhno ſhkodo inu ferdamnanje perpraviti TPo 1595, III,174;

Lubi moi, kaj bodo dobru ty sa eniga krivizhniga Mammona imejli, kateri ſhe htimu kradejo, inu drugim vſamejo? Kakor ſo takovi ſkoraj vſi Antverharji, inu kupzi, hlapzi inu Dékle, ker vſelej enu tu drugu preverſhe, obnori, **golufa**, inu oblaſhe TPo 1595, II,183

- / Sakaj v'temiſtim zhaſſu ſe bo godilu, de bodo Preroki na framoti obſtali, ſvojemi prikasnam, kadar bodo od nyh prerokovali: inu nebodo vezh en koſmat Plaſzh oblazhili, de bi ſhnym **golufali**: temuzh bo moral rezhi: Ieſt néſim en Prerok, temuzh en Kmet DB 1584, II,129b
- / obena rezh na ſuetu nei tulikain inu taku dragu velala, taku zheſtu prodana inu kuplena tulikain boſih ludi ob blagu inu ob duſho obnorila inu **golufala**, koker ta iſpazhena Masha TAr 1562, 63a
- / Neiga kizr bi po dobruti delal, néiga da bi ti le eniga. Ena odpèrta iama ie njih gèrlu, ſiesikom ſo **galufali**[.] kazhij ſtrup ie pod njih gobcom KB 1566, F4a;
ſlihari Karſzhenik iſhe dobro more po tem sdihati, Ia, ſkaruauimi Salsami Plakati, zhes te takoue ſapeliauſke hude ſtrupouite Iesike, kateri nikar na Tergu ali Vhiſhah laſheio inu **galiufaio**: Tamuzh na Predigarskim Stolu, laſhy inu kriui Vk vun daio JPo 1578, II,142a;
Obarui tudi moi Ieſyk pred hudim, inu moia vſtna de falſh negouore ali **negolufaio** TkM 1579, 43b;
Nebodi Prizha pres úrfaha ſupàr tvojga bliſhniga, inu **negolufaj** ſtvojmi úſtmi DB 1584, I,325b
- / Nihzhe ni bil na ſledu prau, Vſi ſoga preſtopili :/: Boshio beſedo ſe vergli[!] [= zavrgli], Po nih voli hodili, Oben ni otel dobru diat, Puſtili nih miſlom **golufat**, To bogu nedopade *P 1563, 184-185
- / NÉraſumni ludje ſami ſebe **golufajo** s'noſkim vupanjem DB 1584, II,166b
- / Kadar en ptuij bo per tebi vuashi Deſheli prebiual, tiga vy neimate *dreiti <***golufati**> DB 1578, 102b *finančno izkoriščati*

℥ gl. **goljuf**

PRIM. **goljufajoč**

PRIM. **goljufan**

AVTORSTVO: M. Č.

TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, DAg 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TmM 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: g | o/a | /l/ (Juričič) | *ufija*; – rod.: *golufije*; – daj.: *goluf* | *ij/y* (Trubar)/*ji* (TPo 1595, I,157); – tož.: *golufijo*; – mest.: *goluf* | *y* (Trubar)/*ij* (DB 1584, II,101a); – or.: g | ol/alj (JPo 1578, II,112a) | u/i[!] (TR 1558, T3b) | *fijo*; – mn. im.: *golufije* (Trubar); – tož.: *golufije*; (M) (V)

pridobitev koristi z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; golufija, prevara:

Obtu tukai so prepouedane, vfe **Golufye**, Preuezhanie, vtim prodauanu inu kupouanu, vdolgeh inu vplazhouanu TC 1555, F4a;

Ty ludie od fami febe .. dobru veido inu fastopio, de tu Shenotuane, falsh Perfegouane, lashe, Vbyane, Preshuftuu, Curbarya, Tatuina inu **Golufia**, fo Grehi TR 1558, M2b;

Obtu vi mui lubi kerszheniki, Veruimo, Vupamo inu slushimo prou Bogu, inu nekar timu Mamonu, ne sbyramo **fgolifio**[!] tiga kriuga blaga TR 1558, T3b;

Per tim [papezniki] famezhuuio[!] te Vuzhenike, inu so nim cilu subper, kir te Kerfzenike, kir so is slabufti, po tim Kerftu, Greshili, Inu spet vto Pokuro stopili, vezh ne hote vto Gmaino Kerfzhansko puftiti .. Inu vfe kir prauio, de ty Papeshoui odpuski, nom tudi dado Odpuszhane, aku nekar vfeh, taku vfai, od nakaterih Grehou inu nakuliku leit inu dni. Tak Papeshoui Odpuftik, cilu, fa veliko neframno ozhito **golufyo** dershe TAr 1562, 38b;

Sakai tu nashe opominane nei bilu htimu sepelanu, ne hti nezhistofti, ne **fgolufio**, temuzh koker fmo od Buga iskusheni, de fe ie nom ta Euangeli pridigati feuupal TL 1567, 44b;

Vtim Meiftu Padua, fe en Pild diuice Marye plakal, Spōlad fo ty Menihi ena[!] vinsko terto obrefali inu skufi fyd, vto glauo tiga Pilda skriuiaie vteknili, Inu ta terta, fe ie selfila, inu skufi tiga Pilda Ozhi nee vodo puszhala, Stem fo ty Menihi te ludi pregouorili, de fe ta Pild diuice Marye plazhe, Stem fo veliku Rumane naredili inu dofti blaga sprauili. Glih taku ty Menihi vtim Meiftu Perni, fo tudi veliku Malikouane, lotryo inu **golufyo** fto diuizo Maryo naredili TC 1575, 242;

Htimu dai tudi gnado, de en vřakateri vprodauainu inu kupzhouainu, sdobro vřiftio pres fortelneu inu **golufye** rouna, inu de en vřakateri kai poshteniga deila TkM 1579, 86b;

Crajski. Galufia Corofhki. Lajharija Slovenfki, Besjashki. zhalárnoft Hervazki, Dalmatinfki, Iftrianfki, Crafhki. hinba DB 1584, III,CcIVa;

Vfi zhloveki fo norci s'fvojo kunřtjo, inu vfi Slatarjo obřtoje na framoti s'fvojemi Pildi: Sakaj nyh Maliki fo **goluffia**, inu némaio v'febi lebna DB 1584, II,32b;

Tu je Iudu bilu na véřt priřhlu, de je Nikanor satu k'njemu bil priřhál, de bi njega řtakovo **golufio** vluvil, satu fe je on pred nym varoval, inu nej hotěl vezh k'njemu priti DB 1584, II,185a;

Abunde fraudis. Obilu **golufie** BH 1584, S3;

Deutfch. Triegerey. Latinè. impořtura. Windifch. golufia. Italicè. inganno, fraude, fallacia, malita MD 1592, Q2a;

Ampak ty pregreifhni Iudje .. teko vfi kmallu pred Pilatufha, pravio: GOSPVD, my fmo řliřhali, de je leta řapelavez djal, kadar je on řhe řhiu bil: Ieřt hozho po treh dneh gorivřtati, Satu řapovej, de fe ta Grob obaruje, noter do tretjiga dne, de nikar njegovu Iogri ne pridejo, ga nevradejo, inu reko htimu Folku: On je gori vřtal od mertvih, inu bode ta puřlednja **golufia** huiřha kakor ta perva TPo 1595, I,308;

ta Sludi tudi vmej tu S. Pifmu pelati inu naprej vlezhi, inu te ludi řhnim obnoriti inu golufati, ali vletim je tu pomankanje inu **golufya**, de on celiga Pisma naprej ne řtavi, temuzh on le tulikajn is řhnega vřame inu řtavi naprej, kuliku knega **golufji** řluřhi, Ampak kar nemu ne řluřhi, tu on iřpuřti, inu od nega molzhy TPo 1595, I,157;

Fallacia. *Ger. betrug/ betrigligkeit/ lift. Sclavo. golufia* MTh 1603, I,519-520

/ Pole, tih delouceu lon, kir fo vashe polee pořheli, kateri řte vi **sgolufio** obdershali, ta vpye, inu tih řhenceu vpy ie priřhal pred ta vušefa tiga Gofpudi te voiske TT 1577, 126;

Nikateri pak řgol řgrehi dobiuao fuoiu Hranu, sbuhrom, **Galiufijo**, podyamřtuom, Hinauřtuom, Tatuinu, Rasboyem &c. JPo 1578, II,112a

/ De leta Bug ie ta perua zhloueka řtuaril po řuim Pildu inn[!] Glihi, inu ie nyu pořtauil zhes uře řtuari na řemli. Oli tyu ie ta Sludi **sgolufio** uta Greh perprauil TT 1557, *IIa;

opominai eden drugiga vřag dan, dotle fe prau, Danas, de fe kei du vmei vami ne obterdi skufi **Goluffio** tiga Greha TT 1581-82, II,273;

MY prořsimo tebe ò GOSPVD Bug inu Ozha sa letiga bolniga vmirajozhiga Zhloveka:

Odrefhi ga od Hudizheve hude kunšhti inu **golufie** DM 1584, CLXXIII, podobno tudi Tfm 1595;

Letu je cillu ena hitra **golufia**, tiga hudobniga tikiš Hudizha, de on fvoje Paklenske lashé v'Imeni letega vredniga Mosha Doctorja Martina Lutra fmej naprodaj nofsiti ali prodajati ZK 1595, 21

/ Shlaki tiga ker lubi prou dobru meinio: Ampak kushovaine tiga kir fourashi ie **golufia** DPr 1580, 53a *lažnivo*

/ Kateri ima nedolshne roke inu enu zhiftu ferce, kir to fuio dusho hprafnim ryzhem ne vfdigne, Inu kir **fgolufio** ne perfeuguie. Ta ifti bode pryel ta shegen od tiga Gofpudi TPs 1566, 49b *krivo*

/ ne puftite fe fepelati inu ne menite de bi vy prauo Vero imeilli tar ftoyte vnezhistofti vkurbary/**golufy**/ vnidi inu vferdi TC 1550, 120(68b) *ste goljufivi*;

O ti Sludieu Syn, poln vfe **golufie**, inu vfe hude falsh kunšhti, fourashnik vfe prauice, ti ne nehafsh preurazhati te raune poti tiga Gofpudi TT 1581-82, I,531

/ Kadar pak je ta shlahtni Antiohus vidil, de je Philometor hotil njemu premozhan biti, fe ie on fpet dèrshal fvoje **golufie**, inu je s'denarmi naredil eno ferraterio DB 1584, II,88a *je spet goljufal*

/ Sakai kateri ta leben lubi, inu hozhe dobre dni viditi, ta dershi fui Iefik od hudiga, inu ta fuia vufta de **golufyo** ne gouore TT 1577, 138[=K6b];

Criftus nei obeniga greha fturil, inu vnega vuftih nei obena **golufia** naidena DPa 1576, 56a;

Ti puftih tvoja úfta hudu govoriti, Inu tvoj jesik **golufio** nareja DB 1584, I,292a

/ Letu [seme], pag kir ie umei tu Terne ufeianu, Ie ta, kir to Belfedo poslufha inu ta skerb tiga fuita tar **golufya** tiga blaga, to Belfedo fadufhi inu pres fada rata TT 1557, 37

/ Potehmal pak kadar ie ta Vfigamogozhi Bug is fuffebne gnade inu milofti fuoio Cerkou .. fazhel ozhifzhouati .. fo ludie fem tèr tam, ker fo Papeshoue file inu ozhite **golufie** fiti bily, kakòr kateri ie nie nikar le ob pofuitnu blagu ogolufal, temuzh tudi nyh dushe k'uezhnimu pogubleniu fapelal, tak vuk s'ueffeliem gori vfeli TtPre 1588, 13

ℰ gl. **goljuf**

AVTORSTVO: M. Č.

goljufno (gulufnu) prisl. [go'lju:fno]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– gulufnu; ①

goljufivo, prevarantsko, lažno:

Falsò. *Germ.* Fälfchlich. *Sclav.* **gulufnu** MTh 1603, I,521

ℰ gl. **goljuf**

AVTORSTVO: M. Č.

goljufski¹ (golufski, goluski) -a -o prid. [go'lju:fski -a -o]; P 27, K 10 (TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TPs 1566, TL 1567, TC 1575, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– m. ed. im.: golufski; – mn. im.: golu |fs/s | ki; – tož.: golufske / gulofske[!] (DB 1584, I,304b); – or.: golu | fs/s | kimi; – ž. ed. im.: golufska; – s. ed. im.: golufsku; – tož.: golufsku; – mn. im.: golufska; – tož.: golufska; – or.: golufskimi; ② ③

1. ki (rad) goljufa ↗; goljufiv, prevarantski:

Sakai taki falsh Iogri, fo **golufski** delouci, kir fe premenuio na Iogre Criftufoue TL 1561, 70a;

ty Papesški inu Shcoffli odpufki, katere oni per nih Ifpazhenih malikouskih mashah, Nefaftopnih Iuternizah inu vezhernizah, per tih Cerquah, shegnanyh, per lizhkakih nih norskih Boshyh slufshbah inu vliftah fuelikimi pezhati, fa volo denarieu, daio, dile inu prodai, ie ena velika Hudizheua **golufska** kramaria inu kupzhya, skatero fo veliku ludi ob nih blagu obnorili inu nih dushe fepelali vta Pekal TC 1575, 93;

vtih puslednih dneih, (vkaterih fmo my fadai) grosouiti zhafsi bodo prishli, ker fe ta Satan v'eniga Angela te Luzhi, inu ty falsh Vuzheniki inu **golufski** Delouci v'Criftufoue Iogre fe bodo premeinouali, inu fe bodo sa Bogaboiezhe vunkai dauali, ali nega muzh bodo sataijli TkM 1579, 13b;

Guloffke[!] ludy jeft v'moji hifhi netèrpim: Lashniki nemajo teka pèr meni DB 1584, I,304b

/ Ty oftanki v'Israeli nebodo nihtèr hudiga delali, ni lashnivu govurili, inu v'nyh úftih nebo

goluffki Iesik najden DB 1584, II,123b;

GOSPVDV fe gnufsi nad **goluffkimi** ferci, inu ima na brumnih dobrudopadenje DB 1584, I,320b;

SERze je ena *hudobna inu zagova rezh, gdu je more isgruntati? <***goluffka**> DB 1584, II,35b

- / Od Vyz tukai ne drugdi Cristus, ne tu S. Pifmu nishter ne gouori. Te Vyce ie Sludi shnega hlapci, Hynauskimi inu **Golufskimi** Menihi inu Fary fmislil TR 1558, P1b;

vtih puslednih zhaßih, bodo eni od te vere odstopili, inu bodo dersnali steimi **golufskimi** Duhi inu Nauuki tih Sludieu TT 1581-82, II,238

- / Vtim istim zhafu ie bil en brumen Bogaboiezh Vuzhen Menih inu Doctor S. Auguftina Ordna, timu ie Martinus Luter bilu ime, na veliki Shuli vtim Meiftu Vvittembergi. Ta ie nerperuizh fubper te **golufske** Papeshoue Odpuske, inu fubper te Falsh Menishke Pridige, fazhel gouoriti, dishputirati inu piflati TAr 1562, 18b *lažne*

- / Ta Koin ie ena **golufska** rezh hpomaganu, Inu nega uelika muzh ne ohrani TPs 1566, 63b *ni zanesljiv*

2. ki se nanaša na **goljufe** ↗ **ali goljufijo** ↗; **goljufski**, **prevarantski**:

Timu pruti pak gledaj, kaj vfaj Zaheus sa en veik fhaz ima .. potehmal on vbogim ludem bogatu pomaga, inu fe pred nefveiftimi, **golufskimi** andli varuje TPo 1595, III,178

- / Ali letu je enu hudu dellu, kadar on [lončar] is tigailtiga glina eniga sanikèrniga Boga ftury .. Njegova fkèrb pak stoji na tém, nikar de bi delal, ni de on en taku kratik leben ima, temuzh de sa vadlo dela stémi Slatarji inu Srebèrnarji inu de bi mogèl tém, kir kuffar lyo, enaku fturiti. Inu on tu sa eno hvalo dèrshy, de **goluffku** dellu dela DB 1584, II,145a *izdeluje malike*

ℳ gl. **goljuf**

PRIM. **goljufski**²

PRIM. **goljufsko**

AVTORSTVO: M. Č.

goljufski² (**golufski**) prisl. [go^lju:fski]; P 3, K 2 (DJ 1575, DB 1584)

– golufski; (M)

izraža, da kdo pridobiva korist z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufivo, prevarantsko:

Ta Bogati .. Kadar te potrebuie, sna te lipu noryti, inu fe tebi pofmihuie, veliku ti obeita, inu ner bulshi befsede daie, rekozh: Potrebuieshli kai? Inu te enkrat ali trikrat **golufski** vgoftie vabi, dokler te ob tu tuoie perprai, inu fe ti she knemu k'puslednimu shpota DJ 1575, 52-53

- / Obaruj tvoj jesik pred hudim, Inu tvoja uftna, de **goluffki** negovore DB 1584, I,287b *da ne lažeš, zavajaš*

ℳ gl. **goljuf**

PRIM. **goljufski**¹

AVTORSTVO: M. Č.

goljufsko (**golufsku**) prisl. [go^lju:fsko]; P 15, K 4 (DJ 1575, DB 1578, DB 1584, ZK 1595)

– golufsku; (M)

izraža, da kdo pridobiva korist z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufivo, prevarantsko:

Dershi rifnizo kar gouorish, inu nerounai shnĩ [s svojim bližnjim] **golufsku**, taku vfaki zhas naidesh kar ti ie potreba DJ 1575, 121;

Nikanor je s'eno veliko vojfko fhaf, v'Ierusalem, inu je Sle poflal k'Iudu inu k'njegovim Bratom, **goluffku**, de bi fe iméli hiniti, kakòr de bi on hotil shnymi myr dèrshati DB 1584, II,185a;

TRyphon pak je tiga mladiga Antioha **goluffku** fem tèr tam vodil po desheli, dokler ga je fkrivfhi vmuril DB 1584, II,191a;

Vy némate krafti, ni lagati, ni edan s'drugim **goluffku** rounati DB 1584, I,72b;

Nafh Katechifmus nilhtar nevuzhi, kar bi fe s'Lutrovim Katechifmom nerajmalu, kakor ti nepokurni

Adiaphorifti, po krivici inu **goluffku** naprej dajo ZK 1595, 30

- / NATu fo Iacoboui fynuui odgouorili Sihemu inu negouimu Ozhetu Hemoru ***golufsku**, satu, ker ie nih Seftra Dina framozhena bila, inu fo diali nima. My tiga nemoremo sturiti <Iacoboui fynuui Hemora inu Sihema pregouore de fe pušte obresati> <*Hynausku> DB 1578, 30b[=31b]
- / Ali vřaj bo obadvuiga řodba zhes nje priřhla, tiga, kir prou od Buga neděřshě, ki fe k'Malikom děřshě, inu tiga, kir krivu inu **goluffku** priřřegajo, inu sa tu řvetu nemarajo DB 1584, II,144b

ℳ gl. **goljuf**

PRIM. **goljufski**¹

AVTORSTVO: M. Č.

goljufstvo (golufstvo, goluřstvo) -a sam. s [go'ľju:fstvo -a]; P 6, K 6 (TC 1550, *P 1563, TC 1574, DC 1579, DC 1584, TřC 1595)

– ed. mest.: golu | řs/ř (TC 1550, 178(97b)) | tvi; (m)

pridobivanje koristi z ořkodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufanje, varanje:

Kir pag dergazhi Mařhuio Neurednu htimu řtopio Boga febe ne řnaio Stoie vřalřh vueri/ řouurařhtui Vřhuřhtui/ **vgoluřhtui** vpianřtui TC 1550, 178(97b) so *goljufivi*;

Kir pag drugazhi Mařhujo, nevrednu h'timu řtopio, Boga, febe nesnajo :/: Stoje v'řalřh Veri, řovrařhtvi, v'řhuřhtvi, **v'golufftvi**, v'pyanřtvi DC 1584, LI, podobno tudi TřC 1595

ℳ gl. **goljuf**

AVTORSTVO: M. Č.

goluski gl. **goljufski**¹

goluřstvo gl. **goljufstvo**

gomaz -a sam. m [go'ma:z -a]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– ed. rod.: gomaza; (V)

manjše, odpor vřbujajoče řivali, ki povzročajo řkodo na pridelku:

Tadai vshe kadar sazhne řriati, tako prideio Sarsheni, Ofse, Kebri, Zharuye inu drusiga **Gomasa** pres zhiřla, inu ta Sad na driuefu skase, řpikaio, sgriso, inu sbodo, da komai duaiřeti del, Ia, komai od řto delou edan ořtane inu kpraumu srařtu pride JPo 1578, II,191a

AVTORSTVO: M. T.

gomazeti (gomazeti, gamazeti) -im glag. nedov. [goma'ze:ti -'zi:m]; P 3, K 3 (TPs 1566, JPo 1578, DB 1584)

– sed. ed. 3. os.: g | o/a (JPo 1578, II,121b) | maz | i/y; (m)

kaj **řivahno se premikati v večjem řtevilu v vseh smereh; gomazeti:**

Tu Morie, kateru ie taku veliku inu skiroku[!] vundukai **gomafi** pres zhiřla, Mahina inu velika řhiuyna TPs 1566, 188a, podobno tudi DB 1584;

Bog nei Zhloueka vijedno prasno Hisho pořadil: Tamuzh vijedan paln Suet: Key fe vře magazhe inu **gamasy** palno vřakih Stuari JPo 1578, II,121b

AVTORSTVO: M. T.

gomb -a sam. m [ˈgo:mb]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: gomb; (O)

gumb, glavieč, (cvetni) popek:

Crařnřki. Knoff Slovenřki, Besjashki. Gomb, glaviza DB 1584, III,CeVa

ℳ iz gr. prek madř., prim. **gomb**

goniti -im glag. nedov. [go'ni:ti 'go:nim[?]]; P 61, K 16 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, TPo 1595)

– nedol.: goniti; – sed. ed. 1. os.: gonim; – 2. os.: goniš; – 3. os.: gon | i/y; – mn. 3. os.: gon | io/e/ijo (JPo 1578, III,2b)/yo (TPo 1595, II,316); – del. na -l m. ed.: gonil; – mn.: gonili; (m)

1. kdo/kaj; komu, koga/kaj, (s čim), s prisl. določilom kraja *delati, povzročati, da se kdo/kaj giblje, premika v določeni smeri; goniti:*

gdur hozhe vuzhiti, ta neima fice nishter drufiga hdellu imeiti. Koku more ta nauuka fe flifsati, kateri mora orati, inu kateri rad volle s'gaishlo **goni**, inu stakouimi delli okuli hodi, inu nesna nishter, temuzh od volou gouoriti? On mora milliti koku ima orati, inu mora posnu inu sguda krauam kermo dati DJ 1575, 165; leno shivino, **gonio** BH 1584, S28

/ Hozheli kateri od Boga kai profiti, ta vterdni Veri profi, inu ne duoij. Sakai kateri duoij: Ta ie rauno kakor Val na Moryu, kateriga Vetar fem ter tam **goni** JPo 1578, II,50a;

Pole, Barke, najfi so taku velike, inu je taku mozhni vejtri **gonio**, taku fe vfaj nagibleo s'enim majhinim veflom, kamer ta hozhe, kateri njo rouna DB 1584, III,134a;

Sakaj zhlovezhku ferce je kakor ena Barba[!], na enim divjim Morjej, katero Fortune inu Viharji od shitirih stran tiga Svita, **gonio** DB 1584, I,279a

/ v zvezi z **vkup** Volkuvi bodo per Iagnetih prebivali, inu Leopardi bodo per Kosleh leshali. En majhin hlapzhizhek bo Teleta inu mlade Leve, inu pitano shivino vkup **gonil** DB 1584, II,5b *zganjal*

PREN. Kai ie Morye? Leta nepokoini Suet: Kateriga ty Vetroue Zhloueskiga Vka ter Lashy, inu Vihri vfih skushniau suparnoſti, preganiania, inu shaloſti, pres preſtanka duiguio inu **gonijo** JPo 1578, III,2b;

Tu fe ja rezhe po tem vkasanju nashiga lubiga GOSPVDA Chriftufa hudu ſturiti, Bogu fe fmili, ta brani timu Hudizhu, kateri te flepe Ludi taku **gony** inu jesdi TPo 1595, I,202

/ Satem gre tudi Klanie inu Daulenie, da skriuizhnim Vkom inu Lashami tolikain Dush od Chriftufa sapeliuio, inu shnyh predigo Hudizhu **gone** vniegou Galtanaz JPo 1578, II,81a;

Aku bi nikar buile ne bilu, de bi tu pohuiſhanje inu padanje ſvoj tek bilu imejlu vPapeſhtvi, kakor ſadaj kletimu zhaſu fe gody per timu Evangeliju, kakor de je vſe tihu inu myrnu, inu vfaj vtakim myru ta Hudizh na vſeh krayh fylnu s'Malikovanjem inu s'falſh vukum regira inu vſe s'kardellom vPakal **gony**? TPo 1595, I,57

2. kdo; od koga, koga, s prisl. določilom kraja *delati, povzročati, da kdo zapusti določen kraj, prostor; odganjati, preganjati:*

Criſtus bode upraſhan, du ie oblaſt nemu dal vuzhiti inu **goniti** kupce is Cerque TT 1557, 134;

Takovu timu Hudizhu teſhku dej, satu raunu kakor my njega ſkuſi tu Pridigarſtvu inu te ſvete Sacramente vunkaj iſgainjamo, Taku fe on ſupet na nas iſkuſha, kadar vidi, de nemore vnas pryti ali nas poſſeſti, de on nas vfaj ſkuſi preganenje is tiga Svejta preſhene <Ta Hudizh **goni** te Karſzhenike u[!] tiga Svita> TPo 1595, I,168

/ Inu knemu pride en Gobouez .. Inu Ieſus fe uſmili, iſtegne to roko, inu fe nega dotakne, tar prau knemu. Ieſt hozho, bodi ozhifzhen. Inu utim kadar on taku rezhe, ſdaici fe lozhio od nega te gobe, inu on zhiſt poſtane. Inu Ieſus nemu popriti, inu **goni** ſdaici nega od ſebe, inu prau knemu, Gledai, de ti nikomer nishter ne poueiſh TT 1557, 98;

Tukai fe mi od Criſtufa vuzhimo, de mi kerszheniki, fuſeb mi Pridigary pred velikimi, Oblaſtnimi, modrimi inu vuzhenimi ſourashniki tiga S. Euangelia, kadar fnami hote ſa Vere volo fe diſhputirati nemamo beſhati, ne skriuati oli **goniti** od ſebe TR 1558, T3a

/ Ty Iudi, inu Aydi, ſo zheſtu le is ſerda, oli Iuterne, oli garduſti, oli boleſni, inu ſa drugih mahinih rizhi uolo, nih porozhene Shene **gonili** inu lozhili od ſebe, inu nih Sakon premenouali. Tiga Paulus po Criſtufeum nauuku, od kerſzhenikou kratku nezhe imeiti TL 1561, 36a

/ INu on [Jezus] poklizhe te duanaif ſuie Iogre kſebi, inu nim da oblaſt zhes te nezhiſte duhe, de te iſte oni **gonio**, inu ofdrauio ſledni beteſh inu ſledno boleſan TT 1557, 25 *izganjajo*;

Nega vola, miſſal inu maninga nei, de bi fe imeile te Stuar, koker ta Sull, Voda, Vinu, Kruh,

Syr, Iaiza, korene, Selefzha shegnouati inu panati, de bi se shnimi imeili ty Sludieui **goniti** inu preganati, Temuzh de sledna Stuar, skufi to beffedo Boshyo .. nom hdozbrimu pride TAr 1562, 106a;
Inu koker ie tiga Sludia [Jezus] shnega touarishi peruizh is tih guranih nebeß vta pekal pehnit
2. Pet. 2. Glih taku fdai ga **goni** inu mezhe steim S. Euangeliom is tih dulanih nebes, is Cerque,
is tih Vernih ferz TT 1577, 364;

Inu ti ludie fo se fazhudili tar diali, Taciga se nei veliku vidilu vtim Israelu. Farifei pag fo diali.
On **goni** te hudizhe skufi tiga Vißhiga tih hudizhou TT 1581-82, I,35

- / Nom ie naprei prishlu inu mi fmo fueidili, de eni le en sam deil tiga fuetiga teleffa iemlo, inu se od tiga Keliha te fueite kry fdershe, tu oni deio is nekake Falsh andohti, Obtü gledaite de ta celi Sacrament vfämo, oli de se od nega cilu **gone**, Sakai taku dilene te skriuene Suetine, se ne more pres velika Greha sturiti TAr 1562, 66a *da se jim ga ne podeli*

2.1 kdo; od koga, koga/kaj *delati, povzročati, da kaj pri kom preneha obstajati, ne nastopi; odganjati:*

Verni imajo Greih inu Sludia od sebe **goniti** TPo 1595, III,22;

De ti prejd inu prejd tiga Hudizha inu ta grêh, od tebe **gonifh**, inu nalhimu GOSPVDV Bogu njegovo Slushbo iskafesh, aku ti tiga ne sturifh, taku ti obudifh nalhiga GOSPVDA Boga ferd inu nevolu TPo 1595, II,263

- / TIM Ietnikom se ima tudi naprei dershati, de oni to teshko misfal inu iskushnauo, kir nim fa volo tiga shpota, framote tiga Suita, Inu fa volo te Smerti naprei pryde, de to ifto misfal od sebe **gonio** TO 1564, 160b

2.2 kdo; koga_{tož.} *delati, da kdo spreminja svojo lokacijo:*

Sakaj jeft hozhem nje obyfkati s'fhtirimi fhtrajfngami, pravi GOSPVD: s'Mezhom, de bodo pomorjeni .. Inu jeft hozhem nje po vfêh Krajleftvih na Semli, fem tër tam puftiti **goniti**, sa Manafsevo, Iehikieveiga, Iudoufkiga Krajla, Synu, volo, satu kar je on v'Ieruselemi sturil DB 1584, II,34b

- / Hud iesik vmei veliku ludy fourashtuu stury, inu ijh **goni** is ene Deshele vdrugo. On resualy terdna meifta, inu poglavitih ludy hishe resdeie DJ 1575, 118

3. kdo; koga_{tož.} *zasledovati koga z namenom uničiti ga ali mu onemogočiti delovanje; preganjati:*

Inu strah Boshy ie prishel zhes ta Mefta, katera fo okuli nih leshala, de nefe fmeili Iacobouih Synou **goniti**. Taku ie Iacob prishel Vluzo Vkanaanski Desheli, katera se Betel imenuie, soufem tem Folkom, kateri ie per nemu bil, inu ie vndukai en Altar sturil DB 1578, 32b;

h'Pußlednimu bodo tijfti Sovrashniki inu ferratarji viner prece od Buga fhtrajfani, inu nyh fyla inu ferrataria neoftane nemafzhovana: De my tudi moremo nafhe Anticrifhte, Tyranne inu Kezarje s'veßelimi ozhimi, inu s'dobrim ferzem pogledati, inu nyh strahovanje preftati: Kakòr ty, kir gvifhnu vémo, de nas nebodo dolgu **gonili**, veliku majne tjakaj përpravili, kamer mislio, temuzh de bodo (Kakòr Antiohus inu uni ferratarji) fkoraj fvoj saßlushen lon prejeli DB 1584, II,178b;

my imamo fkußi njegovo Kry od greihou inu Smerti inu od Hudizha odreißheni biti, kateri, kakor Farao vEgypti je te Israelfke Otkoke dershal inu martral, nas preid inu preid tlazhio, stralhio, **gonio** inu martraio TPo 1595, I,300

4. kdo/kaj; k čemu, koga/kaj *delati, povzročati, da kdo kaj dela, stori; priganjati, goniti:*

Nakonzu tiga vfiga ta Verni/ offra Bogu fui fhuiot inu fuie tellu .. de te hude shele .. kir vtim hudim trupli nalhiga telefä/ prebiuaio/ nekar preuezh ne ifraßeio/ oli se vun ifpahneio/ fui fhuiot vfelei derfhi na vufdi ga ne pufti vfuy uoli/ temuzh ga **goni** de se derfhati mora po boßhy beßedi TC 1550, 240(128a);

ta Poßtaua nom daie nafnane te nashe noterne grehe, to nasho iskasheno naturo, Inu nas napelaua inu **goni** odpushane iskati per Iefufu skufi to Vero TT 1560, 4b;

Tu je sturil S. Duh vtem fvetim Stephanu, ta njega **goni** inu fhene, de sam sebe, fvojga Telefä inu lebna, glih cilu posabi, inu le tjakaj gleda, de on fvojga, GOSPVDA Chriftufa zhaßt brani, fagovarä inu tem nevernikom nyh greihe nasnanje da TPo 1595, III,31;

ty Papeßhniki na ta danafhni dan redle ftüre, kateri veden nuzh inu dan Krajle inu Fyrfhte drashyo inu **gonyo**, de bi imejli s'Mezhom nas pobiti, inu nafhe Cerkve satrejti TPo 1595, II,316;

Kakor se tu nad[!] Papeßhnikih vidi, ty Kolneo inu preganjajo Boshyo beßedo, te brumne Kerfhenike more, te ludy fupar nyh veßt k'Malikovanju **gonio**, tar se she viner sa brumne inu svete dershe TPo 1595, I,197;

— Ony nas [podjarmljene Jude] zhes nafhe gàrlu **gonio**, inu kadar lih trudni poſtanemo, taku nam vſaj pokoja nepuſte. My ſmo ſe morali Egiptu inu Aſſuru podati, de le kruha do ſitoſti imamo DB 1584, II,57b *nas imajo zasuznjene*

5. v trpniku, ekspr., kaj *kar naprej govoriti, pripovedovati isto stvar; goniti*:

Satu ſmo my tika dobru potrebni, de ſe leta Pridiga pred inu pred **goni**, inu de my to beſedo poſluhamo inu ohranimo, Sakaj na Chriſtufa tika GOSPVDA ſe ficer hitru poſabi TPo 1595, I,210

PRIM. **gonjen**

PRIM. **naprejongiti**

PRIM. **pročgoniti**

PRIM. **tjakajgoniti**

PRIM. **vungoniti**

PRIM. **vunkajgoniti**

AVTORSTVO: A. L. R.

gonjen (gonen, gonjen) -a -o del. [ˈgo:njen -a(?)]; P 15, K 5 (TT 1560, TT 1577, TT 1581-82, DB 1584, ZK 1595)

— nedol. obl. m. mn. im.: go | n/nj | eni; — ž. mn. im.: gonene; (m)

1. od česa *ki se zaradi delovanja koga giblje, premika v določeni smeri; gonjen*:

Oli on proſi ſto Vero, nekar zuiulaiozh, Sakai kateri zuiula, ie on glih tim morskim Vallum, kir bodo od veitrou **goneni** inu gibleni TT 1577, 104, podobno tudi ZK 1595;

Pole, te Barke, nai ſi ſo taku velike, inu od mozhnih voitrou[!] bodo **gonene**, taku vſai bodo one od eniga mahiniga Timona (vesla) obrnene, kamer hozhe ta, kir no rouna TT 1581-82, II,315

/ Lety [greſniki] ſo ſtudenti pres vode inu oblaki od vethra[!] **goneni**, katerim ie ta megla te temnice vekoma ohranena TT 1581-82, II,343;

Letu ſo ty ſkruni lotri, kir dobru lebajo od vaſhih Almoshnou pres ſtraha, ſe ſamy paſseo, ony ſo oblaki pres vodé, od vejtra okuli **goneni**, gola nerodovita driveſa, dvakrat omorjena inu ſkurenom isdèrta DB 1584, III,135a

2. ki je siljen v določeno delovanje ali stanje; gonjen:

Aku vi pag ſteim Duhum ta della tika Meſſa bote morili, taku bote shiueli. Sakai vſi ty kir bodo od ſuetiga Duha **goneni**, ty ifti ſo Otroci Boshy TT 1581-82, II,28, podobno tudi TT 1560

3. ki je zasledovan z namenom, da se ga uniči ali se mu onemogoči delovanje; preganjan:

Ty pak, ker ſo toifto nuzh, enaku ſpali (katera je bila ena grosovita inu prava nuzh, inu is tika grosovitiga Paklenkiga kota priſhla) ſo bily eni ſkusi grosovite poſhaſti okuli **goneni**, eni pak ſo tjakaj padali, de ſo ſe lebna ferbegali DB 1584, II,145b

PRIM. **goniti**

AVTORSTVO: A. L. R.

gonjenje (gonejne) -a sam. s [goˈnje:nje(?)]; P 2, K 1 (DB 1584)

— ed. im.: gonejne; (m)

zasledovanje koga z namenom uničiti ga ali mu onemogočiti delovanje; preganjanje:

Ta Vahtar je osnanil, inu je djal: Ta Sel je k’nym priſhàl, inu supet nepride. Natu je on eniga drusiga Iesdiza poſlal: Kadar je taiſti k’nym bil priſhàl, je djal: Taku pravi Krajl: Ie li je myr? Iehu je rekàl: Kaj ti po myru vpraſhaſh? Obèrni ſe sad sa me. Vahtar je tudi tu osnanil, inu je djal: On je k’nym priſhàl, inu ſpet nepride: Inu je enu **gonejne**, kakòr tu **gonejne** tika Iehu, Nimſoviga Synu: Sakaj on goni, kakòr de bi od úma ſhàl DB 1584, I,208b

AVTORSTVO: A. L. R.

gor prisl. [ˈgo:r]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– gor; (m)

izraža gibanje ali usmerjenost proti višjemu mestu, položaju; gor:

Sato ie Iosef od Galileiske deshele, is Mefta Nasaret, **gor** Viudousko Deshelo shal, vto Mefto Daidouo, symenom Betleem, da bife sapifal Smario fuoio sarozheno Sheno katera ie nofezha bila JPo 1578, I,23b

AVTORSTVO: A. L. R.

gorak -rka -o prid. [go'ra:k gor'ka: gor'ko:]; P 27, K 10 (TPs 1566, KPo 1567, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, TPo 1595, TfM 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: gorak; – mn. tož.: gorke; – ž. ed. im.: gorka; – rod.: gorke; – mn. rod.: gorkih;
– tož.: gorke; – s. ed. im.: gorku; – tož.: gork | o (Krelj, Juričič)/u; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Caleo, Calefco. *German.* heiß oder warm feyn. *Sclavon.* vrozh biti, **gorak** biti, **topel** biti MTh 1603, I,200

1. ki ima zmerno visoko temperaturo; gorek, topel:

Leta nalh kruh, kateri fmo my is nashih hiñh k'nashi shpishi vseli, je she **gorak** bil, kadar fmo my vunkaj k'vam fhli: Sdaj pak pole, je on tẽrd inu pletniu DB 1584, I,124b;

PErgudilu fe je pak na en dan, kadar je [Tobit] domou bil priñhàl, ker je mèrtvize pokoppaval, inu je truden bil, inu je k'eni stẽni bil legèl, inu salpal: tedaj je njemu od osgoraj doli is eniga Laftovizhniga gnẽsda **gorku** lajnu na njegove ozhy padlu, de je flép ratal DB 1584, II,148b;

Ampak kadar je njegovu Mefsu inu Kry pres greiha, vmerje on vfaj taku, de tudi v'Smerti enu snameinje tiga lebna oftane, ker ficer ta Kry kakor hitru fe s'h lady inu s'efsẽde, oftane ona vGOSPVDI Chrifufevim Tellefsu lipu **gorka** inu shiva TPo 1595, I,301

/ v zvezi **gorke vode** Inu GOSPVD je nje v'Israelsko roko dal, inu fo je podili notẽr do velikiga Sidona, inu notẽr do ***Gorkih** vod, inu od tiga pula v'Mizpi, pruti jutrovi strani, inu fo je pobyli, dokler nihzhe is mej nyh nej oftal <*Topliz> DB 1584, I,126a

/ Pakal nei tako **gorak** kakor Farij prediguio JPo 1578, III,135a vroč

PREN. Lete rizhi prauí Amen, ta fueifsta inu risnizhna pryzha, ta fazhetik te Stuari Boshye. Iest veim tuia della, de nei fi merfal ne **gorak**, Bug hotel, de bi ti bil merfal oli **gorak**. Obtú kadar fi mlazhin, inu nei fi merfal ne **gorak**, iest tebo[!] isbluiem is muíh Vuft TT 1581-82, II,383

1.1 ki vzbuja, povzroča občutek toplote; gorek, topel:

Inu te [Boga] poleg tiga pohleunu proffimo .. de ti nam hozhefh nasho nehvaeshnoft .. miloštivu odpuffiti, inu sa takih inu drusih nashih grehou volo tvojo gnado nikar odtegniti, temuzh naprej vfaki zhas, dobro vlago inu **gorku** Sonce, po tvoji Boshji voli inu dobruti, vofzhiti DM 1584, CCXXII

/ [Kristus] Ie tudi Sakon s'enim velikim Zaihnom potẽrdil, kàr ie is Vode Vino zhudnò sturil, inu ftim na snanie dal, da õzhe pàr Sakonikih to Shaloftno màrslo Vodo na to **gorko** veselo Vino preobẽrniti, ako fo le brumni, Verni, inu oftano pàr tim, kar nih stan veli inu premore KPo 1567, LXVIa

/ Oli vfai ty Pfalmi, prauio vfí Vuzheniki, imaio lete vfe dobre rizhy vfebi nakuliku obilnishe, mozhneshe, inu nekaku bul **gorke** tar shiue TPs 1566, 5b

2. ki varuje, štiti pred mrazom; gorek, topel:

Na letu merkaj Iob, ftuj inu resumej ta zhudeffa Boshja. Aku vefh, kadaj bo Bug letu zhes nje pẽrpelal? Inu kadaj bo puftil to luzh fvoih oblaku fyati? Ieli véfh koku fe oblaki restrefsujo? katera zhudeffa ty, kir fo popolnoma, vejdo. De je tvoj gvant **gorak**, kadar je deshela tiha od Puldneviga vejtra? DB 1584, I,278a;

Tedaj bode tudi tu Tellu preminenu, tu ne bode vezh ene **gorke** yfpe, gvanta ali drusiga potrebuvalu, Temuzh bodemo vluffti hodili, kakor ty Angeli, inu fveitili, kakor te lipe sveifde TPo 1595, I,51

PRIM. **gorko**

AVTORSTVO: E. T.

goreč¹ (goreč, goruč, goroč, gorejč) -a -e del. [go'reč go're:ča -e]; P 135, K 24 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TO 1564, TP 1566, TL 1567, KP 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JP 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, MD 1592, TP 1595, TfM 1595, Tfc 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: goreč; – rod.: gorečiga; →; – mest.: goreč | em (JP 1578, II,122a)/im (DB 1584, III,64b); – mn. im.: gor | e/u (Juričič) | čī; – rod.: gorečih; – tož.: goreče; – ž. ed. im.: gor | e/u (Juričič) | čā; →; – mest.: goreči; – or.: gor | e/u (Juričič)/o (Juričič) | čō; – mn. im.: gor | e/u (Juričič) | če; – tož.: goreče; – or.: gorečimi; – s. ed. rod.: goručiega (JP 1578, II,6b); – tož.: gor | e/o (Juričič) | če; – or.: gor | e/u (Juričič) | čim; – mn. mest.: gorečeh (JP 1578, II,206b); – dol. obl. m. ed. im.: goreči; – tož.: goreči; – primrk. m. mn. tož.: gorejčeše; – ž. ed. im.: goročejša; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Brünflig. Latinè. ardens. Windifch. gorezh. Italicè. ardente, infiammato MD 1592, B7a

1. ki proizvaja plamene in toploto s porabo vnetljivega materiala; goreč:

Kateri bi ta zhař Petru fu bil mogal vřarce gledat, ta bi bil vidil en pravi paklenki ogañ notår **gorezh**: Kadår ie pak Petar na Chriftufove befede řpomnil, fvoi Grėh řposnal, shaloval inu preplakal, ga ie tudi Chriftuř, nekar le řamuzh s'řnanimi ozhima, řamuzh tudi s'řnado inu milořtio řvoio pogledal KP 1567, CLIIIa;

Kakor voda **gorezh** ogen gafsy, taku Almoshen grehe satyra, inu ta ner vishi pourazhauetz bode potle na tu řpomnil, inu ga bode vñadlugi ohranil DJ 1575, 15

/ Nym ře je pak dobru prikasal en řam od řebe **gorezh** ogin, poln preřtrařhenja DB 1584, II,145b

/ Inu jeř řim miřil: Nu, jeř nezhem vezh na njega řpomniti, inu nezhem vezh v'njegovim Imeni predigovati: Ali v'moim řerci je bilu kakòr en **gorezh** ogin, inu v'moih kořteh řapèř, de ga nėsřim mogèł tèřpèti, inu bi bil řkoraj ob nemogèł[!] DB 1584, II,37a;

Sakaj aku lih řlabuř inu grejhi řo vmejs inu vkupe tukaj, taku je vřaj tu řavupainje tudi na GOSPVDI Chriftuřa tu bilu, tuiřtu je ta pravi **gorezhi** ogein, kateri vus greih inu vřo neshago prozh vsame, inu nas ozhifiti TP 1595, III,202;

Sakaj on [Bog] ja dobru řnami meni, řnu je řgul lubesan inu **gorezh** ogyn pruti nam, de bi nas rad pred řkodo inu grehi varoval inu ohranil TP 1595, I,201

PREN. Abba lubi Ozha, Dai nam prauo preprořzhino tiga řerza, pres vřiga řholzha inu grenkuřti, kir ři ře vti řhtalti eniga Goloba nad nashim řospudom řesuřom řristuřom na řordanu vñegouim řuetim řerřtu řskasal, řeshgi vñas ta Ogen te **gorezhe** lubesni TkM 1579, 32a

1.1 ki izginja, se uničuje v ognju in ga s tem vzdržuje; goreč:

On [hudič] je pouřod okuli nas, inu obleizhe zhařsi eno řhemo ali mazhkaro, kakor řim jeř řam vidil, de ře on puřty viditi, kakor de bi on bil ena řvyna, en **gorezh** puřhel řlame, inu řimu glih TP 1595, II,15

/ INu ta drugi Angel je řrobental, inu je řletèlu, kakòr ena řelika řorra, s'řognjom **gorezha**, vMorje DB 1584, III,142b na kateri je goren ogenj

1.2 ki je iz ognja; ognjen:

On [Bog] je rekål: Moje °oblizhe ima pojti pred tabo <°Oblizhe ře řetukaj řezhe, ta Oblazhni **gorezhi** řtebèř, v'katerim je Bug vprizho bil> DB 1584, I,57b;

Sakaj potehmal kadar ta greih tej vejřti (koker je řezhenu) řtrařnu pridiguje, ře ta řudizh řolgu ne muddy, ta peregřbluje inu řiha taku vogein, de řgul řvitli **gorezhi** plameni bodo, de ře vidi vře odenje řrořht inu pomuzh řabřtoin TP 1595, I,255

/ Pred vřemi řizhmy pak primite řa řzhit te Vere, s'řkaterim bote mogli vğafřiti vře **gorezhe** řřilè tiga řudizha DB 1584, III,105a

1.3 ki v njem gori ogenj:

ta řog inu řagog, tu ie, ty řurki inu erdezhi řudi, katere ta řudizh kir ie řoprei řyřuzh řeit vřezhi bil, inu řpet řiřuzh řeit prust řatal, řerpela, Oli oni tudi řoraio řkorai vta **gorezhi** řekal TT 1577, 256;

Inu ty řreroki řo tudi zheřtu od řoshjih řhajřnou, Inu ty řry řlapzhizhi v'**gorezhi** řezhnici ali řpenizi řo s'řpetjem, kir nesho řgoreli, řoga řhalili Tfc 1595, B2b

/ Satu Bug řozhe/ de mi nashimu řlishnimu tudi oduřtumo. Kir tiga ne dei/ ta řerferdi řpet řoga/ inu bo vřshen vto **gorezho** vezhno řezho TR 1558, X2b bo obřojen na řřpljenje v řekli

2. ki v tem procesu namensko daje svetlobo; goreč, svetleč:

Nikateri Gouore, da fo **Gorezhe** Luzhy, Exempli inu skasouania dobrih del. Ty drugi pak fletem gouorenem sprizhuio inu poteriui to Vcerkui Suyzh noshenie, inu da se ima Zhloueku kadar vmyra, **gorezha** Suizha vruke dati JPo 1578, III,102a;

Inu od tiga stola ie shlu bliskane inu garmeine inu shtyme, inu pred stolom fo bile sedem **gorezhe** bakle katere fo ty sedem Boshy Duhuui TT 1581-82, II,385;

On [Janez] je bil ena **gorezha**, inu fvitla Luzh, ali vy ste en majhin zhas hotéli vefseli biti od njegove luzhi DB 1584, III,50a;

Deutfch. Brinnend kertz. *Latine.* ardens candela. *Windifch.* **gorezha** svezha. *Italicè.* torcia, torchio MD 1592, B6b;

Potle fo ony eno Procefsio derшали, tukaj je moral en vřakateri eno **gorezho** luzh ali sveizho vrokah neřti TPo 1595, I,146

/ Verni imamo veden **fgorezhimi** Baklami inu Lampami na Criftufeu pusledni prihod zhakati TL 1567, 48b *duhovno pripravljani*;

Vtem zhafu vshe my imamo, kakor sueifti Hlapci nasho flushbo inu poklizanie sueifta oprauiti: Inu snashimi opafanymi Ledyami inu **gorezhimi** Luzhy negouiga prihoda zhakati JPo 1578, III,102b

3. ki je v določeni lastnosti podoben ognju; goreč, ognjen:

kir **gorezhe** Ozhi ima, pomeni, de Criftus ie te nega Cerque fourashnikom fylnu fourash, koker od tiga vři Preroki neruezh Dauid prerokuio TT 1577, 269;

Letu je butora zhes te Svirine, katere pruti Puldnevi gredó, ker fo Levi inu Levinje, ja Madrafsi, inu **gorezhi** lejtajozhi Drakoni, v'desheli te nuje inu britkořti DB 1584, II,12a

4. ekspr. ki se pojavlja z veliko intenzivnostjo; goreč, močan:

Kateri pag uřuim mellei inu naturi pozhuti te **gorezhe** lushte, de pres shenskiga oli moshkiga řpolu ne more biti, Ta ifti se ima inu more pres Greha osheniti oli omoshiti TL 1561, 36a;

Sakai vřaki vei de vmei brumnimi zhiřtimi Neueřtami inu Shenini, ie velika **gorezha** lubefan TT 1577, 487;

Sakai kadar se Karřzheniki preganiaio, tako Vera rařte, inu ie Liubesan **gorozheisha**, inu Boshya Befeda mozhneisha JPo 1578, II,142a;

Na leto ifto oni [gobavci] neproře skrouno, tamuzh sglařno shtimo vpijo. Katero tudi, to nyh **gorezhe** shelenie inu saupanie vře dobrute pri Criftufu, kashe JPo 1578, II,152a;

Kadar ie Elisabeta Boshya dela inu zhudeřa tako viřoko inu shelno Vmarij zhařtila inu hualila, ie tudi Maria vushgana bila, inu ie suelikim **goruzhim** vefeliem sazhela, inu to zhařtno hualno peřsan Magnificat pela JPo 1578, III,59a;

Inu on [kralj] je doli djal te ^aKamarime <^aKamarime) ty fo bily per Iudih suřřeb sa duhoune ludy dērřshani, kakōr sdaj v'Papeřřtvi Menihi, kir se řřavio, kakōr de bi ta nar tērdeřřhi leben pelali: Od tod fo ony tudi tu ime, Kamarim, imēli, kakōr de bi imeli veliko inu **gorezho** andoht> DB 1584, I,218a

4.1 k čemu, v čem, s čim ki intenzivno doživlja določeno čustvo:

On [Kristus] nas taku sveřřtu opomina, de bi imejli vterplenju poterpeřřlivi, uVeri terdni, inu vtej lubesni **gorezhi** biti inu tiga Hudizha, inu nařřhiga lařřniga Mefsa řřtimo, katera nas kgreřřhom vabi, inu nas na ta krivi pot, kateri vtu pogublenju pela, řřapelava, ne imejli pořřluřřhati TPo 1595, II,35;

Ty pak, kateri fo vbosi, reuni, marřrani inu nefreřřzni ludy, inu Boga is ferza satu sařřvalio .. sa teh řřřřh volo (pravi Criftus) hvalim jeřřt tebe tudi lubi Ozha, de ti nje vtej Veri od dan do dne puřřřřh rařřti, inu v'řřposnanju tvoje gnađe terdneřřřhe inu gvřřřřřřhe, vti lubesni inu k'vřřřřmu dobrimu **goreizheřřhe** inu luřřřřřřhe biti TPo 1595, III,56

/ Tada ie rekal Iefus kniei: shena kai se plazhesh? koga ishzhesh? Ona pak ie menila do[!] ie vartlar, sato ie rekla kniemu: Gořřpod, řři li ga ti odneřřal, pouei meni kei řři ga poloshil, da ga iařřt vsamem. O kako lepo nashenie bi se tukai sduignylo, ker hozhe edna shena moshko Tello martuo vřeti inu neřřti? Alli fo leto beřřede sliubesaniu nie **goruzhiega** řřarza JPo 1578, II,6b

/ Vto Efeřřo pag pride potle en Iud, řřeim Imenom Apollo .. Ta ifti ie bil nakuliku poduřřřřan na tim potu tiga Gořřpudi, inu ie **fgorezhim** duhom gouuril, inu ie řřřřřřřom vuzhil te riřřhi tiga Gořřpudi, inu ie řřamuzh veidil od Ioaneřřřouiga kerřřta TT 1581-82, I,561 *zagnano, ognjevito*;

Kar imate sturiti, v'tém nebudite vtragliví. Bodite **gorezhi** v'Duhu DB 1584, III,78a[=87a]

5. ekspr. **ki vzbuja veliko prizadevnost, navdušenje; goreč:**

On [Bog] bode, kadar ta nega zhas duide, vtakih shihrih Greshnih fercih inu viftih, to fuio Poftauo inu Sapuuidi shiue inu **gorezhe** sturil, de oni bodo is notra vnih fercei inu vifti vidili inu pozhutili, ta prauizhni, grossouiti veliki ferd Boshy fubper nee Grehe TT 1557, ee1a;

ta [sveti Duh] vom bode lete troshtliue bešfede utim uafshim fercei shiue inu **gorezhe** sturil, de bote ufeh shlaht nadlugah inu iskushnauah, Bogu is ferza pokorni, uolni inu fuešseliem preterpeli, Inu ufiga Dobriga, koker tim prauim kerszhenikom slisli[!], pruti Gosfudi Bogu feuupali inu fenesli TT 1557, ee1a

5.1 **ki odraža veliko prizadevnost, navdušenje:**

Ena **gorezha** ferzhna pohleuna inu Andohtliua Molytou, inu proshna, fa Opushzhane tih Grehou TPs 1566, 95b;

Kar potle gouori inu pishe, fo fgul faštopne, **gorezhe**, lubefniue Bešfede, Is tih fe imamo vuzhiti, nashiga Blishniga, fuešeb te praeue pokurne Kerfzhenike, is ferza lubiti, nim vfo dobruto iskafati TL 1567, 81a

PRIM. **goreti**

PRIM. **goruče**

AVTORSTVO: E. T.

goreč² deležje [go'reč]; P 2, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– goreč; (m)

izraža, da je kaj v stanju gorenja ↗; **goreč:**

PErgudilu fe je pak, kadar fte vy to šhtimo is temme flifhali, inu to Gorro s'Ognjom **gorezh**, de fte k'meni štopili, vfi Vifhi valhah rodou, inu valhi Starifhi inu fte djali: Pole, GOSPVD nafh Bug nam je puštil viditi fvojo zhašt, inu fvoje velizhaštvu, inu my fmo njegovo šhtimo is Ognja flifhali: Današni dan fmo my vidili, de Bug s'Zhloveki govory, inu ony shivi oftano DB 1584, I,104a *na kateri je goret ogenj*, podobno tudi DB 1578

PRIM. **goreti**

AVTORSTVO: E. T.

gorečejši [primrk.] gl. **goreč**¹

gorenje -a sam. s [go're:nje -a]; P 5, K 3 (JPo 1578, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: g | o/e[!] (MTh 1603, I,689) | renje; – daj.: gorenju; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Aduštio. Ger. Brunst/ brand. Slav. **Gorenje**, pogorenje, peršmoienje MTh 1603, I,43

v zvezi s **pekel trpljenje po smrti kot kazen za grehe:**

Tadai vshe prauí Rihtar Christus Syn Boshy, hozhe Kaijna tiga naiperuiga Vbyauza faufemi niegouimi touarishi, Faraona, Antioha, Erodesha &c. Priti inu Vfnop suesaushi Vpaklenski Ogain vrezhi, kuezhnemu **gorenju** inu martraniu JPo 1578, III,24b

AVTORSTVO: E. T.

goreti (goreti, gorejti, goriti) -im glag. nedov. [go're:ti -'ri:m]; P 178, K 29 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, BH 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TfC 1595, MTh 1603)

– nedol.: gor | e/é/ê/î (JPo 1578, II,10b) | ti; – sed. ed. 1. os.: gorim; – 3. os.: gor | y/i; – mn. 3. os.: gore; – del. na -l m. ed.: gor | i/e/ê (DB 1584, I,35a)/ê (BH 1584, 147) | l; – mn.: goreli; – ž. ed.: gor | e/é/éj | la; – mn.: gor | e/é | le; – s. ed.: gor | e/é | l | u/o (Juričič); – mn.: gorela; (m)

Gorim, goréti, gorêl, Ardêo, Brenne BH 1584, 147;

Deutfch. Brinnen. *Latinè.* ardere. *Windifch.* **gorétj.** *Italicè.* ardere, abbrufciarfi MD 1592, B6b;

Exardeſco. *German.* brennend werden. *Sclav.* **goreti** MTh 1603, I,489

1. kdo/kaj; s prisl. določilom kraja **proizvajati plamene in toploto s porabo vnetljivega materiala; goreti:**

Kadar ie on [višji far] pak is tih Fariou rok offrane deile iemal, inu poleg ogna ſtal, kir ie na Altariu **goril**, taku ſo negoui bratie okuli inu okuli nega ſtali DJ 1575, 220;

Sakaj kadar ſkusi Vodo pojdeſh, hozhem jeſt [Bog] pèr tebi biti, de tebe reke nepotopé: Inu kadar v'ogin pojdeſh, de nesgoriſh, inu de nebo plamen na tebi **goril** DB 1584, II,17b

/ Inu letu je bilu tu nar zhudniſhi, de je ogin ner vezh ^{au}vodi **goril**, katera vſaj vſe pogafsy <^{au}vodi> tu je v'plohi deſhja> DB 1584, II,145b

/ Goſpud koku dolgu hozheſh ti taku cilu ſe ſerdyti, inu tuoi aiffer kakor Ogain puſtyti **goreiti** TkM 1579, 118a;

Nega pridiga koker ogen **gori**, ſdrashbo, kreig obuie, De na ta zhas te gnade merkamo, inu de ſe hitru ſprauimo ſbugom inu ſnashimi fourashniki TT 1581-82, I,288;

Sakaj vy ſte en ogin mojga ſerda ſaſhgali, kateri bo vekoma **goril** DB 1584, II,35b

/ IEſt ſim priſhàl, de jeſt en ^oogin vushgem na Semli, inu kaj bi jeſt railhi hotel, kakòr de bi vshe **goril**? <^oOgin> tu je ſkusi pripuvift govorjenu. Ieſt hozhem en ogin vushgati, tu je, Ieſt hozhem nemyr narediti ſkusi Evangelii &c.> DB 1584, III,39a

/ Takou greih je Bug taku ſhtrajffal, de je on ſtrupovite kazhe puſtil mej nje priti, te ſo nyh jejdle inu pizhile, od kateriga ſe je ſdaici tu tellu vnelu inu **gorelu**, kakor ta paklenſki ogein, de ſo ſdaici padali, inu ſ'velikim haufnom nih kmalu veliku vmerlu TPo 1595, II,114

/ Muie ſerce ie vmeni **gorelu**, inu kadar ſem ſebo mermral, ſe ie vushgalu koker en ogen, Inu ieſt ſem gouuril ſmuim Ieſykom TPſ 1566, 75b

/ SAkaj pole, en dan pride, kateri bo **goril**, kakòr ena Pezh: tedaj bodo vſi Shpotliuci inu Nevèrniki ſlama, inu ta prihodni dan je bo ſeſhgal DB 1584, II,131b

PREN. En ſanikèrn zhlovik po nefrezhi koppá, inu v'njegovih uſtah ogin **gory** DB 1584, I,322b

/ Taku ſe vidi vtej Hiſtorji tiga danaſhniga Evangelia tudi, kadar je onu poprej vſe tihu, kakor hitru ſe Chriſtus ſeno Pridigo puſty ſliſhati, inu ſenim zhudeſsom viditi, tu onu **gory** po vfeh gaſſah TPo 1595, I,109

1.1 kaj; (s čim), s prisl. določilom kraja **izginjati, uničevati se v ognju in ga s tem vzdrževati; goreti:**

Ta ſhgani Offer ima **goreiti** na Altariu cilu nuzh noter do iutra DB 1578, 89b;

Inu nega [Jezusove] ozhi koker ogenski plamen, inu nega noge ſe[!] bile glih enimu ſuitlimu kuffru, koker de bi veni pezh **gorele** TT 1577, 265

/ INu Angel GOSPODNI ſe je njemu [Mojzeſu] prikasal u'venim ognenim Plameni is fréde Gàrma, inu on je vidil, de je ta Gàrm ſ'ognjom **gorêl**, inu vinèr nej ſgorêl DB 1584, I,35a

/ Kadar nash Goſpud Ieſus Criſtus druguzh pride na ſueit .. Tedai ſe bodo gibal[e] uſe nebeske mozhi, Ta ſemla inu tu Nebu bodo **gorele** <Nebu inu ſemla bodo **gorela** na Sodni dan> TR 1558, AIIIb;

Leta dua [beſtija in lažni prerok] ſta verſhena vtu ognenu Ieſeru, kir ſhueplom **gory**, Inu ty drugi ſo bili vbyeni ſteim mezhom TT 1581-82, II,406[=430]

/ Aku du umeni ne oſtane, ta ie uunkai uerſhen, koker ta mladiza, inu ie uſàhnil, Inu ga gori pobero, inu ga uerſheio uta ogen, inu bode **gorril** TT 1557, 308

1.2 tudi v zvezi s **pekel**, kdo; s prisl. določilom kraja **po smrti trpeti kot kazen za grehe:**

Vni ſe tudi doſti Hynauceu/ nepokornih ozhitih greſhnikou nadeio. Taki bodo ty mertui vudi te Cerque imenouani inu vekoma **goreli** TR 1558, V4b;

Alli Ieſufa ſnami molite, Ker ie reſnizhno od martuih vſtal Vernim ta pot vnebepa pokasal, Vy morate edno isuoliti Alli vekomai vpaklu **goriti** JPo 1578, II,10b;

Shivi vezhni Bug, Ne dai nam slu vmreti, Vtim Pekli **goreti**, Smili ſe zhes nas DC 1579, 106;

On [Bog] bo nyh [ajdov] tellu martral s'ognjem inu s'zhèrvmy, inu bodo **goreli** inu jokali vekoma DB 1584, II,138b

- / ta [papež] te boge ludi shnega odpustki, poštauami, skriu pokuro, martra shaluie inu zagoue dela Vpekal vte nega Vice perpraule, de nih ferce nigdar nei hladnu, vfelei **gory** TT 1577, 420;
Ali on nebo tiga Bogabojezhiga doli potlazhil, inu on nebo v'tigaiftiga ogný **goril**. Kateri sapufty GOSPVDA, ta notèr pade, inu bo notri **goril**, inu se nebo mogèl vgašiti DB 1584, II,164b

2. kaj; (s čim) *v tem procesu namensko oddajati svetlobo; goreti, svetiti:*

Sakai kakor Lampa pres Olia negori inu pres Ognia ne fueti: Tako tudi dobra dela nishtar neifo kprudu ako neisuirai is praue Vere inu saupania Kbogu JPo 1578, III,57b[=107b];

Inu Salomo je šturil vfo possodo h'Boshji hihi, slahti, ta slati Altar, Miso inu kruhe tiga gledanja vèrhu, Svejzhneke shnyh Lampami, is zhištiga slata, de bi **gorèle** pred Korom, kakòr se špodobi DB 1584, I,235b

- / Potle trobenta ta tretý Angel, inu pade doli is nebes ena velika fueifda, ta ie **gorela** koker ena Bakla, inu pade na ta tretý deil tih Reck, inu na vodene Studence TT 1577, 318
/ INu Elias Prerok je vftal, kakòr en ogin, inu njegova bešfèda je **gorèla**, kakòr ena bakla DB 1584, II,173a
/ Ta vezhna luzh ta gori gre, Nam fueti vezhnu naprei, Ona vtih temnizah **gori**. Nas luzhi otroke šturi *P 1563, 80
/ Ishe ie edna Iskra vere bila vnyh [Jezusovih učencev] farzu, ta ie ishe **gorela** inu se bliskala, inu ie štem neisrezhenim vsdihaniem vpylla: Ah dabi Chrifstus shiu, Ah dabi to refniza kai nam ie ta Tuyn gouoril JPo 1578, II,13a;
Njegou Shotor okuli njega [Boga] je bil temman, inu zhèrni gofti oblaki. Od te švitlufti pred nym, je **gorelu** s'blifkanjem DB 1584, I,180b

PREN. Per tim ga [Boga] imamo tudi pohleunu, vpraui Pokuri inu Veri, vtim Imeni Iesufa Criftufa prošiti. De on tako Luzh nega Suete Ifuelizhanske bešfede, skuš kriu Nauuk oli Sylo tiga Anticrishta, per nas ne pufti vgašiti. Temuzh po vfeh deshelah, per Turkih inu per tih, od Anticrishta šepelanih ludeh, pufti **goreiti** inu fueititi TC 1575, 38

3. ekspr., kaj; (v čem) *pojavi se z veliko intenzivnostjo; goreti:*

Takovo vshe šposnanie inu špomifhlanie fvoie krivice inu fàrda vezhniga, kada v'fàrcu prav se sashge inu **gori**, taku tada enimu takimu štrenimu shaloftnimu Duhu šveti Evangelion pèrietan pride, inu mu v'fàrcy dobrò dei KPo 1567, XXIIIb;

Ker je veliku dèrv, ondu je tèm vezh ognja: inu kadar šo ludje mogozhi, taku je šerd tem vekšhi, inu kadar šo ludje bogati, taku je šerd tem oftrèlhi: inu kadar kreg dolgu tèrpy, taku tem vezh **gory** DB 1584, II,164b;

Taku Kezarfki vuk s'veliko gvaltjo naprej gre, inu filnu rad **gori** DB 1584, I,312a;

POle, GOSPODNIE Ime pride od dalezh, njega šerd **gory**, inu je filnu teshak DB 1584, II,12b

3.1 ekspr., kdo; od česa, v čem *zelo intenzivno doživljati:*

Inu [Bog] ie ta fui folk dal pot da[!] [= pod ta] Mezh, Inu ie od ferda **gorel** zhes to fuio Erbszhino TPs 1566, 144a;

Glih taku tudi ty Moshie, šo šapuštli tu naturku[!] nuzane te shene, šo **goreli** vnih lushtih eden na drugiga TT 1581-82, II,4;

On pak viner šhe nej od švoje prevsetnofti puftil, temuzh je šhe divjèšhi poštal, inu je **goril** od hudobe supàr Iude DB 1584, II,200b;

On [angel] je vèšsel inu dobre vole nad tèm, **gory** inu škazhe od šgul vèššeljja TPo 1595, I,35

- / Du ie shibag, de bi ièft tudi shibag ne bil? Du bo sbblasnen, de bi ièft ne **goril**? Aku se ièft moram hualiti, taku se hozho vtih rizheh, kir šo muie shibkote, hualiti TL 1561, 70b;
Paulus praui, Sa volo de se pred to Curbaryo bote varouali, En vřaki imei fuio laštno Sheno, Inu bule ie enimu eno Sheno imeiti, koker **goreti** TAr 1562, 77b

4. ekspr., v zvezi s **srce**, kaj; od česa, po kom, v kom/čem *čutiti veliko prizadevnost, navdušenje; goreti:*

Nyu ferce, ie vti praui lubefni inu pokorfzhini **gorelu** pruti Bogu. Ona [Adam in Eva] šta to Boshyo poštauo inu šapuuid fuešfelem gori vřela TT 1557, I3a;

Nih [papežnikov] kolnenie inu pritenie tim vezh šturi inu pomaga, da ta fărca tim bulie po Christufu inu niegovim Evangeliu shahte, shele inu **gore**, vpieio tēr klizheio inu niega Evangelia se primeio KPo 1567, CVa; Ali kadar nam špet Euangelium prediguie tako se nam štem skladaniem S. pifma, Sarce vushge da **gori** vBoshy inu blishniege[!] liubesni JPo 1578, II,13b;

Vtei lepei dolgei predigi, ie [Kristus] sazhel stolikain priasniuimi inu slatkimi Befedami gouoriti, da se dobro vidi inu zhuty, kako ie niegouo Boshye Sarce od Liubesni **gorelo**, kako ie veliko skarb sa nyh imel JPo 1578, III,42b;

Inu ona [Jezusova učenca] fta méj fabo djala: Nejli naju ferze vnama **gorélu**, ker je on s'nama na poti govuril, kadar je nama Pifmu odpiral? DB 1584, III,46b

5. v zvezi s srce, kaj *pospešeno utripati od bolezni, napora; goreti*:

Sakai tebe more en dan popašti, kateriga se ne fi fanefsil, de fi ufe vupane tuiga shiuota sgubil, inu velika teshkuft inu nadluga zhes te pade, vfi Arzati inu vfi tui periatili na tebi zagaio, tu dihan bo le zedale[!] teshkeishe inu krazhishi, tu garlu od velike vrozhufti le fuheishi perhaia, ozhi temne rataio, vusheffa se fapro, ferce **gorry** inu kluka, inu kadar tukai ufdihash inu shaluiesh, nishzhe fa te ne rodi, kar gouorish se nefaštopi, oni menio ti nei fi vezh per pameti TO 1564, 154b

PRIM. **goreč**^{1, 2}

AVTORSTVO: E. T.

gorevzdigovati -ujem glag. nedov. [ˈgo:revzdigoˈva:ti]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. mn.: gorevzdigovali; ■ ■ (m)

kdo; kaj **delati, povzročati, da je zgornji del česa usmerjen navzgor, proti nebu; vzdigovati**:

FRAZELOGIJA

– **gorevzdigovati glavo postajati uporen, sovražen; vzdigovati glavo**:

Taku so bily Midianiterji ponishani pred Israelskimi otruki, inu néfo vezh fvoje glave **gore vsdigovali**. Inu ta deshela je tiha bila fhtirideffet lejt DB 1584, I,138a

ℳ po nem., prim. emporheben

AVTORSTVO: A. L. R.

gorgukati (gurgukati, gorgukati) -am glag. nedov. [ɡorˈɡu:kati -am[?]]; P 3, K 1 (DB 1584)

– sed. mn. 1. os.: gurgukamo; – del. na -l m. ed.: gorgukal; – s. mn.: gurgukali; (m)

ekspr., kdo; s prisl. določilom načina **govoriti na način, podoben oglašanju golobov, grlic; gruliti**:

Ieft fim zvizhal, kakòr en Sherjau inu Laštoviza, inu fim **gorgukal**, kakòr en Golob DB 1584, II,15b

/ Inu kateri is mej nyh v'tekó, ty bodo morali na Gorrah biti, inu kakòr Golobi v'dolinah, kateri vfi bodo mej fabo ***gurgukali**, vfakoteri sa volo fvojga pregrifhenja <*vsdihali> DB 1584, II,62b

AVTORSTVO: A. L. R.

gori prisl. [ˈgo:ri]; P približno 1200, K 41 (TC 1550, TA 1550, TA 1555, TC 1555, TM 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP 1566, TA 1566, KB 1566, TC 1567, TL 1567, KP 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DP 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, DA 1585, DC 1585, MD 1592, TP 1595, TfM 1595, TfC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– gori; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Super. Germ. auff/ vber. Sclau. naczhes[!]. Carint. **gori** MTh 1603, II,588

1. izraža stanje ali obstoj na višjem mestu ali položaj na gornji strani česa, tako da se dotika; gori:

Ieft fem ta Gofpud tui Bug kir fem tebe ispelall is te Egiptoue defhele/ is te hyfhe te fhluhfbe/ Drufigh Bogou poleg mene ti ne imei/ ne šturi febi kakiga Pylda oli Glihe kir ye **gori** vnebi oli fdolai na femli TC 1550, (12b);

Ie bila **gori** nad Compolom Vuinogradih ena Baba, ta fe ie fuetila inu prauila, de S. Sebastian inu S. Roh vľako nuzh kni prideta TR 1558, Q4b;

Take Ludy neusemi vfuit, temuzh fe vľelei dershi hBogaboiezhim ludem, ker veish de ony Boshie sapuuidi dershe, kateri takoue mifli imaio kakor ti .. Inu takouih eden zheftu krat vezh more vľedati, kakor fedem vahteriou, kir **gori** na ľtrashi fede DJ 1575, 158;

Kateri [Jezus] ľam ie te nashe Grehe noľsil na ľuim teleľľu **gori** na tim driueľľu, de mi tim Grehom Vmeriemo, inu tei prauici shiuimo TT 1577, 150;

Deutfch. Droben. *Latinè.* ľiperiùs. *Windifch.* tam **gori**, osgoraj. *Italicè.* ľopra, di ľopra MD 1592, C4a;

Inu raven takoviga hrupeinja inu ľhumeinja ľo ľe resdileni ognjeni ľefiki vidili, raunu kakor en plamen od ognja **gori** na nyh glavah goreiti inu plamiti TPo 1595, II,79

/ Eliafa ľo tri ľogri, she shiviga vidili :/: Ker ľo **gori** na Tabori, Snashim Gofpudom bili DC 1579, 170, podobno tudi TľC 1595;

ľeft fem mimu tiga vtragľiviga Nive shel, inu tiga Norza Vinograda. Inu pole, tu ľo sgul Koprive **gori** bile DPr 1580, 48a;

Raunu kakòr more ľahku biti, de ta jesizhizh **gori** na vagi na eno ľtran ľe nagne: taku je tudi ta Svejť ena ľahka rezh pruti Bogu DB 1584, III,143a;

Kakòr kadàr bi ľe ena Oľika potrefľa, de bi dvej ali try sèrni **gori** na vèrhu ofťale DB 1584, II,7b

/ Obtű Ozha o Lubi Ozha, kir ti tamkai **gori** uti Maieľteti, uti Glory uti ueliki zhafťi inu utim Gofpoťtuu, utim[!] uezhni ľuitľobi, prebiuash TM 1555, A2a;

ľeťť ľkusi tigaiťtiga pomuzh, vishanje inu regiranje, bom ľe ľetu is ferza shelil inu ľľkal, moje ľerce inu mifli ľe po tem rounal, kar je tam **gori** [v nebesih], ker ti fedifľh na defnici Boshji DM 1584, LXXIII;

ľetu ozhitű ľprizha narpoprej tiga nar hujľhiga smotnjauza ľansha Calvina, inu drugih Sakramentirerjou Katechifmi v'katerih nikar ľe ta vuk Boshji, od tiga rifnizhniga praviga v'prizho ľtojezhiga teleľsa inu krij ľesufa Chriťťufa, v'tej ľveti vezherji, katera ľe tukaj na ľemli, po Chriťťuľovim gori poľtaulenju inu porozhenju obhaja, bode cillű gori vsdignjen, inu is kruha tar vina, ľe snaminja, tega teleľsa Chriťťuľoviga, katerű je dalezh od ľod, inu tamkaj **gori** v'ľebefsih ľidi, tem ľefsedam Gofpodnim, ľetu je moje Tellű, katerű bo sa vas danű ZK 1595, 15

/ Vű vam Fariseom, de radi viľsoku **gori**ľefite[!] v'Shulah, inu radi imate, de ľe vam dobru vsdaje na plazű DB 1584, III,38a

/ Ta Papeľľh tizhy vťakovim greihű noter **gori** zhes ulľeľsa, ľo vľo ľvojo drushbo, Sakaj on ne hozhe Boshjo ľefsedo terpeťti, preganja inu merdra hťimu te Karszhenike nad njo TPo 1595, I,185
je zelo greľen

/ Vy Karľzheniki pak morete viľhe **gori**, inu nevtragľivi biti hpomagainju, tudi valľhim Sovraľňnikom, nad katerimi vy ľgul nehvaleľňnoťť saľľushite TPo 1595, II,145

FRAZEOLOGIJA

— — preg. Kateri ie pak Vbog inu potreban, reuan inu sapuľzhen, ta ie preklet. Inu kako ľe vprigľiľi gouri: Kateri ie na Semli Petľiar, ta more **gori** Vnebefiľh vekoma sa Kruhű tekati JPo 1578, II,89a
navade ľľovek zelo teľľko ľpreminja

2. izraľa gibanje ali usmerjenost proti viľľjemu mestu, poloľaju ali na gornjo stran ľesa; gor, navzgor:

Na tretű dan [je Jezus] od ľmerti vľťall || **Gori** kozhetű vnebu ľľall TC 1550, 160(88b);

Inu on [ľlepec] pogľeda **gori** tar praui, ľeťť vidim te ľudi hodeiozh, koker de bi dreuie uidil TT 1557, 121;

Rifnizhnű, rifnizhnű vom poueim. Vi bote odľehmal vidili tu nebu odpertű, inu te Angeľe Boshűe **gori** inu doli hodeozh zhes Synű tiga zhľoueka TT 1557, 259;

Inu ie ta zhaf'edan bil Barrabaľ sy'menom, kateri ie sa ľolio eniga Punta, alli svade v'méľty sazhete, inu kàr ie bil eniga vľil, v'iezho vèrshen bil, Inu Gmaina gre **gori**, inu proľi Pilatűfa, da ije ima ľťuriti. Pilatűf pak odľovori, kateriga ôzhte da vam ľľpuťťim, Barraba alli ľesufa KPo 1567, CLXa, podobno tudi JPo 1578;

Rauen tiga mi tudi veruiemo inu prauimo de ľeta ľeľus skorai pryde ľueliko zheťťio inu obľaťťio .. ľoditi inu ľozhiti naraľen, koker en Paľtyr ľozhi ta ľagneta od kosľizheű .. Te Neuerne pag, te

koslizhe, kir fo le **gori** viſſoku skakali, offertni, nepokurni .. Te ifte bode fo vſemi Hudizhi red vta Pekal pehnil TC 1575, 74;

Na potu ie Iacob eno Luitro vſni vidil, katere verh ie doſſegel do Nebes, po kateri fo Angeli **gori** inu doli hodili DB 1578, 25a;

taku ieſt hozhem vſe tuoie pokraine Shabami vdariti, de ſe ima vſa reika Shabami ganyti, teiſte imao ieſſem **gori** leiſti, inu priti vtuoio hiſho DB 1578, 54a;

Kadar ie pag bilu vshe pul praſnika minilu, gre Ieſus **gori** vta Tëpel, inu ie vuzhil TT 1581-82, II,294;

Gdu vej aku zhlovezhka ſapa **gori** k'viſhku gré, inu shivinſka ſapa doli pod Semlo gre? DB 1584, I,329b;

Kadar ſe tu ſgody, inu ſe ti s'cejlim ſerzom na Boshjo beſſedo podalſh, ti njo pred vſeimi rizhmy lubiſh, toifto ſa ta nar viſſokeiſhi inu vekſhi ſhaz derfhih, kateriga ti vekoma bodeſh vſhyval, taku bode Chriſtus **gori** gledal, inu bode tebe, kakor Zahea, ſagledal TPo 1595, III,179;

Ta GOSPVD ne bode naprej na Semlo vezh vtakovi ſhtalti priſhal, noter de on bode mertve inu ſhive ſodil, dedaj[!] pride on glih venim takim oblaki ſem doli, kakor je on ſdaj uvenim oblaki k'viſhku **gori** ſhal TPo 1595, II,65

/ Inu Ieſus vlezhe **gori** Vieruſalem, inu vſame kſebi te ſuie duanaifſ Iogre fame na ta pot, inu prau knim, Pole, mi vlizhemo **gori** Vieruſalem, inu ta Syn tiga zhloueka bode iſdan tim Viſſhimfaryem TT 1557, 59;

Tu Iosheph tudi **gori** gre, Ste galileyske dashele, Smario ſuoio ſaſueſzheni, **Gori** viudousko deſhelo *P 1563, 86;

Inu Iosef ta tudi gre **gori** od Galilee is meiſta Nasaret, Viudousko deſhelo vto meiſto Daidouo, katero ſe imenuie Betlehem JPo 1578, I,22b;

Inu kadar fo bily **gori** priſhli do potoka Eſhkola, inu fo vidili to deſhelo, fo ony Iſraelſkih otruk ſerza obèrnili, de néfo hotéli v'to deſhelo pojti, katero je nym hotil GOSPVD dati DB 1584, I,98a

/ kai tedai bode, kadar ui bote uidili tiga Synu tiga zhloueka **gori** gredoſh kiakai [v nebeſa], kir ie poprei bil? TT 1557, 277;

Inu aku Bug hozhe te boge greſhne Ludy vſliſhati, Inu ſa zhes volo hozhe nee vſliſhati, Vpyo [neverniki] **gori** pruti nebeſom, oli vtim zbiulaio, fo li uſliſhani TO 1564, 7b;

Ieſt ſdaj grem tja **gori** v'Nebu, K'mojmu lubimu Ozhetu, Od unod hozhem ieſt poſlat, Svetiga Duha vam dat TFC 1595, CCCCXLV

/ Inu vtim perneſſo oni Shtyri Verni moſhie eniga ſkluzheniga, od Boshyga ſhlaka vdarieniga zhloueka, inu kadar pred ludmi nega ne fo mogli ſkufi te dauri Criſtufu naprei poſtauiti, fo ſhli **gori** na ſtreho TR 1558, V1b;

Inu kadar fo ony [Galilejci] noter bili priſhli, fo **gori** ſhli na pod, ker fo prebiuali, Petrus inu Iacobus, Ioannes inu Andreas DPa 1576, 42a;

Inu en vſaki vsami ſuoio Ponou, inu poloshi Kadila **gori**, inu ſtopite ſemkai pred tiga GOSPUDA, vſaki ſuoio Ponuo DB 1578, 128b;

Inu je bilu tudi ſedem ſhtabel tja **gori** [k vratom], inu ena Loupa ſprejda, inu srésani Palmi na nyh Arkèrjih, na vſaki ſtrani DB 1584, II,80a;

Bug je offèrtne Firſhte is ſtola doli vèrgal, inu je pohleune **gori** poſſadil DB 1584, II,157b;

Potle ſazhneſh pridigati, velike zajhne delati, puſtiſh ſe **gori** na Kriſh djat, s'tem ſtopiſh Vragu na ta vrat, Alleluja DC 1584, XCII

/ [Sv. Peter] nei hotel koker Criſtus nega Moifſter inu Goſpud ſglauo **gori** Cryſhan biti TT 1577, 134 navzgor;

On [Mojzes] je tudi Altarju ſturil en Garter, kakòr eno Mréſho is kuſtra od oſdolaj **gori**, do polovize tiga Altarja DB 1584, I,60b

FRAZEOLOGIJA

– **gori** – **doli** / **gori** ali **doli** *ne glede na; gor* – *dol*:

Si bodi fortuna **gori** alli doli, ſi ruiovi Morie kako ſamu ôzhe, da le Chriſtuſa pàr naſ imamo KPo 1567, LXXIIIb, podobno tudi JPo 1578;

Satu je Bug ſa eno veliko zhaſt ali polhteinje ſposna, kadar my pruti njemu inu njegovi beſſedi ſe derſhimo, kakor Petrus letukaj, aku nas lih naſha pamet kam drugom hozhe viſhati, de my vſaj

fe obdershimo inu rezhemo: Pamet **gori**, pamet doli, letu je Boshja befséda inu sapuvid, per tem hozhem je tudi puštit oftati TPo 1595, II,155;

– **ne vedeti (ne/ni) gori ne/ni doli biti v negotovosti, ne znati se (prav) odločiti:**

Inu ûnar ie Ioannef njih Moifter od IESVSA velike rêzhi pravil. Da taku néfo ti préprofti Mlaifhi **gori** ni doli vedili, inu fo v'uelikih smotah bili KPo 1567, XXVIIIb;

To pomeni, ker fmo mi tudi en dolg zhas vuni na raspotih ftali: eden is meie nas nei uedil ni **gori** ni doli, na katero stran bi fe obernil JPo 1578, I,4b;

Tu je ena takova fhtraifinga, katera fe ne pufty ferrahtati, temuzh opomina inu fhene tu ferze taku flu, de nevej ni **gori** ni doli, inu pred britkuftjo fkoraj nemore vezh sape imejti TPo 1595, III,110;

taku nje [grešnike] naglu Boshja fodba, tu je Boshji ferd, bolesne, ali tiga Greiha plazhillu ta smert, popade, tedaj ne veido **gori** ni doli, neveido kaj inu koku fe je nym fgudilu, inu obeniga trofhta neimajo TPo 1595, III,200

– — Gofpud, tuia dobruta ie **gori** do nebes, Inu tuia rifniza **gori** do oblakou TPs 1566, 60a zelo velika;

– — Ky to ftoij piřano? Tako pravi Chriftuf: Kada fe pak to bode sazhenialu: vsdignite valhe Ozhi inu Glave, inu gledaite **gori**, to ie, vefelitefe: Valhe odréfhitvo fe pèrblishuie KPo 1567, XVIIIb *bodite veseli, optimistični*;

Kar zhlovik v'mifli ima, tu fe mu na ozheh vidi, bodi fi dobru ali hudu. Ima li dobru v'mifli, taku vefšelu **gori** gleda, kateri pak fkriuunu s'falshio okuli hodi, ta nemore pokoja pred njo iméti DB 1584, II,158b

3. izraža stoječ položaj, v katerega kdo preide iz ležečega; pokonci:

Vni fe sanafhaio na kulla inu na kojne: Ampak my fpumnimo na jme GOSPVDA nafhiga Boga. Ony fo doli vèrsheni inu fo padli: Ampak my fmo vřtali inu **gori** ftojimo DB 1584, I,284b

3.1 v medmetni rabi izraža spodbudo k začetku opravljanja dejavnosti; gor:

Ena Daidoua Pfalmoua Peifem .. OBug muie ferce ie pernarednu, Inu hozho peiti inu pfalirati, muia zhaft tudi. Nu **gori** Pfalter inu Arffa, Ieft hozho viutro vřgudo fe obudyti TPs 1566, 200a;

Sa tiga volo pozhivajo teh Karfzhenikou Trupla mej tem zhařsom vgrobi, inu fpee dokler Chriftus pride, inu pokluka na ta grob, inu rezhe: **Gori, gori**, Tukaj my bodemo gori vřtali, kakor is eniga řladkiga lubesniviga fna ali řpainja, inu bomo vekoma s'GOSPVDOM Chriftufom shivejli TPo 1595, II,234

AVTORSTVO: A. L. R.

goribuditi -im glag. nedov. [ˈgo:ribuˈdi:ti -ˈdi:m]; P 28, K 15 (TC 1550, TC 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, *P 1563, TO 1564, TC 1574, TT 1577, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TPo 1595, Třc 1595)

– nedol.: goribuditi; – sed. ed. 1. os.: goribudim; – 3. os.: goribud | i/y; – mn. 2. os.: goribudite; – vel. mn. 2. os.: budite gori; – del. na -l m. ed.: goribudi/; ◀ ▶ (m) (v)

1. kdo; od česa, koga povzročati prehajanje iz spečega stanja v budno; buditi:

Ali on [Jezus] ozhitu isrezhe: Ona [deklica] nej mertva, temuzh ona shive, Pred vami inu vuařhimi ozhmi ona nikar ne shive, ali pred mano shive, inu de vy vidite, de je rejs, jeřt njo sbudim le senim parřtom, kakor vy valhe otroke od fna ali od řpainja **gori budite** TPo 1595, II,196

2. kdo; k čemu, koga, (s čim) povzročati prehajanje iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obujati:

Ieft veryo de nafhe tellu || Nai fi fegnye bo cillu || Iefus nas bo řpet ofhiuill || Suyo řtymo **gori budill** || Bomo od řmertu vřtayelli || Lep řdrau zhiřt řhiuot imeilli TC 1550, 161(89a), podobno tudi DC 1579;

Tu fe ie pag nom pergudilu, de nemamo řami na febe, fe řeuupati inu řenefi, Temuzh na Buga, kateri te mertue **gori budi** htimu řhiuotu, kateri ie nas od take řmertu odreřhil, inu řhe řdai odreřhuie TT 1557, cc4a;

De tiga řepuane[!] nemamo řami na fe řtauiti, temuzh na Buga, kir te Mertue **Goribudi**, kateri ie nas od take řmertu reřhil, inu uřag dan reřhuie, ukateriga mi fe řeuupamo, de on nas bo naprei tudi reřhil TL 1561, 56a;

Pojdite [apostoli] pak inu predigujte inu recite: Nebefku krajřeftvu fe je řemkaj pèrblishalu.

Osdraulajte te Bolne, ozhiřzhujte te Gobove, **budite gori** te Mèrtve, isgajnajte Hudizhe: Sabřtojn řte je vy prejeli, sabřtojn je tudi dajte DB 1584, III,7b;

Ia ony [Judje] řo Chriftufa Boshyga Synu řamiga pořluřhali, řo ga vidili mertve **gori buditi**, inu druga velika zhudeřsa delati, kaj fe pak řgodi? vener řo ga řudje řourafhili inu na řriř perbyli

TPo 1595, I,131

3. kdo/kaj; kaj **povzročati, da kaj postane navzoče v zavesti; buditi**:

Tu deila nasha iskashena natura skuŕi ta porodni greh, kateri notri vnas do smerti prebiua, Ta ifti nas veden naklane le na hudu, **gori budi** hude nespodobne shele inu misli, de cilu inu popelnoma tih Boshyh ſapuuŕid ne derſhimo TC 1555, C8b;

LEtu je ta drugi Lyſt, kateri jeſt [sv. Peter] vam piſhem, vy lubesnivi, v'katerim jeſt **gori budim**, inu opominam valho zhiſto miſal, de vy ſpumnite na te beſede, katere ſo vam poprej povédane od ſvetih Prerokou DB 1584, III,123b

4. kdo/kaj; koga/kaj **povzročati, da kdo/kaj začne opravljati kako vlogo, nalogo; buditi**:

Ty puſledni Iudi inu Farifei ſo cilu ta prauŕi ſaſtop tiga S. Pyſma bili ſgubili, ne ſo ſnali te Poſtaue od tiga Euangelia lozhyti, koker ty ſadashni Menihi inu Papeſhniki, tudi to Poſtauo ſteim Euangeliom vkupe meſhaio. Ampag Goſpud Bug ie pred inu pred veden per tih Iudih, te Preroke **gori budil**, Ty ſo ta prauŕi reſlotik vmei to Poſtauo inu vmei to oblubo Boshyo vmei tim Euangeliom pridigali, koker ie Criſtus ſam, inu potle ty nega Iogri ſo vuzhili TO 1564, 12b

/ Inu on [sv. Duh] **gori budi**, uſdiguie inu uushiga ta nasha ſerza, de s terdno Vero molimo inu klizhemo na Buga TR 1558, N4a

℥ po nem., prim. aufwecken

AVTORSTVO: A. L. R.

goricimpran -a -o del. [ˈgo:riˈci:mpran]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: goricimpran; ■ ■ ™

ki zaradi delovanja koga postaja bolj sposoben vzdržati negativne vplive, okoliščine; utrjevan, krepljen:

Polſulhaj Poſtavo is njegovih úſt, inu poloshi njegovu govorjenje v'tvoje ſerce. Aku ſe preobèrneſh h'timu Vſigamogozhimu, taku boſh **gori zimpran**, inu on bo tu krivu delezh od tvoje Vtte prozh djal DB 1584, I,272b

℥ gl. goricimprati

PRIM. goricimprati

AVTORSTVO: A. L. R.

goricimprati -am glag. nedov. [ˈgo:riˈci:mprati -am]; P 6, K 3 (TPs 1566, DPr 1580, DB 1584)

– sed. ed. 3. os.: goricimpra; – del. na -l m. ed.: goricimpral; ■ ■ ™

kdo; koga/kaj **delati, postavljati kaj z (gradbenim) materialom; zidati, graditi**:

PREN. Sakaj oni [neverniki] ne merkaio na ta della tiga Goſpudi, inu na tu diane nega rok, Obtú bode on nee reſdial, inu nekar **gori cimpral** TPs 1566, 55a

/ SKuſi modre Shene ſe hiſha **gori zimpra**: ena noriza pak jo doli ˘dere s'fvoim djanjem <˘dere) ta Moſh more v'buſhtvu priti, kir ima eno neſkèrbno sheno> DB 1584, I,321b

℥ po nem., prim. erbauen

PRIM. goricimpran

AVTORSTVO: A. L. R.

goridan -a -o del. [ˈgo:riˈda:n -o]; P 2, K 1 (TPo 1595)

– nedol. obl. s. ed. im.: goridanu; ■ ■ ™

1. ki je pokazan, predstavljen komu kot zgled, opozorilo; dan:

Moja Duſha povihuje tiga GOSPUDA, Stém ſpoſna, de ſe ona [Marija] poniſha, ſe ne povihuje ni tudj offertna nej. Tu ſe pravi nam vbosim Petlerjem ſhpotanu, inu vſem, enimu kakor timu drusimu, S. Paulu taku dobru kakor meni inu tebi, enu viſſoku premiſhleinje **gori danu** TPo 1595, III,131

2. ki je s kakim namenom postavljen na določeno mesto; pripravljen:

PREN. Srezhan je ta kateri Kruh jej vNebeſkim Krajleſtvi. Ia pravi on [Kristus]: Hozheſh li ti vejđiti, koku ſi ti frezhan, ali iſvelizhan. Ieſt je hozhem tebi povejđati. Onu je vſhe **goridanu** ali narejenu .. Ieſt inu moji Apoſtoli velimo vam ſđaj k'miſi ſeiſti TPo 1595, II,128

ℳ gl. **goridati**

PRIM. **goridati**

AVTORSTVO: A. L. R.

goridati -dam glag. dov. [ˈgo:riˈda:ti -ˈda:m]; P 17, K 7 (TE 1555, TT 1557, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595, Tfc 1595, MTh 1603)

– nedol.: goridati; – sed. ed. 3. os.: da gori; – vel. ed. 2. os.: goridaj; – del. na -l m. ed.: goridal; – mn.: goridali; – ž. ed.: goridala; – mn.: goridale; ■ ■ (m)

SLOVARSKI SKLOP

Dedo. *German.* sich ergeben/ auffgeben. *Sclav.* se podati, **gori dati** MTh 1603, I,399

1. kdo; komu, kaj, s prisl. določilom kraja *dati, izročiti komu kaj*:

Perſtavi en velik Lonèz, inu ſkuhaj en Mozhnik, ſa téh Prerokou otroke .. Inu .. ſo je [močnik] bily **gori dali** tém Moſhem, de bi jédli DB 1584, I,205a;

Tamar je tjakaj fhla v'ſvojga brata Amnona hiſho .. Inu ona je vsela enu teſtu, inu je omeſila, inu je ſturila knedélne pred njegovima ozhima, inu je nje ſkuhala. Inu ona je vsela to jéd, inu je pred nym **gori dala**, ali on nej hotil jéfti DB 1584, I,174b;

On [Elizej] pak je rekàl: Pèrneſite mi ſemkaj moke, inu on je njo v'Lonèz djál, inu je rekàl: **Daj** je **gori** timu folku, de jedó DB 1584, I,205a;

elipt. kadar je vſhe ta Mati timu Ditetu ſufſeb uveno maihino ſklejdizo **gori dala**, ſazhne tu Dejte, inu pravi: Ia Mati, kaj ima uni Moſh ſa daurmi jeifti? TPo 1595, I,94

2. v zvezi z vrhu, kdo; kaj *napraviti, da je česa še več; dodati*:

Aku pak gdu hozhe ſvojjo Deſſetino réfhiti, ta ima peti dejl vèrhu **gori dati**. Inu vſa Deſſetina od Goved inu Ovaz, inu od vſiga kar pod fhibo gre, tu je ena ſveta Deſſetina DB 1584, I,78a

3. kdo; kaj *napraviti, da kaj preide drugam; izpustiti*:

FRAZELOGIJA

– **goridati (svoj) duh/svojjo dušo prenehati živeti; izpustiti dušo:**

Na Cryshu ga imaio ſa norza inu ga ſaſhpotuio. Se porozhi ſuimu ozhetu. **Da gori** ſuio duſho, ſa teim ſe iſkaſho uelika fhamine TE 1555, B2b;

Natu kadar ie Ieſus bil ta eſſih uſel, ie rekál, Onu ie doperneſſenu, inu perkloni to glauo, inu **da gori** ta duh TT 1557, 322;

Ieſus pak iſpuſti eno veliko ſhtimo, inu **da gori** ſuio duſho TT 1581-82, I,211;

Kadar je Ieſus vejdel de ſo vſe rezhi, bile dopolnene nakriſhi .. pravi dopolnenu je, Ozha muj Duh porozhim utvoje roke. Stemi beſſedami je ſvoj Duh **gori dal** Tfc 1595, CXCVIII

4. kdo; česa [nikalni rodilnik] *nehati opravljati kaj; opustiti*:

Sakaj my imamo eniga gnadliviga, Miloſtiviga Boga, inu vejmo, de naſh lubi Goſpud Chriſtus ſvojjo ſluſhbo pruti tém vbosim Greiſhnikom ne bode **gori dal**, inu ſe teiſte odpovédal, temuzh on hozhe v'fej nadlugi per nyh ſtati, inu ſhnymi derfhati TPo 1595, III,204

5. kdo; kaj *podariti kaj komu (navadno božanstvu) v čast za pridobitev ali ohranjanje njegove naklonjenosti; žrtvovati*:

Taku je valha lubesan to Hiſtorio od Svetiga Stephana ſliſhala .. [Kristus] je njega ſ'ſvojem Duhum troſhtal, inu ſkusi tu vupainje tiga vezhniga lebna taku napolnil, de je on ta poteleſni leben ſa Chriſtuſevo volo rad **gori dal** TPo 1595, III,33 *umrl*

ℳ po nem., prim. aufgeben

PRIM. **goridan**

AVTORSTVO: A. L. R.

goridejan (goridjan) -a -o del. [ˈgo:rideˈja:n -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– nedol. obl. ž. ed. im.: goridjana; ■ ■ (m)

ki je poškodovan na enem ali več mestih tako, da je omogočen dostop:

Ampak kadar je njegovu Mefsu inu Kry pres greiha, vmerje on v faj taku, de tudi v Smerti enu snameinje tiga lebna oftane, ker ficer ta Kry kakor hitru fe s'h lady inu s'efséde, oftane ona vGOSPVDI Chriftufevim Tellefsu lipu gorka inu shiva. De, kakor hitru je ta ftran **goridjana**, ona tjakaj fkozhi, kakor fe ficer fgydy, kadar fe enimu fdravimu ta shyla odpre TPo 1595, I,301

ℳ gl. **goridejati**

PRIM. **goridejati**

AVTORSTVO: A. L. R.

goridejati (goridjati) -dejem glag. dov. [ˈgo:rideˈja:ti -ˈde:jem]; P 7, K 5 (*P 1563, TT 1577, DB 1584, DC 1584, Tfc 1595)

– nedol.: goridjati; – sed. ed. 3. os.: goridej; – del. na -l m. ed.: goridjal; ■ ■ ™

1. kdo/kaj; kaj povzročiti, navadno s silo, da se kaj na enem ali več mestih poškoduje, da se omogoči dostop:

Inu kadar onu [mitološko bitje] ta zheterti Pezhat **gori dei**, fem iest slishal to shtymo te zheterte Suyrine, ta ie diala, Pridi inu gledai. Inu iest fem gledal, Inu pole, en bleid kon, inu timu kateri ie na nim fidil, ie bilu Ime, Smert <4. reua, shlifée, inu pomor> TT 1577, 302

/ Porrozhim iest ta duh fuui, Stem ie on [Jezus] fdaici dokonial, Sholner mu ie ftran **gori dial** *P 1563, 109

/ Iesus ta je bil pokoppa, En velik kamen na grob djan, On je ta pakàl **gori djal**, Vfo Hudizhevo muzh resdjal. Kyrie eleifon. Na tretji dan od fmèrti vftal DC 1584, CXXV, podobno tudi Tfc 1595;

Kadar je bil [angel] grob **gori djal**, en velik trefš je sdajci vftal, sholnerfko muzh, fylo resdjal Tfc 1595, CCVIII

2. kdo; k čemu, kaj podariti kaj komu (navadno božanstvu) v čast za pridobitev ali ohranjanje njegove naklonjenosti; žrtvovati:

Inu ima [vojvoda] vfaku jutru ta shefti del od eniga Epha k'Shpishnimu offru **gori djati**, inu tretji dejl od eniga Hina Ojla, de fe na to zhifto Pfhenizhno moko kapà GOSPVDV k'Shpishnimu offru DB 1584, II,83a

ℳ po nem., prim. aufzun

PRIM. **goridejan**

AVTORSTVO: A. L. R.

goridrastiti -im glag. nedov. [ˈgo:riˈdra:st̩iti -im]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– sed. ed. 3. os.: drasti gori; ■ ■ ™

kdo; koga_{tož.} **spodbujati k slabim, škodljivim dejanjem; hujskati:**

Kakor fe na vseh Tyrannih vidi, kadar fo ony enkrat teh Karfzhenikou kry okufšili inu prelili, taku ta Hudizh nym ne pufty prasnovati, drashy, **drafti gori** inu shene nje le naprej k'vezh rasboinstvu, kakor eniga flidniga pfa, kir to diviazhino pred fabo vidi, inu je vfkuk prišhal TPo 1595, III,48

ℳ po nem., prim. aufhetzen

AVTORSTVO: E. T.

goridvigniti -em glag. dov. [ˈgo:riˈdvi:gn̩iti -em]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– sed. ed. 3. os.: goridvigne; ■ ■ ™

kdo; koga_{tož.}, s prisl. določilom kraja **premakniti z nižjega mesta, položaja na višjega; dvigniti, vzdigniti:**

PREN. Ako fe pak letiga dobriga Paftiria Chriftufa darshish, niegouo Belfédo ohranish, dokonza pri niem obftoih: Tako on tebe priasniuo **gori duigne**, nikar na Kola inu na Konia, tamuzh na fuoi Sueti Harbat, inu te lepo nefe .. Vnebesko Ouzhio Shtalo, vta vezhni Leban JPo 1578, II,104a

ℳ po nem., prim. aufheben

AVTORSTVO: A. L. R.

gorienjanje -a sam. s ['go:ri'e:njanje -a]; P 2, K 1 (JPo 1578)

– ed. rod.: gorienjanja; ■ ■ (m)

prekinitev dejavnosti, kot jo določa sobesedilo; prenehanje:

Kai stori sposnanie te rifnice? Ta sturi vefšelo Serce inu eno dobro pokoino Vefš, inu saguisha zhloueka tiga vezhniga Lebna, sturi da vezh Ludi Boga sposnaio, inu sa ta Euangelion pres **gori eniania** zhaftio inu hualio JPo 1578, II,26b;

Iaft sam tuoi Bog, ti bosh Ozha veliko Falkou[!], inu vtuoym fimenu shegnani budeio vfi Liudie ali Rodoue te Semlie. Po tem ie Bog pres **gori eniania** poshial Proroke ktemu Israelskimu Folku, dayh spomeneio tiga peruiga vablienja JPo 1578, II,95a

ℳ gl. **gorienjati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorienjati (goriejnati) -am glag. dov. ['go:ri'e:njati -am]; P 1, K 1 (DB 1584)

– vel. ed. 2. os.: ejnaj gori; ■ ■ (m)

z vezljivostjo, kalkirano po nemščini, kdo; od koga **nehati biti v dejavnem odnosu s kom; pustiti:**

Ieft sdaj negrem supèr tebe, temuzh jeft bojujem supèr eno hiſho, inu Bug je rekàl, de imam hitéti, **ejnaj gori** od Buga, kateri je s'mano, de on tebe nekonzhà DB 1584, I,250b; po tuji prevodni predlogi **Höre auff** von Gott der mit mir ist/ das er dich nicht verderbe LB 1545, 852

ℳ po nem., prim. **aufhören**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriizajti gl. goriiziti

goriizbuditi -im glag. dov. ['go:riizbu'di:ti -'di:m]; P 4, K 4 (TC 1574, DC 1579, DC 1584, Tfc 1595)

– vel. ed. 2. os.: izbudi gori; ■ ■ (m)

kdo; koga_{tož.} **povzročiti prehod iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obuditi:**

Koker ie kuli en Zhlouik, Venim viſokim ſtanu :/: Zhe ie lih en Goſpud velik, Kratik zhas mu ie danu. De doli pade tar ſaſpy, Blagu zhaſt dolgu ne terpy, More vſe ſapuſtyti. O Bug **isbudi** nas **gori**, Stuoio Vefšelo ſhtymo TC 1574, 148, podobno tudi Tfc 1595

ℳ gl. **goribuditi**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriizhajanje (goriizhajanje, goriizhajane) -a sam. s ['go:riiz'ha:janje]; P 3, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: goriizhaja | nj/n | e; ■ ■ (m)

1. dviganje izza obzorja, nad obzorje; vzhajanje:

PREN. Inu ti Ditece boſh en Prerok tiga nar Vilhiga imenovan .. Inu de ſposnanje tiga isvelizhanja dajeſh njegovimu folku, Kateru je v'odpuſzhanju nyh gréhou. Skusi to ſerzhno miloſt nashiga Boga, Skusi katero je nas obyſkalu tu gori ^{bs'}hajanje is viſſokoſti <^bgori is'hajanje) Criftus je po Bogaſtvi tu **gori is'hajanje** u'viſſokoſti od Ozheta> DB 1584, III,30b

2. smer na nebu ali zemlji proti točki, kjer vzhaja sonce; vzhod:

Serah ſe rezhe Sonzhnu **gori is'hajane** DB 1584, I,25b

ℳ gl. **goriizhajati**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriizhajati -am glag. nedov. [ˈgo:riizˈha:jati -am]; P 5, K 1 (DB 1584)

– nedol.: goriizhajati; – sed. ed. 3. os.: goriizhaja; – mn. 3. os.: goriizhajajo; ■ ■ (m)

1. kaj *dvigati se izza obzorja, nad obzorje; vzhajati*:

Sakaj on [Bog] pufty fvoje Sonce **gori is'hajati** zhes hude inu zhes dobre, inu pufty deshiti zhes pravizhne inu nepravizhne DB 1584, III,5a;

GOSPODNI dan pride grosovit, ferdit, sloban, de Deshelo opufty, inu gréshnike is një satarre. Sakaj Svesde na Nebefsih, inu nyh Orion, nefvétio fvitlu: Sonze temnu **gori is'haja**, inu Méfész temnu fye DB 1584, II,6a

PREN. Timu pravizhnimu mora vfelej supet ^aLuzh **gori is'hajati**, Inu vefšelj, tém, kateri fo brumniga ferza <^aLuzh> tu je, frezha inu ohranjenje> DB 1584, I,304a

2. v nedoločniku *premikati se z nižjega mesta, položaja na višjega; dvigati se*:

Vfe kar on [Bog] hozhe, tu štury, v'Nebi, na Semli, v'Murji, inu u'vfeh globofzhinah. Kateri pufty oblake **gori is'hajati**, od kraja Svitá: Kateri blifkanje inu desh dela DB 1584, I,313b

ℰ po nem., prim. aufgehen

AVTORSTVO: A. L. R.

goriiziti (goriiziti, goriizajti*) -dem glag. dov. [ˈgo:riizˈi:ti -i:dem]; P 20, K 6 (TT 1557, TPs 1566, JPo 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584)

– nedol.: goriiz | y/i | ti; – sed. ed. 3. os.: goriiz | y/i/aj (JPo 1578, II,76b) | de; – del. na -l m. ed.: goriizešal; – ž. ed.: goriizešla; – s. ed.: goriiz | e/a | šlu / goriizašlo (JPo 1578, II,3b); ■ ■ (m)

1. kaj; komu *dvigniti se izza obzorja, nad obzorje; vziti*:

Ty mladi Leuy erio po rupanu, Inu de ishzheio nih shpysho od Buga. Kadar pag tu Sonce **gori ifside**, taku fe tiakai pobero, Inu fe vnih lukne poloshe TPs 1566, 188a;

Kakor vshe Salnce, kadar **gori isaide** shniegouim [Kristusovim] Sijaniem, ne le suefeli, tiga kay ie pod Nebom: Tamuzh tudi dela, štori inu pomaga, da Liudye inu shyuina, vfakatera dela, delaio, Stoye, hode, vfe glide po nyh dopadeniu giblieio inu nyh vshyuaio JPo 1578, II,76b;

Po takim vpytju fe je prelila ena velika tekozha voda is eniga majhiniga Studenza: Inu Sonze je **gori isefhlu**, inu je fvitlu poštalu DB 1584, II,207a

PREN. Inu mi imamo eno štonouito Prerosko bešfede, inu vi prou delate, de vi na to isto merkate, koker na eno leshzherbo, kir venim kotu štoy, dotle fe ta dan šturi inu ta Daniza **gori ifside** vtim vafshim fercei TT 1557, gg1b;

Vi kir tiga Gospudi lubite, fouurashyte tu hudu, On tih Suetnikou Dushe varuie, inu is tih rok tih Neuernikou ifdyra. Timu Prauizhnimu ie ta luzh **gori iffeshla**, Inu vefšelie tim kir fo prauiga ferza TPs 1566, 177a;

Ti [Bog] oueffelish moie Serce, inu šturish meni vefšelu moie oblizhie. Ieft tebe prošsim skusi tuoie fuetu Roiftuu inu Zhloueftuu, de hozhesh na leta dan tuoio miloft zhes me puftyti **gori isiti** inu fe iskasati, kakor ta iutroua Saria, inu kmeni pryti, kakor ta sgudni dash TkM 1579, 56b;

Vam pak, kir fe mojga Imena boyte ima **gori isyti** Sonce te Pravice, inu isvelizhanje pod tigaiſtiga perutmi DB 1584, II,131b

2. kdo; od koga *imeti svoj začetek, izvor pri kom; iziti*:

Sakaj ta, od kateriga fe letu govory, je od ene druge Shlahte, is kateriga nej nikuli obeden Altarju flushil. Sakaj ozhitu je, de je od Iuda **gori isefhal** naſh GOSPVD, h'kateri Shlahti nej Moses ništér govuril od Farštva DB 1584, III,129a

3. kdo *začeti rasti; pognati*:

PREN. ZHlovik od Shene rojen, je kratik zhas shiu, je poln nepokoja: On **gori isyde** kakòr en zvèt, inu pade doli, béshy kakòr ena Senza, inu neoftane DB 1584, I,270a

ℰ gl. goriizhajati

AVTORSTVO: A. L. R.

goriiztegniti se -em se glag. dov. ['go:riiz'te:gniti se[?]]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– del. na -l ž. ed.: goriiztegnila se; ■ ■ (m)

kdo **narediti, da pride trup v pokončen položaj; vzravnati se:**

Ena Shena .. ie imeila eniga duha te bolešni ofšemnaift leit, inu ie bila skluzhena, nei mogla glaue gori ufdigniti, kadar Iefus no fagleda, poklizhe no kfebi, inu prau kni, Shena, bodi profita od tuie bolešni. Inu on poloshi na no te roke, inu ona fe ie fdaici **gori iftegnila**, inu ie zheštla Boga TT 1557, 211, podobno tudi TT 1581-82

ℳ po nem., prim. **sich aufrichten**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriiztegovati -ujem glag. nedov. ['go:riiztego'va:ti]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– del. na -l m. mn.: goriiztegovali; ■ ■ (m)

v zvezi z **roke**, kdo; kaj **s spravljanjem rok v položaj, da sta povsem zravnani in usmerjeni navzgor, izražati kaj:**

Ony [Izraelci] bodo prišli s'fvojemi ouzami, inu Volli, tiga GOSPVDA yfkati, ali ga ne bodo nahlji, sakaj on fe je od nyh obrnil. inu Efaje na I. cap. Kadar vy bote valhe roke **gori istegovali**, inu molili, taku jeft nehozhem vas flifhati TPo 1595, II,194

ℳ po nem., prim. **aufrecken**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorikojen -a -o del. ['go:riko'jen]; P 4, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: gorikojen; – mn. im.: gorikojeni; ◀ ▶ (m)

1. ki se ga duhovno, značajsko oblikuje in se mu nudi to, kar potrebuje za življenje; vzgajan, vzdrževan:

Sakaj jeft fim bil enu déte dobre share, inu fim eno dobro dušho dobil. Ker fim pak bil dobru **gori kojen**, fim jeft k'enimu neomadeshenimu teleffu srafsil DB 1584, II,142a

/ Sakaj ta GOSPVD .. satu tej polvitni gofpofzhini .. nasnanje da, kaj je nyh Slushba, h'zhemu je ony imajo nuzati, inu kaj ony imajo s'hnjo opraviti, Slafti, de bi ony ne imejli Tyranni ali Silniki biti .. de bi ony imejli .. sufseb nad temi mladimi ludmy svukom tardu dershati, de tijfti bodo prou **gorikojeni**, inu de nikar fkusi pohuifhanfke Exemple sapelani ne bodo TPo 1595, III,141

1.1 v čem pri katerem se razvija lastnost, sposobnost, kot jo določa sobesedilo:

H'drugimu tudi satu, de Boshje Krajleustvu inu ta Cerkou obdershana bode, nikar le fkusi tu, de Bug vtem Sakonu fkusi fvoj Shegen otroke daje, temuzh tudi de ty Otroci od teh Sakoinikou vftahu, inu v'Boshji befsédi bodo **gori koyeni** inu rejeni, de Boshje fposnajnje, inu ta prava Boshja Slushba vfelej od eniga do tiga drusiga erbajo, inu taku veliku ludy kisvelizhainju pridejo TPo 1595, III,188

ℳ gl. **gorikojiti**

PRIM. **gorikojiti**

AVTORSTVO: E. T.

gorikojenje -a sam. s ['go:riko'je:nje -a]; P 3, K 3 (DM 1584, TPo 1595, TfM 1595)

– ed. tož.: gorikojenje; – mest.: gorikojenju; ■ ■ (m)

1. duhovno, značajsko oblikovanje koga (zlasti otroka) in nudenje tega, kar je potrebno za življenje; vzgajanje, vzdrževanje:

Aku vfhe lih veliku fvojevolnih ludy vmejs srafte, tu nej tiga Sakonfkiga Stanu, temuzh teh hudih pregreifnih ludy dolg, kateri fe h'timu Sakonfkimu fšanu nikar prou ne perpravio. Sakaj kateri ga v'Boshjim imeni sazhe, ta bode tudi vtem **gori koyenju** teh otruk, inu vdrukim vfem, frezho inu vfhytak imel TPo 1595, III,184

1.1 v čem *razvijanje lastnosti, sposobnosti, kot jo določa sobesedilo*:

Kar kuli bote Ozheta profsili v'moim imeni, tu vam on bo dal: kadar onu [dete] bo po tvoji Boshji milosti na Svejt rojenu, taku je hozhem tebi tudi pèrnefti, fkusi Sveti Kàrft, inu fkusi Bogabojozhje **gori kojenje** v'tvoim strahi DM 1584, CCXIII, podobno tudi Tfm 1595

ℳ gl. **gorikojiti**

AVTORSTVO: E. T.

gorikojiti (gorikojiti, gorikoji°) -im glag. nedov. [ˈgo:rikoˈji:ti -ˈji:m]; P 41, K 17 (TC 1555, *P 1563, TO 1564, TL 1567, TkM 1579, DPr 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, DAg 1585, DC 1585, MD 1592, TPo 1595, Tfm 1595, Tfc 1595, ZK 1595)

– nedol.: goriko | y/ij/ji | ti; – sed. ed. 1. os.: goriko | jim/ym; – 3. os.: gorikoy; – mn. 1. os.: gorikoymo; – 2. os.: gorikoyte; – 3. os.: goriko | e/o (TPo 1595, III,179); – vel. mn. 2. os.: ko | y/ji/ij/j | te gori \ gorikoyte; – del. na -l m. ed.: goriko | ijl/il; – mn.: goriko | i/y/j | li; – ž. ed.: gorikoyle; ◀ ▶ ™

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Aufziehen. Latinè. educare. Windifch. gori koyti, rediti. Italicè. allevare, nutrire MD 1592, A4a

1. kdo; koga_{tož.}, (s čim) *duhovno, značajsko oblikovati koga (zlasti otroka) in mu nuditi to, kar potrebuje za življenje; vzgajati, vzdrževati*:

Vi Ozheti ne drašite vashih otruk, de preuez shaloftni inu strashni ne poštano, Temuzh te **gori koyte** fmafnu strafingno inu sprauim vukum tiga Gofpudi TC 1555, M6b;

Nepuſti obene Vduve isvoliti, kir je pod fheſtdeſet lejt ſtara, inu katera je bila eniga Moshá Shena, inu kir ima prizhovanje dobrih del, de je otroke **gori koyla**, de je rada erpèrgovala, de je Svetnikom nogé vmivala, de je tém reunim ſtrégla, de je u'vfem dobrim delli bila flifsig DB 1584, III,115b;

Kakòr Ozheti inu Matere ſvoje otroke vodio, inu je **gori koje**, nikar kakòr Rabelni inu Berizhi, de bi je fkusi Poſtave inu pergajnenje morili DB 1584, I,291b;

Po teiſti ſapoveduje Bug, de bi ty Otroci imejli Ozheta inu Mater poſhtovati, ty Starilhi ſvoje Otroke ſhiviti, **gori koyti** inu vuzhiti TPo 1595, II,224;

Tukaj ſtoji obuſe enu per drugim, kateri ſe eniga Diteta prou vrifnizi anvſame, inu je **gori koy**, de ſe onu vuzhy Boga prou ſpoſnati, ſe ne vuzhy preklinati, perſegovati, kraſti, &c. TPo 1595, III,161;

nedraſhite valhih otruk k'fardu, temuzh **koyte** nje **gori** s'navukom inu opominanjem h'GOSPVDV ZK 1595, 206

/ Htretim, De ſe dobre Shule gori narede inu derſhe, Sakai Bug hozhe, de ſe ty eni ludy od mladosti **gori koie**, rede inu vuzhe, De ta Pyſma tih Prerokou inu Iogrou bodo vmeili brati, prou faſtopiti, inu druge is ſhnih vuzhiti TO 1564, 2a;

Inu ſuſſeb de ſe mladi Hlapzhizhi, kateri ſo kvuzheinju prydni, **gori koye**, de ty kir ſa nami pridejo, tudi bodo mogli prave Pridigarje inu Cerkoune Sluſhabnike imejti TPo 1595, III,44

1.1 kdo; k čemu, koga, v čem *pri kom spodbujati razvoj lastnosti, sposobnosti, kot jo določa sobesedilo*:

Sa tiga volo ſi ti tudi rifnizhnu ſapouedal, de bi imeili te mlade Otroke vtuoim ſtrahu inu ſpoſnainu **gori kojiti**, inu nee nekar ſamuditi TkM 1579, 38a;

Obtu jeſt [hiſni goſpodar ali oče] tebe is ſerza proſſim, daj meni gnado inu muſh, modruſt inu ſaſtopnoſt, de jeſt pametnu inu Kàrfzhanlku pèr moji Sakonſki Goſpodini prebivam, inu ſhnjo red moje Otroke inu Druſhino h'tvojmu ſpoſnanju inu Boshji zhaſti, u'vfem poſhtenju, ſvéſtu dèrſhim inu **gori kojim** DM 1584, CCVIII;

Taku ta lubesan inu ſveifzhina, katero ty ſtarilhi na ſvojeh otrucih iſkaſhejo, ſlaſti, de ony nje ſhivee, gvantajo, h'poſhtenju inu kBoshymu ſtrahu **gori koije**, k'Vuki derſhe TPo 1595, III,184;

Vy goſpudje inu frawe, vy Krajli inu Fyrſhti, Vy ſte tulikain veliku Duſh pod vaſho oblaſtjo imejli, te bi vy bily imejli kBoshjimu ſtrahu **gori koyti**, inu nje s'flifſom htej beſſédi derſhati, Ali vy tiga neiſte ſturili, ſte nje puſtili ſhahre biti, inu pres vſiga Boshjiga ſtrahu gori raſti TPo 1595, II,169

2. kdo; koga_{tož.} *načrtno se ukvarjati z rastlinami, zlasti v gospodarske namene; gojiti*:

PREN. Taku ye nih [razbojnikov] dum ſapuszhen, Vinograd drugim reſdilen, Ti ſo poſuoſy perproſzhini, Sad volnu **gorikoili** *P 1563, 113, podobno tudi Tfc 1595

ℳ po nem., prim. **aufziehen**

PRIM. **gorikojen**

AVTORSTVO: E. T.

gori kvišku povzdigniti se gl. **goripovzdigniti se**, **kvišku**

gorilesti (gorilesti, gorilejsti) -lezem glag. nedov. ['go:ri'le:sti]; P 3, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– nedol.: goril | e/ej | sti; ◀ ▶ ①

kot slovarski zgled **dvigati se, vzpenjati se:**

Deutfch. Steigen. Latinè. fçandere. Windifch. gori leſti, hodíti, laſiti. Italicè. aſcendere, montare, ſalire, andar in ſopra MD 1592, P7a;

Conſcendo. Germ. auffſteigen. Slav. gori leifti, noter lejſti MTh 1603, I,327

ℳ po nem., prim. **aufsteigen**

AVTORSTVO: M. T.

gorinakladanje -a sam. s ['go:rina'kla:danje -a]; P 2, K 2 (DB 1584, ZK 1595)

– ed. or.: gorinakladanjem; ■ ■ ①

česa **delanje, da pride kaj na določeno mesto; natikanje:**

PREN. *Kaj vy tedaj Boga iſkuſhate, ſtém gori nakladanjem tiga Iarma, na téh Iogrou vrat, kateri néſo mogli ni naſhi Ozheti ni my noſſiti?* DB 1584, III,70a, podobno tudi ZK 1595

ℳ gl. **gorinakladati**

AVTORSTVO: M. T.

gorinakladati -am glag. nedov. ['go:rina'kla:dati]; P 2, K 1 (TPo 1595)

– nedol.: gorinakladati; – del. na -l m. ed.: gorinakladal; ■ ■ ①

kdo; komu, kaj **delati, da je kdo dolžen opraviti, plačati kaj; nakladati, nalagati:**

Ali iſvunaj takove gmain potrebe, nejma ta Goſpoſzhina tyranniſku regirati ali goſpodovati, tem podloſhnikom nikar prevezh gori nakladati, temuzh nje per te ſpodobni inu poſtauleni terpeſhliui praudi ali prauizi puſtit oſtati TPo 1595, II,290;

GOSPVD, tukaj je bila ena velika dragynja, inu leta je imel veliku Kaſht polnih ſhyta, inu keldre polne Vina. Ali on bi ne bil nikar enu ſernze, nikar eno frashizo vunkaj dal, ſamuzh de bi ſe bilu njemu preplazhalu, kakor je on hotel. Vni je moj hiſhnigofpuđ bil, inu je meni od lejta do lejta veglhi zhinſh gori nakladal TPo 1595, II,183

ℳ po nem., prim. **auflegen**

AVTORSTVO: M. T.

gorinositi -im glag. nedov. ['go:rino'si:ti]; P 5, K 3 (DB 1578, DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: gorinositi; – del. na -l m. mn.: gorinosili; ■ ■ ①

kdo; komu, kaj **prinašati hrano, pripravljeno za uživanje; streči:**

Inu kadar ie bil [Jožef] ſuoie lice vmil, ie ſhel vunkai, inu ſe ie terdnu derſhal, inu ie rekal: Poloſhite Kruh gori. Inu ſo nemu poſebi gori noſſili, inu nim [njegovim bratom] tudi poſebi, inu tem Egypteriem, kateri ſo ſhnim ieili tudi poſebi. Sakai Egypterij neſo ſmeili Kruha ieifti Sebreerij, sakai tu ie ena gnuſnoba pred nimi. Inu ſo nee poſſadili pruti nemu, tiga Peruoroiieniga po negouim peruoroiſtuu, inu tiga mlaishiga po negoui mladofiti. Tiga ſo ſe ony mei fabo zhudili. Inu ſo nim ieid gori noſſili od negoue Miſe DB 1578, 41a-41b, podobno tudi DB 1584;

Inu ſe takovim Panketyrarjem inu poſhrehom prou sgody, ony bi imejli lipu per maſſi ſhivejti inu zerati, nikar vſiga obilnu ſe puſtit gori noſſiti, ſdvejma ali na tu nar vezh ſ'tremi ſpodobnimi rihtami ali jejdy ſi pomagati inu ſa dobru vſeti, de bi ſiti bily, veſſeli, dobre vole inu luſtni per tem oſtali TPo 1595, II,172

goriobuden gl. goriobujen

goriobuditi -im glag. dov. [ˈgo:riobuˈdi:ti -ˈdi:m]; P 109, K 20 (TC 1550, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TL 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, TkM 1579, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595, ZK 1595)

– nedol.: goriobud | i/y | ti; – sed. ed. 1. os.: goriobudim; – 3. os.: goriobud | i/y; – mn. 3. os.: goriobude;
– vel. ed. 2. os.: obudi gori; – mn. 2. os.: goriobudite; – del. na -l m. ed.: goriobudil \ obudil gori; ◀▶ ③

1. kdo; koga_{tož.} povzročiti prehod iz spečega stanja v budno; zbuditi:

Inu on gre noter vta zhehn, inu nega logri gredo fa nim. Inu pole, ena uelika fortuna vftane na moriu, taku de ty ualluue fo ta zhehn pokriuali, On ie pag spal. Inu ty logri stopio knemu, inu nega **gori obude** TE 1555, D5a, podobno tudi TT 1581-82

2. kdo; iz česa, od česa, k čemu, koga povzročiti prehod iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obuditi:

Inu kadar fo oni bili vse tu, kar ie od nega bilu piššanu, dokonali, fo ga is tiga hloda doli fneli, inu fo ga polushili vta grob, Bug ga ie pag na trety dan **gori obudil** od te smerti TT 1557, 375;

Sakai aku ti stuiemi vufti špofnash Gofpudi Iefufa, inu Veruiesh vtuim fercei, de ga ie Bug od te smerti **gori obudil**, taku ti bosh isuelizhan TT 1560, 17a;

VEfelite fe vshe, vfi, O verni kerszheniki, Boga hualite, De ye finu fuiga. **Obudil gori** od smerti *P 1563, 134;

Cristus pag sleteim velikim zhudeffom nei nafnane dal, de bi on hotel ufakiga Mertueza na zheterti dan, koker tiga Lazarufa, od te tellefne Smerti **gori obudyti**, Temuzh Cristus sleteim zaihnom ie hotel ufe verne šaguishati .. kir ie dial, Ieft sem tu Goriuftanene inu ta leben, Kateri na me veruie, aku glih umerie, taku on bo shiu TO 1564, 167a;

De taku my nikar le tu imamo verovati, koku je ta GOSPVD Iesus te Vduve Synu letukaje **gori obudil**, taku bode on nas, inu vse Karfzhenike, **gori obudil**, temuzh my imamo fhe vezh verovati. Slafti, de on nas bode k'vezhnimu lebnu **gori obudil** TPo 1595, III,193;

Christus njega [človeka] supet od fna ali špainja seno bešséo **gori obudy**, kakor on pravi: Ioannis na 5. cap. Onu ta ura pride, vkateri vfi ty, kateri fo vgrobeh, bodo to fhtimo tiga zhlovéka Synu šlihali, inu naprej pojdejo, kateri fo dobru šturili, hgori vftajenju tiga lebna, Kateri pak fo hudu šturili, h'gorivftajenju te šodbe TPo 1595, II,234;

on [Bog] meni inu vfem Vernim vřak dan vse grehe dobrutlivu odpuřha, inu bo na šodni dan mene inu vse Mertve supet **gori obudil**, inu meni šovřemi Vernimi v'Christufu en vezhni Leban dal ZK 1595, 96

/ kadar fmo škuři ta Greh mertui bili, nas ie [Bog] shiue šturil, řred Šriftufom, (škuři to gñado fte vi ohraneni) inu ie nas šhnim řed **gori obudil**, inu šhnim řed pořřadil vta Nebeski Stan TL 1567, 11b

2.1 kdo; iz česa, koga povzročiti prehod iz neživega v řivo:

řakai iest vom poueim, de Bug premore timu Abraamu tudi is letih kamenou otroke **gori obuditi** TT 1581-82, I,8

3. kdo; iz koga, k čemu, koga, (s řim) povzročiti, da kdo postane dejaven, začne opravljati kako vlogo, nalogo; zbuditi:

Potle ye Bug gouurill htimu Moifefu inu ye giall/ Ieft hozho tim ludem aniga Preroka kir bode tebi glih is řhnih bratou **gori obuditi**/ inu ieft hozho pořřauti muje beřede vnega vuřta TC 1550, 84(50b);

Inu kadar ie on tiga řftiga [Bog Savla] prozh dial, nim [Izraelcem] **gori obudi** tiga Dauida kanimu Kralu, timu ie priřhouane daial, inu dial, Ieft sem neshil Dauida tiga Ieřřeuiga řynu, eniga Mosha po muim fercei, kateri bode ufe muie uole šturil TT 1557, 374;

Bug ie tudi per tim nashim řadashnim zhařu po vfem Kerszhanřtui, Bogaboyezhe, řueiřte, řiřnizhne inu vuřzene Pridigarie inu Vuřhenike **gori obudil** TAr 1562, 2a;

Ta sludi ie hud vfeih hudih kunshti poln, Nai fi on bo zhestu fafromouan, premagan inu odpahnen, taku on fdai sdrugo kunshtio te Verne od Buga, od prae Vere odpelouati .. Glih taku potle ie sto Cercouio .. delal, Peruizh ie to Cercou ftemi Tyranni preganal, moril inu doli terl, oli kadar fteim ie malu oprauil, taku ie Kezarie, falsh Vuzhenike, Papeshe, Shcoffe inu Farie **gori obudil**, ty fo shnih falsh shlushbami inu fmalikouanem, prau Vuk Boshy inu slushbe Boshye preobernili TT 1577, 368; Obtuiest ne zho famuditi vas vfelei opominati od letih rizhi, nai fi vi te ifte veifte, inu fte poterieni vti gotoui rifnici. Oli meni fe prou fdi, de dotle fem vletei Vtti, de vas **gori obudim** inu opominam TT 1581-82, II,304[=340]

4. kdo; proti komu, kaj, v kom/čem povzročiti, da kaj nastane, postane navzoče v zavesti; vzbuditi:

fueti Duh fuio muzh inu miloft na meni vfelei iskashe, muio Vero tu feuupane pruti Bogu fpet **gori obudi** inu poterdi, inu fturi to muio veift pokoino inu vesselo TC 1555, I6a;

Na tako lubefan inu Dobruto Cristufeuo, imamo zhestu fmisliti, inu nasho Vero inu feuupane vtim nashim fercei vseh shlaht nadlugh **gori obuditi** inu poterditi TR 1558, a2b;

Per tim oftru subper falsh Vuzhenike [sv. Pavel] gouori, de fo offertni, nishter ne vmeio, fo kushni, tu ie norci, od nepridnih rizhi pridiguio, od nih vuka fe nizhe ne pobulsha, le sdrashbe **gori obude** TL 1567, 66a;

Nikar le stem, de on [Kristus], kakor Ioannis. 17. ftoji, fe je sa nas pofvezhil inu fe koffru dal, Temuzh, de on nam fvojga Svetiga Duha fheinka, kateri vnas en nov leben **gori obudy**, timu greihu fupar ftoji TPo 1595, II,12

/ Kadar pak Bug eniga zhujezhiga inu praviga rifnizhniga Pridigarja da, kateri takove Befede vteh Polufhauceu ferzih sna prou **gori obuditi**, inu islofhiti, ta pernefe is lete Angelfke pridige to narvegihho kunsht TPo 1595, I,42

ℳ gl. [goribuditi](#)

PRIM. [goriobujen](#)

AVTORSTVO: A. L. R.

goriobuditi se -im se glag. dov. ['go:riobu'di:ti se -'di:m se]; P 7, K 5 (TT 1560, *P 1563, TPs 1566, TT 1581-82, TPo 1595)

– nedol.: goriobudit se; – sed. mn. 1. os.: goriobudimo se; – vel. ed. 2. os.: obudi se gori; – del. na -l m. ed.: goriobudil se; ■ ■ (m)

1. kdo; od česa preiti iz spečega stanja v budno; zbuditi se:

PREN. Ne bodite nikomer kai dolshni, famuzh letu, de fe vi vmei febo lubite .. Ta lubefan timu blishnimu hudiga ne fturi. Obtui ta lubefan ie te Poftaue dopolnene. Inu kadar mi veimo letu, tu ie leta zhas, de ie ta vra tukaie, de fe mi od tiga fna **gori obudimo**. (Sakai tu nashe Ifuelizhane, ie fdai blishe, koker tedai fmo verieli) TT 1560, 21b-22a, podobno tudi TT 1581-82

2. kdo; od česa preiti iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obuditi se:

Taku shlishimo Christufi, Sueti Paul pishe venim listi. Satu ie Christus hotl vmreit, Nu fpet fe **gori obudit**, De ie zhes shiue, inu mertue, En krall inn[!] Bug nebes femlle, Nas fpelai is vfe reue *P 1563, 162;

Na Velikonozhni dan, de je Christus ta GOSPVD, pravi Bug inu zhlovik, fkusi Boshjo krafft fe fam od teh mertvih supet **gori obudil** TPo 1595, II,97

3. kdo zavedeti se česa in začeti delovati; zbuditi se:

Ne pufti tim, kir fo meni po kriiuci fouurash, zhes me fe vesselyti, Inu tim kir mene pres vrshaha nydaio .. Gosfpud ti vidish, ne molzhi, Gosfpud ne hodi delezh od mene. Ti mui Gosfpud inu Bug **obudiffe gori** inu zhui kmui praudi, Inu kmuimu kregu TPs 1566, 68a

ℳ gl. [goribuditi](#)

PRIM. [goriobujen](#)

AVTORSTVO: A. L. R.

goriobudovati -ujem glag. nedov. ['go:riobudo'va:ti -'du:jem]; P 1, K 1 (TAr 1562)

– sed. ed. 3. os.: goriobuduje; ■ ■ (m)

kaj; koga_{tož}. **povzročati, da se kdo zave česa in začne delovati; zbujati:**

Sakai ta Boshya inu Euangeliska Obluba, ie Gmain, ona fe vfem ludem ponuie inu nesse naprei, Inu tim dobrim dellom inu prauim Boshym slushbom nishter ne vľame, nih ne ľauershe, Temuzh veliku vezh te luci[!] **gori obuduie** inu opomina hti praui Veri, inu htim dobrim dellom inu Boshym slushbom TAr 1562, 46b-47a

℥ gl. **goribuditi**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriobujati (goriobujati, goriobujeti*) -am glag. nedov. ['go:rio'bu:jati -am]; P 11, K 6 (TT 1557, TAr 1562, TO 1564, TP 1566, TT 1581-82, TPo 1595)

– nedol.: goriobujati; – sed. ed. 3. os.: goriobuj | e/a; – mn. 3. os.: goriobujejo; – del. na -l m. ed.: goriobujal; ■ ■ (m)

1. kdo; od česa, koga povzročati prehajanje iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obujati:

Ioh. 5. praui, Ta Ozha lubi tiga Synu, inu nemu iskashe vse, kar on řturi. Inu on bode nemu she vegsha dela iskafal, de fe vi bote ľazhudili. Sakai koker ta Ozha te Mertue **gori obuie**, inu řturi shiue, Glih taku tudi ta Syn řturi shiue, katere on hozhe TT 1557, s3a;

on [Bog Očē] tim vernim ľa volo Criftufa, nekar ľamuzh te grehe odpufzha. Temuzh on te ifte tudi od te Smerti **gori obuia**. Inu nee pod to oblařtio te Smerti ne puřti, inu nim da ta vezhni Leben TO 1564, 165b;

derľhi fe ľefemkai kletimu Krajlu, nařhimu GOSPVD Criftufu Iesufu, kateri .. to oblařtu inu opravilu ima pelati, de on ima te Sleipze videzhe, te hrome hodezhe, te goboue zhiřte, te glufhze ľliřheozhe dellati, te mertve **gori obujati** TPo 1595, I,18

2. kaj; kaj povzročati, da kaj postane navzoče v zavesti; buditi:

Sakai ta Porodni Greh, nai ři ie on nom vřim kerřtu, ľauolo Iefufa, odpufzhen .. veden notri vnas fezhene, vushiga inu **gori obuie** vse shlaht hude, kriue inu neřpodobne misli inu Shele TT 1557, n3a;

Inu koker ta beřředa Boshya inu ta Euangeli nas hti Veri opomina, Inu to Vero hozhe imeiti inu gori vnas nareia inu obuia, Glih taku ty Sacramenti, nas opominaio hti Veri, hote imeiti inu **gori obuieio** to Vero TAr 1562, 39a

℥ gl. **goribuditi**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriobuje [3. os. ed.] gl. **goriobujati**

goriobujen (goriobuden, goriobujen) -a -o del. ['go:riobu'ľen -'ľe:na -o]; P 43, K 17 (TC 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, DAľ 1585, TřPre 1588, TPo 1595, TřM 1595, ZK 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: goriobu | d/ľ | en; – mn. im.: goriobu | d/ľ | eni; – ř. ed. im.: goriobudena; – s. ed. im.: goriobudenu; ■ ■ (m)

1. ki preide iz spečega stanja v budno; zbujen:

PREN. aku ľih ty Karľzheniki raunu taku morajo vmreĳti, kakor ty neverniki, taku je vľaj nyh Smert nym en lubesniu ľladak řen, ali řpainje, od kateriga ony imajo supet **gori obudeni** řiti TPo 1595, III,196

2. ki preide iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obujen:

Sueti Paul hřim Romanom Cap. vi piřřhe, Mi řmo Criftuřom red skuři ta kerřt pocopani vřo řmert, de koker ie Criftus **gori obuien** skuři to zhařt nega ozeta[!], gľih taku imamo tudi mi, ve nim[!] nouim ľebnu hoditi TC 1555, B1b;

Criftus tukai gouori, de ty Greshniki, kir řo pred Bugom inu na dushi mertui, aku bodo vnega Verouali, bodo řhiui, tu ie, oni brumni inu řueti pořřtano, inu bodo potle na řodni dan tudi **gori obudeni** hřimu vezhřimu ľebnu TT 1557, s3b;

Cristus ie zhes dan fa nashih Grehou volo, inu ie **gori obuden** fa nashe Prauce volo TR 1558, K1a;
Taku mi veruiemo, de bomo mi tudi shnim shiueili. Inu mi veimo, de Cristus, kir ie **gori** od te fmerti **obuden**, naprei vezh ne vmerie TT 1581-82, II,20;
Cristus je tu, kir je vmèrl: Ia veliku vezh, kateri je tudi **gori obuden**, kateri je na defnici Boshji, inu sa nas profsi DB 1584, III,85a;
bo Tellu fupet od fmèrti **gori obudenu**, inu s'dusho spet vkup fdrushenu, kateru mora poprei vfemli dobru fe izshiftiti, de enu zhaftitu fuitlu Tellu fupet od fmèrti gori vftane, kateru fe bo fueitilu, kakor fuefde na Nebi vfelei inu vekoma TtPre 1588, 129;
Sakaj raunu kakor Christus nei fa fe, temuzh sa nasho volo zhlovik postal inu vmerl, taku lesly on tudi sa nasho volo vGrobi, inu njegou Grob je nash Grob, de my imamo skusi njega na fodni dan is njega **gori obujeni** biti, inu s'hnym vekoma shivejti TPo 1595, I,310;
De raunu kakor je Christus, od fmèrti **gori obuden**, skusi zhaft tega Ozheta: taku imamo tudi my, v'enim novim lebni hoditi ZK 1595, 143

3. ki postane spet dejaven; obujen:

De ti [cerkovni služabnik] to Cerkou nekar Ssanemi [= s sanjami] oli zhlouefkimi poštauami, Temuzh fteim Boshym Nebeshkim Vukum, poduuzhish, vishash inu pelash. De ta Cerkou skuŕi S. Duha, inu skuŕi to tuio rifnizhno Pridigo tiga S. Euangelia, bo **gori obudena**, inu timu Iesufu Cristufu nee Shenimu, bo fueifta TO 1564, 73a

ℳ gl. **goribuditi**

PRIM. **goriobuditi**

PRIM. **goriobuditi se**

AVTORSTVO: A. L. R.

goripisati -pišem glag. nedov. [ˈgo:ripiˈsa:ti -ˈpi:šem(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

– sed. ed. 2. os.: goripišeš; ■ ■ ℳ

kdo; komu kaj **ukazovati, zahtevati, da bo kdo deležen česa; določati, predpisovati:**

Sakaj ti meni **gori piŕheŕh** shaloŕt, inu me hozheŕh konzhati, sa volo gréhou moje mladofŕi? DB 1584, I,270a

ℳ po nem., prim. **anschreiben**

AVTORSTVO: E. T.

goripovedati (goripovejdati) -povem glag. dov. [ˈgo:ripoˈve:dati -ˈve:m]; P 4, K 2 (TO 1564, TC 1575)

– nedol.: goripovejdati; – sed. mn. 3. os.: goripovejdo; – del. na -l m. mn.: goripovej dali; ■ ■ ℳ

kdo; kaj **z govorjenjem posredovati vnaprej pripravljeno besedilo:**

Inu de taki Hlapzhyzhi inu Deklice vfako nedelo ob puldneui oli ob Vezhernici fred fteimi Farmani vto Cerkou prydo, Inu tak Catehismus, koker ie letukai ŕapiŕŕan, Vprashaiozh inu Odgouariozh ozhitu inu faŕtopnu is vuna **gori poueido** TO 1564, 100b;

ENA MOLITOV TE CERQVE, KADAR SO TY Otroci ta Catehismus vti Cerqui **gori poueidali** TC 1575, 35

ℳ po nem., prim. **aufsagen**

AVTORSTVO: M. T.

goripovišan -a -o del. [ˈgo:ripoˈvi:šan]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– nedol. obl. m. ed. im.: goripovišan; ■ ■ ℳ

ki prejme viŕŕi poloŕaj zaradi pomembnosti ali izkazanih pozitivnih lastnosti; povišan, povzdignjen:

Letiga Iesufa ie Bug gori obudil, kateriga fmo mi vŕi Pryzhe. Satu ie on od te defŕnice Boshye **gori pouishan**, inu ie pryel od Ozheta to oblubo tiga fuetiga Duha inu ie vunkai islyl, letu, kar ui ŕdai

uidite inu slishite TT 1557, 335, podobno tudi TT 1581-82

ℳ gl. goripovišati

PRIM. goripovišati

AVTORSTVO: M. T.

goripovišati -am glag. dov. ['go:ripo'vi:šati -am]; P 1, K 1 (TC 1550)

– sed. ed. 3. os.: goripoviša; ■ ■ ℳ

kdo; koga_{tož}. **dati komu višji položaj zaradi pomembnosti ali izkazanih pozitivnih lastnosti; povišati, povzdigniti:**

Sueti Peter taku vuzhi/ Vy Mlaſhi bodite pokorni tim ſtarim/ taku de aden timu druſimu bode poduerſhen/ inu iſkaſhite to pohleunoſt valhe miſli ſakai Bug teim ofertnim ſubper ſtoy anpag teim pohleunim to gnado da/ obtu bodite pohleuni pod to mogozho roko boſhyo/ de vas kader bode zhas **gori pouiſha** TC 1550, 139(78a)

ℳ po nem., prim. auferhöhen

PRIM. goripovišan

AVTORSTVO: M. T.

goripovzdigniti -em glag. dov. ['go:ripo'vzdi:gniti -em]; P 8, K 3 (DB 1584, DM 1584, TfM 1595)

– nedol.: goripovzdigniti; – vel. ed. 2. os.: povzdigni gori; – mn. 2. os.: goripovzdignite \ povzdignite gori; – del. na -l m. ed.: goripovzdignil \ povzdignil gori; ■ ■ ℳ

1. kdo/kaj; koga/kaj premakniti z nižjega mesta, položaja na višjega; dvigniti:

INu mene je en vejter **povsdignil gori**, inu me je pèrneſſel k'vratam GOSPODNIE Hiſhe, katera pruti Iutru ſtoje, inu pole, na vratih je bilu pet inu dvajſſeti Mosh DB 1584, II,64a;

Slejdne kaſhtiganje pak, kadar je v'prizho, ſe nam nesdy veſſelje, temuzh ſhaloſt: Ampak potle bo onu dallu en pokoyſn ſad te pravice, tém, kateri ſo ſkusi toiſto vajeni. SAту ſupet **gori povsdignite** liné roké inu trudna kolena, inu prou ſtopajte ſ'vaſhimi nogami, de ſe gdu neſpodpolsne, kakòr en hromez, temuzh de bo veliku vezh osdraulen DB 1584, III,131b

/ SBirajte ſe vkup vy BenIaminovi otroci is Ierusalem, inu trobentajte ſ'Trobento na Strashi Tekoa, inu **povsdignite gori** enu Banderu na Strashi Betkerem: Sakaj ena nefrezha gre ſemkaj od Pulnozhi, inu ena velika nuja DB 1584, III,30b

PREN. Sakaj jeſt jém Pepèl, kakòr Kruh, Inu méſham moje pytje ſ'jokanjem. Pred tvoim pritenjem inu ſerdom: De ſi mene **gori povsdignil**, inu ſi me doli vèrgal DB 1584, I,305a

2. kdo; koga_{tož}. napraviti, da kdo pride iz ležečega ali sedečega položaja v stoječega; dvigniti:

Petrus je pak djal: Srebra inu slata jeſt neman[!], kar pak imam, tu jeſt tebi dam: v'Imeni Ieſufa Criſtuſa od Nazareta, vſtani gori, inu hodi. Inu je njega priel ſa deſno rokó, inu ga je **gori povsdignil**. Sdajci ſo njegove nogé inu gleſhni tèrdnu ſtali, je gori ſkozhil, inu je mogèl hoditi inu ſtati inu je ſhàl ſhnyma v'Tempel DB 1584, III,62b

3. kdo; kaj, s prisl. določilom kraja premakniti glavo, oči tako, da je pogled usmerjen navzgor; dvigniti:

Sa tiga volo, kadar ſim jeſt tudi, nikar téh ner manſhih, temuzh téh ner vekſhih greſhnikou eden, kir dobru neſmejm moiſh ozhy h'tebi **gori povsdigniti**: taku pridem ieſt tudi h'tebi, òti gnadlivi inu miſtoſtivi Bug, v'tém vupanju inu ſaneſſenju, de boſh ti tudi ta Bug pruti meni, kir ſi bil vſàk zhas pruti vſem, inu de boſh mene tudi pèr tebi, gnado inu miſtoſt, nikar majne kakòr druge, puſtil najti DM 1584, LXXV, podobno tudi TfM 1595

4. v zvezi z roka, kdo; kaj s spravljanjem roke v položaj, da je povsem zravnan in usmerjena navzgor, izraziti kaj:

Vſtani gori GOSPVD Bug, **povsdigni gori** tvojo roko, ne poſabi na te reuné DB 1584, I,282a

ℳ po nem., prim. aufheben

AVTORSTVO: M. T.

goripovzdigniti se -em se glag. dov. [ˈgo:ripoˈvzdi:gniti se -em se]; P 2, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– sed. mn. 1. os.: goripovzdignemo se; – del. na -l ž. mn.: gori povzdignile se; ■ ■ (m)

kdo/kaj **premakniti se navzgor, kvišku; dvigniti se:**

Kadar fim jeft te Svirine taku vidil, pole, enu Kollu je ftallu na Semli, raven téh fhtirih Svirin, inu je bilu viditi, kakòr fhtiri Kolestä .. Inu kadar fo te Svirine fhle, taku fo tudi ta Kolestä raven nyh fhla, inu kadar fo fe te Svirine od Semle **gori k'viľhu povsdignile**, taku fo fe tudi ta Kolestä gori k'viľhu vsdignila DB 1584, II,60b

PREN. on [Kristus] nam hozhe pomagati nolsiti, ta trud, mujo inu to butoro lahko fturiti, inu s'fvojem troshtom inu mozhio, fkusi tiga svetiga Duha taku per nas ftati, de my pod to Butoro nikar na tla ne pademo, temuzh **fe gori povfdignemo**, inu noter do tiga odlozheniga kraya toifto pernefsemo, ker bi ficer ne mogozhe bilu, kadar bi takove pomuzhi inu ohlajenja tukaj ne bilu, de bi ludje ne imejli na tla pafiti, inu taku vnefrezhi zagati inu konez vseti TPo 1595, III,59

ℳ gl. [goripovzdigniti](#)

AVTORSTVO: M. T.

goripovzdigovati -ujem glag. nedov. [ˈgo:ripoˈvzdiɡoˈva:ti -ˈgu:jem]; P 4, K 2 (TPs 1566, DB 1584)

– nedol.: goripovzdigovati; – sed. ed. 3. os.: goripovzdiguje \ povzdiguje gori; ■ ■ (m)

1. kdo; kaj **premikati z nižjega mesta, položaja na višjega; dvigati:**

Kadar on [Bog] garmy, taku je mnogu vodé pod Nebom, inu **povsdiguje gori** te magle od kraja Semle DB 1584, II,32b

2. kdo; koga_{tož.} **spodbujati koga z nudenjem opore, opogumljanjem:**

GOSPVD **gori povsdiguje** te reuné, Inu Nevernike doli na tla pahá DB 1584, I,316a

/ Ampag ti Gofpud fi mui fzyt[!], muia zhaft, Inu ta kir muio glauo **gori poufdiguie** TPs 1566, 17b

3. v zvezi z **roke**, kdo; h komu, kaj **s spravljanjem rok v položaj, da sta povsem zravnaní in usmerjeni navzgor, izražati kaj:**

Satu, kateri hozhe prou moliti, ta mora (kakòr je osgoraj poftaulenu) v'Duhi inu v'rifnici moliti, v'tém Imeni nafhiga GOSPVD A Iesufa Criftufa, inu svete roke **gori povsdigovati** h'Bugi, tu je, njega molitou ima pojti is prave vere, is ferza, is prave andohti, inu nikar is hinaufzhine DB 1584, I,cVa

ℳ gl. [goripovzdigniti](#)

AVTORSTVO: M. T.

goriprebuditi -im glag. dov. [ˈgo:riprebuˈdi:ti]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. mn.: goriprebudili; ■ ■ (m)

kdo; kaj **z aktivnostjo doseči, da kaj spet začne veljati, delovati; obuditi:**

Inu Krajl je stopil k'enimu ftebru, inu je fturil eno Saveso pred GOSPVDOM, de bi ony iméli hoditi sa GOSPVDOM, inu dèrshati njegove Sapuvidi, Prizhovanje inu Praude, is celiga ferza, inu is cele Dufhe, de bi **gori prebudili** te beľfede lete Poftave, katere fo piľfane v'letih Buqvah DB 1584, I,218a

ℳ gl. [goribuditi](#)

AVTORSTVO: A. L. R.

gorirediti -im glag. nedov. [ˈgo:rireˈdi:ti -ˈdi:m]; P 9, K 5 (TAr 1562, TO 1564, TkM 1579, DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: gorired | i/y | ti; – sed. ed. 1. os.: goriredim; – mn. 3. os.: gorirede; – del. na -l m. ed.: goriredil; – mn.: goriredili; – ž. ed.: goriredila; ■ ■ (m)

1. kdo; koga_{tož.} *duhovno, značajsko oblikovati koga (zlasti otroka) in mu nuditi to, kar potrebuje za življenje; vzgajati, vzdrževati:*

Inu te Tahpenefe Seftra je njemu rodyla Genubata, njegoviga Synu. Inu Tahpenes ga je **gori redila** v'Pharaonovi hihi, de je Genubat bil v'Pharaonovi Hishi, mej Pharaonovimi otruki DB 1584, I,191b;

inu on [Mordohaj] je **gori redil** Hadaffo, ta je Ester, svojga Striza Hzher: Sakaj ona nej iméla ni Ozhetá ni Matere, inu .. je Mardohai njo na Hzherinim mejfti gori bil vsel DB 1584, I,236a[=263a]

- / Sakai ty ftari Krali Vyudi inu Kerfzheniki, fo te Closhtre inu druge Shtiffte stiftali inu Sblagom obdelili, De se vnihi imaio ty, Pridigarij te Cerque **gori rediti** koyti inu vuzhiti, Inu nekar fá volo tih neuuzhenih nemarnih pyanih vnuznih Menihou inu Nun volo TAr 1562, 88b;
- Sledna Cercou inu Gmaina ima fuie laftne Shulmoistre inu Shularie imeiti, uihih[!] se imaio te nuzne potrebne mladice inu flance mladi ludy **gori redyti**, koyti inu uuzhit TO 1564, 78b;
- Kadar bi se Klofhtri she nuzali sa polhtene hifhe, de bi se mladi hlapzhizhi vnyh **gori redili**, inu bi nyh puftyli tu Pifmu fhtudirati, taku bi tu bilu enu cilu lipu, fhlahtnu inu pridnu delu TPo 1595, I,27

1.1 kdo; koga_{tož.}, v čem, s prisl. določilom načina *pri kom spodbujati razvoj lastnosti, sposobnosti, kot jo določa sobesedilo:*

Pomagai, de se ony [krščanski zakoniki] tebe boie, vpraii lubesni inu edinofti, Kerfzhansku edan per drugim prebiuaio, vtim pottu nih Oblizhia fuoi Kruh ieido, fuoie Otroke vtuoim ftrahu **gori redee** TkM 1579, 36b;

Ti hozhesh gnado dati, de vfi Hishni Ozheti inu Matere, inu Shulmoishtri, fuoie Otroke, Drushino, inu vse mlade sfiffom **gori rede**, vsdrauim vuku inu fposnainu tuoie vole, inu vdobrih fray kunshtih inu tugentih, htuoij zhafti inu knih Dushe Isuelyzhainu TkM 1579, 38a

ℳ po nem., prim. aufziehen

PRIM. [gorirejen](#)

AVTORSTVO: E. T.

gorirejen -a -o del. [ˈgo:riˈreˈjen -ˈje:ɲo]; P 5, K 3 (TO 1564, TC 1575, TPo 1595)

– nedol. obl. m. mn. im.: gorirejeni; – s. ed. im.: gorirejenu; ◀ ▶ ⓘ

1. ki se ga duhovno, značajsko oblikuje in se mu nudi to, kar potrebuje za življenje; vzgajan, vzdrževan:

Takovu je Bug timu Svitú porozhil, ta ima Krajle inu Cefsarje, de ony fvoje podloshnike fupar te Sovrafhnike ima[!] fzhititi, Ta ima Ozhetá inu Mater, de ty otroci bodo **gori rejeni** inu kojeni TPo 1595, I,70

1.1 k čemu, v čem *pri katerem se razvija lastnost, sposobnost, kot jo določa sobesedilo:*

De onu [dete] po tei tui voli inu dopadenu, hti zhefty inu huali tuiga S. Imena, fueiftu inu brumsku bode **gori reienú** inu vishanu, De na konzu to oblubleno Erbszhino Vnebefsih, fo vfemi Isuolenimi Suetniki pryne inu polfede TO 1564, 92a

- / de bi mladi Hlapzhizhi, kateri fo kshitudirainju ali k'vuzheinju pridni, ali sa vbushtva volo ne mogo naprej priti, vpravim poshteinju obderlhani, inu v'tém vuzheinju mogli **gori rejeni** inu koyeni biti TPo 1595, III,44;

Sa tiga volo, kateri vbofim, nepremoshnim, sapufzhenim ludem sdenarmi inu blagum pomaga, Kateri fvojo fhtiuo inu pomuzh h'timu da, de mladi ludje k'Shuli dershani, vBoshy Befšedi inu drugih kunfhtih bodo **gori rejeni**, de ony fzhafoim tudi drugim, v'Cerkounih Slushbah mogo pomagati inu naprej ftati, ta offruje inu daruje timu vbosimu Ditezu Iesusu TPo 1595, I,78

ℳ gl. [gorirediti](#)

PRIM. [gorirediti](#)

AVTORSTVO: E. T.

goriscimprati -am glag. dov. [ˈgo:riˈsci:mprati]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol.: goriscimprati; ■ ■ ⓘ

kdo; koga_{tož}. **narediti, da kdo postane bolj sposoben vzdržati negativne vplive, okoliščine; utrditi, okrepiti:**

Inu sdaj, lubi Bratje, porozhim jeft vas Bogu, inu tej Befsédi njegove gnade, kateri je mogozh vas **gori s'zimprati**, inu erbfzhino dati, mej vfemi témi, kateri bodo pofvezheni DB 1584, III,73a

ℰ gl. **goricimprati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorisezidan -a -o del. [ˈgo:riseˈzi:dan -a -o]; P 3, K 2 (TR 1558, DB 1584)

– nedol. obl. ž. ed. im.: gorisez | i/y | dana; – s. ed. im.: gorisezydanu; ■ ■ (m)

1. ki je narejen, postavljen z (gradbenim) materialom; sezidan, zgrajen:

Inu jeft hozhem en gol kamen is tebe [Tira] fturiti, inu en Otok, po katerim fe Ribje mreshe respenjo, de nebofh vezh **gori fesydana** DB 1584, II,72b v tebi ne bodo več stale zgradbe

2. ki zaradi delovanja koga postane številčnejši, enotnejši; okrepljen:

Criftus ie gori shal vto Vifšokoto, inu ie to lezho vyeto febo pelal, inu ie dal te Daruue tim ludem, On ie te ene poštauil htim Iogrom, te ene htim Prerokom, te ene htim Euangeliftom, te ene htim Paftyriem inu Vuzhenikom, de skufi nee bode tu Tellu Criftuseuu, tu ie, ta Cerkou, ta Gmaina Boshya, **gori felidana** TR 1558, d4a;

Inu on je ene poštavil k'Apostolom, ene pak h'Prerokom, ene k'Evangeliftom, ene h'Paftirjem inu Vuzhenikom, de ty Svetniki bodo pèrprauleni h'dellu te flushbe, de fkusi toifto bo Criftusevu tellu **gori fesydanu** DB 1584, III,105b

ℰ gl. **gorizidati**

PRIM. **gorisezidati**

AVTORSTVO: E. T.

gorisezidati -am glag. dov. [ˈgo:riseˈzi:dati]; P 5, K 3 (TT 1557, TL 1561, TT 1581-82)

– nedol.: gorisezidati; – del. na -l m. ed.: gorisez | i/y | dal; ◀ ▶ (m)

1. kdo; koga/kaj narediti, postaviti kaj z (gradbenim) materialom; sezidati, zgraditi:

Inu kadar oni [judovski starešine] prido htimu Iefufu, nega sflifšom proffio, inu prauio, On [stotnik] ie ureden de ti tu nemu fturish, fakai on ima fa lubu nashe ludi, inu on ie nom to Shulo **gori felidal** TT 1557, 181

PREN. Sakai en drugi Grunt niszhe ne more poloshiti, mumu letiga, kir ie poloshen, kateri ie Iefus Criftus, Aku pag du fyda na leta Grunt, Slatu, Srebru, Shlahtnu kamine, Derua, Senu, Sternifzhe, Taku vfakiga dellu bode refodienu, Sakai ta Dan bo refodil, potehmal onu bo utim ognu refodienu, Inu vfakiga dellu, kakouu ie, bo ta ogen iskuffil. Aku kei eniga dellu, kir ie **gori fefydal**, obftoy, taku on bo lon pryel TL 1561, 32a

2. kdo; koga_{tož}. narediti, da kdo postane bolj sposoben vzdržati negativne vplive, okoliščine; utrditi, okrepiti:

Lubi Bratie, iest vas ifrozhim Bogu, inu tei beffedi nega Gnade, kateri ie mogozh vas **gori felidati**, inu dati vom to Erbfzhino, vmei vfemi teimi kir fo pofuizheni TT 1581-82, I,572

ℰ gl. **gorizidati**

PRIM. **gorisezidan**

AVTORSTVO: E. T.

gorishajanje (gorishajanje, gorishajanje) -a sam. s [ˈgo:riˈsha:janje]; P 4, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– ed. im.: gorishaja | /nj/nj | e; ■ ■ (m)

dviganje izza obzorja, nad obzorje; vzhajanje:

PREN. Inu ti Ditece bofh en Prerok tiga nar Vilhiga imenovan .. Inu de fposnanje tiga isvelizhanja dajejh njegovimu folku, Kateru je v'odpufzhanju nyh gréhou. Skusi to ferzhno miloft nalhiga

Boga, Skusi katero je nas obyſkalu tu ^bgori s'hajanje is viſsokosti <^bgori is'hajanje) Criftus je po Bogaſtvi tu gori is'hajanje u'viſſokosti od Ozheta> DB 1584, III,30b;

Tu ſe pak ne pravi ſaſluſheinje, ni naſha dobra della, temuzh njegova ſerzhna miloſt, de on naſ ſa volo Chriſtufa ſa lubu ima .. Ampak tu je ta neisgruntana miloſt, ta je takovu ſadobila, ſ'tejm naſ je tu **gori s'hajainje** vti viſſokoti obijſkalu TPo 1595, III,89

℥ gl. **goriizhajati**

AVTORSTVO: A. L. R.

goriskakati -skačem/-skakam glag. nedov. ['go:ri'ska:kati -'ska:čem/-'ska:kam(?)]; P 15, K 5 (TT 1557, TP 1566, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588)

– sed. ed. 1. os.: goriskačem; – 3. os.: skače gori; – mn. 3. os.: goriskakajo; – vel. mn. 2. os.: goriskakajte \ skakajte gori; – del. na -l m. mn.: goriskakali; – s. ed.: goriskakalu; ■ ■ (m)

kdo **hitro se premikati**:

Inu pergudilu ſe ie, de koker ta Elizabeta ſaſliſhi tu Marieuu dobru ufdane, ie tu deite une teleſſu **gori skakalu** TT 1557, 158

FRAZELOGIJA

– **goriskakati od veselja biti zelo vesel, vznemirjen; skakati do stropa**:

GOſpud, ta Kral ſe vti tui mozhy veſſeli, Inu vti tui pomuzhi **skazhe gori** od veſſelia TP 1566, 44a;
Iſvelizhani ſte vy, kadar vaſ ludje ſovraſhio, inu vaſ prozh lozhio, inu vaſ ozhitajo, inu ſamezhujo vaſhe ime, kakòr hudobnu, ſa volo Synu tiga Zhlovéka: Veſſelite ſe taiſti krat, inu od veſſelja **gori ſkakajte** DB 1584, III,33b;

Bodite veſſeli, inu od veſſelia **gori skakaite**: Sakai vaſh lon ie velik v'Nebefſih TtPre 1588, 92

℥ po nem., prim. aufhüpfen

AVTORSTVO: E. T.

goriskobacati (goriskopacati, goriskobacati) -am glag. dov. ['go:riskoba'ca:ti]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– del. na -l s. ed.: gorisko | p/b | acalu; ■ ■ (m)

kdo; (od česa) **hitro se premakniti**:

Nu pole, koker ie ta ſtyma tuiga dobriga ufdanene priſhla do muih uuſheſh, ie tu deite umuim teleſſu **gori ſkopazalu** od ueſelia, Inu iſuelizhana fi ti, kir fi uerouala ſakai onu bode dokonanu, kar ie tebi pouedanu od tiga Goſpudi TT 1557, 158;

Nu pole .. ie tu deite vmuim teleſſu **gori ſkobazalu** od veſſelia TT 1581-82, I,221

℥ po nem., prim. aufhüpfen

AVTORSTVO: E. T.

goriskočiti -im glag. dov. ['go:risko'či:ti -'sko:čim(?)]; P 13, K 7 (TT 1557, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol.: goriskočiti; – sed. ed. 3. os.: skoči gori \ goriskoči; – del. na -l m. ed.: goriskočil; – mn.: goriskočili; – s. ed.: goriskočilu; ■ ■ (m)

1. kdo; s priſl. določilom kraja **zelo hitro vſtati; skočiti**:

PEter pag inu Ioannes greſta gori ukupe uta Tēpel .. Inu en Moſh, kir ie bil hrom od materniga teleſſa, ſe ie noſſil, Tiga ſo poſtaulali uſag dan pred te Dauri tiga Templa .. Petrus pag prau i .. Vtim Imeni Ieſufa Criftufa Nazarenskiga uſtani gori, inu hodi, Inu ga pryime ſa to deſtno roko, inu ga pouſdigne, inu ſdaici terdni poſtano nega poplati inu gliſhnuui, Inu **ſkozhi gori** tar ſtoy inu hodi TT 1557, 337;

Exilio. Germ. hinauß springen/ auffſpringen. Slav. vun ſkozhiti, **gori ſkozhiti** MTh 1603, I,498

/ Ali lih ſedaj, kir on [Jeſus] ſ'takimj miſlami tiga vezhniga Goſpoſtva okuli hodi, tu on hitru od Miſe **gori s'kozhi**, ſvoj plaiſh od ſebe poſoſhi, inu en ſhurz vſame, ſe opalſhe, vlye vode v'eno Medenizo, inu ſazhne ſvojm Iogrom Noge vmivati inu ſtem pertom briſati ſkaterim je bil

2. kdo; (od česa) **hitro se premakniti:**

Pole, kakòr fim hitru to lhtimo tvojga dobriga vsdanja flifhala, je od vešselja tu déte v' moim telefesi
gori fkozhilu DB 1584, III,30b

3. ekspr., kdo **hitro, intenzivno se odzvati na kaj:**

O Vi Duhovni Papeshi, Kardinali, Skoffi, Farij inu Menihi, pèpravite Pot Gospodnij, Spokoritefe inu veroite Evangeliju: Taku bi **gori fkozhili** inu bi rekli: Poberife, kai néfmo ky popred pot Gospodnij snali inu pèpravljali? Molzhi fkusi Bog, Ako to bodo Lúdie od naf flifhali, poreko, fkusi Bog: Kai she ni bil Christuf pàr naf, alli mey nami? KPo 1567, XXXIIIb;

Kadar se bude pridigoualo, da ie leta tuoi Sin Cristus ta edini frednik, inu Isuelizhar, inu ta niega Euangelion ta edina fama risniza inu muzh Boshya, katera isvelizha vsakiga kir na niega veruie, tako hozhe ta modra Glaui vfiga fueta **gori skozhiti**, inu bude fuoio pamet, Modroft inu Kunsht na prodaio okolo rasuefilla, inu se tudi nekai sdela JPo 1578, I,30a

ℳ gl. [goriskakati](#)

AVTORSTVO: E. T.

goriskojen -a -o del. [ˈgo:riskoˈjen -ˈje:ɲo]; P 2, K 2 (TO 1564, DAg 1585)

– nedol. obl. m. ed. im.: goriskojen; – s. ed. im.: goriskojenu; ■ ■ (m)

1. **ki je duhovno, značajsko izoblikovan in z oskrbo, nego razvit do stopnje, ko se lahko preživlja sam; vzgojen, vzrejen:**

Inu vy vfi Starifhi, Botri inu shlahta letiga Diteta, inu kulikur je vas letukaj vprizho, imate vshe Dete po tèm fvetim kàrfstu, nikar drugazhi, famuzh kakòr enu Dete tiga vfigamogozhiga Boga .. fposnati, inu dèrshati .. Satu se vam nema obeniga della ali muje toshiti, katero vy, vřakoteri po fvoim řtanu inu premaganju, pruti letimu Ditetu obèrnete, de onu bo GOSPVDI Bogu dobru inu kàrfzhanfku **gori fkojenu** ali srejen, podviřhanu inu podvuzhenu, de onu bo dèrshalu vře tu, kar je GOSPVD Bug nam porozhil dèrřhati DAg 1585, A7b

1.1 v čem **ki ima razvito lastnost, sposobnost, kot jo določa sobesedilo:**

Inu potehmal leta mladi Hlapzhizh, (:Oli leta mlada Dekliza:) skateriga telleřřom řmo mi řdai femkaie Hpogrebu prishli, ie tudi utim imeni Iefufa Cristufa Kerřzhen, inu ie utim Kerřzhanskim Nauuku **gori skoyen** inu reien, on ie tudi Iefufa Cristufa řa fuiga diniga Isuelyzharia inu Ohranenika řpofnal TO 1564, Vu4a

ℳ gl. [gorikojiti](#)

PRIM. [goriskojiti](#)

AVTORSTVO: E. T.

goriskojiti -im glag. dov. [ˈgo:riskoˈji:ti]; P 3, K 3 (TkM 1579, DB 1584, TtPre 1588)

– nedol.: goriskojiti; – del. na -l ř. ed.: goriskojila; ◀ ▶ (m)

1. kdo; koga_{tož.}, s prisl. določilom načina **duhovno, značajsko izoblikovati koga (zlasti otroka) in z oskrbo, nego doseči, da se razvije do stopnje, ko se lahko preživlja sam; vzgojiti, vzrediti:**

Sakaj ona [mati] je řhla k'Synu, inu je řkriuřhi na řvoj jesik řhnym govorila, inu je řjala: Ti moje lubu deté, kateru fim jeřt devet Méřzou pod moim řerzom nořsila, inu okuli try lejta dojila, inu ř'veliko mujo **gori fkojila**, vřmili se vřaj zhes me DB 1584, II,199a

/ Taku, kadar ie ena brumna Bogaboiezha Sakonska Shena, nikar le enu, duei, temuzh deřřeteru, duaifřeteru ali vezh otruk, nikar le ř'beteshom řnořřila, inu na ta Sueit rodila, temuzh tudi ř'neifřezheno skèrbio, muio inu dellō, is blata **gori skoyla** TtPre 1588, 101

1.1 kdo; k čemu, koga, s prisl. določilom načina **pri kom razviti lastnost, sposobnost, kot jo določa sobesedilo:**

Dai meni tuoi Dekli, de bom zřiftu ter poshtenu řhiueila, vřtrahu inu vpohleufzhini .. de bom tudi mogla moie Oroke inu Drushino, skrotkuřtio, hzhařti inu huali tuoiga řuetiga Imena **gori skojiti**

TkM 1579, 103a

ℳ gl. gorikojiti

PRIM. goriskojen

AVTORSTVO: E. T.

goriskolehati se -am se glag. dov. [ˈgo:riskoˈle:hati se -am se]; P 2, K 1 (TPo 1595)

– nedol.: goriskolehati se; – sed. mn. 3. os.: goriskolehajo se; ■ ■ (m)

kdo (*s težavo*) **preiti iz ležečega ali sedečega položaja v stoječega; pobrati se, vzdigniti se:**

PREN. Sakaj ima li ta Sveti Duh h'tebi priti, aku fe ti morelh pred takovimi vunainimi greihi varovati, ali aku fi is flabuſti vnje padel, taku fe ti morelh supet **gori fkolehati** inu gorivſtati, inu vtakovih greihih nikar leſhezh oftati TPo 1595, II,83;

Aku fe je pak en padez pergudil, de vſaj ludje nikar molzhe ne leſhe, temuzh fe[!] fkusi pokuro inu pravu savupainje na Boshjo dobruto supet **fe gori skolehajo**, inu k'letej mreishi supet plavajo TPo 1595, III,8

ℳ po nem., prim. aufraffen

AVTORSTVO: E. T.

goriskopacati gl. goriskobacati

goriskopati -ljem/-am glag. dov. [ˈgo:riskoˈpa:ti]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. ed.: goriskopal; ■ ■ (m)

kdo **odkriti kaj, priti do česa z odstranjevanjem zemeljskega materiala; odkopati:**

Ieſt ſim fhaj tjakaj k'Phratu, inu ſim **gori fkoppal**, inu ſem vsel ta Pas is tiga mejſta, kamer ſim ga bil fkril DB 1584, II,33b

ℳ po nem., prim. aufgraben

AVTORSTVO: E. T.

gorisneden (gorisnejden) -a -o del. [ˈgo:riˈsne:den]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– nedol. obl. m. mn. im.: gorisnejdeni; ■ ■ (m)

ki je uničen z grizenjem; požrt:

PREN. Sakaj raunu kakor je en velik ogejn, pruti eni kapli vode, taku fo vſiga Svita greihi pruti Chriſtuſu raitati, kakor hitru fe ony Chriſtuſa dotaknejo, inu ludje leta Shaz fkusi to Vero gori vsamejo, taku fo ony poſherti inu **gori fnejdeni**, kakor ena ſlamnata bil per enim velikim ognju TPo 1595, II,94

ℳ k nem. auffressen

AVTORSTVO: E. T.

gorispnen -a -o del. [ˈgo:riˈspnen]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: gorispnen; ■ ■ (m)

ki je dvignjen, iztegnjen; vzravnjen:

Inu kakòr en **gori ſpnen** Leu me loviſh, inu supèt grosovitu s'mano rounaſh DB 1584, I,269a

ℳ k nem. aufrecken

AVTORSTVO: E. T.

gorispravljen (gorispravlen) -a -o del. [ˈgo:riˈspra:vljen]; P 1, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: gorispravlen; ■ ■ (m)

ki zaradi delovanja koga preneha biti na določenem mestu; odstranjen:

PREN. Moj zhas je minil, inu je od mene **gori ſpraulen**, kakòr ena Paſtirſka utta, inu jeſt odtèrgam

ℳ k nem. aufräumen

AVTORSTVO: E. T.

goristegniti -em glag. dov. [ˈgo:riˈste:gniti(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. ed.: goristegnil; ■ ■ ℳ

v zvezi z **roka**, kdo; k čemu, kaj *s spravljanjem roke v položaj, da je povsem zravnana in usmerjena navzgor, izraziti kaj:*

Nikanoru pak je on [Juda] pučil glavo odfehati, inu defno roko, katero je on h'prillegi **gori ftegnil**, ker je shmagal, inu tej Svetini pretil, inu je pučil obuje, glavo inu roko fabo pelati, inu v'Ieruselemi **gori obélsiti** DB 1584, II,185b

ℳ gl. **goriiztegovati**

AVTORSTVO: A. L. R.

goristegniti se -em se glag. dov. [ˈgo:riˈste:gniti se(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. ed.: goristegnil se; ■ ■ ℳ

kdo *narediti, da pride trup v pokončen položaj; vzravnati se:*

Kateri je mej vami pres gréha, ta luzhi ta pèrvi kamen v'njo, inu se je [Jezus] supet doli pèrpognil, inu je písal na Semlo .. Iesus pak **se** je **gori ftegnil**, inu kadar nej nikogar vidil, kakòr le to Sheno, je on k'njej djál: Shena, kej fo ty, kir fo tebe satoshili? DB 1584, III,52a

ℳ gl. **goriiztegniti se**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorivskakovati -ujem glag. nedov. [ˈgo:rivsko'va:ti -'ku:jem]; P 1, K 1 (TPs 1566)

– sed. mn. 2. os.: gorivskakujete; ■ ■ ℳ

kaj *z odrivi se večkrat za hip oddaljiti od podlage; poskakovati:*

pooseb. Sakai vi víföke Gorre **gori vskakuiete?** letu ie ta Gorra, na kateri Bogu dopade prebyuati, **Ia Bug bo vni vekoma prebyual** TPs 1566, 120b

ℳ gl. **goriskakati**

AVTORSTVO: E. T.

gorivzhajanje (gorivzhajane, gorivzhajanje, gorivzhajanje) -a sam. s

[ˈgo:riˈvzha:janje -a]; P 4, K 3 (TR 1558, DB 1578, TPo 1595)

– ed. im.: gori | vzh/vhz[!] (TR 1558, e3b) | aja | n/nj | e; – tož.: gorivzhajanje; ◀ ▶ ℳ ⊗

1. dviganje izza obzorja, nad obzorje; vzhajanje:

PREN. Potle utima dueima puslednima Verfoma prauí, koku ie Bug Ozha is shnega uelike ferzhne milofsti fuiga Synu (kateriga Zaharias tukai imenuie **Goriuhfaiane**[!]) is te Vífokote, taku ie Criftufa ta Zaharias Prerok. 3. inu 6. Ca. tudi poprei imenoual) poslal na ta fueit TR 1558, e3b;

Sakaj on [Kristus] se nej dershál, kakor en Menih venim sušebnim lebnu, inu je h'timu vbog inu reven bil. Gdu bi ga bil tedaj hotel sa tu **gori vshajainje** is te vífsokote, inu satu Iagne Boshje dershati, kadar bi njega Ioannes ne bil pokasal, inu nam snaniga sturil? TPo 1595, III,90

2. smer na nebu ali zemlji proti točki, kjer vzhaja sonce; vzhod:

INV kadar ie ona imela roditi, fo duoizhizhi vnee telefsi bily naideni .. Potle ie negou brat vun prishel, kateri ie to erdezho net okuli fuoie roke imel. Inu ie bil imenouan ^bSerah <^bSerah) Sonzhnu **gori vs'haiane**> DB 1578, 36a

ℳ gl. **goriizhajati**

gorivziti -vzidem glag. dov. [ˈgo:riˈvzi:ti]; P 1, K 1 (DB 1578)

– del. na -l s. ed.: gorivzešlu; ■ ■ (m)

kaj; na kaj *dvigniti se izza obzorja, nad obzorje; vziti:*

Inu Sonze ie bilu **gori vseshlu** na Semlo, kadar ie Lot bil Vzoar prishel DB 1578, 16a

ℳ gl. goriizhajati

AVTORSTVO: A. L. R.

gorizadeti -denem glag. dov. [ˈgo:rizaˈde:ti]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. ed.: gorizadi/; ■ ■ (m)

kdo; komu kaj *nadeti komu kaj na hrbet z namenom, da se prenese; naložiti:*

Inu on [Boaz] je djāl: Podaj fem ta Plafzh, kateri na febi imafh, inu ga fem dèrshi, inu ona [Ruta] ga je tje dèrshala. Inu on je nameril sheft merizhiz Iezhmena, inu je njej **gori sadill** DB 1584, I,148b

ℳ po nem., prim. auflegen

AVTORSTVO: E. T.

gorizagrabiti -im glag. dov. [ˈgo:rizaˈgra:biti -im]; P 1, K 1 (TkM 1579)

– sed. ed. 2. os.: zagrabi gori; ■ ■ (m)

kdo; koga_{tož.} *močno, sunkovito prijeti; zagrabi:*

PREN. **Nesagrabi** nas **gori** vtuoim ferdu, inu nemakni moie Dushe tia šteimi Greshniki, ni moi Leben šteimi hudobnimi TkM 1579, 116b

ℳ po nem., prim. aufgreifen

AVTORSTVO: E. T.

gorizamerkan -a -o del. [ˈgo:rizaˈme:rkan -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– nedol. obl. ž. mn. im.: gorizamerkane; ■ ■ (m)

ki je predstavljen, prikazan z besedami; opisan:

ONu je dobru, de šo se vtej Cerkvi nekatere Historie teh Svetnikou s’hranile, katere šo vtem Svetim Pifmi satu taku s’flišom **gori samerkane**, de bi se my imejli po takovih Exemplih dershati, inu našh leben pobulhhati TPo 1595, III,117

ℳ k nem. anmerken

AVTORSTVO: E. T.

gorizapisan -a -o del. [ˈgo:rizaˈpi:san -a]; P 4, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– nedol. obl. m. mn. im.: gorizapisani; – ž. mn. im.: gorizapisan | e/i[!] (DB 1584, I,aIa); ■ ■ (m)

s prisl. določilom namena *z delanjem črk, znamenj na podlagi dan v tako obliko, da se ohrani; zapisan:*

Sakaj take rizhy néfo sa tiga volo **gori sapiffane**, kakòr de bi GOSPVD Bug nad takimi grehi kuli kadaj na komu bil dobru dopadenje imèl .. Take rizhy néfo tudi **gori sapifsani**[!] tém lubim Svetnikom inu Svetnizam, kir šo taku v’greh padli, k’šhpotu .. Temuzh lety inu drugi taki grosoviti exempli, šo satu **gori sapiffani**: narpoprej, de šo[!] my imamo vuzhiti, škusi kaj šo ty lubi Svetniki inu Svetnice, v’štarim inu v’novim Testamenti, švety inu isvelizhani pošali DB 1584, I,aIa;

H’takovi veri, pravi Ioannes, flushio ty Zaihni, katere je Iesus pred švojemi Mlaishimi šturil, inu pravi: Ony šo satu **gori sapifsani**, de se imajo verovati TPo 1595, III,14

ℳ gl. gorizapisati

PRIM. gorizapisati

gorizapisati -pišem glag. dov. ['go:riza'pi:sati/'go:rizapi'sa:ti]; P 7, K 2 (DB 1584, TtPre 1588)

– nedol.: gorizapisati; – del. na -l m. ed.: gorizapisal; ■ ■ (m)

kdo; komu, (k čemu), kaj, v kaj **z delanjem črk, znamenj na podlagi dati čemu tako obliko, da se ohrani; zapisati:**

De je pak letukaj notri v' Biblij vezh Buqvi inu Piffem, kakòr le ene same, tu je Bug nam h'dobrimu taku pužil **gori sapiffati** DB 1584, I,cVIIa;

Potle je Bug tudi sa tiga volo hotil leta fvoj vuk v'lete Buqve puštiti **gori sapiffati**, de bi se prava Boshja flushba inu ta isvelizhanlki vuk tém zhištelhi mogèl pèr Boshjim folki ohraniti, inu aku bi kaj kriviga kej vmejs prishlu, de bi fè is tiga fvetiga Pifma špet moglu popraviti DB 1584, I,cVIIIa;

Sa zhes volo je S. Duh nekoterih velikih Svetnikou velike padce inu grehe v'lete fvoje S. Buqve pužil **gori sapiffati** DB 1584, I,aIa;

To Nedelo po Kreiffi, fi ie on [Trubar] te pusledne besede, v'tei Poftilli, katero ie tolmazhoul, kir she néfo bile v'nash iefik preobernene, pužil naprei brati, inu bi bil rad, teifte tudi tolmazhoul, de kakor bi on slouenski is Nemshkiga gouuril, de bi niega Shribar, kir ie poleg sedil, teifte **gori fapiffal** TtPre 1588, 122

ℳ po nem., prim. aufschreiben

PRIM. **gorizapisan**

AVTORSTVO: E. T.

gorizazidan -a -o del. ['go:riza'zi:dan -o]; P 5, K 3 (TR 1558, TL 1567, TT 1581-82)

– nedol. obl. m. mn. im.: gorizazidani; – s. ed. im.: gorizaz | y/i | danu; ■ ■ (m)

1. k čemu **ki je narejen, postavljen z (gradbenim) materialom; sezidan, zgrajen:**

PREN. Mui bratie, Vi ste prishli (faštopi skuži ta[!]) Vero) htimu shiuimu kamenu Hcriftufu, kateri ie od ludi fauershen, per Bugi pag ie bil ifuolè inu shlahten, inu vi tudi, koker ty shiui kameni ste **gori fafidani**, kani duhouski hishi, inu kanimu fuetimu Farftuu .. na ta Vogelski kamen, kateri ie Iefus Cristus, na katerim kakershne fidane oli Cimprane se vkupe sklene inu sloshi, tu iftu gori rafte kanimu fuetimu Templu vtim Gofpudi, na katerim bote vi tudi **gori fafidani**, kanimu prebualifzhu skuži tiga Duha TR 1558, f2a

2. **ki zaradi delovanja koga postane številčnejši, enotnejši; okrepljen:**

Inu ta ifti fam [Bog] ie te ene poštaul htim Iogrom, te ene pag htim Prerokom, te ene pag htim Euangeliftom, te ene pag htim Paftyriem inu vuzhenikom, de ty Suetniki bodo narounani htimu dellu tiga Pridigarftua, skuži kateru bo tu Tellu Cristufuu [= Cerkev, krščanska skupnost] **gori fafydanu**, dotle de mi vfi tiakai pridemo kani veri, inu kanimu Spofnanu tiga Synu Boshyga TT 1581-82, II,175

ℳ gl. **gorizidati**

PRIM. **gorizazidati**

AVTORSTVO: E. T.

gorizazidati -am glag. dov. ['go:riza'zi:dati -am]; P 6, K 4 (TT 1557, TL 1561, TPs 1566, TT 1581-82)

– nedol.: gorizazidati; – sed. ed. 3. os.: gorizazyda; – del. na -l m. ed.: gorizaz | y/i | dal; ◀ ▶ (m)

1. kdo; kaj **narediti, postaviti kaj z (gradbenim) materialom; sezidati, zgraditi:**

Inu od Siona se bo gouurilu, ta inu ta mosh ie vni royen, Inu de ner ta višfokeshi ie no **gori fafydal** TPs 1566, 158a

/ Inu kadar oni [judovski starešine] prido htimu Iefufu, nega sfiffom prošio, inu prauio, on [stotnik] ie vreden de ti tu nemu šturish, fakai on ima fa lubu nashe ludi, inu on ie nom to **Shulo gori fafidal** TT 1581-82, I,253

PREN. Potle fa leteim iest [Bog] hozho špet pryti, inu hozho špet to Daidouo Vtto, kir se ie poderla,

gori fašidati, inu nee lukne špet šadelati, inu to iſto hozho gori poſtauiti TT 1557, 381

2. kaj; koga_{tož}. narediti, da kdo postane bolj sposoben vzdržati negativne vplive, okoliščine; utrditi, okrepiti:

elipt. OD tih rizhi kir ſe Malikom ofruio, mi veimo de vſi tu veidene imamo. Tu veidene napuſhi ta lubefan pag **gorifaſyda** TL 1561, 39a

ℳ gl. **gorizidati**

PRIM. **gorizazidan**

AVTORSTVO: E. T.

gorizbuditi -im glag. dov. [ˈgo:rizbuˈdi:ti -ˈdi:m]; P 8, K 3 (*P 1563, TPo 1595, TſC 1595)

– nedol.: gorizbuditi; – sed. ed. 1. os.: gorizbudim; – 3. os.: gorizbudi; – mn. 3. os.: gorizbude; ■ ■ (m)

1. kdo; koga [rodilnik količine] povzročiti prehod iz spečega stanja v budno; zbuditi:

Satu ta GOSPVD kni perſtopi, prime to Deklizo, njo enu maihinu pomekazhe ſ’roko, nikar drugazhi, kakor my ſenim ſpezhim ditetom okuli hodimo, kadar je my hozhmo **gori sbuditi** TPo 1595, II,295

PREN. Tukaj ti miſli, inu ja ne zbiuvlaj, moj GOSPVD Chriſtus nej delezh, Ampak on ſpy. Htimu vſhe tedaj ſliſhi, de ſe jeſt k’njemu ſkusi riſnizhno pravo Molitou derſhim, inu njega **gori sbudim** TPo 1595, I,113;

De pak taku zhiſtu vſe ne oſtane, inu ta Hudizh ſdaj tukaj, ſdaj tamkaj ſhkodo ſtury: takovu puſty Bug ſe ſatu ſgodyti, de on nas **gori sbudy**, inu my te ozhy odpremo, okuli pogledamo, kaj my poleg takove ſhkode ſa gnado imamo inu ohranimo TPo 1595, III,157

2. kdo; koga_{tož}. povzročiti prehod iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obuditi:

Stem ie on ſdaici dokonial .. Semlla ſe vſa ſtreſe tud[!] Doſti mertuih **gori sbudi**, Ta Altman ie tudi ſpoſnal, Toie boſhy ſin ie on dial *P 1563, 109, podobno tudi TſC 1595

3. kdo; kaj povzročiti, da kaj postane spet navzoče v zavesti; obuditi:

[Verniki] nikar enkrat ne ſmiſlio, kaj je ta Karſt, Evangelium, Ozha naſh, inu Vera, Satu ony tudi ne vejdo, kaj ony od tiga pojo ali pravio. Na zhim onu tedaj faly, ali leſhy? Na tem, de je ta Pridigarſki Stoll padel, katera[!] tem ludem more ta uſheſa odprejti, inu to beſſédo **gori sbuditi**, de ony ſaſtopio, kar ony ſliſhio, bero ali pojo TPo 1595, I,42

ℳ gl. **goribuditi**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorizbuditi se -im se glag. dov. [ˈgo:rizbuˈdi:ti se -ˈdi:m se]; P 4, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– sed. ed. 3. os.: gorizbudi se; – mn. 3. os.: gorizbude se; – del. na -l m. mn.: gorizbudili se; ■ ■ (m)

1. kdo; iz česa, (od česa) preiti iz stanja smrti v ponovno (posmrtno) življenje; obuditi se:

Inu taiſtikrat, kadar on bo to ſhtimo te Trobente puſtil ſliſhati, taku bodo vſi ty, kir ſo v’grobeh, od teiſte **fe gori sbudili**, inu od ſmèrti gori vſtali DB 1584, I,cVIIb;

Ty mertvi pak ſliſhio od ene ſame beſſede Chriſtufeve, inu **fe supet gori sbude** TPo 1595, II,233

/ Ieſt hozhem nje ſhnih pytjem na vrozhuſt poſtaviti, inu je hozhem opyaniti, de bodo veſſeli, inu en vezhni ſen ſpali, is kateriga **fe** nebodo nikuli vezh **gori sbudili**, pravi GOSPVD DB 1584, II,54a *bodo umrli*

2. kaj začeti delovati; zbuditi se:

kadar ta Greih **fe gori ſbudy**, tebi pridiguje, inu tebe nepokoyniga della, taku ſe ti moreſh ſ’tem Svetim Evangeliom branyti TPo 1595, I,257

ℳ po nem., prim. aufwachen

AVTORSTVO: A. L. R.

gorizdramiti -im glag. dov. [ˈgo:riˈzdra:miti(?)]; P 2, K 1 (TPo 1595)

– nedol.: gorizdramiti; ■ ■ (m)

1. kdo; (s čim) povzročiti prehod iz spečega stanja v budno; zbuditi:

Kakor fe letukaj vidi, de fe ony timu GOSPVDV fhpotajo, inu miſlio: Bi leta imel te mertve shive dellati? on nej per pameti, de je on satu dershy, de en mertou zhlovik ſpy, inu de fe on more s'eno roko **gori sdramiti** TPo 1595, II,295

2. kdo; kaj povzročiti, da se kdo česa zave in začne delovati; zbuditi:

Sakaj kadar onu letim brumnim ferzom letukaj taku gre, de ony vſiga troſhta ſkoraj cilu posabio, inu v'shaloſti inu ſamri glih vtonio, koku veliku vezh fe more takova slabuſt per nas najti .. Satu fe onu pravi, vBoshjim ſtrahu fe dershati, inu sa Svetiga Duha proſiti, de bi taiſti, naſha ferza hotel **gori ſdramiti**, s'troſhtom napolnyti, inu redla ſturiti, de my sa Boshje zhaſty, inu njegove beſſéde volo tudi kaj bomo mogli vagati inu terpejti TPo 1595, I,306

ℳ po nem., prim. aufwecken

AVTORSTVO: A. L. R.

gorizdramiti se -im se glag. dov. ['go:ri'zdra:miti se -im se[?]]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– sed. mn. 3. os.: gorizdramio se; ■ ■ (m)

kdo zavedeti se česa in začeti delovati; zbuditi se:

Tukaj pak imajo ty Kerſzheniki gledati, kakor Zaharias letukaj pravi, de fe ony **gori sdramio**, na ſvoje poklizainje inu opraviu miſlio, Bogu vſvetuſti ſluſhio, tu je, fe pred takovimi greihi varujo, inu brumnishni poſtano TPo 1595, III,86

ℳ po nem., prim. aufwachen

AVTORSTVO: A. L. R.

gorizdrastiti -im glag. dov. ['go:ri'zdra:stiti]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– del. na -l m. mn.: gorizdrastili; ■ ■ (m)

kdo; kaj, zoper koga spraviti v jezo, razburjenost; razdražiti:

PErgudilu fe ie pag uti Iconij, de ſta [Pavel in Barnaba] ukupe ſhla uto Iudousko Shulo, inu ſta gouurila taku, de ena uelika mnoshiza Iudou inu Aydou ſo uerouali. Ampag ty neuerni Iudi, ty ſo **gori ſdraſtili** inu ſmotili tih Aydou misli ſubper te Bratie TT 1557, 377, podobno tudi TT 1581-82

ℳ gl. goridrastiti

AVTORSTVO: E. T.

gori zeſla [del. na -l ž. ed.] gl. goriziti

gorizidanje (gorizidane) -a sam. s ['go:ri'zi:danje -a]; P 3, K 3 (TL 1561, TAr 1562, TT 1581-82)

– ed. im.: gorizidane; – daj.: gorizidanu; ►◄ (m) ∇

1. delanje, postavljanje česa z (gradbenim) materialom; zidanje, grajenje:

PREN. Inu ij. Cor. xij. prauī, Mi [kristjani] ne premoremo niſhter ſubper to Rifnizo, temuzh ſa to Rifnizo. Itē, Nom ie dana ta Oblaſt htimu **gori ſidanu**, inu nekar htimu reſdiranu TAr 1562, 93a

2. kar je postavljeno, zgrajeno z (gradbenim) materialom; zidanje, zgradba:

PREN. Sakai mi [ſv. Pavel in Apolo] ſmo le Rauendelouci Boshy, Vy [verniki] ſte pag Boshya rall, inu tu Boshye **Gorifidane** TL 1561, 31b, podobno tudi TT 1581-82

ℳ gl. gorizidati

AVTORSTVO: E. T.

gorizidati -am glag. nedov. ['go:ri'zi:dati -am]; P 16, K 8 (TR 1558, TL 1561, TO 1564, TL 1567, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584)

– nedol.: gorizydati; – sed. ed. 1. os.: gorizydam; – 3. os.: goriz | i/y | da; – vel. mn. 2. os.: z | i/y | dajte

gori \ gorizidajte; ■ ■ (m)

1. kdo; k čemu, kaj *delati, postavljati kaj z (gradbenim) materialom; zidati, graditi:*

PREN. Inu S. Paul. 1. Cor. 3. prau, iefť sem koker en moder Paumoshter vmei vami ta prau grunt, polushil, gledai en vfaketeri koku inu kai on **gori fida**, Sakai nifzhe ne more obeniga drugiga grunta poloshiti, pres tiga, kir ie poloshen, kateri ie Iesus Criftus TR 1558, f2a;

Kadar bi pak my, kir yfzhemo fkusi Criftufa pravizhni biti, tudi famy gréfhnik i snajdeni bily, taku bi Criftus bil en Slushabnik tiga gréha. Tu nebodi. Kadar jeť pak, tu, kar fim resdér, supet **gori sydam**, taku fe jeť sam k'enimu preťtopauzu postavim DB 1584, III,102b;

Inu tudi vy, kakòr ty shivi kameni, **sydajte** fe **gori** k'eni duhouni Hifhi, inu k'fvetimu Farťtvu, de offrujete duhoune offre, kateri fo Bogu pryetni, fkusi Iesufa Criftufa DB 1584, III,120b;

FRAZEOLOGIJA

— — preg. Key fe kuli Boshya beťfeda prau pridiguie, tukai fe Hudizh fuoim řtrupom permesha inu fe godi, kako Nembzi gouore. Wo Gott ein Kirchen bawet/ da .. bawet teufel ein Capellen. To ie, kyr kuli Bog eno Cerkou dela, tukai Hudizh eno Kapellizo **gori sida** JPo 1578, I,62b

2. kdo; kaj *delati, da kaj obstaja, nastopa v številčnejši, trdnejši obliki; krepiti, utrjevati:*

fmo mi inu vfi prau Vere ludy dolshni .. Na Buga ozheta vtim famim Imenu Criftuseuim klyzati, Molyti, te S. Sacramente iemati, ta prau Kerťzhanski Nauuk pomagati řafadity, řefťegniti inu obdershati, Inu leto Cerkou **gori fydati** inu nekar sblafniti, řmotiti oli řefťreti TO 1564, 38a

3. kdo; koga_{tož.} *delati, da kdo postaja bolj sposoben vzdržati negativne vplive, okoliščine; utrjevati, krepiti:*

Sa tiga volo opominaite fe vmei řebo, inu **fidaite gori** eden drugiga, koker vi tudi tu deite TT 1581-82, II,222

℥ po nem., prim. aufbauen

AVTORSTVO: E. T.

gorizidati se -am se glag. nedov. [ˈgo:riˈzi:dati se -am se]; P 4, K 4 (TT 1557, TO 1564, TT 1581-82, DB 1584)

— del. na -l ř. ed.: gorizydala se; — mn.: goriz | y/i | dale se; ■ ■ (m)

kaj **postavjati številčnejši, trdnejši; krepiti se, utrjevati se:**

Tedai řo te Gmaine po ufi Iudei inu Galilei inu Samary Myr imeili, inu řo **fe gori fidale**, inu řo hodile utim řrahu tiga Gofpudi, inu řo napolnene bile řtroshtom tiga Suitiga Duha TT 1557, 361, podobno tudi DB 1584;

Nima ie Syn Boshy řefod[i]l, kir ie dial, Tu Seime te Shene bo tei Kazhi glauo řterlu, řkufi katero Pridigo inu oblubo Boshyo ie potle ta Cerkou pred inu pred **fe gori fydala** inu ohranila TO 1564, 67a

℥ gl. **gorizidati**

AVTORSTVO: E. T.

goriziti -zidem glag. dov. [ˈgo:riˈzi:ti -ˈzi:dem]; P 4, K 4 (TE 1555, TT 1557, TT 1577, TT 1581-82)

— řed. ed. 3. os.: gorizyde; — del. na -l ř. ed.: gorizeřla; ■ ■ (m)

kaj; komu, s prisl. določilom kraja **dvigniti se izza obzorja, nad obzorje; vziti:**

PREN. Ty ludie kir řo vtami ředeli, řo eno ueliko luzh uidili inu ty kir řo ředeli vti řesheli inu řfenci te řmerti, teim ie ena luzh **gori řeshla** TE 1555, G8a, podobno tudi TT 1557;

Inu mi imamo tudi eno řednesho Preroksko beťfedo, inu vi prou deite, de vi na no merkaite, koker na eno luzh, kir venim řemnim krayu řueiti, dotle ře ta dan řefueiti, inu ta Saria **gori fyde** vřih vashih řercih TT 1581-82, II,304[=340], podobno tudi TT 1577

℥ gl. **goriřzhajati**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorizrediti -im glag. dov. [ˈgo:riřreˈdi:ti -ˈdi:m]; P 6, K 6 (TE 1555, TT 1557, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– sed. ed. 3. os.: gorizredi; – del. na -l m. ed.: gorizredil; – ž. ed.: gorizred | y/i | la; ■ ■ (m)

kdo; koga/kaj, v čem **duhovno, značajsko izoblikovati koga (zlasti otroka) in z oskrbo, nego doseči, da se razvije do stopnje, ko se lahko preživlja sam; vzgojiti, vzrediti**:

pooseb. Sakaj jeft [Jeruzalem] fim vidila to jezho moih Synou inu Hzhery, katero je ta vezhni zhes nje pèrpelal. Ieft fim nje s'vesseljem **gori sredila**, ampak s'jokanjem inu serzhno shaloštjo fim jeft nje vidila prozh pelati DB 1584, II,176b

/ Sakaj raunu kakor ena Mati tu Diteze shivi, inu ga vardeva so v'fej m flifsom, de onu mozhnu poštane, Taku štire tudi ty pravi Pridigarji, imajo mujo inu dellu, noter de ony ta Folk podvuzhe, inu lipe Karszhenike is nyh štire, sa tiga volo imenuje Paulus svoje Shularje, otroke, katere je on, kakor ena Mati s'mujo inu s'dellom **gori sredil** TPo 1595, I,297

/ Ne skerbite vashimu shiuotu, kai vi bote ieili oli pyli. Inu tudi fa vashe tellu, szhim ie bote oblekli. Nei li ta shiuot vezh koker ta pyzha? Inu tu tellu vezh koker tu oblazhillu? Pogledaite na te ptyce pod nebom, one ne feyo, one ne shaneio, one tudi vte kashte ne sbiraio. Inu vash ozha nebeski te **gori sredi** TE 1555, C8b *poskrbi, da preživijo*

ℳ gl. **gorirediti**

PRIM. **gorizrejen**

AVTORSTVO: E. T.

gorizrejen -a -o del. [ˈgo:rizreˈjen -ˈje:na -o]; P 6, K 3 (TkM 1579, DB 1584, DAg 1585)

– nedol. obl. m. ed. im.: gorizrejen; – mn. im.: gorizrejeni; – ž. mn. im.: gorizrejene; – s. ed. im.: gorizrejenu; ■ ■ (m)

1. ki je duhovno, značajsko izoblikovan in z oskrbo, nego razvit do stopnje, ko se lahko preživlja sam; vzgojen, vzrejen:

Kadar je on [Aleksander] pak vidil, de je njemu bilu vmrėti, je on k'febi svoje Viude poklizal, kateri fo shnym red od mladih nug bily **gori srejeni**, inu je nje poštavil h'Kapitanom zhes Deshele, fhe sa fvojga shivota DB 1584, III,178b;

Inu Philippus, kateri je bil shnym **gori srejen**, je njega [Antioha] pokoppal DB 1584, II,201a

1.1 k čemu, v čem **ki ima razvito lastnost, sposobnost, kot jo določa sobesedilo**:

Vglihi vishi pomagai tudi, de vse Syrote vtuoim Boshym strahu inu poshteinu, poshtenu kvfimu dobrimu inu vtuoim strahu **gori sreiene** bodo, nih Gerobom inu vuzhenikom pokorni bodo TkM 1579, 90b;

Aku bofh tedaj letu Bratom naprej dèrshal, taku bofh en dobèr Slushabnik Iesufou Criftufou, **gori srejen** v'befsedah te Vere inu dobriga navuka, pèr katerim fi ti véden bil DB 1584, III,115a;

My tebe pohlevnu profsimo, de ti letu dete kir je vshe tvoje dete poštalu, pèr tej sdaj prieti dobruti miloštivu obdèrshilh, de onu bode po vfem tvoim dopadenju, h'zhafti inu hvali tvojga S. Imena, na tu nar svestèshi, inu po tvoji voli, **gori srejen**, inu h'puslednimu to oblubleno erbfzhino, v'Nebefsh sovfeimi Svetniki inu Suetnizami, prejel, skufi Iesufa Chrifufa Amen DAg 1585, A6b

ℳ gl. **gorirediti**

PRIM. **gorizrediti**

AVTORSTVO: E. T.

gorje¹ (gurje) -a sam. s [ˈgo:rje -a]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. tož.: gurje; (m)

kar škoduje; gorje:

Na fedmi dan pak je tu Déte vmèrlo. Inu Davidovi Hlapci fo fe bali njemu povédati, de je tu Déte mèrtvu bilu: Sakaj ony fo djali: Pole, kir je fhe tu Déte shivu bilu, fmo my shnym govurili, inu on nej nafhe shitime shushal, koku veliku **gurje** fi on bo štiril, aku povémo, de je tu Déte mèrtvu DB 1584, I,174a

AVTORSTVO: E. T.

gorje² (gurje) prisl. primrk. [ˈgo:rje]; P 12, K 7 (TAr 1562, TO 1564, KPo 1567, JPo 1578, DB 1584, TtPre 1588, TPo 1595)

– primrk.: gurje; – presež.: najgurje; ■ ■ (m)

1. primrk. presež. *izraža večjo, največjo mero glagolskega dejanja ali stanja; bolj, najbolj:*

Sakai nash Gofpud Bug se ne more **gurje** inu višhe fashpotouati, fafromouati inu referditi, Inu ty ludi **gurje** inu hushe biti fepelani inu obnoriene na nih Dushah inu nih Ifuelyzhanu, koker Skufi take Babske, Norske, Malykouske, od ludi gori poftaulene, Boshye slushbe TAr 1562, 14a;

Letako fturimo, puftimo takove Modriane, alli premodre, nai bulie kakòr mi, inu ftukrat ilhe **gurje** vfe vmeio, vfe saftopio inu snaio KPo 1567, IIIb;

Alli kadar budo nai **gurje** pyli inu iedli, Kupzhouali, leipe Duore inu Pryftaue sidali, Verte fadili, inu pokoi imeli: Ta zhas hozhe naglo Sodni dan na nye kobniti, inu nyh kmalu saieti JPo 1578, I,9b;

Od tod ie tudi prishlu, inu ie she danashni dan veidezhe, de kadar ie eden na veliki petik Meffu iédil, ta ie veliku **gurje** shtraifan bil, kakòr de bi bil Sakon prelomil, kèr ie vfai letu fam Bug prepouédal, ampak Meffoieio nei Bug prepouédal, temuzh ie le ena zhlouezhka, ia kakòr S. Paul prauí, Hudizheua poftaua TtPre 1588, 8;

Ali my vidimo, de ony [škofi] nikar le po letakim vmivanju teh Nug nemiflio, temuzh fhe ftejm okuli hodio, koku bi ony nyh vbosim podlushnikom, nyh noge fhe **gurje** vmasali, inu nje v'Malikovanju inu krivim vuku obdershali TPo 1595, I,202

1.1 v povedkovni rabi, komu *izraža prepričanje, da je kdo zaradi česa v slabšem stanju kot kdo drug; huje:*

Satu je bulshi dva kakòr edàn: Sakaj ona dva vfaj fvojga della dobru vshiveta: aku nyu edèn pade, taku mu njegou tovarišh gori pomaga: **Gurje** je timu, kateri je fam, kadar pade, taku nej obeniga drusiga, kir bi mu gori pomagàl DB 1584, I,329b;

Predigujte od pravizhnih, de je nym dobru. Sakaj ony bodo fvojga della fad jédli. **Gurje** je pak pregrefhnikom: Sakaj ony fo hudobni, inu nym bo povèrnenu, kakòr fo je saflushili DB 1584, II,2a

AVTORSTVO: E. T.

gorje³ (gorje, gurje) povdk. [gorˈje:/ˈgo:rje]; P 22, K 3 (KPo 1567, DB 1584, TtPre 1588)

– g | o/u (KPo 1567, CLXIb) | rje; (m) (v)

1. komu/čemu *izraža prepričanje, da je kdo zaradi česa deležen velikega ali trajnega trpljenja, žalosti; gorje:*

Sa rifnico leta grosoviti exempal inu opominanie, ako ije prav ôzh rasmišliti inu k'farcy vseti, ne bode tebi smeh fturilu, tamuzh en grosovitani strah k'pokuri inu k'pobulshaniu, **Gurie** pak vsem Nevernikom, nepokornikom inu nehvaleshnikom KPo 1567, CLXIb;

Gorje je tém, kateri tu hudu dobru, inu tu dobru hudu imenujo DB 1584, II,3a;

Gorje je tej mnoshici taku velikiga folka, onu bo kakòr Morje shumelu, inu tèrtranje téh ludy bo divjalu, kakòr velike vode divjajo DB 1584, II,7b;

Crajnški. Gorje timu *Corofhki*. hudu, slu, timu DB 1584, III,CcIVb;

H'timu ie mene fam Bug v'leta Stan poftauil, inu hozhe letu rifnizhnu od mene iméti, inu **gorie** ie meni, aku nebom Euangeli predigoual TtPre 1588, 56

/ **GOrje** je tebi deshela, katere Krajl je enu déte, inu katere Firshiti sguda jédó DB 1584, I,331b

1.1 v medmetni rabi *izraža čustveno prizadetost, strah; gorje:*

Iokajte fe (inu recite) Ah, **gorje** je timu dnevi DB 1584, II,74a;

Gorje je meni, koku mi je GOSPVD betefh vèrh moje nuje poslal, jeft fim trudan od vsdihanja, inu nenajdem pokoja DB 1584, II,50a

AVTORSTVO: E. T.

gorjup -a -o prid. [gorˈju:p -a -o]; P 4, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

– nedol. obl. ž. ed. tož.: gorjupo; – s. ed. tož.: gorjupo; (m)

1. ki je neprijetnega okusa kot pelin; grenek:

Kakòr ie Moisef na to tèrftno Morie fpalico vdaril, inu tim Israelzhizhom pot sturil. Item en hlod v'to **goriupo** vodo bil polushil, da ie bila oflaftnila KPò 1567, LXXXIIa, podobno tudi JPò 1578

2. ki drugim želi, namerno povzroča veliko trpljenje, hude težave; zloben:

Ie li Erodeshtym Modrim kakouo kraleusko zhaft iskasal? .. On Modrim flatke beffede daie, inu ima fladak Iesik, alli **goriupo** strupouito Serce. Sakai on fi ie vshe bil namislil Vbeteleemu inu tod ifto okuli Otroke pomoriti, Inu ie menil, da mu hozhe tudi ta nouiroieni Krail Christus vpeft priti JPò 1578, I,39b

PRIM. **gorjupo**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorjupo (gorjupu) -ega posam. [gor'ju:po]; P 2, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– s. ed. im.: gorjupu; (m)

kar je neprijetnega okusa kot pelin; grenko:

PREN. Tedaj fo ony prifhli v'Maro, ali ony neso mogli vodé v'Mari pyti. Sakaj ona je filnu grenka bila: Satu fe tuištu mejštu ^aMara imenuje. <^aMara) fe rezhe grenku ali **gorjupu**, inu poméni Krish inu nadluge, katere fkusi Criftufeu Krish inu tèrpljenje u'veri tudi flatke poftano, kakòr Criftus fam pravi, Matth. 11. c. Moj Iarém je fladak> DB 1584, I,45a, podobno tudi DB 1578

PRIM. **gorjup**

AVTORSTVO: A. L. R.

gorko (gorku) prisl. [gor'ko:]; P 3, K 3 (JPò 1578, DB 1578, DB 1584)

– gorku; – primrk.: gorkelše[!]; (m)

1. izraža, da dejanje, stanje vzbuja, povzroča občutek toplote; gorko, toplo:

Obtu fo ony tiga [Izraelci mane] sleidni dan viutru tulikain pobrali, kulikur ie sleidni mogel fneifti. Kadar ie pak Sonce **gorku** fyalu, fe ie reftaiehu DB 1578, 63a, podobno tudi DB 1584

2. primrk., ekspr. izraža, da dejanje presega navadno, običajno stopnjo glede na intenzivnost; gorkeje:

Sakai Christus gouori Liubishli me vezh kakor ti drugi? Vteim tolikain gouori: Simon, da ti mene vezh inu **gorkelshe**[!] Liubish kakor ti drugi, na tem ti kriuo nedelash: Imash Vrshoh, Sakai kadar fi ti globokeishe padl, tako fam tebi veliko veksho miloft skasal, inu veliko Grehou odpustil. Sato kateremu veliko Grehou odpufzheno, ta tudi ima veliko Liubiti JPò 1578, III,16a

PRIM. **gorak**

AVTORSTVO: E. T.

gorkost (gorkust) -i sam. ž [gor'ko:st]; P 1, K 1 (TPò 1595)

– ed. im.: gorkust; (m)

zmerno visoka temperatura; gorkota, toplota:

Spomlad, pravi on [Kristus], Kadar ta Sima fdaj ima nehati, inu ta ceila semla nova biti, kadar fe ta merfluft ima vganiti, inu ta **gorkuft** priti, inu ta fuha drivefsa vun vdariti, inu fe feleniti, tukai ti meni povei, koku fe takovu sazhne? TPò 1595, I,10

AVTORSTVO: E. T.

gorkota (gorkuta) -e sam. ž [gor'ko:ta -e]; P 2, K 2 (TR 1558, MTh 1603)

– ed. im.: gorkuta; – or.: gorkuto; (m)

zmerno visoka temperatura; gorkota, toplota:

S. Duh ie te rizhi, katere fo bile od Buga skufi tiga finu ftuariene, legal, koker ena kokalniza ta iaiza leshe inu greye, de shne topluto inu **gorkuto** ta pifzheta utih iaicih shiue fturi TR 1558, N3b;

AVTORSTVO: E. T.

goroč gl. goreč¹

goruč gl. goreč¹

goruče prisl. [go¹ru:če]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– primrk.: goručejšē; (m)

primrk., ekspr. **izraža, da dejanje presega navadno, običajno stopnjo glede na intenzivnost; bolj goreče:**

Sakai on gouori, ljubish li me vezh kakor ti drugi? Vtem mu tolikain gouori: Simon, da ti mene **goruzheishe** ljubish kakor ty drugi: To kriuo nedelash. Ti Vršoh imash, sakai laft fam tebi veliko Miloft skasal, inu veliko Grehou odpuftil: Sato ta, komu fe veliko Grehou odpufti, fpodobno veliko liubi JPo 1578, II,27b

PRIM. **goreč**¹

AVTORSTVO: E. T.

gos (gus, gos) -i sam. ž [ˈgo:s goˈsi:]; P 11, K 8 (TO 1564, TC 1575, JPo 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: g | u/o (BH 1584, 56) | s; – tož.: gus; – mn. im.: gos | y/i; – rod.: gosy; – daj.: gosem; (V) (m)

velika domača ali divja ptica s ploščatim kljunom in dolgim vratom; gos:

Ty fi tukai slishal, De nom, kir fmo hti Shkoffoui slushbi, tu ie htimu Pridigarftuu inu hti Farmoshtrij, isuoleni inu poklizani, ne fo te **Gofy**, oli te kraue, pafti naloshene inu porozhene, Temuzh ta Gmaina inu Cerkou, katero ie fam Bug fuio laftno kryo dobil, de mi to isto imamo pafti TO 1564, 76b;

Goß, fi, Anfer, ganß BH 1584, 56;

Takovu Iagne kafhe on [Janez] s'fvojem parftom, nikar tem **gofsem**, kravam, kameinju, leifsu, temuzh nam zhlovekom kir fmo vbosi relhaleni greifhniki TPo 1595, III,88;

Anfer. *Germ.* Ganß. *Sclav.* **gufs** MTh 1603, I,94

- / Inu Rauno kakor fe na ednom goftouaniu pezhena **Gus**, Kopun ali Saiez rasdere inu od Goftou zhiſto dokofſti ogloie: Tako fe tudi ty brumni Liudy .. nemogu ohraniti JPo 1578, II,108b
- / Kakòr je on [Jan Hus] nym v'duhi prerokoval, ker je djal: Zhes ſtu lejt imate vy Bogu inu meni satu odgovor dati. Item, Ony bodo eno **Gus** pekli (Sakaj Hus fe rezhe ena **Gus**) En Lobud pride sa mano, tiga nebodo ony pekli. Inu fe je taku sgudilu, on je feshgan v'tém 1416. lejtí, inu ta sdajni kreg sa odpuſtkou volo, fe je sazhel v'tém 1517. lejtí, raunu zhes ſtu lejt DB 1584, II,92a

AVTORSTVO: A. L. R.

gosenica (gosenica, gosejnica, osanica) -e sam. ž [goˈse:nica -e[?]]; P 20, K 7 (TPs 1566, DB 1578, DB 1584, DM 1584, MD 1592, Tfm 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gosenica; – mn. im.: gos | e/ej | nice / osanice; – daj.: gosenic | om/am; – tož.: gosenice; – or.: gosenicami; (V) (m)

SLOVARSKI SKLOP

Eruca, vermis. *Germ.* raup/ krautwurm. *Sclav.* **goffeniza** MTh 1603, I,480-481

drobna žival, ki ima mehko valjasto telo, navadno poraslo z dlačicami; gosenica:

On ie vmei nee bil poslal vſe shlaht Muhe, de ſo nee ieile, Inu Shabe kir ſo nee konzhouale. Inu on ie nih ſad bil dal tim **Goffenizom**, Inu nih dellu tim Kobylizom TPs 1566, 143a;

Vſa tuoia dreuia inu ſad tuoie Deshelle bodo **Goffeinice** fneidle <**Goffeinice**> DB 1578, 173a;

Inu jeft hozhem vam ta lejta namejftiti, katera fo Kobilice, Kebri, vfi shlaht zhèrvje inu **Goffenice** (katere fo moja velika vojkla bile, katero sem jeft mej vas pollal) pojedle DB 1584, II,109b;

Craijnfki. Goffenice Corofhki. Offanize DB 1584, III,CcIVb

- / KAdar ena Lakota ali Kuga, ali Sulha, ali Arja, ali Kobilice, ali **Goffenice** v'Desheli bodo .. taku vfilifi ti v'Nebi, od tiga mejfta, ker ti prebivaft, inu bodi miloftiu, inu fturi, de dasf vřakaterimu, kakòr je hodil DB 1584, I,189a *roji gosenic*;
- Obaruj je [pridelke] ò miloftivi Ozha pred tozho, erjo, fnity, inu vřem hudim vremenom, inu tudi pred Kebri, Kobilizami, **Goffenizami** inu pred vřo drugo řmotlako, v'semli inu nad Semlo DM 1584, CCXXII, podobno tudi TřM 1595
- / VPěrvim Capituli on [Joel] prerokuje od te prihodne řhtrajfinge, zhes Israelfki folk, de bi imėli od Ařyrerjeu konzhani inu prozh pelani biti. Inu imenuje Ařyrerje, **Goffenice**, Kobilice, Kebre, inu vře shlaht zhèrvė. Sakaj Ařyrerji fo Israelfku Krajleftvu řnėdali, en kos sa drugim, dokler fo je cillu opuřtili inu satėrli DB 1584, II,108a

AVTORSTVO: A. L. R.

gospa -e sam. ř [gos'pa: gos'pe:]; P 58, K 13 (TT 1557, TAr 1562, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, DB 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gosp | a/á ; – rod.: gosp | e/ė; – daj.: gosp | ej/ėj; – toř.: gosp | ó/o; – or.: gosp | o/ó; – mn. im.: gosp | e/ė; – or.: gospėmi; (V) (M)

SLOVARSKI SKLOP

Craijnfki. Gofpá Corofhki. Frava DB 1584, III,CcIVb;

Deutfch. Fraw. Latinė. Domina. Windifch. Gospá. Carn: Frawa. Italicė. Signora, Madama MD 1592, E1a;

Domina. Germa. fraw/ fraw im hauř. Slav. gofpa. Carniol. frava. Carinth. frau MTh 1603, I,445

1. poročena řenska viřjega stanu v razmerju do řlanov svojega gospodinřstva; gospa:

Ta Agar Abraamoua Dekla, kadar ie no nee **Gofpa** Sara shnee ditetom is hyshe bila is podila[!], inu ie hodila po eni veliki pufzhaui TT 1557, dd4a;

Is te [priglihe] ře ty Viřřoki, vřa shlaht Gofpofzhina, Pridigary, Starishi, Gofpodary, **Gofpe** inu Gofpodine mogo nauuzhiti inu řamerkati, fo li oni venim viřřhim zheřtneshim, bogatishim Stanu, koker ie tu Oku vřim Teleřfu, De fatu ře ne imao preuřeti, offertouati inu te niřishe boge kmetizhe inu slushabnike řamezhouati, řourashiti inu řashpotouati TC 1575, 368-369;

Angel Boshji .. je k'njej djal: Agar, Saraina Dėkla, od kod greřh? inu kam greřh? Ona je djala: Ieř řim od moje **Gofpė** Sarai bėřhala. Inu GOSPODNI Angel je djal k'njej: Vėrni ře řpet nasaj h'tvoji **Gofpej**, inu vmyli ře njej pod nje rokė <Agar bėřhy pred řvojo **Gofpó**> DB 1584, I,10a;

Eno deshelo try rizhy nepokojno řtore, inu te zhetėrte nemore ona nořsiti. En hlapez, kadar Krajl pořtane, en Norz kadar preřit rata, ena řovrashna, kadar ře k'Sakonu vsame, inu ena deklá, kadar řvojo **Gofpo** erba DB 1584, I,328a *nasledi řvojo gospodarico (kot gospodarjeva řena) ali podeduje njeno premořenje*

- / INV Bug ie řpet dial kAbrahamu: Ti neimash vezh tuoie Shene ċSarai, imenouati Sarai, temuzh Sara ima nee ime biti <ċSarai> ře rezhe Moia **Gofpa**: ker ie imela nekar le eniga, temuzh veliku Folkou **Gofpa** ali Mati biti> DB 1578, 13b

1.1 řenska, ki se ji zaradi njene pomembnosti izkazuje řpořtovanje; gospa:

Sdai ta mladi Franski kral, řhnega **Gofpo** Materio inu řhnega Stryřř Kralom ad Nauarre, Inu ta vegřhi deil tiga řřřkiga Kraleřtuua, řto nasho Staro Vero dershe TAr 1562, 21a;

On [řv. Janez] piřhe leta list eni **Gofpei**, kateri ie lohki Electa, tu ie, řřuolena bilu Ime .. Na konzdu oblubuie řam vpryřho **Sgofpo** řouoriti, inu ni od nee řeřtrizheu slushbo řpoueda TT 1577, 218, 222-223;

Vřtanite vy řřřřrne **Gofpė**, pořluřhajte mojo řhtimo, vy Hřhere, katere řte taku řhiher, řesumete ř'ulřefmi moje řovorjenje DB 1584, II,13a;

řtakovo pohleuřzhino řramoty ona [Marija] vře Dezhle inu řhenřkiřpul, kadar ona kakor ta nar viřřokeiřřa **Gofpa**, ře taku ponisha TPo 1595, III,129

- / Inu on [Salomon] je imėl ředemřtu řhen, katere fo **Gofpe** bilė, inu tryřtu Ravenshen DB 1584, I,191a *řen, ki so bile viřřokega stanu*;

Sifferava Mati je gledala fkusi okno, inu je erjula fkusi Garter: Sakaj fe mudé njegova kula, de neprideo? Sa zhes volo njegovih Kul koleffa taku sadaj oftaneo. Te modréfhe mej njegovimi **Gospémi** fo odgovurile, ker je ona taku goftu klagovala: Tar, je li bi neimeli najti inu vunkaj deliti roup DB 1584, I,135b

- / v nagovoru **TEI DOBRVROIENI GOSPEI**, **Gospej** Vrhuli od Zelkinga, v'Syrendorffi, &c. rojeni od Praga, &c. moji gnadlivi **Gospej** inu Botri ZK 1595, 5;

dobru rojena gnadliva **Gospa** inu Botra, valha Gnada cillu lahku saftopi, kaj je Katechismus sa enu neisrezhenu blagu ZK 1595, 41

- PREN. AH, koku tu Méftu opufzhenu leshy, kateru je bilu pulnu ludy: Onu je kakòr ena Vduva? ker je bilu ena **Gospa** mej Ajdi, inu Krajliza v'teh Deshelah, mora sdaj flushiti DB 1584, II,55b

2. ženska, ki ima oblast nad kom/čim; gospodarica, vladarica:

Ty Sacramenti inu te vunane videzhe Boshye slushbe, fo le ene dekle inu eni slushabniki bili te Vere. Ta Vera pag ie bila koker ena Kraliza inu **Gospa**. Ty slushabniki inu dekle, fe premenuio inu preftauleio, Ampag ta Vera veden inu vfelei venim ftanu, veni oblafiti inu veni vrednufti ftoy inu oftane TT 1557, k1b

- / Ieremias, kadar ie tim Iudom vtim Egiptu dolgu pridigal, inu nim prauil inu naprei dershaf te grofouite shtraifinge, katere ie Bug zhes te druge Iude .. fa volo nih Malykouane inu Nepokorszehine, zhes nee poslal inu dopuftil. So nemu odguuorili. Mi tuimu Vuku inu tuim Pridigom ne hozhmo slushati ne pokorni biti, Temuzh mi hozhmo .. tei Nebeski kralici, tei **Gospei** tiga vremena, slushiti, kaditi inu offrouati TAr 1562, 2a *boginji neba in vremena*

- / Hzhi, more biti, da nei fi fama moie predige posluhala, ni mojnh Zaihnov vidila. Tèr unar pridefh do mene [Kristusa] seno tako Vero, katero bi ne bil pàr Aydih ifkal, Bodi, Ias te nezho dalie dèrshati, Tàmuzh ôzho tebi Gnado inu Miloft vofchiti. Poidi, tebi fe sgodi, kako ti fama ôzh. Tvoja Vera ti ie pomagala. Vidi fh da tukaie Christuf daa tei sheni (sa vere volio) oblafit zhes vfe, inu ijo postavi k'eni **Gospei** inu Knegini zhes Nebo inu Semlio, katero ie poprei sano pfico sval alli klical. Taku ena velika rezh ie ta Vera: Ia vfe ie mogoche timu kijr veruie KPò 1567, CXVIIa

- PREN. Sedi v'tihu, pojdi v'témmo, ti Kaldeerfka Hzhy [Babilon]: Sakaj ti némafh vezh imenovana biti **Gospa** zhés Krajleftva. Sakaj ker fim jeft ferdit bil zhes moj folk, k'nezhafti fturil mojo Erbfzhino, fim jeft nje isdal v'tvojo roko: Ali ti jim néfi iskasala obene milofti, tudi zhes te ftare fi ti tvoji Iarm filnu preteshak fturila DB 1584, II,19a

AVTORSTVO: A. J.

gospadovati gl. gospodovati

gospodovanje (gospodovanje, gospodovajne, gospodovajnje, gospodvanje)

-a sam. s [gospodo'va:nje -a]; P 32, K 9 (DJ 1575, JPò 1578, TkM 1579, DC 1580, DB 1584, MD 1592, TPò 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gospodova | nj/jn | e; – rod.: gospodova | nj/jnj | a; – daj.: gospodova | nj/jnj | u; – tož.: gospodovanje; – mest.: gospod | o/ø (DB 1584, II,202a) | va | nj/jn | u; – or.: gospodovajnem; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Herfchung. *Latinè.* gubernatio. *Windifch.* **gospodovanje**. *Italicè.* signoria, governo, amminiftratione, ftato MD 1592, G2b;

Ditio. *Germ.* ein gebier oder herrfchaft. *Sclavon.* **gospodovanie** MTh 1603, I,438

1. odločanje, ukazovanje, razsojanje v organizirani družbeni skupnosti; gospodovanje, vladanje:

Gfarlih reizh ie en klaffar venim **Gospodouainu**, inu en nagel shraiauiz bode k'shpotu DJ 1575, 39;

ako poklizani budemo **Kgospodouaniu** pofuetnih oblafiti ali predigarftuu: Tako imamo vto ifto ftopiti, inu vtakouem poklizaniu sueifti biti JPò 1578, III,4a;

Pofuetno vladanie, vfe Meftne inu Deshelske Poftaue, Sakoni, Deshele inu **Gospodouanie**, ftoye inu oftaneo le skosi famo Boshyo naredbo, inu skosi Karfzhansko Molitau JPò 1578, III,45a;

Ali fe letukai Vchristufouim Kralieuftuu tako negodi, dabi veliko pofuetne Oblafiti, **Gospodouania** inu pranngania vniem bilo JPò 1578, III,66b;

Ako fe poklizhesh **Kgospodouaniu** inu oblafti Vladania: Tako budi volian, sueift inu pokoran, inu hodi sa Bogom, ker te poklizhe JPo 1578, III,87b;

Kdrusimu, imamo nashe Otroke Vsholu dati inu knauku dershati, da tukai Liudy sredimo, ker budeio snali Kerfzhanski Gmaini flushiti, Vtelefonom inu Duhounom oblaftouaniu ali **Gospodouaniu** JPo 1578, III,100b;

Ieft tebe [Boga] profsim sa moio Gospofzhino, pod katere Brambo fi ti mene poftauil, de hozhesh no vpraum fposnainu te Kerfzhanske Vere, terdnu inu stanouitu obdershati, no sdolgim sdrauiem, inu Boga boiezhim **gospodouainem**, inu ficer so vfo gnado inu dobruto, na Telleffu inu Dushi shegnati. De my pod nih **Gospodouainem** vdobrim myri inu pokoiu, hzhafti tuoiga fuetiga Imena, en pokoyu inu tyh Leban pelamo TkM 1579, 99a-99b;

Inu GOSPVD nafh Bug, bodi nam priasniu, Inu daj frezho timu ^cdellu nafhih rok pèr nas ^cdellu) tu je, v'Cerkounim opravilu, inu, v'deshelfkim **gospodovanju**> DB 1584, I,303a;

tiga lakomniga **gospodovanje** je sgul fhkoda. Sakaj on smifli hude golufie, de konzha tiga reuniga s'falsh beffedami, kadar bi imel vbosimu prauo rezhi DB 1584, II,13a;

Sakaj Deshela je polna Prefhufhnikou, inu ta Deshela taku nemilu stojji, inu je taku prekleta, inu planine v'pufzhavi fo pofahnile, inu nyh leben je hud, inu nyh **gospodovanje** je nepridnu DB 1584, II,38b;

Kadar fe nam tedaj dobru vidi, de leta folk tudi v'myri shive, inu pokoj ima: taku je nafha vola, de fe nym nyh Tempel supet isrozhy, inu de ony pèr fvoim **gospodvanju** inu opravilu oftaneo, kakor je pèr nyh Starifhah bilu DB 1584, II,202a;

Vy, kir mejnite, de fte delezh od hudiga dne, inu vfelej le po krivizhnim **gospodovanju** miflite, inu fpyte na Slonovih kofty poftelah, inu prevezh (fnage) imate na valhih poftelah DB 1584, II,112a;

Sakaj ony neobudè obeniga Krajla v'desheli, ony zhlovèkom deshja nedajo, inu fe obeniga **gospodovanja** ali fhtrajfjanja nepooblastè, taku mallu, kakor te Ptice, kir v'luffti fem tèr tam lejtejo DB 1584, II,177b;

Krajlovanje inu **Gospodovanje** Iudu flifhi DB 1584, I,)(ⁱ)IIa;

ty Svetniki vStarim Testamentu toshio, kateri fo Moisefsoviga regimenta ali **gospodovainja** fyti, inu enu ferzhnu vsdihanje po tem Krajlefstvi te Gnade, v'Christufi oblublène, imajo TPo 1595, I,15;

Potle fe tudi leto rezhe noge vmivati, kadar fo v'tim pofvitnim **gospodovanju** flifsig, fkarbni inu delauni, kir fe nikar nuzh inu dan nepianzhuje, nekurba, inu neygra, temuzh fe po tem mifli, koku bi fe edinoft obdershala, deshela inu Ludje v'miru hranili, Turku inu drugim Sourashnikom branilu, inu flednimu enaka praviza fturila TPo 1595, I,204;

Vfe kar kuli h'telefnimu vshitku inu potrebi flifhi, kakor jéd, pitje, gvant, zheuli, Hifha, Dvor, nyve, shivina, denarji, blagu, brumnu Drushe, brumni Otroci, brumna drushina, brumna inu svefta Gospofhina, dobru **Gospodovanje**, dobru vreme, myr, sdravje, polhtenje, zhaft, dobri priateli, svefti fofedi, inu kar je taciga ZK 1595, 127

- / Kaj je pak Ioannes potle dajle fturil, inu te vojske, katere je on pelal, inu koku je on gospodoval inu sydal, tu je vfe sapiffanu v'enih laftnih Buqvah, od tiga zhafta njegoviga **gospodovanja**, kakor je on dolgu po fvoim ozheti Vilhifar bil DB 1584, II,193b *obdobja, ko je kot veliki duhovnik vodil Izraelce*
- / tu fedenje je Anticrifhtovu **gospodovanje** v'Karfzhanfki Cerqvi, s'katerim on dela de ludje njega sapuvidi zhes Boshje sapuvidi dèrshe. Inu sneverjenje je, kadar ludje od prave Vere na Zhlovezhki vuk ftupio DB 1584, III,113a
- / Tu je vfe lahku isloshiti na **Gospodovanje** pohifhtvu, ali na enu brumnu kardellu teh Vernih, tår fi ftuj sa Iftorie kakor more DB 1584, II,205b *vodenje gospodinjstva*

2. območje, področje, kjer kdo odloča, ukazuje:

Kakor bi rekal: Moy Iudas, iaft fe Nezhu temu Suetoui Ozhitouati, kadar on nei moiega Kralieuftua, tamuzh hozhe laftno **Gospodouanie** imeti, skaterim fe preusame da hozhe moie sapouedi inu poftaue prepifouati, inu moio befedo po fuoyh sheliah obrazhati: Temu Suetoui fe sdy inu ftim[a] da ie veliko modreishi od mene. Tiga Iaft nemorem tarpeti iaft Nezhu da nad mano Gospoduio Otroci figa Sueta: Oni neifo moy moifttri, tamuzh le mlayshi JPo 1578, II,68a

- / Raunu kakor po vfem Svejtu tu ftaru Deshelfku inu posemelfku Krajlefstvu inu **gospodovanje** oftane, inu nihther nej na poti, de pod temiftim inu v'temiftim, fe tu novu Duhovnu vezhnu krajlefstvu Cristufevu na Svejti nareja inu gori ftavi, inu fvoje laftnu opravilu ima DB 1584, II,59a

gospodovati (gospodovati, gospudovati, gspadovati) -ujem glag. nedov.
 [gospodo'va:ti -'du:jem(?)]; P približno 500, K 38 (TC 1550, TA 1550, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP_s 1566, TL 1567, TP_s 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DP_a 1576, TT 1577, JP_o 1578, DB 1578, TkM 1579, TP_s 1579, DC 1579, DBu 1580, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, DAg 1585, TtPre 1588, MD 1592, TP_o 1595, TfM 1595, TfC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– nedol.: gospodov | a/á (MD 1592, G2b) | ti; – sed. ed. 1. os.: gospodujem; – 2. os.: gospoduješ; – 3. os.: gosp | o/u/a (*P 1563, 67) | du | je/e (TP_s 1566, 150a); – mn. 2. os.: gospodujete; – 3. os.: gosp | o/u | dujo;
 – vel. ed. 2. os.: gospoduj; – dv. 2. os.: gospudujta; – mn. 2. os.: gospodujte; – del. na -l m. ed.: gospodova/ / gospovedal[!] (TR 1558, c1b); – mn.: gospodovali; – ž. ed.: gospodovala; – mn.: gospodovale; – s. ed.: gospodovalu; (M) (V)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Herfchen. Latinè. dominari. Windifch. gōspodováti. Italicè. signoreggiare, governare, regnare, reggere MD 1592, G2b;

Deutfch. Regieren. Latinè. regere, regnare. Windifch. ladati, regirati, krajlovati, gōspodovati. Italicè. fignoreggiare, regnare, governare, reggere MD 1592, L8b;

Guberno. Germ. verwalten/ regieren/ herrfchen. Scla. regirati, krailovati, gōspodovati MTh 1603, I,616

1. kdo; čez koga, (s čim) (*imeti pravico*) *odločati o kom/čem, ukazovati komu; gospodovati:*

Hti Sheni pag ie [Bog] rekal, Iest hozho tebi veliku betesheu sturiti, kadar ti bosh nollēzha, Ti bosh sbetelhom rodyla te otroke, Inu bosh pod oblaftio tiga Mosha. Inu on bode zhes te **Gōspodoual** TT 1557, m1a;

Ta Bogati **gōspoduie** zhes te vboge, inu kateri na puffōdo vsame, ta ie tiga Hlapēz, kateri possodi DPr 1580, 42a;

Enu rasumnu ferce pametnu rouna: Ampak dersi Norci norsku **gōspoduio** DPr 1580, 28a;

eni Sheni ne dopuštīm vuzhiti, ne **Gēspodouati**[!] zhes mosha, temuhz[!] de vtihoti bode TT 1581-82, II,235;

En zhlovik zhaſi zhes drusiga **gōspoduje**, k'fvoji nefrezhi DB 1584, I,330b;

En rasuman hlapēz bo **gōspodoval** zhes nekērbne erbizhe, inu bo mej bratmi erbfzhino delil DB 1584, I,322b;

PREjden ſo ony pak lezh fhli, ſo Sodomſki ludje prihfli .. Inu ſo Lota klizali, ino ſo k'njemu djali: Kej ſo ty Moshje, kateri ſo h'tebi prihfli nozof? is pelaj[!] je vun k'nam, de je ſposnamo. Lot je vunkaj k'nym fhāl pred dauri, inu je sa ſabo dauri ſapērl, inu je djal: Ah lubi bratje, nikar taku hudu neſturite .. Inu ſo ſpet djali: Ti ſi le ſam letukaj ptuy, inu hozheſh **gōspodovati**? My hozhmo tebi vezh slega ſturiti, kakōr nyma DB 1584, I,11b

/ Skērbna roka bo **gōspodovala**, katera je pak vtragliva, ta bo morala zhinsh dajati DPr 1580, 22b

/ On [faraon] je njega [Jožefa] k'enimu Gōspudu poſtavił zhes ſvojo hiſho, de je **gōspodoval** zhes vſe njegovu blagu DB 1584, I,306a *upravljal, nadzoroval*

/ Salomo je imēl fedemdeſſet taushent, kateri ſo Butore noſſili, inu oſſemdeſſet taushent, kateri ſo obſekovali v'Gorri, pres tēh Viſhah Salomonovih Valputou, kateri ſo bily zhes tu dellu poſtauleni, tēh je bilu trytaushent inu tryſtu, kateri ſo zhes ta folk **gōspodovali**, kateri je tu delu delal DB 1584, I,186a *so nadzorovali delavce, jih priganjali k delu*

/ Aku hozheſh pak shiuotom laſtne Hlapce inu Deikle imeiti, taku ie imash od Aydou kupiti .. Ali zhes vashe brate Israelske Otroke neima obedan zhes drusiga terdu **gōspodouati** DB 1578, 108b *jih imeti za sužnje*

/ Tiga laſt [Kristus] nemorem tarpeti iaſt Nezhu da nad mano **Gōspoduio** Otroci figa Sueta: Oni neifo moy moiftri, tamuzh le mlayſhi JP_o 1578, II,68a

1.1 kdo; čez kaj, (skozi kaj) *imeti pravico uporabljati kaj za svoje potrebe:*

INu Bug ye ſtuarill .. moſha inu lheno .. inu ye rekall. Raſtyte tar gmeraitēſe inu napelnite ſemlo/ inu to poduerſite febi (de vom fhluſhi) inu **gōspoduie** zhes ribe vtim moryei/ inu zhes ptice pod nebom/ inu zhes vſo ſhiuino/ kir laſi na ſemli TC 1550, (6b);

Bodita rodouyta inu gmeraita ſe, inu napolnita to ſemlio, inu ſturita de bo Vom poduershena, Inu **Gōspuduita** zhes Rybe vtim Moryei, inu zhes Ptyce vtim Luffti TO 1564, 132b;

ta Krajl pruti Pulnozhi .. bo fkusi fvoje hojenje **gospodoval**, zhes Slate inu frebërne Shace, inu zhes vfe, kar je lepiga v'Egypti, v'Libij inu v'Murfski desheli DB 1584, II,103a

1.2 kdo/kaj; čez koga/kaj, v čem, nad kom, (s kom/čim) **imeti absolutno avtoriteto nad vsem kot vsemogočno bitje**:

Le tiga vfiga nas vliifhi ozha nebeski/ kir fuyem Synum fred fuetim Duhum **gospoduye** imar inu vfelei/ Amen TC 1550, 38(27b);

ie Cristus vmerl, inu gori vftal, inu ie fpet shiu ratal, de on zhes mertue inu zhes shiue **Gospoduie** TR 1558, 14b;

O Ti Gospud Iesu Criste, vfigamogozhi Syn Boshy, inu tiga vezhniga Ozheta praua fspodoba, Bug inu Zhlouik, kir fi fa nashih Grehou volo na tim Cryshu vmerl, inu fi fpet gori vftal od te Smerti, inu fi shiu inu **Gospoduiesh** vekoma, Inu fi kanimu fredniku, fpraulauzu, vmei Bugom inu ludem TO 1564, 49a;

On [Bog] **Gospoduie** shnega Oblaftio vekoma, nega ozhy gledaio na te ludy TPs 1566, 116b;

Bug **Gospoduie** vtim Iacopu do kraieu tiga Suita TPs 1566, 108a;

Na konzu [Sveti duh] profi, de Bug fam zhes te boge inu reune **Gospodue** TPs 1566, 150a;

Natu ti vezhni Bug, podai fdai to tuio Gnado inu dobruto, timu kir profi .. skufi nashiga Gospudi Iefufa Cristnfa[!], kir ftebo inu S. Duhum regira inu **Gospoduie** vfelei inu vekoma Amen TC 1575, 417;

Gospud tuie ie tu Kraleuftuu, inu ti fi zhes vfe Vyude, tuie ie tu Bogaftuu, inu tuia ie ta zhast inu Gloria. Ti **Gospoduiesh** zhes vfe rizhi, vtuih rokah fo vfe mozhi inu oblafti TC 1575, 158;

ta celi Cristus, Bug inu zhlouik, fidi na Boshy deftnici, Sbugom red **Gospoduie** inu rouna vfe rizhy TT 1577, 13-14;

Alleluia, nash Gospud Bug vfigamogozhi Kraluie inu **Gospoduie** TT 1577, 458;

[Kristus] ie Krall zhes Nebefa inu Semlio, inu vteh vernih Sarceh shniegouo miloftio inu befedo **gospoduie** JPo 1578, II,61b;

O GOSPVD, kir zhes nas **gospodujefh**, koku je tvoje ime zhaftitu, po vfeh Deshelah DB 1584, I,281b;

GOSPVD, nashih Ozhetou Bug, néfi li ti Bug v'Nebefsih inu **gef odujefh**[!] zhes fa Krajleftva téh Ajdou? Inu v'tvoji roki je vek inu muzh, inu nikogar nej, kir bi tebi mogâl supârfati DB 1584, I,242a-242b;

pridi k'meni ti S. Duh .. vfimili fe zhes mene, fkusi Iesufa Cristufa, mojga odrefshenika inu isvelizharja, kir s'Ozhetom inu s'tabo shive, **gospoduje** inu krajluje vekoma, Amen DM 1584, XLIII;

taku je vfaj Christus na trety dan supet od teh mertvih gorivftal, inu **gospoduje**, kakor en vezhni Bug, inu pravi zhlovik, zhes Hudizha, inu zhes vfe TPo 1595, III,20;

Sakaj on vidi eniga GOSPVIDA nad febo, kateri vfrejdi fvojev sovrafnnikou **gospoduje**, inu lufht htimu ima, kadar njegovi befsédi fe ne hote vganiti, inu njegovih Karfzhenikou ne hote smyrom puftiti, de on fvoje Ime inu Muzh tedaj na fvojev sovrafnnikih iskalhe, inu na tla pahne vfe, kar fe super njega povfdiguje, kakor je on Pharaonu inu tem Egypterjem fturil TPo 1595, I,179

/ Gospud GOSPVD pride s'mozhjo, inu njegova roka bo **gospodovala** DB 1584, II,16a

/ Ta Gospud ie fui Stol Vnebefsih perprauil, Inu nega Kraleuftuu zhes vfe rizhy **gospoduie** TPs 1566, 185b

/ aku my shnym [Kristusom] vmèriemo, taku bomo shnym shiuéli: aku tèrpimo, taku bomo shnym **gospodouali** TiPre 1588, 56 *bomo zveličani*

1.3 kdo/kaj; čez koga, (skozi kaj), v kom/čem, (s kom/čim) **(odločujoče) vplivati na stanje, delovanje koga; obvladovati, usmerjati**:

ty Verni nemaio unih teleffu uezh dopuftiti te hude meffene shele inu lushte, temuzh S. Duha fto beffedo Boshy **gospodouati** TT 1560, 12a;

NE veifte li vi Bratie (Ieft fteimi kir to Poftauo fnaio gouorim) De ta Poftaua **gospoduie** zhes tiga zhloueka, ta zhas dotle ie shiu? <Ty kerszheniki fo vdugim Sakonu/ lozheni od te Moifeseue Poftaua/ inu Cristufu farozheni/ Timu imaio vshe naprei biti poduersheni volni inu pokorni> TT 1560, 10b-11a;

Naredi muie ftopine po tui Beffedi, De obena kriiuna zhes me ne **Gospoduie** TPs 1566, 223b;

DOfehmal fmo mi vtih tryeh proshneh .. Boga probili .. de on nas fuiem S. Duhü, skufi to nega beffedo regira, visha, pela inu zhes nas **Gospoduie**, Inu de ta nega S. Vola fe vnas inu per nas na tim fueitu dopernasha, tiga Hudizha inu vfeh Neuernikou volo nafai ftaui TC 1575, 123;

on [Bog] me ie poštaul vtu fuetu meiftu, de v'Jerusalemu **Gospoduim**. Ieft [modrost] fim fe okorenila per enim zhařzenim folku, kateri ie moiga Boga erbl'zhina DJ 1575, 100;

myr Boshji ta ^bregiraj u'valhieh fercih <^bregiraj) ali **gospoduj** tu je, myr Boshji bodi Mojřter notri u'vas, inu vas obaruj, de nem'ermrate sup'ar Bogá, temuzh de fe na njega sanefsete> DB 1584, III,110a;

Offert nepuřti, ni v'tvoim ferci ni v'tvoih beřfedah **gospodovati** DB 1584, II,149a;

Modruřt ima nar poprej prozh vseta biti, kadar en Gospud ima pařti, de fe vidi, de fama modruřt, inu nikar fyla, **gospoduje** DB 1584, II,97b;

NEpuřtite tedaj gr'ehu **gospodovati** v'valhim m'ertvazhkim teleřsi, de bi je řlufhali v'njega řhejlah DB 1584, III,84a;

Boshji Syn .. je .. timu Hudizhu to glavo reřterl, njega islejkil, inu njemu vřo njegovo oblařt vsel, ta greih vmuril, to Smert vekoma pořherl, inu ta Pakal vgrunt pogafřil, de ony vřhe inu vekoma zhes nas ne mogo **gospodovati**, nas nikar řrařhiti, nas řadaviti inu řerdamnati TPo 1595, II,93

/ ta Greh, te nadluge, reue, boleřni, ta řmert inu ta Pekal. řleteimi riřhmi ta řludi **Gospoduie** zhes vře ludi TT 1557, h4a;

veliku řtu taushent Ludi řpet is te Gnade Boshye, řkufi nih lařtno dobro volo, pado: Vřih iřtih potle ta řludi řylnu regira, inu **Gospoduie** TO 1564, 27a;

ta řludi bo nih [nevernih] Gospud, zhes nee řtemi Tyranni, Keřary, řfalř Vuzheniki, řmalikouanem, řo vřo lotryo inu hudobo **gospodoual** inu regiral TT 1577, 367;

řristus my [papeřniki] nezmo da ty nad nami **Gospoduieř** inu Kraliuieř: My nepriřuřtimo dabi zhes nas řladal, nai budo řatan inu vři řaklenřki Hudizhi nash oblařtnik inu řořpod JPo 1578, III,127a;

řa tiga volo řahvalite Boga řa leto gnado taku, kakor řim jeřt vsazhetku vuzhil, de řte vy vřa řveti řakonřki řtan priřhli, inu prořřite, de bi řas Bug ř'gnado vřnym hotel regirati inu pelati, pred greih inu vřo nefreřho obarovati, inu ře řliřřajte, de vy tiga řathana ne puřtite řkusi řerd inu suparno volo per řas **gospodovati** TPo 1595, III,191;

Inu řudi řas, kadar řte m'ertvi bili, řkusi preřtoplenje inu grehe, v'katerih řte nekadař hodili po řhegi letega řveřta, inu po řem řviudi, kateri v'ľuffti **Gospoduje**, řlařti po řem řuhu, kateri v'řadařhnim zhařsu řvoje Opraviti ima v'řtrukih te řevere, mej katerimi řmo my řudi nekadař vři prebivali, v'řhelah nařhiga řeřsa, inu řmo delali kar je meřsu inu pařeti dopadlu, inu řmo řudi bili otroci tega řerda po naturi, raunu kakor řudi ti drugi ZK 1595, 68

/ řristus pař ie le en krat umerl řimu grehu, Ro. 6. inu on ueřh ne umerie, ta řmert zhes nega veřh ne **Gospoduie**, temuzh on zhes to řmert TR 1558, I4a;

taku ie řristus řudi enkrat řadořti řerpel, nebo veřh vmerl, inu řmert nebode veřh zhes nega **Gospodouala** DPa 1576, 54b

/ koker ie ta Greh **Gospodoual** řti řmerti, Taku ie ta řnada řkufi to řrauizo **Gospodouala** řtimu veřhnimu lebnu řkufi řeřuřa řristuřa TT 1560, e1a *kot je greh vřlival na řloveka, da je deloval tako, da bi bil veřno pogubljen, je mlořt vřlivala nanj tako, da bo odreřen;*

kak'or dolgu řnada **gospoduje**, taku dolgu veřř řlabodna ořtane, inu gr'eh doli tlařhi v'meřři, Ampak preř gnade on [greh] **gospoduje**, inu Pořtava to veřř řerdamuje DB 1584, III,84a

/ Nepuřti [Bog] te greřhne ľuřhte mořhne biti vmoim řelleřsi, temuzh řturi ti tuoie prebualiřzhe vmeni, inu **gospodui** vřeh moih řvudih, řpreimi mene na ta praui řum řkm 1579, 32b

1.4 kdo; řez kaj **odlořujoře vřlivati na pojavľjanje, řtopnjo, delovanje řesa; obvľadovati:**

řui Greh pořhřua pred řuiemi dauarmi. ři pař ne puřti nemu nega uole, řemuzh **Gospodui** ři zhes nega TT 1557, n3b;

ři **Gospoduieř** zhes řu nepokořnu řorie, ři vtolařřish nega řalue, kadar ře vřřiguio TPř 1566, 162a;

řu kar je řadam řimu řainu poprej řrařil, taku ře je nemu řgudilu. řadam je njemu řapovedaval, de bi imel zhes greih **gospodovati**, inu ře nikar od njega puřtit regirati ni pelati, Ampak řain kir tiga nej řturil, temuzh řu je to uřřo puřřil, je vřyl řvojga řrata TPo 1595, I,255

1.5 kaj; řez koga, v kom/řem **s pojavľljanjem kje v veřjem řtevilu, vřoki řtopnji vřlivati na koga/kaj; řospodovati:**

imamo moriti ta greh vřebi de nekar vřas ne **gospoduje** temuzh imamo nařrei vřlei an lep zhiř řhiuot imeiti inu pelati ein řrumen řuet leben TC 1550, 65(41a);

[Vernik] ne pufti vezh koker poprei tim Grehom vnega shiuotu **gospodouati** TT 1557, z4a;

Kateri zhluuk prou inu terdnu Viefufa Veruie, ta ima S. Duha, Ta ifti S. Duh nega ferce inu misli fdaici inu uedē naklane inu obrazha na dobru, na lubefan pruti blishnimu, de on en nou poshten leben fāzhne pelati, ne pufti tim grehō uezh ufebi **olspodouati**!], temuzh te grehe, hude shele inu misli, nyd inu fouourashtuu ufebi dole tlazhi, kole inu mory TR 1558, h3b;

Obdala ie nas velika skerb, zhes nas **gospaduie** greh nu fmert *P 1563, 67;

imamo tak stan inu leben, koker on [Kristus] dershati, tim Grehom vmreiti, vfebi ne puftiti **Gospodouati** TT 1577, 149;

Sakaj grēh je bil tudi na Svejti do Postave: Ali ker Postava nej, tu se nerodi sa grēh, temuzh fmert je **gospodovala** od Adama notēr do Mosefa, tudi zhes te, kateri néfo grēshili DB 1584, III,83b;

pod Postavo biti, je, kadar my pres gnade s'delli te Postave okuli hodimo, taku tedaj gvifhnu grēh **gospoduje**, lkusi Postavo DB 1584, III,80a;

Satu profsimo my tebe, nepufti grehu zhes nas **gospodovati** DM 1584, XXXIII;

takovu pufty Bug se satu fgodyti, de on nas gori sbudy, inu my te ozhy odpremo, okuli pogledamo, kaj my poleg takove fhkode sa gnado imamo inu ohranimo, inu Boga satu fahvalimo, kadar Voifka, Shleifa ali druga nefrezha en zhas **gospoduje**, de onu vener nej vse na kofse resdjanu, temuzh je she nekaj, inu ta vekshi deil oftal TPo 1595, III,157;

lakomnost, vuhernia, nezhistoft, offert, dobri lushti inu drugi greihi fo kmallu **gospodovali** TPo 1595, II,285

/ My zheftokrat Boshya dela vnas pazhymo, inu raishi pripuftimo, da grehi inu framota vnas **Gospoduie** kakor Bog JPo 1578, II,194a

2. kdo; čez koga/kaj, s prisl. določilom kraja, s prisl. določilom načina (*imeti pravico*) odločati, ukazovati, razsojati v organizirani družbeni skupnosti; gospodovati, vladati:

Ty deshelski Krali **Gospoduio** zhes te ludi, inu kateri oblašt zhes nee imaio, bodo Dobrutliui imenouani TT 1557, 241-242;

Cristus ne kraluie inu ne **Gospoduie** na tim fueitu, koker ty pofemliski inu pofuitni Krali **Gospoduio** TR 1558, D4b;

Iefus ie tedai Royen, kadar ie ta Rymski Ceffar zhes te Iude **Gospouedal**!] TR 1558, c1b;

Tukai **Gospoduie** ta malli Beniamin, ty Viudy tiga Iuda shnih Kardelō, Tukai fo ty Viudy Zabulō, tukai fo ty Viudy Neptalim TPo 1566, 121b;

Vletim Pfalmi moli ta Cerkou, fa fuio dobro verno Gosposzhino, fa Krale Vyude, Altmane, inu fa vse shlaht Oblaštike, de Bug nim da Gnado inu srezho, de po prauici inu fmyrom **Gospoduio**, te Turke inu vse Sourashnike te Cerque premogo TPo 1566, 42b;

mi ne imamo vfi glih eniga poklizane oli oprauila, Ty eni **Gospoduio**, ty eni Pridiguio, eni kupzhuio, eni kmetuio, eni Gospodario, eni slushio inu delaio TC 1575, 366;

Letaki Gospozzhini Bug vse dobruoblubuie!] inu iskafuie, de fo dolgu shiui, dolgu **gospoduio**, nih shlahta dolgu terpi, Bug nih deshele miry inu fturi, de fo nim nih pokurniki, ta niska Gospada, Purgary inu kmetizhi fueifti, pokorni inu volni, Nee fourashnike premagaio, presheno inu poboyo TC 1575, 322;

[Kristus] ie Cryshan inu martran, vtim zhaffu, kadar ie ta Rymski Ayd Pontius Pilatus Vierufalemu zhes te Iude, na meifti Rymskiga Ceffaria **Gospodoual** TC 1575, 73;

Deshelski Kraili **Gospoduio**, inu oblaštiki bodo gnadliui Gospdudie ymenouani: ali vi nikar taku, temuzh kateri ie ta vegshi vmei vami, ta bodi kakor ta mlaishi, inu ta vishi, kakor ta kir flushi DPo 1576, 5b;

Christus letukai negouori, dabi se karfzhenikom nespodobilo **Gospodouati** ali oblaštouati. Sakai pofuetna Gospozzhina ie Boshya naredba. Sato nihzhe nemore bulshe **Gospodouati** ali Vladati kakor ta ker ie praui Karfzhenik JPo 1578, III,81b;

Sakai is tebe [Betlehema] pride moi Vyuuda, kyr bude **Gospodoual** zhes moi Folk Israelski JPo 1578, I,37b;

OVfigamogozhi Bug, Gospdud Nebes inu Semle, kir fi mene postauil vta stan te Gospozzhine, inu fi meni oblašt dal, de imam zhes moie Podloshnike regirati inu **gospodouati**. Iest profsim tebe, de hozhesh meni enu modru inu saftopnu Serce dati, de bom mogel tuoi Folk fodyti, inu saftopyti kai ie dobru inu hudu TkM 1579, 97b;

Skusi mene [modrost] Kraili krailuio, inu Sveitniki prauo stavio. Skusi mene Viudi **gospoduio**, inu vfi oblaftniki na Semli DPr 1580, 13b;

ty deshelski Vyudi **gospoduio** zhes te ludi, inu ty Velaki nih oblast zhes nee iskafuio TT 1581-82, I,85;
Grofouitu fe bo fto Babilonio, vkateri ta velika Curba **Gospoduie**, inu tim nee Kraleu inu kupcem godilu TT 1581-82, II,429[=423];

Rihtarji v'Israeli fo **gospodovali**, fhtiriftu inu petdeffet lejt DB 1584, I,)(⁽²⁾Ib;

Demetrius, Seleukou fyn, tyranski **gospoduje** DB 1584, I,)(⁽²⁾IVa;

my fmo danafhni dan hlapci, inu v'tej desheli, katero fi ti nashim ozhetom dal, de jemo nje sad inu dobruto, pole, v'tejifti fmo my hlapci. Inu nje prihodak fe gmera tém Krajlom, katere fi ti zhes nas postavil, sa nashih grehou vojlo, inu ony **gospodujo** zhes nash shivot inu shivino, po svoji voli, inu my fmo u'veliki nuji DB 1584, I,260b;

Viuda Difon, Viuda Ezer, Viuda Difan. Lety fo Viudi téh Horiterjeu, kateri fo v'Seirski desheli **gospodovali** DB 1584, I,24a;

pér nyh je bila takova dobra fhega, de fe nej obeden h'Krajlu stavil, nej bilu tudi obeniga Krajla ondi, temuzh ta Svit, ta je bil, tryftu inu dvajffeti Mosh, ty fo dobru **gospodovali** <Svit v'Rimi> DB 1584, II,185b;

Tedaj je Iudoufka deshela h'pokoju prifhla, inu je dober myr oftal, kakòr je dolgu Simon shiv bil. Inu Simon je cillu dobru **gospodoval**, inu je tej desheli veliku dobriga fturil, de fo ga radi h'Gospudu iméli, njegove shivozhe dny DB 1584, II,191b;

Ty ftarifhi fo v'pokoji **gospodovali**, inu fo dobro ordnungo dèrshali, inu Purgarji fo fe filnu bulfhali na vshitki, inu fo pèrpraulali oroshje inu naredbe h'bojovanju DB 1584, II,192a;

zhes letu je Krajl po vfej desheli, de fe ^cpule dela <^cpule dela> tu je, on **gospoduje** zhes vfe, inu ftury, de fe Deshela neopufty, temuzh de fe pule dela etc. kateru je eniga Krajla opravilu inu ime> DB 1584, I,330a;

Inu hozhem nym Mladenizhe k'Viudom dati, inu otroci bodo zhes nje **gospodovali** .. Otroci moj folk pèrgajnajo, inu Shene zhes njé **gospodujo** DB 1584, II,2a;

isvunaj takove gmain potrebe, nejma ta Gospofzhina tyranniku regirati ali **gospodovati**, tem podloshnikom nikar prevezh gori nakladati TPo 1595, II,290;

Ty pofvitni Krajli **gospodujo**, pravi on, inu ty oblaftniki bodo gnadliui ali miloftivi gospudje imenovani. Letu je en fvital zhišt Shpruh, de ta ordninga na tém Svejtu ima oftati, de nekateri imajo regirati ali **gospodovati**, inu ta drugi haufen ima nym podloshen biti TPo 1595, III,141;

Satu ftury ta GOSPOVD nym eno oftro pridigo, inu pravi: Takovu fe ne hozhe vnjegovim Kraileftvi kratku nikar terpejti, hote li ony veliki Gospudje biti, taku mogo per tem pofvitnim Kraileftvi oftati, kateri pak hozhe vnjegovim Kraileftvi biti, ta ne more regirati ali **gospodovati**, inu prahtig biti, temuzh fe ponishati, inu flushiti TPo 1595, III,140;

Krajli inu Viudi fo v'enim pofvitnim ftanu, kakor pravio, ali aku hote Karlheniki biti, taku morajo tudi nyh podloshnikom noge vmivati, Sakaj Bug yh ni v'en tak vifsoki ftan pofsadil, de bi le po svoji voli inu lufhtih **gospodovali**, kakor bi nym dopadlu, temuzh de bi fvojemi daruvi, kar yh imajo, fvojm podloshnikom flushili TPo 1595, I,204;

Kateri fo vlhe vletim Duhoufkim Regimentu, ty fo pravi Krajli, pravi Vyudi, pravi Gospudje kateri imajo regirati inu **gospodovati** TPo 1595, II,23

/ [Kristus] nei is nebes knom prishal inu zhlouk ratal, kir bi tukai na tim fueitu **Gospodoual**, koker ty Ceffary, krali oli vyudi TT 1577, 4

/ Syria, **gospoduje** zhes Israela .. Syrerji fo bily pobyeni, inu Davidu podloshni fturjeni DB 1584, I,)(⁽²⁾IIIa;

tu tretje Kraileftvu, kateru je Bronzhenu, kateru bo zhes vfe deshele **gospodovalu** DB 1584, II,96a

/ Aku pag ta Papesh, ty Shcoffi, oli Farij, imajo kako Deshelsko Oblaft, Taku oni to ifto nemaio od Criftufa, fakai Criftus ne hozhe, de bi Duhouska Oblaft imeila zhes Deshelsku **Gospodouati** .. Temuzh oni tako Oblaft imajo dano inu shenkano od Ceffaryeu, od Kraleu, od Vyudou, De shno tu nih blagu obdershe, po shegi inu nauadi tih Deshelskih praud TAr 1562, 92b;

kadar ie S. Iansh piffal inu pridigal, ie tu Meiftu neruegshe inu oblaftnishe bilu, vnim fo ty Ceffary nih ftan imeili, inu zhes druge Krale inu deshele **Gospodouali**. Na nih Meiftu fo ty Papeshi prishli, Ty fo tudi zhes te druge Cerque, Ceffarie inu Krale **Gospodouali**, inu fo od

lebe piffali, de oni fo Moiftri inu Vuzheniki vřiga Kerřzhanřtua, De imaio obuy mezh, duhouski inu deshelski, Cefřarie, Krale, preřtauti inu poterđiti TT 1577, 440;

Ono Vkarřzhanřtuu nemore dobro poiti ni ře goditi, kadar řliherni řuoye poklizie nařtran puřti, inu ře ob drugem řkerbi. Kadar hote Duhouni Pořueno[!], inu Pořuetni Duhouno Vladati ali **Gofřpodouati** JPo 1578, III,122a;

Ty iřti [duhovniki] řduhounim Mezhem, řto Bofřhyo Befedo inu Euangeliem řudi kadar ie potreba **Gofřpoduio** .. Sato nemate vy moij řsuolieni Iogri (praui Chriřtus) po řei pořuetnei vřhanci **Gofřpodouati**, inu řtem Telleřnim Mezhem: Tamuzh řto Bofřhyo Befedo oblařtouati JPo 1578, III,68b;

Škoraj potle je priřřlu tu reřdilenje, ker řo řtrye Papeshi k'malu, eden supar řdrugiga **gofřpodovali** inu regirali DB 1584, II,89b;

v'treřjim najřřim Capituli .. pride tiga ředmiga Angela opravilu, tu treřje ve, řlařti tu Papeshku Cefarřřtu, inu tu Cefarřřku Papeshřtu, Letukaj Papeshřtu řudi Desheřřki Mezħ doby v'řvojo oblař, inu **gofřpoduje** nikar le řřemi Buqvani v'tem řdrugim vė, řemuzh řudi s'Mezħom vtreřjim vė, kakor ře ony řudi hvalio, de bi Papesh obui Mezħ, řa Duhovni inu Desheřřki v'řvoji oblařti imėl DB 1584, III,136a

- / pred Sodnim dnem mora poprei tu Rymřku kraleuřtuu doli iemati, manshe perřaiati, inu řa Anticriřt vta Tėpel řeřřti, tu ie, vři Cerqui regirati inu **gofřpodouati**, řa iřti ře bo řzes Buga inu řzes Bofřhyo oblař vřđigoual TL 1567, 51a;

Sđaci koker ie tu Rymřku kraleuřtuu řazhelu manshe perřaiati, řukai řta řazhela Turk inu Papeshi **gofřpodouati**. Eni pag řařtopio, De kadar ty Iogri inu ty perui řueiřti Vuzheniki pomerio, ředai bo řa Anticriřt řazhel řoblařřio **Gofřpodouati** inu regirati TL 1567, 53a;

Bug tiga Turka inu vřo řlařt Gofřpořzhino, Duhouřko inu deřheřřko, řa volo řih Greħu řih řudi, Inu neruezh řa volo Malikouane, řa řih řalř Bofřhy řluřbi, iřpařzeniř Mash, řelike Pregreħe, řzes nař puřti řaku dořti leiř, **Gofřpodouati** TC 1575, 337[=336]

- / Prauiř Šcořfou/ řarmonřřrou dellu inu oprauiľu/ ie prou priřđigati/ Sacramente diliti/ nekar **Gofřpodouati**/ nekar řoffertio/ řuelikim blagum inu řluřki okuli řoditi TR 1558, L3b;

Priřđigary nemaio **Gofřpodouati** řzes Cerku, řemuzh ni řluřřti TL 1561, 57a;

Prauiř Šcořfom, Priřđigariem inu řarmonřřřom .. [řv. Pavel] praui, kai ie niř diane inu řluřřba. De imaio řueiřřu priřřouati od Criřřufeue Martre, Pařti niř ouce, poħleunu vuzřiti, řuariti, opominati řrořřati, Inu tu vře volnu, iř řubefni, řkerbio, Inu nekar řa vola[!] řuiga prya oli dořitka, oli de bi řoteli řzes nee **Gofřpodouati**, řhniř řilo obřaiati, řhřati, řopiti, obeshati, moryti TT 1577, 145[=153]-154;

Pařyte tu kardelu Criřřufeuu, kir ie vom porořřenu, imeite řzes nee řkerb, nekar permoraiořh, řemuzh volnu, nekar řa volo merskiga dořitka, řemuzh iř perarredne miřli, inu nekar koker de bi řoteli **gofřpodouati** řzes ře řarmane, řemuzh řodite tiga kardela eni naprei pořřauleni Pildi TT 1581-82, II,336;

Gardu inu gřořovitu řtoji v'Deřřeli, Preroki krivu prerokujo, inu řarji **gofřpodujo** v'řvoim řřanu DB 1584, II,30a;

Tu řadanje ali řegiranje řete řvete Kariřzhanřke Cerqve neřřoji v'tem, de bi řy, kir řo v'ozřiti Cerkouni řluřřbi, ali kir řo ře Cerqve řluřřabniki inu vuzheniki, řzes řruge **Gofřpodovali**, ali řhnyř po řvoji voli, řapovėđali DB 1584, I,cIIIb;

Vė İraeľkim Pařřirjem .. ře Ouce neřřete vy pařti. Teh řlabiř vy nevardevate, inu ře bolne vy neosřravite, ře ranjene neobeshuřete, ře kir řo řařhle, řpet neřėřpelate, inu řėh řgubleniř neřřřřete, řemuzh řėřđnu inu nemilu řzes nje **gofřpoduřete** DB 1584, II,76a;

nej řilu řarjem obenu řeleřnu blagu řanu, ni řudi porořřenu ali pėřpuřřřenu, de bi imėli poteľeľnu **gofřpodovati**: řemuzh de bi ře imėli řudem řreřřži v'gřėhiř, tu je nyř řravu opravilu řilu DB 1584, I,)(1b

3. kdo; med kom *pridobivati oblast, vřliv nad kom, navadno ř bojevanjem*:

Kakor Přalm: 110. gouori. Dominare in medio Inimicorum tuorum. **Gofřpodui** meř Sourařřniki řuoyři JPo 1578, II,66a;

en Scepter pride iř İraeľa .. Edoma bo on pořředel, inu řeir bo řuoiř Sourařřnikom pořuėřřen, İraeľ pak bo oblađaine imel. İř İacoba bo řa priřřel, kir bo **gofřpodoual**, inu pomuriľ kar řzes ořřane od řih Meřř DB 1578, 136b;

GOSPVD bo tvojga Krajleftva Palizo poslal is Ziona: **Gospoduj** mej tvojmi Sovrashniki DB 1584, I,308b

/ Potle bo konez, kadar on [Kristus] bo tu Krajleftvu Bogu inu Ozhetu isrozhlil, kadar bo doli djal vfe Viudftvu, inu vfo Gospofzhino inu oblast. On mora pak **gospodovati**, dokler on vfe fvoje sovrashnike pod fvoje nogé poloshy DB 1584, III,95b

4. kaj; čez kaj **biti umeščen višje od okolice; gospodovati**:

VSi zhlovéki fo rejs sanikèrni po naturi, ker od Buga nilhtèr nevejdo .. Temuzh dérshé ali ogin, ali Vejter, ali hiter Lufft, ali Svésde, ali biftre vodé, ali Luzhi na Nebi, katere zhes Svejto **gospodujejo**, sa Bogueve DB 1584, II,144a

4.1 kaj; čez kaj **zaradi takšnega položaja bistveno določati, zaznamovati kaj**:

Inu Bug ie sturil dvei veliki Luzhi: Eno veksho Luzh, de zhes Dan **gospoduie**, inu eno mansho Luzh, de zhes Nuzh **gospoduie**, inu Sveisde. Inu Bug ie nee poftauil na Terdnost tiga Neba, de bi fyale na Semlo, inu de bi zhes Dan inu zhes Nuzh **gospodovale**, inu Luzh od Temme lozhile DBu 1580, A1a

PRIM. **gospoduječ**

AVTORSTVO: A. J.

gospodski¹ prisl. [gos'po:dski]; P 4, K 1 (JPo 1578)

– gospodski; ⑤

takó, da vključuje sestavine, lastnosti, ki presegajo zadovoljevanje potreb povprečnega človeka; gosposko, razkošno:

Ie bil edan Bogat Zhlouek, kateri fe ie oblazhlil Vskarlat ter Vprelepo Platno, inu ie vfaki dan **Gospodski** inu Vuefeliu Lebal JPo 1578, II,88a;

Ieli tadaí Greh lepo fe Oblazhit inu **Gospodski** Ieifti? JPo 1578, II,89b

/ Bog Ptice inu mlade Vranoue hrani ter shiui, inu Zuetie na poliu tako **Gospodski** inu zhaftno Cyra, katere shiuina pomandra, fnei, inu snogami potapta JPo 1578, II,159b

PRIM. **gosposki**²

AVTORSTVO: A. J.

gospodski² gl. **gosposki**²

gospoduječ (gospoduječ, gospodujuč) -a -e del. [gospodu'ječ gospodu'je:ča]; P 8, K 4 (DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: gospoduječ; – rod.: gospoduječiga; – or.: gospoduječim; – ž. ed. rod.: gospodujuče; – dol. obl. m. ed. im.: gospoduječi; ⑤ ⑥

1. ki se nanaša na **gospodovanje** /1:

Tako Christus prauí: Kadar S. Duh pride, tako hozhe ta Suet kashtigati ali fuariti. Ne smezhem inu sورشyem okollu febe tepfti, ni nouih ordinou inu poftau delati: Tamuzh storiti da fe Boshya Befeda inu Euangelium prediguie. Vchristufouem Kralieuftuu neima biti nijedne **Gospoduizhe** ali Silne flushbe. Tamuzh flushba kashtigania JPo 1578, II,45b

2. ki ima kot vsemogočno bitje absolutno avtoriteto nad vsem:

Eden je ta ner vífsokeishi stuarnik vfeh rizhi, vfígamogozh, inu en mogozh Krail, inu filnu ftrashan, kateri fedy na fuoijm ftolu, ta **Gospoduezh** Bug DJ 1575, 5;

TRykrat vleiti fe ima iskasati sleidni Moshki fpul pred tim **gospoduezhim** GOSPVDOM DB 1578, 69a;

Ali jeft hozhem Egypterje v'roke grosovitih Gospudou isdati, inu en tèrd Krajl ima zhes njé **gospodovati**, pravi ta **Gospodujezhi** GOSPVD Zebaoth DB 1584, II,7b

PRIM. **gospodovati**

AVTORSTVO: A. J.

gospodujuč gl. gospoduječ

gospodvanje gl. gospodovanje

gosposki¹ -ega posam. [go'spo:ski -ega]; P 1, K 1 (TPs 1566)

– m. mn. tož.: gosposke; ⑤

kdor je deležen spoštovanja, občudovanja:

Ieft fem rekal htimu Gofpudi, ti fi Bug mui, Ieft moram fa tuio volo terpeti. Sa volo tih Suetnikou, kir fo na femli, inu fa te **Gofposke**, Na tih ie vfa muia dobra vola TPs 1566, 34a; po tuji prevodni predlogi Fur die Heiligen/ so auff Erden sind/ vnd fur die **Herrlichen**/ An denen hab ich all mein gefallen LB 1545, 977

PRIM. **gosposki**²

AVTORSTVO: A. J.

gosposki² (**gosposki, gospodski, gopuski**) -a -o prid. [go'spo:ski -a -o]; P 82, K 17 (TC 1555, TR 1558, TT 1560, TAr 1562, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595)

– m. ed. im.: gospo | s/ds | ki; – rod.: gosposkiga; →; – mn. im.: gosposki; →; – ž. ed. im.: gospo | s/ds | ka; – rod.: gosp | o/u (JPo 1578, I,2a) | s/ds | ke; – daj.: gosposki; – tož.: gospo | s/ds | k | o/u (TT 1577, 442); – mest.: gosposki; – or.: gosposko; – mn. im.: gospo | s/ds | ke; – rod.: gospo | s/ds | kih; – daj.: gosposkim; →; – s. ed. im.: gospo | sku/dsko (Juričič); – rod.: gosposkiga; – tož.: gosposku; →; – mn. mest.: gosposkih; – primrk. m. ed. im.: gosposkeši; – s. ed. im.: gosposkejše; – tož.: gosposkejši;

⑤ ⑥

SLOVARSKI SKLOP

*Deutfch. Herrlich. Latinè. magnificus. Windifch. **gofpodskj**. Italicè. magnifico, honorevole, illuftre, splendido* MD 1592, G2b;

Magnificus. Germ. Großhätig, herrlich, prächtig. Sclavun.[!] **Gospodski** MTh 1603, II,8

1. ki se nanaša na *gospode*¹ 2, *gosposko* 1; *gosposki*:

Bodite poduersheni inu pokorni sledni **Gofposki** poštaui, ordingi inu naredbi, fa volo tiga Gofpudi, oli timu kralu, koker timu Vifzhimu[!], oli tim Altmanom, koker tim poslanim od nega TR 1558, X4b;

Cristus, nega S. Euangeli inu vfi praui faftopni Pridigary, lete **Gofposke** dobre potrebne rizhi poterduio, Inu fapouedaio vfem kerszhenikom, de vfo shlaht Gofpofzhino, poshtuio, boye, ni dado volnu inu fueiftu nih praude, Shtiure, Zole, deffetine inu kar nim od ftariga slishi TR 1558, X3b;

Euangeli vuzhi inu opomina, De sledni zhluuik ie dolshan tei fui Gofpofzhini vtih rizheh kir ne fo Bogu fubper, volan inu pokoreu[!] biti, Inu daie nafnane, de tak **Gofposki** Stan inu Deshelska Oblaft, Bogu dopade .. Mi ne nareiamo inu ftauimo, obene Noue shege, Praude inu Staue, od **Gofposkiga** inu Purgarskiga oli kupskiga oli kmetiskiga rounane na tim Sueitu, Mi puftimo fmahom tu Deshelsku, **Gofposku**, Purgarsku inu kmetishku prauu dellu, rounane inu oprauilu fmahom inu fmyrom TAr 1562, 91b-92a;

Taku drigazhi fe nemore shnimi rounati, Temuzh de fe nim ta Telleffna inu vezhna Martra inu shtraifinga naprei poloshi. Nerporei de fe nim pouei, De fo oni fdai **vgofposkih** rokah, inu Shtraifingi, Iei oni ne vuydo, inu bodo poftauleni pred to Praudo <Koku fe fteimi.[!] kir fo terdiga dyuuiga nepokurniga ferza ima rounati> TO 1564, 157b;

Ty Aydiy tudi dobru veido, de ie potreba, fa volo Myru inu Pokoia te Rafboinike, kriue Vboynike, Tatye shtraifati. Inu od tiga fe te Aydouske Poftaue fnaio. Oli tuie le en mahin deil inu kolf od te **Gosposke** slushbe. Temuzh ta Deshelska Oblaft inu Gofpofzhina, ie to Slushbo Bogu dolshna, vti celi vezhni Boshy Poftaui, Tu ie, nerporei ufe vunane veidezhe inu fnane Malykouane, kriue falsh Boshye slushbe, Zupernye, falsh perfegouane, Shentouane, Ozhyte Kezarye &c. doli diati, faterti inu shtraifati TO 1564, 94a;

Glih koker fdai Vrymi inu vtih Meiftih, vkaterih ie dofti Faryeu inu Me nihou[!], Vtih iftih ty praui kerfzkeniki[!] ne fmeio Pfalmou peiti, S. Pifma brati od Vere od S. Euagelia gouoriti, Sakai aku tu deio, taku bodo od Farieu inu Menihou pregnani, louleni inu feshgani, fice vfa shlaht lotrya inu

nezhiftost, fe vtakih Meiftih pres vŕe **Gofposke** shtraifinge dopernasha TT 1577, 279;

Kateri pak sa **Gofpodsko** kashtigo nemaraio, inu fe ne ote po tem pobulshat, nad timi oni nebude kriui, tamuzh budeio isgouoryeni JPo 1578, II,169b;

Gofposka priasen dolgu neterpi DB 1578, 23a;

INu ta Krajl je rekàl Aspenafu, fvojmu viŕhimu Kamrarju, de bi imèl is Israelfkih otruk, od Krajleviga rodà, inu od **Gofpolkih** otruk, isbrati, Hlapzhizhe, kateri bi obeniga tadla neimèli, temuzh bi bily lepy, pametni, modri, rasumni inu saŕtopni, kateri bi vmetalni bily flushili na Krajlevim Dvoru, inu de bi fe navuzhili Kaldeifku pifmu inu jesik DB 1584, II,95a

/ **Gofposka** Paliza ima biti rauna, glih boŕim bogatim foditi TC 1575, 499 *razsojanje gosposke mora biti pravično*

/ KAdar ŕo pag ty Otroci inu Mlaishi, neugibli inu neuulmi[!], ne dado ŕa Buga, ŕa nega beŕŕedo, ne ŕa Nauuk tih Starisheu, ŕo ŕuie hude vole, vŕo lotryo ŕtouarishi ŕazhenò, Boga inu Starishe drashio. Na takimi imaiò ty Starishi nih Cefŕarieuo, Kraleuo inu **Gofposko** oblaŕt, ŕto oŕtro shibo inu palizo iskaŕati, obene hudobe pregledati, temuzh oŕtru, perredu ŕtraifati TC 1575, 350

FRAZELOGIJA

— — preg. Nai ŕi ŕta oba dua, Iosef inu Daid sdianiem pozhutla inu skufila, da ie leto vpriglihi gouorenje refnizhno, **Gofpodske** flushbe nishtar ne Erbaio. **Gofpodska** priasan Aprilsko vreme JPo 1578, III,104a

2. ekspr. *ki je vzviŕŕen, ukazovalen; gosposki, gospodovalen:*

[Janez Krstnik] ni bil en Gofpodaz, en **Gofpolki**, Viŕŕokonofhen nepohlevàn zhlovik Ein Hoffprediger/ kakòr ŕo ŕada neky hudiga plemena Skofi, debeli kurberij, Korerij ŕàm ôtel rezhi, inu piani Farmoftri KPo 1567, XXVIIIb;

Timu pruti pak, prau Zacharias, bode leta vbogi inu petlerŕki Krajl eno drugo Oblaŕt imel, kakor ŕicer vŕi Krajli inu Cefŕarji imajo, kateri ŕo kei kadaì na Semlo priŕhli, inu ŕo lih taku veliki inu mogozhi Gofpudje bily, kakor ŕo ony kuli mogli biti, Sakai njemu ŕe pravi, Iuŕtus & Saluator. Nikar en bogat, prangauŕki, offertni inu **gofpolki** Krajl, pred tim Svitum, Temuzh en pravizhen inu Iŕvelizhar, kateri pravizo inu iŕvelizhanje sebo perneŕŕe TPo 1595, I,3;

Kadar ŕo te Shene nepokorne, ŕvoje miŕli, **gofpolke**, taku je tiga Mosha pred ŕvojo laŕtno hiŕho groŕa, inu ŕe njemu ŕdy, on more, kadar vhiŕho pride, na Vuifko inu mej ŕovraŕŕnike jiti TPo 1595, III,190

3. *ki ima ŕestavine, laŕtnosti, ki preŕegajo zadovoljevanje potreb povprečnega človeka; gosposki, razkoŕen:*

[Jezus] pride na eni vbosi prèproŕti rabotni ofŕici priesdeòzh. K'drugimu, kàr Apoŕtoli inu Iogri polàk niega le k'nogam teko: Tu nei bilu obene mozhi, obene **Gofpolke** rèzhi, od Ieŕdecov, konyov, vosev KPo 1567, Xb;

Boshye Kralieufuo drusiga nei, kakor Kralieuska Ohzet, edno dobro **Gofpodsko** zhaŕtno Lebanie, nato nar ŕlahtneishe pripraulieno JPo 1578, II,186b;

Lepo oblazhilo inu **Gofpodsko** Ieidenie bi nebilo letiga Bogatiga ŕerdamalo, kadar bi on ŕuoie Shelie inu Veŕelia vtem nebil iskal JPo 1578, II,89b;

tamkaj bodeŕh ti vmèrl, inu tamkaj bodo tvoji **Gofpolki** vosuvi oŕtali, v'framoti tvoih Gofpudou hiŕhe DB 1584, II,9a;

Ker ony [ŕv. trije kralji] is Boshjiga ŕesodivenja letu imajo, de je teh Iudou Krajl rojen, ŕdaici vlejzhejo vŕerusalem, miŕlio, de njega hote tukaj najti u'venim **gofpolkim** Gradu, inu ŕlati Kamri TPo 1595, I,77

/ niŕzhe vezh ne bo kupoual nee [Babilona] kupzhio .. veroh, inu Vinu, inu ole, lipo moko, inu pŕŕhenizo, inu ŕhiuino, inu Ouce, inu kone, inu kulla, inu ŕhushne, inu duŕhe tih ludi. Inu ta Iabelka, po katerih tuia duŕha ŕheli, ŕo ŕtopila od tebe, inu vŕe kar ie debellu inu **Gofposku** bilu, ŕo tebi poginile TT 1577, 444

/ Kuliku ŕe ie ona [babilonska vlačuga] **Gofposku** deilala, inu vhozhliuoŕti prebiuala, tulikain daite ni terplena inu plazha TT 1577, 442

/ kadar Ieŕus Chriŕtus bo ŕefodiuen, kateriga vi ne ŕte vidili, inu ga lubite, inu vi ŕdai na nega veruiete, nai ŕi ga ne vidite, inu ŕe veŕŕelite ŕanem neifrezhenim inu **Gofposkim** veŕŕeliem, inu bote prozh neŕli ta konez te vaŕhe Vere, tu Ifuelyzhane vaŕhih duŕh TT 1577, 140

/ nai fi ie Bug tu nebu cilu lipu, inu ta drugi vezhni leben vnebefsih **gofposki**, vessel, sladak inu dober sturil, taku ufai mi, kadar fimo fdraui fain ne rodimo inu neuprashamo TO 1564, 143b

3.1 ki je deležen spoštovanja, občudovanja:

Pilatus inu drugi, so vfi pred tem Svjtum zhaftiti inu **gofposki**, Ampak ta brumni, vbogi Christus je timu pruti en Petlar, ony se njemu shpotajo TPo 1595, I,268;

kakor my potle bomo shihali, kaj je pred teim Svitum **gofposku** inu zhaftitu ne hozhe letiga Diteza gori vseti, kakor ta GOSPVD v'Evangeliju pravi, de ty, kateri nyve, volli, inu enu gori narejenu pohihltvu imajo, ne hote na to ohzet priti TPo 1595, III,42-43;

sakaj ta Sakonfki stan zhaftit inu **gofposki** ima dershan, inu nikar ferrahtan biti TPo 1595, III,183

/ kaj je tega drasiga Mosha Boshjiga, D. Martina Luthra raniciga, Enchiridion, ali mali Catechismus sa ene shlahrne buque, inu **Gofposki** Shaz, kateriga tudi vus ulni Svet fovsem fvoim blagum preplazhati nemore ZK 1595, 5-6

3.2 ki je zaradi izrednih, posebnih lastnosti splošno znan; slaven, znamenit:

[Sv. trije kralji] ne najdejo tu Dejte vtem **gofposkim** mejstu Ierusalem, temuzh vtem vbogim meiftizu Betlehem[!] TPo 1595, I,76;

letu stoji Ierusalem k'vezhnimu Exemplu, tu leipu fvetu Meiftu, katerimu tudi te Ajdouske Historie to hvalo dajo, de je longe clarifsima urbium orientis, tu se pravi, tu nar zhaftitifhe, inu **Gospofkeifhe** Meiftu vteh Iutrovih deshelah bilu TPo 1595, II,193;

Takovu je ena sufsebna zhaft, katera is tiga shleht vbogiga Bethlehema, taushentkrat enu **gofposkeifhi** inu zhefhteifhi[!] Mejstu stury, kakor je Ierusalem bilu .. Bug poshtuje letu vbogu Bethlehem taku vifsoku, de njegou Syn tukaj bode rojen. Tu ti pufti eno zhaft biti zhes vse zhafty, katero je kej kadaj enu Meiftu na tem cejlim Svejtu imejlu TPo 1595, I,79

4. ki je primeren, značilen za Boga kot nosilca absolutne avtoritete in oblasti:

[Kristjani] imaio do konza nih Vero, Stan inu leben dershati po vuki nega Euangelia, Inu zhakati na nega [Kristusa] **Gofposki** drugi prihod fdobro viftio TR 1558, Y4b-Z1a;

VLetim Euangeliju nom bode enu veliku inu **Gofposku** zhudu naprei dershanu, kir ie Criftus eniga mladiga zhloueka od te fmerti obudil TO 1564, Vu3a;

Hualyte ga [Boga] vnega **Gofposkih** dianih, Hualyte ga vnega velikim Gofpostuu TPo 1566, 264b;

Ti [Bog] fi **Gofposkeshi** inu mozhneshi, Koker so te Gorre tih Rasboinikou TPo 1566, 136b;

Inu bodi hualenu tu nega **Gofposku** Ime vekoma, Inu tiga nega zheftniga Gofpostua bodo polne vse Deshele TPo 1566, 130a;

Kar on sturi tu ie **Gofposku** inu huale vrednu, Inu nega prauiza oftane vekoma TPo 1566, 205a;

Ieft hozho gouoriti od tuie **Gofposke** inu zhefty vredne Mozhy, Inu od tuih zhudeffou TPo 1566, 256b;

kadar ta Gofpud Iesus se bo is Nebes steimi Angeli te nega mozhy refodil, inu steim plamenim ognem se bo mefzhoual, na tih, kir Boga ne fnaio, inu na tih, kir ne so timu Euangeliju nashiga Gofpudi Iesufa Criftufa pokorni, kateri bodo to peno plazhouali, tu vezhnu terplene pred teim Oblizhiem tiga Gofpudi, inu pred to nega **Gofposko** mozhyo, kadar on pride, de se Gofposku iskashe vtih nega Suetnikih TL 1567, 52b;

Potle [sv. Pavel] Scriftufouim fzheftnim[!] inu **Gofposkim** prihodom na fodni dan, inu shnega Vfigamogozhio, vse Verne, kir so na tim fueitu pod Cryshom troshta TT 1577, 268;

Satu je ena velika **gofposka** oblast, de en vbog zhlovik, kateri je sam en reven greifhnik, se fmei podftopiti tiga Hudizha pregnati, katerimu se fice vus Svejta more vganiti TPo 1595, II,25;

Ta zhlovik kateri je leto Vezherjo naredil, je nash GOSPVD Bug sam, ta je en velik inu bogat ofhter, inu je tudi eno Vezherjo naredil, po fvojem Velizhaftvi inu **gofposki** zhafti, katera bode velika inu zhaftita imenovana TPo 1595, II,127

/ Nej li so pak takovi reuni, nefrezhni ludje, kateri sa fvoje nyve ali kupzhie volo, letu **Gofposku** kofsilu, slafti odpufzhainje teh greihou, inu vezhni leben ferrahtajo, inu vener tu vupainje imajo, de bi nym imejlu per tem dobru jiti? TPo 1595, II,260;

Leta Pridiga od Christufa, je ta velika **Gofposka** Vezherja, hkateri on gofty vabi, de on nje povfety fkusi fvoj karft, trofhta inu poterdi fkusi ta Satrament[!] fvojga Tellefsa inu Krji, de onu ja na nizhemer ne faly, de je vfiga obilya sadofti tukaj, inu en vfakateri fit bode TPo 1595, II,128

- / Cristus ie lubil fuio gmaino, inu ie fa no fam febe dal, de ie no pofuezhil, Inu ie no ozhihtil skufl to Vodnocopel vti beffedi, de on fam gsebi perdrushi eno **Gofposko** Gmaino kir nema madesha oli vraska TC 1555, A8b;
- ta Stuar bode reshena od te slushbe tiga ftrohnena, hti **gofposki** Frayngi tih Boshyh otruk TT 1560, 13b;
- Katere ie on pag poprei odlozhil, te ifte ie on tudi poklizal, katere ie on pag poklizal, te ifte ie on tudi prauizhne sturil, katere ie on pag prauizhne sturil, te ifte ie on tudi **Gofposke** sturil TT 1581-82, II,29-30

PRIM. **gospodski**¹

PRIM. **gosposki**¹

PRIM. **gosposko**^{1, 2}

AVTORSTVO: A. J.

gosposko¹ -ega posam. [go'spo:sko]; P 1, K 1 (DB 1584)

– s. ed. mest.: gosposkim; ⑤

v zvezi **po gosposkem izraža, da ima kaj sestavine, lastnosti, ki presegajo zadovoljevanje potreb povprečnega človeka; gosposko, razkošno:**

IE bil pak en bogat Mosh, ta se je oblazhil v'fhkèrlat inu v'dragu platnu, inu je vfak dan lebal po **Gofposkim**, inu u'vefselej DB 1584, III,41a

PRIM. **gosposki**²

AVTORSTVO: A. J.

gosposko² (**gosposku**) prisl. [go'spo:sko]; P 18, K 7 (TT 1557, TL 1561, TP_s 1566, TL 1567, TT 1581-82, DB 1584, TP_o 1595)

– gosposku; – primrk.: gosposkejši; ⑥

1. tudi v zvezi s po takó, da vključuje sestavine, lastnosti, ki presegajo zadovoljevanje potreb povprečnega človeka; gosposko, razkošno:

Ie bil en bogat zhlouik, ta se ie oblazhil steim shametom inu shpinatom, Inu ie ufag dan po **gofposku** inu uuefselei lebal TT 1557, 221;

fa uolo kir so ty Bogati **gofposku**, ty Bofi pag shleht, zhafl nishter, Ieili, So fatu umei nimi fdrashhe[!], lozhena, nyd, fouurashtuu inu fashpotouane fraslu TL 1561, 43b;

Inu my fkusi leto beffedo saftopimo narpoprej te sidane Hishe, katere se Cerqve imenujo, inu kar h'temistim flifhi: Sakaj one so dragu, tèrdnu inu **Gofposku** sydane, mimu drugih hifh, kakòr graduvi <Papefhke Cerqve so tèrdnu inu **gofposku** sidane> DB 1584, II,89a[=90a];

Kadar je tu Farshtvu vtem Starim Testamentu taku zhaftitu inu **gofposku** bilu dershanu, taku je onu ja fpodobnu, de tu Farshtvu tiga Noviga Testamenta tudi nikar mainje zhaftitu inu **gofposku** bode dershanu TP_o 1595, III,4;

Timu pruti, kar se **gofposku** vidi, inu offertnu sem pranga, aku lih na famu sebi nej ene flifhke v Reidnu, taku je vener ludge sa zhaftitu inu veliku dershe, kakor my na tiga Papefha Ceremoniah inu Boshyh flushbih vidimo TP_o 1595, III,184;

Sakaj na tem enimu Karfzheniku ne leshi, aku on lih taku dobru, **gofposku** inu veliku nejma, kakor ty bogati ludge TP_o 1595, II,171-172;

leta bogati denarje inu blagu ima, se fhlahtnu gvanta, inu **gofposku** leba TP_o 1595, II,120

2. tudi v zvezi s po takó, kot je primerno, značilno za Boga kot nosilca absolutne avtoritete in oblasti; gosposko:

Sakai ta Gofpud ima enu dobru dopadene na fuim Folku, On bode tim reunim **gofposku** pomagal TP_s 1566, 263b;

Ta shtyma tiga Gofpudi gre fmozio, Ta shtyma tiga Gofpudi gre po **Gofposku** TP_s 1566, 56b;

kadar on [Kristus] pride .. se **Gofposku** iskashe vtih nega Suetnikih, inu .. bo zhudnouiten vfah vernih na ta ifti dan TT 1581-82, II,225;

gledaj na tvojga Krajla GOSPVDA Iesufa famiga, koku mu gre? Szhim pranga? Kak dober leben on ima, koku zhaftitu inu **gofpofku** bo on dershan? TPo 1595, I,268;

zhe zhaftitishi inu **gofpofkeifhi** fe Bug vfovejeh Stvarih dershy, inu zhe vezh dobriga on nam pufty duiji, s'tem briteifhi fe my moramo pred nym bati inu prestralhiti TPo 1595, III,58

PRIM. **gosposki**²

AVTORSTVO: A. J.

gost¹ (**gost, gust**) -u/-a sam. m [ˈgo:st goˈstu:/ˈgo:sta]; P 166, K 21 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, *P 1563, KB 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, TfM 1595, MTh 1603)

– ed. im.: g | u/o | st; – rod.: gusta (BH 1584, 49) / gostu; – daj.: gostu; – tož.: gostu; – mn. im.: gost | je/y/i; – rod.: gost | ov/y (Juričič)/i (JPo 1578, II,69b); – daj.: gost | om/em (TPo 1595, II,133)/jem (TPo 1595, II,172); – tož.: gost | y/je/i/ij (JPo 1578, II,95a); – mest.: gost | eh/eh (TT 1581-82); – or.: gost | mi/my (TPo 1595); (M) (V)

SLOVARSKI SKLOP

Guft: a, Hofpes, Gaft, Wirt, Gaftgeb BH 1584, 49;

Hofpes. *Germ.* ein Wirth/ oder ein Gaft. *Slavon.* **gust**. *Carnio.* **gust** MTh 1603, I,646

1. kdor biva, se zadržuje pri kom, ki mu nudi hrano, pijačo in/ali prenočišče; obiskovalec, gost:

CErkovni Varh ima biti nedolshliv, edne shene Mosh, tresov, pohlevàn zhift:

Goftiradpèriemliozh[!], dobàr knauku nekar pianacliv, kijnr nei boijnik, ni framotniga dobítka shelian, inu ie prav dobar, krotak, inu nei lakomen na denarie: kateri fvoie Hifhtvu prav vmei rovnati KB 1566, D7a;

Sato vtem Gofpodar vshiuva fuoiega **Gof**tu ali ofobeinika JPo 1578, III,45a;

Abraham fvoim **Gof**tom ftréshe DB 1584, I,11a;

Sakaj tiga Pregrelniga vupanje je kakòr en prah, kateri vejter resveja, inu kakòr ena tènka Slana, katero en vihar preshene, inu kakòr en dim, kateriga vejter reshene, inu kakòr fe na eniga posabi, kateri je le en dan **guft** bil DB 1584, II,141a;

ony [sveti trije kralji] fo bily takovi **gof**tje, katerih neifo bily v'Ieruselemi navajeni TPo 1595, III,36;

[Jezus] Hozhe sa tiga volo od fvojga ofhterja de bi leto Shenizo pres fvarjenja inu tadelainja smyrom puftil, satu njega per misi pred vfemi fuarry, bere njemu en Capitul, ga dobru spreimfa, inu vuzhy njega, koku bi on eniga takoviga **gof**tu imel dershati TPo 1595, III,109;

Zaheus nej fmil vupati, de bi on eno befsédo s'Christufom mogel govoriti, fe ta GOSPVD od fam febe ponuja njemu kenimu **gof**tu, inu kadar on vnjegovo hifho pride, ftury on cilu en suparni urtel, inu pravi: Danas je letej Hifhi isvelizhainje dofhlu TPo 1595, III,173;

Ona [vdova] dobru misli, de je shnje synom vun, tu della, ker ona nevej, kaj sa en mogozh **guft** je knjej prilhal, katerimu je le sa eno befsédo djanu, taku bode nje Syn supet shiv fdrau inu vefsel TPo 1595, III,197

/ ona [Elizabeta] fposna, de ta Divizhiza Maria je ta prava Mati nje GOSPVDA inu Boga, poftane sa tiga volo vefsel, de je taku eniga velikiga zhaftitiga **gof**tu dobila, katerimu fe pravi Boshji Syn. Inu tu Diteze vnje telefsi, ta lubi Ioannes, pravi tudi od takoviga **gof**tu, bode vefsel inu ikazhe v'Materinim telefsi TPo 1595, III,125

/ Kakor my letukaj na GOSPVDV vidimo, ta je en ptuji nesnani **guft**, Kadar on pak to revo na tej Vduvi vidi, taku fe nje anvsame, kakor de bi on bil njegou laftan Syn, fe plazhe s'to Vduvo ali Materjo, trofhla njo inu njej pomaga TPo 1595, II,235

/ Letu fim jeft hotel vas opomeniti, ker flifhimo, koku ta GOSPVD fvoje **gof**ty smaihinim nahpilha, senim kofsum kruha, inu kofsum rybe TPo 1595, II,172 *ljudi, ki so mu sledili*

PREN. k'Norzu ona [norost] pravi: Vkradene Vodé fo flatke, inu fkriven kruh je bulshi: On pak nevej, de fo tamkaj mèrtvici, inu nje **Gof**ty v'Globokim Pakli DB 1584, I,320a

/ Bug te primi mui Lubi **guft** [dete Jezus], Moie dushize ta sladkuft, Defi kmeni vreuo pershel, Koku bite ieft fahualil *P 1563, 83;

Ty Preroki ga [Svetega duha] imenuio eniga ftuarnika, Dar Boshy, Ogen, lubefan, duhouska shalba, Luzh, Ozhistnika nashih ferz inu Ozhi, Ozha tih bofih, en lubefniui **gust** nashih dush, pokoi vtim teshkim dellu TC 1575, 79;

Inu ako nam vshe vsamete Tello inu Shiuot, tako nam vuner leteh **Gofti**, Ozheta, Synu inu S. Duha nemorete vseti JPo 1578, II,69b;

Christus ie edan shelian **Goft**, kamor on kuli pride, tam fabo pernefe ta Shaz vfega Nebeskiga Blaga inu Miloſti: Inu saſabo puſti vfe Shegne, Sdrauie inu Isuelizhanie, on fuoie Goftouanie bogato plazhuie JPo 1578, III,75a;

Ah GOSPVD, jeſt fim en vbog greſhnik, ſatu jeſt ſadaj k'tvoy vezherji pridem, inu zho ſtabo jeſti, tu ti nezbivlaj, ti mu [Bogu] boſh en prietan inu lubi **guft** TPo 1595, I,197

1.1 *kdor se kot povabljenec udeleži večjega družabnega dogodka; gost:*

Inu ty hlapci gredo vun na te Ceifte, inu vkupe ſprauio vfe te, katere nadeio, hude tar dobre, Inu ta Ohzat ie bila napelnena **fgoftmi**. Potle kadar ta kral noter gre, gledati te **gofti**, ſagleda on tukai eniga zhloueka, ta nei imel na ſebi Ohzatniga guanta TE 1555, I3a;

Sakai iſhe ie mei Liudmi nauada, kadar hozhe kateri edno veliko Zhaſtno Goftouanie pryprauiti, da nekateri dan poprei **Goftij** vabi. Inu Plutarhus na vablieniu ſedmih modrih piſhe: Da ſo edni Liudi Symenom Sybariti, kateri nauado imaio: Da edno celo leto **gofti** vabe pred goſtouaniem: Nato da ſe Goſpodar inu **Gofti** ſtim bolie mogu priprauiti JPo 1578, II,95a;

Christus letu nesamezhe poſhteniga Goftouania, dobrih Priatelou inu brumnih Sofedou, kateri ſe priasniuo, Sbogom inu ſpoſhteniem vkup ſnideio, tudi neprau i da bi **Gofti** vablienie Greh bil JPo 1578, II,171a;

Vhiſhi Poglauice Fariseiskoga ie [Jezus] osdrauil vniga Vodenizhnega, ter ie Goſpodaria inu **Gofti** nauzhil, kako ſe imaio prau Vgoſtouaniu derſhati JPo 1578, III,75b;

Satu je ta GOSPVD perredu ſazhel te **goftje** ſvariti, de polni offerti inu prevſetnoſti tiſhe, inu ſe rinjo ali dreinajo ſa ta ſguranja ſidelizha, hpullednimu je tudi na tiga Olhterja priſhal, kateriga je tudi ſvaril inu raven tiga podvuzhil, koku inu na kakovo viſho on ima **gofty** vabiti TPo 1595, II,127;

Ali ta Olhter Simon inu njegovi **goftje**, kateri s'Chriſtuſom per miſi fide, tu je, kateri tu ime, to ſluſhbo, Tittel inu zhaſt imajo, kakor ty, kir ſo nar bliſhe per Chriſtuſu, inu ſo ty nar imenitiſhe (kakor Papelſh, Shkoffi, inu drugi veliki ludje hote derſhani biti) ty ſodio leto vbogo ſhenizo TPo 1595, III,115;

Kadar bi en ſajaſt inu vpipan, kej od tiga Kladuva ali is Kovazhnize ſem tekel, vfvojej dolgi frajzi, venim ſlamniki, s'ſvojo zherno brado inu oblizhem, mej te Ohzetne **gofty** ſtopil, inu bi hotel s'hnyimi vproceſſy jiti, Aku bi on lih na to Ohzet povablen bil, taku bi njega vfaj nihzhe rad raven ſebe ne puſtil puiti TPo 1595, II,265;

on [Janez Krſtnik] ſa te Kurbe volo, more ſvojo glavo puſtiti ali ſgubiti, de njemu nikar ozhitu, temuzh vjezhi glava bode odſekana, inu ta mlada kurbiza s'hnjegovo glavo tjakaj pred te **gofty** pranga TPo 1595, III,93;

Convua. *Germ.* der auff ein malzeit oder gaftung geladen iſt/ ein gaſt. *Sclav.* **guft** MTh 1603, I,348-349

1.2 *kdor nima pravic na določenem območju in je odvisen od gostoljubnosti:*

Kakor on [Jezus] ſam gouori, Mat: na 25. Cap: Iaſt ſam bil **Goft**, Lakotan Shean, Nag, Bolan, inu ſte me na Stan prieli, naſtili, napoyli, oblekli inu obiskali JPo 1578, III,75a;

jeſt fim en **Guft** bil, inu vy mene neſte erpèrgovali .. Tedaj bodo ony tudi njemu odguvorili, inu poreko: GOSPVD, Kadaj ſmo my tebe vidili lazhniga, ali ſhejniga, ali eniga **Goftu** .. ali v'jezhi, inu neſmo tebi ſluſhili? Tedaj bo on nym odguvoril, inu porezhe: Riſnizhnu jeſt vam povém, kar vy neſte ſturili enimu nar manſhimu is letih, tiga vy neſte tudi meni ſturili DB 1584, III,16b

/ Obt vshe vi neſte vezh **Goftye**, ne prihodni ludy, temuzh vi ſte Purgari fred ſteimi Suetniki inu ty domazhi Boſhy, ſaſydani na ta grunt tih Iogrou inu Prerokou, kateriga ie Ieſus ta vogalnati Kamen TL 1567, 12a;

Lety vſi ſo vmerli vti Veri inu ne ſo tih oblub pryeli. Temuzh ſo nee le od dalezh vidili, inu ſo Verouali, na tim ſo imeili ſadoſti, inu ſpoſnali, de ſo **goftie** inu ptui na ſemli TT 1581-82, II,297;

OGOSPVD Ieſu Criſte, moja ura ſe ſemkaj pèrbliſhuje, de ſe imam lozhiti, mojga lebna konez je tukaj. O koku hozhem jeſt rad vmréti, inu pèr tebi biti .. Dofehmal fim jeſt le en **guft** inu ofſſobejneſt bil na letim Svejti DM 1584, CXXXXII

1.3 *v krščanstvu kdor je povabljen k zakramentu evharistije:*

Koku bi tedai ta Zhlouik, kateri ie Pepel inu Prah, vreiden bil, tuoiga nerſveteiſhiga Telleſſa, inu tuoie reiſhne Krij vſhiuati, Ieſt cilu dobru veim, inu ſpoſnam, de ie moih Grehou veliku, inu ſa tiga volo ſem ieſt cilu en nevreidan **Guft** letiga Nebeskiga Malla TkM 1579, 123a

1.4 v krščanstvu **komur je oznanjeno božje razodetje:**

Gdo fo ty Hlapci? Ty S. Proroki inu Apostoli, ty fo vabili inu klizali te **Gofti**, ktei Predigi S. Euangelia. Gdo fo ty **Goftye**? Nai poprei fo vablieni Iudye, inu vas Israel, od Adama, skosi Patriarhe, Kralie, Rihtarye inu Farye, do Suetiga Ansha Karftnika. Adamu ie obliublieno bilo to Shegnano Sime. Gene: 3. Potle Abraamu, Isaacu inu Iakopu &c. Inu fo leto obliubo vfelei ty S. Proroki inu Predigarij naprei darshali, inu te Liudy nanio vishali, tako dolgo da ie ta Shenin prishal, kateriga ie S. Ansh šperftom pokasal, rekozh: Poglei, leto ie Iagnie Boshye, katero nofi vfelega Sueta Grehe JPo 1578, II,184a

- / Taku pravi ta GOSPVD, fe bode tudi letukaj godilu: Kadar fi ti lih en povablen **Guft**, ti fi karszhen, poslušalh Pridigo, greslh k'Sacramentu, inu vsaj neimash obeniga ohzetniga gvanta na febi, tu je, ti ne verujesh, ne puftish tu tebi kserzu jiti, mišlish inu meinish tiga karszhanfkiga imena le htimu vshyti, kakor ta Papeslh inu njegova drushba della, de ti ta trebuh polnish, inu dobre debele Fare Kaplanie od tiga imash: ali sa Boshjo volo, ti neifi oben karfzhenik, ni sa tvojga isvelizhainja volo TPo 1595, II,265

1.5 v krščanstvu **kdor je po smrti zveličan:**

Sakai, kadar fi Vchristufouim varouaniu inu hranieniu, inu te na fuoyh Ramenih nofi, tako budesh guishno Vnebesih ljub inu prietan **Goft** JPo 1578, II,104a;

Sakai ie rekal prymorat vnotar? Bog hozhe, inu mora kletei Vezherye **Gofty** imeti, inu dabi fi ie niemu is kamenia storiti: Sakai on hozhe Nebesko Kralieuftuo napalnieno imeti, tar fy budi Siudmi ali Aydi JPo 1578, II,97a;

Tukaj fe bodeslh vuzhil, de je Iesus Christus sa tvojo volo vmerl, inu sa tvoje greihe, fkusi svojo Smert na Krishu sadofti sturil, verujesh ti tu, taku ti imash fhiher biti pred tem serdom Boshjim, inu vezhno Smertjo, inu imash tukaj per letej Gosposki Vezherji en **guft** biti, inu jeifti, de bodeslh vefsel inu mozhan, &c. TPo 1595, II,132;

Mej tem my hozhmo Boga profsiti, de bi on nas vtakovim Vukuvi inu Veri, fkusi svojga Svetiga Duha miloftivu hotel obdershati, taku bomo my gvishnu priasnivi, inu lubi **goftje** letiga malla ali goftovainja TPo 1595, II,134

2. mn., v zvezi z **v bivanje, zadrževanje pri kom, ki nudi hrano, pijačo in/ali prenočišče; obisk:**

Pred pet inu shtiridesfeti leit, ie vtim Augspurgi en velik knes bil, nemu ie bilu Ime Felix od Barteperg, ta ie venih **gofteh** oftru tim Luterskim prtil TT 1577, 416;

Vhishi ednoga poglauice Fariseiskoga, kadar ie **vgofteh** bil inu ondu Kruh Ieidel JPo 1578, II,167a

- / [Jezus] Ofdraui vodenizhniga, vuzhi prou prafnouati, pohleufzhino, prou fideti **vgofteih**, inu koga imamo goftouati TT 1581-82, I,300 *se primerno obnašati kot gost*
- / Inu nai fi to vablienie, kadar edan fuoie pryatele ali fofede **vgoftye** pouabi, na pridniem ali na sadniem mestu possadi primisi, nikogar nestori prauizhniga inu isuelizhaniga pred Bogom JPo 1578, II,170b;

En Phariseer vabi Criftufa **v'goftje**, Luc. 7. d. DB 1584, I,)(¹)VIa;

Invito. *Germ.* laden/ zu gaft laden. *Sclav.* vabiti, **vgoftie** vabiti MTh 1603, I,744

PREN. taku bode Christus gori gledal, inu bode tebe, kakor Zahea, sagledal, inu fe bode htebi **vgoftje** povabil, bode tebi vtvojem serzej fkusi tiga Svetiga Duha pridigoval, de ti en drugi zhlovik bodeslh, kakor fi poprej bil TPo 1595, III,175

- / Sakai kizr ôzhe sa Boshijo volio kai pretêrpeti, le verui na Christufa inu sposnai pravo Vero ozhitò, tadaici mu zhe krish **v'goftie** priti. Kakòr pravi S. Paval: Vfi kizr ôte kârshanki po Christufovi volij shivéti, ti moreio pregnani biti KPo 1567, CVIib *bo začel trpeti*

3. **kdor koga sprejme in mu nudi hrano, pijačo in/ali prenočišče; gostitelj:**

Deutfch. Wirt. *Latinè.* caupo. *Windifch.* oshtér, **gust**. *Italicè.* hofte, hostiere, tavernaro MD 1592, V5b

- / Efaias pravi: Iest gledam na tiga reuniga, inu kateri eniga resbieniga Duha ima, inu fe pred mojo bešsèdo boy, tu je, kateri od moje bešsède veliku dershy, inu bi ne hotel rad kaj supar toifto sturiti, ali naprej vseti, ta je moj lubi **guft**, per katerim fim jeft rad, ta je moj pravi Tempel ali Cerkou, katero fi jeft hozhem posvetiti, de jeft moje prebivalifzhe tukaj imam TPo 1595, III,176

gost² -a -o prid. [ˈgoːst -a -o]; P 50, K 14 (TT 1557, TT 1560, TP 1566, KP 1567, DJ 1575, TT 1577, JP 1578, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, TP 1595, TfM 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: gost; – tož.: g | o/oo (TP 1566, 133b) | st; – mest.: gostim; – mn. im.: gost | i/y;
– ž. ed. im.: gosta; →; – mn. im.: goste; – or.: gostimi; – s. ed. rod.: gostiga; – tož.: gostu; – or.: gostim;
– primrk. ž. mn. tož.: gosteše; (m)

1. ki je zaradi svoje sestave ali primesi manj, slabše tekoč; **gost**:

Kadar je pak zhes nekuliku lejt Nehemias po Boshji voli, od Krajla domou bil poslan, je on tehiſtih Farjou vnuke, kateri ſo ta ogin bily ſkrili, poſlal, de bi ga ſupet ylkali: Ali kakòr ſo ony povédali, néfo ony ognja, temuzh eno **goſto** vodo naſhli, toifto je on rekàl ſajeti inu pèrneſti DB 1584, II,194b

2. skozi katerega se težko vidi; **gost**:

kadar ſe dva vkup mezheta, taku ſe prahy, inu je **goſt** prah okuli nyh DB 1584, I,21b;

Njegou Shotor okuli njega je bil temman, inu zhèrni **goſti** oblaki, v’katerih je on bil ſkriven DB 1584, I,283b;

Kadar eden uveni veliki debelli **goſti** megli jeisdi, inu nevidi obeniga raſbuinika, ta bo vſtrilen ali vbyen, prejden je on ſvej, taku onu ima tudi letukaj biti TP 1595, I,186

/ On [Bog] ſkusi ſvojo muzh oblake **goſte** dela, de tozha vunkaj pada, Njegovu gàrmenje Semlo vſtraſhi, inu gorré pred nym trepezheo DB 1584, II,171a

/ Ony ſo pak tudi ſto ſlipoto bily vdarjeni (raunu kakòr uni pred Daurmi tiga pravizhniga) ſtako **goſto** temmo obdani, de je vſakoteri yſkal, kod ſe gre k’njegovim dauram DB 1584, II,146b;

O ti vſigamogozhi, vezhni, neisrezheni Bug, v’enim edinim Boshjim bitju (ali ſtanu) inu v’tréh Perſonah, tebe jeſt zhaſtim, tebe jeſt hvalim, inu ſahvalim tvojo veliko dobruto, de ſi ti mene, kir ſim u’veliki, **goſti** temmi tezhàl, tvoje velike gnade inu miloſti dilesšniga ſturil DM 1584, XXV, podobno tudi TfM 1595

3. ki je razvrščen v majhnih medsebojnih presledkih; **gost**:

Bog ôzhe Abraamovo Imepo[!] vſim ûlnim ſvétu raſſvétiti, inu k’veliki zhaſti pèrpraviti, niega k’ozhetu veliku Aydom ſturiti, kako **goſte** ſo ſvesde na Nebu KP 1567, XLVIIIa, podobno tudi JP 1578;

Aſſur je bil kakòr en Ceder v’Libani, ſlépimi vejami inu s’**goſtim** lyſtjem, inu ſilnu viſſok, de je njega vèrh viſſoku ſtal mej velikimi **goſtimi** mladizami DB 1584, II,74b;

Inu ker je kej vejter pihnil, ali ker ſo Ptize ſlatku pejle mej **goſtimi** vejami, ali ker je voda, kir mozhnu tezhè, ſhuméla .. taku je tu nje preſtraſhilo, inu je zagove délalú DB 1584, II,146a

3.1 ki sestoji iz enot, razvrščenih v majhnih medsebojnih presledkih; **gost**:

Te ſekyre ſo ſe (vtim Templi) ofgorai vidile bliskaiozh, Koker de bi en **goſt** goſd doli fecali TP 1566, 133b;

Ker ſo kuli en viſſok Hrib, ali enu **goſtu** drivu vidili, ondi ſo ſvoje offre offrovali, inu ſo tjakaj pèrnaſhali ſvoje ſkrune daruve DB 1584, II,69a *drevo z goſto kroſnjo*;

goſta Tozha bo padala is ferda tiga gruma DB 1584, II,141a

/ kot povedkov prilasteſt, v zvezi s **ſtati** Kronai tu Leitu ſtuio dobruto, de tuoie ſtopyne kapleio od maſty, taku bodo ta prebiualiſzha vti Puſzhaui tudi debela, de kapleio, inu ty Hribci okuli bodo luſhtig, De tu Pulle polnu Ouaz, inu te Doline bodo **goſte** ſtale Shitom, de vukaio inu poio TkM 1579, 48b *goſto poraſtle z žitom*; po tuji prevodni predlogi vnd die Awen werden **dick** ſtehen mit Korn, dasman jauchtzet vnd ſinget HG 1565, I6a;

ta gorra Libanon **goſta** ſtoji od drevja, inu ſe maje ali gyble, kadar vejter piha DB 1584, I,297b;

On je rejs rodovit prejden Sonce pride, inu mladice ſraſto v’njegovim Vèrti: Njegova ſejtou **goſta** ſtoji, ker vodé isvirajo, inu njegova hiſha na kamenju DB 1584, I,268b

4. ki se pojavlja v kratkih časovnih presledkih; **pogost**:

Potle tudi ty naſhi ſturieni inu doperneſſeni Grehi, ſkaterimi te nadluge vegſhe inu **goſteſhe** delamo, koker od tiga S. Paul Rom. 5. gouori, de ta Smert ie ſkuſi ta Greh priſhla na ta ſueit, inu ta ſmert ie zhes vſe ludi ſkuſi rinila, potehmal ſo vſi kriui inu dolſhni TT 1557, cc1b;

Na muryu bodo velike fortune, Shumi inu valluui, na vodah groſne pouudne, Na ſemli **goſti** veliki treſſuui, prepodì, Gorree ſe bodo naraſen klale inu valile TT 1577, XII;

ta Duh ta proſi fylnu ſa naſ ſteim neifrezhenim **goſtim** vſdihanem TT 1581-82, II,29;

Inu per tim ima vřaki veiditi, De S. Duh, koker ludi[!] ta praua Vera, ře drigazhi ne dobi, řamuzh skuři tu **gořtu** brane S. Piřma, inu poslushane te beřřede Boshye, inu skuři prau[!] Obhaylu TT 1581-82, II,**5b

PRIM. **gosto**^{1, 2}

AVTORSTVO: E. T.

gost³ gl. gozd

gořřa -e sam. ř [ˈgo:řřa]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– ed. im.: gořřa; (m)

kar se usede, nabere na dnu, navadno v vinu; usedlina:

PREN. Timu pruti pak je Chriřtus te vboge, priprořte, řhleht ludy gorivsel .. katerih nej nihzhe vřejdnih řhtemal de bi ony imejli tem Farjem inu Viudom vtem Folku te zhreule briřřati, Sakaj ony řo bily grupa, pomye ali **gofzha**, inu kakor Eřaias pravi, te drořhje, od tiga dobriga řhlahtniga Vina .. inu řo le te drořhje tukaj ofřale, katere ta GOSPVD letukai vboge, hrome, krulove, inu řleipe imenuje TPo 1595, II,130

AVTORSTVO: M. T.

gořřava (gořřava, gařřava) -e sam. ř [goˈřřa:va -e]; P 3, K 1 (JPo 1578)

– ed. im.: gořřava; – toř.: gařřavo; (V) (m)

kar se usede, nabere na dnu, navadno v vinu; usedlina:

Gořpod ima edan Pehar Vruki poln řtim mořhnim Vinom nalit, inu řtega iřtega řliua, inu řřim naliua. Ali ty Neuerni vřy moraio piti inu **Gafzhauo** ali Drořhie celo ispiti JPo 1578, III,69a

/ **Gofzhaua** ali Drořhie řo te řřařhne Peene inu Kařhtige teh Neuernih inu obřoyenih JPo 1578, III,69a

AVTORSTVO: M. T.

gotov -a -o prid. [goˈtov goˈto:va -o(?)]; P 40, K 13 (TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPř 1566, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: gotov; – toř.: gotov; – mn. im.: gotovi; – rod.: gotovih; – toř.: gotove; – ř. ed. im.: gotova; – mest.: gotovi; – mn. im.: gotove; – toř.: gotove; – ř. ed. im.: gotovu; – daj.: gotovimu; – toř.: gotovu; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Crajnřki. Priprřvřen Slovenřki, Beřjazhki. **gotov** DB 1584, III,Ddřb

1. ki je prisoten v zaznavni ali konřni obliki; gotov:

Oli ta Vera řturi, de ta řhlouik ie tiř iřtiř neuideřzih rizhi notri vřuim řercei taku guishin, koker de bi te iřte pred řebo **gotoue** imel, vidil inu řipal TT 1557, q3a;

Satu ti nejmařh obeniga řeslotka řturity, mej to řhtraifingo, katera je řkrivena, inu mej to, katera je ozhyta inu **gotova**, sakaj řktraifinga[!] teh grejhou je vřelej gvřřhna TPo 1595, II,192

/ Vera neuideřzhe priřodne rizhi, ima inu derřhi řa guishne, **gotoue**, koker bi bile vpryřho TT 1577, Nn1b ořitne;

SAtu nezhem jeřř nehati, vas vřelej na letu opominati, najři vy tu vřřte, inu řte potërjeni, vřtej ***gotovi** riřnici <*ali kir je vřřizho> DB 1584, III,122b

2. ki ne vřzbuja nobenega dvoma, pomislekov glede uresniřitve, obstajanja, resniřnosti; zagotovljen, gotov:

Gořpod Bug po nega veliki dobruti hořze, de ta nega oblublana inu ponuiena Gnada inu Miľofř, nom bořim greshnim inu neurednim řhlouekom, bode guishna, řtonouita inu **gotoua** .. De koker tu blagu, kir ie nom řhafanu inu iřrořhenu od Ozheta, oli od eniga drugiga periařila, ie po nih řmerti guishnu inu **gotouu**, nai ři mi tiga ne řmo řařlushili, temuzh nom ie iř periařni řhenkanu TT 1557, x3a;

kar on [Kristus] pravi, vuzhi inu oblubi, tu vse ie guishnu, **gotouu**, rifnizhnu inu stonouitu, onu bode per prauim godnim zhasu iskafanu inu doperneffenu, sakai Criftus, koker ta pravi Bug more inu hozhe fuim Bessedom sturiti fadofti TR 1558, G2a;

[Ta pridiga] Vfem Vernim ponuie inu Oblubuie tu Odpufzhane vseh Grehou inu faguishuie, de tu Odpufzhane ie guishnu, **gotouu** inu stonouitu TAr 1562, 33a;

Inu de ie timu taku, inu kani guishni Pryzhi inu kanimu terdnimu **gotouimu** faguishanu, de ste vi vfelei vmeni inu iest noter vuas, inu de vmeni oftanete, inu de bote vekoma per meni shiui, Iest vom tukai dam Iesti letu muie Tellu TO 1564, 114b;

Letukai ie obluba Boshya guishna inu **gotoua**, inu ie vfem ludem ponuiena, inu Bug hozhe kratku od tih ludi imeiti TO 1564, 24a;

Besseda, Milost Boshya, fo **gotoue** guishne rizhi TPs 1566, 269b;

inu viezho pelamo sledno fastopnost pod to pokorfzhino Criftuseuo, inu imamo **gotouu** tu mefzhouane super sledno nepokorfzhino, kadar vasha pokorfzhina bo dopolnena TT 1581-82, II,135

/ Ty ludie pag kateri to prauo Vero imaio, ty letu vse Veruio, inu kar ie kuli vtih fuetih Boshyh Buquah, vti celi Biblij fapiffanu, nai fi mnogoteru ie nih fastopnofti inu rafumu subper se ne vidi, ne pozhuti prou inu cilu ne fastopi. Tu ty Verni vse, fa guishnu, fa rifnizhnu, fa stonouitu inu fa **gotouu** imaio, dershe inu terdnu Veruio, Oni Veruio, de ie en sam dini Bug, koker Moifes pryzhuie TT 1557, q3b;

Obtu stakim iemlenem letiga S. Sacramenta, imamo to nasho shibko Vero poterditi, to nasho shalofno Veift potroshtati, inu to Neuero, tu zuilane, ta strah, tu zagouane na Boshy Milofti inu pomuzhi, od nas odegnati inu pregnati. Inu fa guishnu inu **gotouu** imeiti inu dershati, De mi tudi Scriftufom, koker ty Vudi te nega Glaua[!], skufi vse shlaht nefrezhe .. vta vezhni leben gremo inu prydemo TC 1575, 446

2.1 z dopolnilom česa *ki nima dvomov, pomislekov glede uresničitve, obstajanja, resničnosti česa; prepričan, gotov:*

Taku mi imamo tu nashe ferce inu to veift faguishati, de ie timu taku, inu de fmo guishni tar **gotoui** vfiga tiga, kar ie nom Bug oblubil TT 1557, ee4a;

Sa tiga volo nom bo vtim Euangeliju tu Odpufzhane vseh Grehou, Sabfton, le fa volo Criftuseuo, danu inu shenkanu, de fmo mi tiga Odpufzhane inu Milofti Boshye vfueifti, faguishani inu **gottoui** TAr 1562, 31b

3. v zvezi *gotovi denarji veljavno plačilno sredstvo v kovancih; gotovina:*

Moi ozha ie vash ozha, moi Bog ie vash Bog, Imamli edan slati.[!] grosh denar ali shkofizo, tiga tudi vy imate, kai Iaft imam to ie vashe, kai vy imate, to ie moye, Iaft iman[!] dofti Blaga, inu **gotouih** denaryeu, zhim vas odkupim, Inu sa vas plazham JPo 1578, II,7b;

Inu ony [kraljevi pisar in višji duhovnik] fo **gotove** denarje tém dajali, kateri fo delali, inu fo bily poftauleni k'Hifhi tiga GOSPVDA: Inu ony fo je vun dajali Zimermanom, kateri fo zimprali inu delali v'Hifhi tiga GOSPVDA DB 1584, I,210b

PRIM. **gotovo**¹⁻³

AVTORSTVO: M. T.

gotovo¹ (**gotovu***) -ega posam. [go'to:vo -ega]; P 1, K 1 (TO 1564)

– primrk. m. ed. rod.: gotovišiga; (m)

kar ne vznbuja nobenega dvoma, pomislekov glede uresničitve; gotovo:

Inu potehmal ie nom Vcriftufu Iefufu taka velika zhaft perpraulena, inu naifi mi tiga per Bugi ne fmo fastushili, taku ufai mi fa volo Iefufa Criftufa, na kateriga mi veruiemo nemamo nishter **gotouishiga** inu guishnishiga, koker tu odreshituu od te vezhne smerti, od Hudyzha inu pekla, inu tu Goriuftanene od te smerti htimu vezhnimu lebnu TO 1564, 168a

PRIM. **gotov**

AVTORSTVO: M. T.

gotovo² (**gotovu**) prisl. [go'to:vo]; P 3, K 3 (TO 1564, TC 1575, MD 1592)

– gotovu; – primrk.: gotoviše; (m)

Deutfch. Bar. Latinè. in promptu. Windifch. gotovu. Italicè. al presente MD 1592, A7a

1. izraža, da je kaj prisotno v zaznavni ali končni obliki; gotovo:

Inu on [Kristus] nom ftemi vunanimi videzhimi fhamini, rifnizhnu inu **gotouu**, tu nega Tellu inu to nega kry daie, Inu poterduie shnimi to fuio Oblubo TC 1575, 432

2. izraža, da dejanje, stanje ne vzbuja nobenega dvoma, pomislekov glede uresničitve; gotovo:

Koku tedai inu fzhim bi fe ta vezhni leben mogel vom **gotouishe** inu guishnishe naprei nefsti inu dati? TO 1564, 161a

PRIM. **gotov**

AVTORSTVO: M. T.

gotovo³ (**gotovu**) povdk. [go'to:vo]; P 1, K 1 (TO 1564)

– gotovu; (m)

izraža, da dejanje, stanje ne vzbuja nobenega dvoma, pomislekov glede resničnosti; gotovo:

Ta beffeda Nebesku kraleuftuu, fe ima tukai faftopiti, Tu odpuszane tih Grehou, ta fuetuft inu prauiza, ta S. Duh inu ta Erbfzhina tiga vezhniga Ifuelyzhana. Obtū ie guishnu inu **gotouu**, de nash Gofpud Iefus Criftus daie utim Kerftu tim otrozhizhem tiga S. Duha, ta ifti unih rouna, regira inu opraula po nih meri inu potrebi TO 1564, 28b

PRIM. **gotov**

AVTORSTVO: M. T.

govedina -e sam. ž [go've:dina]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: govedina; (o)

meso goveda ↗; **govedina**:

Deutfch. Rindflaifch. Latinè. caro bovina. Windifch. govedina, goveje mefu. Italicè. carne di manzo MD 1592, M2b, podobno tudi MTh 1603

AVTORSTVO: M. T.

govedo (govedu) -a sam. s [go've:do -a]; P 167, K 8 (TL 1561, JPō 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPō 1595)

– ed. im.: gov | e/è/é | du; – rod.: govéda; – daj.: govedu; – tož.: govedu; – mn. im.: goveda; – rod.: gov | e/é | d; – daj.: govedam; – tož.: gov | e/é | da; – mest.: govedih; – or.: gov | e/é | d | i/ami; (v) (m)

velika domača žival s parklji in navadno debelimi stožčastimi rogovi; govedo:

Nekar sledne Meffū ie enu meffū, temuzh enu drugu meffū ie tih ludi, enu drugu tih **goued**, enu drugu tih ryb, enu drugu tih ptyz TL 1561, 52a;

Ondu fe godi kakor Ioel gouori: O Kako milo Vsdiha ta shyuina, inu kako fo **Goueda** inu Ouce sashle inu fe rastekle, da niker nemoreio Pashe naiti: Sato fo tudi Paftirij vbogi inu shalofni JPō 1578, II,80b;

AKV ie pak negou Offer en Sahualni Offer od **Goued**, bodi fi en Vol, ali ena Kraua, taku ie ima Offrati pred GOSPVDOM, de ie pres tadla DB 1578, 87a;

Abraham pak ie kfuoin **Gouedam** tekel, inu ie enu mladu dobru Telle prineffel, inu ie Hlapzu dal, kateri ie hitil, inu ie tuištu perprauil DB 1578, 14b;

Volk inu Iagne fe bodo v'kup pafli: Leu bo flamo jédel, kakòr enu **Govèdu**, inu Kazha bo Pàrft jedla DB 1584, II,26a;

Inu Moses je djāl: My hozhemo pojti s'nafhimi mladimi inu ftarimi, s'nafhimi Synmy, inu s'nafhmi Hzhherami, s'nafhmi Ouzami, inu s'nafhimi **Govédami**. Sakaj my imamo en Prasnik GOSPVDV DB 1584, I,41a;

VSe pèrvorojenu, kar mej tvojemi **Govedi** inu Ouzami bo rojenu, kar bo en famez, imash
GOSPVDV tvojmu Bogu posvetiti DB 1584, I,108b;

Tudi kateri fo ty blishni okuli nyh bily, notèr do Isafhara, Sebulona inu Naphtala, fo kruha pèrnešli
na Ofleh, Kamelah, Mesgeh, inu **Govedih**, k'jédi, moke, fig, fuhiga grosdja, vina, ojla, **goved**, ovaz
obilje: Sakaj v'Israeli je bilu vèffelje DB 1584, I,226a;

Govédu, da, Bos, Rind BH 1584, 61;

Deutfch. Rind. *Latinè.* bos. *Windifsch.* **govedu**, voll, krava. *Italicè.* bue, manzo MD 1592, M2b

/ INu Salomo je moral vřak dan k'řhpishi iméti, trydeřfeti Korau zhiřte Přhenizhne moke,
řheřdeřfet Korau druge moke, deřfet pytanih **Govéd**, inu dvajřfeti **Goved** od pařhe, inu řtu
Ovaz, pres Ielenou inu Sèrn, inu dyvjih Kus, inu pytane shivyne DB 1584, I,185b

/ Onu je pak veliku muje potréba, preden ře ty ludje řjakaj perpravio. Per nyh veliku řhe ře
nemore tu sadobiti, de bi vtem S. Sacramentu per tej Beřsédi ořtali, inu řjiřti verovali, hote
kratku, kakor enu **govedu**, řoditi, po tem kar ony vidio TPo 1595, I,76

AVTORSTVO: M. T.

goveji -a -e prid. [go've:ji -e]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– s. ed. im.: goveje; (M)

ki se nanařa na govedo /; **goveji**:

Deutfch. Rindflaiřch. *Latinè.* caro bovina. *Windifsch.* govedina, **goveje** meřu. *Italicè.* carne di manzo
MD 1592, M2b, podobno tudi MTh 1603

AVTORSTVO: M. T.

governati -am glag. nedov. [gover'na:ti]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– nedol.: governati; (M)

kdo; kaj **voditi**, **upravljati**, **skrbeti za kaj**:

Kakoue miřli inu volie řta bila pak Ioseř inu Maria? To beshanie Vegypsko deshelo, nyma nei bil
lih en lagak krish, ona řta komai bila Sbetleema inu Ieruselema domou prishla, inu fuoie pohishtuo
Vnasaretu komai sazhela řpet raunati inu **gouernati** JPo 1578, III,23a

℘ iz it., prim. governare

AVTORSTVO: M. T.

gozd (**gozd**, **gost**) -a sam. m [ˈgo:zd -a]; P 110, K 18 (TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562,
TPs 1566, TC 1574, TC 1575, TT 1577, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, BH 1584,
MD 1592, TPo 1595, TřC 1595, MTh 1603)

– ed. im.: go | zd/st (Trubar); →; – toř.: go | zd/st (Trubar); – mest.: go | zd/st (Trubar) | u/i; – mn. im.: gozdi;
– rod.: gozdov; – toř.: gozde; – mest.: gozdeh; (V) (M)

SLOVARSKI SKLOP

Log, a, Nemus, Dicker wald. **Gosd**, a, faltus, idem BH 1584, 50;

Deutfch. Wald. *Latinè.* řilua. *Windifsch.* log, **gosd**. *Italicè.* řelua, bořco, řoreřta MD 1592, T6b;

Sylvestris. Germ. waldechtich/ wild/ bāwřifch. *Sclav.* veliku **gofdou**, diviak MTh 1603, II,598

1. z drevjem strnjeno poraslo podrořje: gozd:

De řo [kristjani] iskali inu řhe řdai nih dořti iszheio, to Gnado inu Milořt Boshyo, tiga Odpuska, tu
ie, Odpulzhane tih Grehou, Vřymu, Vřokonatu, Vahu, Viřhpany, na Gorah, na Doleh, na Puli inu
vřtih **Gofdeh**, Per Iřpazhenih Mashah, per řidanih Cerquah TT 1557, u4a;

Sakai ta Seimena inu korene uti řeimli, ta dreuya na puli inu **ugofdeh** ře uidio po Symi gnyla, řuha
inu mertua, ampag uřako řpomlat řpet ořhiue TL 1561, 50b;

Mi beremo vuenih Buquah od eniga Anřhigla, tu ie, od eniga kir ie řam vueni Pufzhau ioli **Vgofdu**
(ta ie en prai Menih, en Samouezh[!] bil) prebiual, řimu ie Anton bilu Ime TAr 1562, 82b;

Inu te dobre řtare inu Mlade ludi řriřnizo nauuzhiti, de taku nih dellu, koker kuli řhleht, lahku oli
teřhku ře vidi, koker řiřho pomeitane, pomiuane, pořlouane, pokladane řhiuini, pařřene, vřaku
přidnu potřebnu doma, na puli, oli **vgof**ti dellu, Bogu dopade TC 1575, 405;

Pihni ti vnee vtvoim ferdi, de se nih delu resfodi, kakor Vihar Pleve verti, de se zhudnu vfe resleti, Kakor Ogen v**Gosdeh** fturi, Trava na Gorrah pogorri DC 1579, 138;

Tedaj fta prishla dva Medveda is **Gosda**, inu fta restèrgala dvej inu fhtirideffet otruk DB 1584, I,203b;
hozhmo li sa tiga volo v'pushavo ali v'**gosed** tezh, inu s'nikomar Tovarifhtva dershati, kakor fo nekadaj Minihi delali? TPo 1595, I,205

/ Inu kadar je ta folk vunkaj bil prishl na Púle pruti Israelu, fe je boj sazhel v'Epraimfkim **Gosdu**. Inu Israelski folk je ondi bil pobyen, pred Davidovimi Hlapci, de fe je tajfti dan enu veliku pobyenje fturilu, dvajfseti taushent Mosh DB 1584, I,177b

/ pooseb. Inu ondi je bil ta boj refkroplen po vfej desheli, inu ta **Gosd** je taifti dan veliku vezh folka fmedèl, kakor je Mezh fmedèl DB 1584, I,177b

1.1 drevje, ki raste strnjeno skupaj; gozd:

Te fekyre fo fe (vtim Templi) ofgorai vidile bliskaiozh, Koker de bi en gooft **gofd** doli fecali TPo 1566, 133b;

Glih taku tudi ta Iefik ie en maihin vud, inu velike rizhi naredi. Pole, en mahin ogen, kakou velik **Gost** vushge? Inu ta Iefik ie tudi en ogen en Sueit poln hudobe. Taku ie ta Iefik vmei nashimi vudi poftaulen, kir omadeshuie tu cillu tellu TT 1581-82, II,316

/ SVojo hiho pak je Salomo zympral trynajft lejt, de je jo cilu dopèrnessel, slafti, On je zympral eno Hiho od **Gosda** Libana, ftu komulzou dolgo, petdeffet komulzou fhiroko, inu trydeffeti komulzou vifoko DB 1584, I,186b iz *lesa libanonskih dreves*

AVTORSTVO: M. T.

gozdene [tož. mn. ž.] gl. gozdni

gozdenski -a -o prid. ['go:zdenski -a]; P 1, K 1 (TT 1577)

– ž. mn. tož.: gozdsenke; (m)

ki se nanaša na gozd ↗; **gozdni**:

vfi Preroki, te falsh od ludi fmishlene inu nareiene Boshye slushbe, te hribske, pulske inu **gofdenske** Cerque, Capele inu Pilde, duhousku Curbane inu shrebsko nezhihtoft, imenuio TT 1577, 432

AVTORSTVO: M. T.

gozdni -a -o prid. ['go:zdni -a]; P 2, K 2 (TPo 1566, TC 1575)

– m. mn. im.: gozdni; – ž. mn. tož.: gozdene[!]; (V) (m)

ki se nanaša na gozd ↗; **gozdni**:

ty Preroki fo fylnu zhes take Pilde, te Gorske inu **Gofdene**[!] Capele, Altarie inu Cerque vpyli inu piffali. Satu fo ty Preroki, od Iudou inu Aydou martrani inu vbyeni TC 1575, 263

/ One [reke] napaieio to Suiryno na Puli, Ty **gofdni**osli vgashaio nih sheio TPo 1566, 187a *divji osli*

AVTORSTVO: M. T.

graben (graben, grabin, graban) -bna sam. m ['gra:ben -bna]; P 10, K 5 (JPo 1578, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gr | a/â (MD 1592, F4b) | bin; – tož.: grab | e/a | n; – mest.: grabni; – mn. im.: grabni; – tož.: grabne; – mest.: grabnih; (m) (V)

SLOVARSKI SKLOP

Fovea. Germ. Gruben. Slav. jama, dolina. Carniol. **grabin** MTh 1603, I,562

ožja podolgovata vdolbina v zemlji; jarek, graben:

Sa lakoto pak ie prishla grosouita Kuga, nagla fmart, da skorei neifo mogli inu imeli kam martuih pokopauati, tamuzh fo ie le na kup metali. Kateri fo na ta Tempel bili beishali: Ty fo dinarye metali teim, kateri fo te martue pokopauati. Kadarie dinarieu smankalo, tako fo nyh martue zhes sid metali inu fo vokolo mefta **graban** shnymi napalnili JPo 1578, II,134b;

TEdaj fo fe Philisterji vkup sbrali, de bi se s'Israelom bojevali .. inu fo gori fhli, inu fo legli v'Mihmasi pruti jutru, pred BetAvenom. Kadar fo letu Israelfki Moshje vidili, de fo v'nuji bily (sakaj timu folku je bilu britku) fo se skryli po jamah, inu duplah, inu skallah, inu po luknjah, inu **v'grabnih** DB 1584, I,156a;

Taku pravi GOSPVD: Sturite tu inu tam **Grabne** pèr letim potoki. Sakaj taku pravi GOSPVD: Vy nebote obeniga vejtra, ni deshja vidili, inu vinèr ima leta Potok poln vodé biti, de bote vy, inu valha drushba, inu valha shivyna, pyli DB 1584, I,203b

- / Inu Afsyrerfki Krajl je poslal Tartana, inu tiga nar vihhiga Kamrarja, inu Rabfaka od Lahisa h'Krajlu Hifkiu, s'veliko mozhjo, v'Ierusalem: Inu ony fo fhli fem gori. Inu kadar fo ony bily prifhli, fo ony obftali, pèr vodenim **grabni**, poleg vihhiga Ribneka, kateri leschy pèr Cejfti, na Nyvi tiga ker Suknu vajla, inu fo Krajla klizali DB 1584, I,215a;

Deutfch. wasser Grab. Latine. foffa. Windifch. grábin. Italicè. foffa MD 1592, F4b

FRAZEOLOGIJA

– **biti čez graben biti izven nevarnosti:**

Sa tiga volo se ti varui, ne bodi prevsetin, nikar ne mišli, Iest fim vlhe zhes **Graben**, mene nihster ne manka TPo 1595, I,247

ℳ iz nem., prim. *der Graben*

AVTORSTVO: M. T.

grabiti -im glag. nedov. [ˈgra:biti -im]; P 21, K 6 (TE 1555, TT 1557, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595)

– nedol.: grabiti; – sed. ed. 3. os.: grabi; – mn. 3. os.: grab | i/j | o; – vel. ed. 2. os.: grabi; – del. na -l m. ed.: grabil; – mn.: grabili; (M)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Zusammenkratzen. Latiliné.[!] corraderere. Windifch. vkup grabiti. Italicè. ammafsare di quà & di là, con difficoltà MD 1592, X5b

1. kdo; kaj, (v kaj) **z orodjem za zbiranje česa spravljati kam; grabiti:**

PREN. Odgouori Ioannes .. iest uas sto uodo kerstuiem, Anpag pride en mogozheshi koker fem iest .. Vtiga iftiga rokah ie ta uelniza, inu on bode tu fuie gubnu pometal, inu **grabil** to pshenizo uto kashto TT 1557, 167

1.1 kdo; koga_{tož}. **delati, da pride skupaj večje število ljudi, navadno z določenim namenom:**

Ony [Kaldejci] vfi k'malu prido, de bodo fhkodo delali: Kamer kuli ony hoté, tje prederó, kakòr en dulajni Vejter, inu bodo Ietnike vkup **grabili**, kakòr pejsfik DB 1584, II,121a

2. ekspr., kdo; h komu, kaj **z veliko željo, intenzivnostjo si prisvajati kaj; grabiti:**

Ony [ki delajo škodo] k'febi **grabio** Nyve, inu Hifhe jemló, katerih je nyh shejla. Taku ony fylo delajo s'eniga vřakiga hiho, inu vřakiga Erbfzhino DB 1584, II,117a;

Stakim naprej derfhajnem inu miřlami, řtury ta Sludi te Purgarje inu kmete kvelikim lotrom, de taku veden naprej le Zhedale vezh kfebi **grabjo**, boge ludi derro TPo 1595, I,156;

Leta Iskufhnava she řdaj gre naprej, de ta Sludi take miřli tim ludem vniř ferce daje. Si ly ty Bořhy Syn, taku Bug nemore řtabo se řerditi. Obtú le **grabi** kfebi koker, moresh pres vřiga řtrahu, bodi lakomen, delaj inu se řhivi koker ty drugi TPo 1595, I,155;

Lakomnikom pak inu vuhernikom, kateri nihster drusiga nefnajo, kakor le vse kfebi **grabiti**, nikomer nihster, ali cilu řkopu dati, inu timu řalimu Hudizhu řluřhio, bode [Bog] tudi řvoj řařluřheni lon dal .. Leta kmetizh, purgar, kupez, řlařtnik, &c. nei nihster drusiga řnal, kakor vboge drejti inu blagu vkup **grabiti** TPo 1595, II,184;

Sakaj, kateri řpoteřfnimi řkerbami okuli hodio, **grabio**, dero, inu le miřlio, koku bi viřřoki inu bogati pořřali, ty oblořhe nih řerze TPo 1595, I,129

- / Leta pag kateri ie manřhi vtim nebeřkim kraleuřtui, Ie vegřhi koker on. Ampag od tih dneu Ioanneřouih tiga kerřtnika do letiga dne, tu nebeřku kraleuřtuu fylo terpi, inu ty kir fylo deio, ty ie gfebi **grabio** TE 1555, E4b

- / řmèrt, katera se nemore nařřtiti, temuzh k'febi **grabi** vse Ajde, inu k'febi řpraula vse folke DB 1584, II,121a

AVTORSTVO: M. T.

grablje (grable) -belj sam. ž mn. [ˈgra:blje -belj]; P 4, K 4 (TC 1575, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– mn. im.: grable; – tož.: grable; (M)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Rechen. Latinè. rastrum. Windifch. grable, hakel, kluzh. Italicè. rastello MD 1592, L8a;

Rastrum. Germ. ein Karft/ ein Rächen oder egen. Sclau. grable, hakel MTh 1603, II,395

orodje z dvema ali več zobmi za grabljenje, vlečenje, obdelovanje zemlje:

vitim 1519. leitu, ie bil en Menih Bolteshar Ybmar .. enu taku veliku zuprane sturil, de so vfi shlaht ludie, is te Paierske deshele, Moshye inu Shene, hti Capeli inu pildu, koker bi nori inu vftekli bili, tekli, Ty eni so vile, ty drugi **grable**, panue [= ponve] inu druge possode vrokah imeili TC 1575, 241

/ Ta folk pak, kateri je notri bil, je on [David] vunkaj ispelal, inu je teifte [ljudi] polushil na shelesne shage, inu **grable**, inu na shelesne Brane, inu je nje v'eni Zejgelnici feshgal: taku je on sturil vlfem Méftam Amnonovih otruk DB 1584, I,174b

AVTORSTVO: M. T.

grad¹ -a/-u sam. m [ˈgra:d ˈgra:da/graˈdu:]; P 169, K 26 (TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPs 1566, KB 1566, KPo 1567, TP 1575, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, TfM 1595, TfC 1595, MTh 1603)

– ed. im.: grad; – rod.: grad | a/u; – tož.: grad; – mest.: grad | u/i/uvi (TPo 1595, II,91); – or.: grad | om/u (TC 1575, 203); – mn. im.: grad | uvi/i/ove (JPo 1578, II,146b); – rod.: gradov; – tož.: grad | uve/i/y; – mest.: grad | eh (Dalmatin)/uvih (DB 1584, II,6a); (V) (M)

SLOVARSKI SKLOP

Grad, a, Arx, geschloß BH 1584, 49;

Mitto illum ad speculandum arcem, Ieft ga polhlem, k' gledajnju grada BH 1584, S33;

Deutfch. Schloß. Latinè. arx. Windifch. grad. Cr: kastel. Italicè. caftello, rocca, fortezza MD 1592, N3b;

Arx. Germ. Schloss/ ein Feste/ ein Burg. Sclav. grad, kafhtèl MTh 1603, I,130

1. veliko utrjeno poslopje ali kompleks poslopij, namenjenih za obrambo; utrdba, trdnjava:

kateri po prauici hodi .. Ta ifti bode vti Viffokoti prebiual, nega bramba bodo ty mozhni **Graduui** TT 1557, aa3a;

My imamo na Chrifufu kakor na edini stanouiti Criqueni kaman, sidati .. Kakor se edan **Grad** ker ie na stanouit Kaman fasidan, na fuoi Fundament sanese ali saupa, ter fi pridi zhes nega pouudain ali hudo vreme JPo 1578, III,55a;

Ti [Simon Makabejec] imash tudi ohraniti vse tèrdne **Graduve**, katere fi ti fesydal, inu dofehmal imèl, inu vfo pripravo h'bojovanju, katero fi naredil DB 1584, II,192b;

Maos se rezhe .. ena tèrdnoba ali tèrdnuft, kakòr se **Graduvi** inu Tabri ena tèrdnuft imenujo .. Inu my fkusi leto beffedo saftopimo narpoprej te sidane Hifhe, katere se Cerqve imenujo, inu kar h'temiftim flifhi: Sakaj one so dragu, tèrdnu inu Gofposku sydane, mimu drugih hifh, kakòr **graduvi** <Papefhke Cerqve so tèrdnu inu gofposku sidane> DB 1584, II,89a;

IOtam .. je sydal Méfta na Iudoufkih Gorrah, inu v'Gosdeh je on sydal **Graduve** inu Turne DB 1584, I,245b;

POTle fo ony [Juda Makabejec in privrženci] veliku bojou sturili s'Timotheom inu Bahidom, inu fo zhes dvajffeti taushent Mosh pobyli, inu fo dobyli te tèrdne **Grady** .. Inu kadar fo kej roupali, taku fo oroshje na tèrdne **Grady** pèrnafhali, inu fo tudi velik roup v'Ierusalem pelali DB 1584, II,200a

/ Ty ludie bodo zagouali, fami febe topili, obefshali, prebadali, skerbeli fa telefne inu pofemliske rizhi .. ne bodo [ro]dili fa Buga ne fa nega beffedo, Starishè, dobri Gofpofzhini inu prauim Pridigariem nepokorni, Bodo kupzhouali, fidali inu cimprali uelike **Gradi** inu hyshe TR 1558, AIIIa;

Ezekiel nepravi, de bi tu Méftu imélu Ierusalem imenovanu biti, inu tudi nikar de bi imelu na tém mejfti ftati, ker je Ierusalem ftalu, kateru se pruti pulnozhi Gorre dèrshy, inu ker je Tempel v'fredi notri na tem Hribu Moria ftal, inu **Grad** Zion nar osgoraj pruti puldnevi DB 1584, II,59b

- / Raunu kakor de bi ti venim **Gradu** vjet leshal, venim Turni, inu bi flifhal, koku bi se vajñ ftreilalu inu fhturmalu, ti bi se pred takovim ftrelainjom inu fhturmainjom cilu niñhter ne bal, Temuzh bi tiga iñtiga fhe dobru veñfel bil, kadar bi je ti vejðil, de bi onu bilu fa tvojo volo sazhetu, tebe taku proñtiga fhturiti TPo 1595, I,10

PREN. ta Hudyzh ufo nega Muzh inu Kunsht fubper te ftaiu, koku bi on mogel tebe is tuie brambe inu is tuiga **Gradu**, tu ie, od te Vere na Iefufa Criftufa, perprauiti TO 1564, 151a;

Ti Gofpud fi muia kameneta pezh, inu mui **Grad**, mui Odreshenik, mui Bug inu muia Skala, Na kateriga iefñ vupam TPs 1566, 37a;

Kateri Liubi Boga Ozheta, ta poñlufha niegouo Befedo, inu niegoue sapouedi sðobrimi deli ftori: Ta nei le pred Boshym fardom, Hudizhem, Smartyo inu Paklom flobodan: Tamuzh ie kniemu nasha Hisha, **Grad** inu prebiualifzhe, inu fmo my [Bog Oçe in Bog Sin] niegoui vfagðanni Gofñy inu touarishi priniega misi, hozhmo pry niem vezhno prebiuati inu ofñati JPo 1578, II,68b;

Tiga Gofpuda Ime ie en terdan **grad**: ta pravizhni tie tezhe, inu bo ohrainen DPr 1580, 34a;

On [Bog] je moj **grad**, moja pomuzh, inu moja bramba, de jeñt nébð padèl DM 1584, CXXXII

- / Nashe Pridige se enim fde shleht inu shibke, oli mi shnimi uelike terdne **Graduue** refualuemo, Tu ie, Mi fteim Euangeliom modre, kunshtne, uuzhene inu oblañtne ludi, od nih ftare kriue Vere, na to kerszhansko preobrazhamo TL 1561, 68b-69a

1.1 *takñno poslopje kot bivaliñçe vladarja ali plemiçe*: **grad**:

ty poñemliski inu poñuitni Krali .. daio tim fuim slushabnikom, denarie, slate ketine, kmetizhe inu **Graduue** TR 1558, D4b;

Natu ie ta Curfiñft tiga Luteria venim fuim **Gradu** nakuliku Meñceu Skriuaie dershaf TAr 1562, 19a;

Leta celi Pfalm ie enu ozhytu Prerokouane od Criftufa inu od te Cerque .. Criftufa tukai naprei ftaiu inu ga huali, koker enigo[!] Kralla inu Shenina .. De ie frezhan voiskouanu, ie Prauizhan, krotag, Miloñti, Inu de ima lepee **Grady**, lep francymer, eno lipo Kralyzo inu Otroke TPs 1566, 85a;

Kaðar en Mogoch Arman fvoi dvor alli **grad** varuie, taku mu to niegovo s'mijrom ofñane KPo 1567, CXXIa-CXXIb;

Inu Krajl je fhål prozh v'fvoj **Grad**, inu je pres jédi ofñal, inu nej puñtil obene jédy pred se pèrneñti, inu nej mogèl fpati DB 1584, II,99b;

TA folk pak v'Méñti, je bil en punt naredil, okuli ftu inu dvajññeti taushent Mosh, inu fo hotéli Krajla vbiti: ali Krajl je bil v'fvoj **Grad** vbeshaf. Tedaj je ta folk te Gafñe notàr vsel, inu fo hotéli **Grad** fhturmati DB 1584, II,189b;

kadar je Krajl po fvoim Krajlevim **Gradu** v'Babeli, hodil, je on govoril inu djal: Letu je ta velika Babel, katero fim jeñt fesyðal h'Krajlevi Hifhi, fñkusi mojo veliko muzh, h'zhañti mojga velikiga Gofpoñtvá DB 1584, II,98a;

Payk tke s'fvojmi rokami, inu je v'Krajlevih **gradeh** DB 1584, I,328a;

Iefñ [sleñernik] neñim en Cefar, oben Krajl, neñmam Mejñt inu **Gradou**, kakor ty veliki Fyrñhti TPo 1595, I,122;

lety Modri .. is Boshjiga resodivenja letu imajo, de je teh Iudou Krajl rojen, sðaiçi vlejzhejo vIerusalem, miñlio, de njega hote tukaj najti u'venim goñpoñkim **Gradu**, inu slati Kamri TPo 1595, I,77

- / Krajl je djal h'Krajlici Eñteri: Iudje fo v'**Gradi** Sufani petñtu Mosh pobyli inu pomurili, inu deññet Hamanovih Synou: Kaj bodo ony po drugih Krajlevih deshelah delali? DB 1584, I,265b *na kraljevem dvoru v nekðanji elamski prestolnici Suze*; po tuji prevodni predlogi Vnd der König sprach zu der königin Esther/ Die Jüden haben zu **schlos** Susan fünff hundert Man erwürget vnd vmbgebracht LB 1545, 913

- / Kadar bi en vbog Petler bil .. inu en velik Viuda bi is miloñti timu iñtimu en **Grad** fheinkal, svelikim zhañtitim Blagum kar knjemu flifhi, inu bi ga noter poñtavil, kakor eniga Gofpuda, inu bi rekal: Letu jeñt hozhem vñe tebi Sabñtoin fheinkati TPo 1595, II,92;

Katerimu je Bug eno leipo hifho dal, ta bi hotel rad en **grad** imeñti. Aku on ima en **Grad**, taku bi on hotel rad eno Vafñ imeñti, inu taku naprej, nihzhe sadoñti neñma TPo 1595, II,223

- / ty Papeñniki, tim fuim .. velike **Grady**, bogate Shcofy, debele Fare, Closhtre, Caplanye, Shenkige inu daruue daio inu poñhilaio TT 1577, XVII

1.2 takšno poslopje kot sedež skupine vojakov; grad, trdnjava:

Inu zhes dvej lejti je Krajl eniga Kapitana v'Iudeo pollal, ta je prifhàl s'eno veliko vojlko v'Ierusalem .. inu je tu Méftu oplejnil, inu hifhe poshgal, syduve podèrl, inu je prozh pelal Shene inu otroke inu shivino. Inu je Davidov Grad obtèrdil s' velikimi inu mozhnimi Syduvi inu Turni, inu je notàr poštavil en Neveren folk, kateri je vfo lotrio notri delal. Inu fo rupali oroshje inu Spejflè is Méfta Ierusalem, inu fo je na ta **Grad** devali DB 1584, II,179a;

POTle je Ionatas supet domou prifhàl, inu je en Svit dèrshal ftémi Starifhimi tiga folka, de bi iméli nekotera Méfta obtèrditi v'Iudei, inu te syduve v'Ieruselemi vishe fturiti, inu mej **Gradom** inu Méftom en visfok syd sesydati, de bi Méftu od **Grada** reslozhenu bilu, de bi ti na **Gradi** nemogli vunkaj v'Méftu fylo delati DB 1584, II,190b;

Tedaj je Krajl Cendebea h'Kapitanu poštavil zhes to deshelo pèr Murji, inu je njemu Vojfzhake puftil, Kojnike inu Pejfhze. Inu je njemu porozhil, de bi imèl Kamp fturiti na Iudoufki pokraini, inu ondi obtèrditi tu Méftu Cedron, inu en tèrden **Grad** sydati pèr Gorrah, inu de bi imèl Iudom v'deshelo pafti DB 1584, II,193a

2. mesto, naselje:

Vy fte Luzh tiga Sueta: **Grad** kateri ie na Gori ftoiezh, fe nemore skrit JPo 1578, III,106a[=116a]; po tuji prevodni predlogi Es mag die **Stadt**/ die auff einem Berg ligt nicht verborgen fein SA 1559, III,XCVb;

Tadaì ie priftopil ta perui [hlapec] rekozh: Gofpod tuoi Funt ie defet Funtou pridobil. Inu on ie rekal kniemu: Ay ty dobri Hlapaz, kadar fy vmaihamim sueift bil, imei oblaft zhes defet **Gradou** JPo 1578, III,124b

3. negotovo zaprto, težko dostopno, oddaljeno, utesnjeno bivališče, katerega prebivalec se tja umakne v samoto:

Vfe velike Cerkue, Kloftri, Kapele inu **Gradoue** fo bili polni Mash, skaterimi bife my imeli Sbogom fpraui inu smyriti JPo 1578, II,146b; po tuji prevodni predlogi Alle Stiff/ Klöfter/ Kirchen vnd **Klaufen**/ waren voller Meß SA 1559, II,CXXXb

AVTORSTVO: A. J., oblikoslovno zaglavje M. Č.

grad² -a sam. m ['grad[?]]; P 4, K 4 (DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: grad; (m)

padavine v obliki večjih ledenih zrn; toča:

Tozha. krupicze, tuzha, **grad** DB 1578, 181b;

Crajnfki. Tozha Slovenfki, Besjashki. **krupize**, tuzha, **grad** DB 1584, III,DdIIIa;

Grando. German. Hagel. Sclavon. **grad** tuzha, knupiza[!] [= krupiza], tozha MTh 1603, I,610

ℳ iz hrv., prim. grad

AVTORSTVO: A. J.

gradeč^o -a sam. m ['gra:deč[?]]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: gradeč; (m)

utrjeno poslopje, namenjeno obrambi; utrdba, grad:

Castellum. German. ein vestes Hauß/ ein vester Platz/ ein Castell/ ein Veste/ ein Schloßfz. Sclavo. **kafhtel**, **gradezh** MTh 1603, I,227

AVTORSTVO: A. J.

graditi -im glag. nedov. [gra'di:ti -'d:im]; P 2, K 2 (TR 1558, MD 1592)

– nedol.: graditi; – sed. ed. 3. os.: gradi; (m)

kdo; kaj postavljati pripravo okoli česa za preprečevanje prehoda; ograjevati:

En kmetizh perprauim zhafu fuie nyue inu polle gnoy, orye copa, feye, shane, kofsi, **gradi** inu fui shiuini fteshe TR 1558, T3a;

Deutfch. Zeunen. Latinè. fepire. Windifch. **graditi**. Italicè. circondare, chiudere con siepe MD 1592, X2b

AVTORSTVO: M. T.

grampa -e sam. ž [ˈgra:mpa]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: grampa; (M)

usedlina, ki se nabere v olju:

Deutfch. Oeltrüfen. Latinè. amurca. Windifch. droshie od ojla, grampa. Italicè. feccia di oglio, morchia MD 1592, L1a, podobno tudi MTh 1603

℥ iz nem., prim. kor. nem. *grampel* (die Grammel)

AVTORSTVO: M. T.

grana -e sam. ž [ˈgra:na]; P 3, K 3 (DB 1578, DB 1584, MD 1592)

– ed. im.: grana; (M)

škrlatna barva, barvilo ali oblačilo takšne barve:

Crajnſki. Karmefin Slovenſki, Besjazhki. Grana, kermeshia DB 1584, III,CcVa, podobno tudi DB 1578;

Deutfch. Scharlach. Latinè. veſtis purpurea. Windifch. shkarlât, grana. Italicè. habito di color ſcarlatino, ò porporino, color di grana MD 1592, M7a

℥ iz it., prim. *grana*

AVTORSTVO: M. T.

granak gl. *grenak*

gratis¹ neskl. sam. m [ˈgra:tis]; P 8, K 2 (TAr 1562, TO 1564)

– neskl.: gratis; (V)

protest. **beseda, sestavljena iz zaporedja črk g, r, a, t, i in s, kot del biblijskega besedila, ki sporoča, da je kaj dano od Boga iz milosti skozi vero, brez človekovega zasluženja oziroma dobrih del:**

tu S. Paul faſtopnu inu ozhitu vuzhi, Inu to beſſedo, **Gratis**, ſabſton, mozhnu dershi inu brani, De ſledni Zhlouik ima veiditi inu terdnu Verouati, De tu Odpufzhane tih Grehou, ne ſtoy na nashi Vrednuſti, oli na nashim Sasluſhenu, Temuzh de nom tu vtim Euangeliu, ſa volo Criſtuſa, bode danu inu ſhenkanu, Aku glih tiga ne ſmo vredni, ne ſaſluſhili. Obtū S. Paul taku gouori. Ephe. ij. Vy ſte is Gnade Ohraneni ſkuſi to Vero TAr 1562, 31b

/ **SAKAI SE MORA LETA BESSEDA, GRatis**, ſabſton oli le ſamo Vero bomo iſuelizhani, uti Pridigi S. Euangelia, ohraniti inu obdershati? .. SA tiga volo. Sakai leta Troſt ie ner ta uegshi inu potrebnishi Trosht ufeh ſhlaht nadlugah, kir ie utim Euangeliu refodiuen. Inu leta Trosht ie zheſtu ſkuſi to beſſedo **Gratis**, ſabſton, tim ludem naprei poſtaulen .. Obtū mi zheſtu taku gouorimo, De ſa ſtyrih rizhi inu vrſhahou volo, ie potreba vtim Kerſzhanſtui to Pridigo tiga Euangelia, ta **Gratis**, de ſabſton, is Gnade, ſa volo Criſtuſa, ſmo inu bomo Iſuelyzhani obdershati TO 1564, 25a

℥ iz lat., prim. *gratis*

AVTORSTVO: A. J.

gratis² prisl. [ˈgra:tis]; P 4, K 1 (TO 1564)

– gratis; (V)

protest. **izraža, da je kaj dano od Boga iz milosti skozi vero, brez človekovega zasluženja oziroma dobrih del:**

Inu ta Euangeli rauen tiga fuara inu ſhtraifana te Neuere, inu tih drugih Grehou, ofnanuie ta vezhni, miloſtiui Trosht, De nom Bug Ozha nebeshki, ſa volo ſuiga lubiga Synu, guishnu, ſabſton, is Gnade, pres vſiga nashiga ſaſluſhena, pres nashih dobrih Dell, **Gratis**, hozhe dati tu cilu polnu odpufzhane vſeh Grehou, inu nas hozhe ſa volo ſuiga Synu, ſa Suete, brumne inu Prauizhne ſhazati inu dershati TO 1564, 13a; ta zhlouik terdnu timu Euangeliu, tei rifnizhni oblubi Boſhy terdnu Veruie, de ſo nemu nega Grehi cilu odpufzhani, de ie nemu Goſpud Bug ſpet miloſtiui inu dober ſa volo Ieſuſa Criſtuſa, pres nashiga ſaſluſhene, **Gratis** is Gnade ſabſton TO 1564, 34a

℥ gl. *gratis*¹

AVTORSTVO: A. J.

gravžam prid. nepregib. [ˈgra:vžam]; P 2, K 1 (MTh 1603)

– gravžam; ①

grozen, strašen, okruten:

Horrendus. German. grauſam/ ſchrecklich. Slav. groſovit, ſtraſhan, grofan. Carint. grauſham MTh 1603, I,645;

Crudelis. Germ. grawſam/ grewlich/ vnmilt/ grimm. Slav. groſovit, ſtraſhan, ſlobam[!]. Carinth. grauſham MTh 1603, I,369-370

ℳ gl. **gravžati**

AVTORSTVO: E. T.

gravžati -am glag. nedov. [ˈgra:vžati]; P 2, K 1 (MTh 1603)

– nedol.: gravžati; ①

kot slovarski zgled **čutiti gnus¹ 7, odpor, grozo:**

Abhorreo. Germ. ein abſcheuwen habē/ grauſſen/ ein eckel oder grauwen haben. Slav. Gnuffiti. Carinth. grauſhati MTh 1603, I,4;

Abominor, abhorreo. Germ. iſt mir ein Greuwel/ ein greuwich abſcheuhen tragen/ verfluchen. Slav. gnuffiti. Carinth. grauſhati MTh 1603, I,9

ℳ iz nem., prim. **grausen**

AVTORSTVO: E. T.

gravžle prisl. [ˈgra:vžle]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– gravžle; ①

grozno, strašno, okrutno:

Crudeliter. German. grawſamlich/ grimmiglich. Slav. groſovitnu, ſlobnu. Carinth. grauſhle MTh 1603, I,370

ℳ gl. **gravžati**

AVTORSTVO: E. T.

greben -a sam. m [greˈbe:n -a]; P 5, K 3 (MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: greb | e/é (MD 1592, M3b) | n; – tož.: greben; – mn. mest.: grebenih; ②

1. del telesnega ogrodja iz vretenc, ki poteka na hrbtni strani trupa; hrbtenica:

Deutfch. Ruckgrad. Latinè. ſpina. Windifch. grebén. Italicè. spina della schiena MD 1592, M3b

2. rdeč nazobčan kožni izrastek na vrhu glave nekaterih ptic; greben:

Criſta. Germa. der kamm auff der vöglen haupt. Slavon. perie greben MTh 1603, I,367;

FRAZELOGIJA

– — Sakaj hozhejo [oſabni ljudje] tedaj offertni biti, na fvojo modruſt truzati, inu ſe ne hote bati? Sakaj ony ta **greben** gori verſhejo, inu ſe napihujo, kakor de bi je vſe od ſami ſebe imejli, kakor ſdaj Viudi inu Shlahtniki, Purgarji inu kmetizhi ſture, jeſt ſim ta inu ta, pravio ony, bi ſe jeſt imel od tiga Farja puſtit moſtrovati, inu ſturiti, kar bi on hotel? TPo 1595, III,135 *se obnaſajo domiſljava, ſe bahajo*

3. nazobčan zgornji del priprave za razčesavanje prediva:

Nejli rejs, ti ſi en vbog Greifhnik, nej ſi vrejden, de bi ti na enih ahlah ali **grebenih** imel leſhati, leſhih vener na eni mehki poſteli, ker tvoj GOSPVD na tej terdi ſlami, inu uvenih jaſlih leſhi TPo 1595, I,32

AVTORSTVO: M. T.

grebenica -e sam. ž [grebe'ni:ca -e]; P 5, K 3 (DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– mn. im.: grebenice; – tož.: grebenice; (m) (v)

veja, mladika (matične) rastline, ki, pokrita z zemljo, požene korenine; grebenica:

On [ptič] je tudi vsel femena is teiste deshelé, inu je nje v'toifto dobro deshelo vfejal, ker je veliku vod, inu je nje vřadil plitvu: Inu onu je raflu, inu je pořtalu ena resraftena Vinřka terta, inu niřkiga řtebla: Sakaj nje mladice řo ře k'njej pèrpogibale, inu nje korenina je bila pod njo: inu je taku pořtala ena Vinřka terta, katera je dobila mladice inu **grebenize** DB 1584, II,67a;

Sakaj Heřbon je puřtu pule pořtalu, ta Vinřka terta v'Sibmi je konzhana, Gořpoda mej Ajdi řo njega shlahtno Vinřko terto reřtrupali, inu řo priřhli do Iaefera, inu hodio okuli po puřzhavi: nyh **Grebenice** řo reřkroplene, inu zhes Morje pelane DB 1584, II,7a;

Deutfch. Setzreben. *Latinè.* traduces. *Windifch.* **grebenize**. *Italicè.* rampollo MD 1592, O3b;

Tradux. Germ. uberřchüßling/ lange Räbgerthen die man über sich von eim Baum zum andern zeucht. *Sclau.* **grebenize** MTh 1603, II,640

/ Sakaj ti ři pořabil Boga tvořga isvelizhanja, inu néři řpumnil na to Skalo tvoje mozhy: Satu bořh lépe pelzarje sařsajal, ali ti bořh ř'tem **grebenize** drugim polagal DB 1584, II,7b

AVTORSTVO: M. T.

greblja (grebla) -e sam. ž ['gre:blja -e]; P 1, K 1 (DB 1584)

– mn. daj.: greblam; (m)

priprava za nabadanje:

INu David je řvojmu řynuvi Salomonu dal eno podobo te loupe inu nje hiřhe, inu téh Hramou, inu Palazha, inu Kamriz snotraj, inu Hiřhe, Stolla te gnade. Inu tudi podobe vřiga tiga kar je pèř řebi miřliř, slařti Dvorizřha pèř GOSPODNI Hiřhi, inu vřeh ř'hramb okuli tiga řhaza v'Boshji hiřhi, inu okuli tiga řhaza, tiga kar je bilu pořvezhenu .. On je tudi dal k'Misam kruhou tiga gledanja, slata, k'vřaki Misi řvořo vago. Taku tudi řrebru k'řrebèřnim Misam. Inu zhiřtu slatu **h'greblam**, k'Medenizam, inu h'Kanglam DB 1584, I,233a

AVTORSTVO: M. T.

grejoč se deležje [gre'jo:č se]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– grejoč se; (m)

izraža dobivanje toplote:

Vtim kadar ie Peter ořdolai na duoru bil, pride tiga viřřhiga farie dekla ena, ta kadar vidi tiga Petra **greioz** ře per ognu, vnega pogleda, inu prauř, Ti ři tudi řteim Ieřuřom Nazarenuřom bil? TT 1581-82, I,207, podobno tudi TT 1557

PRIM. **greti se**

AVTORSTVO: E. T.

grenak (grenak, grenjak, grejnak, granak*) -nka -o prid. [gre'na:k gren'ka: -'ko:[?]]; P 127, K 25 (TC 1550, TC 1555, TT 1557, TR 1558, *P 1563, TO 1564, TPř 1566, TL 1567, KPo 1567, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DC 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TřC 1595, ZK 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: gre | nj/jn/n | ak; – rod.: grenkiga; – tož.: gre | nj/n | ak; – or.: gr | e/é | nkim;
– mn. im.: gr | e/a | nki; – tož.: gr | e/a | nke; – or.: grenkimi; – ř. ed. im.: gr | e/ej/é/a | nk | a/u[!]
(JPo 1578, II,128a); – rod.: gr | e/a/é | nke; – tož.: gr | e/a | nko; – or.: gr | e/ej | nko; – mn. im.: gr | e/a | nke; – tož.: gr | e/a | nke; – or.: grenkimi; – ř. ed. im.: gr | e/ej | nku / granko (Juričič); – tož.: gr | e/ej | nku / granko (Juričič); – or.: gre | n/jn | kim; – mn. im.: grenke / grejnka; – primrk. m. mn. im.: grenk | ej/e | ři; – ř. ed. im.: grenkéřa; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Herb. *Latinè.* acerbas. *Windifch.* **grenjak**. *Italicè.* garbo, acerbo, amaro, auřtero MD 1592, G2a

1. ki je neprijetnega okusa kot pelin; grenek:

Htimu hribu ga [Jezusa] flabiga perpelaio, **sgrenkim** pytiem ga napaiaio, Inu ga nekrish petbyeio[!] nefmilenu *P 1563, 125, podobno tudi Tfc 1595;

GOSPVD pufty arznye is Semle rafti, inu en pameten ta ie neferahta. Vfai ie **grenka** voda flatka poftala skusi enu driuu, de se ima nega krafft sposnati .. Apotekar is tiga arznye della DJ 1575, 161; Sakai nih Vinska terta, ie od Sodomske Vinske terte, od te Gomorske Niue: nih grosdie ie sholz, onu ima **grenke** iagode DB 1578, 178a;

Inu kadar je leta folk is Erdezhiga Morja bil prifhàl, je Kamp sturil v'Pufzhavi te Gorre Sina, ker poprej nej mogèl oben zhlovik prebivati, ni se hraniti. Ondi je **grenka** Voda flatka poftala, de so jo mogli pyti, inu so kruh iméli is Nebes, fhtiridesset lejt DB 1584, II,134a;

Inu [Hebrejci] imajo letaku tu meffu jéfti v'teifti nozhi, per ogni pezhenu, inu oprejffen Kruh, inu imajo je **s'grenko** Shalhho jéfti DB 1584, I,42b;

Is enih uft gré hvala inu kletva. Lubi Bratje, taku néma biti. Svirali en Studenez is ene lukne, fladak inu **grenjak**? DB 1584, III,134a;

fo ony njemu [Kristusu] (kakor S. Matheus melda) efsih s'fholzhjo smeifhan dali pyti. Ta befsédiza pak sholz se pravi, nikar ena sholz od ene shive Shivyne, Temuzh enu **greinku** inu strupovitu felifzhe TPo 1595, I,280

/ On [far] ima tudi eno polno peft tiga Shpishniga Offra vseti knee Spominaunimu Offru, inu na Altariu sashgati, inu potle tei Shen to Vodo piti dati. Inu kadar ona to Vodo popye, aku ie nezhihta, inu se ie na fuoim Moshu pregrishila, taku ta prekleta Voda vno poide, inu ij bo **grenka**, de ij bo trebuh otekal DB 1578, 117b

/ De en vfaketeri Verni, fufeb en Pridigar .. mora na tim fueitu fa te Vere Viefufa inu nega Euangelia volo, mnogetero zhudno kopel iskufiti inu mnogeteru kiflilu inu **grenku** pytie pyti, Tu ie, On mora velike inu mnogetere nadluge preterpeti inu obftati TR 1558, g1a;

Ta gorezha fueifda, katera ie pala vte studence inu vode, fo **grenke** inu pelinoue ratale, pomeni te velike vuzhene Kezarie, koker fo bili Simon Zupernik, Maniheus, Nouatus, Arrius inu Pelagius, Lety vfi fo poprei prou verouali inu vuzhili, fo nebeshki ludie bili, Oli potle is velike offertu fo od praue Vere pali TT 1577, 322;

Sakai iest vidim, de fi poln **grenke** felzhy, inu fi fto kriuiuo vkupe fuefan. Natu Simon odgouori, inu rezhe, Proffite vi fa me tiga Gofpudi, de zhes mene ne pride kai letiga, kar fte vi diali TT 1577, 356;

Bog Ozha: Ta ie veliko Vezherio priprauil .. Inu fo to te naisdrauishe Shpishne Dusheune. Ali on rauan tega tudi daie **Granko** inu Slano Ied: To ie Krish, Terplenie, Britkofti inu Shalofti JPo 1578, II,94b;

Imeite skerb, de kei du ne pade od Boshye milofti, de kei kak **grenak** koren gori ne frafte, inu nemyrie naredi, inu skufi tu iftu nih dofti omadeshuie TT 1581-82, II,303

2. ki povzroča veliko trpljenje, hude težave; grenek:

Sledna shtraifinga upryzho ie **grēka** inu teshka, oli fa no pride tu vesselie, bolniki imaio fmisliti kai nim naprei po bolefní vnebefsih, fa volo Cristufa naprei ftoy Heb. 12. TO 1564, 146b;

[Neverniki] nih iefyke koker en mezh brufsio, Kateri shnih **grenkimi** beffedami koker ftrellami nameriaio TPs 1566, 114a;

Kako fam Sakon od febe prizha, da ie stvar inu poftava Boshia? Kàr se pod nijm vidi inu pozhuti dofti sléga nadlug inu kumrania. Sakai tako se Boshye ftvari timu ftarimu Adamu celò **grenke** inu tefhke sde KPo 1567, LXVIa;

Dobru ie timu, kateri ie pred hudim iesikom obarouan, de ima pokoi pred nim .. Negoui shlaki fo **grenkeishi** kakor fmert, inu huishi kakor pekal DJ 1575, 119;

Beffeda Boshya ie tim slabim Vyftim slatka inu perietna, Ampag tim kir no pridiguio ie **grenka**. morao fa nee volo Crysh nofti TT 1577, 339;

ta Crysh, vse shlaht nadluge inu preganene na tim fueitu febo perneffe, Inu hozhliue hude lushte vtim nashim mellei doli tlazhi inu mory, Tu timu nashimu iskashenimu meffu teshku dei, se nemu **grenku** fdy TT 1577, 340;

Ie li moja deshela supèr mene vpye, inu je li se nje brasde vkup jokajo? Ie li fim jeft [Job] nje sad pres plazhila jédel, inu téh Kmetou leben **grenjak** sturil? DB 1584, I,275b

- / Aku vy pak **grenjak** nyd inu kreganje u'valhim ferci imate, taku se nehvalite, inu nelashite supär rífnizo DB 1584, III,134a;
- Tu bi pak vŕe ſhe bilu terpeſhlivu, kadar bi le vpotelefnih rizheh taku reunu ſa nje ſtalu, ali kir nyh [kristjanov] ſerza ſo ſupar tiga Boshjiga Synu taku ſourafhna inu **greinka**, per katerim bi ony odpufzhainja téh greihou, inu vezhniga lebna imejli yfkati inu zhakati TPo 1595, I,270;
- Tu more ja enu **greinku** ſtrupovitu ſerze biti, kateru bi ſe per obenimu zhlovéku, jeſt hozho molzhat, per enim takovim zhlovejku imejlu najti, kateriga ta Svejt ſa brumniga, poſhteniga, krotkiga, modriga inu tugentniga derſhy TPo 1595, I,60
- / Ta tretji [hudi angel] je Origenes, kateri je ſkusi Philosophio, inu zhlovezhko kunſht ali pamet S. Píſmu **grenku** ſturil, inu ſkaſil, kakòr ſo v'Papeſhtvi te velike Shule ſturile DB 1584, III,136a
- / Pomagai [Bog] vun is greihuu vŕeim, vmori to **granko** ſmert ty vŕeim, nay vezhnu ſtabo ſhiuiu *P 1563, 42;
- SMERT KOKV ſi le ti **grenka**, kadar na te ſpumni en zhlouik, kateri ima dobre dny, inu vŕiga doſti, inu ſhiuy pres ſkerbi, inu katerimu dobru gre vŕeih rizheh DJ 1575, 178;
- O Goſpud Ieſu Criſte, koku ie pazh veliku tuoie Terpleine? .. Koku globoke ſo tuoie Rane? Koku **greinka** inu britka ie tuoia Smert? TkM 1579, 70a;
- Inu ſim naſhàl, de ena takova Shena, katere ſerce je mréſha inu ſhtrik, inu nje roke ſo svéſe, je **grenkéſha** kakòr ſmèrt. Kateri Bogu dopade, ta ji bo vbéſhal DB 1584, I,333b;
- ſkuſi Smèrt ſe nym [kristjanom] obena ſhkoda neſgody, temuzh de my le ſkuſi toíſto nòter gremo v'Nebefſà h'tei vezhni Kroni .. od kod Criſtus bo priſhal, inu nie v'ſoie Kraileſtuu vŕel. Satu nym Smèrt nei taku **grenka** TtPre 1588, 105

TERMINOLOGIJA

— k Razodetju **grenke bukve knjiga s sladkim okusom in bolezenskim učinkom kot prispodoba za privlačen, hkrati pa nepravi in škodljiv nauk:**

tu bogu kerſzanſtuu[!] po vŕim Sueitu .. ie ſfalſh Vukum inu ſkregi, ſteimi **grenkimi** Buquami inu ſmezhom grofoúitu inu nemiloſtiuu martranu inu ſuelikimi reuami obdanu TT 1577, 252;

Vzhetèrtnajſtim Capituli ſazhne Criſtus narpoprej s'Duhum ſvoih uſt Anticriſhta moriti, (kakòr S. Paul 2. Theſſ. 2. cap. govory) inu pride ta Angel s'Evangeliom, ſupär te **grenke** Buqve tiga mozhniga Angela DB 1584, III,136b;

pride h'timu ta mozhni Angel s'Mauro inu s'**grenkimi** Buqvami, tu je, tu ſvetu Papeſhtvu, ſhnjega duhoufko hinaufzhino, ty .. narejajo hinaufko Cerkou ali vunanjo ſvetuſt DB 1584, III,136a

3. ki drugim želi, namerno povzroča veliko trpljenje, hude težave; zloben:

Vy moſhye lubyte valhe ſhene/ ne bodite **grenki** pruti nim/ Lubyte vy moſhye valhe ſhene koker ye Ieſus lubill ſuyo Cerkou TC 1550, 132(74b), podobno tudi ZK 1595;

En **greinak** Zhlovik miſli ſhkodo ſturiti: Ampak en groſovit Angel bo zhes nega priſhel DPr 1580, 32b;

Sakaj pole, jeſt hozhem Kaldeerje obuditi, en **grenak** inu hitèr folk, kateri pojde, kakòr je deſhela ſhiroka, de poſſede ta prebivaliſzha, katera néfo njegova, inu bo groſovit inu ſtraſhan, kateri ſapovéda inu pèrmorava kakòr hozhe DB 1584, II,121a

PRIM. **grenko**^{1, 2}

AVTORSTVO: A. L. R.

grenjak gl. **grenak**

grenko¹ (**grenku, granko**) -ega posam. [gren'ko: 'gre:nkega[?]]; P 7, K 3 (JPo 1578, DB 1578, DB 1584)

— s. ed. im.: **grenku** / **granko**; — tož.: **grenku** / **granko** (Juričič); (M) (V)

kar je neprijetnega okusa kot pelin; grenko:

Tedaj ſo ony priſhli v'Maro, ali ony nefo mogli vodé v'Mari pyti. Sakaj ona je ſilnu **grenka** bila: Satu ſe tuiſtu mejſtu ^aMara imenuje <^aMara) ſe rezhe **grenku** ali gorjupu, inu poméni Krish inu nadluge, katere ſkusi Criſtufeſu Krish inu tèrplenje u'veri tudi ſlatke poſtano, kakòr Criſtus ſam pravi,

Matth. 11. c. Moj Iarèm je šladak> DB 1584, I,45a

PREN. Da oni gouore dobremu hudo, hudemu dobro, **Granko** Slatko, Slatko **Granko**, imenuio, Luzh Tamnice, inu Tamnice Luzh JPo 1578, II,99b;

hudoba inu lotria je tém pregrefhnim en zhas flatka: ali tu dolgu neterpy, temuzh tu flatku fe fkoraj v'**grenku** preminy DB 1584, I,272a

PRIM. **grenak**

AVTORSTVO: A. L. R.

grenko² (**grenku**, **granko**, **grejnk**, **granku**) prisl. [gren'ko:[?]]; P 18, K 12 (TE 1555, TT 1557, *P 1563, TC 1575, DJ 1575, DB 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– gr | e/ej | nku / grank | u/o (Juričič); (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Crainfki. Grenku Slovenfki, Besjashki. sholhku DB 1584, III,CcIVb;

Deutfch. Bitter. Latinè. amarum. Windifch. grenku, sholhku, shukáko. Italicè. amaro, acerbo, garbo MD 1592, B4a;

Acerbus. Germ. bitter/ herb/ vnzeitig/ rauch. Slav. grenku, fhohku[!], fhukako MTh 1603, I,25

1. takó, da povzročá veliko trpljenje, hude težave; grenko:

Papesh ie slu inu teshku, Vfe dobrote fturl[!] **granku**, Pred teim ozh ti [Bog] vfe reshiti, Vbuge shaluftne troštati *P 1563, 171;

Sdai Dashij, Sneshy, Garmy inu fe Bliska, skorei fe pak hozhe Solnze prikasati inu fueititi. Inu obkratkem, kakor kulli hudo inu **Granko** Hudizh, Ta Suet inu Tyrani delaio, tako vuner hozhe to vfe Vmaihamem miniti inu konaz imeti JPo 1578, II,43a;

Tu je, ta prediga od Krisha je vřimu Svitú enu sbłasnenje inu norrořt, inu cilu en drugi jesik, kateri on veliku manje sařtopi, kakòr te Pořtave ali pameti modruřt od Buga: řkusi kateru fe ony vřaj tudi nêfo popravili .. govori ři Bug řlatku ali **grenku**, taku vřaj obenu nepomaga DB 1584, II,11a

/ Spet nafai ty Otroci, Sorote inu posli profio řa nih řtarishe, Gerobe inu Gořpodarie, Inu de nas obaruie pred boleřnami, shliřfami, tozhò, kreigi .. inu kriuižo, Sakai vkregih pod hudo Gořpofzhino, pred nefueiřto hishno drushino fe ta kruh **grenku** inu teshku ieři TC 1575, 129[=125] je řivljenje teřko

/ Chriřtus roke noge na krishu, Eua inu Adam ieiřta ta řad preuolnu, Ieřus mogel sholzh ieřsih piti **grenku** *P 1563, 117

2. izrařa, da se v dejanju kaře duřevna boleřina, prizadetost, razořaranje; grenko:

Preden ta Petelin bode řapeil ti bosh mene trikrat řatayl. Inu on [Peter] gre vunkai tar fe **grenku** plazhe TE 1555, L4b;

Ti imash fe ***grenku** plakati, inu v'ferzu řeřřhalen biti, inu shalovati, po tém (kakòr je on bil) na tu ner manje en dan ali dva, de fe nebo mogli hudu od tebe govoriti. Inu fe tudi řpet potrořřhtaj, de nebořh shalořten <*britku> DB 1584, II,168b

3. izrařa, da se kaj negativnega pojavlja v visoki stopnji, v mořni obliki; hudo:

In řumma, ony obuři, ty Iogri inu Iudje, aku ony lih neiřfo pruti GOSPVDV Chriřtuřu ene miřli bily, Ty Iudje řo bily njemu řlu inu **greinku** řovrařh, Ty Iogri řo njega is řerza řa lubu imejli, Ty Iudje řo fe njegove nefreřzhe veřřelili TPo 1595, I,284

PRIM. **grenak**

AVTORSTVO: A. L. R.

grenkost (**grenkust**, **grejnkust**, **grankost**) -i sam. ř [gren'ko:řt -i]; P 12, K 6 (TT 1560, TL 1567, JPo 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584)

– ed. im.: grenkust; – rod.: grenkusti; – toř.: grejnkust / grankost (JPo 1578, II,119a); (m) (v)

1. trpka duřevna boleřina; grenkoba, bridkost:

Vľa prauiza te Vere inu Boshya flushba ie bila vğashena, vľa flatkořt Boshye Liubesni preobarniena vto **grankoft**, vře poshteno shiulienie satreno JPo 1578, II,119a

/ Samuel je pak djat: Pèpelajte k'meni Agaga, Amalekiterfkiga Krajla. Inu Agag je ferzhnu fhaj k'njemu: inu je djat: Letaku ře mora **grenkuft** te řmèrti pregnati DB 1584, I,158a

2. dejstvo, da kdo drugim řeli, namerno povzroča veliko trpljenje, hude težave; zloba:

Sledna **grenkuft** inu grimane, inu řerd, inu vpyene, inu shentouane, bodi delezeh od vas, řred řo vřo hudobo. Bodite pag vmei řebo Periatliui, milořtiui TL 1567, 16a;

O ti Syn Boshy, vsami od nas prozh vře fourashtuu, nyd, vřo **greinkuft**, inu vřo hudobo, puřti delezeh od nas biti, de my to Saueso te popolnomořti neresderemo TkM 1579, 47a

/ Nih [ljudi nasploh] vuřta řo polna shentouane inu **grenkufti**, nih noge řo hitre to kry preliti TT 1560, 5a govoriřo stvari, ki prizadeneřo

AVTORSTVO: A. L. R.

grenkota -e sam. ř [gren'ko:ta -e]; P 3, K 3 (TT 1577, TT 1581-82, DB 1584)

– ed. toř.: grenkoto; – or.: grenkoto; (m)

kar je neprijetnega okusa kot pelin; grenkoba, grenkost:

On [Gospod] je is Tulla v'moje obyřti puřtil řtrejlati: Ieřt řim en řhpot vřimu mojmu folku, inu vřak dan nyh Pejřřen: On je mene s'**grenkoto** nafsiti, inu s'pelinom napuyl DB 1584, II,56b z *grenkimi zeliřči*

/ Inu ieřt řem shal htimu Angelu, inu řem dial knemu, Dai meni te Buquice, Inu on prau i kmeni, vřemi te Buquice inu nee poshri, inu one bodo **grenkoto** vtuim trebuhi řturile, Ampag vtuih vuřtih bodo slatke koker ta Med TT 1577, 335 *ti bodo řkodile*

AVTORSTVO: A. L. R.

greti (greti, grejti) -jem glag. nedov. [ˈgre:ti -jem]; P 11, K 6 (TR 1558, TAr 1562, TC 1575, JPo 1578, DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: grejti; – sed. ed. 3. os.: greje; – mn. 3. os.: grejo; – del. na -l m. mn.: greli; – ř. ed.: gréla; – s. ed.: grelo (JPo 1578, II,105a); (m) (v)

1. kdo/kaj; koga/kaj **povzročati občutek toplote; greti:**

Gospud Bug ie ta kruh htimu shegnal inu pořtauil/ de timu zhloueku muzh daie/ tu Vinu/ de ga vëřeliga della/ To Vodo de ga hladi inu Sheio gařři/ Ta ena Shelisza/ de zhloueka/ **greio**/ hlade/ zhiřtio/ sdrauio lipu oli gardu dishe TAr 1562, 105a;

Sa katere Liudy řo Shpitali inu Almoshne Hishe pořtauliene ali odlozhene? Sa Vboge karřzhenike: Ne, dabi ře senikerni Liudye, Leni nedelauni Lotri, inu Lotrice vnotar vsely, omishliari, **Grel**i inu oblazhili, Pitali inu napaiali JPo 1578, III,71b

/ INu kadar je Krajl David řtar bil inu dobru pèr dneř, nej ře mogèl řegréti, aku řo ga lih s'gvantom odevali. Satu řo njegovi Hlapci k'njemu djali: Poysřzhimo nalhimu Gofpudu Krajlu eno Dezhlo, katera je řhe ena Diviza, de bo pred Krajlom řtala, inu njega vardevala, inu v'njegovim narazhoju[!] řpala, inu nalhiga Gofpuda Krajla **gréla** .. Inu ona je bila ena řilnu lépa Dezhla, inu je Krajla vardevala, inu njemu flushila: Ali Krajl nje nej řposnal DB 1584, I,182b

/ S. Duha Diane ie, de kar ta Ozha skuři Synu řtuari, tu iřtu S. Duh shnima red, koker ta prau i Bug řtuaruiozh, **greje**, shiuu dela inu dersh i gori TR 1558, N3b

2. kdo/kaj; kaj **delati kaj toplo; greti, segrevati:**

Kadar bi Salnce ne řuitilo inu semlie **negrelo**, takobi [bile] vře rizhi od mrasa pomoriene inu konzhane JPo 1578, II,105a;

Inu Semla je bila puřta tår prasna, inu je bilu temnu na Globokořti, inu Duh Boshji ře je bresprořtèr l zhes vodé <^bali řeřhiril, kakòr ena Kokalniza zhes Iajza peruti řeřprořtira, je **greje** inu leshe: vetus translatio habet, ferebatur> DB 1584, I,1a;

Taku te plinize, ali kar řicer řtakovi řejzhi řliřhi, tudi neifo řlu řhlahtne bile, de je ona [Marija] tu Diteze lahka j vnje řhurz ali sraizo povila, inu vřařli poloshila, Sakaj ona ga nej mogla vře lej vkrili imejti, je morala njemu te rutize **grejti**, s'hnyimi eno pořtelizo řturiti, inu drugu djati TPo 1595, I,30

AVTORSTVO: E. T.

greti se (griti se*, greti se, grejti se) -jem se glag. nedov. [^lgre:ti se -jem se, del. na -l m. ed. ^lgrel se]; P 29, K 8 (TT 1557, KPo 1567, DPa 1576, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, TPo 1595)

– sed. ed. 3. os.: greje se; – dv. 3. os.: grejeta se; – mn. 3. os.: grejo se; – del. na -l m. ed.: gr | i/e | l se;
– mn.: gr | e/ej/é | li se; (m)

kdo **dobivati toploto; greti se:**

Inu Peter ta gre od dalez[!] fa nim noter do tiga Višhigafarye Duora. inu ie tukai bil inu fedel per luzhi steimi slushabniki, inu **fe ie gril** TT 1557, 147;

Inu itali fo hlapci inu flushabniki, ti fo sheriavice fi bili pèrpravili, inu fo **fe greli**. Petruf ta ie tudi ital pàr nih, inu **fe ie grel** KPo 1567, CLIIIa, podobno tudi JPo 1578;

Pole, ony fo kakòr stèrnifzhe, kateru ogin feshge, ony nemogo fvojga lebna odtéti pred plamenom. Sakaj tu nebo ena Sherjaviza, pèr kateri bi **fe gréli**, ali en ogin, okuli kateriga bi mogli fedéti DB 1584, II,19b;

ta [Peter] je per tej drugi drushini vhiłhi isnotraj kognju fedil, inu **fe grel**, vteim je njega ena dekla odgovorila [= ogovorila], aku bi on tiga vjetiga Mosha Mlailhi bil, Ampak tu je Petrus mozhnu tajil, inu ta Petelin je hpervimu kratu sapeil TPo 1595, I,246

/ Satu je bulłhi dva kakòr edàn: Sakaj ona dva vřaj fvojga della dobru vshiveta: aku nyu edèn pade, taku mu njegou tovarilłh gori pomaga: Gurje je timu, kateri je řam, kadar pade, taku nej obeniga drusiga, kir bi mu gori pomagàł. Kadar tudi dva vkup leshita, **fe grejeta**: koku fe hozhe en řam řegréti? DB 1584, I,329b *ohranjata toploto*

/ kar Papeshniki od viz vuzhe .. nei nishtèr druřiga, kakòr Bafni inu neframne lashé, skufi katere fo ludy řtrashili inu pregouorili, de fo řamy febi inu fuoji shlahti Vigilie, Dushne Mashe, Sedmine, Trydesřetnize inu Leitnice kupouali, per katerim vizhnim ogni fo **fe Farji inu Menihi** taku **greli**, de fo ta vekshi deil tiga Suitá blaga pud fe pèrprauili TtPre 1588, 69

PRIM. grejoč se

AVTORSTVO: E. T.

grimanje (grimane, grimajnje) -a sam. s [^lgri:manje -a]; P 3, K 3 (TL 1567, TT 1581-82, TPo 1595)

– ed. im.: grimane; – tož.: grimajnje; (m)

1. *huda duřevna bolečina, prizadetost; řalost:*

Kakor fe vidi, de ty bogati svoje sufsebne lřtraifinge inu bolefni imajo, putigram, kamen, gries, **grimainje**, inu druge tem glih. Tu imajo le od tiga, de fvojmu shivotu taku dobru vejdo řrezhi, inu puře poleg tiga, te vboge potrebne ludy nadlugo ali vbuřtvu terpejti TPo 1595, II,172

2. *dejstvo, da kdo drugim řeli, namerno povzroča veliko trpljenje, hude teřave; řloba:*

Sledna grenkuřt inu **grimane**, inu řerd, inu vpyene, inu shentouane, bodi delezeh od vas, řred fo vřo hudobo. Bodite pag vmei řebo Periatliui, milořtiui TL 1567, 16a

ℳ gl. **grimati se**

AVTORSTVO: A. L. R.

grimati se -am se glag. nedov. [^lgri:mati se]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l ř. ed.: grimala se; (m)

kdo **řutiti hudo duřevno bolečino, prizadetost; řalostiti se:**

Ali vřaj od tebe nezhem jeřt [Bog] obeniga cillu od mojga Altarja prozh vřeti, de bodo tvoje ozhy řehnile, inu tvoja Duřha **fe grimala**, inu vřa mnoshiza tvoje Hiřhe ima vmřeti, kadar Moshje pořtaneo DB 1584, I,150b

ℳ iz nem., prim. sich grimmen

AVTORSTVO: A. L. R.

grimikost -i sam. ž [ˈgri:mikost -i]; P 2, K 2 (DB 1584, MD 1592)

– ed. im.: grimikost; (m)

zlobnost, krutost:

Craijnski. slobnoſt Corofhki. grimikoſt DB 1584, III,DdIIb;

Deutfch. Grimigkait. Latinè. atrocitas. Carn. grimikost, flobnost. Italicè. atrocità, inhumanità, fierezza, arprezza, crudeltà MD 1592, F4b

ℰ iz nem., prim. *die Grimmigkeit*

AVTORSTVO: A. L. R.

grod -a sam. m [ˈgro:d]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: grod; (O)

vsaka od parnih kosti, ki oklepajo prsno votlino; rebro:

Coſta. Germ. Ripp. Sclav. rebra. Carinth. grod MTh 1603, I,359

AVTORSTVO: A. L. R.

groš -a sam. m [ˈgroš ˈgro:ša]; P 23, K 3 (JPo 1578, DB 1584, TPo 1595)

– ed. im.: groš; – tož.: groš; – or.: groš | em/om; – dv. tož.: groša; – mn. rod.: groš | ov/ev; (m)Ⓢ

kovan predmet iz srebra, ki se uporablja kot plačilno sredstvo ali kot merilo vrednosti; srebrnik:

Zhlouik tezhe sa ednim Slatim, **Groshem**, Ia, sa ednim dinaryem dobro defet mill pota, kateri fo mu vuner neguishni: Ali sa Dusheuniga suelizhania voliu se nam preteshko sdi, le zhes pot stopiti inu Boshyo befedo poslushat JPo 1578, II,129a;

kadar bi [verniki] ob prasdniki ali obnedily imel teim shiuim Suetnikom le edan Bezh vshakelz dati, Katero venim Celim Letu komai pet ali sheft **Grosheu** pride, tako ie ktemu flihari pre vbog JPo 1578, II,131a;

Vidishli lakotniga, sheiniga, nasiga Zhloueka, napitai, napoij, obleciga, nebudi tebi tako liub tuoi Denar, **Grosh**, Marcel, Slati, Toliar &c. Kateriga bi ty nehotel rad sgubiti sa Boshyu voliu: Tiga dobro naloshish, nei sgublien JPo 1578, II,158a;

Nyh veliku pak, kir fo s' nepotrebne ſkârby kunfhti okuli hodili, fo Buqve vkup snefli, inu fo je ozhitu feshgali, inu fo prerajtali, kaj fo bile vrejdné, inu fo téh denarjeu nafhli ^bpetdefset taushent **grofhou** <^bpetdefset taushent) tu ſtury zhes pullheft taushent slati> DB 1584, III,72b;

vbosih ludy ne posabimo, inu nym radi pomagamo, inu damo, nikar le s'to gmain almoshno, de ſe tukaj enim en Vinar, **grofh** ali slati da, po tem, kakor je naſhe premoshenje inu njegova potreba hozhe imejti TPo 1595, II,120

/ Ta befſediza, Denarius, katera ſe zhaſi vinar, zhaſi grofh tolmazhuje, je ena ſtara Rymſka Moneta, katera je zheterti deil eniga ſlatiga velala: Takovih **grofhou** ſtu, pruti defset taushent funtou, ker en vſakateri funt 600. Kron ſtury, je ena cilu fhleht ali maihina ſumma TPo 1595, II,279 *denarijev*;

Vaſha lubesan ſliſhi vletej priglihi, koku ta Hiſhni Ozha .. vdynja Delauce vſvoj vinograd .. Da pak tem pulſednim, kateri le eno uro delajo, raunu tulikajn kakor tem pervim, s' katerimi ſe je on kordal, ſa en **grofh** klonu, na vſak dan TPo 1595, I,121;

Hpuſlednimu pride en Samaritan .. Leta vidi tiga vbosiga zhlovéka, inu ſi puſty njegovo nefrezho kferzi jiti .. Kadar pak, ſa opravila volo, nej mogel tukaj dajle oftati, je njega timu oſhterju porozhil, inu dal njemu dva **grofha**, de njega vardej, dokler on ſupet pride TPo 1595, II,210

/ De pak ta GOSPVD nad eno prigliho od Paſtyria inu Ouzhize ſadoſti nejma, temuzh ſhe eno knjej perſtavi, od ene Shene, katera je en **grofh** ali denar ſgubila TPo 1595, II,140 *drahmo*

PREN. Ta druga Prigliha pak od te Shene, gre na to Karfzhanſko Cerkou, katera tu Pridigarſtvu ſatu pela, de ty vbosi greiſhniki hPokuri vableni inu od te vezhne Smerti inu ferdamnanja imajo odreſheni inu iſvelizhani biti. Ta ſe tudi vefſely (raunu kakor ta Paſtyr) kadar ta **grofh** najde, vuſhge eno luzh, tu je Boshjo befſedo, inu pometa to hiſho, Tu je, vuzhy, koku ludje imajo brumni biti, inu ſe te gnade Boshje ſkusi Chriſtuſa, pred Bugom inu njegovo Sodbo troſhtati. Sleto Pridigo najde ta ſgubleni **grofh** TPo 1595, II,140

grund gl. grunt

grunt (grunt, grund) -a tudi neskl. sam. m [ˈgru:nt ˈgru:nta[?]]; P približno 350, K 29 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP_s 1566, TL 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, DA_g 1585, TtPre 1588, MD 1592, TP_o 1595, TtM 1595, TtC 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gr | u/ù (DB 1584, I,279a) | nt; – rod.: grunta; →; – tož.: grun | t/d/dt (TP_s 1566, 49a); – mest.: grunt | i/u (TP_o 1595, III,104); – mn. im.: grunti; →; Ⓜ Ⓢ

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Grund. Latinè. fundamentum. Windifch. grunt. Italicè. fondamento MD 1592, F5b;

Fundamentum. Germ. ein Fundament/ ein grundwerck. Slav. Pol. grunt MTh 1603, I,577;

Fundum. Germ. Boden/ grund. Slav. grunt MTh 1603, I,578

1. spodnji, nosilni del kakega gradbenega objekta, navadno v zemlji; temelj:

ſdaici ſe ie en uelik trefſ ſturil, taku, de ſo ſe ty **grunti** te kehe ſtresli TT 1557, 386;

Inu ta ſyd tiga Meiſta, ie imel duanaift **gruntou**, inu vtih iſtih ta imena tih duanaift Iogrou tiga Iagneta .. Inu ty **grunti** tiga ſidu inu tiga Meiſta ſo bili lipu nareieni ſo vſemi ſhlaht kameni. Ta perui **grunt** ie bil en Iafpis, ta drugi ie bil en Safir TT 1577, 481;

Kateri kuli kmeni pride, inu poſluſha muie beſſede, inu te iſte dei, ieſt hozho vom pokafati, komu ie on glih. On ie glih enimu zhloueiku, kir ie eno hiſho ſyda, inu ie globoku copal, inu poſtauil ta **grunt** na eno kamenato ſteno. Kadar ie pag ta pouudna bila priſhla, drukne ta vodeni vall na to iſto hiſho, inu ie nei mogel ganuti .. Kateri pag poſluſha inu ne dei, ta ie glih enimu zhloueiku, kir ie eno hiſho ſeſidal na to ſemlo pres **grunta**, na katero ie ta nagla tekoſha voda druknila, inu ſe ie ſdaici poderla TT 1581-82, I,252-253;

Letu vſe ſo bili ſhlahetni Kamini, po meri ſekani, ſ’Shagami réſani, na vſeh ſtranah, od **grunta**, notèr do ſtrehe DB 1584, I,187a;

Taku hozhem jeſt to Sténo podréti, katero ſte vy ſ’lizhkakim apnom ferajhali, inu jo hozhem na tla vrejzhi, de ſe bo nje **grunt** vidil, de bo tu leſhala DB 1584, II,65a;

enu ſydainje inu fundament ali **grunt**, more enu per drugim ali vkupe biti TP_o 1595, III,103

/ Inu taku je Salomo **grunt** poluſhil h’zimprajnu Boshjo hiſho DB 1584, I,235a *je začel gradnjo*;

Taku pravi GOSPVD Zebaot: Vtèrdite vaſhe roke, vy kir lete beſſede ſliſhite, v’letim zhafſu, ſkuſi uſta téh Prerokou, na ta dan ker je **grunt** poloſhen tej Hiſhi GOSPVD A Zebaot, de bi ſe ta Tempel ſ’zimpral DB 1584, II,127b

/ nad Dunaie vtim Nouim Cloſhtri, gdi ſo poprei Nune bile, pottle ſo Menihi ta iſti Cloſhter ſidal, inu kadar ſo **grunt** kopali, ſo doſti otruk vlonceh pokopanih neſhli TC 1575, 397 *ko so kopali gradbeno jamo za temelje*

/ Simon Oniafou ſyn, ta viſhi far, kir ie vſuoijm zhafſu ganke okuli te hiſhe zimpral, inu ie ſtebre podſtauil, inu ie **grunt** ſhe enkrat taku viſok ſeſidal, inu ſgorai okuli Templu gank ſpet naredil DJ 1575, 218-219 *je poviſal spodnji oporni zid templja*

/ ta iſta Vera/ od dan do dne vnaſ raſte/ inu gori iemle/ ſkuſi to muſh ſuetiga duha/ ta premeni naſha ferza hdoſtrumu/ inu ſturi/ de ſe my cillu tar ſiher/ na to beſedo boſhyo naſlonimo/ koker na ano terdno ſteno oli podpurno/ oli koker na aden dober ſtanouiten **grunt** TC 1550, 210(113a)

PREN. Ta praua Vera/ inu beſeda boſhya/ morao vſelei byti vkupe/ ta beſeda/ ye ta **grunt**/ na kateri ſe ta Vera ſeneſe inu cimpra oli ſyda TC 1550, 211(113b);

vi ſte ſteimi Suetniki ty Purgary inu ty Domazhi Boshy, kir ſte ſaſidani na ta **grunt** tih Iogrou inu Prerokou, na ta Vogelski kamen, kateri ie Ieſus Criſtus, na katerim kakereſhne[!] ſidane oli Cimprane ſe vkupe ſklene inu ſloſhi, tu iſtu gori raſte kanimu ſuetimu Templu vtim Goſpudi, na katerim bote vi tudi gori ſaſidani, kanimu prebiualiſzhu ſkuſi tiga Duha TR 1558, f2a;

ieſt [sv. Pavel] ſem ſe ſliſal pridigati ta Euangelium, nekar vndu, kir ie Criſtus popreibil[!] imenouan, De bi na eniga druſiga **grunt** ne ſidal, Temuſh koker ie piſſanu, Lety, katerim nei

od nega ofnanenu, bodo vidili, inu ty, kateri ne so slishali, bodo faſtopili TT 1560, 25a;

Huali inu terdi fui Vuk, de ie prou. Sakai on ie ta prau **Grunt** inu Sazhetig te ſtonouite Vere Kerszhanske per nih polushil, kir ie uuzhil, de le Ieſus Criſtus ſam, ie Ohranenik inu Ifuelizhar ufeh Vernih. Per tim uely uſem Vuzhenikom, de oni na tak nega **Grunt**, tu ie, na ta riſnizhni Boshy Vuk, Slatu, Srebru inu Shlahtnu kamine kladeio, tu ie, de prou po uoli inu beſſedi Boshy od Criſtufa uuzhe, de shnih Vukum pred Bugom inu ſaſtopnimi herszheniki[!] obſtoye. Sice .. Sozhie, ſtelo oli ſlamo bodo polagali na ta **Grunt**, tu ie, kriuu, po nih laſtni faſtopnoſti, od Criſtufeuga Stanu inu oprauila, timu Euangeliju ſubper uuzhili TL 1561, 31a;

ta Cerkou ie enu meiftu oli Hysha Boshya, ſafydana na ta **grunt** tih Iogrou inu Prerokou, vkaterim **grunti**, ie nash Goſpud Ieſus Criſtus ner ta vigſhi vogelski Kamen TL 1567, 11a;

Hpuslednimu [sv. Pavel] prau, od te prau Kerfzhanske Cerque, kakoua inu kei ie, de ie ſefydana na ta **Grund**, tu ie, na ta Nauuk inu pyſmu tih Iogrou inu Prorokou TL 1567, 5a-5b;

Nerpoprei [sv. Pavel] Filipperie troshta, de ſa nega Iezhe inu Epafrodita boleſni volo, ne shaluio, inu de ſa ſlu ne vſameio, kir nim goſtu vely inu piſhe, de ſe pred falſh Vuzheniki varuio, katere on tukai Pſe, hude Delouce, Refrefnike, imenuie, kir ludē branio po prau Veri puiti Vnebeſſa, ſo polni nyda, kir to Cerkou, te Verne ne ſidaio na ta prau **grund** na Criſtufa, temuzh na druge riſzhy napelauaio TL 1567, 29a;

Inu ta **grunt** te Cerque, ta praua Kerfzhanska Vera, ie gruntana inu ſaſidana na ta Iogerski Nauuk TT 1577, 490;

Skufi to Vero ie Abraam, kadar ie bil poklizan, bil pokoren, de ie vlekal vunkai vto Deſhelo, katero ie on imel vſeti kani Erbfzhini, Inu on ie vunkai vlekil, inu nei veidil kam ie ſhal. Skufi to Vero ie on bil en ofſobenik vti oblubljeni Deſheli, koker vti ptuy, Inu ie prebiual ſteim Iſaacom inu Iacobom shnega Rauenerbizhi te iſte oblube vtih Vttah. Sakai on ie zhakal na enu Meiftu, kir ima en **grunt**, kateriga ie Bug Moifter inu Stuarrik TT 1577, 74;

Criſtus ie ta kamen, **grunt**, ſkala te cerque TT 1577, L14a;

Sato ie potreba da Bog timu Sydaniu perui Kaman poloshi inu vſakimu delu Fundament ali **Grunt** ſazhne: Ako ſe tako neſtori: Tako ſe vſe okoli ſuerne, da ſtega kay kuli ſazhnesh niſhtar nei JPo 1578, II,24b;

Aku pak poſneſhi pridem, de boſh vėdil, koku ſe imaſh dėrshati v'Boshji hiſhi, katera je tiga ſhiviga Boga Gmajna, en Stebėr inu **grunt** te riſnice DB 1584, III,115a;

kar je is Kurbarie ſaſſajeniga, tu ſe nemore globoku vkoreniti, inu ſtanovitiga **grunta** imėti DB 1584, I,140b;

Na leto Skalo hozhem jeſt mojo Cerkou ali gmaino ſydati. Na leto Skalo (ſaſtopi) nikar katera ſi ti, ſakaj tvoja Perſona bi bila preſlaba k'enimu takovimu **gruntu**, temuzh na tu ſpoſnainje inu na to Vero, katera tebe keni Skali ſtury, na tuiſtu hozhem jeſt moja[!] Cerkou ſydati. Ta fundament ali **grunt** more dershati, inu je ſadoſti moſhan, ta Hudizh ga ne bode mogel okuli pahnniti ni reſdrejti TPo 1595, III,102;

Zhe ſvejſteſhi my te ludy od laſtnih dell, kakor od eniga falſh **grunta**, na to pravo Skalo Chriſtufa viſhamo, s'teim britkeiſhi naſha Supar partya naſ s'Kezarmi ſmerja TPo 1595, I,24

1.1 ekſpr., v priſlovnih zvezah **do grunta** / **v grunt brez omejitve; popolnoma, čisto**:

Obtu ie Bug te Rymlane shnih Voisko zhes nee poſlal, Ty ſo tu Corintu po ſyli dobili, vſe ſiduue reſualili, tu Meiftu cilu obrupali, ta vegſhi deil ludi pobyli inu pomurili, hpuslednimu ſo ie vugſhgali[!] de ie do **grunta** ſgorelu TL 1561, AIIb;

Goſpud ſpumni na te Otroke tih Edomitarieu, na ta dan tiga Ieruſalema, kir ſo diali, Reſualyte Reſualyte noter do **grunta** TPs 1566, 245a;

Bug ie Aydousko Deſhelo okuli ſuernil inu **v'grunt** ſaterl: On ie puſtil nie vſahnniti, inu ie nie ras dial[!], inu nih yme ſaterl na Semli DJ 1575, 41;

jeſt hozhem Samario k'enimu kupu kamenja ſturity na puli, katere ſe okuli Vinogradou polagajo, inu hozhem nje kamenje v'dolino vlejzhi, inu do **grunta** iſlamati DB 1584, II,116b;

Potle bo Sodba dėrshana: Tedaj bo njegova oblaſt prozh vſeta, de bo do **grunta** ſatren inu konzhan DB 1584, II,100b;

njegou [božji] ferd nej poprej vtolaſhen, dokler je Ieruſalem **vgrunt** ſatrenu, de nej oben kamen na tem drugim oſtal, inu je vſe zhifitu okuli bilu prevernenu TPo 1595, II,193

2. spodnji (nosilni) del česa; dno:

Bug Ozha ie nas skufi Iesufa Criftufa ifuolil, preden so ty **grunti** oli podi tiga fuita bili polosheni, de imamo biti fueti TAr 1562, 7a;

Ta femla se ie gibala inu strefla, inu tih Gur **grunti** so se strefnili inu gibali, Sakai on se ie bil refferdil TPs 1566, 37b;

Taku pravi GOSPVD: Aku se Nebu more osgoraj resmeriti, inu **grunt** te Semle osdolaj isyfkati: Taku hozhem jest tudi savrèzhi vse Ifsraelku Séme DB 1584, II,43a;

ukna u'viffokofiti so odpërta, inu **grunti** te Semlo[!] se trefleo. Tej Desheli hudu pojde, inu ji nifhtèr po voli nepojde, inu bo obpuřzhena DB 1584, II,9b;

ta GOSPVD inu Bug zhes vse, pred katerim řpodobnu trepezhejo inu se preřtrařhio (kakor tu Pifmu pravi) ty hribi řhnih **gruntom** inu dnom, tudi obuje Morje inu vode pred nym beifhe, taku je vřaj vener le ta zhlovik taku terd inu shelesin, de se cilu nifhter pred tem ne boy TPo 1595, II,133

/ SEmla se je strefla, inu je bila ganjena: tēh Nebes **grunti** so se gibali inu trefli, kadar je on ferdit bil DB 1584, I,180b

/ Slařti, GOSPVD je Zionu ***grunt** polushil, inu ondi bodo ty reuni njegoviga folka vupanje imēli <*tu je, je Zion potērdil> DB 1584, II,7a

/ Ony hodio v'temmi: Satu morajo vři **grunti** te deshele pařti DB 1584, I,300b *mora biti popolnoma uničena*;

teh Murou deshela se ima preřtrařhiti, kadar bodo ty pobyeni v'Egypti padli, inu nje folk prozh pelan, inu nje **grunti** resdjani DB 1584, II,74a

/ Sakai Bug Ozha ie fuiga Synu nashiga Ohranenika Iesufa Criftufa od vezhnuřti, Inu koker S. Paul prauř Eph. 1. preden ie ta **grunt** tiga fuita bil poloshen, htimu odlořhil inu pořtauil, De mi skufi Criftufa imamo biti ifuoleni, Bogu lubi inu Ifuelizhani TL 1561, 77a-77b *preden je bil ustvarjen svet*

3. spodnji, najniřji del vdolbine v zemeljski povrřini; dno:

TA Semla ie tiga Gospudi, inu kar ie vni, Ta po řemliski[!] fueit inu kir na nim prebiuaio. Sakai on ie no, na ta **grundt** tiga morya gruntal, Inu ie no na tih vodah perprauil TPs 1566, 49a;

Ieřt leřhim kakor vgloboki Vodi, ker nei obeniga **grunta**, inu tezhim vglobokim blatu TkM 1579, 113b;

Ie li ři ti na **grunt** Morja priřhāl? inu ři po řtopinjah te globořzhine hodil? DB 1584, I,278b[=277b];

Ieřt řim se sagreřnil vgloboku blatu, ker nej **grunta**, Ieřt řim vgloboki vodi, inu valuvi me hote potopyti TPo 1595, II,40

/ Obdala ie nas velika skerb, zhes nas gořpaduie greh nu řmert, Pogolbn ishi[!] vpaklenski **grunt**, nihzhe nei mogel pomagat *P 1563, 67 *na dno pekla*;

Kateri pak en drugi pot dela, ta dela tudi pres zbiuvla eniga drusiga Chriftufa, řlařti takoviga, kateri je falřh, inu ta pot tudi kriu inu řapelan, kir pela na **grunt** tiga pekla nikar htimu vezhnu lebnu TPo 1595, III,76

/ ekspr., v zvezi **brez grunta** kir se řtem takim klizanem, ta Boshya dobruta inu Milost, kir ie preuelika, pres zhiřla, pres mere, pres **grunta**, Katera se ne more obeni rizhi perglihati, řamezhuie, řashpotuie, poteptaua, nařai řtaui inu řatay TC 1575, 227 *zelo velika, řezmerna*

4. kar je nujno potrebno za obřtoř, razvoj česa; temelj, osnova:

Gospud ti ři blifi, Inu vse tuie Sapuuidi řo řgul Rifniza. Ieřt řem tu od tuiga Pryřzhouana poprei veidil, De ři ti ta iřta na en vezhni **grunt** pořtauil TPs 1566, 225a;

Tim kir řo bogati na řetim řueitu, řapoueři, D*de ne bodo offertni, inu de vupane ne řtaui na tu neguishnu blagu, temuzh na tiga řhiuiga Boga, kateri nom od vřeh rizhi da obilnu vřhiuati, De dobru řture, de bodo bogati vdobriř delih, de volnu podile, radi pomagao, de řami řebi en řaz sbiraio polagaiořzh en dober **grunt** naprei, de dořesho ta vezhni leben TL 1567, 67b;

Neřfem li ieřt tebi tu mnogiteri krat naprei napifřal, ř'řveřtovainem inu navukom? De bi ieřt tebi pokasal en gvřihen **grunt** te řifnice, de bi mogal prou odgovoriti řeim, kateri tebe pořhleo DPr 1580, 43a;

moja beřředa inu moja prediga nej bila v'řasumnih beřředah řhlovezhke modruřti, temuzh v'tem ř'vřřanju tiga Duha, inu te mořhy, de valha Vera ^bobřtoři, nikar na řhlovezhki modruřti, temuzh na Boshji mořhy <^bobřtoři) Satu nemore řhlovezhki vuk en **grunt** te vęřty inu vere biti> DB 1584, III,90a;

Supar taku nouu Malikouanie, ie rainik Gospud Primosh, řuoieimi enimi Podrurřniki řazhel ozřitu

predigouati, inu te vboge ludy od Malikouania h'prai Pokuri inu spofnaniu nashiga GOSPUDA Iefufa Criftufa inu ediniga ifuelizharia, s'terdnimi prizhami S. Pifma, inu is **grunta** nashiga Catehifma, tu ie, téh imenitishih shtukou nashe praue ftare ifuelizhanske vere, vishati TtPre 1588, 109;

My se moramo, Bogu hvala, na ta danafhni dan hvaliti, de my ta pravi Evangelium imamo, inu moremo nafhe Suparnike s'rifnizo previlhati, de ony en falsh fepelani inu pres **grunta** Vuk imajo, ker se pak mej nami tudi, te lulke preveliku najde, de mnogotera fmota inu pohuifhanja od teh nevernih mej nami vftanejo TPo 1595, I,116;

Taku gre ta GOSPVD supet na ta **grunt** letukaj, kateriga je on tam osgorai nasnainje dal, ker pravi: Verujete vy na Buga, taku verujte tudi na mene TPo 1595, III,79

- / nizhe ne more obeniga drugiga **grunta** poloshiti, pres tiga, kir ie poloshen, kateri ie Iefus Criftus TR 1558, f2a;
- kadar tuie ferce taku ftoy, taku ie enu guishnu fnamine, de Criftus Iefus ie ta prai **grunt** utebi fazhel polagati TO 1564, 150a;
- Imali kai dobriga se sazheti inu dokoniatu, taku ie trébi, da Bog sazhne inu **grund** postavi KPo 1567, LXXXIIIa

4.1 kar bistveno določa, opredeljuje lastnosti, značilnosti česa; temelj, osnova:

LEta Lyft ne vuzhi tiga **grunta** te Vere oli te Articule Kerfzhanske, koker ta htim Rymlanom, Galateriem inu Efeferiem TL 1567, 23b

- / v zvezah s **položiti, polagati** INu kadar ie S. Paul ta prai Nauuk, koku inu skufi kai ta greshni zhlouk pred Bugom brummen inu prauizhen rata ifguuoril, inu ta nega **grunt** polushil, Sazhne fdaici vuzhiti od tih dobrih Dell, inu od tih praih Boshyh slushbi TL 1567, 4b-5a
- predstavil osnovne, najpomembnejše poudarke nauka;*
- Satu hozhemo my sdaj ta navuk od sazhetka Criftuseviga lebna, puftiti, inu h'popolnomofti ftopiti: Nezhemo fpet ta **grunt** polagati od pokure mèrtvih dell, od vere v'Buga, od Kàrfta, od Navuka, od gori polaganja téh rok, od gori vftajenja téh mèrtvih, od vezhne fodbe. Inu letu hozhemo my fturiti, aku nam le Bug pèrpufty DB 1584, III,128b;
- najfi jest leta Lyft [sv. Jakoba] hvalim, taku on vfaj nej potreben, de bi se mej drugu poglavitu S. Pifmu fhtèl, kir ima Veri **grunt** polagati DB 1584, III,133a

4.2 kar dela, da je kaj upravičeno, podprto; temelj, podlaga:

Ta Turska inu fadasnih[!] Iudou Vera, nema obeniga **grunta** vtim S. pifmu, ona ie fnaidena inu gori perpraulena od ludi is zhloueske pameti inu faftopnosti, inu isuelikiga nefaftopa tiga S. Pifma TT 1557, k2a;

Inu bodite vfelei pernaredni hti odguuori vfakimu, kir vas bo vprashal fa ta **grunt** tiga vupane, kir ie notri vuas, fto krotkotio inu strahom TT 1577, 139;

Tudi vse te Pfuio, kateri fo puftiushi Minishki inu Nunski Stan, is Kloshtrou shli, sa odpadezhe Glide: Sato da fo to nyh kriuo pres **Grunta** obliubo, katero fo Liudem ftorili prelomili, inu od Hudizha Hchriftufu tekli JPo 1578, II,107a;

De pak ene Buqve od Habakuka pravio, de bi on bil Danielu Preroku jèfti pèrneffel v'Babylon v'Iezho, is Iudoufke deshele, tu néma obeniga **grunta**: inu se tudi dobru nerajma s'fhtivenjem tiga zhaffa DB 1584, II,120b;

Papefhka Vera obeniga **grunta** nejma vSvetim pifmi TPo 1595, III,163;

Sa tiga volo bi dobru potreba bilu, de bi se takova falshia ali falsh islaga resodela, inu se s'**gruntom** Svetiga Pifma doli pobyla TPo 1595, III,102;

my tudi teh Otruk nikar supet ne karfzhujemo, kateri fo od nyh karfzheni, Kakor je Cyprianus fturil, ta je bil vtej mainingi, de on tiga nej sa en Karft dershal, kadar fo Kezarji koga bily karftili, fatu je nje supet karfzhoval. Inu je tu bilu njegou **grunt**: Ty Kezarji, je on djal, neifo vtej fpravi glihoti ali gmaini te Karfzhanske Cerkve. Satu ony ne mogo obene Karfzhanske Slushbe dopernefti. Ampak leta **grunt** je falsh TPo 1595, II,75;

Letukaj vthe najte vidimo, kaj je Chriftus sa eno vifho s'tem dershal, inu potle ty Apostoli, inu ta perva Cerkou, kadar fo ony Cerkoune slushabnike ftavili, taku my bomu lipu mogli foditi, kaj sa en **grunt** ta Papefh k'fvojev Farjeu shegnovainju ima, aku on Chriftufa inu njegove Apostole flusha TPo 1595, III,5;

to luzh, en del fkus muzh, fimo filnu preganjali, en del fposna, **grunta** nema, ti fo v'grehih ofitali Tfc 1595, CCLXI

- / Is tiga en vřaki řastopni kerszhenik more **řgruntom** řastopiti, de ty Papesški inu Shcoffli odpufťki, katere oni per nih řřpazhenih malikouskih mashah, Neřastopnih řuternizah inu vezhernizah, per tih Cerquah, shegnanyh, per lizhkakih nih norskih Boshyh slushbah inu vľifteh řuelikimi pezhati, řa volo denarieu, daio, dile inu prodaio, ie ena velika Hudizheua golufřka kramaria inu kupzhya, skatero řo veliku ľudi ob nih blagu obnorili TC 1575, 93
utemeljeno

4.3 kar povzroči, da kaj nastane, se zgodi; vzrok:

Is taciga **řrunta** inu urfaha vshe (ře mi řdy) řo lete [Salomonove modrostne] Buqve piřřane, de Philo, řatu, ker on, inu ty drugi řudje, nřřo řvojjo prořhņjo niřťtř mogli pěr Ceffarjeu[!] opraviti, ře h'řugu obřerne, inu prity Velakom ali Oblařtnikom, inu řudim uřťam s'řoshjo řodbo DB 1584, II,139a;
tu nyh [řudiča in řvet] gane inu drašhi řupar nas inu řo nam nervezh řovrařh, inu řhkodo obudita ker ona moreta, kir my řoshjo řeřřđe pred ozhyma imamo, GOSPřVDA řesufa řposnamo, nařhe řavupanje na řoshjo řobruto inu gnađo pořťavimo, inu pegerujemo po njegovi řoli, inu vnjegovim řťahu řhivejti. Tu je ta **řgrunt** inu řvirek takoviga řovrařťva inu nyda TPo 1595, I,274

5. kar je za koga/kaj najpomembnejře in najznačilnejře; bistro, ředro:

Sakaj řaunu kakōr v'ľetih řdajnih zhařbih .. ře najde veliku Kezerjeu inu Sectirerjeu, kir ře řamy řa modre inu vuzhene řđe .. katere niřzhe nemore peregovoriti, de řo Norci, ker vřaj v'**řrunti** niřťtř nevęđo inu neřastopio, od teh poglavitih rezhy, aku ľih řuřťmi veliku od nyh klafajo DB 1584, III,88b;

Kaj řo pak takove miřli drusiga **vřrunti**, kakor de bi řug bil en nepriasniu řug, en ořťer řiřťar, kateri bi niřťter ne řotel peregledati, temuzh ořťu řnami řounati, inu dellati TPo 1595, I,144;

takou řuk je **vřrunti** řařh, inu en řgul řťrup te řuřhe TPo 1595, III,109;

Takove miřli **vřrunti** drusiga neřřo, kakor de bi řmel řřřťus en krajľ biti od ľetiga řvita. Kateri bi řmel po řvojem pokľizanjem, řellu inu řeben, inu tu řlagu řzhititi, inu pred neřřezho obarovati TPo 1595, I,268

- / Vťih riřzeh kir to řero tyřzeo, ima eniga řamiga gmain řhľoueka, řeřřđe, vezh řelati, koker Papesřhoua, Aku tiga řamiga řhľoueka, řeřřđe ie is **řrunta** inu prařiga řařťopa tiga řťariga inu řouiga řeřťamenta vřeta, tiga Papesřa pag nekar TAr 1562, 98b;

Od ľetiga řhudniga řueita inu řella řoshyga, kir ie řug řhľouik řatal, řmerľ, řpet gori uřťal, řakai ie tu řťurienu, řmaio ty řřřřigari řebe inu druge, is **řrunta** inu prařiga řařťopa tiga řuangelia, řoduishati inu nauuzhiti TO 1564, 6b

- / Tu ře je gvřřhnu řatu řgudilu, de je řrođeřh taku **vřrunti** en řud loter, inu en velik řynavez per řem bil TPo 1595, I,263;

Tu řo řerde, ořťre, inu gřosovite řeřřđe, aku řh pŗu premřřľimo, Sakaj řřřťus govory řgul s'ľotri **uřrunti**, kateri řo per miři okuli řidejľi, niķar de bi ře kaj od njega řoteli vuzhiti, temuzh de bi najň merkali, inu ře njega mogli ľotiti, inu vjeti TPo 1595, II,127

5.1 s prilastkom kar na kratko navaja najpomembnejře miřli, řporočila řesa; povzetek:

Vřiga ř. řřřma řundament, **řgrunt** inu řumma ie ta řatechismus TO 1564, 74a;

deřřť Sapuvidi řo en **řgrunt** inu řumma vřeřh řoshjř Sapuvidi, ķar ie řug řapovedal inu řepovedal, řřvuna katerih niřzhe nemore řogu vřľushiti DC 1580,)(5a

5.2 navadno v zvezi s srce najpomembnejři element řľoveķove osebnosti, đuševnosti:

řatu řo tudi vřř řhľovęķi ľashņiki imenovani, poteřmal ķer oben řhľovik řoshje řořťave is řrunta řerza neđřřhy, inu je nemore đeřřhati <řoshja řořťava hořhe **řgrunt** řerzā imęti> DB 1584, III,78b;

řetu pak đela, ķadar ony řvangeli pořľuřhajo, taku ony padeo řemķaj, inu ři đelajo is ľařťne mořhy eno miřřľ v'řerci, ķatera pŗavi: řeřť verujo, tu ony đeřřhę řa pŗavo řero. Ali kakōr je tu ena řhľovezhķa miřřľ inu řmiřľlena řęzh, ķatere řhľovezhķiga řerza **řgrunt** nepořhuti: taku ona tudi niřťtř neđela, inu neřřide po njej obenu poľuľľhanje DB 1584, III,79a;

řťimu je v'přalterji řhe vezh đobriga, de on nam niķar řhleřť gmajň řeřřđe řęh řvetņiku napŗej nemala, temuzh ľe ne řuľľhe, ķatere řo ony is pŗaviga řerza, vřęh nar vęķľřih riřzeh, s'řamim řogum govuriti: řķaterim on nam niķar ľe nyh řeřřđe řhes nyh řella, temuzh tudi nyh řerce, inu pŗavi řhaz nyh řuřh, napŗej poľaga, de my moremo na **řgrunt**, inu od ķod isřvajo nyh řeřřđe inu řella, tu je, v'nyh řerce vřđiti, ķakove miřli řo ony imęli, ķoku ře je nyh řerce đeřřhalu u'vřęh řhľařť riřzeh, řařľiķořťih inu nuķah .. řake řortune inu vřřri pak vuzhe is řerza govuriti, inu řerce gori ođpŗęti, inu **řgrunt** vunkaj řřpati. Sakaj kateri v'řťahi, inu v'ņuji řezhy, ta veliku đrugazhi govory od neřřezhe, kakōr ta, ķir u'vęřřeľej pľove. řnu ta ķir je u'vęřřeľej, ta govory inu poje veliku đrugazhi

od vesselja, kakòr ta, kir je v'ftrahi. Onu negre od ferza, kadar se ima en shalofen smiati, ali en vesseli se plakati, tu je, njegoviga ferza **grunt** neftojy odpèrt, inu negre od ferza DB 1584, I,279a;

Tu bi Bug dobru nafhàl: On vfaj sna nafhiga ferzá **grunt** DB 1584, I,290b

5.3 tudi neskl., v prislovni rabi, s predlogom, navadno v zvezi s **srce izraža visoko stopnjo čustvene zavzetosti pri čem; dno, globina:**

Ozha nash kerfi vnebefei, ker nam vfeim sapuueidash glih, bratum bit nu te klizati, tar od nas molien zhefti biti, Dei de nemole le vfta, pomagai de gre **fgrunt** ferza *P 1563, 49 iz dna srca;

Inu Bug ie muia pryzha, de iest po vas shelim is **grunta** tiga ferza Viefufu Cristufu. Inu vas iest letu proffim, de ta vasha lubefan le zhedale vezh obilneshe bode, vtim fposnanu inu vfi fastopnosti, de bote mogli foditi, katere rizhy so pridnishe, de vi bote zhyfti inu pres blafnena na ta dan Iefuseu Cristufeu, napolneni steimi Saduui te prauice, kateri so vuas skufi Iefufa Cristufa, hti huali inu zhafti Boshy TL 1567, 25b;

tebe sahualim is **grunta** moiga ferza, sa vse tuoie dobrute TkM 1579, 5a;

ONu je ^ais **grunt** mojga ferza od Nevèrnikou djanja rezhen: De nej obeniga Boshjiga strahu pèr nyh ^ais **grunt**) Kadar bi jest imèl pravo gruntano rifnizo povédati. Sakaj Nevèrniki, se vidio kakòr bi brumni inu svety bily, inu je vfaj v'grunti falfh> DB 1584, I,288a;

Satu so tudi vfi Zhlovéki lashniki imenovani, potehmal ker oben Zhlovik Boshje Postave is **grunta** ferza nedèrshy, inu je nemore dèrshati <Boshja Postava hozhe grunt ferzá iméti> DB 1584, III,78b;

Nu pak nemore en vbog zhlovik, kir je sgréhom, inu smèrtjo obdan, inu h'paklu svesan, nihter trofhtlivifhiga flifhati, kakòr taku dragu lubesnivu felftvu od Cristufa, inu se mora njega ferze satu is **grunta** fmyati inu se vesseliti, aku on timu veruje, de je timu taku inu rifniza DB 1584, III,2a;

my proffimo tebe is **grunta** nafhiga ferza, bodi nam ti, sa tvojsa lubiga Synu, nafhiga GOSPVDA inu isvelizharja Iesufa Cristufa volo, gnadliu inu miloftiu DM 1584, CCXXXVIII

/ Pomagai, de my edan drugimu is **grunta** nashiga ferza odpuftimo TkM 1579, 47a povsem, iskreno

6. v prislovni zvezi **iz grunta takó, da so zajete vse (pomembne) sestavine česa; temeljito, popolnoma:**

Inu de veimo koku ie Bug tim Grehom fouurash, moremo takimu vprashanu, od kot inu fakai zhes te hude inu Greshnike, take velike nadluge prido, lahku inu is **grunta** odgouoriti TT 1557, cc2a;

En vfaki dobri Sloueniz/ Aku on bode lete cile Buque lipu poredu/ po zhafu/ fastopnu inu zheftu prebral/ oli od drugih slishal brati/ Ta ifti more is letih Buquih se is **grunta** nauuzhi/ vse Shtuke kir slishio htimu Ifuelizhanu/ inu htimu prauimu fastopu vfiga S. Pifma TR 1558, Z2b;

Letiga Nauuka fummo, inu vse potrebne Shtuke inu Deile, kir hti praui Kerszhanski Veri slishio, ima inu mora sledni Pafty, Pridigar inu Farnoshter, veiditi inu fastopiti cilu is **grunta**, inu druge lipu prou porredu inu fastopnu vuzhiti TO 1564, 3b;

VI ifuoleni Boshy, aku hozhte vti praui Veri inu vprauim fastopu vfiga S. Pifma biti poterieni inu faguishani, inu vladashnim kregu, dishputiranu inu shtritanu fa Vere volo, kateri deil, mi Luterski oli ty Papeshniki, prou vuzhe, veruio, pridiguio, kerfzhuio, obhaiaio, molio inu slushio Bogu, is **grunta**, rifnizhnu od famiga Boga inu od nega Synu, od Prerokou inu Iogrou, is fuetiga Pifma, biti nauuzheni inu poduishani .. vfa S. Paula Pifma, zheftu, sfliifom inu fastopnu preberite TL 1567, B1a;

Is tiga bode vfaketeri dobri kerszhenik, prou is **grunta** poduishan, nauuzhen inu faguishan, De mi kerszhuemo, prou po Boshy sapuuidi inu poftau TC 1575, 165;

fam Iesaias, lih kakòr s'enim pèrstomn,am[!] na taifti kashe inu visha, kakòr na ta grunt svoih Buqvi: Kateri pak ta titul inu sazhetik ferrahta, ali nesaftopi, timu jest povem, de le Iesaia Preroka smyrom pufti, ali ga gvifhnu nebo is **grunta** saftopil. Sakaj onu nej mogozhe tiga Preroka bešede inu manungo prou inu zhiftu saftopiti, pres praviga gruntliga fposnanja tiga sazhetka letih Buqvi DB 1584, II,+Va;

is **grunta**, funditus BH 1584, 155

℥ iz nem., prim. der Grund

AVTORSTVO: A. J.

gruntan -a -o del. [¹gru:ntan -a -o]; P 59, K 18 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, TC 1575, TT 1577, DB 1578, TkM 1579, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, TtPre

– nedol. obl. m. ed. im.: **gruntan**; – mn. im.: **gruntani**; – ž. ed. im.: **gruntana**; – mest.: **gruntani**; – mn. im.: **gruntane**; – s. ed. im.: **gruntanu**; – mn. daj.: **gruntanim**; (m)

1. ki zaradi delovanja koga začne obstajati na določenem mestu; postavljen:

Vfaki kir letu muie gouorene poslusha, inu tu iftu dei, tiga ieft pergliham enimu modrimu moshu; kir ie fuio hisho na eno kamenato pezh fefidal. Inu kadar dash pade, inu pouudna pride, inu ty uetri piffheio, inu pehaio na to hisho, inu ta doli ne pade, Sakai ona ie **gruntana** na to kamenato pezh TE 1555, D3a;

ONu [Jeruzalem] ie terdnu **gruntanu**, Na tih fuetih gorah TP 1566, 158a;

ta Meifta na shtiri vogle glih poftaulena, fo dolga tar shiroka (ty 12. tiffuzh moshkih tekou, kir fe latinski Stadia prauio, fo try ftu nemshkih myl) fo terdna, Obt u on to Kerfzhansko Cerkou, to Gmaino vfeh Vernih, na tim fueitu inu Vnebeffih, htakim mozhnim, is slata inu shlahtnimi kameni fturienim inu **gruntanim**, perglihuie TT 1577, 491;

Kadar je pak povudnja bila prifhla, je voda pèrdèrta h'tej hifhi, inu je nej mogla ganiti: Sakaj ona je bila na kamenato pezh **gruntana** DB 1584, III,34a

/ Njegova [ženinova] Golena fo kakòr Marmelnovi Stebri, **gruntani** na slate noge DB 1584, I,333b

/ Satu gledajte vshe na tu, od danashniga dne, inu poprej, slafti, od zhetèrtiga inu dvajffetiga dne, devetiga Mefza, notèr do tiga dne, ker je GOSPODNI Tempel **gruntan** DB 1584, II,125a *ko se je začela njegova gradnja*;

Kir pravim h'Korefu: leta je moj Pastir, inu ima vfo mojo volo dopèrnefti, de fe k'Ierusalemu porezhe: Bodi pozimpranu, inu h'Templu, bodi **gruntan** DB 1584, II,18b

/ ti fi mene lubil, prejden je ta Svejt bil **gruntan** DB 1584, III,57b

/ Pole, jeft hozhem jutri lih ob letim zhaffu puftiti eno veliko filno Tozho pojti, kakove nej bilu v'Egyti od tiga dné, v'katerim je **gruntan**, notèr do letiga zhaffa DB 1584, I,40a

PREN. Ta Cerkou inu Gmaina kerfzhanska nei na S. Petra/ ne na obeniga Papesha **gruntana** poftaulana ne fefidana/ Temuzh na famiga Criftufa Iefufa TR 1558, f1b;

tu ie prou dobru inu hualeshnu, de per takim Isuolenu inu ftaulenu tih Nouih Pridigarieu, ty eni vuzheni Paftyri inu prydigary bodo, De tih Isuolenih Vuk faslishio, Inu de kani pryzhi, de fo vredni tiga Stanu, nih roke na nee poloshe. Inu taku Ifuolene inu Staulene, ie **gruntanu** inu fapopadenu vletih Criftufeuih beffedah Math. 18. kir prau: Poueite tei Cerqui TO 1564, 70b;

Obtu ieft poklonuiè muia kolena, pruti timu Ozhetu nashiga Gofpudi Iefufa Criftufa, od kateriga fe vfe Ozhanashtuu imenuie, Vnebi inu na Semli, de vom da, po teim nega bogatim Gofpodftuu, muzh, de vi bote fylnu mozhni, skufti tiga nega Duha, vtim noternim Zhloueku, de Criftus vtim vashim fercei skufti to Vero prebiua, de bote okoreneni inu **gruntani** vti lubefni, de bote mogli dofezhi, fo vfemi Suetniki, kakoua ie ta shirokota, inu ta dolgota, inu ta globokota inu viffokota TL 1567, 13b;

ta grunt te Cerque, ta praua Kerfzhanska Vera, ie **gruntana** inu fefidana na ta Iogerski Nauuk, inu nekar na ta Papeshti oli drugih ludi TT 1577, 490

2. ki je trdno nameščen kje in ostaja v tem položaju:

Pufti tuoio Cerkou mozhnu inu nepremakneno oftati na tei **gruntani** Skalli, na katero ie ona fesydana TkM 1579, 8b;

Satu pravi Gofpud GOSPVD: Pole, jeft poloshim v'Zjoni en gruntni kamen, en isbran kamen, en vogèlni kamen, velike vrédnofti, kateri je dobru **gruntan** DB 1584, II,11a

PREN. Sdaj pak vas je on smyiril ftém telefsom fvojga melfa, fkusi fmèrt, de bi vas naprej poftavil fvete, inu pres prigovora, inu pres tadla, fam pred febe, aku le ficer u'veri oftanete, **gruntani**, inu tèrdni, inu nepremaknjeni, od tiga vupanja, tiga Evangelia DB 1584, III,109b

3. ki je upravičen, podprt s čim; utemeljen:

muia beffeda inu muia pridiga, nei bila vlepih vkunshtnih beffedah te zhloueske modrufti, temuzh vtim iskafanu tiga Duha inu te mozhi, De ta vasha Vera ne bo (**gruntana**) na tei zhloueski modrufti, temuzh na Boshij mozhi TL 1561, 30a;

Vera Luterska, ie ta ftara praua **gruntana** vtim S. Pifmu TC 1575, 527;

Vletim nauuku, veidenu, špofnanu. šaftopu inu terdnimu štonouitimu Verouanu, od tiga Boshyga štanu vti S. Troyci, inu te nega Vole pruti nom inu napreiušetia, od nashiga ifuelizhane skušī šamiga Cristuša, Inu tiga štanu inu Oprauila Cristušeuga, štoy inu ie šapopadena **gsuntana** [!], ta praua Vera Vbuga inu vnega Synu Iešuša Christuša TT 1581-82, II,**3a;

ONu je ^ais grunt mojga ferza od Nevūrnikou djanja rezhenū: De nej obeniga Boshjiga štrahu pēr nyh <^ais grunt) Kadar bi ješt imēl pravo **gruntano** rišnizo povēdati. Sakaj Nevērniki, še vidio kakōr bi brumni inu švety bily, inu je vřaj v'grunti falh> DB 1584, I,288a;

taku vřaj povřod ima inu dērshy enaku, le en šam pravi zhišti isvelizhanlki vuk, kir je letukaj notri v'řvetim Piřmi **gruntan**, inu le en Pravi nuz tēh pravih Sacramentou DB 1584, I,cIIIb;

Moses je rišnizhnu en Studenez vře modrušti inu šaftopnošti, is kateriga je isviralu vře tu, kar šo vři Preroki vēdili inu pravili. H'timu tudi ta Novi Testament is njega isvira, inu je v'njemu **gruntan**, kakōr šmo šliřhali DB 1584, I,)(4b);

h'Drugimu imamo tudi sa tiga volo leta vuk od vere, de nas le šama pres del isvelizha, ohraniti, de my imamo en gvīřhen tērden grunt u'vřeh ikuřhnavař, supār Hudizha, greh inu vezhnu pogublenje, kateri trořht nej **gruntan** na nařha ali drugih ludy nepopolnoma della, temuzh na Cristuševo popolnomo pokorřzhino, sařlusehje, inu reřnizhno oblubo inu gnado DB 1584, I,bIIb;

tēh drugih deshēl Gořpoda [so] Kraileuo Maieshteto prořřili, de bi še nym ta Vera, kakor ie v'tem zhiřtim S. Piřmi **gruntana**, inu v'Augřpurgi ozhitu špofnana, slabodnu pērpuřtila TtPre 1588, 112;

Kateri takovu s'pravo Vero šapopade, ta bode isvelizhan, Kateri ga ne šapopade, on ři řicer řturi kar on hozhe, taku ne more isvelizhan biti, koku řilnu pak je takou Vuk vtem Starim inu Novim Testamentu **gruntan**, řliři vařha lubesan h'drugimu zhařsu TPo 1595, II,76;

Jeli je tak pan v'Boshji beředi **gruntan**? Odguvor. Pan ali ta kluzh k'savesanju, je niřhtar manjē kakor ta řveta Abřolucia ali kluzh k'odvesanju od Buga pořtaulen inu porozhen ZK 1595, 2

℥ gl. **grunt**

PRIM. **gruntati**

PRIM. **gruntati se**

AVTORSTVO: A. J.

gruntanje (gruntane) -a sam. s [ˈgruːntanje -a]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– ed. rod.: gruntane; (m)

začetek delovanja, s katerim kaj začne obstajati na določenem mestu:

kry uřeh Prerokou bode iskana od lete shlahte, kir ie prelyta od **gruntane** tiga fuita, od Abeloue kry, noter do te kry zaharioue, kateri ie konzhan umei Altariem inu Cerkouio TT 1557, 205, podobno tudi TT 1581-82

℥ gl. **grunt**

AVTORSTVO: A. J.

gruntati -am glag. dov. in nedov. [ˈgruːntati -am]; P 34, K 8 (TO 1564, TPs 1566, TC 1575, TT 1577, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: gruntati; – sed. ed. 1. os.: gruntam; →; – mn. 3. os.: gruntajo; – vel. mn. 2. os.: grunt | a/a (TT 1581-82, II,*5b) | te; – del. na -l m. ed.: gruntal; – mn.: gruntali; – ř. ed.: gruntala; – mn.: gruntale; (m)

1. kdo; kaj, s prisl. določilom kraja **narediti, da kaj začne obstajati na določenem mestu; postaviti:**

TA Semla ie tiga Gořpudi .. Sakai on ie no, na ta grundt tiga morya **gruntal**, Inu ie no na tih vodah perprauil TPs 1566, 49a;

On je ta, kateri v'Nebi řvoje Prebivaliřzhe zimpra, inu na Semli řvojo Vtto **grunta** .. Njemu je ime GOSPVD DB 1584, II,113a;

Gorre gređo vřřřoku naprej, Inu doline še doli vřejdajo na tu mejřtu, kateru ři ti nym **gruntal** DB 1584, I,305b

/ SeruBabelove roke šo leto Hiřho **gruntale**, njegove roke jo imajo tudi dokonjati DB 1584, II,126b
postavile njene temelje

1.1 kdo; kaj, (skozi kaj) *narediti, da kaj začne obstajati sploh; ustvariti:*

Gospud ie Semlo skusi Modroft **gruntal**, inu skusi fvoio saftopnoft Nebelfä naredil DPr 1580, 5a-5b
/ GOSPVD, ti fi blisi, inu tvoje Sapuvidi fo sgul Rifniza. Ieft vejn pak poprej, de fi ti tvoje
Prizhovanje vekoma **gruntal** DB 1584, I,311b *naredil, da bo vedno obstajalo*

2. kdo; koga/kaj *delati, da je kaj trdno nameščeno kje in ostaja v tem položaju:*

Koker fam Bug od tiga gouori Efaye 51. kir prau: left, Polagam muie beffede vtua Vufta, inu
skriuam tebe pod to fenzo muh rok, de ti ta Nebelfä Pelzhash, inu to Semlo **gruntash** TO 1564, 67b
PREN. Ta Bug vfe milofti pak .. bo vas, kir en majhin zhas tèrpite, popolnoma pèrpravil, tèrdil,
mozhne delal, inu **gruntal** DB 1584, III,122a

3. kdo; kaj *prečkati vodno gmoto in se pri tem z nogami dotikati dna; bresti, prebresti:*

Tedaj je on lhe taushent komulceu meril, inu je bilu taku globoku, de néfim mogèl vezh ***gruntati**:
Sakaj ta Voda je bila pregloboka, de fe je moralu zhes njo plavati, inu fe nej mogla **gruntati**
<***bresti**> DB 1584, II,83b

4. kdo; kaj *z natančnim, poglobljenim branjem, razčlenjevanjem ugotavljati, spoznavati
sporočilo česa; proučevati:*

koker od tiga fam Criftus Ioh. 5. prau, Vprashaite inu **gruntate** tu Pifmu, onu od mene pryzhuie
TT 1581-82, II,*5b

5. kdo; iz česa, kaj, na kaj, skozi kaj *uporabiti/uporabljati kaj za upravičenje, podprtje česa
drugega; utemeljiti, utemeljevati:*

ony [evangelisti] nas vfi kmalu vuzhé, de námamo Stariga Testamenta pifma ferrahtati, temuzh
je sovfém flißon[!] brati, ker ony famy ta Novi Testament, fkusi ta ftari mozhnu **gruntajo** inu
isvishajo, inu fe na taifti vlèkó DB 1584, I,)(1a;

Nam ima sadofti biti na tém Vuku, kateri on taku ftanovitu is S. Pifma **grunta**, inu nas lih prou
vuzhy, koku imamo S. Pifmu brati, inu shnym okuli hoditi DB 1584, III,127a;

Vtem Papeftvi fo taku pridigovalj, Kateri odpufzhanja teh greihou pegeruje, ta bi imel fvoie greihe
fpomifliti, inu Zhes teifte grevingo ali shaloft nofsiti. Na takovo grevingo fo potle tu odpufzhanje teh
greihou **gruntali** TPo 1595, II,26;

Ta Papefh je hotel is lete Sapuvidi to ispuvid **gruntati**, kadar ta grejh tem gobom more perglihan
biti, de fe ludje tem Farjem imajo iskasati, inu taku od greihou puftit ozhiifti TPo 1595, I,105

/ Od takove Vere na Boshjo befsedo, neifo ony vtem Papeftvi nikar ene befsede vuzhili,
kakor fe uvfeh Odpufzkovih lifteh inu Bullah vidi, temuzh fo odpufzhainje teh greihou, na tu
grevainje inu laftnu sadofti delajnje ftavili, tu je, na en neobftojezh inu negvilhen peisik ta
ferza **gruntali** TPo 1595, II,256;

my od takovih vifskih Artikulou, taku zhaftita, fvitla, leipa, netajezha prizhovainja vtem
Svetim Pifmi imamo, na katera my nasha ferza moramo **gruntati**, inu timu Hudizhu inu vfimu
Svitu fuper ftati inu ga truzat TPo 1595, II,101

℥ gl. **grunt**

PRIM. **gruntan**

AVTORSTVO: A. J.

gruntati se -am se glag. dov. in nedov. [ˈgru:ntati se -am se]; P 4, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: gruntati se; – sed. ed. 3. os.: grunta se; – mn. 1. os.: gruntamo se; (m)

kdo/kaj; na kaj *uporabiti/uporabljati kaj za osnovo, usmeritev svojega delovanja; opreti se,
opirati se:*

Sakaj, kadaj bi my vfaj hoteli ali mogli vejdti, de fmo my sadofti greivali, inu fe ispovedali, inu
sa te greihe sadofti bily fturili? Satu je je nash lubi GOSPVD Chriftus zhihtu od nas prozh vsel, inu
na febe famiga poftavil, de fe my natu imamo **gruntati**, nasha praviza fe imenuje inu je njegovu
hojenje, njegovu terplenje, njegovu sadofti djanje TPo 1595, II,54;

Satu fe my imamo letukaj vuzhiti, inu fe tiga flifhati, de my Boshjo befsedo polufhamo, inu fe le na
toifto famo gvifhnu **gruntamo** TPo 1595, II,32

/ Vera nelozhi od febe Criftufeviga saflushenia, temuzh fe natuiftu **grunta** inu sanefle DB 1584, I,bIIla

ℳ gl. **grunt**

PRIM. **gruntan**

AVTORSTVO: A. J.

grunten -tna -o prid. [ˈgru:nten -tna -o]; P 5, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– nedol. obl. m. mn. im.: gruntni; – ž. ed. im.: gruntna; – s. ed. rod.: gruntniga; – mn. mest.: gruntnih;

– dol. obl. m. ed. tož.: gruntni; (M) (V)

1. ki predstavlja podlago, daje podporo za kaj; temeljen:

Sakaj onu nej mogozhe tiga Preroka bešede inu manungo prou inu zhištu saštopiti, pres praviga **gruntniga** šposnanja tiga sazhetka letih Buqvi DB 1584, I,+Va;

Tu je ta pravi inu laštni saštop letiga Shpruha, inu rihtig **gruntna** odgovor, na tu vprašhanje od dobrih dell TPo 1595, II,188

2. ki se nanaša na grunt ↗1; temeljni:

zemljepisno ime, v zvezi **Gruntna vrata** TRÉtji dejl is mej vas, kateri šte k'Sabbatu prišli, ima biti mej Farji inu Leviti, kateri so Vratarji pèr pragu: inu tretji dejl v'Krajlevi hišhi: inu tretji dejl pèr **Gruntnih** vratih: Ampak vus folk ima biti v'Dvori pèr GOSPODNI hišhi DB 1584, I,243b *pri Temeljnih vratih v jeruzalemskem templju*

/ v zvezi s **kamen** Satu pravi Gospud GOSPVD: Pole, jeft poloshim v'Zjoni en **gruntni** kamen, en isbran kamen, en vogèlni kamen, velike vrédnošti, kateri je dobru gruntan DB 1584, II,11a;

Pole, jeft hozhem nad te, ti šhkodliva Gorra .. inu hozhem is tebe eno poshgano Gorro šturiti: De fe is tebe nebodo mogli jemati ni vogèlni kameni, ni **gruntni** kameni: temuzh ti imalš biti ena vezhna pužhava, pravi GOSPVD DB 1584, II,54a

ℳ gl. **grunt**

PRIM. **gruntno**

AVTORSTVO: A. J.

gruntno (gruntnu) prisl. [ˈgru:ntno]; P 4, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– gruntnu; (M)

1. izraža, da so zajete najpomembnejše, najznačilnejše sestavine česa; temeljito:

taku je letu en isbran lèp Lyft, kateri od Criftufeviga farštva kunšhtnu inu **gruntnu** is S. Pifma govory, inu tudi ta Stari Testament lépu inu obilnu islaga DB 1584, III,127a;

tja gori hozhmo leišti, inu s'nalho pametjo, Boga vnjegovi Majesteti ali Velizhaftvi **gruntnu** fveiditi inu sapopašti, kaj je on TPo 1595, II,103

2. izraža, da je kako dejanje upravičeno, podprto; utemeljeno:

koku bi ta Malikouška pokura, katera je osgoraj is lete zhište Boshje bešede **gruntnu** savèrshena, mogla en Sacrament biti, ker ona taku cillu, te vboge reshylene vešty, Boshje gnade nesagvilha, de je veliku vezh zagave inu negvilhne della DB 1584, I,cIIIa

ℳ gl. **grunt**

PRIM. **grunten**

AVTORSTVO: A. J.

gulofski gl. goljufski¹

gulufnu gl. goljufno

gverati -am glag. nedov. [ˈgve:rati -am]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– sed. ed. 3. os.: gvera; (M)

kot slovarski zgled; s prisl. določilom časa **biti, obstajati v času, kot ga izraža določilo; trajati:**

Diuturnus. *Germ. langwierig. Sclav. dolg zhas, kir dolgu terpi. Carinth. kirdolgu[!]* **guera** MTh 1603, I,442 *dolgotrajen*

ℰ iz nem., prim. *serv. gewörn (währen)*

AVTORSTVO: A. J.

gvirc -a sam. m [ˈgvi:rc?]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: gvirc; ①

snov, ki daje prijeten vonj in okus; dišava, začimba:

Aroma. *Germ. gewürtz/ specerey. Sclav. dragu korenje, shlahtnukoreie[!]. Carniol. gwirz* MTh 1603, I,124

ℰ iz nem., prim. *das Gewürz*

AVTORSTVO: A. J.

h'pomočam gl. *hpomočjanj*

ha medm. [ˈha:[]]; P 2, K 1 (BH 1584)

– ha; ③

posnema glas pri smejanju, navadno glasnem; haha:

Significant interiectiones. Rifum, **ha ha he** BH 1584, 166

AVTORSTVO: A. L. R.

habati -am glag. nedov. in dov. [ˈha:bat]; P 3, K 3 (DB 1578, DB 1584, MD 1592)

– nedol.: habati; ③

kot slovarski zgled **oproščati/oprostiti, varovati/obvarovati, prizanašati/prizanesti:**

Crajnški. Shonati Slovenški, Basjzhki. profiti, habati DB 1584, III,DdIIa, podobno tudi DB 1578;

Deutfch. Schonen. Latinè. parcere. Windifch. shonati, profiti, habati. Italicè. perdonare MD 1592, N5b

AVTORSTVO: A. L. R.

hafnar -ja sam. m [ˈha:fnar]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: hafnar; ①

kdor se poklicno ukvarja z izdelovanjem glinaste posode; lončar:

Figulus. *Germ. Haffner. Sclav. lonzhar. Carinth. hafnar* MTh 1603, I,542-543

ℰ iz nem., prim. *der Hafner*

AVTORSTVO: A. L. R.

haj medm. [ˈhaj]; P 2, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– haj; ⑤

izraža veselje, razigranost; haj, hej:

Vli tvoji Sovrashniki odpirajo fvoja ufta supâr tebe, shvishgajo zhes tebe, s'sobmy fhkripleo, inu pravio: **Haj**, my fmo jo konzhal: Letu je ta dan, kateriga fmo sheléli, my fmo ga dozhakali inu vidili DB 1584, II,56b;

Ta gmain perpuvid je mej nashimi purgary inu kmetizhi: **Haj** Ieft mam tudi she dva Vinarja ferzerati. Snajo inu vmejo taku na denarje inu blagu, na slate inu Tolerje fhugati, inu truzati, Ali ti nemarni maluvredni vamp fe ti tiga prevsamefh? TPo 1595, III,131

AVTORSTVO: A. L. R.

hakel -kla sam. m [ˈha:kel]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: hakeł; ③

grablje, kavelj, motika:

Deutfch. Rechen. Latinè. rastrum. Windifch. grable, hakeł, kluzh. Italicè. rastello MD 1592, L8a;
Rastrum. Germ. ein Karst/ ein rücken oder egen. Sclau. grable, hakeł MTh 1603, II,395

ℰ iz nem., prim. *der Haken*

AVTORSTVO: A. L. R.

haljina (halina) -e sam. ž [ha'ljɪ:na -e[?]]; P 2, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– mn. im.: haline; ⑤ ③

oblačilo, obleka, halja:

Crajnſki. Gvant Slovenſki, Besjazzhki. fvyte, halline, fuknja Hervazki, Dalmatinſki, Iſtrianſki, Craſhki. odizhja DB 1584, III,CcIVb, podobno tudi DB 1578

AVTORSTVO: A. L. R.

halovanje -a sam. s [halo'va:nje -a]; P 5, K 4 (DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: halov | a/á | nje; ③

kričanje, vpitje:

Crajnſki. Vpijenje Slovenſki, Besjazzhki. krizhanje, halovánje DB 1584, III,DdIIIb, podobno tudi DB 1578;
Crajnſki. fhraj Slovenſki oli Besjazzhki. krizh, halovánje DB 1584, III,DdIIIb;
Clamor. Germ. ein Geschrey. Sclav. fhrei, vpienie, halovanie, krizh, krizhanie. Carniol. fhrai, fhraianie. Charint. vpitie MTh 1603, I,269-270

AVTORSTVO: A. L. R.

harel – sam. m [ˈha:rel[?]]; P 3, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: harel; ⑤

prostor na oltarju v jeruzalemskem templju, namenjen za opravljanje žgalnih daritev Bogu:

LEtu je pak tiga Altarja mera .. Inu ^bHarel, ſhtiri kumulze viſſok, inu od Ariela vpreg, ſhtiri Roguvi. Ariel pak je bil dvanajſt komulzeu dolg, inu dvanajſt komulzeu ſhirok na ſhtiri vogle DB 1584, II,81b

/ **Harel** ſe rezhe Boshja gorra: Ariel, Boshji Leu. Ta on imenuje ta ſgurajni dejl Altarja, na katerim ſo offrovali DB 1584, II,81b

ℰ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 Harel

AVTORSTVO: A. L. R.

hasen – sam. m/ž [ˈha:sen]; P 4, K 3 (DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: has | e/è | n; ①

korist, uporabnost, prednost:

Crajnſki. Prid Slovenſki, Besjazzhki. Hasèn DB 1584, III,DdIb;
Deutfch. Nutz. Latinè. commodum. Windifch. prid, nuz. Ca: hafen, korist. Italicè. profitto, vtilità, vtile, guadagno, a vantaggio MD 1592, K8a;
Vtilitas. Germ. nutzbarkeit. Scla. prid. Carniol. nuz. Carinth. hafen, korift MTh 1603, II,742

ℰ iz madž., prim. *haszon*

AVTORSTVO: A. L. R.

hasmal – sam. – [ˈhas:mal[?]]; P 2, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: hasmal; ①

svetel, rumenkast drobec goreče, žareče snovi; iskra:

Inu jeft fim vidil, inu pole, en grosovit vihar je prifhāl, od Pulnozhi femkaj, s'enim velikim oblakom, polnim ognja, de se je povsod okuli bléfhlilu, inu v'frédi tigaiſtiga ognja je bilu, kakòr ena ^aluzh, fvitlu <^aLuzh) v'Iudouſkim jesiku ſtoji: Kakòr ena ſhtalt **Hafmal**. **Hafmal** pak je tu narfvetlejlhe v'ogni, ali bliſkanje, kateru eni timu belimu Aglhtanju podobnu derſhé. De je letu ta manunga: v'oblaki je bil erdezh ogin, Inu v'erdezhim ogni fvitla bela luzh> DB 1584, II,60a

℘ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 Hasmal

AVTORSTVO: A. L. R.

haš zlog; P 2, K 2 (TA 1550, TA 1555)

– haš; ①

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Hash hesh hish hosh hush TA 1550, 6, podobno tudi TA 1555

AVTORSTVO: A. L. R.

haufen -fna sam. m ['ha:ufen -fna]; P 68, K 3 (KPo 1567, TPo 1595, ZK 1595)

– ed. im.: haufen; →; – mest.: haufn | i/u; – dv. im.: haufna; – mn. im.: haufni; →; ②

1. več ljudi, ki jih kaj povezuje, družī; skupina:

Fariseus pak ſe pravi vEbraiſkim ali Iudouſkim jesiku, tulikain, kakor eden kir je ſam fui ali odlozhen, kateri ſe odlozhi od tiga gmain **haufna** ali kupa drusih ludy, inu hozhe nekaj svetejlhe biti TPo 1595, II,197;

Sakaj po Hudizhu nejma Bug obeniga vegſhiga Sovraſhnika kakor ta Svejt .. Slaſti, en velik **haufen** ali kardellu ludy, kateri cilu niſhter ne verujo, Boga vnjegovi beſſedi na laſho ſtavio, ja kateri Boshje Ime, inu Beſſedo ſhentujo, ſhmagajo inu preganajo TPo 1595, II,92;

Tu je ta en **hauffen**, kateri ſe Boga ne boy, temuzh je offerten, inu ſe ſaneſſe na ſvojo kunſht inu modruſt. Nu vſhe pride ta drugi **hauffen**, kateri ſe na ſvojo muſh inu oblaſt ſaneſſe TPo 1595, III,135;

Zhes letu puſté nyh doſti te nebeſke buquice D. Luthra Katechiſmus leſhati inu ſmirom, inu pravio ſ'tega Svetiga Ieremiaſa nevernimi profopolipti (ali poſluſhauci kir le na ta vekſhi **hauffen** gledaio) Farji ſe nemogo motiti v'poſtavi, inu ti modri nemogo faliti v'ſvetovanju, inu Preroki nemogo krivu vuzhiti ZK 1595, 9

/ Kadar je vſhe Gedeon lete tryſtu Moſh k'sebi bil vſel, je on nje reſdeilil vtry **haufne** ali kardela, inu je dal enimu vſakaterimu eno trobento v'njegovo deſno roko TPo 1595, III,17

1.1 navadno s prilastkom **skupnost ljudi glede na stan, poklic:**

Chriſtus ta Syn Boshji ſam .. more na ta Krish perbyen biti, njegou folk, ty Iudje, inu ſuſſeb ta duhouni **haufen**, tu vidjo, inu vnjegovi nar vegſhi nadlugi, ſe ony njemu na tu nar ſtrupovitilhe ſhpotajo TPo 1595, II,46 *zbor judovskih duhovnikov*

/ ali tukaj tiſzhy, ta cejli Papeſhki **haufen**, zhes uſheſſa, vtej framotni offerti, de na Boshjo miloſt nikar ne gledajo, temuzh vſe ſavupainje na ſvojo modruſt, oblaſt inu blagu ſtavio TPo 1595, III,131 *katoliſki duhovniki;*

Hdrugimu, imajo ludy tudi gledati po tém ſadu tiga lebna, taku ſnajdejo, de ſe je ta Papeſh, inu njegou cejl **haufen**, is vſe ſpodobne pokorszhine iſvlekil, tej pravi beſſedi, inu tem Karſzhenikom je britku ſovraſh TPo 1595, II,180;

De je enu veliku zhudu, de nej ſdaunaj ta pregreiſhni Sodomitarſhki **haufen**, vſhtifftah inu vKloſhtrih vPapeſhtvi, le ſa letiga Grejha volo, kateri je is ferrahtanja tiga Sakonſkiga lebna priſhal, s'Paklenſkim ognjom vulghan TPo 1595, I,96

1.2 **skupnost ljudi glede na duhovne vrednote, miselnost, izročilo; občestvo:**

Spet pak ty kateri na Chriſtuſa ne verujo .. temiſtim nyh greihi neimajo odpulzheni, temuzh tu Nebu ſapertu biti, Takou Shaz ima ta Cerkou, tu je, **haufen** ali gmajna, katera s'Petruſom ſpoſna, de je Ieſus ta Chriſtus, inu tiga ſhiviga Boga Syn TPo 1595, III,105;

Tukaj ſtoji vſhe letu zhaſtitu inu veliku zhudu, de ta veliki **haufen** teh Iudou, kateri je bil s'ſhpeifſimi inu ſmezhi perpraulen, s'Sapuvidjo od teh viſhih odpraulen, inu hti reizhi volan inu ferzhan, od eniga ediniga Moſha, kateri je pres oroſhja .. Timu pruti je Iudas ta Ferratar, s'enim taku

velikim **haufnom**, supar njega. Tukaj bi imel sa pravize volo ta vbogi Iefus, kateri je lenim taku velikim **haufnom** obdan, dobre befséde dajati, inu profsiti TPo 1595, I,232

2. *velika, strnjena skupina ljudi; množica:*

Kadâr ie na pulled Pilatuſ vshe ôtel Gmaino vtélhit, rezhe. Ias ga ôzho kaſtigati inu iſpuſtiti. Nato vsame IESVSA inu puſtiga tepſti. Inu Sholnerij peliaioa v'pravdno hiſho, inu sbero vkup cêli **haufen** inu oblêzheoga v'purpurſki gvant, inu ſpleto en ſhlapal ſternia inu poſtavijoga mu na Glavo KPo 1567, CLXb

2.1 v zvezi z **z** *izraža, da je pri dejanju ali stanju udeležena velika skupina ljudi; množično, trumoma:*

Ty Rymlani [so] raunu taiſtikrat pred tu Mejſtu priſhli, kadar ſo ty Iudje is vſeh deſhel, svelikim **haufnom** kmallu vIerusalem na ta Velikonozhni prasnîk ſhli TPo 1595, II,299;

Prejden vſhe ta Evangelîſt to Hiſtorio ſazhne, pravi on, koku veliku brumnih ludy ſo **s'hauffnom** sa GOSPVDOM Chriſtuſom tekli, kateri ſo njega radi ſliſhali pridigovati TPo 1595, II,151

/ Tu ſo vſhe ty, kateri vtem pregaineniu ne obſtoje, ni ſtonovitni oſtanejo, Temuzh kakor ta zhervojedni ſad na Driveſi oſtane viſſezh, kadar je tihu, kakor hitru pak Vejter vſtane, **s'hauffnom** doli pade TPo 1595, I,128 *naenkrat*

℥ iz nem., prim. *der Haufen*

AVTORSTVO: A. L. R.

he¹ – sam. m [ˈhe:ʔ]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: he; ①

za oznako zaporedja kitic v psalmu *ime hebrejskega soglasnika; he:*

He, POkashi meni, GOSPVD, ta pot tvoih Praud, de jeſt nje ohranim notêr do konza DB 1584, I,310a

℥ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 **He**

AVTORSTVO: M. Č.

he² medm. [ˈheʔ]; P 1, K 1 (BH 1584)

– he; ②

posnema glas pri smejanju, navadno glasnem; he:

ſignificant Interiectiones. Rifum, ha, ha **he** BH 1584, 166

AVTORSTVO: M. Č.

hebronski -a -o prid. [heb'ro:nski -oʔ]; P 4, K 1 (DB 1584)

– m. ed. im.: hebronski; – daj.: hebronskimu; – tož.: hebronskiga; – s. mn. mest.: hebronskih; ③

ki se nanaša na biblijsko mesto Hebron ali na dolino, v kateri leži, ali njune prebivalce; hebronski:

Tedaj ſo ſe vkup sbrali, inu ſo gori ſhli, ty pet Amoriterſki Krajlî: Ierusalemſki Krajl, **Hebronſki** Krajl, Iarmutſki Krajl, Lahîſki Krajl, inu Eglonſki Krajl, ony inu vſa nyh vojkâ, inu ſo ſvoje Shotore poſtavili poleg Gibeona DB 1584, I,125a;

Te Moſhe tudi, kateri ſo pèr njemu bily, je David tja gori pelal, vſakiga ſhnjegovo hiſho, inu ſo prebivali v'**Hebronſkih** Méſtih DB 1584, I,169a

AVTORSTVO: A. J.

heftati -am glag. nedov. in dov. [ˈhe:ftati]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– nedol.: heftati; ④

kot slovarski zgled *pritrjevati, pritrđiti, biti pritrjen:*

Deutfch. Heften. Latinè. figere. Windiſch. potakniti, heftati, pèrbyti. Italicè. attaccare MD 1592, T7a;

Figo. German. hefften/ ſtecken. Sclav. obſîzhati[!], potakniti, tizhati. Carniol. heftati MTh 1603, I,543

ℳ iz nem., prim. **heften**

AVTORSTVO: A. J.

hejdelberski° -a -o prid. [ˈheːjdɛlbɛrski]; P 2, K 1 (ZK 1595)

– m. ed. im.: hejdelberski; – mest.: hejdelberskim; ⑤

ki se nanaša na nemško mesto Heidelberg; heidelberški:

ta Artikul, od v'Nebu hojenja Chriftufoviga, od fvetiga Karfta, od Sakramentou v'gmajn, kaj so tiifti, inu drugih vezh, katere je D. Tilemanus Hefusius poredi, v'fvoim Karlhanfkim sveftim opominanju pred tem **Hejdelberfskim** Calvinfskim Catechifmom, v'kup fpravil, inu f'Svetim Pifmom premogel ZK 1595, 16 katekizmom Zaharije Ursina in sodelavcev iz leta 1563

AVTORSTVO: A. J.

hesbonski -a -o prid. [hesˈboːnski(?)]; P 2, K 1 (DB 1584)

– m. ed. rod.: hesbonskiga; ⑤

ki se nanaša na biblijsko mesto Hešbon ali njegove prebivalce; hešbonski:

MOses je tudi dal Gaddovim otrokom, mej nyh Shlahte, de so nyh pokraine bilé, Iaeser .. Inu v'dolini BetAran, BetNimra, Suhot inu Zaphon, kir je bila od Sihonoviga, **Hesbonfkiga** Krajla, Krajleftva prebila DB 1584, I,127a

AVTORSTVO: A. J.

heš zlog; P 2, K 2 (TA 1550, TA 1555)

– heš; ③

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Hash **hesh** hish hosh hush TA 1550, 6, podobno tudi TA 1555

AVTORSTVO: A. J.

het – sam. m [ˈheːt(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: het; ①

za oznako zaporedja kitic v psalmu **ime hebrejskega soglasnika; het:**

Heth, IEft fim djal, GOSPVD, letu ima moja Erbfzhina biti DB 1584, I,310b

ℳ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 **Heth**

AVTORSTVO: M. Č.

heth gl. **het**

hetiterski -a -o prid. [heˈtiːterski -a]; P 2, K 1 (DB 1584)

– ž. ed. tož.: hetitersko; – mn. tož.: hetiterske; ⑤

ki se nanaša na Hetite oz. Hetejce; hetejski:

KRajl Salomo pak je lubil veliko isvunanih Shen, Pharaonovo Hzher, inu Moabiterfke, Amoniterfke, Edomiterfke, Zidoniterfke, inu **Hetiterfke** [žene] DB 1584, I,191a *Hetejke*

ℳ k nem. **der Hethiter**

AVTORSTVO: M. Č.

hijacint (jacint, hijacint) -a sam. m [hijaˈciːnt]; P 4, K 4 (TT 1577, TT 1581-82, DB 1584, MTh 1603)

– ed. im.: j/hy | acint; ⑤

poldragi kamen oranžne barve; hijacint:

Ta perui grunt ie bil en Iafpis, ta drugi ie bil en Safir, ta trety en Kalcedon, ta zheterti en Shmaragd, ta peti en Sardoni, ta shefti en Sardis, ta fedmi en Crifolit, ta ofmi en Beril, ta deueti en Topafier, ta deffeti en Crifopras, ta anaifti en **Yazint**, ta duanaifti en Amatift TT 1577, 482;

Ta pèrvi grunt je bil en Iafpis .. ta enajfti en **Hyacint**: ta dvanajfti en Amatift DB 1584, III,150b;

Chryfolithus. *Germ.* Hiazinth. *Sclav.* **jazinth** MTh 1603, I,257

℥ iz gr. prek nem., prim. der Hyacinth

AVTORSTVO: M. Č.

hijena -e sam. ž [hi'je:na]; P 3, K 2 (DJ 1575, DB 1584)

– ed. im.: hyena; ⑤

afriška ali azijska zver, ki se hrani z manjšimi zvermi; hijena:

Kakor **Hyena** fe špfom drushy, taku tudi ta bogati s'vbufzom[!]. Kakor Leu diuiazhino vdobraui fnei: taku ti Bogati fneido vboge DJ 1575, 54;

Hyena ena Svir v'Egypti, ta fe vuzhy Pfa pèr njega imeni klizati, kakòr en zhlovik, inu ga fnej DB 1584, II,158b

℥ iz lat. prek nem., prim. die Hyäne

AVTORSTVO: M. Č.

hilati -am glag. nedov. [hi:lati]; P 3, K 3 (DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– nedol.: h | y/i | lati; ⑥

kot slovarski zgled **hitro se premikati; hiteti:**

Crajnſki. Hitejti *Coroſhki.* **hilati** *Slovenſki.* *Besjazhki.* **hhetuváti** DB 1584, III,CcIVb;

Deutfch. Eilen. *Latinè.* feftinare. *Windifch.* hitéjti. *Carn:* **hylati**. *Cr:* jaháti, shtuvati. *Italicè.* afrettarfi, haver fretta, non far punto di tardenza MD 1592, C6a;

Festino. *Germ.* eylen. *Sclav.* hiteiti. *Carint.* **hylati** MTh 1603, I,537

℥ iz nem., prim. stvn. îlan (eilen)

AVTORSTVO: M. Č.

himba (hinba, himba) -e sam. ž [hi:mba -e]; P 9, K 5 (JPo 1578, DB 1578, BH 1584, MD 1592, ZK 1595)

– ed. im.: hi | n/m | ba; – rod.: hi | n/m | be; – mest.: hinbi; – or.: hinbo; ⑦

SLOVARSKI SKLOP

Himba, be, Affus, list, betrug BH 1584, 56;

Deutfch. Betrug. *Latine.* fallacia. *Windifch.* zhalárnost, lajharija, golufia, hinauszhina, **himba**. *Italicè.* inganno, fallacia, fronde, affutia MD 1592, B3a

1. pridobitev koristi z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufija, prevara:

S. Paul gouori, tako fe godi: Boym fe (prau i on) da fe nesgodi, da rauno kakor ie Kazha Euo shnie **hinbo** sapeliala, da tudi tako vashe pozhutenie premakneno nebude, od te priproshzine Vchriřtufu JPo 1578, III,57b[=107b];

Galuffia. Laiharia, **Himba** DB 1578, 180b;

Mi fe imamo Boga bati inu lubiti, de mi s' obeno hudo kunřhtjo po nashiga blishniga Erbfhini ali Hifhi nemiflimo, ali ikakovo **hinbo** te pravice k'febi neperpravimo ZK 1595, 61

2. vedenje, govorjenje, s katerim se kdo kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavščina:

Ty, ker fo nad nymi oblaštniki, imao varouati, da bi kai sanikarno, neposhteno, Diuie inu famouolno nesazheli inu vmei fabo kakor diuye Beſtye Volzye inu Meduedye, Kazhe inu Basiliski neshiueli: Te dni ſuoiga shyulienia Vhudem Sardu inu kregu, fourashtuu inu nidu, vlašah inu **hinbi**, preklinaiozh inu pfuiozh framotno dokoniali JPo 1578, III,72a

AVTORSTVO: M. Č.

himen -mna sam. m [ˈhi:men -mna]; P 2, K 2 (TPs 1566, KB 1566)

– ed. mest.: himnu; – mn. rod.: hymnov; ⑤

1. ver. *molitev v čast, zahvalo Bogu; himna:*

Ty eni pag lete Buque imenuio, Buque tih Pfalmou inu tih **Hymnou**. Sakai vleteih Buquah so fglul take bešfede, vte peifne floshene, skaterimi se te velike, višfoke inu skriune rizhy od Buga, ozhytu tar faštopnu prauio inu poio TPs 1566, 1a

1.1 *molitev k svetnikom s prošnjo za njihovo pomoč:*

Inu na vřih fvet [katoliki] v'enim **Himnu** poio tako: Chorus sacratum Martyrum, Confessio sacerdotum & Virginalis castitas, Nos à peccatis Abluat KB 1566, H1b

℥ iz gr. prek lat., prim. hymnus

AVTORSTVO: M. Č.

hin -a sam. m [ˈhi:n -a]; P 39, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– ed. im.: hin; →; ⑤

bibl. *tekočinska mera (približno 7,5 l); vrč:*

LEtu ie pak, kar imash Altariu sturiti: Dua Iagnizha leita stara imash vřak dan na Altariu offrati. Enu Iagne viutru, tu drugu pak mei vezherom. Inu kufakimu Iagnetu vseti en dešfeti deil zhište Pshenizhne moke, smeishane s'enim zhetertim deilom **ˆHina** tolzhenega Olia, inu en zheterti deil **Hin[!]** Vina kpytnimu Offru <**ˆHin** je byla per Iudih ena Mera, vkatero ie shlu 72. Iayz> DB 1578, 75a;

taku imash htimu Gouedu en Shpishni Offer sturiti, try dešfete deile zhište Pshenizhne moke, omeshane sOliem, eniga pul **Hina**, Inu Vina hpitnimu offru tudi pul **Hina** DB 1578, 127a;

Inu ta Pitni Offer ima biti, polouiza **Hina** Vina kvřakimu Iunzu, en tretij del **Hina** kOunu, en zheterti del **Hina** kIagnetu DB 1578, 140a;

INV GOSPVD ie sMoseřfom gouoril rekozh: Vsami křebi te ner bulshe Shpezerie, to ner zhišteishi myrro pet řtu (Siklou) inu Cinamona polouizo tulikain, dueřftu inu petdeřfet, inu Kalmufa tudi dueřftu inu petdeřfet, inu Kafsie petřtu, po Sikeli, te Suetyne inu Olia od Olik en **Hin**, inu řturi enu řuetu Olie kShalbainu, po Apotekarski kunshti DB 1578, 76a;

Hin je bila pěr Iudih ena Mera, vřkatero je řhlu okuli enajřt ali dvanajřt Polizheu DB 1584, I,55a;

Ta Shgani offer pak, kateri ima ta Viuda offrati ob Sobbotnim dnevi, GOSPVDV, ima biti, řheřt Iagnet pres tadla, inu en Oven pres tadla, inu vřelej en Epha Shpishniga offra, k'enimu Ounu, k'Shpishnimu offru. k'Iagnetam pak, kulikur njegova roka da k'Shpishnimu offru, inu vřelej en **Hin** Ojla k'enimu Epha DB 1584, II,83a;

Vodo imash tudi pěr meri pyti, ta řheřti dejl od eniga **Hina**, inu jo imash tudi od eniga zhaffa do drusiga pyti DB 1584, II,61b

℥ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 Hin

AVTORSTVO: M. Č.

hinaci [im. mn.] gl. hinavec

hinavc gl. hinavec

hinavřina gl. hinavřřina

hinavec (hinavec, hinavc, hinjavac, hinavac) -vca sam. m [hi'na:vec -vca]; P približno 350, K 30 (TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TřC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: h | i/y | n/nj | av | ec/ac/c/eč[!] (TR 1558, ř4a)/àc (KPo 1567, XXVIIIa); – rod.: h | i/y | navca; – daj.: hynavcu; – tož.: hinavca; – dv. tož.: hynavca; – mn. im.: h | i/y | n/nj | a/à (DB 1584, III,CeIVb) | vci/ci[!]

(JPo 1578, III,64b); – rod.: h | y/i | n/nj | avc | ev/ov; – daj.: h | i/y | n/nj | avc | em/om; – tož.: h | y/i | n/nj | av/avl[!] (*P 1563, 179) | ce; – mest.: h | i/y | navcih; – or.: h | i/y | n/nj | avci; ⑤

1. *kdor se kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavec:*

Kadar vi poštite, ne gledajte mylu, koker ty **Hynauci**. Sakai oni nih obrafe blide delaio, fteim fe pokashuio tim ludem, de fe poštio TT 1557, 14;

Ty **Hinauci** inu falsh Vuzheniki fe ne puſte, fa nih Vere inu Vuka volo, preganati ne vmoriti, koker ty prau i kerszheniki deio TT 1557, cc3a;

Se more prou pridiguuati, **Hiniaulze**[!] refodeti *P 1563, 179;

Hynauci ne faſtopio, ſakai fe offruiie TPs 1566, 94a;

Ta bleidi oli plau i kon, na katerim ta Smert Ieiſdi, pomeni vſe **hynauce**, nepokurne, Kezarske, Turske, Papeske inu shiuinske ludi inu nih Vuzhenike, tih ie veliku, oli vſi taki ſliſhio vta Pekal inu vto drugo vezhno Smert. Luter prau i, de pomeni, te ſhliſee inu pomor TT 1577, 305;

Hynauci fe ſhnih brumo offertuio, druge oprauleio TT 1581-82, II,5;

Crajnſki. Hináu ci Corofhki. Ayhlerji DB 1584, III,CcIVb;

TA XIII. INV LIII. PSALM. vuk inu Molitou ſupèr **Hynauce** DC 1584, CLX;

Deutſch. Gleißner. Latinè. hypocrita. Windiſch. hinavez. Car: ajhler. Italicè. fimolatore, hippocrito MD 1592, F3a, podobno tudi MTh 1603;

kaj bi imejlu enimu takovimu **Hynauzu** pomagati, de bi lih do Smerti molil inu fe poſtil, kadar njemu ta Hudizh vferzu ſidy, ſeno takovo offertjo, de fe on ſam povilhuje TPs 1595, II,197;

Spet naſaj mejnio ty **Hynauci**, kadar ony iſvunaj to Poſtavo derſhe, taku ony ne potrebujo obeniga Euangelia, ni Criſtufa TPs 1595, I,15;

Nemore taku nihzhe ſ'teimi ſtrupovitimi Kazhami, temi **Hynauci** inu ſamohvalzi vun priti: Aku edan fray ſhive, inu fe priasnivu kludem derſhy, taku nej dobru, aku en drugi en ofter inu terd leben pela, taku onu pak tudi nej dobru TPs 1595, I,19;

Kadaj vy ſlipi **Hynauci**, Hozhte pokuro djati :/: Moj Folk veran po pravici, nehati ſapelati TFC 1595, CCLXXXV;

potehmal kir fèm dofehmal ſa volo taciga mojga iſpraſhovanja, inu otrozhjiga navuka, od naſh i h ſoſedou tukaj okuli bliſhnih Maſhnih farjou inu Iudeshovih bratou, tudi fizer od marfkakih **hynjauceu**, inu Farfk i h hlapzeu ozhitu reſnaſhan inu obdolſhen, kakor de bi ſgul nepridne ri zhi ſazhenjal, te Ludi ſ'nepridnim vpraſhanjem drashil, inu bi fe novih nenavadnih navukou vunkaj troſſiti podſtopil, inu kar je taciga ZK 1595, 35

- / Kakòr Paſtuh riſazhe pruti vſem klufinam, taku fe ^a**Hinavez** na vſe Shpotliuce obéſha <^a**Hinavez**> je ta, kir hozhe vſe mojſtriti, inu vſe piſmu ſnati, inu vpraſha: Sakaj je tu inu unu vuzhenu? Sakaj je ta dan fvet, inu ta drugi nej fvet? Sakaj je voda te duſhe kàrſt? Sa zheſ volo mora kruh inu vinu Criſtuſevu Tellu inu kry biti &c.> DB 1584, II,166b
- / V'kakih rèzh i h Chriſtuſ Ioanneſa hvali? Sa ſtir i h rèzhi volio, Pèrvizh ſa volio ſtanovitnoſti niegove, da nei en tàrſt, Mekuſh alli **Hinavàz**, k i j r bi fe bil puſtil od vſakiga Vétra zhloveſkiga ūka, alli kakove nadloge màrſkam nagniti KPs 1567, XXVIIIa-XXVIIIb
- / ſa framote volo je Kain fe moral priasnivu pruti Abelu dèrſhati inu ſhnym govoriti, kadar je ſvarjen bil, najſi je on njega v'ferci miſlil vmoriti. Taku je Kain vſèh **Hinauceu** inu falſh Svetnikou ozha DB 1584, I,3b
- / Tyatriski Shcoff, inu te ene nega ouzhice, ſo tudi te praue Vere bili, inu ſo nih Vero, ſmogeterimi dobrimi delli, ſlubefenio, fueiſzhino inu ſuolnim terplenem iſkaſali. Oli vmei n i m i ſo eni bili, kir Curbario, Malikouane, inu na Aydouska ſhegnane hoditi, od malikouſkih offr i u ie i ſti, nei ſo ſa greh imeili, glih koker ſdai ty eni Luterk i h **Hynauci**, Takim tukai ſam Criſtuſ prity, ſnaglo hudo ſmertio, inu ſdrugimi teſhkimi nadlugami, aku fe ne pokure TT 1577, 280

1.1 protest. *kdor ne veruje v odreſitev ſamo po veri:*

Koker ty Stari inu ſadaſhni Farifei, **Hinauci** inu Samoprauizharij, deio, Ti boſi ſlepci menio inu fe nim ſdy, oni mogo od ſami ſebe derſhati te ſapuidi Boſhye, inu de oni ne ſo veliki greſhniki pred Bugom, kadar oni ne krado, ne raſbyo inu ne Preſhuſtuio TC 1555, H1a;

Ta Trety zhlouik ie ta Farifeuſ, Ta ie en Samoprauizhar, fe ſa brumniga inu ſa fuetiga derſhi, ſhnega dobrimi delli fe offertuie, iſ drug i h ſhpot dela, ſebe ne ſuih grehou ne ſpoſna, ſa Criſtuſa, ne ſa nega

faslushena ne vprasha inu ne rodi, oftane taku en **Hynauezh**[!] inu fouurashnik Cristufeu TR 1558, f4a;
Vfi Iudi/ Turki/ **Hynauci**/ kir timu Euāgeliju prou ne Veruio/ nai fi se pred ludmi brumsku dershe/
bodo sgubleni TT 1560, 16a;

Sakai leta dobra della lozhio te Verne od **Hynaueu**. Ta vunana dobra della, te vunane Boshye
slushbe inu Ceremonie, mogo tudi ty **Hynauci** sturiti inu doperneſti TAr 1562, 53a;

Kateri zloui[!] Boshye Milofti inu Cristufeuiga faslushena ne potrubuie, Ta ifti ie en lashnik,
hynauez inu preklet pred Bugom TT 1577, 185;

Koga sadene ta sentencia, katera gre zhes Farisea? Vfe **Hiniauce** inu Samoprauizhnike, kateri to
ponuieno Miloft Christufouo sashpotuio, inu se kratko hote shnyh laſtnimi smishlienimi deli ſami
Prauizhni ſtoriti: Od katerih Christus gouori: Nikar vfi, kateri meni praue, Gofpod, Gofpod, prideio
Vnebesko Kralieuftuo JPo 1578, II,139a;

Sato ſo lete priproſte Diuice vfi **Hiniauci** inu Samoprauizhniki shnyh dobrimi deli, katery veliko
dobrih del delaio, inu sa Vero celo nishtar nemaraio, inu vfe rizhi preurazhaiu. Inu kei bi imeli Vero
sdobrimi deli ſprizhati, tukai ſtaue dela, zhes inu pred to Vero JPo 1578, III,108a;

Kako dopadeio Fariseom lete Christufoue befede? So ijm mozhno dishale inu ſo ijm ſe oftre videle,
ali vuner neiſo veliko sanie marali, sakai **hiniauci** ſo bili inu ſo **hiniaci**[!] oſtali. Kakor ſo vfi Liudye
po naturi, ako ſe Sboshym Duhom od hiniaufzhine krefnici nepripeliaio JPo 1578, III,64b;

Preklet ie ta Zhloiuk, kateri ſuoie vupaine poſtaui na zhlouesko Ramo, ali na eno drugo Stuar, ali na
laſtna deila. Sakai tu vupaine tiga **Hinauza** bode sgublenu, inu negouu ſaneſſeine miny TkM 1579, 34a;

Hinauz ſe povſod v' letih Buqvah rezhe en falſh ſavit zhlovik, kakover ſo vfi pred Bugom pres vere
DB 1584, I,273b;

Hinauci ſe ſanashaio na ſuoia laſtna della TtPre 1588, 95

AVTORSTVO: M. Č.

hinaveč gl. hinavec

hinavo (hinavu) prisl. [hi'na:vo]; P 1, K 1 (TC 1575)

– hynavu; (m)

samo na videz takó, kot se kaže; hinavsko:

Ieſuitarij, noui Menihi, polni hude kunshti, **hynauu** .. Slouenski pisheio TC 1575, 501

AVTORSTVO: M. Č.

hinavscina gl. hinavščina

hinavski¹ -ega posam. [hi'na:vski -ega]; P 1, K 1 (TAr 1562)

– m. mn. daj.: hynavskim; (m)

kdor se kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavski:

Obtu ta Ceſſar bo po nega velikoſti inu frezhi, eno vredno viſſoko rezh, katero vfe Kerſzhanſtuu
sheli inu pegeruie, ſturil, Aku vtakim Conciliu, od taciſh velikih teshkih rizhi, kir to Boshyo zhaſt
inu hualo, Inu Ifuelyzhane inu Pogublene uſeh ludi tyzheo, Dopuſti, nekar lyzhkakim lakomnim,
offertnim, **hynauskim**, neuuzhenim, neſaſtopnim, Boganeboyezhim, Temuzh fuſeb odlozhenim
dobrim, brumnim, ſaſtopnim, Vuzhenim, Bogaboiezhim, kir Boga inu ſuiga bliſhniga is ſerza lubio
TAr 1562, 61a

PRIM. **hinavski**²

AVTORSTVO: M. Č.

hinavski² (**hinavski, hinjavski, hinovski, hinavški**) -a -o prid. [hi'na:vski -a -o];

P 155, K 24 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TPs 1566, TL 1567,
KPo 1567, TC 1574, TP 1575, TC 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82,
DB 1584, DC 1584, TtPre 1588, TPo 1595, TfC 1595)

– m. ed. im.: hynavski; – rod.: hynavskiga; – daj.: hinjavskimu; – tož.: h | i/y | navsk | i/iga; – or.: h | i/y | navskim; – dv. im.: hynavska; – mn. im.: h | y/i | n/nj | avski; – rod.: h | y/i | n/nj | avskih; – daj.: hynavskim; – tož.: h | y/i | navske; – mest.: h | i/y | n/nj | avskih; – or.: h | y/i | navskimi; – ž. ed. im.: h | i/y | navska; – rod.: h | i/y | n/nj | avske; – tož.: h | y/i | n | a/o (TL 1561, 41b) | vsko; – mest.: h | i/y | n/nj | avsk | i/oj (JPo 1578, III,108a); – or.: hynavsko; – mn. im.: hynavske; – tož.: hynavske; – or.: hi | n/nj | avskimi; – s. ed. im.: h | i/y | navsku; – rod.: hi | n/nj | avsk | iga/ega (JPo 1578, II,115b); – tož.: h | i/y | navsko (Krelj, Juričič); – mn. im.: hinavska; – rod.: h | i/y | nav | s/š (TPo 1595, I,50) | kih; – tož.: hynavska; – or.: hinjavskimi; (M) (V)

1. *ki se kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavski:*

Satu golpod vŕe iefike, Kir fe zhes te vŕdiguio :/ Inu **hinauske** Lashnike, Kir verne fashpotuio, Hozhes cilu iftrebiti, Nih falsh uk vshpot perprauiti *P 1563, 178;

Lete Vere inu taku ſeuupane, nema oben Hudyzh ne Neuerni inu **hynauski** zhluuik, ia leta Vera ſe od Sludieue inu ufeh Neuernikou taku delezh lozhi, koker ſe lozhi tu Nebu od Semle, ta Leban od te Smerti TO 1564, 18a

1.1 *ki odraža, da se kdo kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavski:*

Ne puŕtite ſe komu ſepelati, kir ſemkai viſſoku gre, po tei ſui laſtni voli, vti **hynauski** pohleuſzhini, inu vti kriui Angelski andohti TR 1558, R1a;

Obtu oben ſe nema ſnega falsh **hynousko** Vero inu ſgreshnim lebnom ſe[!] hualiti ne preuſeti, temuzh Vboſhym ſtrahu ueden prebiuati, te meſſene inu hude ſhele inu luſhte ufebi doli tlaſhiti, inu tim grehom ne dopuſtiti ufebi kralouati TL 1561, 41b;

klyzane na te Suetnike nei prou, temuzh Bogu inu vſem Suetnikom cilu ſubper, Kadar ſe ena neuidezha rezh moli oli klyzhe, Taku ſe ta iſta rezh derſhi ſa vſigamogozho, De vfeh ludy ſerza, vſe rizhi vidi, inu ſna to **hynausko** molytou od te prauē lozhiti TO 1564, 50b;

Farisei inu ſamopraviſzhniki ſo te nature, da eno krivo ôko imaio, niērgaio ſopār Bogu, inu ijm v'fārcu ſhal dei, kada vidio, da tim vbosim Grēfhnikom Bog is Gnade ſabſtoñ Miloſt iſkaſhe. Sakai ſe vſelei ſde bulſhi, neli drugi, Sa ſvojijh obilnih kakōr oni menio, dobrih, alli vezh **hinavſkih** del volio KPo 1567, XCIIIa;

Rauno kakor my imamo vtem Fariseiu en exempel te **hiniauske** ſuetofti: Tako tudi imamo vtem Zolnaryu en exempel prauē pokore JPo 1578, II,138b;

Kadar Bog negleda na vrednoſt teh Liudi, to ie niējednoga ſuunaniega **Hiniauskega** laſkatania: Tamuzh veliko vezh raſgledaia ta Sarza, inu hozhe imet Vero inu Duh JPo 1578, II,115b;

Ta lubefan ne bodi falsh ne **hinauska** TT 1581-82, II,44;

Inu gdu more vſe Papeshke zhluēzhke poſtaue po redi ſeſhtēti? ſ'katerimi ſo ony tēh ludy vēſty ſaueſali, kakōr ſ'tēm ſmiſhlenim **hinauskim** poſtom, kateri ie na guishni reſlozhik tēh ſhpish poſtaulen TtPre 1588, 11;

bili jeſt imel tiga Grejha inu te ſmerti pruſt biti, taku bi je jeſt moral ſmojemi delli opraviiti, ſim tudi ſa tiga volo en Menih poſtal, inu vtem Miniſhtvi Miniſhkih inu **hynaufhkih** dell ſe flifſal, katera ſo mene teſhko ſtala, Ampak kappe ali Kutte, ſyva Suknja, nikar Meſſu jeifſti, poſtyti, inu tem glih, ne ſture niſhter htimu. Ta greih ſe ne puſty ſ'tēm doli poloſhiti inu ſatrejti TPo 1595, I,50

1.2 *protest. ki ne veruje v odreſitev ſamo po veri:*

Ty Sludieui inu ty neuerni falsh **hynauski** kerſzheniki, Veruio le to ſamo Hitorio, ta ſtan inu diane Criſtufeuu, Oni Veruio de Criſtus ie Syn Boſhy TT 1557, y3a;

Vtim 3. Capit. Phil. Subper te falsh **Hynauske** inu Farifeiſke Pridigarie, kir ſo ſe pred preproſtimi ludmi hualili ſhnih Staro, ſueto Shlahto, ſhnih dobrimi delli, ſuelikimi, teſhkimi inu lipimi Boſhymi ſluſbami[!], inu ſhnih brumo inu Prauizo TT 1557, t2a;

Hynauski nepokurni Luterkſki inu Papeshniki, imaio ſami nih Grehe reſgledati, ſakai naſ Bug Santicriſhti tepe TT 1577, XXI;

Ie on [Kriſtus] ſam tu S. Piſmu tim iſuolenim, ſkuſi S. Duha daie prou ſaſtopiti, Koker na Iudih, Kezarieh, Samoprauizharyh, **Hynauskih** Papeshnikih, kateri tudi tu S. Piſmu veden bero, oli ga prou ne ſaſtopio, vidimo TT 1577, 297;

TA XII. PSALM, MOLitou ſuper falſh **hinaufke** vuzhenike, iſloſhen od P. Truberja TrC 1595, XXLXXVI

/ Leta danashni Farifeus, kir ie Vcerkou hodil, molil, hualil Boga, zheſtu poſtil, vſelei treſtiu

bil, prauo deffetino inu Bugaime rad daial, nei kral, resbyal, ne curbal, Vtim ie on prou fturil inu slushil Bogu .. Ampag vletim ie on kriuu inu fubper Boga fturil, kir ie menil, on ie ftako vunano brumo vfe Boshye poštaue inu Sapuuidi dopolnil, inu fashlushil ta nebeffa .. on nei Boga profsil fa miloft inu fa odpufzhane tih grehou, ie is fuiga rauen zhloueka, is tiga reuniga zholnariel[!] [= colnarja] shpot delal. Obtú ie on bil pred Bugom en velik **hynauski** offertni Greshnik inu en hud loter TR 1558, S2b

- / Raven inu ftémiftim Angelom (de bi le tuištu ve tém vekfhe bilu) pride h'timu ta mozhni Angel s'Mauro inu s'grenkimi Buqvami, tu je, tu fvetu Papešftvu, shnjega duhoufko hinaufzhino, ty merio inu sapopadajo ta Tempel ali Cerkou shnyh Poštavami, ty pahneo Kor vunkaj, inu narejajo **hinaufko** Cerkou ali vunanjo fvetušt DB 1584, III,136a
- / Sakai kateri fe fto Vero huali, inu to ifto sbrumo inu slubefno pruti vfem ludem ne iskashe, tiga iftiga Vera ie Falsh, kriua **hinauska**, pred Bugom ne vela, inu vteshkih iskushnauah ne obftoy TT 1577, 155

PRIM. **hinavski**^{1, 3}

PRIM. **hinavsko**

AVTORSTVO: M. Č.

hinavski³ (**hinjavski**) prisl. [hi'na:vski]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– hinjavski; ⑤

samo na videz takó, kot se kaže; hinavsko:

Kateri pak prasdne Lampe, vodeno inu fmerdezhe Olie budeio imeli, Fariseiski inu **Hiniauski**, pres Vere, Liubesni, Vpania &c. shyueiu JPo 1578, III,110a

PRIM. **hinavski**²

AVTORSTVO: M. Č.

hinavsko (hinavsku, hinavsko, hinjavsku) prisl. [hi'na:vsko]; P 12, K 11 (TL 1561, KPo 1567, TC 1574, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, Tfc 1595)

– h | i/y/j | n/nj (*P 1563, 177) | avsk | u/ò (KPo 1567, XCIIIb)/o (JPo 1578, I,60b); ③ ④

samo na videz takó, kot se kaže; hinavsko:

Ta Euangeli fe nema **Hynausku** [s] falsh fercem, fa blaga oli fa prafne huale uolo, temuzh zhištu, is prauiga celiga ferza, is Boshyh uuft, koker bi fam Bug (koker ie guishnu) upryzho bil, faftopnu pridigati TL 1561, 57a;

Ta vekshi deil vfeh shlaht ludi So od te vere padli :/: Nas fo vuzheniki hudi, Sloshami fapeliali, tuie buque fapuftili, **Hiniausku** knam gouurili *P 1563, 177, podobno tudi Tfc 1595;

on [Bog] dobru vej, kaj je prou ali **hinaufku** fturjenu. On nikomer nevely nevernimu biti, inu on nikomer nedopufzha gréshiti DB 1584, II,159b

- / protest. Ti famofvetci pak ifcheio lon, nikar po Gnadi, támuzh kakòr eno plazhilo dolshno, kakòr da bi bili to, kar ijm Bog da inu ima dati, fvoimi dobrimi deli saftufhili. Ménio da Bogu flushio, kakòr ky en hlapac enimu Gofpodariu, dekla Gofpodinij flushi. Sato bodo tudi tukaie taku oftrò odvèrsheni inu fvarieni, da is pèrvih sadnij rataio. Tako fe ie ludom godilu, inu fe ifhe nam Aidom more tudi pèrgoditi, ako fe bomo tako **hinavfkò** dèrshali, kakòr Iudie KPo 1567, XCIIIb, podobno tudi JPo 1578

PRIM. **hinavski**²

AVTORSTVO: M. Č.

hinavščina (hinavščina, hinjavščina, hinavšina, hinavčina) -e sam. ž

[hi'na:vščina -e]; P 157, K 21 (TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TL 1567, KPo 1567, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: h | i/y | n/nj (Juričič) | av | šč/š/šč (Krelj) | ina; – rod.: h | i/y | nav | šč/sc[!] (TC 1555, G5b)/č (TL 1561, 74b)/š/šč (Krelj) | ine; – tož.: h | i/y | n/nj (Juričič) | av | šč/šč (Krelj) | ino; – mest.: h | i/y | n/nj (Juričič) | av | šč/

Hinaufhina, ne, Aftus, list, betrug BH 1584, 56;

Hypocrifis. *Germa.* Gleißnerey/ Heuchelen. *Sclavon.* **hinaufzhina** MTh 1603, I,653

1. *lastnost koga, da se kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavščina:*

skuŕi to famo Vero Viefufa/ Se ta Poftaua/ ne dobra Della ne femezhuio/ temuzh ta **Hynaufzhina** ta offert Tu Preufetie tih ludi fe doli tlazhi inu femezhuie TT 1560, d2b;

Velikifarij vsameio frebèrniki, rekoch: Se ne ŕpodobi, da ijh v'ftok Cerkveni denemo. Sakai fo kèrvni denarij. V'tém oni tudi fvoio Farisaifko **hinavŕchino** pokasheio. Ne ŕpodobiŕe pravio, da bi v'ftok ijh vèrgli. Alli nedolshno krij ŕoditi inu preliti, to ŕe ie ŕpodobilu KPo 1567, CLVIIIa;

Kadar bi jeŕt pak tu dellu eniga Euangeliskiga Predigaria neŕturil, inu bi moie slushbe prou popolnoma inu redle neoprauil, temuzh bi skuŕi **hinaufzhino** Criftufa moiga GOSPUDA, kateri ie mene taku drugu[!] [= drago] odkupil, pred tém Suitum ŕatayl, inu bi zhlouezhko gnado vishe derŕhal, kakor moiga GOSPUDA Criftufa: taku bi ieŕt neimel na niŕhter guishniŕe zhakati, kakòr te ŕhrashne ŕhtime Criftuŕeue TtPre 1588, 56-57

/ De ŕe po rifnici is prauiga ŕerza, pres vŕe **hinauszine**![], Iŕpoueimo inu dolshni damo ŕa boge reune velike greshnike pred Bugom TC 1555, G5b;

Rifniza ie vŕe tu, kar ie prou, Boshye, ŕtonouitu pres falŕhye, **hynaufzhine**, inu nei leshniuu ne ŕepelauski TT 1577, 222;

VE vam Piŕŕarjem inu Fariseom, vy Hinauci .. ŕvunaj ŕe vy pred Ludmy brumni vidite, ampak ŕnotraj ŕte vy polni **hinaufzhine** inu hudobé DB 1584, III,15a

/ Iŕvelizhan je ta zhlovik, katerimu GOSPVD pregréhe pèrrajta, v'kateriga duhi nej obena *golufia <***hinaufzhina**> DB 1584, I,287a

/ Papeshtuu ŕhnega Duhousko **hynauszhino** inu Malikouanem, Ty merio, ŕapopadeio inu vesheio ta Cor, inu nareiaio eno ŕhemauro Cerkou inu eno vunano lizhkako ŕuetust TT 1577, 249; od téh Prerokou v'Ierusalemi pride vŕa ^a**hinaufzhina** po vŕej Deŕheli <^atu je, falŕh duhovni leben inu nevera> DB 1584, II,38b;

ta meniŕhki ali edin leben, je narpoprej od nekaterih Kezarjeu, de bi ony ŕebi en ŕhain ŕuŕŕebne fvetuŕti ŕ'tem ŕturili, inu je potle od tiga Papeŕha, kokor tiga Velikiga Ozhta vŕe **hynaufzhine**, poterjen, inu ŕa en duhouni leben hvalen TPo 1595, III,183;

my imamo velikonuzh derŕhati vtem Qvaŕŕei te zhiftoŕti, de ŕe my vdobri vejŕti derŕhimo, inu vBoshjim ŕtrahu ŕhivimo, inu vtej rifnizi, de onu ne bo ena **Hynaufzhina**, temuzh ena prava rifniza TPo 1595, I,300

1.1 *vedenje, govorjenje, s katerim kdo izkazuje to lastnost; hinavščina:*

ŕpodobi ŕe dati ta zhinŕh timu Ceŕŕariu oli nekar? Damo li ga oli ne damo. On [Jezus] pag ŕamerka nih [ŕarizejev] **hynaufzhino**, praui knim, kai ui mene iŕkushuiete? TT 1557, 136;

Ta Trety zhlouik ie ta Farifeus, Ta ie en Samoprauizhar, ŕe ŕa brumniga inu ŕa ŕuetiga derŕhi, ŕhnega dobrimi delli ŕe offertuie, is drugih ŕhpot dela, ŕebe ne ŕuih grehou ne ŕpoŕna, ŕa Criftufa, ne ŕa nega ŕaŕluŕhena ne vpraŕha inu ne rodi, oŕtane taku en Hynauezh[!] inu ŕouurashnik Criftuŕeu. Pred tako offertio inu **Hynauszhino** naŕ obari Ieŕus Criftus, Amen TR 1558, f4a;

POloŕhite tedai od ŕebe vŕo hudubo, inu vŕo golufyo, inu **hinaufzhine**, inu nyde, inu vŕe opraulane TT 1577, 147; vasha beŕŕeda bodi Ia Ia, inu Ne Ne, de vto **hynauszhino** ne padete TT 1577, 128;

Kaifes Veliki Far ŕe derŕhi, kakor da bi mu ta rezh Vŕerci teŕhko diala, da ie tudi od velike ŕhaloŕti ŕuknio raŕŕerl. Alli mu niŕhtar nei is ŕerza ŕhlo: Tamuzh ie to vŕe Farska **hiniaufzhina** bila JPo 1578, I,122b;

tu bi moji ŕtaroŕti hudu ŕtalu, de bi ŕe jeŕt [Eleazar] tudi taku hinil, de bi ty mladi morali mejniti, de je Eleaŕar, kir je vŕhe devetdeŕŕet lejt ŕtar, tudi k'enimu Ajdu poŕtal, de bi ony taku ŕkusi mojo **hynaufzhino** bily ŕapelani, ker bi ŕe jeŕt taku pred ludmy hinil DB 1584, II,198b;

DVh pak ozhitu pravi, de bodo v'puŕŕednih zhafŕih eni od vere odŕtopali, inu ŕe bodo dèrŕhali ŕapelauŕkih Duhou, inu Hudizhevih vukou, ŕkusi te, kateri v'**hinaufzhini** laŕhé govoré DB 1584, III,115a;

v kazalu Falŕh iŕkaŕanje, iŕzhi, **Hinaufzhina** DB 1584, I,)(Va

1.2 *protest. prepričanje v odrešitev ne samo po veri:*

Obtu taku Menihouu inu tih Bidertaufferiou fuie volnu norsku Bushtuu, pred Bugom inu pred vřemi řastopnimi Kerřzheniki nishter nei vrednu, Nei obena Boshya slushba, temuzh veliku vezh ena pregreha. Ia taku Menishku inu Nunsku Bushtuu ie řgul **Hynaufzhina** inu praua ozhita golufya TAr 1562, 88a;

Is letiga premishliania ie lahko posnati kakoue miřli řo hiniauci, inu kakoue Nature řo Fariseij, slařti, da veliko řami od febe shtimaio inu dershe: Ta Lařtna dela inu sařlushenie viřoko huale, lařtno prauizo naprei řtaue, inu celo fleherniga sařpotuio inu shmagaio. Inu ie takoua **hiniaufzhina** vřim Liudem edna huda roiena bolesan JPo 1578, III,63a

AVTORSTVO: M. ř.

hinavřina gl. hinavřřina

hinavřki gl. hinavřki²

hinba gl. himba

hineř deleřje [hi'neř]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– hineř; (m)

izrařa, da kdo hini:

Kateri vřudem Tituli inu Imenu **hinezh**, lasheiozh inu galiufaiozh, Tuije blago křebi pripraue, inu po řili obdershe: Ty takoui guishno budeio řtim Bogatim Moshem Vpaklu pokopani JPo 1578, III,105a[=115a]

PRIM. **hiniti**

AVTORSTVO: M. ř.

hiniti -im glag. nedov. [hi'ni:ti -'ni:m[?]]; P 8, K 7 (JPo 1578, DB 1578, DPr 1580, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol.: hiniti; – sed. ed. 3. os.: hiny; – mn. 3. os.: hinee; – del. na -l m. ed.: hinil; – mn.: hinili; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Crařnřki. Hiniti Corořhki. Golufati, shertati DB 1584, III,CcIVb;

Simulo. Germ. gleichen/ dergleichen thun. Slav. hiniti MTh 1603, II,520

1. kdo; koga_{toř.}, (skozi koga) ř dolořenim namenom řavajati koga v řmoto; řolřufati, řarati:

Tako vshe tukai imamo da snamo kay ie Zahei bil: Slařti, poglauiza Zolnarski, prau i Stareshina Rasboinizhki inu Patriarha te Buhernie, ker ie vře Liudy Galiuffal, **hinil** inu Preurazhual JPo 1578, III,112b

/ Inu GOSPVD je govuril s'Moseřřom inu je rekāl: Delajte Midianiterjem řhkodo, inu je pobyte. Sakaj ony řo řhkodo řturili, ř'tem, ker řo řas řkusi Peora **hinili** DB 1584, I,94a

2. kdo; komu řkazovati komu řretirano priřaznost, řvaliti ga ř namenom řridobiti si nřgovo naklonjenost; řrilizovati se:

ty, kateri ta Evangeli řataje ře řnajo derřhati inu řilnu lipu po tem vejtru řounati. Kadar vidio, de veliki Gospudje tej beředi řo řovrařh, inu njo miřlio satlazhiti inu iřtrebiti, taku ře ony dershe htem Papeřnikom, per katerih obeniga takoviga hudiga vremena neifo vřkerbi, od Evangelia molzhe, **hinee** tem Gospudom, nym pomagajo kvřej nespodobnořti, tyrannji inu preřainenju TPo 1595, II,43

/ Kateri eniga Zhloveka řvary, bo potle priřasen nashel, vezh kakor ta, kateri **hiny** DPr 1580, 56a

PRIM. **hineř**

AVTORSTVO: M. ř.

hiniti se -im se glag. nedov. [hi'ni:ti se -'ni:m se[?]]; P 47, K 12 (TT 1557, TL 1561, TL 1567, KPo 1567, TC 1574, JPo 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TPo 1595, TřC 1595)

– nedol.: h | i/y | niti se; – sed. ed. 2. os.: hiniř se; – 3. os.: hin | i/y se; – mn. 3. os.: h | i/y | n | ř (DB 1584)/

ee (TPo 1595, I,16)/o (TPo 1595, I,174) se; – vel. ed. 2. os.: hini se; – del. na -l m. ed.: hinil se; – dv.: h | i/y | nila se; – mn.: h | y/i | nili se; (m)

1. kdo; za kakšnega *kazati se, delati se drugačnega, navadno boljšega, kot biti v resnici; pretvarjati se, hliniti se:*

Inu oni [veliki duhovniki in pismouki] fo merkali na nega [Jezusa] inu fo poslali vunkai Spearie, de bi fe imeili **hyniti**, koker de bi brumni bili, de bi mogli nega šapopasti na tei beffedi, Inu de bi mogli nega zhes dati tei Golfopfzhini, inu tei Oblafti tiga deshelskiga Flegarie TT 1557, 235;

Ananias inu Safira .. ſta fe **hynila** ſa Yerna[!] [= verna] inu ſta lagala S. Duhu TT 1557, 343;

Kadar ie pag Petrus vto Antiohio bil pryshal, fem iest [sv. Pavel] nemu vpryzho ſubper ſtal, ſakai on ie bil fuara vreden. Sakai poprei preden fo ty eni bili od Iacopa pryshli, ie on ſteimi Aydi Ieidil. Kadar fo pag oni bili prishli, fe ie bil odulekil inu odlozhil, ſa volo kir fe ie bal tih kir fo is Obrefe bili. Inu shnim fo fe tudi ty drugi Iudi **hynili**, Taku, de ie tudi Barnabas bil ſepelan shnimi fe **hyniti**. Ampag kadar fem vidil, de ne fo prou hodili po risnici tiga Euangelia, fem iest ozhitu pred vſemi Hpetru rekal, Aku ti, kir ſi en Iud po Aydousku inu nekar po Iudousku shiuish, Sakai permoruiesh ti te Ayde po Iudousku shiueiti? TL 1561, 81b;

Ony fe pak moje fhkode veſſele, inu fe vkup sbirajo: Supè mene fe vkup sbirajo, ty, kir hramajo, pres mojga dolga, ony dero, inu nenehajo. Stémi kateri fe **hiné** inu ſhpotajo ſa trebuha volo DB 1584, I,288a

/ Pregreſhnik fe ſam ſebi **hiny**, inu pravi v'ſvoim pregreſhnim djani: Bug tiga nevidi, Bug ſa tu nevej: Nej obeniga Boga DB 1584, III,)(²)a

1.1 kdo; proti komu *izraža, da se kdo kaže kot vršilec dejanja, ki ga ne namerava izvesti; delati se:*

Inu oni fe perbliſhaio htimu Cashtelu, kamer fo shli. Inu on [Jezus] fe ie **hinil** de hozhe dale puiti, inu ona ſta nega permorala inu diala, Oſtani per nama, ſakai vshe na vezher gre, inu ta dan fe ie naklunil TT 1581-82, I,355;

Hudizhy fe **hyno**, kadar pred ſhegnano vodo ali folio beſhe TPo 1595, I,174;

Aku lih vzhafsi nas puſtiſh, v'nadlugah ſlih tezhati :/: Inu fe pruti nam **hiniſh**, de nam nozh pomagati, taku viner verujemo, inu cilu ſavupamo, de nas neboſh ſapuſtil TfC 1595, CCCXLVII

2. kdo; komu, proti komu *izkazovati komu pretirano prijaznost, hvaliti ga z namenom pridobiti si njegovo naklonjenost; prilizovati se:*

Ky fe pak beſeda Boshya prav ne prediguie, tukai ie Pokoi inu tiho, tukai fe edàn drugimu **hini**, ſlepàc ſlepca pelia KPo 1567, LXXXXIIb;

Letako ie, da ſda ſkorai vſi Ludie na tim Suetu le ſami ſebe zhaſtio, laſtno muzh, laſtno ſuoio prauizo inu dobra dela alli ſafluſhenie molio inu zhaſtio. Kada fe to godi, tako fe Bogu zhaſt preusame. Tudi kada Zhlouik Zhloueku hudo miſli, hudo rezhe, hudo ſturi, ga ſourashi, inu mu priti: Alli kada fe Zhlouik pruti drugim Ludem vzhafi **hini**, dobar dela, perkupuie, inu perliſuie JPo 1578, I,25b-26a;

Nepuſti fe tudi timu Pregréſhnimu v'njegovi veliki zhaſti ^bnagniti <^btu je, nikaſ fe mu **nehini** inu nepèrlisuj> DB 1584, II,157a;

Lety falſh vuzheniki imajo tudi ſvoje Shularje, kateri fe nym **hinee**, Palme inu oliſke veyeze na pot reſtreſajo, Ampak na tiga vbosiga Chriſtuſa mezhejo ony ſ'kameinjom TPo 1595, I,6

AVTORSTVO: M. Č.

hinjavec gl. hinavec

hinjavlce [tož. mn.] gl. hinavec

hinjavski gl. hinavski²

hinjavsku gl. hinavsko

hinjenje (hinene, hinjenje) -a sam. s [hi'nje:nje -a(?)]; P 8, K 6 (TE 1555, TT 1557, TL 1561, TL 1567, JPo 1578, TT 1581-82)

– ed. rod.: h | y/i | nena; – or.: hinjenjem; (m)

1. lastnost koga, da se kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavščina:

iskashimo fe vufeh rizheh, koker slushabniki Boshy .. vlubesni pres **hynena**, vti beffedi te risnice
TL 1561, 63a;

iest [sv. Pavel] fmishlauam na to tuio vero, kir ie pres **hynena** vtebi, katera ie poprei prebiuala vtuy
Babi Loidi, inu vtuy Materi Cuniki, inu iest fem faguishan, de tudi vtebi TT 1581-82, II,246

/ Taku tudi vi, is vuna pred ludmi fe vidite brumni, Ampag is notra fte pelni **hinena** inu hudobe
TE 1555, I7b

2. okoriščanje z oškodovanjem ali zavajanjem koga v zmoto; goljufanje, varanje:

Inu nai fi ie Zolnarska oblaft, fama na febi, zhaftna flushba, kakor S. Iohannefa Karftnika prediga
prizha: Tako io vuner vzhaft ty Liudye, ker so vtei iftei oblafti, shnyh preuezhaniem, **hinieniem** inu
preusetiem framote JPo 1578, III,112a

AVTORSTVO: M. Č.

hinovski gl. hinavski²

hip -a sam. m [hi:p -a]; P 86, K 18 (TKo 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, KPo 1567,
TC 1574, TC 1575, JPo 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, DAg 1585, TPo 1595,
TfM 1595, TfC 1595)

– ed. im.: h | y/i | p; – tož.: h | i/y | p; – mest.: h | i/y | p | u/i; (m)

točka v omejenem trajanju; hip, trenutek:

TE Vre, ty Dneui, te Nozhi, ty Mefci, ta Leita inu ty zhafti, ki so vletih Bucquizah fapiffani, kir fo
minyli inu ty kir bodo, nas opominaio, de fmislmo na ta kratig zhas nashiga shiuota, Inu de vfe
rizhi na tim fueitu, fufeb te zhloueske fe hitru premyne, myne inu konez ufameio .. Koker tu ufag
dan inu ufako vuro na febi pozhutimo inu na drugih uidimo inu slishimo, De oben **hyp** oli zhas
nemyni, de bi fe ludē kaka nefrezha oli shaloft, oli kaku slu ne pergudilu TKo 1557, d1b;

Mi nekar ne bomo vfi fpali (tu ie mi ne bomo vfi mertui na fodni dan) ampag mi bomo vfi premineni
Venim **hipu** tiga zhafse, venim trenenu tih ozhi, vtim zhafu tiga pusledniga trobentane TR 1558, K2a;

tu [je] ta praua ftonouita miffel inu vola Boshya, de vřakimu Zhloueku, malimu inu velikimu
Grefniku[!], vtim **hippi** inu vti ifti vri, vkateri Veruie Vcristufa .. Bug vfe grehe, Sabfton, is Gnade
cilu odpufti TAr 1562, 47b-48a;

Timu pruti pak ima tvoje terplenje kratku biti, inu na tuištu enu vezhnu vefselje priti. Gdi je en **hip**
vezh inu bulshi kakor taushent leit letukaj na Semli TPo 1595, II,72;

Ta Svejť ne poje lete Peifšni sa temi lubimi Angeli, temuzh fvojmu Bogu timu Hudizhu .. on Boga
fhentuje inu preklina, njegovo befsēdo preganja inu ferdamnjuje. Potle nepokoj, dyojenje[!], ardryo,
Voifke, vbyajne, gori nareja, de bi on imel taku hifhiti, de bi oben zhlovik, oben vefsel **hip** nemogel
imejti TPo 1595, I,46

/ Ieft fim tebe en majhin **hip** sapuřtil, ali s' veliko milořtjo hozhem jeřť tebe řpet vkup sbrati:
Ieft fim moj obras v' majhnim **hipu** tiga ferda, enu malu pred tabo řkril: Ali s' vezhno gnado
hozhem fe jeřť zhes tebe vřmiliti, pravi GOSPVD tvoj Odreřhenik DB 1584, II,22a

/ Danas ie zhlovik lep nu mlad, Iutri fi bo na řmert bolan, vřai mi ye treibe le vmreiti, Glich
koker vpolli rořhica, taku more ta lepi fuet, Whitrem **hipu** tie poginit *P 1563, 174;

Danas je Zhlovik lejp ter sdrau, Iutri pořtane bolan prau, de mora hitru vmreti. Kakor rořhice
V' trauniki, fe morajo vři Zhloveki, v' naglim **hipu** podreti TfC 1595, CCCLXXIII

/ en Karřzhenik nej en **hip** řhiher pred Hudizhom, inu pred fvojem lařtnim meřsum, de on nikar
vgreie ni vřramoto ne pade TPo 1595, II,59 *nikoli*

/ da bi mu [hudiču] Bog ne branil, taku bi on v' enim **hipu** vfe Lřdi v' řmert pobil, Nebo inu

Semlio, inu vŕe ſtvari podèrl inu ferderbal KPo 1567, CXIXb vse naenkrat, podobno tudi JPo 1578

- / V'petim Capituli piſhe on od Sodniga dne, koku ima taiſti naglu inu v'enim **hipu** priti DB 1584, III,110b *nenadoma*;

Inu ſuffeb pak de hozheſh tu ſhitu inu drugi fad na puli inu v'gorrah, kateri ſi ti nam bogatu pèrkasal, (ali ga moreſh v'enim **hipu** ſpet vseti) pred tozho, hudim vremenom inu pred vŕo ſhkodo obarovati, inu ſhe dajle tvoj Boshij ſhegen, dobru vreme inu tek k'njemu dati DM 1584, CCXXIII;

Tu méſtu Rym je ſilnu viſoku bilu priſhlu, taku, de kadar ſe je le tu Ime Rym imenovalu, de je vus Svejt moral ta klobuzhizh pred tém doli ſneti, inu ſe poklonyti. Ali kaj je hpuſlednimu is tiga poſtalu? Venim **hipu** je na enim kupu doli leſhalu, inu je vŕhe h'tretimukratu reſſhturanu, inu obpuſzhenu TPo 1595, III,136

- / v zvezi **vsaki/vsak/slednji hip** Vely de veden zhuimo, sledni **hyp** inu zhas de zhakamo na ſodni dan TR 1558, AIIIb *nenehno*;

my taku enu veliku Krajleſtvu ſupar nas imamo, inu bi vſaki **hip** vfarlikoſti morali biti, kadar bi nikar Bug ſ'ſvojo gnado nad nami ne derſhal TPo 1595, I,173;

Sakaj my Karſzheniki ſmo dolhni, de imamo veden pres gori nehainja molyti, aku njkar ſ'vuſtmi, kakor my nikar vſeje nemoremo taku vſaj ſ'tem ſerzom. Sakaj onu imajo ja vſa ſerza, en vſak **hip** vtem voſhzheinu ſtati, De bi Boshye Ime poſvizhenu bilu TPo 1595, II,59;

Ali povej meni, zhiga je ta kunſht? Od kod jo ti imaſh, od ſam ſebe? Ia Hudizha na tvojo glavo, Ti ie imaſh le od oſgoraj doli, Sato ſe ti neimaſh povſdigovati, temuzh tiga, kateri je jo tebi dal, inu je vſaki **hip** ſupet more vseti, hvaliti TPo 1595, III,132 *kadar koli*

- / v zvezi **pri pravem hipu** kar ſi kuli [Bog] od ſazhetka tiga ſuita gouuril, oblubil inu prtil, tu iſtu vŕe ſi iſkaſal inu doperneſſel per prauim **hipu** inu zhaſſu TC 1575, 104 *pravočasno*

℥ iz nem., prim. bav. hieb

AVTORSTVO: M. Č.

hipocrita gl. hipokrita

hipokrita -e sam. m [hi'po:krita -e]; P 1, K 1 (TC 1550)

– mn. im.: hipokrite; Ⓜ

protest. **kdor ne veruje v odreſitev samo po veri:**

ty Samoprauizheri inu **hipocrite** menio/ inu ſe hualio ſhnih dobrimi deilli/ inu te iſte druſim prodaio TC 1550, 242(129a)

℥ iz gr. prek lat., prim. hypocrita

AVTORSTVO: M. Č.

hir neskl. sam. – [ʰi:r[?]]; P 4, K 3 (KB 1566, KPo 1567, BH 1584)

– neskl.: hir; Ⓟ

ime črke H kot dvaindvajsete v azbuki ali osme v abecedi; h; danes deveta črka slovenske abecede:

AS, Buki, Vidi, Glagolie, Dobro, Eſti, ſhivite, ſelo, ſemlia, ijshe, I, Kako, Liudi, Miſlite, Naſh, on, Pokoi Reci Slovo, Terdo, uk, **Hir**, Ot, Fert, Ci, zherv, ſha, ſcha, Ier, Iat, Ia, Ie, Iuſ KB 1566, A2a;

Conſonantef ſunt reliquae litera omnes, ſed ex his .. 4 Duplices, tres, fert. i. f. vel ph. **Hir**. i. h. vel x BH 1584, 29

AVTORSTVO: M. Č.

hispaniski (ispaniski, hispaniski, hispaniški, ispaniški) -a -o prid. [his'pa:niski -a]; P 5, K 2 (TC 1575, TT 1577)

– m. ed. im.: ispaniski; – ž. ed. im.: ispaniška; – rod.: ispaniske; – mest.: hyspaniski; – mn. mest.: hyspaniških; Ⓟ

ki se nanaša na Španijo ali Špance; španski:

Ampag ty Papeshniki, fo vti 50. letih, od tih nashih veliku tiffuzh, po nemshkih, Slouenskih, Lashkih, Franskih, **Hyspanishkih** deshelah, konzhalu inu grofouitu martrali TC 1575, 62;

Inu is tih Kraleu fo ty eni fatreni, Ty drugi pag, koker Vogerski, Peamski, Polanski, Lituaniski, Shwendenski, Danski, Angliski, Franski, Shotenski inu **Ispaniski**, Rauen tih ofgorai imenouanih Prelatih[!] inu Vyudih[!], So vfi dofehmal bili timu Papeshu, Anticrishtouimu hlapzu, poduersheni, shnim dershali, nega branili, inu nemu hslushbi, te Verne morili TT 1577, 437

/ zemljepisno ime, v zvezi **Hispaniska dežela Ispanishka** deshela ima fa Patrona inu Oduetnika S. Iacopa Vgality TC 1575, 269 *Španija*;

Sakai ty Verni kerszheniki, ty kir fo vti Turzhy oli vti Indy, oli vti Slovuenski, Vnemshki, **Hyspaniski** oli Vlashkih deshelah prebiuao, fo delezh narafen, fe vkupe ne vidio, ne slishio inu ne gouore, eden drugiga ne fastopio, Oli vfai fto Vero Smolitouio, Skerftom, ftem obhaylom, fo vfe Enu TC 1575, 83;

Ty Papeshniki, skriuni Anticrishti te Lashke, **Ispaniske**, Franske, Payerske inu druge deshele fo te prauere Kerfzhenike Vnemshkih inu drufih Deshelah obdali TT 1577, 475

℥ iz nem., prim. hispanisch

AVTORSTVO: M. Č.

hispaniški gl. hispaniski

hitati -am glag. nedov. in dov. [ˈhi:tati]; P 2, K 2 (DB 1584, MTh 1603)

– nedol.: hitati; (m)

kot slovarski zgled *s silo, navadno ročno, povzročati/povzročiti, da prehaja/preide kaj po zraku na drugo mesto; metati, vreči:*

Crajnški. Luzhiti Slovenški, Besjazhki. Hitati (Iacere) DB 1584, III,CcVb;

Reijcio. Germ. hinwerffen/ verwerffen. Sclau. isvezhi[!], hitati, luzhiti MTh 1603, II,407

AVTORSTVO: M. Č.

hlače hlač sam. ž mn. [ˈhla:če ˈhla:č]; P 5, K 4 (TR 1558, TC 1575, MD 1592, MTh 1603)

– mn. im.: hlače; – tož.: hlače; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Caliga. German. hofen hiß auff die Waden/ Kniehofen. Sclav. hlazhe MTh 1603, I,200

oblačilo, ki obdaja spodnji del telesa in vsako nogo posebej; hlače:

Obtu lety ludie norsku inu kriuu deio, kir menio, kadar oni tu Suetu tellu per tih ifpazhenih Mashah, oli diuice Marie robozho, oli nee mleku, oli Ioshefoue **hlazhe**, oli S. Petra glauo, oli kako drugo fuetino, vidio, de oni ftkim videnem frezhni, fueti poftano, inu velike odpuske dobe TR 1558, S4b;

Ty Shcoffi shidane shoke oli **hlazhe** do kolena, inu slate zheule obuio TC 1575, 181

AVTORSTVO: M. Č.

hlad -a*/-u* sam. m [ˈhla:d ˈhla:da/hlaˈdu:]; P 9, K 8 (TC 1550, TA 1550, TA 1555, TA 1566, TT 1577, JPo 1578, DPr 1580, DB 1584)

– ed. im.: hlad; – tož.: hlad; – mest.: hladu; (m) ∞

1. zmerno nizka temperatura; hlad:

Vtem Solnzu nam Bog daie Vruzhino inu fusho: Vdashiu pak nam daie **Hlad** inu Vlashno. Vtem Salnzu ie takoua Milost Boshya, da ono vfe rizhy oshiui inu gane: Vtem Dashiu pak ie, da on vfe rizhy obudi, da moreio Rafti JPo 1578, II,105a;

Kakor je ^chlad od Snejga v'zhafu te Shetve, taku je en svét Sél, timu, kateri je njega poflal, inu od fvojga Gofpuda duho ohlady <^chlad> tu je, en svét fel, fe nemore preplazhati> DB 1584, I,326a

- / INu kadar šta sefhlihalo to stymo Gospudi Boga/ kir ye hodell po paradyshu po puldneui vtim **hladu**/ Adam inu Eua šta se fkrilla pred teim oblizhem Gospudi Boga vfreda tiga driuya vtim paradyshu TC 1550, (7b)
- / Ti Bug fi puftil te ludi zhes nashe glaue vofiti, inu fmo vta ogen inu vto Vodo prishli, oli ti fi nas ifpelal na **hlad**, Tu ie, ti fi tim Tyrannom dopustil zhes nas regirati, de fmo vueliki nadlugi, oli nee fi konzal[!], nas fi pag od nih odreshil TT 1577, 406

2. v abecedniku *vzorčna beseda za učenje branja*:

Hyfha hiter **hlad** hudoba TA 1550, 7

AVTORSTVO: E. T.

hladan -dna -o prid. [hla'da:n -'dna: -'dno:[?]]; P 9, K 4 (TT 1557, TT 1577, DB 1578, DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: hladan; – ž. ed. im.: hladna; – s. ed. im.: hladnu; (m)

ki ima zmerno nizko temperaturo; hladen:

Ampak Angel GOSPODNI je stémi, kir fo pèr Afariu bily, v'to Pezh stopil, inu je ta plamen od ognja vunkaj is Pezhi pahnil, inu je sturil, de je v'pezhi bilu, kakòr ena **hladna** rofša, de se yh ogin cillu nej dotikal, ni nje reshalil ali nym shkodoval DB 1584, II,209b

- / Inu po tém Trefsi je prishal en Ogin: Ali GOSPVD nej bil v'ogni. Inu po tém Ognju je prishlu enu tihu inu **hladnu** shumenje DB 1584, I,198b *hladen veter*

- / Inu kadar šta slishala to Shtymo tiga Gospudi Boga, kir ie hodil vtim Paradishu, tedai kadar ie dan **hladan** bil, šta se Adam inu Eua skrila pred teim oblizhiem tiga Gospudi Boga, vmei tu dreuie tiga Paradisha TT 1557, 14b *ko se je zvečerilo*;

INu ona šta flishala shtimo GOSPUDA Boga, kir je hodil v'tém Vèrti, kadar je dan ^b**hladan** bil poftal <^b**hladan**> tu je bilu ob vezheri, kadar je vrozhuft bila minila> DB 1584, I,3a;

Moj Priatel je moj, inu jeft sim njegova, kateri mej Roshami paffe, dokler dan **hladan** poftane, inu Senza beshy DB 1584, I,332b

PREN. ta [papež] te boge ludi shnega odpuftki, poftauami, skriu pokuro, martra shaluie inu zagoue dela Vpekal vte nega Vice perpraule, de nih ferce nigdar nei **hladnu**, vfelei gory TT 1577, 420

AVTORSTVO: E. T.

hladiti -im glag. nedov. [hla'di:ti -'di:m]; P 8, K 7 (TAr 1562, DJ 1575, TT 1577, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, Tfm 1595)

– sed. ed. 2. os.: hladiš; – 3. os.: hlad | y/i; – mn. 3. os.: hlade; (m)

kdo/kaj; koga/kaj *povzročati izgubljanje toplote; hladiti:*

Gospud Bug ie ta kruh htimu shegnal inu poftauil/ de timu zhloueku muzh daie/ tu Vinu/ de ga vesseliga della/ To Vodo de ga **hladi** inu Sheio gaffi/ Ta ena Sheliszha/ de zhloueka/ greio/ **hlade**/ zhiiftio/ sdrauiio lipu oli gardu dishe TAr 1562, 105a;

Rofša vrozhino **hlady**, taku je dobra befféda bulsha, kakòr dar. Ia, zhestukrat je ena befféda prietnisha, kakòr en velik dar, inu en priasniu zhlovik daje obuie DB 1584, II,160a

- / V'tvoih [Kristusovih] ranah jeft vidim, koku fi ti cilu priasniu inu lubesniu, pruti vfem potrebnim inu reshalem ferzam, katera vfa ti **hladish**, oshivlah inu nym vek dajesh: Kateri veliku shely, ta veliku najde, fhe vezh, kakòr profsi inu vupa Tfm 1595, LXXXVIII *pomirjaš*

PREN. Anticrishtoui te vifty le shgo, ne **hlade** TT 1577, 411

AVTORSTVO: E. T.

hladiti se -im se glag. nedov. [hla'di:ti se]; P 1, K 1 (DB 1584)

– del. na -l m. ed.: hladil se; (m)

kdo *izgubljati toploto; hladiti se:*

Natu je Ptolomeus sam shal h'Krajlu v'njegou palazh, ker fe je on **hladil**, inu je Krajla pregovuril, de je on Menelaufa, kateri je bil vse slu sturil, proftiga puftil, inu je te vboge ludy k'fmèrti obfodil,

kateri fo v'faj pèr Tatterjih bily nedolshni snajdeni inu fposnani DB 1584, II,197a

AVTORSTVO: E. T.

hleb -a sam. m ['hleb 'hle:ba]; P 31, K 4 (KPo 1567, JPo 1578, DB 1584, TPo 1595)

– ed. tož.: hleb; – mn. rod.: hlebov; – tož.: hlebe; – or.: hleb | i/mi (KPo 1567, CXXVib); (V) (M)

večjemu krogelnemu odseku podobno oblikovan kruh; hlebec:

pet **hlebov**, inu dvei ribi .. Kai ie to mey tuliko Lùdij? .. Ky zhemo pak tuliko vseti? Sato te fvetuèmo, pufti Lùdi od febe, da kam domov alli drugom gredo. Mi ijh bomo hudò hèrpergovali, fpetemi iezhmenovimi **hlebm**i, inu sdvemi ribici[!] KPo 1567, CXXVib;

Od kod bi gdo mogal lete nafitit Kruhom vletei Pufzhaui? Inu ie vprashal [Jezus] nyh [učence]: Koliko **Hlebou** imate? JPo 1578, II,118a;

Dauid ie tudi iedel pofuezhene **Hlebe** Vboshy hishi, inu ty ker fo shnym bili JPo 1578, II,170a;

Kateri mei vami ima edniga Prijatela, inu bi shal kniemu opol Nozhi inu bi rekal kniemu: moy Prijatel, pofodi meni try **Hlebe** .. Inu bi on snutrai odgouoril, rekozh: Nebudi my sabauan JPo 1578, II,53b;

Inu kadar je David te Shgane offre inu Sahvalne offre bil dopèrnesel, je on ta folk shegnal v'Imeni tiga GOSPUDA. Inu je v'fakimu v'Israeli delil, Moshem inu Shenam, en **hleb** kruha, inu en kos meffa DB 1584, I,227b;

Tukaj bode edan prihal, inu bode hvalil, GOSPVD, leta je meni eno fuknjo, en flati, en **hleb** kruha, en trunk vode vpotrebi dal TPo 1595, II,183

PREN. Mi pa opol nozhy profimo vnashem Krishu, britkofti inu shalofti tryh **Hlebou**: To ie trofta inu pomozhi, od Boga Ozheta, Synu inu S. Duha JPo 1578, II,55a

AVTORSTVO: M. Č.

hlebec (hlejbec) -bca sam. m ['hle:bec -bca]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. tož.: hlejbec; (M)

večjemu krogelnemu odseku podobno oblikovan kruh; hlebec:

Natu je Zedekias Krajl porozhil, de bi Ieremia v'Dvorifzhi Temnice iméli s'hraniti, inu je puftil njemu v'fak dan en **hlejbez** Kruha dati, is téh Kruhapekou Gaffe, dokler kruha v'Méfti nej vezh bilu DB 1584, II,46b

AVTORSTVO: M. Č.

hlev (hlev, hlejv) -a sam. m ['hle:v -a]; P 28, K 7 (DB 1578, DB 1584, DM 1584, MD 1592, TPo 1595, Tfm 1595, MTh 1603)

– ed. im.: hlev; – rod.: hl | e/é | va; – tož.: hlev; – mn. im.: hlevi; – rod.: hl | e/é/ej | vov; – daj.: hlevom; – tož.: hl | é/e | ve; – or.: hlejvi; (M) (V)

stavba, prostor za bivanje domačih živali; hlev:

zimpraite Mefta sa vashe Otroke, inu **Hleue** sa vasho Shiuino DB 1578, 144a;

Ovze bodo is **Hlejvou** isdèrte, inu Goved nebo v'Shtalah DB 1584, II,122a;

kadar ena Ouza obeniga Paftyrya nejma, taku je ena vboga sapufzhena svyriniza, inu terpi, kadar lih eniga Paftyrya, Pfa inu fhtalo ali **hleu** ima TPo 1595, II,168

/ Kateri negre notèr fkusi dauri v'Ouzhji **hlev**, temuzh drugot notèr lasi, ta je en Tat <Ovzhji **hlev**> DB 1584, III,53a;

Deutfch. Sewftall. Latinè. hara. Windifch. fviniski hleu. Italicè. fitala da porci MD 1592, O3b;

Bovile. Germ. Rinderstall/ Kustall. Sclav. volouska fhtala, volouski hleu MTh 1603, I,180

AVTORSTVO: M. Č.

hlod -a sam. m ['hlo:d -a]; P 28, K 9 (TT 1557, KPo 1567, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: hlod; →; – mn. tož.: hlode; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Fustis. *Germ.* ein Kolb/ steck/ bengel. *Sclav.* **hlod**, paliza, podvirk MTh 1603, I,582-583

1. na obeh straneh obtesano ali obžagano deblo; hlod, tram:

Natu je Krajl Ahasverus djäl h’Krajlici Ešteri, inu k’Mardohaju Iudu: Pole ješt fim Ešteri Hamanovo hišho dal, inu on je na en **Hlod** obejlhen, satu, ker je on svojo roko na Iude polushil DB 1584, I,265a;

Buque, de infantia Christi .. Pravio eno Baifen od eniga Shkoffa .. Timu se je sainalu, koker de bi vidil eniga Zimermana en **hlod** obsekajozh, inu eniga maihiniga Hlapzhizha per njemu, kateri je terške nefsel TPo 1595, I,93

/ Naj gremo k’Iordanu, inu en vsakateri ondi en **hlod** vsamemo, de fi ondi enu mejštu s’zympramo h’prebivanju DB 1584, I,206a

/ Inu kadar so oni bili vse tu, kar ie od nega bilu piššanu, dokonali, so ga [Jezusa] is tiga **hloda** doli šneli, inu so ga polushili vta grob TT 1557, 375;

ta **Hlod**, na katerim ie krishan, na ramo vsame inu na nym dopernefe to odreshituo vfiga Zhlouestua JPo 1578, I,106a

1.1 kos lesa nasploh:

Taku pravi Gospuđ GOSPVD: Pole, ješt hozhem vseti ta Iosephou **Hlod**, kateri je v’Ephraimovi roki, inu njega tovarifhe, ta Israelfki rod, inu ga hozhem k’Iudovimu **Hlodu** djati, inu en **hlod** is nyu šturiti, inu imata enu v’moji roki biti. Inu imah taku te **hlode**, na katere fi ti piššal, v’tvoji roki dërshati DB 1584, II,78a

2. dolg, tanjši ali srednje debel, v prerezu navadno okrogel lesen predmet; palica, kol:

Moiseš [je] na to tërftno Morie špalico vdaril, inu tim Israelzhizhom pot šturil. Item en **hlod** v’to goriupo vodo bil polushil KPo 1567, LXXXIIa;

Kateri koga .. vdari senim **hlodom** (skaterim more gdu do smerti vdarien biti) de vmerie, taku ie on en Vbienik, inu ima smerti vmreiti DB 1578, 145a[=146b];

Inu kadar je edèn enu drivu bil pošfekal, je tu shelésu notër vudo padlu. Inu on je vpil, inu djäl: Kej je špadlu? Inu kadar je on njemu tu mejštu bil pokasal, je on en **hlod** odrésal, inu ga je tjakaj porinil, inu tu shelesu je plavalu DB 1584, I,206a;

Ie ta GOSPVD Moisešsü sapovédal, de bi imel eno kuffrafto ali medeno kazho šturiti, inu njo vti pušzhavi gorinarediti, inu na en **hlod** obešiti TPo 1595, II,114

/ ješt [vdova] némam ništër pezheniga kakòr le enu prijshe moke v’Zhebri, inu enu mallu Olja v’Krugli, inu pole, ješt fim en **hlod** ali dva pobrala, inu grem notër, inu hozhem febi inu mojmu Synu narediti, de jéva, inu vmèrjeva DB 1584, I,196b

AVTORSTVO: M. Č.

hlodje -a sam. s [ˈhlo:dje -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– ed. rod.: hlodja; (m)

več kosov lesa skupaj:

Danas je letej hišhi došhlu isvelizhainje, kir vřaj ta GOSPVD ne govory od kameinja inu **hlodja**, temuzh od Zaheja tiga Hišhniga ozheta TPo 1595, III,173

AVTORSTVO: M. Č.

hodilisk -a sam. m [hodiˈli:sk -a]; P 1, K 1 (TAr 1562)

– mn. mest.: hodiliskih; (m)

večja skupina ljudi, zbrana na kakem mestu, navadno z določenim namenom; zbor:

Inu glih koker se godi vtih gmain Purgarskih rizheh inu praudah, De skorai vefelei[!], ta vegshi deil, Tu vegshe kardelu inu vkupe Sbrane, Tu Bulshe premore inu prefyli. Glih taku se godi tudi vtih Cerkouni[!] vkupe Sbranih, **hodiliskih** inu Concilijh TAr 1562, 97b

AVTORSTVO: M. Č.

hodničen -čna -o prid. [hod'ni:čen -čna]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– nedol. obl. ž. ed. mest.: hodnični; (M)

ki je iz platna slabe kakovosti:

Ali tukaj se bode nahlju, de bi mnogeteri kumaj vueni **hodnizhni** kittli gvantan hodel, kateri ficer vřak dan eno Madernovo řhaubo nořsi, kadar bi on krivu sadobitu blagu le enkrat imel supet nasaj dati TPo 1595, III,177

AVTORSTVO: M. Č.

hodoben gl. hudoben²

hofirati (hofirati, ofirati) -am glag. nedov. [ho'fi:rati -am]; P 7, K 3 (KPo 1567, JPo 1578, TPo 1595)

– nedol.: hofirati; – sed. ed. 3. os.: ho/o (Juričič) |fira; – mn. 3. os.: hofirajo; – del. na -l m. mn.: ofirali (Juričič); (M) (V)

kdo; komu/čemu, (s čim) **izkazovati komu prijaznost, navadno z namenom pridobiti si naklonjenost; dobrikati se:**

Ouze, Krave, Volli, řim jeřt [Bog] vam dal, de bi je vy imejli jeřti, taku vy meni hozhte shnymi **hofirati**, kakor de bi jeřt nje moral od vas petlati TPo 1595, I,52

/ Dokler Zhlovik řimu řvétu **hofira** inu řtréshe, mu gre vře po niega miřli, Kakòr pak iame v'to pravo Cerkov hoditi, prave Vere ře dèrshati, taku vřa nadluga nain pade KPo 1567, LXXVIIIb; Ako buřte od dobrih del, inu Hiniauski Predigarij, inu buřte temu řuetoui **Ofirali**: Tako buřte Vřlatkořti shnymi shyueli, inu ako to kay řjm ie řiubo řtorite, Tako buřte nyh Slati Predragi priateli JPo 1578, III,95b

ℰ iz nem., prim. **hofieren**

AVTORSTVO: M. Č.

hofmeřter (hofmeřter, hofmeřtr) -tra sam. m [ˈho:fmeřter[?]]; P 3, K 3 (DJ 1575, DB 1584, MD 1592)

– ed. im.: hofmeřt | er/r (MD 1592, G5a); (V) (M)

1. kdor po naročilu vladarja ureja, nadzoruje řivljenje in delo na dvoru; dvorni oskrbnik:
Deutfch. Hofmaifter. Latinè. magifter aulae. Windifch. dvòrnik, hofmeshtr. Italicè. maèftro della corte MD 1592, G5a

2. nadzornik, varuh služabnikov in otrok na dvoru ali v bogatejši hiři:

Kateri v'fodbah fillo dela, ta je raunu kakòr en **Hoffmeřter**, kateri eno Dezhlo framoty, katero bi imèl obarovati DB 1584, II,161a, podobno tudi DJ 1575

ℰ iz nem., prim. **der Hofmeister**

AVTORSTVO: A. J.

hofmeřtr gl. hofmeřter

hojřa medm. [ˈho:řřa]; P 3, K 3 (BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

– hojřa; (O)

izrařa opozorilo pri klicanju na daljavo; hoj:

hojřha, řliřliřli? heu, heus, eho BH 1584, 157;

Heus. Germ. holla/ loř/ hořcha. Slav. hoifha MTh 1603, I,634

ℰ iz nem., prim. **hoscha**

AVTORSTVO: M. Č.

holipati -am glag. nedov. [ho'li:pati(?)]; P 1, K 1 (KPo 1567)

– nedol.: holijpat; (M)

kdo; koga_{tož.} *spravljati v razburjenje, razdraženost; jeziti:*

Kada ti Soparniki nash leban rasnalhaio nedolshnò, pres ursaha, taku ijmano ye pretèrpeti, nikar fe fàrditi, alli špet laiat, na kancelnih fe pénit, Lúdy **holijpat**, opravliat inu rasnalhat KPo 1567, CXXXIIa

AVTORSTVO: M. Č.

holmec (holmac) -mca sam. m [ho'lme: -mca]; P 2, K 2 (JPo 1578, DB 1578)

– ed. im.: holmac; – mn. or.: holmci; (V)

nižja vzpetina; grič:

Mefta ali prebiualifzha tih Duhou, na vnim Suetu tudi neifo tako suifokimi Gorami, dolinami, inu Gorizhizami, ali **Holmzi** raslozhena, kakor letu nasemly JPo 1578, II,91b;

Hrib, **Holmaz**, Verh, Goriza DB 1578, 180b

℥ k nem. *der Holm*

AVTORSTVO: M. Č.

homer (homer, homor) -a/-ja sam. m [ho'mer -a/-ja]; P 13, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– ed. rod.: homera; – tož.: hom | e/o | r; – mest.: homerji (DB 1584, II,82b); – mn. rod.: homorov; (V)

bibl. *prostorninska mera (približno 450 litrov) ali količina snovi, ki ustreza tej prostornini; tovor:*

Tedai ie vftal ta Folk, taifti cel dan, inu celo nuzh, inu ta drugi cel dan, inu ie pobiral Prepelice, inu kateri ie ner maine pobral, ta ie pobral deffet **Homorou**, inu fo ie okuli obeshali okuli Kampa DB 1578, 124a;

Sakaj deffet Poftati Vinograda bodo le enu *Védru dale <***Homer**> DB 1584, II,2b;

Letu tedaj ima ta Povsdigovanski offer biti, kateri vy imate povsdigniti, slafti, ta fhefti dejl eniga Epa[!] od eniga **Homera** Pſhenice: inu ta fhefti dejl eniga Epha od eniga **Homera** Iezhmena DB 1584, II,82b;

Epha inu Bat imajo onulike biti, de bo en Bat ta deffeti dejl **Homera** dèrshal, inu Epha tudi ta deffeti dejl **Homera**. Sakaj po **Homerji** fe ima obadvuje meriti .. Inu od Ojla imate vy dati en Bat, vfelej ta deffeti dejl Bata od Kora, inu ta deffeti dejl od **Homera**. Sakaj deffet Batou ſturé en **Homer** DB 1584, II,82b

℥ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 *homer*

AVTORSTVO: M. Č.

homor gl. *homer*

hosana¹ neskl. sam. s [ho'sa:na]; P 2, K 1 (TPo 1595)

– neskl.: hosana; (V)

ver. *spev, ki kliče na koga božji blagoslov; hozana:*

Ta druga Boshia slushba je, de fe ima GOSPVDV Chriftufu na tem Ofslu tu **Hofanna** pejti. Tu je, potehmal fo ludje njega ſposnali, inu kakor eniga Is velizharja[!] gorivseli, taku ony njemu imajo tudi k'njegovimu Krajleſtvi frezho inu ſdravje proſiti, inu vfe ſturiti, kar h'gmerainju inu k'relhyreinju njegoviga Krajleſtva fluſhi, ty Pharifeji inu viſhifarji recite htimu kar ony hote, Sakaj **Hofanna** fe pravi tulikain na slovenlku, Kakor, GOSPVD pomagai, GOSPVD daj frezho timu Synuvi Davidovimu <*Ofianno peiti> TPo 1595, I,5

℥ iz lat. prek nem., prim. *hos(i)anna*

AVTORSTVO: M. Č.

hosana² (**hosana, osana, osiana, hosiana**) medm. [ho'sa:na]; P 27, K 5 (TE 1555, TT 1557, KPo 1567, TT 1581-82, DB 1584)

– o/ho | s/si | ana; ⑤

izraža klicanje božjega blagoslova na koga; hozana:

Ty ludie pag kir so naprei shli inu šad hodili, šo vpyli tar giali, **Ofianna** timu Daidouimu ſynu TE 1555, H7b;

Inu kir šo shli odšpred, inu kir šo shli odšad, ty šo upyli inu diali, **Ofanna**, Shegnan bodi ta, kir pride utim imeni tiga Goſpudi, Shegnanu bodi tu kraleſtuu Daidouu nashiga Ozheta, kateru pride utim imeni tiga Goſpudi, **Ofanna** uti uiſſoti TT 1557, 133;

Inu ti Lüdie, kivr šo napreishli, inu ti kivr šo sadshli, šo vpili rekoch: **Ofanna** Sinu Davidovimu: Zhaſtit kivr pride v'Goſpodnim Imenij: **Ofanna** v'nebefih KPo 1567, IXb;

Shegnan bodi ta, kir pride vtim Imeni tiga Goſpudi, **Oſiana** vtim ner viſſokishim TT 1581-82, I,88;

Ta Folk pak, kateri je naprej inu sad fhâl, je vpil, inu djal: **Hofanna** Davidovimu Synu DB 1584, III,13a;

Inu ty, kateri šo ſprejda naprej fhli, inu kateri šo sad fhli, šo vpyli inu djali .. Shegnanu bodi tu Krajleſtvu nalhiga Ozheta Davida, kateru pride v'Imeni tiga GOSPVDA: **Hofianna** v'tem nar viſſokéſhim DB 1584, III,25b

ℳ gl. **hosana**¹

AVTORSTVO: M. Č.

hosiana gl. **hosana**²

hosta -e sam. ž [ʰho:sta -e]; P 6, K 3 (JPo 1578, DB 1584, TtPre 1588)

– ed. im.: hosta; – mest.: hosti; – mn. mest.: hostah; ⑤ ⑥

z drevjem strnjeno poraslo področje; gozd:

[Starši] puſte [otroke] da hodio, kakor ta nemarna neumna Shiuina, inu ſraſteio tako pres Boſhyga ſtrahu vuſi hudobi inu nezhiſtoſti, kakor dreuie **Vhofti**: Kateri potle drusiga ne ſnaio, tamuzh, Boga ſhentouati JPo 1578, I,73b;

Inu kadar šo vidili, koku je Svetinja bila opuſzhena, Altar reſhtouran, vrata ſeſhgana, inu de je Plaz okuli s'travo bil obraffeſ, kakòr ena **hofta** inu Gorra, inu de šo téh Farjou kamrice ſe bile podèrle, šo ony fvoj gvant reſtèrgali, inu šo britku klagovali DB 1584, II,182a;

Nu more pak vſàki lahku premisliti, kadar bi ena ouzhiza iméla mei nekuliku ſtu Volkou gori ſtopiti, de bi Volkom predigouala, kai bi iméli ſturiti ali puſtiti, inu bi hotéla ie ſuariti, ſa volo nyh kriuga diania, de šo Kmetizhom ouce, Telleta inu drugo Shiuino na paſhi v'**hoftah** pomurili inu ſnédli, koku bi Volzie eno tako ouzhizo prieli? TtPre 1588, 45

AVTORSTVO: M. Č.

hoš zlog; P 2, K 2 (TA 1550, TA 1555)

– hoš; ⑤

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Haſh heſh hiſh **hoſh** huſh TA 1550, 6, podobno tudi TA 1555

AVTORSTVO: M. Č.

hpomačjan gl. hpomočjanj

hpomočajn gl. hpomočjanj

hpomočam gl. hpomočjanj

hpomočan gl. hpomočjanj

hpomočiju° prisl. [hp'o'mo:čiju]; P 3, K 3 (*P 1563, TT 1577, Tfc 1595)

– hpomoč | i/j (Tfc 1595, CXCIII) | u; (m)

1. z glagoli premikanja *izraža prizadevanje, da kdo drug pride iz neugodnega položaja; na pomoč:*
Petrus suoi mezh fdere hlapcu vŕeka vuhu, Iefus pag prau i naibo taku, faibi zhudu angelou meni shlu
hpomozhiu *P 1563, 120, podobno tudi Tfc 1595

2. z glagoli premikanja *izraža, da kdo opravi del dela namesto koga drugega; na pomoč:*
Tukai gre inu tezhe vkupe tga Sludia pusledni ferd, od Iutrouiga tu drugu Ve Mahomet inu
Saraceni, od vezheri Papeshtuu inu Cefarftuu ſteim tretym Ve, knim prydo **hpomozhiu** ty Turki
God[!] inu Magog TT 1577, 252

AVTORSTVO: M. Č.

hpomočiu gl. hpomočiju

hpomočjan gl. hpomočjanj

hpomočjanj (hpomočjan, hpomočan, hpomočajn, kpomučan, hpomačjan)

prisl. [hp'o'mo:čjanj]; P 32, K 15 (TC 1555, TR 1557, TR 1558, TL 1561, *P 1563, TO 1564, TPs 1566,
TL 1567, TP 1575, TC 1575, TT 1577, DC 1579, TT 1581-82, DC 1584, Tfc 1595)

– hpom | o/a (TP 1575, A3a) | č | ja/a/aj | n/m[!] (Tfc 1595, CCCXVIII) / kpomučan (*P 1563, 50); (m)

1. navadno z glagoli premikanja *izraža prizadevanje, da kdo drug pride iz neugodnega položaja; na pomoč:*

Vletei Proshni mi proſſimo, de nash Ozha nebelki vŕem nom reunim, shaloſtnim ludem, kir vuelikih
nadlugah inu iskushnauah prebiuamo, pride **hpomozhian** TC 1555, D2b;

aku Criftus Iefus vtakim ſtrahu, shaloſti inu zagouanu timu zhloueku shnega Euangelium inu S.
Duhum ne pride **hpomozhian**, taku mora zagati na vŕei miloſti inu pomuzhi Boshy, koker ſo Saul,
Ahitofel, Ishcariot zagali TT 1557, z1b;

Steim, ſtakimi rizhmi inu tulikain premore en kerszhenik inu Suetnik, enimu drugimu zhloueku
Sboshyo Gnado, priti **hpomozhian**, tu ie, de on shnega proshno inu Suukom perprau i hti prau i Veri
inu htimu ſpoſnanu tga prauiga Boga Ozheta, Synu inu S. Duha, kai ie Criftus nom na tim fueitu
dobriga oprauil TR 1558, V1b;

leta danashna Shena inu ta Dekliza ſte imeile garde nezhiſte inu ſmertne boleſni, od katerih nima
oben zhloulik ne arznya nei mogla pomagati, Inu de bi nima Criftus shnega mozhio inu miloſtio ne
bil priſhal **hpomozhian**, bi bile obeduei poginile inu konez vŕele TR 1558, Y1a;

Vskushno nas Goſpud nepelay, ſludeio nas vroke meday[!], na leuo tar na defno ſtran, pridi nam
vŕelei **kpomuzhan**, vtei veri nas ſturi mozhne, ſkus fuetiga duha troshte *P 1563, 50;

Inu ty ludy bi morali taku uti telefni inu vezhni Smerti oſtati, de bi nim ta Syn Boshy nash Oduetnik
inu Ohranenik, ne bil **hpomozhan** ſto ſuoio Martro priſhal TO 1564, 9a;

Obudi tuio Muzh pred Efraim, Benjamin inu Manaſſem, Inu pridi nom **hpomozhain** TPs 1566, 147a;

Inu te millu proſhimo, De ſtuiem pomaganem. Pridesh nom htroshtu **hpomazhian**, Sakai vŕak Verni
ie obdan, Vŕo ſhlaht reuo nadlugo TP 1575, A3a;

Vŕeh nuyah, reuah ſe ima le Bug **hpomozhian** klizati TC 1575, 285;

Ena Shena oblizhena Soncem inu ſto Luno, ta ie bila noſezha ie imeila roditi eniga Synu, tga ie ta Drak
fred to Sheno hotel poſhreti, tei Sheni pride **hpomozhan**, ta Angel Mihael inu ta Semla TT 1577, 356;

Obtu my tudi toſhimo, S'gerliſkim klagovajnem, :/: Inu te millu proſhimo, de ſtvoim pomagajnem, Pridelſh
nam h'troſhtu, **h'pomozham**[!]. Sakaj vŕak Verni je obdan vŕo ſhlaht revo, nadlugo Tfc 1595, CCCXVIII

/ Vtim XVI. [sv. Pavel] Vely de Corintary eno Almoſhno vkupe sloſhe **hpomozhian** tim
kerszhenikom Vieruſalemu TL 1561, AIVb

- / Sakai onu ne ima drugim pokoi, vom pag nadleshnu biti, temuzh de bo ena glihota vtim fadashnim zhaffu, de tu vashe obilie pride **hpomozhain** nih mancanu, nih obilie pride vashimu mancanu **hpomozhian**, de bo ena glihota TT 1581-82, II,131

2. z glagoli premikanja *izraža, da kdo opravi del dela namesto koga drugega; na pomoč:*

Kadar so pag ty sedem dni bliži bili dopolnjeni, ga [sv. Pavla] ty Iudi is Afie utim Templi fagledaio, fmotio uufs Folk, inu uergo te roke na nega inu upyo, Vi Ifraelski moshie, tecyte **hpomozhian**, Leta ie ta zhloulik, kir poufod ufe ludi uuzhi, nashimu Folku, inu poftau, inn[!] meiftu fubper, Verhutiga ie on tudi te Gerke uta Tempel perpelal, inu ie letu fuetu meiftu shtural TT 1557, 405

AVTORSTVO: M. Č.

hpomočju gl. hpomočiju

hramo [3. os. mn.] gl. hraniti

hrana -e sam. ž [ˈhra:na -e]; P 31, K 5 (*P 1563, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, TtPre 1588)

– ed. im.: hrana; →; – tož.: hran | o/u (JPo 1578, II,112a); (m) (v)

1. kar živo bitje vnaša v telo, ker vsebuje snovi, ki so potrebne za zagotavljanje energije za obstoj in/ali rast; hrana:

[Bog] vfem ftuaram daie nyh fpisho inu **Hrano** JPo 1578, II,159b;

Kada pak my imamo **hrano** inu oblazhilo fzhim fe odenemo, tako fe imamo na tem sadouolyti inu kontentati JPo 1578, II,184b;

Imali fe tudi tem lenim Faryem inu minihom nyh **hrana** dati? JPo 1578, II,24a;

na shegnania inu Sannme[!] [je] veliko Liudy vkupe prihaialo, nikateri sa Trebuha voliu, nikateri pak dabi tamkaie fuoio **hrano** fprodouaniem inu kapouaniem[!] dobili inu priprauili JPo 1578, III,111b; fpet dati, kay ie sgaliuffano, vkradeno, Sbuhrom fpraulieno, inu ftemi Vbosimi **hrano** inu vshtyak podeliti, to nam teshko gre Vushessa JPo 1578, III,204b[=114b];

edan Bogat Hishni Ozha vsakatero shlaht **hrano**, leid, Pitye, korenje, Sad inu druge rizhy vun nefe, da ftaro inu nouo naprei ftai JPo 1578, III,132b;

[Kranjski plemiči] fte nekar le ta zhas, ker ie she [Trubar] per vas fuoio shtimo v'prizho s'predigouaniem tiga prauiga zhiftiga Euangelia v'uashi Euangeliski Cerqui fueftu slushil, niemu inu tém niegouim potrebno **hrano**, temuzh tudi potle kadar ie bil skufi nadraftenie téh Papeshkih Farieu pregnan, fem vun vfaku leitu, kakor dolgu ie shiu bil, vasho pomuzh dali TtPre 1588, 19-20

- / Bog na fpomlad, po leitu inu Vyefen **Hrano** daye, sa to marslo simo JPo 1578, II,120b;

kadar ie ta Satan tako nidau inu fourashan Hudizh, da vfako Vro mifli inu trahta, ne le na nashe Tello inu Dusho, tamuzh bi tudi rad, dabi Hishe inu Duori, Nyue inu Trauniki, Shyto inu Vino, Shyuina inu vfe kay ktelesnei **hrani** ali vshtyku flishi, celo satreno inu konzhamo bilo: Kakor ie on to takoua[!], na tem brumnem Iobu sadofti fprizhal inu skasal, kateremu ie na edan dan vfo niegouo **Hrano**, Shyuino, Otroke inu drushyno vsel JPo 1578, III,89a

- / Vuezher obernuushi fe [sovražniki] budeio Tulili kakor lakotni Pfy, inu okolo Mesta tekli. Sem inu tiakai tekali ifzheiozh Shpendie ali **Hrane**, inu budeio sauji ali Tulili kadar nebudeio Sity JPo 1578, III,15a[=12a]

PREN. Tuoia slatka befeida. Ta pasha nashim dushizam, Ta vezhna dobra **hrana** *P 1563, 187;

Kako fe posnaio ty Pafiry? Po befedi inu po Delih. Dobry prediguio S. Euangelium, inu fto sdrauo Karmo ali **Hrano** Ouce Pitayo inu skarbno Sboshyo befedo rede JPo 1578, II,82a;

Iaft moye Ouce peliam na sdrauo Pasho, slafti, vto S. Pifmo, na shelno Trauo, vfueti Euangelium, vkaterim ie sgol lepo dishezha flatka Karma ali **Hrana** JPo 1578, II,80b

1.1 prejemanje hrane v telo; prehranjevanje:

Bog .. ie vshe kposledniemu ftuaril Zhloueka: Inu ga ie poftauil da zhes vfe Gofpoduie, vfega vshiu, Ptiz, Rib, Suiriazhine, inu da vfega kay mu ie ktei **hrani** potreba obilno ima JPo 1578, II,121b;

Tem nazhinom ali vtakoui mifli imao Gofpoda fuoim podloshnim, Stareishi fuoim Otrokom, Bogati

Vbosim Shaze inu hrano s̆prauliati, ne klakomnofti, Gaitikofti ali dobiuaniu, tamuzh knyH Tellefnei potrebi inu s̆podobni **Hrani** JPo 1578, III,71b

1.2 dajanje, zagotavljanje hrane; hranjenje:

Tu drugu [ozemlje] pak kar oftane na dolgofti tigiiftiga, raven tiga prozh odlozheniga inu pofvezheniga, slafti, deffet taushent fhib pruti jutru, inu pruti vezheri, tu flifhi sa **hrano** téh, kateri v'Méfti delajo DB 1584, II,84a

AVTORSTVO: A. J.

hranilo (hranilu) -a sam. s [hra'ni:lo -a]; P 3, K 2 (TL 1567, TT 1581-82)

– ed. tož.: hranilu; ⓂⓈ

kar je komu dano v uporabo ali varstvo:

Imei to formo od tih fdrauih beffed, katere fi ti [Timotej] od mene [sv. Pavla] flifhal od te vere inu od lubefni, kir ie Vcriftufu Iefufu. Tu dobru **hranilu** ohrani, skufi S. Duha, kir vnas prebiua TT 1581-82, II,248

/ Sto beffedo Depofitum, katero Luther Beylag tolmazhuie, iest [Trubar] pag polago inu **hranilu**, S. Paul drugiga ne meni, temuzh ta Dar htimu pridiganu, kateri ie Timoteus imel, ima prou nuzati TL 1567, 69a

AVTORSTVO: A. J.

hraniti -im glag. nedov. [hra:niti/hra'ni:ti 'hra:nim]; P 96, K 24 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TO 1564, TP 1566, KB 1566, TL 1567, KP 1567, TC 1574, TP 1575, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JP 1578, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TtPre 1588, MD 1592, TP 1595, TfC 1595, MTh 1603)

– nedol.: hraniti; – nam.: hranit; – sed. ed. 1. os.: hranim; →; – mn. 3. os.: hran | io/e (Juričič)/u (MD 1592, I4a) / hramo[!] (Megiser); – vel. ed. 2. os.: hrani; – mn. 2. os.: hranite; – del. na -l m. ed.: hranil; – mn.: hranili; – ž. ed.: hranila; – mn.: hranile; ⓂⓈ

1. kdo; kaj, s prisl. določilom kraja imeti kaj spravljeno za kasnejšo uporabo; hraniti, čuvati:

Potle ie en drugi [služabnik] prishal, inu ie rekal, Gofpud, pole letu ie tuia libra, katero fem iest ueni antuili **hranil** TT 1557, 231;

ty Iudi fo tu Ole, skaterim fo te Farye inu krale shalbali inu uto nih oblaft poftaulali, utih Rogeh **hranili** TR 1558, e3a;

poklizhe Shenina ftaralhina inu rezhe k'niemu: vfaki spervizh dobro vino pèrnefe. Inu kada fe vshe napijo, taku da to huiſhe. Ti pak fi **hranil** to dobro vino dosdai KP 1567, LXIIIb;

Mammon fe tudi neprauizhno Bogaftuo rezhe, ako fe lih poprauici s̆prau, ali od ftareishih Erba, sa tega voliu, ker fe suelikim trudom dobiua inu sueliko skarbyo **hrani** JPo 1578, II,130a;

tu fo bily Hrami ali s'hrambe, katere fe v'Evangelijh imenujo Gazophilacia, téhifih je bilu veliku, ena sa Farje, Levite, inu Peuce, de fo v'nje polagali ſvoje gvante. Vene pak fo eni bogati Ludje pokladali inu **hranili**, denarje, shitu, offre inu druge rizhy h'Boshji flushbi DB 1584, II,80a

/ ta folk je porozhil, de bi fe imélu letu pifmu na Medene Table ſapiſſati, inu de bi fe imélu na Gank tiga Templu gori obéſiti, na enu ozhitu mejſtu, inu en odpifſek v'kamro, ker fe ſhaci **hranio**, poloshiti, de bi je Simon inu njegovi otroci vſelej ondi mogli najti DB 1584, II,192b;

Shazna kamra, inu ker fe Arnofhi **hranio**, bo vſe odpèrtu ſtallu Sovrashnikom DB 1584, II,8b;

Deutfch. Liberey. *Latinè.* bibliotheca. *Windifch.* ker se Buqvi **hranu**. *Italicè.* libreria, ſtudio MD 1592, I4a, podobno tudi MTh 1603;

Armamentarium. *Ger.* ein zeughauß/ ein ort da man allerley rüftung zu dem krieg behaltet/ harnifch kamer. *Scla.* kamra ker fe arnofhi **hramo**[!] MTh 1603, I,122

/ Sakai oni fo ſidali Faraonu Mefta, Piton, inu Raemfes, ker bi fe Shaci **hranili** DB 1578, 48b *mesti*, v katerih ſo bile zakladnice

/ Kadar fi fe ti taku britku jokal inu molil, fi vſtajal od jedi gori, inu fi te mèrtve pokoppaval, fi ta trupla lkrivſhi **hranil** v'tvoji hiſhi, inu fi je po nozhi pokoppaval DB 1584, II,152b

/ iest pridem koker en Tat, Ifuelizhan ie ta kir zhuie, inu **hrani** ſui quant, de on nag ne hodi, inu de fe nega fram ne vidi TT 1577, 413 *ima pripravljena oblačila*

- / Ali ta Suet ie (Bogu fe fmili) letako nagnen inu hitar, kadar vshe Bog, bogato inu sadofa da: Tako ie vuner febi nafran poloshe: Da on to, ali vnotri **hrani** da ga nigdor nemore vshiti, ali ga prespidno vshiuu inu ftrati, da nikomur neprise kdobrimu JPo 1578, II,122a *hrani brez namena uporabe*;
Mammon fe rezhe Bogatftuo, veliko Slata, Srebra, Dinarieu, Shita, Guanta &c. Katero Zhlouik vkup spraulia, sbira inu kenimu Shazu **hrani**, zhes vfagdannu potrebo ali potrato JPo 1578, II,157a
- / oni [dobrodelni ljudje] ftakim daienem inu Pomaganem tim bofm, potrebnim kerszhenikom, sbyraio te praue Shace, inu daio teifte famimu Bogu **hraniti** TR 1558, b1b;
Gospud .. tih ludy dobru diaine **hrani** kakor en pezhatni perftan, inu dobra della varuie kokor serkalu vozhefsi DJ 1575, 68;
Tih Vernih Erbszhina fe nim vnebefsih **hrani**, fto fe vna dlugah troshtaio TT 1581-82, II,323
- / Oni sfliifom hudubo fmishluio, inu no skriuun **hranio**, En vfakateri vti globokini fuiga ferza TPs 1566, 114a *skrivajo*

1.1 kdo; k čemu, koga/kaj, na koga/kaj **zadrževati koga/kaj do časa ali z namenom, kot ga določa sobesedilo:**

- Tedai Maria ufame eno libro shalbe od te shlahadne zhiste drage Narde, inu shalba te noge Iefuseue .. Natu rezhe Iefus, Pufti ti no, ona ie letu **hranila** htimu dneuu muiga pogreba TT 1557, 298;
Kateri spraulia Shito inu na draginio **hrani**, tega Liudye kelneio JPo 1578, III,71a-71b;
Tajfti fhpital je bil pèr tém Ribneku, ker fo fe Ouce koffrovanju **hranile**, inu bolniki na tako dobruto zhakali DB 1584, III,49b;
Inu je [Bakhid] téh nar poglavitishih ludy otroke k'saftavi vsel, inu je nje **hranil** na Ierusalemfkim Gradu DB 1584, II,187a
- / Bug tigaiftiga [hudobnega] nefrezho **hrani** na njegove otroke: Kadar mu bo povrazhoval, taku fe bo posnalu DB 1584, I,272b *kaznoval bo šele potomce*
- / ta hudi fe **hrani** h'dnevi tiga pogublenja, inu on oftane na dan te slobnofti DB 1584, I,272b *hudobnež ne bo kaznovan do smrti*

2. kdo; koga/kaj **delati, da kdo/kaj ne preneha biti, obstajati; ohranjati:**

- Sueti Ozha, ohrani nee utuim Imeni, katere fi ti meni dal, de bodo enu, koker midua. Kadar fem bil shnimi na tim fueitu, fem iest nee **hranil** utuim Imeni. Katere fi ti meni dal, fem iest obaroual, inu oben is nih nei konza ufel TT 1557, 314;
Cristus tako Cerkou, poshtenu vkupe hoyene, inu sbrane zhudnu inu miloftiuu **hrani** inu varuie TO 1564, 31b;
Mi vfi reuni bofi greshniki te profsimo. Tuio Sueto Kerfzhansko Cerkou **hrani** inu obari TO 1564, 125b;
Kadar bi Bug Cerkou fuio, **Nehranil** fnebeshko mozchio, Vshe bi nas vezh nebilu TP 1575, B2b;
Sboshyo Befedo fo vse ftuari ftuariene: Sboshyo Befedo fe vse gori dershi, inu **hrani** JPo 1578, III,78b
- / Bug poleg mene ftoy, Bug ie fteimi kir muio Dusho **hranio** TPs 1566, 100a
- / kateri fvoje ferze taku slu s'ferdom inu fovrahtvom obterpnenu fnajde, ta vfami leta Evangelium pred febe, inu fe dobru pomifli, inu profsi Boga sa odpufzhainje, de je on taku dolgu ta ferd pruti fvojmu blishnimu **hranil** TPo 1595, II,282

2.1 kdo; koga_{tož.}, v čem, (s čim) **delati, da kaj ne preneha biti v določenem stanju; ohranjati:**

- tu Cristuseuu Kraleuftuu ie duhousku, nei tiga fuita, fe ifuuna ne vidi, on le skufi te Sacramente, nega beffede inu pridige, inu skufi muzh tiga S. Duha, vtih Vernih fercih regira nee visha, ponouluie, vti Veri, pokorfzhini **hrani** inu varuie TT 1577, 469;
Bug veden pèr fvoih ftvarih oftane, inu je povfod v'prizho, je ofkèrby, regira, rouna, v'nyh ordnungi obdèrshy, **hrani**, inu po fvoji flobodni voli obrazha, k'fvoji zhafti, inu k'fvoih isvolenih dobrimu: tém hudim pak v'fvoim zhaffu k'fhtrajfingi. Kakòr je tudi Bug sa tiga volo sdajci v'sazhetki, fvoja della dobru ordinal, inu vfakoterimu fvoje laftnu opravilu dal, inu je taku obdèrshy inu **hrani**, prejd inu prejd, v'taki ordnungi, po fvoji dobri voli inu dopadenju, de ona vedèn tu opraulajo, h'zhemer fo poftaulena DB 1584, I,aIIb;
Potle fe tudi leto rezhe noge vmivati, kadar fo v'tim pofvitnim gospodovanju flifsig, fkarbni inu delauni, kir fe nikar nuzh inu dan nepianzhuje, nekurba, inu neygra, temuzh fe po tem milfi, koku

bi fe edinoft obdershala, deshela inu Ludje v' miru **hranili**, Turku inu drugim Sourashnikom branilu TPo 1595, I,204

2.2 kdo; kaj, (v čem) *delati, da se kaj ne pozabi, ne preneha upoštevati:*

Ali fe sdai Hiniauskimu Vku veruie, inu vpanie štai na Liudy, da fe veliko tardneishe Cefarske inu Papeshe Poštaue darshe inu **hrane**, kakor Boshye Sapouedi JPo 1578, II,198b-199a

/ Inu te befede, katere tebi današ sapovém, bodeš utvoiem šercu **hranil**: inu ije Otrokom tvoim oftril, inu od njih govoril KB 1566, A1a;

O Timotee, ohrani tu kar fe ie tebi dallu **hranit** TL 1567, 67b

2.3 kdo; pred čim *prizadevati si, skrbeti, da se odvrne nevarnost; varovati:*

Bug bo pod svoje peruti, Tebe svejstu sakrival .. Strahu po nozhi bo branil, pred škodljivo štrejlo **hranil**, kir sdaj po dnevi lejta DC 1584, CXCI[=CXCI], podobno tudi TP 1575

3. v trpniku, kdo *delati, da je kdo na določenem mestu:*

Ony [pastirji] per prizhi tje gredo, vse prau rifnizhnu najdejo, ker fe je Iesus **hranil** TtC 1595, CLV, podobno tudi TP 1575

4. kdo; koga/kaj *dajati komu/čemu to, kar vsebuje snovi, ki so potrebne za zagotavljanje energije za obstoj in/ali rast; hraniti:*

Vy vidite da Bog vse štui **hrani**, špisha inu shiui JPo 1578, II,160a;

Ako vshe tadaí Bog Ptice inu mlade Vranoue **hrani** ter shiui, inu Zuetie na poliu tako Gospodski inu zhaftno Cyra, katere shiuiina pomandra, šnei, inu snogami potapta: Viutro fe seleni, inu fe kuezheru Vogain vershe: Nezheli vshe tadaí veliko vezh vas saftopnih Liudy **hraniti**, shiuiti inu oblazhiti, kadar bi mu le verouali JPo 1578, II,159b-160a;

koliko ie Deshel, Mešt, inu Gradou: Kateri prebiuaio Vpufzhauah, Vhoftah, vkamenatih meštih, Vgorah, vdolinah, na Moryu: Vkaterih fe nishtar ne feye ni shanie, ter ie vuner vse Boshya dobrotu inu mogozhoft shiui, **Hrani** inu nafizhuie JPo 1578, II,120b;

Všegamogozhi Bog Ozha, nam vse Štuari, videzhe inu neuidezhe daye, nas **hrani**, shyui, inu oskarbliuie na Tellefu inu na Dushy JPo 1578, II,73b

/ Ali ijm [revežem v ubožnicah] nyh oblaftniki inu Shpitalmestri iemliu kai nym šlishi, inu ijh hudo **hrane**? To nei prau: Sakai ako shtimaio, da hote štem, kai tim Vbosim odtergaio prishparati: Štim kei kai Šbrati, inu kpotrebi Š'hraniti: Tako Bog nyh šuetouanie okolu oberne, da vse nasai gre JPo 1578, III,73b *jim ne dajejo dovolj hrane*

4.1 kdo; koga_{tož.} *dajati komu, kar potrebuje za življenje, delovanje; hraniti, vzdrževati:*

Imashli dobriga Paštirya, ker ty Prediguie Boshyo Befedo: Tako ga liubi kakor Ozhetu, **hrani** inu ga shyui kakor Šueštega, Vernega Šlushabnika JPo 1578, II,82b;

Dokler ie nie [vdove] Mosh shiuel, nei edan krat pomišlila, kakou dar Boshij ie Mosha imeti, kateri io **hrani** inu brani JPo 1578, II,165a;

vy po nauuki S. Preroka Iefaia prou deiete, de od vashiga blaga, vřakateri po šuoim premaganu, pomagat prauie šuēšte Pridigarie gori dēřshati, inu **hraniti** TtPre 1588, 19

/ TI neimash timu potrebnimu inu vbosimu negou lon sadershati .. Temuzh imash nemu negou lon ta iřti dan dati, preden Sonce zhes tu saide. Sakai on ie potreban, inu šuoio Dusho šteim **hrani**, de on zhes tebe hGOSPVDV neupye DB 1578, 169b *se ohranja pri življenju*

AVTORSTVO: A. J.

hraniti se -im se glag. nedov. [ˈhraːniti se/ˈhraːniːti se ˈhraːnim se]; P 10, K 3 (TC 1575, JPo 1578, DB 1584)

– nedol.: hraniti se; – sed. mn. 1. os.: hranimo se; – 3. os.: hran | io/e (JPo 1578, II,120b) se; – del. na -l m. ed.: hranil se; – mn.: hranili se; (Ⓜ)

1. kaj; s prisl. določilom kraja *biti, ostajati na določenem mestu; nahajati se, zadrževati se:*

Kadar fo vshe Kapitani, kateri fo fe na Puli **hranili**, inu nyh ludje, svejdili, de je Babelski Krajl Gedalia Ahikamoviga Synu bil zhes Deshelo poštavil .. fo ony priřhli h'Gedaliu v'Mizpo DB 1584, II,48a;

Sakaj v'njegovim zhařfu je Bug frezho dal řkusi njegove roke, de fo Ajdje is nafhe deshele inu is

Ierusalem, inu is Grada pregnani, ker fo **fe hranili**, inu fo fe vunkaj špufzhali, inu opufzhali to Svetinjo, inu resdevali to zhišto Boshjo flushbo DB 1584, II,192b

- / Israelfkim otrokom fe nej potreba supèr nas braniti, temuzh **fe hranio** v’Gorrah inu v’Hribih, pod katerimi fo ony shihèr DB 1584, II,134b
- / Obtú potehmal ty Vudi fe te Glaue dershe, inu fe od tiga teleffa ne lozhio, Temuzh ta Glaua, tu Tellu inu ty Vudi, **fe** dershe inu **hranio** vkupe TC 1575, 444

2. kdo; od česa, s čim *priskrbovati si in zauživati to, kar vsebuje snovi, potrebne za zagotavljanje energije za obstoj in/ali rast; prehranjevati se, hraniti se:*

Tudi fe ftima, darshi inu Veruie, da fe komai tolikain Snopou na shanie[!], kolikor Liudi shiue na Semli, ter **fe** vuner vfi **hrane**: Sakai, koliko ie Deshel, Meft, inu Gradou: Kateri prebiuaio Vpufzhauah, Vhoftah, vkamenatih meftih, Vgorah, vdolinah, na Moryu: Vkaterih fe nishtar ne feye ni shanie, ter ie vuner vfe Boshya dobrota inu mogozhoft shiui, Hrani inu nafizhuie JPo 1578, II,120b; IVdas pak Machabeer je prozh béshal s’devet bratmi v’Pufzhavo inu v’Gorre, inu **fe** je ondi **hranil**, sovfemi temi, kateri fo fe k’njemu bily pèdrushili, od selifzh, de bi mej nezhistimi Ajdi neshivèl DB 1584, II,198a

- / Vy [duhovniki] fte na moiem [Kristusovem] inu na tem Apostolskom meftu Sedeli, Criqueno Blago fte posharli, fte **fe** shnym **hranili** inu ga vshyuali, vbosih Karfzhenikou kry fte sasali JPo 1578, II,38b

PREN. Christus ie prauí Poglauiza vfeh Paltirieu inu Poglauiti Skoff nashih Dushiz, [s] kateriga Krijo fmo odkupljeni inu odresheni. Se tudi vfaki dan shniegouo S. Befedo shiuimo inu **hranimo** JPo 1578, II,37b

AVTORSTVO: A. J.

hranjenje -a sam. s [ˈhraːnjenje -a(?)]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– ed. mest.: hranjenju; (m)

dejavnost, s katero se zagotavlja, da kdo/kaj ne preneha biti, obstajati; ohranjanje, varovanje:

kadar fi Vchriřtufouim varouaniu inu **hranieniu**, inu te na fuoyh Ramenih nofi, tako budesh guishno Vnebefih liub inu prietan Gofť JPo 1578, II,104a

AVTORSTVO: A. J.

hrast -a sam. m [ˈhraːst -a]; P 36, K 7 (DJ 1575, DB 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: hrast; →; – mn. im.: hrasti; →; (V) (m)

veliko listnato drevo z navadno hrapavim deblom in močnim, trdim lesom; hrast:

Ieft resprořtiram moie mladize kakor en **Hraft** DJ 1575, 101;

Sakaj on bo prozh pelan, inu bo satren kakòr en **Hraft** inu Lipa, katere deblu imajo, aku lih fvoje lyftje puřtè pařti DB 1584, II,3b;

Kadar je tu en Mosh vidil, je on Ioabu povèdal, inu je djal: Pole, jeřt fim vidil Abfaloma na enim **Hrafti** viřsezeh DB 1584, I,177b;

Quercus. Germ. eychbaum. Slav. **hraft** MTh 1603, II,380

- / INV Debora Rebekina Amma ie vmerla, inu ie bila pokoppana pod Betelom, pod tem Hraftom, inu ie bil imenouan **Hraft** tiga shalouana DB 1578, 32b;
Pole, en folk gre doli is frède te Deshele, inu enu kardelu gre femkaj po poti h’Zoperskimu **Hraftu** DB 1584, I,138b
- / pooseb. Iokajte fe vy Basanſki **Hrafti** DB 1584, II,128b
- / Moji greihi fo **hrafti** fhtiri klafftre veliki TPo 1595, II,149

AVTORSTVO: M. Č.

hrastje -a sam. s [hrasˈtjeː -ˈtjaː]; P 17, K 3 (DB 1578, DB 1584, BH 1584)

– ed. im.: hrastje; →; – mest.: hrastjej; (V) (m)

1. več hrastovih dreves, ki rastejo skupaj; hrastje:

Inu kadar fo ony bily prishli vto ifto Deshelo, ie Abram skusi no shel, noter do Mefta Sihema, inu noter do tiga **Hraftia** More DB 1578, 10b;

INu GOSPVD fe je njemu prikasal v'tem **Hraftjej** Mambre, kadar je on fedèl pèr daurih fvoje Vtte DB 1584, I,11a;

Moj folk fvoj lejs vprafha, inu njega paliza bi njemu imela predigovati .. po Hribih kade, pod **Hraftjem**, pod Lipami inu Buqvami, sakaj teifte imajo lepó fenzo DB 1584, II,105a;

Crajnški. Hraftie Corofhki. Dobje DB 1584, III,CcIVb;

Qvercetum, **hraftje** BH 1584, 69

2. hrastov les; hrastovina:

On gre prece mej drevje v'gosd, de Cedre possèka, inu vsame Bukovje inu **Hraftje** DB 1584, II,18a;

Nu fim jeft pazh le Amoriterja pred nymi satèrl, kateri je bil taku višòk, kakòrCedri[!], inu njegova muzh kakòr **Hraftje** DB 1584, II,111a

3. bibl. nerodno obdelan in nedostojno okrašen lesen kol ali predmet, simbol boginje Ašere; ašera, sveti kol:

Taifti zhas fe .. zhlovik .. nebode dershal téh Altarjeu, katere fo njegove roke sturile, inu nebo gledal na tu, kar fo njegovi pèrfti sturili, ni na **Hraftje**, ni na Pilde DB 1584, II,7b

AVTORSTVO: M. Č.

hrastov -a -o prid. [ˈhraːstov -a -o]; P 6, K 4 (DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– m. ed. im.: hrastov; – ž. ed. mest.: hrastovi; – s. ed. im.: hrastovu; Ⓟ

ki se nanaša na **hrast**; **hrastov**:

Iligneus. Germ. Kychbäumin. Slav. **hraftovu** MTh 1603, I,663-664

/ zemljepisno ime, v zvezi **Hrastova dolina** Saul pak inu Israelfki Moshje fo vkup prifhli, inu fo Kamp sturili v'**Hraftovi** dolini, inu fo fe h'Boju pèrpravili supèr Philifterje DB 1584, I,158b v *Terebintovi dolini*

FRAZEOLOGIJA

– **hrastov puter** / **hrastovo maslo** **hrastova šiba**:

Taku je tu tudi enu dellu te milofti, kateru hozhe Bug lonati, kadar fo hudi otroci ali drushina vhišhi, de fe **hraftou** putter ali maflu vsame, inu fe nym ta kolha dobru s'hnym mafhe TPo 1595, II,236

AVTORSTVO: M. Č.

hrbet (hrbat, hrbet) -bta sam. m [hrˈbet -ˈbta]; P 49, K 13 (TT 1560, TO 1564, TPs 1566, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: h | e/è | rbet; – rod.: h | e/è | rpta; – tož.: h | e/è/à/a | rb | a/e/è | t; – mest.: h | à/è/a/e | r | b/p | t | i/u; – or.: hàrptom; – mn. im.: hàrpti (DB 1584); – tož.: h | e/à | rpte; Ⓜ

zadnja stran človeškega ali živalskega trupa ob hrbtenici; hrbet:

AKV pak hozhe en sahualni Offer timu GOSPVDV sturiti od drobne shiuline, bodi fi eniga Ouna ali Ouzo, taku ima pres tadla biti. Aku ie enu Iagne .. ima fuoio roko na tiga iftiga glauo poloshiti inu saklati pred Vtto tiga vkups'haiana .. Inu ima taku od tiga Sahualniga Offra offrati timu GOSPVDV kogniu nega tolftino, vus rep, od **herpta** odtergan, inu vfo tolftino, katera ie okuli Droba DB 1578, 87a;

Koinu Gaishla inu Oflu usda, inu Norzu shiba na **herbat** DPr 1580, 51a;

Ony neffò fvoje blagu na **hèrptu** téh Shrebet, inu fvoje Shaze na garbah téh Kamel DB 1584, II,12a;

POle, moja luba, ti fi lepa. Pole, lépa fi ti. Tvoje ozhy fo kakòr Golobinje ozhy, mej tvojemi ^akitami <^akitami) saftopi kadar respletene na obej strani doli po **hàrpti** višio> DB 1584, I,333a;

pred vratmi Templu GOSPODNIGA, mej Loupo inu altarjem, je bilu okuli, pet inu dvajšeti Mosh, kateri fo bily fvoje **hàrpte** pruti templu GOSPODNIMV, inu fvoja oblzhja pruti jutru, obàrnili, inu fo molili pruti Sonzhnimu is'vodu DB 1584, II,63a;

Deutch. Ruck. Latinè. tergum. Windifch. hèrbet. Italicè. dofsò, schiena MD 1592, M3b, podobno tudi MTh 1603

- / Zartlaj se stvoim ditetom, taku se potle pred nym bošh moral bati .. Pèrpogibaj mu vrat, dokler je l'he mladu, stepi mu **hèrbat**, dokler je l'he majhinu, de tèrdovratnu, inu tebi nepokornu nebode DB 1584, II,165a
- / Vash spomin bo pèrgliha pepelu, inu vashi **hàrpti** bodo en kup ylla DB 1584, I,270a
- / Pèrpogni se, de zhes gremo, inu poloshi tvoj **hèrbat** na tla, inu kakòr eno gaffo, de se bo zhes tekalu DB 1584, II,21a *ulezi se*
- / Ieft fim dèrshal moj **hèrbat**, tém, kateri so mene byli DB 1584, II,20b
- PREN. Sato kateri sheli Vnebefa prit, temu ie potriba po Cristufu kakor po Loitrah leifti, on ie fam, kir nas more na fuoiem suetom **Harbtu** vnebesko Erbszhino prenefti, on ie Vrata nebeska, pot, Moft, zholn inu Loitre Iakopoue JPo 1578, II,87a;
- nalh lubi GOSPVD Christus vnašh dolg stopi, inu vsame nalh greih od nas, inu ga poloshy na fvoj **herbet** TPo 1595, III,121
- / Osleepi nih ozhi, de ne vido, inu vgibli doli veden nih **herbat** TT 1560, 18b *pokôri jih*;
- ti fi meni dal te **herpte** tih muh Souurashnikou, Inu kir so mene fouurashili, fi ti konzhal TPs 1566, 40a

FRAZEOLOGIJA

– obračati/obrniti/pokazati komu hrbet *ne hoteti imeti več opravka s kom; obračati/obrniti hrbet*:

Sakaj aku ty, kir so tyga, kateri ie na semli gouuril, fershmagali, ne so vbeshali, veliku mane mi, ako timu, ki is nebes gouori, **herbet** obernemo TT 1577, 78[=87];

Ieft hozhem nym **hèrbat**, inu nikar obras pokasati, kadar bodo konèz jemali DB 1584, II,36a;

Ali ony néfo hotéli poslušhati, inu so meni **hàrbat** obrazhali DB 1584, II,127b;

Satu bi my njega imejli spodobnu s' velikm vefseltjem inu sovšem polhtovainjem gori vseti, njegovo bešsèdo poslušhati, inu na njega verovati, taku my njemu ta **herbet** obrazhamo, ferrahtamo njegovo bešsèdo TPo 1595, II,264;

– vreči/zavreči koga za hrbet *narediti, da preneha določeno razmerje s kom; obrniti hrbet*:

fi tjakaj shàl, inu fi febi ptuje Boge sturil, inu slyte Pilde de fi me k'ferdu drashil, inu fi me sa tvoj **hèrbat** vergèl DB 1584, I,194a;

taku pravi Gospud GOSPVD: Sa tiga volo ker fi ti me posabila, inu fi me sa tvoj **hàrbat** savèrgla, taku nofsi tudi ti tvojo nezhistoft inu tvojo kurbario DB 1584, II,71a

AVTORSTVO: M. Č.

hrčati -em glag. nedov. [hr'ča:ti -'čem[?]]; P 3, K 1 (BH 1584)

– nedol.: hèrcháti; – sed. ed. 1. os.: hàrchèm; – del. na -l m. ed.: hèrchàl; ⑤

kot slovarski zgled *dajati pri dihanju v spanju hrkajoče, piskajoče glasove; smrčati*:

Hàrzhèm, Hèrzháti, vel Herkáti, Hèrzhàl, vel Hèrkàl, Sterto, schnarche, schlaiffe tieff BH 1584, 129

AVTORSTVO: M. Č.

hrkati -čem glag. nedov. [hr'ka:ti -'če:m[?]]; P 5, K 3 (BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

– nedol.: h | e/è | rk | á/a | ti; – sed. ed. 1. os.: hàrchèm; – del. na -l m. ed.: hèrkàl; ⑤

kot slovarski zgled *dajati pri dihanju v spanju hrkajoče, piskajoče glasove; smrčati*:

Hàrzhèm, Hèrzháti, vel Herkáti, Hèrzhàl, vel Hèrkàl, Sterto, schnarche, schlaiffe tieff BH 1584, 129;

Deutfch. Schnarchen. Latinè. stertere. Windifch. herkáti. Italicè. ronfare darmendo, roncheggiare, sonnachiare MD 1592, N4b, podobno tudi MTh 1603

AVTORSTVO: M. Č.

hrom -a -o prid. ['hrom 'hro:ma -o]; P 33, K 9 (TE 1555, TT 1557, TC 1575, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: hrom; – tož.: hromiga; – mn. im.: hromi; – tož.: hrome; – ž. ed. im.: hroma; – s. ed. im.: hromu; – dol. obl. m. ed. im.: hromi; (m)

SLOVARSKI SKLOP

Deutfch. Lam. Latinè. claudus. Windifch. krulau, shepast, shantav, krumpast, hrom. Italicè. zoppo, zotto, ftroppiato, attratto MD 1592, H7b;

Claudus. Germ. hinckend. Slav. klutav, krumpast, fhantau, fhpast. Carniol. hrom MTh 1603, I,272-273

ki zaradi bolezni ali poškodbe ne more premikati ene ali več okončin; hrom:

Aku tebe tuia roka oli tuia noga fmotuie, taku io ofdekai inu verfyo od febe, Bule ie tebi, de ti **hrom** oli kruleu gresh vta leben, koker de bi duei roki oli duei nogi imel, inu bi vershen bil vta vezhni ogen TE 1555, G7b;

iftim ie S. Peter ferditu gouuril, Kai fe vi zhudite oli kai vi nas gledate, koker de bi mi fto nasho mozhio oli oblaftio tu fturili, de leta **hromi** zhlouk hodi? TC 1575, 197;

VSe peruoroiftuu, kar mei tuoiami Gouedi inu Ouzami bo roienu, kar bo en famez, imash GOSPVDV tuoimu Bogu pofuetyti .. Aku pak bo en tadel imeilu, de bo **hromu** ali slipu, ali fice kakouu drugu pomankaine imeilu, taku ie neimash GOSPVDV tuoimu Bogu offrati DB 1578, 162b;

Peter inu Ioannes ofdrauita eniga **hromiga** Petleria, fidezhiba pred Cerkouio, Timu fe vfi ludie zhudio TT 1581-82, I,478;

Ionatan, Saulou Syn, je tudi imel eniga Synu, ta je bil **hrom** na nogah DB 1584, I,170b

/ Tedaj je nym Iosua fturil, kakor je GOSPVD njemu bil rekàl, inu je nyh Kojne **hrome** fturil, inu je nyh Kula feshgal DB 1584, I,126a *ohromil*

PRIM. **hromi**

AVTORSTVO: E. T.

hromati -am glag. nedov. [ˈhro:mati]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– nedol.: hromati; (0)

kot slovarski zgled **šepati, klecati, biti hrom** ↗:

Claudio. Germa. hincken. Slav. hromati, klezati MTh 1603, I,272

AVTORSTVO: E. T.

hromec (hromec, hromic) -mca sam. m [ˈhro:mec -mca]; P 49, K 11 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TP 1566, KP 1567, TC 1575, JP 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, TP 1595)

– ed. im.: hrom | e/i (DB 1584, III,62b) | c; – rod.: hromca; →; – mn. im.: hromci; – rod.: hromcov; – daj.: hromc | em (Juričič)/om (KP 1567, LXXVb); – tož.: hromce; – mest.: hromceh (JP 1578, III,8b); (m) (v)

kdor zaradi bolezni ali poškodbe ne more premikati ene ali več okončin; hromi:

Inu knemu prido veliku Ludi, ty febo perpelaio, **hromce**, slepce, mutce, kruleuce inu druhih veliku, inu te fo metali pred Iefufeue noge, Inu on te osdraui TE 1555, G2a;

Tukai pak ga naideio vbosiga mey vbosimi, Bolniki, na fred flepcov, **hromcov**, glufhcev, mutcev, gobavcev, v'taki shleht ftalti, da bi bil mogal edan rezhi tu nei Mefial, tàmuzh en Spitalmaifter, alli en Arzat tih Bolnikov, Inu ûnar ie Ioannef njih Moifter od IESVSA velike rêzhi pravil KP 1567, XXVIIb;

Ktemu ie on [Tomaž] tudi skorei polzheterto Leto niegoue predige poflushal, inu niegoua velika Zhudefa videl, na Slepzeh, **Hromzeh**, Gluhih, Mutaftih, Gubauzih, s'Hudizhi obdanih Liudeh JP 1578, III,8b;

Vlyftri S. Paul eniga royeniga **hromza** ofdraui TT 1581-82, I,536;

Kakor énimu **hromzu** plessanje, taku Norzom pristoji, od modrufti govoriti DB 1584, I,326a;

GOSPVD v'Evangeliju pravi, de ty, kateri nyve, volli, inu enu gori narejenu pohifhtvu imajo, ne hote na to ohzet priti, satu sapovej ta GOSPVD, te vboge Petlarje, **hromze**, te Sleipze inu krulouze povabiti TP 1595, III,43

/ Ony [Jebusejci] fo pak djali h'Davidu: Ti nepridesh leffem notèr, temuzh ^aSlepzi inu **Hromci** bodo tebe prozh odegnali <^aLety Slepzi inu **Hromci** fo bily nyh Maliki inu Pildi, katere fo

ony Davidu k'lubu na syd postavili, kakòr s'voje Boge inu pomozhnike. Kakòr se sdaj tudi v'Papešhtvi s'temi Pildi déla. Inu hozheo tulikajn rezhi: Ti nebojujesh supèr nas, temuzh supèr nafhe Boge, katere vy šhpotlivu Slepce inu **Hromce** imenujete, ony se vam bodo dobru v'branili> DB 1584, I,170b

AVTORSTVO: E. T.

hromi -ega posam. [ˈhroːmi -ega]; P 37, K 6 (TE 1555, TT 1557, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– m. ed. rod.: hromiga; – mn. im.: hromi; →; – ž. ed. daj.: hromi; – s. ed. im.: hromu; ③ ④

1. kdor zaradi bolezni ali poškodbe ne more premikati ene ali več okončin; hromi:

Sakai ty nezhiſti duhuui ſo upyozh ſuelikim glaſſum uunkai shli is tih, kir ſo nee imeili, Inu doſti od Boshyga shlaka udarienih inu **hromih** ſo ſdraui poſtali TT 1557, 355;

Pole, jeſt hozhem v'temiſtim zhaſſu vſe te konzhati, kateri ſo tebe ſhalili, inu hozhem tej **hromi** pomagati, inu to odpahnenno vkup ſpraviti, inu jo hozhem k'hvali inu zhaſti ſturiti, po vſeh deſhelah, ker jo ferrahtujo DB 1584, II,123b;

Satu pojdi ti tjakaj Hlapez na te ceifte inu gaſſe tiga Mejſta, inu perpelaj te vboge, krulove, **hrome** inu ſleipe ſem noter TPo 1595, II,130

- / Ieſus odgouori inu prau i knim, Poite inu poueite ſpet Ioanneſu, tu kar ui ſliſhite inu uidite, Ti ſlepcei pregleduio, ty **hromi** hodio, ty gobouci bodo ozhiſzheni, inu ty gluſhcei ſliſhio, ty mertui gori vſtaieio, Inu tim boſim ſe ta Euangelion pridiguie TE 1555, E4a
- / Ieſt [Job] ſim bil tiga ſlepiga oku, inu tiga **hromiga** noga. Ieſt ſim bil en ozha teh vbosih, inu katere riſhy néſim vejdel, to ſim iſvpraſhal DB 1584, I,247b
- / v razlagalnem beſedilu Gdo ſo ti Vboſi, Kruliaui, **Hromi** inu ſlepi? To ſo Iogri, Zolnarij inu Ozhitni Greſhniki JPo 1578, II,96b

1.1 kar zaradi bolezni ali poškodbe ne more premikati ene ali več okončin; hromo:

Inu kadar vy enu ſlepu [žival] offrate, taku vy tu ſa hudu nedèrſhite: inu kadar vy enu **hromu** ali bolnu offrate, taku tiga tudi ſá hudu nedèrſhite DB 1584, II,130b

PRIM. **hrom**

AVTORSTVO: E. T.

hrovaski -a -o prid. [hroˈvaːski -a]; P 1, K 1 (TL 1567)

– ž. mn. tož.: hrovaske; ⑤

ki se nanaša na Hrvaško ali Hrvate; hrvaški:

Na take Exemple inu ſhtraifinge Boshye, kir ie Bug zhes Iudoske .. Vogerske, **Hrouaske** inu Slouenske Deſhele poſlal, imamo mi ſmiſliti, inu pred nimi ſe preſtrahiti inu bati TL 1567, 22a

AVTORSTVO: M. Č.

hrpati -am glag. nedov. [hrˈpaːti(?)]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– nedol.: herpati; ③

kot ſlovarſki zgled **dajati pri dihanju v spanju hrkajoče, piſkajoče glasove; smrčati:**

Sterto. Germ. **schnarchen.** Sclau. **herkati, herpati** MTh 1603, II,558

AVTORSTVO: M. Č.

hrt -a sam. m [ˈhrt ˈhrːta]; P 4, K 4 (JPo 1578, DPr 1580, DB 1584, MTh 1603)

– ed. im.: h | a/à/e | rt; – mn. im.: herty; ⑤ ⑥

vrsta lovskega psa:

Try riſhy imajo lepo hojo, inu ta zhetèrta dobru gre. Leu mogozh mej Svirinami, inu ſe pred nikomar nevérne: En **Hàrt** s'dobrimi ledovjami, inu Oven DB 1584, I,328a, podobno tudi DPr 1580;

Venaticus canis. *Germ.* Jaghund/ Wind/ windspiel. *Sclau.* hertiza, **hert** MTh 1603, II,680

PREN. Kaifas se rezhe en Zhlouezki flednyk, ta ie ofledil inu fpodil Chrifufu to Koshuto. Potle fo ty drugi **Herty**, ty debeli Pfi, Farisei, Vzheniki inu ludy na Chrifufu skozhili, ga vlouili inu prypeliali ktimu Iagermoishtru Pilatu JPo 1578, I,119a

AVTORSTVO: M. Č.

hrtica sam. ž [hr'tica]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: h | e/è | rtica; ①

samica vrste lovskega psa:

Deutfch. Windfpil. *Latinè.* canis venaticus. *Windifch.* **hèrtiza**, lovèn pèß. *Italicè.* le vriero, veltro MD 1592, V5a, podobno tudi MTh 1603;

Venaticus canis. *Ger.* Jaghund/ Wind/ Windspiel. *Sclau.* hertiza, hert MTh 1603, II,680

AVTORSTVO: M. Č.

hrup (hrup, krup) sam. m [hru:p hru'pae(?)]; P 19, K 6 (TT 1557, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: h/k (MTh 1603, II,658) | rup; – tož.: hrup; – or.: hrupom; ②

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. **Hrup.** *Coroſhki.* fhumejnje, tertranje DB 1584, III,CcIVb;

Deutfch. Rumor. *Latinè.* tumultus. *Windifch.* **hrup.** *Carn.* shumejnje, tertranje. *Italicè.* difcordia, seditione, tumulto MD 1592, M3b;

Tumultus. *Germ.* auffrur/ menterey. *Sclav.* **krup,** tertranie MTh 1603, II,658

1. močni, med seboj pomešani neskladni glasovi, navadno različnega izvora; hrup:

tu je ftal en Mosh v'platnu oblizhen .. njegove rokè inu nogé, kakòr resbelen Bronèz, inu njegovu govorjenje, kakòr en velik **hrup** DB 1584, II,102a;

kadar on [slepec] flifhi ta fhum ali **hrup** teh ludy kir mimu gredo, prafha on nerprevizh, kaj bi tu bilu? TPo 1595, I,151

/ Tedaj je Iudas tudi puftil trobentati, inu je pruti nym fhàl, inu je bojoval od jutra notèr do vezhera, de fe je Semla treffa od tiga velikiga **hrupa** DB 1584, II,186a;

Inu jeft fim flifhal, de fo te peruti fhuméle, kakòr velike vodé, inu kakòr en glas tiga vfìgamogozhiga, kadar fo fhle, inu kakòr en **hrup** v'eni vojſki DB 1584, II,60b

1.1 stanje z med seboj pomešanimi neskladnimi glasovi in živahnim dogajanjem; nemir:

Inu on [Jezus] pride uto hisho tiga vishiga te shule, inu uidi ta **hrup**, inu te kir fo fe fylnu placali tar yokali TT 1557, 110;

Kadar je vfhe Pilatus vidil, de on niſhter nej opravil, temuzh de je en veliku veglhi **hrup** bil vftal, je on vsel vodo, inu je vmil roke pred folkom TPo 1595, I,265

/ Inu kadar je Saul fhe govoril s'tem Farjem, je ta **hrup** inu tekanje v'Kampifzhi téh Philifterjeu vekfhi poſtalu .. Inu Saul je klizal, inu vus folk, kir je shnym bil, inu fo prifhli h'Boju, inu pole, tu je flédniga mezh fhèl pruti drugimu, inu je bil en velik **hrup** DB 1584, I,156b je nastala večja zmeda .. je bila velika zmeda

AVTORSTVO: M. Č.

hrupenje (hrupenje, hrupejnje) sam. s [hru'pe:nje -a]; P 8, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– ed. im.: hrupenje; – rod.: hrupe | nj/jnj | a; – or.: hrupenjem; ③

oddajanje močnih, med seboj pomešanih glasov; hrumenje, ropotanje:

Tu je bilu enu **hrupenje** okuli nyh, de je nyh preſtrafhilu, inu gèrda oblizhja fo fe pèrkasala, pred katerimi fo fe bali DB 1584, II,145b;

Eden je pak vpill tu, ta drugi unu, mej folkom. Kadar on [poveljnik] pak nej mogèl niſhtèr gvifhniga s'vejditi, sa volo tiga **hrupenja**, ga je [Pavla] on [poveljnik] rekàl v'kamp pelati DB 1584, III,74a;

bodo ljudje vpyli, inu vfi jokali, kateri v'Desheli prebivajo, pred tém **hrupenjem** mozhnih kujn, kateri fem tapazheo, inu pred tém shkripanjem nyh vosou, inu tártranjem nyh koles DB 1584, II,51a; tukaj se je naglu enu shumeinje od neba fem doli, kakor eniga filniga Vejtra vsdignilu, inu to cejlo hifho napolnilu, de je vse supar enu drugu hrupelu. Inu raven takoviga **hrupeinja** inu shumeinja se fe resdileni ognjeni Iefiki vidili TPo 1595, II,79

PREN. Sakaj tu je en dan tiga **hrupenja**, inu potaptanja, inu smeshanja od Gofpuda GOSPVDA Zebaoth, v'ti dolini tiga gledanja DB 1584, II,8b

AVTORSTVO: M. Č.

hrupeti -im glag. nedov. [hru'pe:ti -'pi:m]; P 4, K 4 (TT 1557, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– sed. ed. 3. os.: hrupy; – mn. 2. os.: hrupite; – del. na -l s. ed.: hrupelu; (m)

kdo/kaj; zoper kaj **oddajati močne, med seboj pomešane glasove; hrumeti, ropotati:**

Inu on [Jezus] notar gre, inu prau knim, kai ui taku **hrupite** inu se plazhete? Ta Deklizha[!] nei umerla, temuzh ona spy TT 1557, 110, podobno tudi TT 1581-82;

Inu Zadok Far s'red Prerokom Natanom, je njega [Salomona] shalbal h'Krajlu v'Gihoni, inu so od únod fem gori fhli s'veffeljem, de vse Méftu **hrupy**, Letu je ta glas, kateri fte vy flifhali DB 1584, I,183a;

tukaj se je naglu enu shumeinje od neba fem doli, kakor eniga filniga Vejtra vsdignilu, inu to cejlo hifho napolnilu, de je vse supar enu drugu **hrupelu**. Inu raven takoviga hrupenja inu shumeinja se fe resdileni ognjeni Iefiki vidili TPo 1595, II,79

AVTORSTVO: M. Č.

hruska gl. hruška

hrustanec -nca sam. m [hru'sta:nec]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: hrustanec; (o)

trdno, prožno oporno tkivo v človeškem ali živalskem organizmu; hrustanec:

Cartilago. German. krospelein/ krospelein. Sclavon. **hruftanez** MTh 1603, I,224

AVTORSTVO: M. Č.

hrušev (hrušev, hrušov) -a -o prid. ['hru:šev -o]; P 4, K 3 (BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

– s. ed. im.: hruš | o (Megiser)/e (BH 1584, 61) | vu; – rod.: hruševiga; (m)

ki se nanaša na hruško ↗; hruškov:

v zvezi **hruševo drevo Hrufhevu drevu, fheviga, va, pyrus, birnbawm** BH 1584, 61 *hruška*;

Deutfch. Birnbañ. Latine. pyrus. Windifch. hrushka, **hrushovu drevu**. Italicè. peraro MD 1592, B3b, podobno tudi MTh 1603

AVTORSTVO: M. Č.

hruševica -e sam. ž ['hru:ševica]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: hruševica; (m)

sadno drevo s pečkatimi sadeži stožčaste oblike; hruška:

Pirus. Germ. Byrnbaum. Sclau. hrushka, **hrufhovu drevu, hrufheviza** MTh 1603, II,270

AVTORSTVO: M. Č.

hruška -e sam. ž ['hru:ška -e]; P 15, K 10 (TT 1557, TR 1558, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: hruška; – rod.: hruške; – tož.: hrusko[!] (TT 1557, m1b); – mn. im.: hruške; – rod.: hrušek (TPo 1595, II,179); – tož.: hruške; – or.: hruškami; (v)m

1. sadno drevo s pečkatimi sadeži stožčaste oblike; hruška:

Sledna Iablan oli **Hrushka**, aku fe glih feleni inu ie polna fadu, nei fatu dobra, temuzh ie li nee fad sladag inu dober TR 1558, R1a;

Taku Criftus, tu felenu driuu, ie nom perneslu ta vezhni leben obilnu, koker ta driueffa, **hrushke**, Iablane inu Pomaranzhe, kir zheftzhe vleiti rode TT 1577, 501;

Hrushka, ke, Pyrus, Biernbaum BH 1584, 56;

Deutfch. Birnbaũ. *Latinè.* pyrus. *Windifch.* **hrushka**, hrushovu drevu. *Italicè.* peraro MD 1592, B3b

1.1 sad tega drevesa; hruška:

on [Bog] tiga bofiga zhloueka, fa volo eniga taciga mahiniga greha kir ie enu Iabalku oli **hrusko**!] fneidil, veno tako reuo inu telefno vezhno veliko shtraifingo vershe inu ferdamna TT 1557, m1b;

fe Vfoboto nima poiti zhes Nyue ali Traunike, da fe Shito ter fyanie inu Traua nepotari. Tudi da fe nima na nijedno driuo leifti inu fad targati. Ni Konn Ieisditi, ni fuknie ali guanta omefti, ni Kuhati, tudi nikar edniga Iabolka ali **Hrushke**, vogny fpezhi JPo 1578, II,168b;

^dTvoje obilnosti, inu tvoih fols némafh odlafhati <^dobilnost) imenuje vus shlaht fad, kakòr Shitu, Iezhmen, Iabulka, **Hrushke**, is katerih fe fhpisha nareja> DB 1584, I,49a;

Kadar enu drivu polnu jabelk inu **hrushkek** viſsi, taku en vfakateri pravi kateri tu vidi: Aj koku enu dobru drivu je tu TPo 1595, II,179;

Pirum. *Germ.* Byrn. *Sclau.* **hrushke** MTh 1603, II,270

/ Refnizhno tukaj fe sa Iabelka inu sa **Hrushke** Oryhe inu Shtupane Kraffe neigra. Tamuzh sa sdrauye inu Isuelizhanie Dushe inu telefã JPo 1578, III,123a za malenkosti

AVTORSTVO: M. Č.

hrušov gl. hrušev

hrvacki gl. hrvački

hrvački (hrvacki, hrvački) prisl. [hr¹va:čki]; P 15, K 1 (DB 1584)

– h | e/a | rv | a/á | c/č | ki; ⑤

v jeziku Hrvatov; hrvaško:

Crajnſki **Ajd** *Slovénſki* oli *Besjázhki* **pogán Harvazhki**, *Dalmatinſki*, *Iſtrianſki*, *Craſhki*. **poganin** DB 1584, III,CeIIIb;

REGISTER Nekatérh beſéd, katére, *Crajnſki*, *Coroſhki*, *Slovénſki* ali *Besjázhki*, **Hervázki**, *Dalmatinſki*, *Iſtrianſki*, ali *Craſhki*, fe drugázhi govoré DB 1584, III,CeIIIb

AVTORSTVO: M. Č.

hrvatski -a -o prid. [hr¹va:tski -a -o]; P 4, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

– ž. ed. tož.: h | e/è | rvatsko; – s. ed. tož.: hèrvatsko; ⑤

ki se nanaša na Hrvaško ali Hrvate; hrvaški:

Inu fo edni navaieni na to ſtaro Slovenſko, **Hèrvatſko** tèr **Churilſko** Piſimo KPo 1567, VIIa

/ zemljepisno ime, v zvezi **Hrvatska dežela** Rym inu Lashko deshelo fo Gotthy bili obrupali: **Rodis**, **Vogarsko**, **Bofansko**, **Heruatsko** inu Slouensko deshelo Turak JPo 1578, I,11a *ozemlje pod vladavino hrvaških banov*, podobno tudi KPo 1567

AVTORSTVO: M. Č.

hta zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– hta; ⑥

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Hta hte hti hto htu TA 1550, 6, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: M. T.

hte zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– hte; (m)

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja*:

Hta hte hti hto htu TA 1550, 6, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: M. T.

hti zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– hti; (m)

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja*:

Hta hte hti hto htu TA 1550, 6, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: M. T.

hto zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– hto; (m)

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja*:

Hta hte hti hto htu TA 1550, 6, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: M. T.

htu zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– htu; (m)

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja*:

Hta hte hti hto htu TA 1550, 6, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: M. T.

hudoben¹ (hudoben, hudoban) -bnega posam. [hu'do:ben]; P 5, K 3 (DB 1578, DPr 1580, DB 1584)

– m. ed. im.: hudob | e/a | n; (m)

1. kdor komu želi, povzroča slabo; hudobni:

En hudoben, kateri zhes en vbog folk regira, ie en eriovezh Leu inu lakoten Medvid DPr 1580, 55b

2. kdor ravna v nasprotju z moralnimi normami, načeli, ki se nanašajo zlasti na upoštevanje resnice, dejstev; krivični:

Crajnški. Hudoban Slovenški, Besjzhki. presdúhnik DB 1584, III,CcIVb, podobno tudi DB 1578

/ Ieft šim vfe shlaht vidil, ta zhas moje nizhemàrnosti: Tu je en Pravizhen, inu konèz jemle
v'fvoji pravici, inu je en hudoben, kateri dolgu shive v'fvoji hudobi DB 1584, I,330b

PRIM. **hudoben²**

AVTORSTVO: M. Č.

hudoben² (hudoben, hudoban, hudobin, hodoben*, hudobn) -bna -o prid.

[hu'do:ben -bna -o]; P 150, K 23 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TAr 1562, TPs 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TfM 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: hudob | en/an/èn (DB 1584, I,276a)/àn (MD 1592, S6a)/in (MD 1592, S4b)/n (MTh 1603, I,678); – rod.: h | u/o (TPo 1595, I,197) | dobniga; – daj.: hudobnimu; – tož.: hudoban; – or.: hudobnim; – dv.

im.: hudobna; – mn. im.: hudobni; →; – ž. ed. im.: hudobna; →; – mn. im.: hudobne; →; – s. ed. im.: hudobn | u/o (Krelj, Juričič); – rod.: hudobniga; →; – mn. im.: hudobna; →; – dol. obl. m. ed. im.: hudobni; (m) (v)

1. ki komu želi, povzroča slabo; hudoben:

Ti **hudobni** klapez[!], uus leta dolg fem iest tebi odpuštil, kadar si ti mene proffil, Ne bil bi ti tudi imel fe smiliti zhes tuiga touarisha, koker fem fe iest zhes te smilil? TT 1557, 54, podobno tudi TE 1555;

Brani ti mene pred **hudobnimi** delouci, Inu od tih, kir nedolshno kry preliuaio, pomagai ti meni TPps 1566, 107a;

Kateri sam sebi fhkodo dela, ta je spodobnu imenovan en **hudoben** lotar <^c**hudoben** lotar) Eni fo taku **hudobni**, de samy sebi radi hudu sture, de le nyh blishni veksho fhkodo imajo> DB 1584, I,325b;

Ta Sathan je timu Evangeliju sovrafh, ty ludje fo fami na sebi **hudobni**, inu k'hudomu nagneni, satu fta obadva, ta Hudizh inu ta hudi svejt, htakovimu pohuilhanju pomagala, de bi ta zhihti dobri vuk, tu pravu dobru sejme mej temi ludmy sovrafhshen bil TPo 1595, I,228

/ Ne spodobi fe meni diati steim muiem, kar iest hozho? Ie li tuie Oku **hudobnu**? kir fem iest dober? TT 1557, 59;

Sakaj Modruft nepride v'eno **hudobno** dušho, inu neprebiva v'enim telefsi, kateru je gréhu podvèrshenu DB 1584, II,139b;

Deni prozh od sebe sanikèrna ufta, inu pufti **hudobna** ufta delezh od tebe biti DB 1584, I,318b

1.1 ki odraža tako željo, delovanje; hudoben:

Ti bodefh enu takovu jokainje nafhal, kateru nihter drusiga nej, kakor enu **hudobnu** ali ferditu jokainje, kateru od tiga fem preide, nikar de bi ta fhkoda nym taku telhku djala, temuzh de fe ony ne mogo mafzhovati, ni fvojga ferza ohladiti, kakor bi hoteli TPo 1595, II,311

2. ki ravna v nasprotju z moralnimi normami, načeli, ki se nanašajo zlasti na upoštevanje resnice, dejstev; krivičen:

TEdai ie farao poslal, inu ie puftil Moseffa inu Aarona poklizati, inu ie dial knima: Iest fem leta krat fe pregreishil, ta GOSPVD ie prauizhen, Iest pak inu moi Folk fmo **hudobni** DB 1578, 56a;

Aku fim **hudoban**, taku je meni ve: aku fim pravizhan, taku vfaj nefmejem moje glave gori vsdigniti DB 1584, I,269a;

Tu bodi delezh, de bi Bug **hudobèn** bil, inu ta vfagamogozhi krivizhen DB 1584, I,276a

/ Natu fe je Saul refsèrdil, supèr Ionatana, inu je djat k'njemu: Ti ^a**hudobni** nepokorni Syn, jesh dobru vém, de si Isajoviga Synu isvolil, tebi inu tvoji framotni Materi k'fhpotu <^aFilius non herojeus, fed mulieris ignominiofae vilis, degeneris> DB 1584, I,161b

/ Bosh li ti kakouo gmaino imel steim **hudobnim** Stolom? Kir to Postauo na nadlugo premenuie? <Bug fto fylo inu kriuyno nigdar ne bo dershal> TPps 1566, 172b *krivičnim oblastnikom*

3. ekspr. ki ne priznava Boga ali ne upošteva njegovih zapovedi; brezbožen, grešen:

SIce kar ie vezh, lubi Bratie, molyte fa nas, de ta beffeda tiga Gospudi tezhe naprei, inu de bo zhefzhena, koker per vas, inu de bomo odresheni od tih diuyh inu **hudobnih** Ludi, fakai ta Vera nei vfeh TL 1567, 55a;

Kai ie pak Liulka. To fo ty pregnani **hudobni** otroci, falsh kerfzhnik, kateri veliko raishi falsh vku inu lasham veruio, kakor praui Boshy Befedi JPo 1578, I,63b;

My fmo gréfhili, inu krivu sturili, fmo **hudobni** bily, inu od tebe padli, inu od tvoih Sapuvid inu Praud odftopili DB 1584, II,101a;

Deutfch. Unfromm. *Latinè.* improbus. *Windifch.* **hudobin.** *Italicè.* trifto, cattivo, peruerfo, vitiofo MD 1592, S4b;

Bug je letiga Isvelizharja perpravil, de vfi folki njega imajo imejti, njega vfhyti, inu fkusi njega isvelizhani biti. Kadar fo vlhe ty Iudje taku **hudobni**, inu njega ne hote, ta Papelsh, Turek inu Ajdje njega fourashio, ti ga tudi ne hozhesh, koku mu je djati? TPo 1595, I,144;

Impius. *Germ.* vnfromb/ Gottloß. *Scla.* boga nebojesh, **hudobn**, pregrefhen, nevern MTh 1603, I,678

/ Gledaite, lubi Bratie, de kei du vmei vami, ne bo imel **hudobnu**, neuernu ferce, kir bi stopilu od tiga shiuiga Boga TT 1577, 23;

Tu morajo vfaj ja **hudobna** inu vezh kakor s'enim Hudizhom obfejdena ferza biti, katera fe

fvojevolnu tej Rifnizi supar stavio, inu se svejdezimi lashami snashio inu trofhtajo TPo 1595, I,309

- / Obari lubi Bug tuoie isuolene na letim hudim Sueitu, de ony nebodo vsmoto sapelani, Okrati te hude dny vletih nesihrih zhafsih, vmori tiga Anticrista, tu **hudobnu** Deite vliga sapelaina, stem Duhum tuoih vuft TkM 1579, 14a;

Letu je cillu ena hitra golufia, tiga **hudobniga** tikiš Hudizha, de on fvoje Paklenfke lashé v'Imeni letega vredniga Mosha Doctoria Martina Lutra, fimej naprodaj nofsiti ali prodajati ZK 1595, 21

3.1 ki odraža nepriznavanje Boga, neupoštevanje njegovih zapovedi; brezbožen, grešen:

Sakaj Bug nej en Bug, katerimu bi **hudobnu** djanje dopadlu: Kateri je hud, ta pred nym neofstane, pravi S. David. Temuzh Bug hozhe kakòr je on fvet, de imamo tudi my fveti biti DB 1584, I,ala;

Slomi tiga Nevernika ramo, inu yfzhi tu hudu: Taku se njegovu **hudobnu** djanje nebo nigdar vezh nafhlu DB 1584, I,282a

PRIM. [hudoben](#)¹

PRIM. [hudobni](#)

PRIM. [hudobno](#)

AVTORSTVO: M. Č.

hudobija -e sam. ž [hudo'bi:ja -e]; P 16, K 1 (JPo 1578)

– ed. im.: hudobija; →; – mn. mest.: hudobijah; (m) (v)

1. dejanje, s katerim kdo komu želi, povzroča slabo; hudobija:

Oni [ta svet] vas nebudeio fourashili ni preganiali sa **hudobie** ali Lotrie voliu, dabi Tatye, Rasboiniki, Vbiauci &c. bili JPo 1578, III,95a

- / Ktemu on [hudič] mnogatero hitrosht[!] inu Paklenske Shtrike prauha, kakor ie on fyce dobro Moiftarski sna, sakai on ie prau Doctor **Vhudobiah**. Doctor in nequicijs JPo 1578, III,135a

- / Ta Suet ie Hudizheuo Kralieuftuo, Rasboinizhka Iama, Lashniua Hisha, Oshtarija tiga fspotikanija, Palnoft vfe **Hudobije** inu slobe JPo 1578, II,52b

2. ekspr. nepriznavanje Boga ali neupoštevanje njegovih zapovedi; brezbožnost, grešnost:

Kaj je Bruuno? to dopadenie fuoie laftne miſli, katera Zhloueka celo saſlipi, da le na drugih Liudy madeshe gleda, inu ſam fuoih velikih Grehou inu **Hudobije**, nemore videti ni ſposnati JPo 1578, II,107a;

Refnizhno: Vfſi Papeshniki inu leni ſanikerni Farmeshtri, Prelati, Korary &c. Kateri Liudy nekaſhtigaio, nyh Grehe inu **hudobio** nepokaſheio .. tamuzh ijh, vnyh laſtni vsdy, inu voli puſte hoditi .. Ty na ſodni dan budeio ſtraſhno ſentencyo ſliſhali, nyh laſtni Liudye ijh hote ſatoſhiti inu gouoriti: Ah Gſpod[!] leta ie bil naſh Skoff .. Ali naſ nigdar ney pred Boſhym ſerdom ſumnil ali dabi ſe ga Varovali opominal, naſhih Grehou inu **hudobye** nigdar kaſhtigal JPo 1578, III,118a;

Na zhim ſe more poſnati tyh Iudou ſloba inu **hudobia**? Oni Boſhyo Beſſedo ne poſluſhaio JPo 1578, I,102a

- / Ako fmo vnashem Lebnu letukai vneuernofti inu **hudobij** shiueli, inu niegouo Beſedo ſaſhpotouali: Tako ga [Kristusa] budemo videli kakor edniga oftriga, ſarditega Rihtarya JPo 1578, II,208b

AVTORSTVO: M. Č.

hudobn gl. [hudoben](#)²

hudobni -ega posam. [hu'do:bni -ega]; P 227, K 10 (TPs 1566, TL 1567, DJ 1575, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595, ZK 1595)

– m. ed. im.: hudobni; – rod.: hudobniga; →; – mn. im.: hudobni; – rod.: h | u/ú (DB 1584, I,163b) | dobnih;
– daj.: hudobnim; →; (m) (v)

1. kdor komu želi, povzroča slabo; hudobni:

Ne vleci ti mene šteimi Neuernimi inu šteimi **hudobnimi**, kir lipu periatliuu fuiem blishnim gouore, Ampag vnih fercih tu hudu imaio TPš 1566, 55a;

Ta **Hudobni** vŕe ſvoje shivozhe dny trepezhe, inu Silniku je njegovih lejt zhiſlu ſkrivenu. Kar on ſliſhi, tu ga ſtraſhi DB 1584, I,270b;

Pole, Bug ta mogozhen nesamezhuje, ſakaj on je tudi mogozh od muzhi tiga ferzá. On neohrani tiga **Hudobniga**, temuzh pomaga timu reunimu h'praudi DB 1584, I,276b;

Ieft ſovrashim tiga **hudobniga** djanje, inu ga nepuſtim pèr ſebi oſtati DB 1584, I,304b;

Ker je veliku **hudobnih**, tu je veliku gréhou DB 1584, I,327b;

Téh **hudobnih** rupanje bo nje ſtraſhilu: ſakaj ony néfo hotéli ſturiti, kar je prou bilu DB 1584, I,324a;

GOSPVD bo Rihtar mej mano inu mej tabo, inu bode mene nad tabo mafzhoval. Ali moja roka néma zhes tebe biti. Kakòr ſe pravi vtej ſtari Pripuvifti: Od **húdobnih**, hudoba pride DB 1584, I,163b

2. kdor ravna v nasprotju z moralnimi normami, načeli, ki se nanašajo zlasti na upoštevanje resnice, dejstev; krivični:

Ta pravizhni ſposna teih vbosih dulgovaine: Ta **hudobni** nerodi ſa obeno ſaſtopnoſt DPr 1580, 57a;

Kadar ie veliku pravizhnih, taku ſe folk veſſely: Kadar pak ta **hudobni** goſpoduie, tedai ta folk vsdihuie DPr 1580, 57a;

Ty **hudobni** bodo doli pahneni inu ijh vezh nebo: Ampak teih pravizhnih Hisha obſtoij DPr 1580, 21a;

Kadar mora ta pravizhni na Semli tèrpeti, kuliku veliku vezh ta **hudobni** inu gréſhnik? DB 1584, I,320b;

Sakaj kadar ſe ta pravizhni obèrne od ſvoje pravice, inu hudu ſtury, taku mora on vmréti: on mora pak vmréti ſa volo ſvoje hudobe, katero je on ſturil. Spet kadar ſe ta **hudobni** obèrne od ſvoje krivice, katero je on ſturil, inu ſtury prou tàr dobru, ta bo ſvojo duſho shivo ohranil DB 1584, II,68a;

Zheſſer ſe ta **hudobni** boji, tu ſe bo njemu sgudilu: Inu kar ty Pravizhni ſhelé, tu jim bo danu DB 1584, I,320a;

Vtéh **Hudobnih** hiſhi je GOSPODNIE prekletje: Ampak téh Pravizhnih hiſha je shegnana DB 1584, I,318a

/ Téh uſt ſadu zhlovik vſhiva: Ampak téh **hudobnih** duſha le krivizo miſli DB 1584, I,321a

3. ekspr. kdor ne priznava Boga ali ne upošteva njegovih zapovedi; brezbožni, grešni:

Steri to ramo tiga Neuernika inu **hudobniga**, Taku ſe nega neuernu diane vezh ne naide TPš 1566, 28a;

Taku vſai imamo veiditi, de teih Nevernih inu **hudobnih** molitov nebo pred Bugom vſliſhana, temuzh kakor ta 109. Pſalm prizhuie, nym kgrehu perraitana TkM 1579, *5a;

[Juda Makabejec] je bil ferzhan kakòr en Lev, redle kakòr en mlad erjovezh Leu, kateri kej lovy. On je yſkal te Nevernike inu **hudobne**, kateri ſo ta folk pèrmorovali od Poſtave doli paſti, inu je nje ſhtrajffal inu ſeſhgal, de ſo ſe pouſod njegovi Sovrashniki pred nym preſtraſhili DB 1584, II,180b;

On [Bog] te **Hudobne** na en kup mezhe, de ſe radu vidi. Satu ker ſo od njega prozh ſtopili, inu néfo obeniga njegoviga pota ſaſtopili DB 1584, I,276a;

Bug ſ'temi **hudobnimi** tudi hudobnu rouna, inu pravi: Kadar vy tedaj mojo Sapuvid od Vere inu te lubeni ne hozhte ſluſhat, na kateri jeſt enu ſuſebnu dobru dopadeinje imam, taku ſi jeſt tudi ne hozhem vaſha nar bulſha della inu nar vegſho Boshjo ſluſhbo, vaſhe Offre, puſtit dopaſti TPo 1595, III,153

/ Kateri ie brumen, ta dobode trosht od Goſpuda, ampak en **hudobni** ſam ſebe prekolne DPr 1580, 20b;

doſti brumnih ferz drugu inu bulſhi vejdo, Slaſti de je tu Rimſku Papeſhtvu od Hudizha gori poſtaulenu, ena prava Raſbojnfka jama, inu ena drushba teh **Hudobnih** ZK 1595, 10

PRIM. [hudoben](#)²

AVTORSTVO: M. Č.

hudobnica -e sam. ž [hu'do:bnica]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: hudobnica; (m)

vročina, mrzlica:

Deutſch. Kaltwehe. *Latinè.* febris. *Windifch.* mersliza, **hudobniza**, treshlika. *Italicè.* febre MD 1592, G8b;

AVTORSTVO: M. Č.

hudobnik -a sam. m [hu'do:bnik]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: hudobnik; ⑤

kdor komu želi, povzročča slabo; hudobnež:

Inu kadar bi Papesh she dajle bil imèl taku gofpodovati, taku bi on lahkaj bil tudi prepovedal kalhlati, še odkalhlovati, vlekni inu vejter osdolaj vun špuftiti. Raunu kakòr de bi ta **Hudobnik** satu tukaj fedil, de bi on imèl tu Kèrfzhanftvu martrati s'Poštavami, s'prepuvidami, s'grehi inu pogublenjem DB 1584, II,89a

AVTORSTVO: M. Č.

hudobno (hudobnu) prisl. [hu'do:бно]; P 11, K 4 (TPs 1566, DB 1578, DB 1584, TPo 1595)

– hudobnu; ⑥

1. izraža, da je dejanje storjeno z namenom povzročiti komu slabo; hudobno:

Oni [neverniki] famezhuio vfe rizhy, oni falsh inu **hudobnu** gouore, Oni is viflokote gouore TPs 1566, 131b;

Aku ga pahne is fourashtua, ali kai na nega vershe **hudobnu** de vmerie, ali ga vdari is fourashtua fuoio roko, de vmerie, taku ima fmerti vmreti ta, kateri ga ie vdari, sakai on ie en Vbienik DB 1578, 145b[=146b];

tukaj pride, de Bug s'temi hudobnimi tudi **hudobnu** rouna TPo 1595, III,153

2. izraža, da je ravnanje v nasprotju z moralnimi normami, načeli, ki se nanašajo zlasti na upoštevanje resnice, dejstev; krivično:

Sakaj on [Heman] je Mardoheja .. inu nafhe Drushe, Krajlizo Efter, shnje folkom red, po krivici inu **hudobnu** satoshil, de fo iméli vfi pomorjeni biti DB 1584, II,206b

PRIM. **hudoben**²

AVTORSTVO: M. Č.

hudobnost -i sam. ž [hu'do:bnost -i]; P 7, K 4 (DJ 1575, TkM 1579, DB 1584, TPo 1595)

– ed. im.: hudobnost; →; – mn. or.: hudobnosti; ⑥

1. lastnost, stanje človeka, da komu želi, povzročča slabo; hudobija, hudobnost:

Obene framotneishi rizhy nei, kakor de zhlouik fã febi nishtar dobriga neuofzhi, inu tu ie prau Marter sa negouo **hudobnoft**. Aku lih kaj dobriga ftury, taku rifnizhnu saine neuei, inu k'puflednimu bo neuolen zhes tuištu DJ 1575, 57;

sakaj enimu Moshu, kakor tej Glavi, še pristoji, de on nikar Tyrannifku, temuzh krotku inu špametjo regira, inu zhafsi pregledanu prefhlihi kadar še flabuft, katera je sufseb per tem Shenfkim spolu, inu nikar **hudobnoft** ali fvoja vola vidi inu pozhutuy TPo 1595, III,186

1.1 dejanje, ki odraža tako lastnost, stanje:

ta Hudizh, Kazha, nash Supernik, okuli nas hodi, kakor en eriouezh Leu, inu ifzhe koga bi posherl, inu kakor en taushent kunshtnik, sneisrezhenimi **hudobnofti** po nashi Dushi trahta, koku bi nas vframoto in Greh, ali kzagainu mogel perprauiti TkM 1579, 52b

/ Simeon pravi kMarji dajle: Inu en Mezsh, (pravi on) pojde fkusi tvojo Dufho. Sakaj takovo **hudobnoft** tiga Svita je ona morala viditi inu iskuftiti, inu nikar le ona fama, temuzh ta cejla Karfzhanfka Cerkou TPo 1595, I,62

AVTORSTVO: M. Č.

hudodelnik -a sam. m [hudo'de:lnik -a]; P 6, K 1 (JPo 1578)

– ed. im.: hudodelnik; – rod.: hudodelnika; – dv. tož.: hudodelnika; – mn. im.: hudodelniki; – tož.: hudodelnike; ⑤⑥

kdor izvede dejanje v nasprotju s pravnimi predpisi; zločinec, hudodelec:

Da bi leta [Jezus] nebil en **Hudodelnik**, my bi ga nebili tebi [Pilatu] isrozhili JPo 1578, I,124b;

Oni [Judje] fo imeli Sapoued, od Boga vtyh tretyh Bukuah Moisefouih na 23. da neifo fmeli obeniga **Hudodelnika** Skameniem poštuti alli vmoriti JPo 1578, I,105a;

Kako ie Chriftus krishan? Krishali fo ga, inu dua **hudodelnika** shnym red, eniga na Defni, drusiga na Leui strani JPo 1578, I,128b

/ kateri fami neimaio Vere, ni tiga fsadu te praue Vere. Ty budeio flishali: Nesnam vas, odftopite od mene **hudodelniki** JPo 1578, III,108b

AVTORSTVO: M. Č.

hudokunsten gl. hudokunšten

hudokunšten (hudokunšten, hudokunsten°) -tna -o prid. [hudo'ku:nšten -tna[?]]; P 9, K 5 (TkM 1579, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: hudokun | š/s (MTh 1603, I,724) | ten; – tož.: hudokunštniga; – mn. im.: hudokunštni; – ž. ed. im.: hudokunštna; – tož.: hudokunštno; ►◄ (m)

ki skuša z zavajanjem koga v zmoto doseči svoj namen; zvijačen:

odpri vshe nashe Ozhy, de my fposnamo, koku eniga fylniga inu **hudo kunshtniga** Sourashnika my imamo TkM 1579, 53a;

Zhlovik pak nej v'leti Boshji podobi, po kateri je on v'sazhetki od Buga bil ftvarjen, obftal: temuzh ta ftara **hudokunfhtna** Kazha, Hudizh, je narpoprej Evo, potle fkusi njo Adama, fkusi fvojo hudo kunfht sapelal DB 1584, I,aIVa;

Deutfch. Hinderliftig. *Latinè.* infidiofus. *Windifch.* **hudokunshten**, pregnan. *Italicè.* infidiatore MD 1592, G4a;

Sakaj kakor ty fali **hudokunfhtni** ygerci, inu lotri ta Burfel moiftrio, de more nym nefiti, kar ony hote, Taku delajo te Rotte inu falh vuzheniki tudi s'Pifmom TPo 1595, I,282;

Infidiofus. *German.* aufffetzig/ argliftig. *Scla.* **hudokunsten**, pregnan MTh 1603, I,724

ℳ po nem., prim. übel künstlich

PRIM. **hudokunštni**

AVTORSTVO: M. Č.

hudokunštni -ega posam. [hudo'ku:nštni -ega[?]]; P 1, K 1 (DB 1584)

– m. mn. rod.: hudokunštnih; ■■ (m)

kdor skuša z zavajanjem koga v zmoto doseči svoj namen; zvijačni:

On [Bog] téh **hudokunfhtnih** fvejte k'nizhemer dela, de jih nyh roke nemogo dopèrnefti. On vlovyy te modre v'nyh hudi kunshti, inu k'nizhemer ftury teh hudobnih fvit DB 1584, I,260b

ℳ gl. **hudokunšten**

PRIM. **hudokunšten**

AVTORSTVO: M. Č.

hudoležanje (huduležajnje) -a sam. s [hudole'ža:nje -a[?]]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– ed. or.: huduležajnjom; ■■ (m)

povzročanje trpljenja sebi v spokorne namene:

Kateri pak timu tellefsu fhkodo ftury, (kakor se je vPapefhtvi vteh Klofhtrih s'veliku fgudilu, kateri fo se s'cilu prevelikim moleinjem, pošteinjem, petjom, zhujenjom, kalhtigainjom, brainjom, **hudo lefhainjom**, pokasili, de fo presgudo ali pred pravim zhařsom morali vmrejtj) ta je fam fvoj resbojnik TPo 1595, II,170

ℳ po nem., prim. LH 1566 vbel ligen

AVTORSTVO: M. Č.

hudorečenje (hudurečene) -a sam. s [hudore'če:nje -a]; P 2, K 2 (TL 1567, TT 1581-82)

– ed. tož.: hudurečene; ■■ (m)

uporabljanje neprimernih, nedostojnih besed, besednih zvez, navadno v afektu; preklinjanje:

Sdai pag letu vŕe poloshyte od febe, ta ferd, neuolo, hudubo, **hudurezhene**, neframne beŕfede od vashih vuŕŕ TL 1567, 39b, podobno tudi TT 1581-82

ℳ po nem., prim. die Übelsagung

AVTORSTVO: M. Č.

huj medm. [ˈhu:j]; P 3, K 1 (DB 1584)

– huj; (m)

izraža občutek groze, svarila; huj:

Kadar Trobenta filn glas ima, pravi: **Huj**, inu od dalezh boj difhy, tu krizhanje teh Viudou, inu vukanje DB 1584, I,278a;

HVj, huj, beshite is Pulnozhne deshele, pravi GOSPVD DB 1584, II,126a

AVTORSTVO: M. Č.

hujšati se (hujšati se, hušati se) -am se glag. nedov. [ˈhu:jšati se]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– del. na -l ž. ed.: h | u/uj | šala se; (m)

kdo **postajati bolj onemogel; slabeti:**

Inu ena Shena, katera ie imejla to keruauo tekozhio boleŕan duanaift leit, inu ie ueliku ŕterpela od doŕti Arzatou, inu ie bila tu ŕuie ufe potratila, inu ni nei niŕter pomagalu, temuzh fe ie le **hushala** TT 1557, 109;

Inu ena shena, katera ie imeila to keruauo tekozhio boleifŕen duanaist leit .. inu ni nei niŕter pomagalu temuzh fe ie le **huishala** TT 1581-82, I,154

AVTORSTVO: M. Č.

husit -a sam. m [huˈsi:t]; P 1, K 1 (KPo 1567)

– ed. im.: husit; (v)

pripadnik nauka češkega reformatorja Jana Husa; husit:

Ravnò tako delaio ifhe vŕelei nalhi Nepriateli ti Papiŕti: kadàr ky nalhi edniga kàrŕchenika vlove, taku nai pèrvo is niega beŕede love, inu mozhnò iŕpraŕhuio: Sili Viklefove, Huŕove alli Lutheriave Buqui bral &c. Inu ako ŕe vshe ti nijm tadaici ne vdaŕh, ne pokloniŕh, njih miloŕt ne proŕiŕh, ta Evangelion ne sataijŕh, inu njih Antichriŕtuŕovi ũk potèrdiŕh, tadaici na te ŕavpio rekoeh: On ie Boga ŕhmagal. Kai nam ie potreba prizh? On ie Viklefiŕh, **Hufit**, Lutheran, en kecar KPo 1567, CLVb

ℳ iz nem., prim. der Hussit

AVTORSTVO: A. J.

huš¹ zlog; P 2, K 2 (TA 1550, TA 1555)

– huš; (m)

v abecedniku **vzorčni zlog za učenje branja:**

Haŕh heŕh hiŕh hoŕh **huŕh** TA 1550, 6, podobno tudi TA 1555

AVTORSTVO: M. Č.

huš² [prisł. primrk.] gl. hudo

hušati se gl. hujšati se

hvoſt -a sam. m [ʰhvoːst -a]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– mn. tož.: hvoste; ⑤

trši ovoj semena pšenice, rži, ki ni tesno zrasel z vsebino; pleva:

PREN. Kadar kriuižhni ſapeliauski vzhenik pride, inu karfzhanskim Dusham Pleue, prasdno Klaffſouie inu **Huofte** ali osobke Zhloueskega Vka inu Lashy naprei preſpe, inu ga one prymeio: Tako ſe oſkrune, omadeshe inu ſuoy ſakon na Chriſtuſu prelome, inu ſo tako, duhoune preſhuſtnize pred Bogom JPo 1578, III,106b

AVTORSTVO: M. Č.

ispaniski gl. hispaniski

ispaniſki gl. hispaniski

jacinth gl. hijacint

kpomučan gl. hpomočjanj

krup gl. hrup

naj gurje gl. gorje²

ofirati gl. hofirati

osana gl. hosana²

osanica gl. gosénica

osiana¹ -e sam. ž [osi¹aːna -e]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– ed. tož.: osiano; ⑤

ver. **ſpev, ki kliče na koga božji blagoslov; hozana:**

Ta druga Boshia ſluſhba je, de ſe ima GOSPVDV Chriſtuſu na tem Oſlu tu Hofanna pejtí. Tu je, potehmal ſo ludje njega ſpoſnali, inu kakor eniga Is velizharja[!] gorivſeli, taku ony njemu imajo tudi k'njegovimu Krajleſtvi frezho inu ſdravje proſſiti, inu vſe ſturiti, kar h'gmerainju inu k'relhyreinju njegoviga Krajleſtva ſluſhi, ty Pharifeji inu viſhifarji recite htimu kar ony hote, Sakaj Hofanna ſe pravi tulikain na ſlovenſku, Kakor, GOSPVD pomagai, GOSPVD daj frezho timu Synuvi Davidovimu <Ofianno peiti> TPo 1595, I,5

℘ gl. **hosana**¹

AVTORSTVO: M. Č.

osiana² gl. hosana²

velikifar gl. far¹, velik²

vgrunt gl. grunt, v²

visokfar gl. far¹, visok

visokifar gl. far¹, visok

višifar gl. far¹, visok

zgrunt gl. grunt, z²

zmahom [or. ed.] gl. gmah, z²

Iz recenzij

Namen slovarja in metodološka izhodišča so jasno predstavljeni v uvodnem delu. Struktura geselskih sestavkov je natančno opredeljena, terminologija pa dosledno uporabljena. Metodološki pristop (npr. strukturiranje pomenov, uporaba zgledov, obravnava variantnosti) je transparenten in reproducibilen. Rezultati temeljijo na obsežnem korpusnem gradivu, ki je sistematično dokumentirano z zgledi iz primarnih virov. Argumentacija je prepričljiva, saj so pomenske razlage podprte z avtentičnimi citati in natančno lokalizacijo virov, kar omogoča preverljivost.

Med ključnimi prispevki slovarja lahko omenimo sistematično obdelavo besedja 16. stoletja na visoki znanstveni ravni, vključevanje frazeologije in terminologije ter povezovanje zgodovinskega in sodobnega jezikovnega stanja (prek sodobnih ustreznice).

Nina Ditmajer Prando

Razlagalni del slovarskega sestavka poskrbi za natančno pomensko določanje, posebno vrednost pa ima razlaga s sodobno ustreznico, saj omogoča hitro in ustrezno razumevanje leksema (npr. hilati 'hitro se premikati, hiteti'). Predložena znanstvena publikacija predstavlja aktualno tematiko z vsebinskimi novostmi na ravni slovarsko vključene leksike, ob tem pa smiselno upošteva tudi izsledke najnovejših raziskav jezika slovenskih protestantskih piscev. Gre za dragocen jezikovni opis, ki strokovni in širši javnosti omogoča spoznavanje besednega bogastva slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja in nudi podroben vpogled v značilnosti tedanje leksike.

Natalija Ulčnik